ქართული გალობა
ანთოლოგია

Georgian Chant
Anthology

XXIV

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

გამოცემა ეძღვნება
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
ილია II-ის
დაბადებიდან 90
და აღსაყდრებიდან 45
წლისთავს

* * *

The Publication is Dedicated to the
90th Birthday of Catholicos-Patriarch of All Georgia
Ilia II
and the
45th anniversary of His Enthronement

ანზორ ერქომაიშვილის სახელობის ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
Anzor Erkomaishvili Folklore State Centre
ფონდი ქართული გალობა
Georgian Chanting Foundation

ქართული გალობა ანთოლოგია

ტომი XXIV

დასავლეთ საქართველოს სამგალობლო ტრადიცია

დიდი პარასკევის საგალობლები

მაცხოვრის ვნებათა მსახურება
(„ქართული პასიონი“)

(I ნაწილი)

Georgian Chant Anthology

Volume 24

The Chant Tradition of Western Georgia

The Chants of Great Friday

The Service for the Passion of Christ
(The Georgian Passion)
(Part I)

თბილისი
Tbilisi
2022

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

უაკ (UDC) 783(082)

ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომებში წარმოდგენილია ფილიმონ ქორიძის, ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერებში და, ასევე, ქორიძის გამოცემებში მოცემული დიდი პარასკევის საგალობლები — ამ დღის ლიტურგიკულ განგებათა ყველა ჰიმნი, ღვთისმსახურების „სრულიად გალობით“ შესასრულებლად. ხსენებული ხელნაწერები დაცულია კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნულ და ანზორ ერქომაიშვილის სახელობის ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრებში. XXIV—XXV ტომებში წარმოდგენილ ჰიმნთა აბსოლუტური უმრავლესობა პირველად გამოიცემა. ამ ტომებში, ასევე, შესულია, ანთოლოგიის შემდგენელ-რედაქტორთა მიერ შესაბამის მელოდიურ დედნებზე, სამგალობლო ტრადიციის შესაბამისად გაწყობილი ნიმუშებიც (მაგ., ძლისპირების გარდასათქმელები, წარდგომათა ფსალმუნის მუხლები და ა.შ.). დიდი პარასკევის სრული სამგალობლო ციკლი, ქართული მუსიკის ისტორიაში პირველად გამოიცემა.

Presented in Anthology Volumes 24-25 are the chants of Great Friday shown in the manuscripts by Philimon Koridze, Ekvtime Kereselidze, and Razhden Khundadze, as well as in Koridze's published scores in order to fully sing this day's liturgical services. These manuscripts are kept at the Korneli Kekelidze National Center of Manuscripts and Anzor Erkomaishvili Folklore State Center. The absolute majority of these chants is being printed for the first time. There are also some works (for example, heirmois, troparia, prokeimenon Psalm verses, etc.) in the present volume that have been arranged by anthology editors to the corresponding original melodic sources in agreement with the chant tradition. The complete chant cycle of Great Friday is being published for the first time in the history of Georgian music.

იდეის ავტორი და პროექტის ხელმძღვანელი: სვიმონ (ჯიქი) ჯანგულაშვილი
Author and project leader: Svimon (Jiki) Jangulashvili

XXIV ტომის შემდგენლები და მუსიკალური რედაქტორები: ლევან ვეშაპიძე, სვიმონ (ჯიქი) ჯანგულაშვილი
Compilers and musical editors of Volume 24: Levan Veshapidze, Svimon (Jiki) Jangulashvili

შესავალი წერილისა და კომენტარების ავტორი: სვიმონ (ჯიქი) ჯანგულაშვილი
Author of introduction and comments: Svimon (Jiki) Jangulashvili

რედაქტორი: რუსუდან წურწუმია
Editors: Rusudan Tsurtsumia

მთარგმნელი: ერიკ ჰალვორსონი
Translator: Eirik Halvorson

გამოცემაზე მუშაობდნენ: თამარ ჩხეიძე, მონოზონი ნინო სამხარაძე, ნინო რაზმაძე, ელიზბარ ხაჩიძე
The publication was prepared by: Tamar Chkheidze, Nun Nino Samkharadze, Nino Razmadze, Elizbar Khachidze

კონსულტანტები: არქიდიაკონი დემეტრე დავითაშვილი, გიორგი ბარკავა
Consultants: Archdeacon Demetre Davitashvili, Giorgi Barkava

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ლევან ვეშაპიძე, სვიმონ (ჯიქი) ჯანგულაშვილი
Computer services: Levan Veshapidze, Svimon (Jiki) Jangulashvili

დიზაინერი: ნიკოლოზ გოგაშვილი
Designer: Nikoloz Gogashvili

პროექტის კოორდინატორი: ნინო რაზმაძე
Project coordinator: Nino Razmadze

© ანზორ ერქომაიშვილის სახელობის ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
Anzor Erkomaishvili Folklore State Centre
© ფონდი ქართული გალობა
Georgian Chanting Foundation

ISMN 979-0-802-100-95-4 (ყველა ტომის)
ISMN 979-0-802-101-82-1 (ოცდამეოთხე ტომის)

მაცხოვრის ვნებათა ძველი ქართული მისტერია-პასიონი

ანთოლოგიის წინამდებარე, XXIV და XXV ტომებში მოცემულია დიდი პარასკევის საგალობელთა ციკლი, რომელსაც, მუსიკოლოგიურ ლიტერატურაში, ხშირად „ქართულ პასიონსაც“ უწოდებენ ხოლმე.

ქრისტიანული ხედვით, ღვთისმსახურება მატერიალური, ფიზიკური არსებობისა და ღვთაებრივი, იდეალური რეალობის სინთეზის, თანაზიარების მიღწევის ერთ-ერთი უმთავრესი საშუალებაა. ამ სინთეზის განსაკუთრებული ინსტრუმენტია მუსიკა, რომელიც ღვთაებრივთან ადამიანის მიახლების ერთ-ერთ ყველაზე ძლევამოსილ საშუალებას წარმოადგენს. რაღა თქმა უნდა, ქრისტიანული სწავლებით, უშუალო და უმწვერვალესი ზიარება ღვთაებრივ არსთან, საეკლესიო საიდუმლოების მეშვეობითაა შესაძლებელი, ამასთან, საეკლესიო ხელოვნების სხვადასხვა დარგი (და გამორჩეულად — გალობა) ამ საკრამენტების აღსრულებაში უშუალოდ მონაწილეობენ, და ამდენად, მეტად მნიშვნელოვანნი არიან.

აქედან გამომდინარე, უფალ იესოს ვნებათა გადმომცემი დიდი პარასკევის ლიტურგიკულ-მუსიკალური ციკლი წარმოადგენს კონკრეტული ისტორიული მოვლენის (იესო ქრისტეს წამება-ჯვარცმისა) და მარადისობის, ღვთაებრივისა და ადამიანურის, რეალურისა და იდეალურის თეოლოგიური, ფილოსოფიური და მხატვრულ-ესთეტიკური ერთიანობით აღბეჭდილ მისტერიას, რომლის აღსრულებისას, იშლება დროითი და მატერიალური საზღვრები და მისი შემსრულებელი თუ მსმენელი ადამიანები მიეახლებიან იმ მღელვარე და ტრაგიკულ დღეებს, როდესაც აღესრულა მაცხოვრის მარადიული მსხვერპლი. ბუნებრივია, მისტიკურობითა და განცდების სიმძაფრით აღბეჭდილია ამ მისტერიის შემადგენელი ყველა სეგმენტი — იგი მოიცავს სახარებისა და სხვა ბიბლიური წიგნების ფსალმოდიურ-რეჩიტაციული კითხვას, მუზიცირებას, მღვდელმოქმედებით ქმედებებსა და ლოცვებს.

ქართული მუსიკალური კულტურის საყოველთაოდ ცნობილი სიმდიდრის ერთ-ერთი ილუსტრაციაა ისიც, რომ ჩვენ ამ მუსიკალური მისტერიის, რელიგიურ-ლიტურგიკული დრამის სრული ვერსია მოგვეპოვება, რომელიც, საუკუნეების სიღრმიდან მოვიდა ჩვენამდე[1] და რომელიც, შუა საუკუნეების ასკეტური და არქაულ-მინიმალისტური მუსიკალური ენით გადმოსცემს გოლგოთის ქარიშხლიანი ღამის განცდებსა და მხატვრულ-თეოლოგიურ ჭვრეტას.

[1] რასაც დამაჯერებლად ადასტურებს მონოზონ ნინო სამხარაძის ნაშრომი (იხ. სამხარაძე, 2019). უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნ. სამხარაძის ხსენებული ნამუშევარი პირველი ფუნდამენტური მუსიკოლოგიური კვლევაა, რომელიც ეძღვნება „შეხვეტილიანის“ მუსიკალურ ციკლს, მისი შემადგენელი აღსავლებისა და დასდებლების აგებულებას და კომპოზიციურ ანალიზს. ნაშრომში პირველადაა განხილული „შეხვეტილიანის“ პოეტური ტექსტის ქართული თარგმანები, პოეტური ტექსტების მიმართება მუსიკალურთან, პირველადაა გაანალიზებული ეს ციკლი, ქართული ლიტურგიის განვითარების ისტორიულ ეტაპებთან მიმართებაში; პირველადაა დანახული და დამაჯერებლად წარმოჩენილი ერთიანობა „შეხვეტილიანის“ XI—XX საუკუნეების ხელნაწერებისა და დასაბუთებულია ამ ციკლის უწყვეტი მემკვიდრეობითობა 10-14 საუკუნის მანძილზე. ფასდაუდებელია ჰდიდი პარასკევის ჰიმნთა თარგმანის გიორგი მთაწმიდელისეული ანდერძის საბოლოო და ყველაზე სრულყოფილი ახსნაც. შესაბამისად, წინამდებარე შესავალში და XXIV—XXV ტომებში, ჩვენ არაერთგზის ვახსენებთ და ვეყრდნობით ნ. სამხარაძის კვლევას.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

ალბათ, შუა საუკუნეების ქრისტიანულ ჰიმნოგრაფიულ რეპერტუარში, არ მოიძებნება უფრო გულწრფელი, ადამიანური, განცდის სიღრმითა და მხატვრული სიმართლით ისე აღსავსე ტექსტები, როგორიც დიდი პარასკევის ჰიმნებია.[2] ლაზარეს აღდგომის გამო, პალმის რტოებით მიგებებისა და საყოველთაო დიდების მერე — საყოველთაო უარყოფა და სისასტიკე; ერთი უახლოესი მეგობრის მიერ გაცემა, ხოლო სხვა მეგობრებისგან — სულმოკლეობა, მიტოვება, შიში და ღალატი; უსამართლო სამსჯავრო, გოლგოთა, წამება და რაც არანაკლებ მტანჯველია — მარტოობა ადამიანთა ბოროტების და სასტიკი სახელმწიფო მანქანისა და მმართველთა წინაშე; უმწეოდ დარჩენა აზვირთებული წუთისოფლის ღვარცოფიანი ტალღების პირისპირ; უნუგეშო მარტოხელა დედა — რამოდენიმე დობილთან და ერთადერთ ერთგულ მეგობართან ერთად; მძიმე ჯვრის ზიდვა და მწარე ტანჯვით სიკვდილი; უსამართლობის უტიფარი ზეიმი სიკეთესა და ჭეშმარიტებაზე; დასაფლავება უკიდურესი გაჭირვებით; დედის გლოვა და უნუგეშო მონატრება; დაკარგული, გამქრალი სიცოცხლე და სიყვარული; დაკარგული ადამიანი... დიდი პარასკევის მძიმე და ტრაგიკული დღის სახარებაცა და საგალობლებიც ამ დრამატულ მოვლენებს გადმოგვცემენ და შუა საუკუნეების (და სამწუხაროდ, ყველა ეპოქის) ადამიანების ცხოვრებას ეხმიანებიან. ამიტომ, ყველაზე ემოციურ, არაცნობიერ, ირაციონალურ მიზიდულობას იესოსკენ — ნებსით და უდანაშაულოდ წამებული ადამიანისა და ღმერთისაკენ, სწორედ მისი ჯვარცმა და ვნებანი წარმოადგენდა მუდამ. თანაგრძნობა და სიკეთე, ადამიანის მდგომარეობაში შესვლა, ჭვრეტა, სინანული, ლმობიერება და სიყვარული — ეს განცდები სურს ღმერთს ჩვენში და ჩვენგან და სწორედ ამიტომ გაიარა ასეთი გზა, რათა შევძლოთ, როგორც მისი, ისე თითოეული ადამიანის ბედის თანა-განცდა, თანალმობა და თანადგომა; გაგება და შეყვარება... როგორც ფილოსოფოსნი ამბობენ, იესოს ჯვარი პასუხია ამ წუთისოფლის და თითოეული ჩვენთაგანის ცხოვრების ტკივილებსა და უსამართლობაზეც — ვინაიდან, მან არ შეცვალა დროის და მატერიის ფიზიკური მდინარება ისტორიაში, მაგრამ, შემოვიდა დროსა და მატერიაში და თავადაც ჩვენი ბედი გაიზიარა — თითოეული ადამიანის ტკივილი იტვირთა და ამით გვაჩვენა გზა და გამოსავალი ცხოვრების კოლიზიებიდან — ისევ და ისევ, სიყვარული, სიკეთე და თანაგრძნობა.

ცხადია, დიდი პარასკევის საგალობელთა ტექსტებიც და მუსიკაც ამ განცდებმა დაბადეს. ამ ეთოსითა და აფექტებითაა გამსჭვალული მაცხოვრის ვნებებისადმი მიძღვნილი საღვთისმსახურო მუსიკა ყველა დროსა და ტრადიციაში, ყველა ქვეყანასა და ადგილობრივ ეკლესიაში.

ადამიანურისა და ღვთაებრივის ასეთმა ერთობლიობამ, სინთეზურმა განცდამ, უბრალო ადამიანის ცხოვრებისეული გზისა და ღმერთის ამქვეყნიური ცხოვრების ასეთმა თანა-განმსჭვალვამ, ადამიანურ ტკივილსა და განცდებზე ასეთმა აქცენტმა, ადამიანურის მნიშვნელობის ასეთმა გააზრებამ და მისმა განზოგადებამ წარმოშვა

[2] გამორჩეული პოეტიკისა და ესთეტიკის გამო, საჭიროდ მივიჩნიეთ დიდი პარასკევის მთელი ჰიმნოგრაფიული რეპერტუარის პოეტური ტექსტის გამოქვეყნება — მუსიკალური პარტიტურის შემდეგ, XXV ტომის დამატებაში.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

კიდეც საბოლოოდ, ქრისტიანული ჰუმანიზმი და მოიტანა ქრისტიანული რენესანსი და კულტურის არნახული აყვავება მომდევნო საუკუნეებში.

ამდენად, მაცხოვრის ვნებების ლიტურგიას, ამ არქაულ პოეტურ-მუსიკალურ დრამას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ქრისტიანული კულტურის, ჰუმანიზმის, ეთიკისა და ესთეტიკის განვითარებისათვის. საუკუნეების მანძილზე, სწორედ ვნებათა, პასიონების ჰიმნები აძლევდა ადამიანურ გონს და განცდას იმპულსს უკეთესის შექმნისა და სიკეთის გზაზე სვლისათვის.

* * *

ცხადია, რომ ამა თუ იმ მხატვრული იდეის მუსიკალური განსხეულებისას, მუსიკალური გამომსახველობის სიმძაფრე, მუსიკალურ-მხატვრული ენა და გამომსახველი საშუალებები განსხვავებულია სხვადასხვა ეპოქებსა და ქვეყნებში. წინამდებარე კრებულში მოცემული ძველი ქართული „პასიონისაგან“ (მანანა ღვთისიაშვილი) ჩვენ არ უნდა ველოდეთ ისეთსავე ემოციურ-ექსპრესიულ მეტყველებას, როგორც ეს ბახის პასიონებს, ან სხვა ეპოქების ევროპელ კომპოზიტორთა მუსიკას ახასიათებს. შუა საუკუნეობრივი არქაულობისა და მეორე მხრივ — მართლმადიდებლური მუსიკალურ-ლიტურგიკული აზროვნებისა და ესთეტიკის თავისებურებებისა და ისტორიის გამო. XXIV—XXV ტომებში მოცემულ საგალობელთა მუსიკალური გამომსახველობა ბევრად ასკეტური, ლაკონიური და განცდათა დაფარული, შიდა შრეების შემცველია. დიდი პარასკევის მუსიკალურ ციკლში ვხვდებით ისეთ ჰანგებსაც, რომლებიც, შესაძლოა, ყოველდღიური ღვთისმსახურების, ან, სულაც, სააღდგომი ლიტურგიის შემადგენლებიც იყვნენ (ისევ და ისევ, შუა საუკუნეთა ლიტურგიკული მუსიკის კომპოზიციური და პედაგოგიური პრინციპების გამო, რომელთაც, ბევრწილად, ზუსტი მუსიკალური დამწერლობის არქონაც განაპირობებდა). პრინციპში, მსგავსი მოგზაურობა მელოდიების, ინტონაციური ნაგებობის და ამა თუ იმ აფექტის გამომსახველი სტერეოტიპული კომპოზიციური სტრუქტურებისა, ყველა დროის, ავტორისა და ჟანრის ნაწარმოებში გვხვდება. ამასთან, ქართული გალობის ბედმა ისიც განაპირობა, რომ დიდი პარასკევის „პასიონური“ ციკლის ბევრი ჰიმნი, XIX—XX საუკუნეებამდე მხოლოდ პირველი ხმის ნოტირებული მელოდიების სახით მოვიდა — ფ. ქორიძე ჩქარობდა, რათა შუა საუკუნეთა სიღრმიდან მომავალი, რაც შეიძლება, ბევრი უნიკალური სამგალობლო მელოდია გადაერჩინა. ამ საგალობელთა ნაწილს ხმები რ. ხუნდაძემ შეუწყო — მისი მემკვიდრეობის დიდი ნაწილისათვის ჩვეული „სადა“ ესთეტიკით (ასეთ, მხოლოდ მელოდიის სახით დაფიქსირებულ არცთუ მცირე რაოდენობის ჰიმნს კი, XXIV—XXV ტომებში, ჩვენ შევუწყეთ II—III ხმები). ამდენად, დიდი პარასკევის ქართულ „პასიონთა“ მუსიკალური ფაქტურა და მისი ემოციური ფერადოვნება, სამწუხაროდ, რამდენადმე „გაფერმკრთალებული“, უნიფიცირებული, განზოგადებულია... ისიც უნდა ითქვას, რომ, სავარაუდოდ, დიდი პარასკევის

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

სამგალობლო განგების ხანგრძლივობისა და მრავალნაწილიანობის (XXIV—XXV ტომებში 247 ჰიმნია!) გამო, რომელსაც კიდევ უფრო აგრძელებდა ცისკრის ჟამზე ვნების 12 სახარების ფრაგმენტის (რომელთაგანაც პირველი მოიცავს სახარების 3 თავს) კითხვა, ქართული „პასიონის“ ჰიმნთა უმრავლესობა სილაბურ ან ნევმატურ მელოდიკას ეყრდნობა და რეჩიტატიული ნაგებობების სიმრავლით გამოირჩევა.

ამ ფაქტორთა მიუხედავად, დიდი პარასკევის სამგალობლო ციკლის მუსიკალური გამომსახველობა, უდავოდ ფენომენალური, ღრმა, და მდიდარია. ტექსტების თეოლოგიური — ქრისტოლოგიური, მარიოლოგიური, სოტეროლოგიური და მეორე მხრივ, მხატვრულ-ემოციური მრავალშრიანობა, საგალობელთა მუსიკაში კიდევ უფრო მრავლისმეტყველად და გულში ჩამწვდომადაა აჟღერებული და ფორმად-ქმნილი. პრაქტიკულად, წინამდებარე „პასიონის“ სახით, ჩვენ საქმე გვაქვს, არქაული მხატვრული ენით შესრულებულ, მაცხოვრის ვნებათა გრანდიოზულ ფრესკასთან, რომლის შემადგენელი მცირე ნაწილები, როგორც მოზაიკა, ან „თაღთა შეკონება“, საოცარ ერთიანობასა და მშვენიერებას ქმნიან. თითოეული ჰიმნი, რაც უნდა მცირე იყოს იგი, სრულყოფილ მუსიკალურ შედევრს წარმოადგენს, მთლიანად ციკლი კი, საბოლოოდ, მუსიკალური განხორციელებაა მაცხოვრის ჯვარცმის მარადიული მისტერიისა.

დიდი პარასკევის „პასიონური“ მუსიკალური ციკლი რამდენიმე საღვთისმსახურო განგების მანძილზე სრულდება — ცისკარზე, სამეუფო ჟამებზე, მწუხრზე და სერობაზე.

თანამედროვე ქართულ მუსიკოლოგიაში ყველაზე ცნობილია, ამ დღის გალობათა პირველი, ციკლური ნაწილი — „შეხვეტილიანი“.[3] სამეცნიერო ლიტერატურაში მაცხოვრის ვნებათა ამსახველს მუსიკალურ ციკლად, ხშირად მხოლოდ „შეხვეტილიანი“ მოიაზრება (ალბათ, იმიტომ, რომ დიდი პარასკევის განგებებიდან, მხოლოდ ისაა სრულად და ერთიანი ციკლის სახით ნოტირებული XIX—XX საუკუნეებში). მას არაერთი კვლევა მიეძღვნა და „ქართული პასიონის“ ქვეშ, სწორედ „შეხვეტილიანს“ გულისხმობენ ხოლმე. ამ მხრივ, რა თქმა უნდა, უპირველესად, მანანა ღვთისიაშვილის ნაშრომი (ღვთისიაშვილი, 1999) უნდა დავასახელოთ, რომლის მეშვეობითაც პირველად გაეცნო ქართული საზოგადოება საუკუნეთა სიღრმიდან ჩვენამდე მოსულ, მაცხოვრის ვნებების ამსახველ ამ მუსიკალურ მისტერიას. სწორედ მანანა ღვთისიაშვილს ეკუთვნის პირველი მითითებანი „შეხვეტილიანში“ გამოვლენილ „პასიონურობაზე“. „პასიონურობა“ ქართულ მუსიკოლოგიაში (მანანა ღვთისიაშვილი, ნანა ქავთარაძე, რუსუდან წურწუმია და სხვ.) წარმოჩენილია, როგორც ეროვნული მსოფლმხედველობისა და მხატვრული აზროვნების ერთ-ერთი იმანენტური თვისება, არქეტიპი, რომელიც ძველ და ახალ ქართული მუსიკაში მუდმივად ვლინდება — სხვადასხვა ინტონაციური, ჟანრული თუ კომპოზიციური ფორმით.

[3] ვარაუდობენ (სამხარაძე, 2019) ამ ტერმინის და მისი ეტიმოლოგიის ორ გაგებას: 1. მაცხოვრის „ხორცთა ხუეტის“, ვნება-წამების ამსახველი განგება; 2. მრავალფეროვან მხატვრულ ნაწარმოებთა ანთოლოგიის ტიპის ერთობლიობა. ამასთან ტერმინის ეს განმარტება მუსიკალური ხასიათისაა და გამოხატავს მრავალრიცხოვანი მელოდიებითა და სხვადასხვა ლიტურგიკული ფუნქციის მქონე საგალობლებით შედგენილ ციკლს.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

არადა, უნდა ითქვას, რომ „შეხვეტილიანი“ დიდი პარასკევის ციკლის მხოლოდ ერთ (15 აღსავლისაგან, „მომიხსენენისა“ და მისი დასდებლებისა და სახარების წარდგომისაგან შემდგარ) ნაწილს მოიცავს (წინამდებარე კრებულში №11—100). „შეხვეტილიანის“ დასასრულს რ. ხუნდაძე აღნიშნავს (Q686:62v) „აქ გათავდა შეხვეტილიანი, იწყება საგალობელნი. ამ დიდი პარასკევის საგალობელის, რომელსაც, ყველას ერთად, „შეხვეტილიანი“ ჰქვია, ამის მცოდნე მგალობელი ახლა აღარ არის. დიდებული საგალობლებია და მშვიდი. განსვენება და სასუფეველი ქორიძეს და ან. დუმბაძეს ამის დაწერისთვის. რ. ხუნდაძე“. როგორც ჩანს, „საგალობელნი“, ანუ, ცისკრის ჟამის, ჟანრულად „ჩვეულებრივი“ ჰიმნები — „გალობანი“, დასდებლები და ა.შ., „შეხვეტილიანში“ არ შედის; მაგრამ, ისინი, ლიტურგიკულად, შინაარსობრივად და მუსიკალურად, მიეკუთვნებიან დიდი პარასკევის ვნებათა მსახურებას. ამდენად, ვნებათა ციკლის ქვეშ, მხოლოდ „შეხვეტილიანი“ ნამდვილად არ უნდა მოვიაზროთ. ვნების (ცისკარი, სამეუფო/დიდი ჟამები[4]), გარდამოხსნის (დიდი პარასკევის მწუხრი) და ღვთისმშობლის დატირების (დიდი პარასკევის ცისკარი) მუსიკალურ-ლიტურგიკული ციკლები დიდ პარასკევს აღესრულება და ერთ მთლიანობას წარმოადგენენ.

* * *

ლიტურგიკის ისტორიიდან ცნობილია, რომ ცალკეული საღვთისმსახურო განგებები — წირვა, მწუხრის, ცისკრისა და სხვა ჟამები, სადღესასწაულო თუ სამგლოვიარო რიტუალები, საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა და იღებდა თანამედროვე სახეს. ამასთან, ქრისტიანული ღვთისმსახურების ჩამოყალიბებაზე ზეგავლენა მოახდინა, როგორც ებრაულ-პალესტინურმა ღვთისმსახურებამ და კულტურამ, აგრეთვე — ანტიკური სამყაროს სხვა, განსაკუთრებით — ბერძნულ-რომაულმა კულტურებმაც. ეს, რა თქმა უნდა, ეხება მაცხოვრის ჯვარცმის გახსენება-აღნიშვნის ლიტურგიკულ განგებასაც — დიდი პარასკევის ცისკრის, სამეუფო, მწუხრისა და სერობის ჟამებს. ვნებათა მსახურების საფუძველი, როგორც ჩანს, გახდა, ერთი მხრივ, როგორც წირვის შემთხვევაში — იერუსალიმში სოლომონის ტაძრისაკენ ფსალმუნთა გალობების თანხლებით მსვლელობა, ხოლო, მეორე მხრივ — ანტიკური სამყაროსათვის, განსაკუთრებით, ბერძნული ტრაგედიისათვის აგრერიგად დამახასიათებელი მსვლელობები ქოროსა და დეკლამაციის თანხლებით.

I—VII საუკუნეების ლიტურგიის ამსახველი წყაროებისა და მათდამი მიძღვნილი სამეცნიერო ნაშრომების ანალიზის საფუძველზე დადგენილია, რომ დიდი პარასკევის მსახურების II—III საუკუნეებში დაწყებული ფორმირების პროცესი, V—VI საუკუნეებში უკვე დასრულებულია და ამ დროისათვის ეს ლიტურგიკული განგება უკვე ჩამოყალიბებული სახისაა (სამხარაძე, 2019). ლიტურგიის განვითარების ამ პერიოდს

[4] სამეუფო ჟამების „ათორმეტთაგან“ ტროპრებში „შეხვეტილიანის“ რიგი საგალობლები მეორდება.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

მკვლევარნი, იერუსალიმულს უწოდებენ. ისტორიულ წყაროებიდან თუ სამეცნიერო კვლევებიდან, ცნობილია ამ პერიოდის დიდი პარასკევის მსახურების სტრუქტურა და თავისებურებები — სამგლოვიარო პროცესია მოძრაობდა იერუსალიმის ქუჩებში ლოცვა-გალობით და დროდადრო ჩერდებოდა მაცხოვრის ვნებებთან დაკავშირებულ ადგილებზე, სადაც ხდებოდა ამ ადგილებთან დაკავშირებული ვნებების ამსახველ სახარებათა ფრაგმენტების კითხვა და საგალობლების გალობა. მონოზონი ნინო სამხარაძე დაწვრილებით წარმოგვიდგენს (სამხარაძე, 2019) IV—X საუკუნეების ძეგლებში „ეგერიას მოგზაურობაში“, იერუსალიმური ლექციონარის უძველეს — სომხურ და ქართულ რედაქციებში და ქრისტეს საფლავის ტიპიკონში ნაჩვენებ მონაცემებს, სადაც ასახულია, იერუსალიმში ახალ-ახალი ქრისტიანული ტაძრების აგებასთან ერთად, როგორ ემატებოდა დიდი პარასკევის სამგლოვიარო ლიტანიას „გაჩერებები“ და შესაბამისად — სახარებათა ფრაგმენტები და საგალობლები. ქართულ ლექციონარებში, საგალობელთა ძველ რეპერტუარს (ანტიფონები, ფსალმუნები) უკვე დამატებული აქვს იბაკოები და მუხლდრეკის ლოცვები, რაც ლიტურგიის განვითარების ახალ ეტაპზე მიუთითებს V—VI საუკუნეებში.

ღვთისმსახურების, და მათ შორის, დიდი პარასკევის ცისკრის იერუსალიმური პრაქტიკა ფუნქციონირებდა აღმოსავლეთის ეკლესიებში, მათ შორის, ბუნებრივია, საქართველოშიც. სამწუხაროდ, წყაროებში არ ჩანს, თუ კონკრეტულად, როგორ აღასრულებდნენ ქართველები ამ ცისკარს უშუალოდ ქართულ ტაძრებსა და მონასტრებში; სად იმართებოდა მსვლელობები და სად ხდებოდა „გაჩერებები“ მაცხოვრის ვნებათა აღსანიშნავად. ვფიქრობთ, მცხეთასა და თბილისში უხვად შემონახული, და მთელ საქართველოში არსებული სახარებისეულ-პალესტინური ტოპონიმები ირიბი პასუხია ამ შეკითხვაზე. სასურველი იქნება, თუ ქართველ მეცნიერთა მომავალი კვლევის არეალში ეს საკითხიც მოექცევა. თუმცა, აქვე დავძენთ, რომ წყაროების უკიდურესი სიმწირის გამო, სამწუხაროდ, შესაძლებელია, ვნებათა მსახურების იერუსალიმური წესის აღსრულების ქართული პრაქტიკა, სამუდამოდ დაფარულ საკითხად დარჩეს ჩვენთვის. მნიშვნელოვანია იმის თქმაც, რომ არა მხოლოდ იერუსალიმური, არამედ ლიტურგიის კონსტანტინოპოლური პრაქტიკაც უხვად მოიცავდა ლიტანიებს, ლოცვით მსვლელობებს მთელი ქალაქის მასშტაბით. საქართველოში, სადღეისოდ, ლიტანიები მხოლოდ ტაძრის გარშემო აღესრულება, ისიც — აღდგომას და, ზოგჯერ, ტაძრის დღესასწაულებზე. ცნობილია, რომ ზოგიერთ საკულტო დღესასწაულზე, XX საუკუნემდე სრულდებოდა და ზოგან ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი მსვლელობები, რელიგიური თემატიკის ფოლკლორული ნიმუშების თანხლებით. არადა, თანამედროვე ქრისტიანულ სამყაროში, როგორც მართლმადიდებლურ, ასევე, კათოლიკურ ქვეყნებში, სადღესასწაულო მსვლელობები მთელი ქალაქის ან სოფლის შემოვლით, ჩვეული მოვლენაა დღესაც. ამ მსვლელობაში საეკლესიო გუნდებთან ერთად, ხშირად ორკესტრებიც მონაწილეობენ (მათ შორის, მართლმადიდებლურ საბერძნეთსა და კვიპროსშიც). ინსტრუმენტული მუსიკის (საყვირზე დაკვრის) მონაწილეობა ქართველთა სარწმუნოებრივ-სადღესასწაულო

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

პროცესიებშიც დასტურდება (ამის შესახებ XVII-XVIII საუკუნეების კათოლიკე მისიონერთა ჩანაწერები მოგვითხრობენ). რელიგიური მსვლელობების ქართული პრაქტიკის ისტორიისა და მუსიკალური ასპექტების შესწავლა, ვფიქრობ, მეტად საინტერესო თემა იქნება მუსიკოლოგებისათვის.

ცნობილია და აღწერილია (სამხარაძე, 2019) ვნებათა მისტერიის აღსრულების განსხვავებაც იერუსალიმურ ლექციონარსა და უძველეს ქართულ იადგარებს შორის — იადგარებში უკვე ჩანს, რომ ვნებათა განგება ცისკრის ჟამშია ჩართული, განსხვავებით იერუსალიმურ ლექციონარში ასახული პრაქტიკისაგან, რომლის მიხედვითაც, ვნებათა მსახურება ლიტანია-მსვლელობის სახით იყო, ხოლო ცისკრის ჟამი მისი ბოლო „გაჩერებისა“ და ნაწილების შემდეგ, უკვე უშუალოდ ტაძარში აღესრულებოდა.

აღსანიშნავია, რომ აღმოსავლეთის ეკლესიების დიდი პარასკევის მსახურებამ თანამედროვე სახე ლიტურგიის ისტორიის გარდამტეხ პერიოდში — X საუკუნის II ნახევრის საეკლესიო რეფორმის ზეგავლენით მიიღო (სამხარაძე, 2019). ამ პერიოდში იერუსალიმური პრაქტიკა კონსტანტინოპოლურმა სიახლემ ჩაანაცვლა. ცვლილება შეეხო როგორც ლიტურგიკული განგების აღსრულების ფორმას, ასევე, მის სტრუქტურასა და პოეტურ ტექსტებს — მსახურების ქუჩებში მსვლელობის ფორმა შეიცვალა ერთი ტაძრის სივრცეში აღსრულებული, ასე ვთქვათ, სტაციონარული ღვთისმსახურებით, სახარების საკითხავთა იერუსალიმური რიცხოვნება (5-7) შეიცვალა თორმეტით, ხოლო მათ შორის საგალობლების რიცხვი გაიზარდა — „შეხვეტილიანის“ ჰიმნები 15 მიკრო-ციკლური აღსავალის/ანტიფონის სახით ჩამოყალიბდა.

ქართველთა კულტურული განვითარების ისტორიის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანესი თავისებურება კარგადაა შესწავლილი ქართული მეცნიერების სხვადასხვა დარგში — ვგულისხმობთ, ჩვენი წინაპრების საოცარ გახსნილობას კულტურის სხვადასხვა ნაწილში მომხდარი ცვლილებებისა და სიახლეებისადმი, მათ მისწრაფებას, შეესწავლათ, დაუფლებოდნენ, გაეანალიზებინათ და შემდგომ — „გაექართულებინათ“, ქართულ სინამდვილეში გადმოეტანათ ყველა ის კულტურული, თეოლოგიურ-ლიტურგიკული, ფილოსოფიური, სამეცნიერო თუ სახელოვნებო სიახლე, რაც დანარჩენ სამყაროში ხდებოდა, და შეემატებინათ მათთვის საკუთარი შრომის შედეგებიც.

ასევე მოხდა დიდი პარასკევის ლიტურგიის შემთხვევაშიც — კონსტანტინოპოლური რეფორმის შედეგად სახეცვლილი მაცხოვრის ვნებათა მსახურება ქართველებმა მალევე — X საუკუნის 80—90-იან წლებში დანერგეს ქართულ ლიტურგიაში. ამ საქმის სათავეში დგანან ისეთი დიდი მოღვაწეები, როგორებიც იყვნენ ექვთიმე ათონელი და გიორგი მთაწმიდელი. ნ. სამხარაძის ზემოხსენებულ კვლევაში ნაჩვენებია, რომ **„შეხვეტილიანი“-ს დღევანდელი ვერსია წარმოადგენს გიორგი მთაწმიდელის მიერ თარგმნილ და დამკვიდრებულ ციკლს, რომელიც, მცირეოდენი ცვლილებების მიუხედავად, შეიძლება ითქვას, XI საუკუნის ფორმებითაა მოსული ჩვენამდე** (სამხარაძე, 2019). ქართული მუსიკისა და ლიტურგიისათვის მნიშვნელოვანი ეს დებულება მიღებულია სამეცნიერო ლიტერატურის, უძველესი ხელნაწერების: —

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

იერუსალიმური ლექციონარის სხვადასხვა რედაქციების (VI—VII ს.), უძველესი იადგარის (VII—IX ს.), X საუკუნის იადგარის ნუსხების, XI საუკუნის ექვთიმე ათონელის რედაქციის მარხვანის და გიორგი მთაწმინდელის ავტოგრაფული მარხვანის, აგრეთვე — ანტონ კათალიკოსის დროს დასტამბული მარხვანისა (1793 წ.) და „შეხვეტილიანის“ XIX—XX საუკუნეთა გასაყარზე შესრულებული სანოტო ჩანაწერები ანალიზის შედეგად. ცნობილია, რომ გიორგი მთაწმინდელმა „შეხვეტილიანში“ დატოვა ზოგიერთი ადრინდელი — ექვთიმე ათონელის თარგმნილი ჰიმნი და, რაც მნიშვნელოვანია — ანტონ კათალიკოსისეული რეფორმა (XVIII ს.) ლიტურგიკულ-სამგალობლო მემკვიდრეობისა, მცირედ შეეხო „შეხვეტილიანის“ პოეტურ ტექსტს და რომ იგი, ფაქტობრივად, XI საუკუნიდან, თითქმის უცვლელადაა XX საუკუნემდე მოსული.

ფილიმონ ქორიძის მიერ ნოტირებული „შეხვეტილიანის“ XI საუკუნიდან წარმომავლობის შესახებ, ტექსტოლოგიურ კვლევაზე დაფუძნებულ ამ დებულებას ამყარებს მონოზონ ნინოს კიდევ ერთი, ერთობ მნიშვნელოვანი დაკვირვებაც — ჰიმნოგრაფიული ტექსტების „განკვეთილობის“ ნიშნებსა და ნოტირებული საგალობლების მუსიკალური ცეზურების ურთიერთმიმართების შესახებ. შუა საუკუნეების ნევმირებულ თუ არანევმირებულ ჰიმნოგრაფიულ ტექსტებში მუდამაა შეტანილი ნიშნები, რომლებიც, ერთი შეხედვით პუნქტუაციის ნიშნებს წარმოადგენენ, მაგრამ, მათგან განსხვავებით არა წინადადების წევრთა გრამატიკულ-ლოგიკურ ურთიერთობას, არამედ საგალობელთა მუსიკალურ ასპექტს ასახავენ. „შეხვეტილიანის“ ძველი ჰიმნოგრაფიული კოდექსებისა და სანოტო ჩანაწერების შედარების შედეგად, ნ. სამხარაძემ უმნიშვნელოვანესი დასკვნას გააკეთა — ძველ ტექსტებში მოცემული „განკვეთილობის“ ნიშნები საგალობლის შემადგენელი სტრუქტურული ერთეულების — მუხლებისა და საქცევების საზღვრებს და, შესაბამისად, სხვადასხვა ინტენსივობის მუსიკალურ ცეზურებს გვიჩვენებენ. ამ დასკვნას, ნ. სამხარაძე სამართლიანი განზოგადებისაკენ გაჰყავს — ვინაიდან, XIX საუკუნეში ნოტირებული საგალობლების მუსიკალური ცეზურები ემთხვევა XI—XVIII საუკუნეების წყაროებში მოცემული იმავე ტექსტების „განკვეთილობის“ ნიშნებს, ეს კიდევ ერთხელ მიგვითითებს, რომ მათში ერთი და იგივე მელოდიებია გრაფიკულად ასახული (ცხადია, მცირეოდენი ვარიანტული ცვლილებებით). ქართული გალობის ისტორიიდან კარგადაა ცნობილი, რომ ძველ მგალობელთა უმთავრეს საზრუნავს, ტრადიციული მელოდიების დაცვა და თაობიდან თაობაზე დაუკარგავად გადაცემა წარმოადგენდა. პრაქტიკულად, შუა საუკუნეების ქართველი მუსიკოსების ძალისხმევის უდიდესი ნაწილი, ასევე, ნევმებისა და „ჭრელების“ სისტემებიც, ნახევრად ზეპირი და იმპროვიზაციული მუსიკალური აზროვნების პირობებში უძველესი ჰანგების შენარჩუნება-გადაცემას ემსახურებოდა. შესაბამისად, სამეცნიერო კვლევების თანახმად, ეჭვს არ იწვევს ის ფაქტი, რომ „შეხვეტილიანის“ მხატვრული, პოეტურ-მუსიკალური სტრუქტურა, X—XI საუკუნეებიდან მომდინარეობს (კვლავ — ვარიანტული სახეცვლილებებით).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

აქვე, მხოლოდ იმას დავამატებთ, რომ თუკი ანტონისეული რეფორმა არ შეეხო „შეხვეტილიანს“ — ყველაზე მნიშვნელოვან ნაწილს „მარხვანისა“, მაშინ, ცხადია, რომ ის არ შეეხებოდა არც მთლიანად დიდი პარასკევის და ვნების კვირის საგალობლებს. უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ ჯერ კიდევ სტ. კარბელაშვილი აღნიშნავდა, რომ მისი დაკვირვებით, შუა საუკუნეთა სამგალობლო-ნევმირებულ ხელნაწერებში „სასვენი [ცეზურები] და ხმის ტრიალი [მელოდიური მიმოხვრა] თითქმის [ყველგან] იქ მოდის, სადაც იმ [ნოტირებულ] საგალობლებში არიან ნაჩვენები... აი, ეს და სხვა მრავალი ნიშანი გვაძლევენ ყველა საბუთს ამ გალობის სიძველისას და არა იმას, რომ ახალი გამოგონილი იყოს“ (კარბელაშვილი, 1897:III). ჩვენი მრავალგზისი დაკვირვებითაც, საღვთისმსახურო-სამგალობლო წიგნებში მოცემული განკვეთის ნიშნები და ნოტირებულ საგალობელთა მუსიკალური ცეზურები, უმრავლეს შემთხვევებში ემთხვევა. დიდი პარასკევის „შეხვეტილიანის“ გარდა ამ მიმართულებით ღრმა კვლევა არ ჩატარებულა. ვფიქრობთ, ასეთის შემთხვევაში, ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, „შეხვეტილიანის“ მსგავს შედეგს მივიღებთ — უწყვეტ მემკვიდრეობით ჯაჭვს, რომელიც 9—10 საუკუნეს და დამატებით, მინიმუმ, „უფროის ოთხასისა წლისა“ ითვლის.

ვფიქრობთ, ეს გარემოება, ერთი-ორად მატებს ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომებს მნიშვნელობას.

* * *

დიდი პარასკევის ვნებათა მისტერიის დასავლურ ქართული ტრადიციის საგალობლები დაფიქსირებულია ფილიმონ ქორიძის, ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერებში.[5] როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ბევრი საგალობელი, ფ. ქორიძემ მხოლოდ I ხმის მელოდიის სახით ჩაწერა. ხელნაწერებში ჩანს, რომ ზოგიერთ ჰიმნთან, თავად ქორიძეს აქვს მიწერილი შემოქმედის სკოლისათვის ტიპური, პოლიფონიური ვერტიკალური, ჰორიზონტალური თუ დიაგონალური აზროვნებით და, იმავდროულად, არქაული კვინტური-ოქტავური და კვინტურ-ნონური ჰეტეროფონიული სეგმენტებით გამორჩეული ფაქტურა (მაგ., იხ. №11) — სავარაუდოდ, ამ შუა საუკუნეობრივ სტილში გალობდნენ დიდი პარასკევის ციკლის ქორიძისთვის გადამცემელი ანტონ და დავით დუმბაძეები (ამას არაერთგზის წარმოგვიჩენს ანთოლოგიაში გამოქვეყნებული, დუმბაძისაგან ჩაწერილი მრავალი ჰიმნი). როგორც ჩანს, რ. ხუნდაძე, რომელიც, სრულ მგალობელთან ერთად, ლიტურგიკული პრაქტიკის მქონე მოქმედი მღვდელმსახურიც იყო, სპეციალურად, „სადა“ სტილში ამრავალხმიანებდა ქორიძის მიერ ნოტირებულ I ხმის საგალობლებს, რათა ჰიმნთა დიდი რაოდენობის გამო, მსახურება არ გაგრძელებულიყო. წინამდებარე

[5] აღმოსავლეთ საქართველოს სამგალობლო ტრადიციის დიდი პარასკევის ჰიმნები, სამწუხაროდ, არასრული სახით, მცირე რაოდენობითაა ნოტირებული ძმები კარბელაშვილებისა და სხვათა მიერ. მათ ანთოლოგიის შესაბამის ტომებში გამოვცემთ.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

ტომში ჩანს, რომ ხშირად, ხუნდაძე, ამ მიზნით, ალტერნატიულ, მოკლე საკადანსო მუხლებსაც გვთავაზობს, ქორიძისეული ვრცელი მუხლების გვერდით. ერთი მხრივ, ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ჰიმნთა კომპოზიციისა და ლიტურგიკული ფუნქციის ურთიერთ-დამოკიდებულება საგალობლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვანი ფორმადქმნადი ფაქტორია (სიტყვასთან და პოლიფონიურ აზროვნებასთან ერთად); ხოლო, მეორე მხრივ, უკვე ჩანს, რომ რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე, სამწუხაროდ, ქართველთა დამოკიდებულება ღვთისმსახურებისა და გალობისადმი იცვლება და შინაგანი ჭვრეტის ადგილს ახალი დროის ადამიანისათვის ჩვეული მოჩქარეობის სული იკავებს, რასაც, რ. ხუნდაძეც იძულებულია, გაუწიოს ანგარიში.

დიდი პარასკევის სხვადასხვა ჰიმნის ქორიძისთვის გადამცემნი, ზემოხსენებულ ანტონ და დავით დუმბაძეებთან ერთად, არიან დიმიტრი ჭალაგანიძე, არისტოვლე ქუთათელაძე, ივლიანე წერეთელი, რაჟდენ ხუნდაძე, მელქისედეკ ნაკაშიძე, ნესტორ კონტრიძე...[6]

ვნებათა მისტერიის საგალობლების შემცველი ხელნაწერები დაცულია ხელნაწერთა ეროვნულ და ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრებში.

ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომებში მოცემული დიდი პარასკევის „პასიონური“ ჰიმნები და მათი მელოდიური „დედნები“ (რომელთა შესახებაც, ქვემოთ ვსაუბრობთ) 38 სანოტო წყაროდანაა აღებული. ესენია:

ხელნაწერები ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრიდან:

1. H154-I;
2. 154-II;
3. H154-III;
4. H154-VI;
5. H154-VIII;
6. H154-IX;
7. Q666;
8. Q668;
9. Q670;
10. Q672;
11. Q673;
12. Q674;
13. Q677;
14. Q679;
15. Q680;
16. Q681;
17. Q683;
18. Q684;
19. Q685;
20. Q686;
21. Q687;
22. Q688;
23. Q689
24. Q690;
25. Q691;
26. Q692;
27. Q693;
28. Q694;
29. Q1475.

[6] ამის შესახებ, უფრო კონკრეტულად, ქორიძისა და კერესელიძის სანოტო ხელნაწერებში და ქორიძის გამოცემებშია აღნიშნული. იხ. შუღლიაშვილი, 2013.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

ხელნაწერები ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრიდან:

1. ხუნდაძე, 2100;
2. ხუნდაძე, 2101;
3. ხუნდაძე, 2121;
4. ხუნდაძე, 2122.
5. ხუნდაძე, 2123;
6. ხუნდაძე, 2124;
7. ხუნდაძე, 2127;
8. ხუნდაძე, 2128.

სანოტო გამოცემები:

1. ქორიძე, 1899.

როგორც აღვნიშნეთ, დიდი პარასკევის განგებები, თავიდან ბოლომდე, მთლიანი თანმიმდევრობის სახით, არც ერთ ხელნაწერში არაა თავმოყრილი. ხელნაწერებში Q686 და ხუნდაძე, 2128, სრული სახითაა მოცემული „შეხვეტილიანი“. ზოგიერთ ხელნაწერში დიდი პარასკევის ცისკრის ან მწუხრის ცალკეული ჰიმნები ან მათი ჯგუფებია მოცემული. ჩვენ, „მარხვანის“ მიხედვით, ზემოთ ჩამოთვლილი 38 წყაროდან თავი მოვუყარეთ ამ მასალას და ერთიანი ციკლის სახე მივეცით — ისე, როგორც ის იგალობებოდა საუკუნეების მანძილზე, XIX საუკუნემდე. ისიც აღსანიშნავია, რომ, როგორც XXII—XXIII ტომების შემთხვევებში, დიდი პარასკევის ზოგიერთი ჰიმნიც სრულად, სამ ხმაშია ჩაწერილი, ზოგის მხოლოდ I ხმაა ნოტირებული. გვხვდება საგალობლები, რომლებიც რამდენიმე ვარიანტის სახითაა შემორჩენილი, ზოგიერთი კი, მხოლოდ ერთ ვარიანტადაა შემონახული.

წინამდებარე და XXV ტომებში მოცემულია დიდი პარასკევის ყველა განგების — ვნებათა მსახურების ცენტრალური ნაწილის — ცისკრის, სამეუფო ჟამების, მწუხრისა და მცირე სერობის ყველა ჰიმნი. დიდი პარასკევის „სრული გალობით“ ჩატარების ტრადიციის (როდესაც, გუნდების მიერ ანტიფონურად იგალობებოდა ყველა ლიტურგიკული ტექსტი, გარდა სამღვდელო ლოცვა-ასამაღლებლებისა და ბიბლიური საკითხავებისა) აღდგენა, დღეისათვის, სავსებით შესაძლებელია

როგორც დიდი ხუთშაბათის შემთხვევაში, ამ ამოცანის შესასრულებლად, საჭირო გახდა, „მარხვანში“ მითითებულ მელოდიურ „დედნებზე“/წყაროებზე იმ საგალობლების კონტრაფაქტურის მეთოდით გაწყობა, რომლებიც სანოტო ხელნაწერებში შემონახული არაა.

ჩვენ, თითოეულ საგალობელთან, იმის მიუხედავად, ნოტირებულია იგი, თუ მხოლოდ „მარხვანში“ იყო მოცემული, აღვნიშნეთ „დედანი“ ჰიმნის „მარხვანისეული“ მითითება (სანოტო წყაროებითურთ) და ის, თუ რამდენად იდენტური, მეტნაკლებად მონათესავე, ან განსხვავებულია კონკრეტული ჰიმნი, „მარხვანში“ მითითებული მისი მელოდიური დედნისაგან.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

ამ თემასთან დაკავშირებით, კვლავ უნდა ვახსენოთ, მონოზონ ნინო სამხარაძის მნიშვნელოვანი ნაშრომი, რომელშიც მასშტაბური კვლევაა ჩატარებული „შეხვეტილიანის“ „დედან-ჰანგების“ ირგვლივ. ირკვევა, რომ „შეხვეტილიანში“ „დედან-ჰანგები“ თავად გიორგი მთაწმიდელმა აღნიშნა — ანუ, მან მის მიერ ახლად თარგმნილი ვნებათა განგება მეორედ თარგმნა მიზანმიმართულად — მანამდე არსებულ ქართულ სამგალობლო მელოდიებზე გაწყობისა და ასე შესრულებისათვის. მონოზონმა ნინო სამხარაძემ, როგორც შუა საუკუნეების წყაროებში, აგრეთვე XIX—XX საუკუნეების სანოტო ხელნაწერებში მოიძია „შეხვეტილიანში“ მითითებული მელოდიური მოდელები — „დედან-ჰანგები“ და, ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომების გამოცემამდე 3 წლით ადრე, ამ მხრივაც უწყვეტი მემკვიდრეობა დაინახა 9 საუკუნოვანი სამგალობლო ტრადიციისა: — სანოტო ჩანაწერებში მოცემული „შეხვეტილიანის“ ჰიმნების აბსოლუტური უმრავლესობა მართლაც გიორგი მთაწმინდელის მიერ მითითებული „დედანი“ საგალობლების ჰანგებზეა გაწყობილი. ეს გარემოება თვალსაჩინოა XXIV—XXV ტომებშიც, სადაც, აღნიშნული გვაქვს დედანი-ინვარიანტებისა და მათი კონტრაფაქტურული ვარიანტების ხშირი მსგავსება-მონათესავეობა და სულ რამდენჯერმე — განსხვავებულობა.

აქვე უნდა ვახსენოთ, დიდი პარასკევის განგებასთან დაკავშირებული გიორგი მთაწმიდელის ცნობილი ანდერძის[7] საბოლოო და დამაჯერებელი განმარტება ნინო სამხარაძის მიერ. როგორც იგი თავად აღნიშნავს, ეს ანდერძ-მინაწერი შესწავლილი აქვთ პ. კარბელაშვილს, თ. ჟორდანიას, კ. კეკელიძეს, ლ. ხევსურიანს, მ. სუხიაშვილს, მაგრამ, უნდა ითქვას, რომ მისი შინაარსის სრულყოფილი და ამომწურავი განმარტება, სწორედ ნ. სამხარაძის ნაშრომშია მოცემული. აქ წარმოჩენილია, რომ მაცხოვრის ვნებათა განგება, X—XI საუკუნეების ბერძნულ ეკლესიებში „თვით-ავაჯი“, ესე იგი, საკუთარი მელოდიების მქონე იყო. ეს განგება გიორგი მთაწმიდელს ორჯერ უთარგმნია. ნ. სამხარაძემ შეისწავლა ორივე თარგმანი, და დაადასტურა, რომ ცნობილ ანდერძ-მინაწერში, „უძლისპიროდ თარგმნილსა და უგემურად“ გამოსულ თარგმანში მთაწმიდელი გულისხმობს „შეხვეტილიანის“ I ვერსიას, რომელიც მან დიდ სვინაქსარში შეიტანა. ხოლო მთაწმიდელისეულ ავტოგრაფულ „მარხვანში“ წმიდა მამას შეუტანია II თარგმანი, რომელშიც, მან, ბერძნულის მსგავსად, „თვით-ავაჯი“, ე.ი., საკუთრივ „შეხვეტილიანისათვის“ განკუთვნილი ახალი, ორიგინალური მელოდიები კი არ შექმნა, არამედ, ისინი გაანაწილა ქართველთათვის უკვე კარგად ნაცნობ სხვადასხვა ჰანგზე, რომელთაგან ერთის — V ხმის შესახებ, წმიდა მამა ამბობს, რომ მას „400 წელი უფრო ახსოვს“, ე.ი. თუ მეტი არა, მინიმუმ, 400 წლის (ე. ი. ყველაზე გვიან, VI საუკუნის) არისო. მონოზონი ნინო სამხარაძე წარმოაჩენს, რომ V ხმის სულ 4 მოდელი-ჰანგია

[7] „ესე [„შეხვეტილიანის“ აღსავლები] უძლისპიროდ [ბერძნული მელოდიების მაჩვენებელი ძლისპირების გარეშე] გვეთარგმნეს და უგემურად მოჰვიდოდა. ბერძნულად თვით-ავაჯნია [ბერძნულ აღსავლებს ყველასგან განსხვავებული, საკუთარი ჰანგები აქვთ] და მათ [ბერძნებმა] იციან, და ჩვენ თუმცა ავაჯი [ორიგინალური, განსხვავებული, საკუთარი მელოდია] დაგვედვა, ვინ დაისწავლიდა? აწ შეწევნითა ღმრთისაითა [ცნობილ ქართულ] ძლისპირსა ზედა ვთარგმნეთ. რაიცა ძლისპირი მოუვიდოდის, რომელი ძუელთაგან ვიცით, იგი ეგრეთვე ითქმოდის და სხუაი ძლისპირთა ზედა, რომელიცა იყოს ბერძულად, დ გუერდი [VIII ხმა] არს ესე. წაედ, ეძიებდით, რვათამცა ხმათა შინა არს და კმარს ჩუენდა. თუ არა, ამას ა გუერდსა [V ხმის მელოდიებს] ოთხასი წელი უფრო ახსოვს“ (Ath. 38:320r).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

„შეხვეტილიანის“ როგორც მთაწმიდელისეულ, აგრეთვე ნოტირებულ ხელნაწერებში: „მოვედით და აღვიდეთ“ (იხ. №11), „გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო“ (იხ. №40), „ესმა მოსლვა“ (იხ. №13), „რომელმან შეიმოსე“ (იხ. №39; 41; 54; 55[8]) და ასკვნის: „სწორედ ჩამოთვლილ ძლისპირთა მელოდიები და მათზე შეფარდებული დასდებლები უნდა მივიჩნიოთ უძველეს ჰანგებად „შეხვეტილიანში“.

გიორგი მთაწმინდელის „მარხვანის“ ანდერძის ნ. სამხარაძისეული ანალიზის შედეგად ჩანს, რომ ექვთიმე ათონელისაგან განსხვავებით, გიორგი მთაწმიდელი სიტყვიერი ტექსტის თარგმნისას ნაკლებ თავისუფლებას იჩენდა, მაგრამ, ტექსტების მუსიკაზე დადებისას შემოქმედებით თავისუფლებას ავლენდა: — ზოგჯერ ბერძნული დედნის იხოსს ცვლიდა, ზოგჯერ — ახალი, ორიგინალური მელოდიების შექმნის ნაცვლად, უკვე არსებულ ჰანგებზე ანაწილებდა ახლად თარგმნილ ტექსტებს — პრაქტიკული (შესწავლა-გავრცელება) და მხატვრულ-ემოციური ასპექტების გათვალისწინებით[9] („უგემურად“ რომ არ მოსულიყო, ე.ი. ტექსტისა და მუსიკის სახეობრიობა ჰარმონიული რომ ყოფილიყო). ამასთან, გიორგი მთაწმიდელს შეეძლო ახალი მელოდიების შექმნაც, რასაც ზოგჯერ არ აკეთებდა, რადგანაც მათ „ვინ დაისწავლიდაო?“, ამბობს, ე.ი. საქართველომდე ვერ ჩამოვიდოდა ეს მელოდიები...

აღსანიშნავია, რომ გიორგი მთაწმიდელის ანდერძ-მინაწერის სრულყოფილ განმარტებასთან, მის მიერ შემოტანილი „დედან-ჰანგების“ იდენტიფიკაციასთან (სამხარაძე, 2019:136) და „შეხვეტილიანის“ ციკლში მათი ფუნქციონირების კვლევასთან ერთად, მონოზონი ნინო სამხარაძე, ასევე, გვიჩვენებს, რომ „შეხვეტილიანის“ 24 „დედან-ჰანგიდან“ მთაწმიდელის მიერ მხოლოდ 20-ია აღნიშნული, დანარჩენი 4 მოგვიანებით დაუმატებიათ. აღმოჩნდა, რომ XIX—XX საუკუნეების სანოტო ჩანაწერებში მხოლოდ 19 „დედან-ჰანგი“ იძებნება, ხოლო მათგან 5-ის მელოდია დაკარგულია. ამასთან, „შეხვეტილიანში“ შემონახული ყოფილა ამ 5 „დედან-ჰანგის“ მელოდიის მქონე დასდებლები, რომელთა მიხედვითაც, ნ. სამხარაძე გვთავაზობს, XIX საუკუნეში ვერ-ნოტირებული XI საუკუნისეული ნიმუშების მელოდიების აღდგენას.[10]

ცხადია, ნახევრად ზეპირი, იმპროვიზაციული ქმნადობა-გადაცემის და რთული ისტორიული მოვლენების პირობებში, როგორც ვნებათა მსახურებაში, ისე, ზოგადად, ქართულ სამგალობლო რეპერტუარში, ვხედავთ „დედან-ჰანგების“ ჩანაცვლების ან, ერთი და იმავე ჰანგის სხვადასხვა სიტყვიერი განმარტების შემთხვევას, აგრეთვე —

---

[8] №55 ჰიმნი გაწყობილია არა გიორგი მთაწმინდელის მიერ მითითებულ, V ხმის ტროპარის ჰანგზე „რომელმან შეიმოსე“, არამედ V ხმის დასდებელთა, „მოვედით და აღვიდეთ“-ის ჰანგზე. ცხადია, ეს ფაქტი მოგვიანო, ისტორიული ცვალებადობის გამოვლინებაა.

[9] ამავე ხასიათის ნამუშევარი და შენიშვნაა გიორგი მთაწმინდელის ავტოგრაფულ „პარაკლიტონშიც“ (Ath. 45), რომელიც მკვლევარმა ლ. ხევსურიანმა აღმოაჩინა და განმარტა. აქაც გიორგი მთაწმინდელს ახლად თარგმნილი შუაღამიანის დასდებლები, ბერძნულის მსგავსად, ახალ, საკუთარ, ორიგინალურ მელოდიაზე კი არა, ქართველთათვის ნაცნობ, ტრადიციულ „ავაჯზე“ გაუწყია, რადგანაც, არ იყო დარწმუნებული, რომ ახალი ჰანგის შექმნის შემთხვევაში, ის საქართველომდე ჩამოვიდოდა და გავრცელდებოდა (სამხარაძე, 2018:68).

[10] „ამაღლდა ზეცად“ (იხ. №32; 35; 42; 43; 74), „ვითარ-მე გხადოდით“ (იხ. №62); „კაცთათვის“ (იხ. №75); „ანგელოზთა დღეს“ (იხ. №83); „დაიძინა საფლავსა შინა“ (იხ. №85). ამ საგალობელთა „დედანი“ ძლისპირები, რომელთა ნოტირებული ვარიანტები არ შემოგვრჩა, წყაროებითურთ, დასახელებულია ნ. სამხარაძის ნაშრომში (სამხარაძე, 2019:136).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

მოდელისა და დასდებლების, იმავე — ინვარიანტსა და მის ვარიანტებს შორის ვარიანტულ-კომპოზიციური ცვლილებების მაგალითებს.[11] „შეხვეტილიანში“ ასეთი მოვლენების შესახებ, დაინტერესებულ პირებს, შეუძლიათ შეისწავლონ, როგორც ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომები, ისე მონოზონი ნინო სამხარაძის ხსენებული ნაშრომი.

კონტრაფაქტურის მეთოდით საგალობლების გაწყობისას ჩვენ გამოვიყენეთ, როგორც ამ ჰიმნთა „მარხვანისეული“, ე.ი. ძირითადად, გიორგი მთაწმიდელისეული მითითებები „დედან“ ჰანგებზე, ისე, გარდასათქმელების შემთხვევაში — ძლისპირები. თუკი სხვა შემთხვევებში, უშუალოდ კონკრეტულად ჩვენ მიერ გაწყობილ საგალობელთან აღვნიშნავთ, თუ რომელია მისი მოდელი-ინვარიანტი, „დედანი“; გარდასათქმელების შემთხვევაში ამას არც ერთხელ არ ვაკეთებთ. წინამდებარე და XXV ტომებში მოცემული ყველა გარდასათქმელი (ცისკრისა და მცირე სერობის ჟამების „გალობანში“) ჩვენი გაწყობილია მათი ძლისპირების მუსიკაზე და დიდი რაოდენობის გამო, სქოლიოებში ამ გარემოებას აღარ ვუთითებთ.

იმ საგალობლებთან, რომელთა მხოლოდ I ხმაა ნოტირებული და II—III ხმები ჩვენი შეწყობილია, ყოველთვისაა სქოლიოში შესაბამისი აღნიშვნა. ამ სამუშაოს დიდი ნაწილი, XXIV—XXV ტომებში, ლევან ვეშაპიძის მიერაა შესრულებული — ზოგჯერ „გამშვენებული“, ზოგჯერ, „სადა“ სტილისათვის ნიშანდობლივი საკომპოზიციო ტექნიკის, მასთან, ზოგჯერ — ტრადიციული სამუსიკო ფოლკლორისათვის ჩვეული ფაქტურულ-ჰარმონიული ნაგებობების გამოყენებით (ცხადია, სამგალობლო ესთეტიკის კონტექსტში).

ანთოლოგიის XXII—XXV ტომებში ჩვენ მიერ გაწყობილ გარდასათქმელებში, ძველი ნიმუშების მსგავსად, ვცდილობდით გავქცეოდით გარდასათქმელების ზუსტ კოპირებას და შემოგვქონდა ვარიანტული მრავალფეროვნება — პოეტური ტექსტის დრამატურგიიდან გამომდინარე. აქვე, გავამახვილებთ ყურადღებას დიდი პარასკევის ცისკრის IX გალობის გარდასათქმელებზე (№122—125). ისინი ჩვენი გაწყობილია №121 ძლისპირის მუსიკაზე. ეს უკანასკნელი №119, „სადა“ სტილის ძლისპირის ჩვენ მიერ „გამშვენებულ“ სტილში გადამუშავებული ვარიანტია. ამასთან, პოეტური ტექსტის შინაარსიდან და განწყობიდან გამომდინარე, №122—125 გარდასათქმელებში გამოვიყენეთ ქართული გალობისათვის ჩვეული ტექნიკური ხერხი — კილოური კოლორიტისა და მუხლთა მიხრილობის ცვლილება. ეს მოვლენა ხშირია ქართულ საგალობლებში — როგორც ცალკეულ ჰიმნებში, ისე, ინვარიანტიდან ვარიანტების წარმოებისას. ამდენად, ამ შემთხვევაშიც, შესაძლებლად და საჭიროდ მივიჩნიეთ ასეთი კილოური ფერადოვნების შემოტანა.

* * *

[11] ასეთი ცვალებადობა-განვითარება ყველა ძველ მუსიკალურ ტრადიციას ახასიათებს, განსაკუთრებით, ზუსტი მუსიკალური დამწერლობის არ მქონე ისეთ სამგალობლო ტრადიციებს, როგორიცაა ქართული ან ბიზანტიური გალობა.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

სულ ანთოლოგიის XXIV—XXV ტომებში დაბეჭდილია 247 საგალობელი, რომელთა უდიდესი ნაწილი (მათ შორის, „შეხვეტილიანიც“) პირველად ქვეყნდება.

XXIV—XXV ტომების წყაროებში მოცემული სხვა დღესასწაულებისა თუ განგებების ჰიმნები, ანთოლოგიის მომდევნო ტომებში დაიბეჭდება.

ხელნაწერებში მოცემული მინაწერები თუ მითითება-აღნიშვნები უცვლელად გვაქვს გადმოტანილი სქოლიოებში, გარდა ჩვენ მიერ დარედაქტირებული ზოგიერთი ტერმინისა თუ სიტყვის მოძველებული ან არასწორი ფორმებისა და დიალექტიზმებისა.

სქოლიოებში, ჰიმნთა წყაროების გვერდების მითითებისას, გამოყენებულია პროექტის „ქართული ტრადიციული საგალობლების ხელნაწერთა ბაზა“ ფარგლებში დიგიტალიზებული ხელნაწერების ფოტოების პაგინაცია.[12]

პოეტური ტექსტების რედაქტირებისას, დავეყრდენით, ბოლო საუკუნეებში პრაქტიკაში დამკვიდრებულ „მარხვანს“ და, აგრეთვე, ნევმირებულ ძლისპირთა ძველ ქართულ ხელნაწერს A-603 (კიკნაძე, 1982). ამ წყაროთა მიხედვით გვაქვს გასწორებული ნოტირებულ ჰიმნთა პოეტური ტექსტების გრამატიკული თუ შინაარსობრივი შეცდომები. პოეტური ტექსტების სხვადასხვა წყაროში აღმოჩენილი განსხვავებები (მაგ., მორფოლოგიური) აღნიშნული არ გვაქვს, ვინაიდან ეს სცდება ჩვენს კომპეტენციას და ანთოლოგიის მიზანსა და დანიშნულებას.

ანთოლოგიის სხვა ტომების მსგავსად, XXIV—XXV ტომებშიც ვბეჭდავთ ზოგიერთი საგალობლის როგორც ხელნაწერისეულ, ასევე, თანამედროვე საღვთისმსახურო მოთხოვნათა შესაბამისად ჩვენ მიერ რედაქტირებულ ვარიანტებსაც. ასეთ შემთხვევებთან ერთად, XXIV—XXV ტომებში მოცემულია ცალკეული საგალობლის ისეთი „პარალელური“ ვერსიებიც, რომლებიც ერთმანეთისაგან ჩვენ მიერ განსხვავებულად დასმული ალტერაციის ნიშნებით განსხვავდებიან.

როგორც მთლიანად ანთოლოგიაში, XXIV—XXV ტომებშიც ჩვენი სარედაქტორო სამუშაო შემოიფარგლება ალტერაციის ნიშანთა ცვლილებითა და აშკარა შეცდომების გასწორებით, რაღა თქმა უნდა, ყველგან შესაბამისი მითითებით კომენტარებში.

საგალობლების ფრაზებად და მუხლებად დაყოფა (ცეზურების აღმნიშვნელი მძიმეების, წყვეტილი თუ მთლიანი ტაქტის ხაზების მეშვეობით) ჩვენი რედაქტირების შედეგია (რადგანაც, ხელნაწერებში, ცეზურები, ძირითადად ფერმატებითაა აღნიშნული, ან არაა მკაფიოდ გამოყოფილი). ფრჩხილებში ჩასმული ყველა მუსიკალურ-გრაფიკული სიმბოლო (ნოტები, ალტერაციის ნიშნები, ცეზურების აღმნიშვნელი მძიმეები, ფერმატები...) ჩვენი ჩამატებულია და მათი შესრულება სავალდებულო არაა. ისეთ აგოგიკური და ექსპრესიული ნიუანსებს, რომლებიც ხელნაწერში მხოლოდ ქართულადაა ჩაწერილი, ყველგან მივუწერეთ საერთაშორისო, იტალიური შესატყვისი.

დედნისეული ტექსტის ყველა სხვა ცვლილება შენიშვნებში გვაქვს ასახული.

ანთოლოგიის შესავალ წერილში (იხ. ანთოლოგიის I ტომი) მოცემული მითითებები ეხება ყველა და, მათ შორის, XXIV—XXV ტომებში დაბეჭდილ საგალობლებსაც.

სვიმონ (ჯიქი) ჯანგულაშვილი

[12] http://folk.gov.ge/baza/

XXIV—XXV ტომებში გამოყენებული და დამოწმებული ლიტერატურა, ხელნაწერები და სანოტო გამოცემები

1. Ath. 38 – წმიდა გიორგი მთაწმინდელის ავტოგრაფული „მარხვანი“. დედანი დაცულია ათონის მთაზე;

2. Par-5 – წმიდა გიორგი მთაწმინდელის ავტოგრაფული მნიშვნელობის „მარხვანი“, 1052 წელს გადაწერილი ნუსხა. დაცულია პარიზის ნაციონალურ ბიბლიოთეკაში;

3. Sin. 61 – წმიდა გიორგი მთაწმინდელის რედაქციის „მარხვანი“, XI ს.. დაცულია სინას მთაზე, წმიდა ეკატერინეს სახელობის მონასტერში;

4. კარბელაშვილი, ვასილ (სტეფანე) (1897). *ქართლ-კახური გალობა „კარბელაანთ კილოთი”, „მწუხრი”, ნოტებზე გადაღებული მღვდელი ვასილ კარბელაშვილის მიერ. პირველი ნაწილი.* ტფილისი: სტამბა მ. შარაძისა და ამხანაგობისა.

5. კიკნაძე, გულნაზ (შემდგ.). (1982). *ნევმირებული ძლისპირნი: ხელნაწერი A-603.* გამოსცა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო გ. კიკნაძემ. თბილისი: მეცნიერება;

6. *„მარხვანი“, ტრიოდიონი, რომელ არს სამ-საგალობელი.* სტამბა ექვთიმე ხელაძისა, ქ. ტფილისი: 1901 წელი;

7. სამხარაძე, მონოზონი ნინო (2018). *„შეხვეტილიანის“ ციკლის ისტორიული ჩამოყალიბებისა და მუსიკალური თავისებურებების კვლევის საკითხისთვის“.* ქართული ელექტრონული სამეცნიერო ჟურნალი, უაკ-78. გვ. 63-71;

8. სამხარაძე, მონოზონი ნინო (2019). *„შეხვეტილიანი“ — ვნების პარასკევის დასდებლები ქართულ საღვთისმსახურო პრაქტიკაში (ისტორიული და მუსიკალურ-ლიტურგიკული ასპექტები).* სამაგისტრო ნაშრომი, ხელნაწერის უფლებით, თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორია;

9. სამხარაძე, მონოზონი ნინო (2022). *„ვნების პარასკევის კონდაკის კვლევის საკითხისთვის“.* გიორგი გარაყანიძის სახელობის ფოლკლორული და სასულიერო მუსიკის XVII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. ბათუმის ხელოვნების უნივერსიტეტი, მოხსენება ხელნაწერის უფლებით;

10. ქორიძე, ფილიმონ. (1899). *მიცვალებულთა საგალობელი // პარტიტურა №3 // ქუთაისის ეპარქიის სამღვდელოების ხარჯით, გადაღებული ფილიმონ იესეს ძის ქორიძის მიერ; გადმოცემული: დიმიტრი რ. ჭალაგანიძისა, მთავარ-დიაკონის რაჟდენ თ. ხუნდაძისა და ივლიანე წერეთლისაგან //* ტფილისი : გამოცემა მ. შარაძისა, ე. კერესელიძისა, ს. ლოსაბერიძისა და ვ. გძელიძისა, 1899;

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

11. ღვთისიაშვილი, მანანა (1999). *„ქართული პასიონის კვლევის პირველი შედეგები“.* თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სამეცნიერო შრომების კრებული. მუსიკისმცოდნეობის საკითხები. თბილისი, 2000.

12. შუღლიაშვილი, დავით (2012). *„ქართული გალობის შესახებ იოანე ბატონიშვილის „კალმასობაში“.* სტატია წიგნიდან ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი. ტ. V. თბილისი, 2012.

13. შუღლიაშვილი, დავით (2013). *ქართული საგალობლების ხელნაწერთა აღწერილობა და ანბანური კატალოგი. წმ. ფილიმონ მგალობლის (ქორიძის) და წმ. ექვთიმე ალმსარებლის (კერესელიძის) სანოტო ხელნაწერების მიხედვით.* შემდგენლები: ვაჟა გვახარია, დავით შუღლიაშვილი, ნინო რაზმაძე. თბილისი, 2013.

14. ჩხეიძე, თამარ (1999). *„მუსიკისა და სიტყვის ურთიერთმიმართების პრობლემისთვის ქართულ საგალობელში (ტროპრის მეოთხე ხმის საგალობელთა მაგალითზე).* თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის სამეცნიერო შრომების კრებული, მუსიკისმცოდნეობის საკითხები. თბილისი, 2000.

XXIV—XXV ტომებში გამოყენებული და დამოწმებული სანოტო ხელნაწერები

1. H154-I — *გურიაში დაწერილი რვეულები. პირველი 1, 2, 3, 4, 5-თე. სძლისპირნი.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

2. H154-II — *გურიაში დაწერილი. პეტრე-პავლობის გალობა, მიძინების გალობა, თავისკვეთის გალობა, ტაძრად მიყვანების გალობა, ფერისცვალების გალობა, ღვთისმშობლობის საგალობელნი. მ. შარაძის და ე. კერესელიძის მიერ საფასით. რვეული მეცხრე და მეათე.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

3. H154-III — *ღვთისმშობლის მიძინების გალობა და შობის საგალობელნი 25 დეკემბრის. გურიაში დაწერილი მ. შარაძის და ე. კერესელიძის საფასით.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

4. H154-VI — *გურიაში დაწერილი გალობა. რვეული მეხუთმეტე. მე-14.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

5. H154-VIII — *თბილისში დაწერილი გალობა, ა. ქ.-ს [არისტოვლე ქუთათელაძის] მიერ გადმოცემით, რვეული მეთექვსმეტე [საუფლო და დიდ დღესასწაულთა და ვნების კვირის საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

6. H154-IX — *რვა ხმა ალილუია (ღმერთი უფალის მაგიერი); რვა ხმა სამწუხრო დასდებელნი. გურიაში დაწერილი. მ. შარაძის და ე. კერესელიძის ხარჯით. რვეული მეჩვიდმეტე.* ფილიმონ ქორიძისა და ე. კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

7. Q666 — *პარტიტურა პირველი [სადღესასწაულო საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

8. Q668 — *პარტიტურა მესამე. დიდ-მარხვის საგალობლის პარტიტურა.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

9. Q670 — *პარტიტურა მეხუთე. მიცვალებულის საგალობლების პარტიტურა. პარტიტურა მეხუთე (1893).* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

10. Q672 — *სრულიად წელიწადსა შინა სახმარებელი რვა ხმა სამწუხრო საგალობელნი.* იღუმენ ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

11. Q673 — *სრულიად წელიწადსა შინა სახმარებელი რვა ხმა პარაკლიტონი.* იღუმენ ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

12. Q674 — *სამი წირვის წესი. ლიტურგია მღვდელმთავართათვის.* იღუმენ ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

13. Q677 — *მეორე წიგნი, ქუთაისში დაწერილი რვეულები პირველი, მეცხრე და მერვე, სამ ხმაზე გაწყობილი [იოანე ოქროპირის სამღვდელთმთავრო წირვის, მიცვალებულთა, ბასილი დიდის წირვის და მღვდლის კურთხევის საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

14. Q679 — *ქუთაისში დაწერილი რვეული. მეოთხე. სამ ხმაში გაწყობილი.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

15. Q680 — *მეხუთე წიგნი. ქუთაისში დაწერილი. რვეული მეხუთე. სამ ხმაზე გაწყობილი [დიდი მარხვისა და ვნების კვირის საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

16. Q681 — *მეექვსე წიგნი. ქუთაისში დაწერილი [საგალობლები]. რვეული მეშვიდე. სამ ხმაზე გაწყობილი. გალობის სია [ხელნაწერი Q665] ხან პირველ რვეულად უჩვენებს ამ რვეულს.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

17. Q683 — *მერვე წიგნი [წირვის, მწუხრის, ცისკრისა და დღესასწაულთა საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძისა (?) და ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

18. Q684 — *წიგნი მეცხრე. ოზურგეთში დაწერილი სძილისპირთა საგალობელნი. ანტონ დუმბაძისაგან გადაცემული.* ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

19. Q685 — *მეათე წიგნი, გურიაში დაწერილი რვეულები მეექვსე, მეშვიდე და მეთოთხმეტე [ცისკრისა და წირვის საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

20. Q686 — *მეთერთმეტე წიგნი. გურიაში დაწერილი რვეულები მეთერთმეტე და მეთექვსმეტე [გალობა, მარხვან-შეხვეტილიანი. სხვადასხვა საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის, ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

21. Q687 — *მეთორმეტე წიგნი [ძლისპირები და სხვადასხვა საგალობლები].* ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

22. Q688 — *მეცამეტე წიგნი [მწუხრის, ცისკრისა და წირვის საგალობლები].* ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

23. Q689 — *წიგნი მეთოთხმეტე, სძლის-პირთა საგალობელნი.* იღუმენ ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

24. Q690 — *წიგნი მეთხუთმეტე. 15 რვეული არის ამ წიგნში ერთად მოთავსებული არისტოვლე ქუთათელაძისაგან გადაცემული და ფილიმონ ქორიძისაგან გადაღებული. დაწყებულია 1904 წ. გათავდა 1905 წ. [საუფლო დღესასწაულების, დიდი მარხვისა და პარაკლიტონის საგალობლები].* ფილიმონ ქორიძის, ექვთიმე კერესელიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

25. Q691 — *ამ წიგნში მოთავსებულია 7 წიგნი 18-დან 24-მდე. სრული საგალობელნი შვიდი დღესასწაულისა: 8 სეკდემბერს ღვთისმშობლობისა, 21 ნოემბერს ტაძრად მიყვანებისა, 25 დეკემბერს ქრისტეს შობისა, 29 ივნისს პეტრე-პავლობისა, 15 აგვისტოს მიძინებისა, 29 აგვისტოს თავის-კვეთისა, 6 აგვისტოს ფერის-ცვალებისა.* ფილიმონ ქორიძისა და ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

26. Q692 — *წიგნი 25. ბრწყინვალე ქრისტეს აღდგომის საგალობელთა.* ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

27. Q693 — *ოცდამეექვსე წიგნი. თორმეტი საუფლო სადღესასწაულო საგალობელნი, დასდებელნი და ფსალმუნთა წარდგომანი და რვა ხმა პარაკლიტონის გალობანი.* ფილიმონ ქორიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

28. Q694 — *ოცდამეშვიდე წიგნი. თბილისში დაწერილი გალობა. რვეული მეცხრამეტე.* ფილიმონ ქორიძისა და ექვთიმე კერესელიძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

29. Q1475 — *მეცხრე წიგნი. ძლისპირნი.* ფილიმონ ქორიძისა და რაჟდენ ხუნდაძის ხელნაწერი. კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი;

30. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2100. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

31. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2101. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

32. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2121. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

33. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2122. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

34. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2123. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

35. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2124. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

36. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2127. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი;

37. რაჟდენ ხუნდაძის არქივი, ხელნაწერი №2128. ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი.

ხალხური შემოქმედების სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

The Ancient Georgian Mystery of Christ's Passion

The chant cycle for Great Friday frequently called "The Georgian Passion" in musicological literature is in the present volumes 24 and 25 of the Anthology.

From a Christian standpoint the service is one of the utmost means of achieving a synthesis, a communion of material, physical existence, and divine, ideal reality. Music is a special instrument for this synthesis, being one of the most exultant channels for man to approach the divine. Of course, according to Christian teachings, direct and profound communion with the Divine essence is possible through the Church mysteries, moreover, the various spheres of ecclesiastical art (especially chant) participate directly in carrying out these sacraments and thus, are quite crucial.

Stemming from this, the liturgical music cycle of Great Friday expressing the Passion of Jesus Christ presents the mystery of a specific historical event (the torment and crucifixion of Jesus Christ) imprinted with the unity of the eternal, divine, and human, of real and ideal theology, philosophy, and creative aesthetics. During the fulfillment of this cycle, temporal and material boundaries cease to exist, and the people performing or listening to it approach those turbulent and tragic days when Christ's eternal sacrifice was fulfilled. Naturally, all the segments making up this mystery are imprinted with transcendent qualities and intense emotions — they contain the psalmodic, recitative readings of the Gospel and other biblical books, musical performances, clerical rituals, and prayers.

One illustration of the universally known richness of Georgian musical culture is that a complete version of this musical mystery, this religious liturgical drama exists having survived[1] the abyss of time and conveying the experiences and a creative, theological contemplation of Golgotha's tumultuous night through the ascetic, archaic, and minimalistic musical language of the Middle Ages.

Probably no texts as replete with the depth of genuine human experiences and artistic truth as the hymns of Great Friday[2] can be found in the medieval Christian hymnographic repertoire. Due to the resurrection of Lazarus, flat out denial and cruelty after being met with palm branches and universally glorified; the betrayal of one close friend, whereas cowardice, abandonment, fear, and betrayal from other friends; an unjust trial, Golgotha,

[1] Conclusively corroborated by Nun Nino Samkharadze's study (see Samkharadze, 2019). It must be noted that this work by N. Samkharadze is the first fundamental musicological study devoted to the *Shekhvetiliani* (The Passion) music cycle, the construction of the antiphons and stichera comprising it, and a compositional analysis. The Georgian translations of the Passion's poetic text, the poetic text's relation to the musical text is examined for the first time in the work. This is also the first attempt at analyzing this cycle in relation to the historical stages of the development of the Georgian liturgy. The unified nature of the 10th-11th century manuscripts containing the Passion service is seen and convincingly demonstrated for the first time and the unbroken heritage of this cycle spanning 10-14 centuries is substantiated. Her final and most complete explanation of Giorgi the Athonite's testament for the translated hymns of Great Friday is also invaluable. Therefore, N. Samkharadze's work will be mentioned and relied upon many times in the present introduction and in Volumes 24-25.

[2] Because of its exemplary poetics and aesthetics, the editors deemed it necessary to publish the poetic text of Great Friday's entire hymnographic repertoire after the musical score in the addendum for Volume 25.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

torment, and no less tortuous — loneliness in the face of human evil, terrible governmental machinations and rulers; being left helpless before the raging, cresting waves of the physical world; a solitary mother without any solace together with a few sisters and a single faithful friend; carrying a heavy cross and death through bitter torment; an insolent celebration of injustice over goodness and truth; a burial marked by extreme poverty; the mourning and disconsolate longing of a mother; lost and extinguished life and love; a lost person... These dramatic events are also conveyed by the Gospel readings and chants of this solemn and tragic day of Great Friday, and they respond to the lives of medieval (and unfortunately, of all epochs) people. Therefore, the most emotional, unconscious, and irrational yearning for Jesus — God and man willingly and unjustly tormented — was always represented by His Crucifixion and Passion. Sympathy and goodness, entering the human condition, contemplation, repentance, compassion, and love — God desires these experiences in us and from us, and therefore He traversed such a path so that we might be able to experience, feel, and support the lot of Him and of every person; to understand and love Him... As stated by some philosophers, Jesus' Cross is the response to the pain and injustice of this world and all our lives — because the physical currents of time and matter within history were not altered by Him, but He entered time and matter and shared in our lot Himself. He took on the pain of each person and thus showed us the way out of life's travails — always love, goodness, and sympathy.

Clearly the texts and music of the hymns for Great Friday came about through these experiences. The liturgical music devoted to Christ's Passion is imbued with this ethos and disposition in every time period and tradition, in every country and local church.

Finally, Christian humanism emerged through such a totality and synthesis of the human and the Divine, a mutual transfixion of a simple person's life path and God's earthly life, and comprehension and generalization of the importance of the human aspect and thus it brought the Christian Renaissance and an unprecedented flowering of culture in the subsequent centuries.

Therefore, the service of Christ's Passion, this archaic poetic musical drama has immense significance for the development of Christian culture, humanism, ethics, and aesthetics. Over the centuries, it was really the Passion hymns that gave the human mind and experience the impulse to create something better and live a better life.

* * *

Clearly, when musically embodying this or that creative idea, the intensity of musical expression, the creative musical language, and means for expression are different in the various epochs and countries. We must not expect the sort of emotional, expressive locution characterizing Bach's Passions or the music of European composers of other epochs from the ancient Georgian "Passion" (Manana Ghvtisiashvili) shown in the present

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმნიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

volumes. This is due to medieval archaism and on the other hand — the peculiarities and history of Orthodox liturgical musical thought and aesthetics. The musical expressionism of the hymns shown in Volumes 24-25 is much more austere, laconic, and experientially obscure, contained within the inner layers. Such melodies are also found in the Great Friday musical cycle that might have been components of daily services, or fully part of the Paschal liturgy (still, due to the compositional and pedagogical principles of medieval liturgical music, which mostly would have been stipulated by the non-existence of precise musical notation). In principle, similar forays of melodies, intonational constructs, and stereotypical compositional structures expressing this or that affect can be found in works from every time, by every author, and in every genre. Moreover, the fate of Georgian chant also provided the conditions for most of the Great Friday Passion cycle surviving to the present only in the form of melodies notated in the first voice part — P. Koridze was in a rush to save as many unique chant melodies originating from the Middle Ages as possible. Part of these chants had the remaining voices arranged to them by R. Khundadze — with the plainchant aesthetic customary to a large part of his heritage (many hymns still having only the first voice part notated have had the second and bass voices arranged to them by the editors in Volumes 24-25). Thus, the musical texture and emotional coloratura of the Georgian Passion of Great Friday have become somewhat washed out, unified, and generalized... It also must be stated that supposedly due to the duration and multipart nature of the chant service for Great Friday (there are 247 hymns in Vol. 24-25!), further lengthened by the reading of the 12 Passion Gospels at Matins (the first one contains three chapters), most hymns of the Georgian Passion are based on syllabic or neumatic melodies and are notable for the multitude of recitative structures.

Despite these factors, the musical expression of the Great Friday chant cycle is indubitably phenomenal, profound, and rich. The many layers of the texts' theological, Christological, Mariological, soteriological, and on the other hand, creative and emotional aspects in the chant music sound and are shaped even more eloquently and heartfeltly. From a practical standpoint, the present Passion is actually a grandiose fresco of Christ's Passion done in an archaic artistic language, with its small constituent parts creating wondrous unity and beauty like a mosaic. Each hymn, however short it is, represents a complete musical work, the cycle in its entirety, however, is a musical embodiment of the eternal mystery of Christ's Crucifixion.

The Passion musical cycle of Great Friday takes place over the course of several services — Matins, the Royal Hours, Vespers, and Compline.

The first, cyclic portion of this day's chants — the *Shekhvetiliani* [3] — is the most well known in modern Georgian musicology. In academic literature, the Shekhvetiliani is frequently only thought of as a musical cycle reflecting Christ's Passion (probably because

[3] This term and its etymology are assumed (Samkharadze, 2019) to have two interpretations: 1. The service portraying the Passion and torment of Christ, "khortsta khueta". 2. An anthological type of collection of a diverse array of creative works. Moreover, the definition of this term has a musical aspect expressing a cycle comprised of chants having diverse melodies and various liturgical functions.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

this cycle is the only Great Friday service to have been fully notated in the 19th-20th centuries). Many studies have been devoted to it and it is usually the Shekhvetiliani that is implied under the Georgian Passion. From this standpoint, of course, Manana Ghvtisiashvili's work (Ghvtisiashvili, 1999) must be mentioned first of all, through which Georgian society first became acquainted with this ancient, surviving musical mystery portraying the Passion of Christ. The first references concerning the "passion-like nature" demonstrated in the Shekhvetiliani belong to Manana Ghvtisiashvili. In Georgian musicology (Manana Ghvtisiashvili, Nana Kavtaradze, Rusudan Tsurtsumia, and others), this quality of passion is shown as one of the immanent features or archetypes of the national worldview and creative thought constantly manifested in old and new Georgian music through various intonational, genre, or compositional forms.

Still, it must be stated that the Shekhvetiliani covers only one part of the Great Friday cycle (15 antiphons, the Beatitudes with the stichera and Gospel prokeimena, #11-100 in the present collection). At the end of the Shekhvetiliani, R. Khundadze remarks (Q686:62v): "Here is the end of the Shekhvetiliani, the chants begin. There are no longer any chanters who know these chants for Great Friday collectively called the Shekhvetiliani. They are magnificent hymns and serene. Eternal repose and the kingdom of God to Koridze and A. Dumbadze for notating them. R. Khundadze." It seems the chants, or the "usual" hymns for Matins — the canticles, stichera, etc., are not included in the Shekhvetiliani; but from a liturgical, essential, and musical standpoint, they belong to the Great Friday Passion service. Thus, the Shekhvetiliani must not be considered the only Passion cycle. The musical, liturgical cycles of the Passion (Matins, the Royal Hours[4]), the Apokathelosis (Great Friday Vespers), and the Lamentation of the Theotokos (Great Friday Matins) are performed on Great Friday and represent a single whole.

* * *

It is known from the history of liturgical studies that the individual church services — Liturgy, Vespers, Matins, and other services, festal or mourning rituals — took shape and reached their current form over centuries. Moreover, the formation of Christian church services was also influenced by Jewish, Palestinian religious services and culture, and by other cultures of the Antique world — especially the Greek and Roman ones. This, of course, also affects the liturgical service of commemorating Christ's Crucifixion — the Great Friday services of Matins, the Royal Hours, Vespers, and Compline. On one hand, the procession accompanied by psalmodic hymns to the Temple in Jerusalem, whereas on the other, the processions with chorus and declamation characteristic of the Antique

[4] Some of the hymns of the Shekhvetiliani are repeated as part of the 12 troparia for the Royal Hours.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

world's Greek tragedies — in the case of the liturgy - became foundations of the Passion service.

It has been determined based on analyses of sources reflecting the liturgy of the 1st-7th centuries and on academic works dedicated to them that the initial formation process of the Great Friday service begun in the 2nd-3rd centuries must have already reached a conclusion in the 5th-6th centuries, with this liturgical service already acquiring a finished form at this time (Samkharadze, 2019). Researchers of the development of the liturgy during this time call it the Jerusalem liturgy. The structure and peculiarities of the Great Friday service are known from historical sources or academic studies — a mourning procession moved through Jerusalem streets praying and chanting, pausing every now and then at the stations of the Cross where the reading of Gospel fragments and the singing of hymns portraying the passions associated with these locations took place. Some information provided in 4th-10th century copies of *Travels of Egeria*, the ancient Armenian and Georgian editions of the Jerusalem Lectionary, and in the Holy Sepulcher typicon where it is shown how along with the construction of new churches in Jerusalem, the "stations" and accordingly — Gospel fragments and chants — were added to the Great Friday mourning litany is presented in detail by Nun Nino Samkharadze (Samkharadze, 2019). In the Georgian lectionaries, the old chant repertoire (antiphons, Psalms) already had the hypakoe and kneeling prayers added, indicating a new stage of liturgical development in the 5th-6th centuries.

The Jerusalem church service practice, including that of Great Friday Matins, functioned in the Eastern churches, naturally including Georgia. Unfortunately, there is no information in the sources specifically as to how this service was conducted by Georgians in their churches and monasteries; where processions took place, and where the Stations of the Cross happened. It is thought that Gospel and Palestinian toponyms existing all over Georgia and abundantly preserved in Tbilisi and Mtskheta are indirect answers to these questions. Hopefully this topic will also become the focus of Georgian scholars in the future. Still, it will be added that due to the extreme dearth of sources, it is unfortunately possible for the Georgian practice of holding the Passion service using the Jerusalem rite to be forever obscured and unknown. It is also important to state that not only the Jerusalem rite, but the Constantinople one also contained an abundance of litanies and prayer processions all over the city. Today in Georgia, the litanies are only conducted around churches on Easter and sometimes on church feast days. It is known that on some cultic feast days, some processions accompanied by folklore works having a religious significance, still surviving in some locations, were held up to the 20th century. Still, in the modern Christian world, festal processions around an entire town or village are customary events even today in Orthodox, as well as Catholic countries. Along with the ecclesiastical choirs, instrumental ensembles also frequently participate in these processions (including Orthodox Greece and Cyprus). The participation of instrumental

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲤᲝᲚᲙᲚᲝᲠᲘᲡ
ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝ ᲪᲔᲜᲢᲠᲘ
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

music (playing on a trumpet) is also confirmed in Georgian religious and feast day processions (as narrated by the diary entries of Catholic missionaries in the 17th-18th centuries). Studying the Georgian practice of religious processions and their musical archetypes, I think, would be quite an intriguing topic for musicologists.

The differences of conducting the mystery of the Passion between the Jerusalem Lectionary and the ancient Georgian iadgaris are known and have already been documented (Samkharadze, 2019) — it is already evident in the iadgaris that the Passion service was included in Matins, in contrast to the practice reflected in the Jerusalem Lectionary, according to which the Passion service was in the form of a litany and procession, whereas Matins was already held directly in church following the last station and its parts.

It must be pointed out that the Great Friday service of the Eastern churches acquired its current form during a pivotal period of liturgical history — influenced by the ecclesiastical reform of the 2nd half of the 10th century (Samkharadze, 2019). During this period, the Jerusalem practice was replaced by the novelty of the Constantinople version. The form of conducting the liturgical service, as well as its structure and poetic texts, were affected by the change — the procession service in the streets was replaced by a stationary service held inside a church, the Jerusalem number (5-7) of Gospel readings changed to 12, whereas the number of hymns among them also increased — the Shekhvetiliani hymns took shape as 15 micro-cyclic antiphons.

One of the most significant features of Georgian cultural development has been thoroughly studied in the various fields of Georgian academics — implied here is our ancestors' amazing receptivity to the changes and innovations taking place in various parts of the culture, their aspiration to study, master, analyze, and then make them "Georgian"; to transfer all those cultural, theological, liturgical, philosophical, scientific, or artistic innovations happening in the rest of the world into Georgian reality and add the fruits of their own labors to them.

This is what happened in the case of the service of Great Friday — the service of Christ's Passion having been altered as a result of the Constantinople reform was quite soon introduced into the Georgian liturgy by the Georgians in the years 980-990. Those spearheading this affair were such great figures as Ekvtime and Giorgi of the Holy Mountain. It is shown in the aforementioned study by N. Samkharadze that the present-day version of the Passion service represents the cycle translated and established by Giorgi the Athonite, which despite some slight alterations, can be said to have survived to modern times in an 11th-century form (Samkharadze, 2019). This thesis significant for Georgian music and liturgics has been accepted as the result of analyzing some ancient manuscripts of academic literature — the various redactions of the Jerusalem Lectionary (6th-7th c.), the Ancient Iadgari (7th-9th c.), 10th-century copies of the Iadgari, Ekvtime the Athonite's 11th-century edition of the Triodion and Giorgi the Athonite's autographical

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

Triodion, the Triodion printed during the time of Catholicos Anton (1793), and the notated transcriptions of the Passion service done at the turn of the 19th century. It is known that some of the earlier hymns translated by Ekvtime the Athonite were left in the Shekhvetiliani by Giorgi the Athonite, and also important — the poetic text of the Georgian Passion service was only slightly affected by Catholicos Anton's reform of the liturgical chant heritage (18th c.) and therefore, in fact, had survived from the 11th century to the 20th century without almost any changes.

This thesis based on some textological research concerning the 11th-century origins of the Georgian Passion service notated by Philimon Koridze is backed up by yet one more wholly significant observation by Nun Nino concerning the interrelationship of the markings breaking up hymnographic texts and the musical caesuras of notated chants. There are some symbols constantly introduced in medieval hymnographic texts with or without neumatic notation, which at a glance, represent some kind of punctuation, but on the contrary, reflect the musical aspect of chants instead of the grammatical, logical parts of sentences. After doing a comparison of ancient hymnographic codices and notated manuscripts containing the Georgian Passion service, N. Samkharadze came to an extremely significant conclusion — the divisional markings in the old texts show the structural units — verses and turns — comprising a chant — and correspondingly, musical caesuras of varying intensity. N. Samkharadze is taken to a fair generalization by this conclusion — since the musical caesuras of chants notated in the 19th century coincide with the divisional markings provided in the 11th-18th century sources of the same texts, this once again indicates that the same melodies are graphically represented in them (clearly with some variant alterations). It is well known from the history of Georgian chant that the most primary concerns for the old chanters were preserving traditional melodies and transmitting them to subsequent generations without being lost. In fact, most of the effort exerted by medieval Georgian musicians, as well as the neume and ornamental systems, served the preservation and transmission of ancient melodies through semi-oral and improvisational musical thought. Therefore, in accordance with academic research, there is no doubt that the artistic, poetic, musical structure of the Georgian Passion service originates from the 10th-11th centuries (again with some minor discrepancies).

Here, it will only be added that if the Shekhvetiliani — the most important part of the Triodion - had not been affected by Anton's reform, then clearly, it would not have affected the chants for Great Friday and Holy Week in their entirety. Even S. Karbelashvili's remarks must be considered that as he observed in the medieval chant manuscripts, "the punctuation [caesuras] and melodic turns originate all from where they are shown in those [notated] chants... Here, proof of the antiquity of this chant and that it is not some new invention is provided by these and many other signs." (Karbelashvili, 1897:III). In most cases, the division markings shown in liturgical chant books and the musical caesuras in

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

notated chants match in the majority of occurrences from our many observations as well. Apart from the Passion service of Great Friday, no other detailed research has been conducted on this topic. It is thought that in such a case, similar results like the Shekhvetiliani will be obtained by accounting for everything mentioned — an unbroken chain of heritage spanning 9-10 centuries and furthermore, a minimum of 400 more years.

The editors think this fact increases the significance of Volumes 24-25 even more.

* * *

Chants for the Passion service of Great Friday of the Western Georgian tradition are shown in the manuscripts[5] by Philimon Koridze, Ekvtime Kereselidze, and Razhden Khundadze. As previously noted, many chants have only been notated by P. Koridze using the melody of the first voice. In the manuscripts it appears that the texture (for example, see #11) distinguished by the polyphonic, vertical, horizontal, or diagonal thought typical of the Shemokmedi school, and simultaneously, by the heterophonic segments of archaic quintal and quintal ninth chords, has been notated by Koridze himself on some hymns — supposedly Anton and Davit Dumbadze had sang the Great Friday cycle in this medieval style for Koridze during transcription (this is shown many times by numerous hymns notated by Dumbadze and published in the anthology). It seems that R. Khundadze, along with being a master chanter, was also a priest with liturgical experience, had purposefully done plainchant renditions of the first voice chants notated by Koridze so the service would not drag on due to the great number of hymns. In the present volume it seems that some short alternative cadential verses are frequently shown alongside Koridze's longer versions by Khundadze for this reason. On one hand, this is an occurrence when the mutual dependence of hymns' compositional and liturgical functions are some of the important factors determining the form of a chant (along with text and polyphonic thought); whereas on the other hand, it is already apparent that over the course of several decades, unfortunately, the Georgians' attitude toward church services and chanting is changing and the place of inner contemplation is taken up by the spirit of wanting things to be quicker customary of modern-day people, which R. Khundadze is also forced to bear in mind.

Along with the previously mentioned Anton and Davit Dumbadze, other individuals who transmitted the various hymns of Great Friday are Dimitri Chalaganidze, Aristovle

[5] The Great Friday hymns of the Eastern Georgian tradition have, unfortunately, only been impartially notated in small numbers by the Karbelashvili brothers and others. They will be published in the corresponding anthology volumes.

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲤᲝᲚᲙᲚᲝᲠᲘᲡ
ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝ ᲪᲔᲜᲢᲠᲘ
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

Kutateladze, Ivliane Tsereteli, Razhden Khundadze, Melkisedek Nakashidze, Nestor Kontridze...[6]

The manuscripts containing the chants for the Mystery of the Passion are kept at the National Center of Manuscripts and the Folklore State Center.

The Passion hymns and original melodic sources (which will be spoken of below) in Anthology Volumes 24-25 are taken from 38 notated sources. They are:

Manuscripts from the National Center of Manuscripts:

1. H154-I
2. 154-II
3. H154-III
4. H154-VI
5. H154-VIII
6. H154-IX
7. Q666
8. Q668
9. Q670
10. Q672
11. Q673
12. Q674
13. Q677
14. Q679
15. Q680
16. Q681
17. Q683
18. Q684
19. Q685
20. Q686
21. Q687
22. Q688
23. Q689
24. Q690
25. Q691
26. Q692
27. Q693
28. Q694
29. Q1475

Manuscripts from the Folklore State Center:

1. Khundadze, 2100
2. Khundadze, 2101
3. Khundadze, 2121
4. Khundadze, 2122
5. Khundadze, 2123
6. Khundadze, 2124
7. Khundadze, 2127
8. Khundadze, 2128

Published Scores:

1. Koridze, 1899

[6] There are further, more specific details concerning this in the Koridze-Kereselidze notated manuscripts and in Koridze's published scores. See Shugliashvili, 2013.

ეროვნული ფოლკლორის ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

As previously noted, the services of Great Friday are not gathered in a single manuscript in full sequential order from beginning to end. The Passion service is completely shown in manuscripts Q686 and Khundadze, 2128. In some manuscripts, individual hymns, or groups of them for Great Friday Vespers or Matins are provided. This material has been collated from the previously mentioned 38 sources by the editors according to the Triodion and given a unified shape — like how it was chanted over the centuries up to the 19th century. It also must be pointed out that in the case of Volumes 24-25, some of the hymns of Great Friday are notated fully in three voices, whereas others only have the first voice part. There are also some chants that have survived in several variants and others only preserved through a single variant.

All the services of Great Friday, the central part of the Passion service — all the hymns for Matins, the Royal Hours, Vespers, and Small Compline — are in the present volume and in Volume 25. Today it is wholly possible to restore the tradition (when all liturgical texts are sung antiphonically by the choirs apart from the priest's prayers and Bible readings) of conducting Great Friday by completely chanting it.

As in the case of Holy Thursday, in order to fulfill this task, it became necessary to arrange chants not preserved in the notated manuscripts to the original source melodies indicated in the Triodion using the contrafactum method.

The Triodion reference (along with the notated sources) to the original source hymn and how identical, related, or different the specific hymn is from its original source melody in the Triodion are noted with each chant whether it be notated or only existent in the Triodion.

In association with this topic, the reader again must be reminded of Nun Nino Samkharadze's important work, an exhaustive study on the original source melodies of the Georgian Passion service. It turns out that the original source melodies in the Shekhvetiliani were indicated by Giorgi the Athonite himself — in other words, he purposefully retranslated the new translation of the Passion service he had done so it could be arranged to already existent Georgian chant melodies and performed. Nun Nino Samkharadze searched for the melodic models — the original source melodies - indicated in medieval sources, as well as in the 19th-20th century notated manuscripts and three years before the publication of Volumes 24-25 saw the unbroken heritage of the nine-centuries-long chant tradition concerning this aspect. The absolute majority of Shekhvetiliani hymns in the notated manuscripts are truly arranged to the original source chant melodies referenced by Giorgi the Athonite. This fact is also salient in Volumes 24-

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმნიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

25, where the editors have indicated the frequent similarity or discrepancies of a few of the original invariants and their contrafactum variants.

Here the reader must be reminded of Nino Samkharadze's final and conclusive interpretation of Giorgi the Athonite's well-known testament[7] in association with the service of Great Friday. As she herself notes, this postscript testament has been studied by P. Karbelashvili, T. Jordania, K. Kekelidze, L. Khevsuriani, and M. Sukhiashvili, but it must be stated that a complete and exhaustive explanation of the testament is really shown in N. Samkharadze's work. Here it is demonstrated that the Passion service had its own melodies, the automela in 10th-11th century Greek churches. This service had been translated twice by Giorgi the Athonite. Both translations were studied by N. Samkharadze and she confirmed that the first version of the Shekhvetiliani or Passion service is implied by Giorgi the Athonite in the translation not very well done without any heirmois, which was included in the Great Synaxarion. Whereas the second version had been included in the holy father's autographical Triodion, in which he had not composed any new original melodies for the Passion service itself, like the Greek automela, but instead set them to various melodies already well-known to Georgians. Concerning tone 5, the holy father says that "it has been known for more than 400 years", i.e., a minimum of 400 years (6th century at the latest), if not more. Nun Nino Samkharadze shows that there are 4 melodic models in tone 5 in the Athonite's Shekhvetiliani as well as in the notated manuscripts: "Come and Let Us Go Up" (see #11), "Rejoice, O Theotokos" (see #40), "The Prophet Heard" (see #13), "You Who Clothed Yourself" (see #39, 41, 54, 55[8]), and concludes: "The listed heirmos melodies and the stichera set to them must really be considered ancient melodies in the Shekhvetiliani."

As a result of N. Samkharadze's analysis of the testament for Giorgi the Athonite's Triodion, it seems that in comparison to Ekvtime the Athonite, Giorgi exhibited less liberty when translating the verbal text, but showed creative license when setting the text to music — sometimes he altered the ikos of a model Greek melody and other times, instead of creating new, original melodies, he would set the newly translated texts to already

[7] "These [antiphons of the Passion service] had been translated without any heirmois [without the heirmois indicating the Greek melodies] and they were no good. They are Greek automela [the Greek antiphons have their own melodies in comparison to all others] and the Greeks know them, and if we had set them to an avaji [original, different, separate melody], who would learn them? Now through God's help they have been translated to [well-known Georgian] heirmois. These are the heirmois we know from those before us and are sung the same way and those in Greek for other heirmois are in plagal tone 4 [tone 7]. Go, look them up, they are in the Octoechos and sufficient for us. If not, melodies in plagal tone 1 [tone 5] have been known for more than 400 years." (Ath. 38:320r)

[8] Hymn #55 is not arranged to the melody of troparion tone 5 "You Who Clothed Yourself" indicated by Giorgi the Athonite, but instead to the melody of sticheron tone 5 "Come and Let Us Go Up". Clearly this fact is a manifestation of later historical variations.

ხალხური სიმღერის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

extant melodies by accounting[9] for the practical (learning and dissemination) and creative, emotional aspects (so they would not be unfavorable, i.e., so the specificity of the text and music would be harmonious). Moreover, Giorgi the Athonite was able to compose new melodies, but he sometimes did not do so, because as he says, "who would learn them?", i.e., these melodies would not make their way to Georgia.

It must be noted that along with a complete interpretation of Giorgi the Athonite's postscript testament, the identification of the original model melodies introduced by him (Samkharadze, 2019:136), and a study of their functions in the Georgian Passion cycle, Nun Nino Samkharadze also shows that Giorgi had only indicated 20 of the 24 original source melodies of the Shekhvetiliani, with the remaining 4 being added later. It turned out that only 19 original source melodies are to be found in the 19th-20th century notated manuscripts, whereas the melodies of five of them have been lost. Moreover, these stichera containing the 5 original source melodies had been preserved in the Georgian Passion service, according to which N. Samkharadze recommends that 11th century melodies unable to be notated in the 19th century be restored[10].

Clearly, when having to transmit melodies in a semi-oral, improvisational manner and during difficult historical events, some instances of replacing original source melodies or varying verbal interpretations of identical melodies are seen in the Passion service, as well as in the Georgian chant repertoire in general. There are also some examples of variant compositional alterations of the models and stichera, as well as of the invariants and their variants.[11] Individuals interested in such instances in the Georgian Passion service can study Anthology Volumes 24-25, as well as the cited work by Nun Nino Samkharadze.

When arranging chants using the contrafactum method, references to the original source melodies of these hymns in Giorgi the Athonite's Triodion, and in the case of troparion verses — heirmois — were used. In other cases, the melodic models, the original source melodies, have been directly noted for specific chants arranged by the editors. In the case of troparion verses, this has not been done at all. All the troparion

[9] There is a similar type of work and remark in Giorgi the Athonite's autographical Parakliton (Ath. 45), which was discovered and interpreted by the scholar L. Khevsuriani. Like the Greek ones, Giorgi the Athonite had arranged the newly translated stichera for Midnight Hour to the traditional avaji melodies known to Georgians instead of to new, original melodies, because he was not convinced that the new melodies would make it to Georgia and be disseminated there if they were to be composed (Samkharadze, 2018:68).

[10] "Christ Has Ascended to Heaven" (see #32, 35, 42, 43, 74), "How Shall We Cry Out to You" (see #62), "For Men" (see #75), "Today the Angels" (see #83), "He Reposed in the Tomb" (see #85). The heirmois containing the original source melodies for these chants having no surviving notated variants are listed in N. Samkharadze's work with their sources (Samkharadze, 2019:136).

[11] All the ancient musical traditions are characterized by such varying development, especially the chant traditions having no precise musical notation such as Georgian or Greek chant.

ეროვნული ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

verses (for the canticles of Matins and Small Compline) shown in the present volume and in Volume 25 have been arranged by the editors to the music of their heirmois, and due to the large number of such chants, this fact is no longer indicated in the footnotes.

There are always the appropriate indications in the footnotes for chants having only the first voice part notated and the second and bass voices arranged by the editors. The majority of this work in Volumes 24-25 has been done by Levan Veshapidze — sometimes using the characteristic compositional techniques of the *gamshvenebuli* (ornamented) or *sada* (plainchant) styles, and at other times using textural harmonic structures customary of traditional music folklore (clearly within the context of chant aesthetics).

Like older works, there was an attempt by the editors to avoid directly copying the troparion verses when arranging them in Anthology Volumes 24-25 and instead introduce some variant diversity due to the dramaturgy of the poetic text. Here there will be a focus on the troparion verses for Canticle 9 of Great Friday Matins (#122-125). They have been arranged to the music of heirmos #121. The latter is a variant of heirmos #119 in the simple style reworked into the ornamented style by the editors. Moreover, due to the essence or mood of the poetic text, the editors also employed some technical tricks customary to Georgian chant — alterations in modal colorations and melodic turns. This happens frequently in Georgian chants — in individual hymns as well as when producing different variants. Therefore, it was deemed possible and necessary in this case as well to introduce such modal diversity.

* * *

247 chants in all are printed in Anthology Volumes 24-25, the majority of which is being published for the first time (including the Georgian Passion service).

The hymns of other feast days or services provided in the sources for Volumes 24-25 will be printed in subsequent anthology volumes.

All postscripts or notes shown in the manuscripts have been copied over into the footnotes without any changes, apart from some terms or outdated or incorrect forms and dialectic variants of words redacted by the editors.

When indicating the source pages of hymns in the footnotes, the page numbering of digitized manuscripts in the Traditional Georgian Chant Manuscript Database Project is used.[12]

[12] http://folk.gov.ge/baza/

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

When editing the poetic texts, the editors relied upon the Triodion established in the practice of recent centuries and upon an ancient Georgian manuscript A-603 (Kiknadze, 1982) consisting of heirmois notated in neumes. Grammatical or semantic errors in the poetic texts of notated hymns have been corrected by the editors according to these sources. Any discrepancies (morphological, for example) discovered in various sources of the poetic texts have not been noted by the editors, as this goes beyond our competencies, and the scope and purpose of the anthology.

Like other volumes of the anthology, the manuscript versions of some chants, as well as variants redacted in accordance with the modern liturgical requirements are also printed in Volumes 24-25. Along with such instances, there are also some "parallel" versions of individual chants shown in Volumes 24-25 which differ in the accidentals placed by the editors.

Like in the anthology as a whole, editorial intervention in Volumes 24-25 also consists of changes in accidentals and corrections of obvious errors, with of course, the appropriate indications in the comments.

The division of chants into phrases and verses (using commas or dotted or solid bar lines to mark caesuras) has been done by the editors (because caesuras are primarily indicated by fermatas in the manuscripts or are not clearly distinguished). All graphical music symbols placed in parentheses (notes, accidentals, commas indicating caesuras, fermatas...) have been added by the editors and it is not obligatory to perform them. Agogic or expressive indications written only in Georgian in the manuscripts are accompanied by their international Italian equivalents.

All other changes to the original text are reflected in the comments by the editors.

All chants, including those printed in Volumes 24-25, are affected by the recommendations provided in the anthology's introductory letter (see Vol. 1).

Svimon (Jiki) Jangulashvili

ხალხური სიმღერის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

Works, Manuscripts, and Published Scores Used and Cited in Volumes 24-25 (in Georgian)

1. Ath. 38 — St. Giorgi the Athonite's autographical Triodion. Original is kept on Mt. Athos.

2. Par-5 — St. Giorgi the Athonite's Triodion, copy transcribed in 1052. Kept at the National Library of France.

3. Sin. 61 — Triodion edited by St. Giorgi the Athonite, 11th century. Kept at St. Catherine's Monastery on Mt. Sinai.

4. Karbelashvili, Vasil (Stephane). *Kartl-Kakhetian Chant in the Karbelaant Mode, Vespers, transcribed by Priest Vasil Karbelashvili*. Part 1. Tbilisi, M. Sharadze and Company Press, 1897.

5. Kiknadze, Gulnaz. *Heirmois Notated in Neumes: Manuscript A-603*. Published with study and indices by G. Kiknadze. Tbilisi, Metsniereba, 1982.

6. *Markhvani, the Triodion in Three Voices*. Tbilisi, Ekvtime Kheladze Press, 1901.

7. Samkharadze, Nun Nino. "Regarding the Study of the Historical Formation and Musical Features of the Shekhvetiliani Cycle". *Electronic Georgian Academic Journal*, UAK-78, 2018: pg. 63-71.

8. Samkharadze, Nun Nino. *The Shekhvetiliani — The Sticheron Verses of Holy Friday in the Georgian Liturgical Practice (Historical and Liturgical Music Aspects)*. Master's Thesis with manuscript rights, Vano Sarajishvili Tbilisi State Conservatoire, 2019.

9. Samkharadze, Nun Nino. "Concerning the Study of the Kontakion for Holy Friday". Giorgi Garakanidze 17th International Academic Conference of Folklore and Sacred Music. Batumi Art University, paper with manuscript rights, 2022.

10. Koridze, Philimon. *Chants for the Funeral Service // Score #3 // Transcribed by Philimon Koridze son of Iese from R. Chalaganidze, Archdeacon Razhden T. Khundadze, and Ivliane Tsereteli with funding from the Kutaisi Diocese Clergy*. Tbilisi, M. Sharadze, E. Kereselidze, S. Losaberidze, and V. Gdzelidze Publishing, 1899.

11. Ghvtisiashvili, Manana. "Initial Conclusions of Studying the Georgian Passion". Vano Sarajishvili Tbilisi State Conservatoire Academic Works Collection. Musicological Topics. Tbilisi, 2000.

12. Shugliashvili, David. "Concerning Georgian Chant in Ioane Batonishvili's Kalmasoba". Article from the book *Christian-Archeological Studies*. Vol. 5. Tbilisi, 2012.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

13. Shugliashvili, David. *Descriptions and Alphabetic Catalog of Georgian Chant Manuscripts. According to the Notated Manuscripts of St. Philimon the Chanter (Koridze) and St. Ekvtime the Confessor (Kereselidze)*. Compiled by Vazha Gvakharia, David Shugliashvili, Nino Razmadze. Tbilisi, 2013.

14. Chkheidze, Tamar. "The Issue of the Interrelationship of Music and Text in Georgian Chants (Based on Chants in Troparion Tone 4)". Vano Sarajishvili Tbilisi State Conservatoire Academic Works Collection, Musicological Topics. Tbilisi, 2000.

Notated Manuscripts Cited and Used in Volumes 24-25
(in Georgian)

1. H154-I — *Notebooks Transcribed in Guria. The First 1, 2, 3, 4, 5. Heirmois*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

2. H154-II — *Transcribed in Guria. Chants for the Feast Day of Peter and Paul, Dormition, Beheading of John the Baptist, Entrance into the Temple, Transfiguration, and the Birth of the Theotokos. Funded by M. Sharadze and E. Kereselidze. Notebooks #9 and 10*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

3. H154-III — *Chants for the Dormition of the Theotokos and Christmas, December 25. Transcribed in Guria with funding by M. Sharadze and E. Kereselidze*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

4. H154-VI — *Chant Transcribed in Guria. Notebook #15. 14*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

5. H154-VIII — *Chant Transcribed from A.K. [Aristovle Kutateladze] in Tbilisi, Notebook #16 [Chants for the Major Feast Days and Holy Week]*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

6. H154-IX — *Alleluias in the Eight Tones (Instead of "God is the Lord"); Vespers Stichera in the Eight Tones. Transcribed in Guria. Funded by M. Sharadze and E. Kereselidze. Notebook #17*. Manuscript by Philimon Koridze and Ekvtime Kereselidze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

7. Q666 — *Score #1 [Chants for Feast Days]*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

8. Q668 — *Score #3. Score of Chants for Great Lent*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲤᲝᲚᲙᲚᲝᲠᲘᲡ
ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲜᲘᲤᲝ ᲪᲔᲜᲢᲠᲘ
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

9. Q670 — *Score #5. Score for Funeral Service Chants. Score #5 (1893)*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

10. Q672 — *Vespers Chants in the Eight Tones for the Entire Year*. Abbot Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

11. Q673 — *The Parakliton in the Eight Tones for the Entire Year*. Abbot Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

12. Q674 — *Three Liturgical Rites. Hierarchical Liturgy*. Abbot Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

13. Q677 — *Book #2, Notebooks #1, 9, and 8 Transcribed in Kutaisi. Arranged in Three Voices [Chants for the Hierarchical Liturgy of John Chrysostom, Funeral Service, Liturgy of Basil the Great, and Consecration of a Priest]*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

14. Q679 — *Notebook Transcribed in Kutaisi. #4. Arranged in Three Voices*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

15. Q680 — *Book #5. Transcribed in Kutaisi. Notebook #5. Arranged in Three Voices [Chants for Great Lent and Holy Week]*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

16. Q681 — *Book #6. [Chants] Transcribed in Kutaisi. Notebook #7. Arranged in Three Voices. The chant list [manuscript Q665] also shows this notebook as #1*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

17. Q683 — *Book #8 [Chants for Liturgy, Vespers, Matins, and Feast Days]*. Manuscript by Philimon Koridze (?) and Ekvtime Kereselidze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

18. Q684 — *Book #9. Heirmos Chants Transcribed in Ozurgeti. From Anton Dumbadze*. Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

19. Q685 — *Book #10, Notebooks #6, 7, and 14 Transcribed in Guria [Chants for Matins and Liturgy]*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

20. Q686 — *Book #11. Notebooks #11 and 16 Transcribed in Guria [Chant, Triodion-Passion Service. Various Other Chants]*. Manuscript by Philimon Koridze, Ekvtime Kereselidze, and Razhden Khundadze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

21. Q687 — *Book #12 [Heirmois and Other Chants]*. Manuscript by Ekvtime Kereselidze and Razhden Khundadze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

22. Q688 — *Book #13 [Chants for Vespers, Matins, and Liturgy]*. Manuscript by Ekvtime Kereselidze and Razhden Khundadze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

23. Q689 — *Book #14, Heirmos Chants*. Abbot Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

24. Q690 — *Book #15. 15 notebooks are gathered in this book, transcribed by Philimon Koridze from Aristovle Kutateladze. Started in 1904, finished in 1905 [Chants for Major Feast Days, Great Lent, and the Parakliton]*. Manuscript by Philimon Koridze, Ekvtime Kereselidze, and Razhden Khundadze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

25. Q691 — *7 books are collated in this book from #18-24. All the chants for 7 feast days: September 8, Birth of the Theotokos; November 21, Entrance into the Temple; December 25, Christmas; June 29, Peter and Paul; August 15, Dormition; August 29, the Beheading; August 6, Transfiguration*. Manuscript by Philimon Koridze and Ekvtime Kereselidze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

26. Q692 — *Book #25. Chants for the Radiant Resurrection of Christ*. Ekvtime Kereselidze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

27. Q693 — *Book #26. Chants, Stichera, and Psalm Prokeimena for the 12 Major Feast Days and for the Octoechos*. Philimon Koridze's manuscript. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

28. Q694 — *Book #27. Chant Transcribed in Tbilisi*. Notebook #19. Manuscript by Philimon Koridze and Ekvtime Kereselidze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

29. Q1475 — *Book #9. Heirmois*. Manuscript by Philimon Koridze and Razhden Khundadze. K. Kekelidze National Center of Manuscripts.

30. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2100. Folklore State Center.

31. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2101. Folklore State Center.

32. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2121. Folklore State Center.

33. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2122. Folklore State Center.

34. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2123. Folklore State Center.

35. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2124. Folklore State Center.

36. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2127. Folklore State Center.

37. Razhden Khundadze's Archive, Manuscript #2128. Folklore State Center.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

ქართული ანბანის საერთაშორისო ტრანსკრიფცია
International transcription of the Georgian alphabet

Mkhedruli	Roman	IPA	Examples	Pronunciation Tips
ა	a	/ɑ/	father	open "ah" vowel sound
ბ	b	/b/	bless	
გ	g	/g/	given	
დ	d	/d/	day	
ე	e	/ɛ/	set	open "eh" vowel sound, between "wet" or "wait". Spanish or German "e".
ვ	v	/v/	vet	vat/twine/tuft - this sound is often "w" when it follows another consonant, or sometimes like "f" when between consonants
ზ	z	/z/	zenith	
თ	t	/tʰ/	today	
ი	i	/i/	meet	bright "ee" vowel sound
კ	k'	/k'/	pick	non-aspirated "k" has no "h" breathiness in it. Slightly percussive
ლ	l	/l/	life	
მ	m	/m/	mentor	
ნ	n	/n/	new	
ო	o	/ɔ/	go	round "oh" vowel sound
პ	p'	/p'/	upkeep	non-aspirated "p" has no breathy "h" sound in it
ჟ	zh	/ʒ/	pleasure	
რ	r	/r/	-	Rolled "r" behind the upper teeth.
ს	s	/s/	see	
ტ	t'	/t'/	sitcom	non-aspirated "t"
უ	u	/u/	root	pursed lips round "oo" vowel sound
ფ	p	/pʰ/	pilgrim	soft "p" with plenty of "h" breathiness in it
ქ	k	/kʰ/	call	soft "k" with plenty of "h" breathiness in it
ღ	gh	/ɣ/	Paris	Like French "r", produced in back of the throat at the same place as "g" but with friction like "kh". Not overly pronounced or audible
ყ	q	/q'/	-	Produced in the throat as a light glottal stop. Not overly pronounced or audible
შ	sh	/ʃ/	shine	
ჩ	ch	/tʃʰ/	choose	
ც	ts	/tsʰ/	sets	
ძ	dz	/dz/	nods	
წ	ts'	/ts'/	sits near	sort of, if both words are pronounced quickly. non-aspirated "ts"
ჭ	ch'	/tʃ'/	much noise	sort of, if both words are pronounced quickly. non-aspirated "ch"
ხ	kh	/x/	Bach	As in Yiddish chutzpah, Scottish loch
ჯ	j	/dʒ/	joy	
ჰ	h	/h/	hymn	

© John A. Graham.

Modified from version in "The Transmission and Transcription of Georgian Liturgical Chant," Ph.D. dissertation (Princeton, 2015)

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

წმიდასა და დიდსა პარასკევსა
ცისკრად

შედეგი წმიდათა და სავედრებელთა
ვნებათა
უფლისა ჩვენისა
იესო ქრისტესთა

* * *

Holy and Great Friday
Matins

The Office of the Holy and Redeeming
Passion
of Our Lord
Jesus Christ

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

შედეგი წმიდათა და სავედრებელთა ვნებათა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესთა[1) 2)]

The Office of the Holy and Redeeming Passion of Our Lord Jesus Christ

1. უფალო, შეგვიწყალენ[3)]

(სამგზის)

Lord, Have Mercy

(3 times)

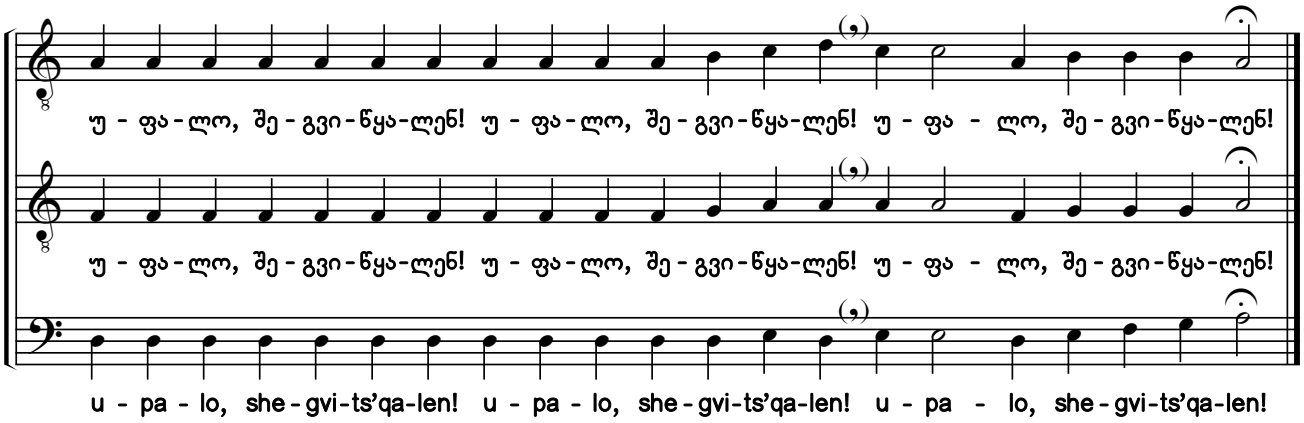

1) დიდი პარასკევის ცისკარში იგალობება დასაწყისი ლოცვები, მცირე კვერექსი, „ამინ“-ის შემდეგ „სახელითა უფლისათა“, „ამინ“ და „მცირე დიდება მაღალიანი“, დიდი კვერექსი, მერვე ხმის „ალილუია“ მუხლებით (იხ. ანთ., ტ. XXIII:107, №44—46) და ტროპარი „რაჟამს დიდებულნი“ (იხ. ანთ., ტ. XXIII:120, №47—50), რომლის შესახებაც „მარხვანში“ ნათქვამია: „გ გზის, ნელიად, ტკბილის ჴმით“.

2) ტროპარის „რაჟამს დიდებულნი“ შემდეგ „წარიკითხვის უპირატესისაგან პირველი სახარება იოანესი, ანდერძისა წმიდათა ვნებათასა“ („მარხვანი“).

თითოეული სახარების წინ ითქმის „ღირს-ყოფად ჩვენდა“ და მის საპასუხოდ — სამგზის „უფალო, შეგვიწყალენ“, „სიბრძნით აღემართენით და ისმინეთ...“ გუნდის პასუხით „და სულისაცა“, სახარების წინ — „დიდება ვნებათა შენთა, უფალო“, ხოლო სახარების შემდეგ — „დიდება სულგრძელებასა შენსა უფალო“. ამით დიდი პარასკევის ცისკრის მსახურება განსხვავდება ყველა სხვა განგებისაგან.

3) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ I ტომიდან (№174).

1) The beginning prayers, Small Litany, "In the Name of the Lord" following the "Amen", "Amen", the Small Doxology, Great Litany, "Alleluia" in tone 8 with the corresponding verses (see Anth. Vol. 24:107, #44-46), and the troparion "The Glorious Disciples" (see Anth. Vol. 24:120, #47-50) are sung at Great Friday Matins, about which is stated in the Triodion: "3 times, slowly, with sonorous voices".

2) After the troparion "The Glorious Disciples": "The very first Gospel is read from the book of John, a testament of the Holy Passion." (Triodion)

Before each Gospel reading "And that He will count us worthy" is read followed by the response of "Lord Have Mercy" three times, "Wisdom, stand and attend", the choir chanting "And with Your Spirit", "Glory to Your Passion, O Lord". After the Gospel reading the choir sings "Glory to Your Longsuffering, O Lord". This is how the Office of Great Friday Matins differs from all other services.

3) Copied from Anthology Vol. 1 (#174).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

2. და სულისაცა[1)]
And with Your Spirit

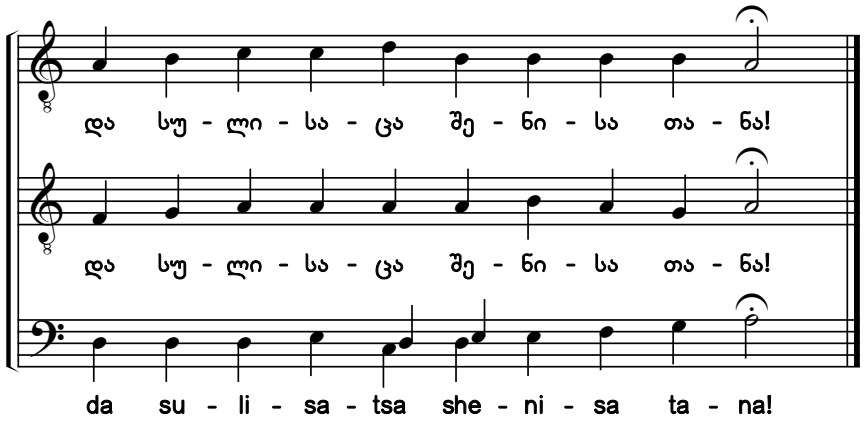

3. დიდება ვნებათა შენთა[1)]
Glory to Your Passion

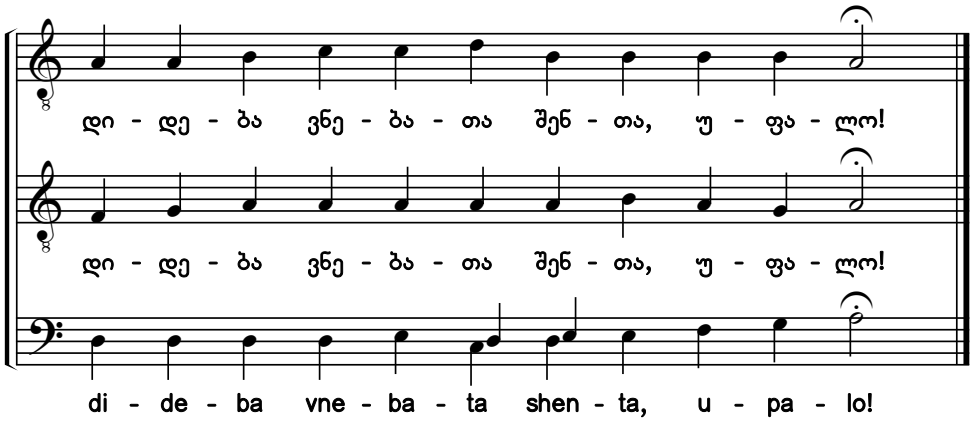

4. დიდება სულგრძელებასა შენსა[2)]
Glory to Your Longsuffering

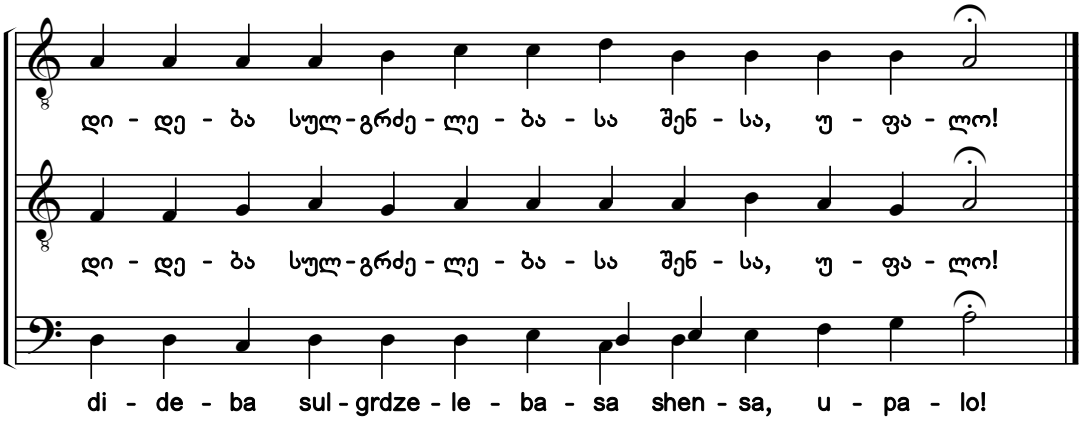

1) გაწყობილია №4 საგალობლის მუსიკაზე.
2) ხელნაწერებიდან Q686:13r; ხუნდაძე, 2128:47.
1) Arranged to the music of chant #4.
2) From the manuscripts Q686:13r; Khundadze, 2128:47.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

5. და სულისაცა[1)]
And with Your Spirit

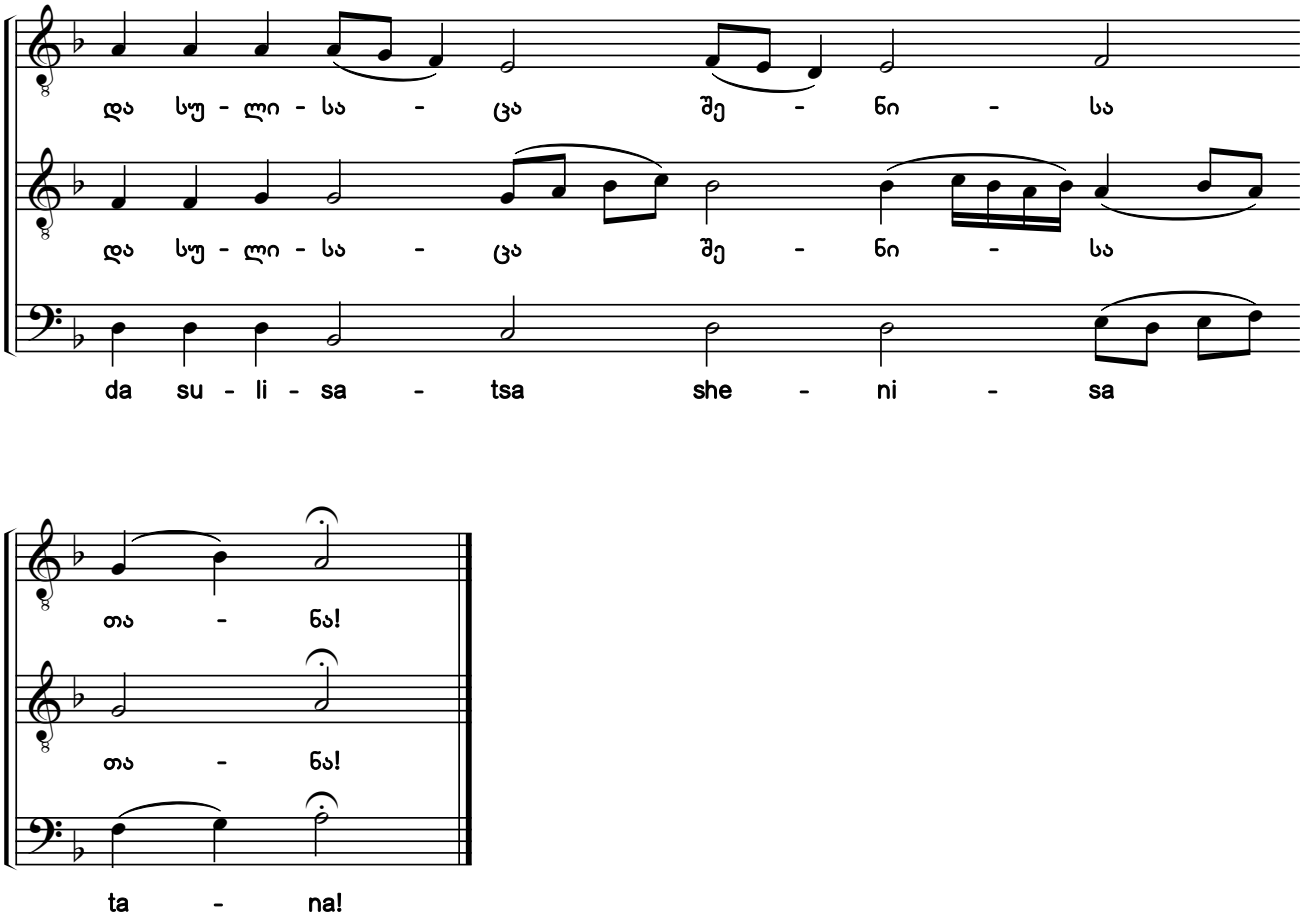

6. დიდება ვნებათა შენთა[2)]
Glory to Your Passion

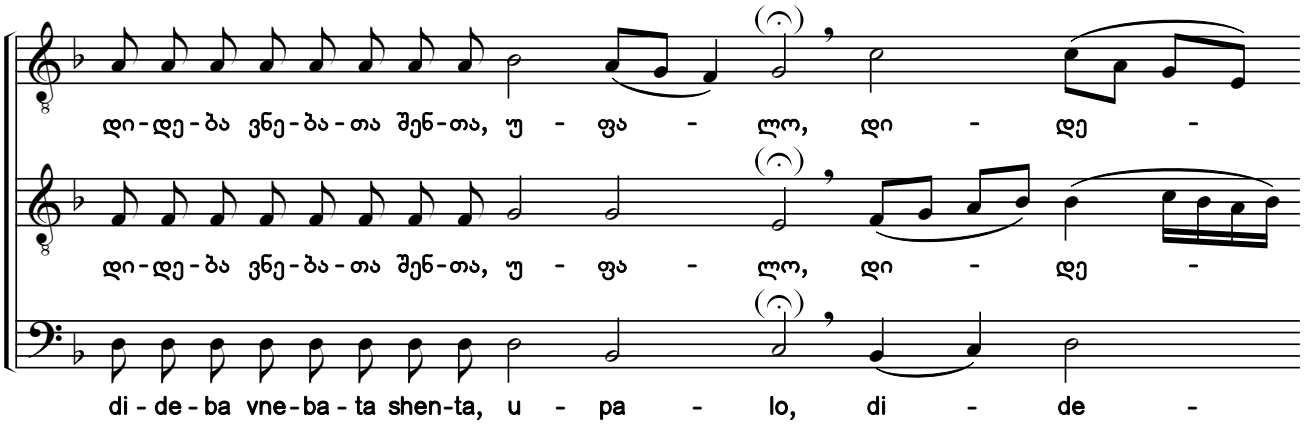

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ I ტომიდან (№41).
2) გაწყობილია ანთოლოგიის I ტომის №43 საგალობლის მუსიკაზე.
1) Copied from Anthology Vol. 1 (#41).
2) Arranged to the music of chant #43 from Anth. Vol. 1.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

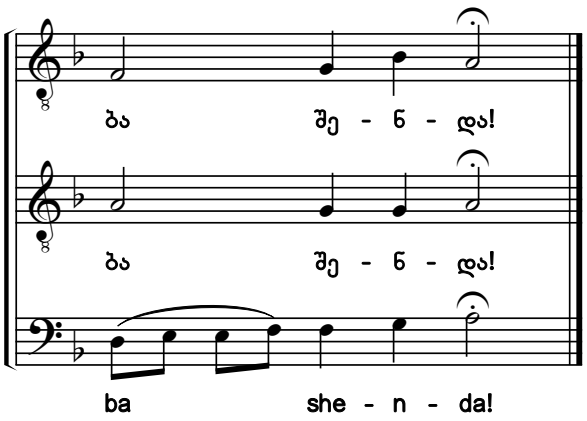

7. დიდება სულგრძელებასა შენსა[1)]

Glory to Your Longsuffering

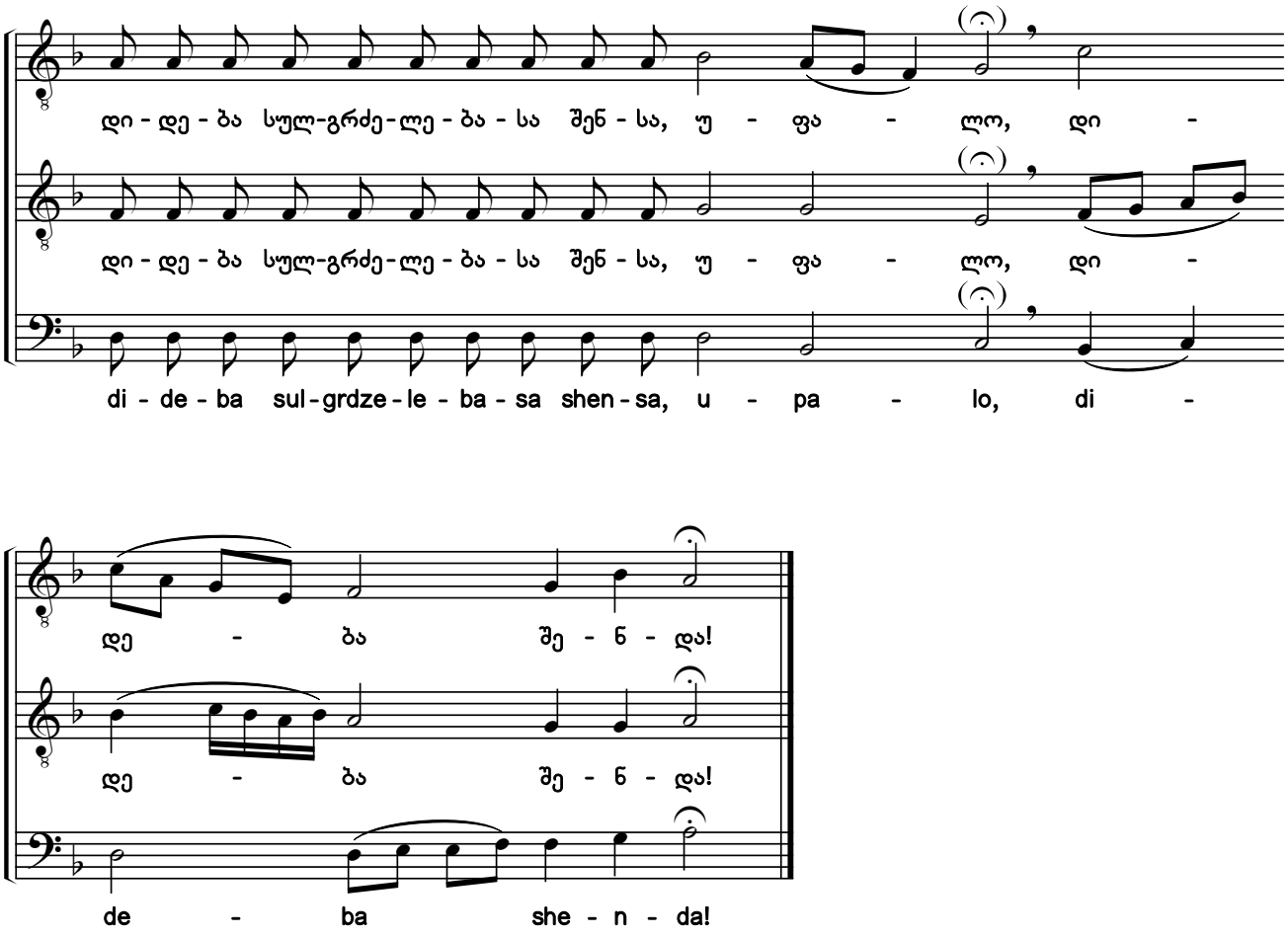

1) გაწყობილია ანთოლოგიის I ტომის №43 საგალობლის მუსიკაზე.

1) Arranged to the music of chant #43 from Anth. Vol. 1.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

8. მთავარნი ერთანი [1)]

ხმა ჳ

The Rulers Gathered Together

Tone 8

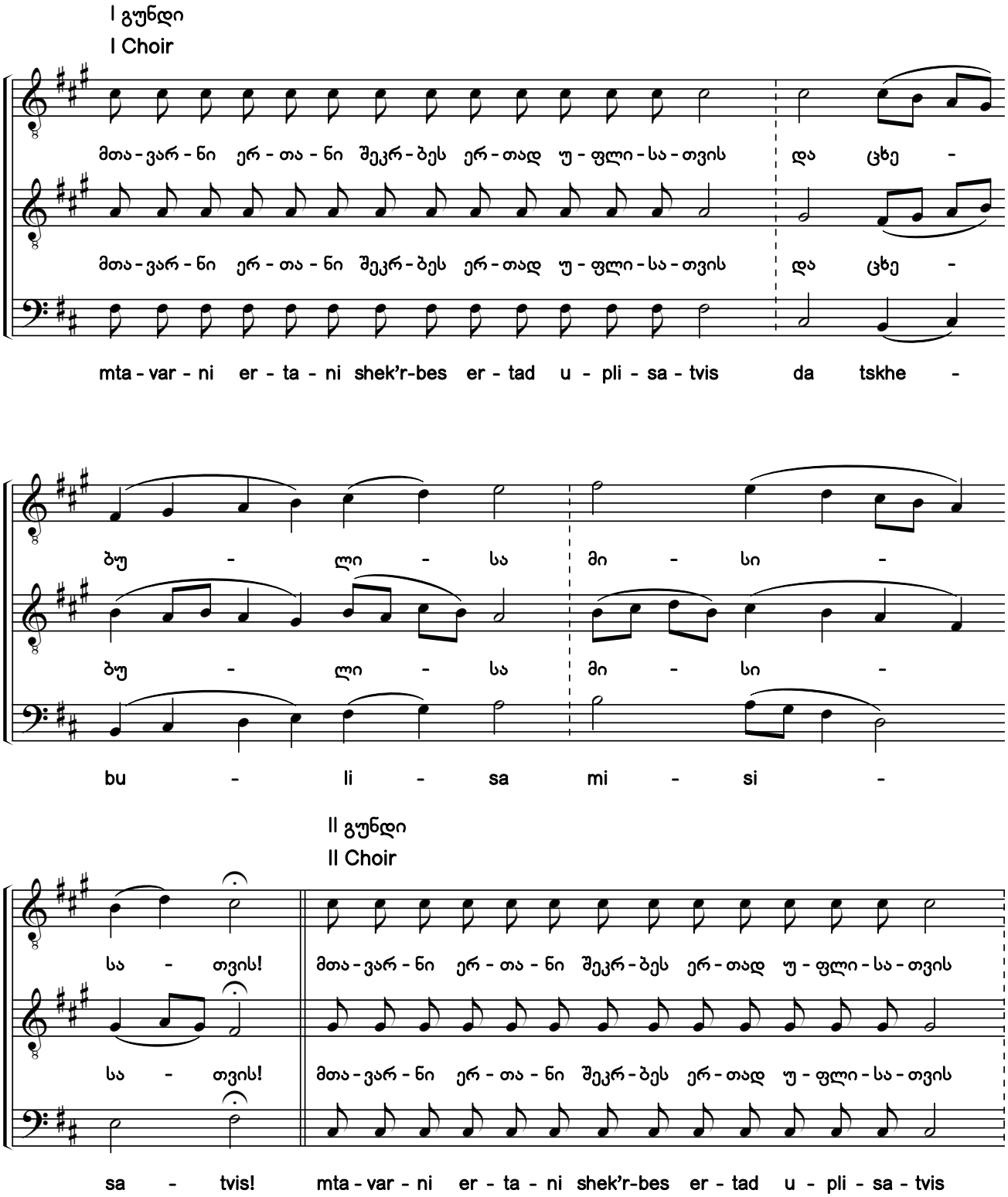

1) გაწყობილია VIII ხმის სამოციქულოს წარდგომების მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of epistle prokeimenon tone 8.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

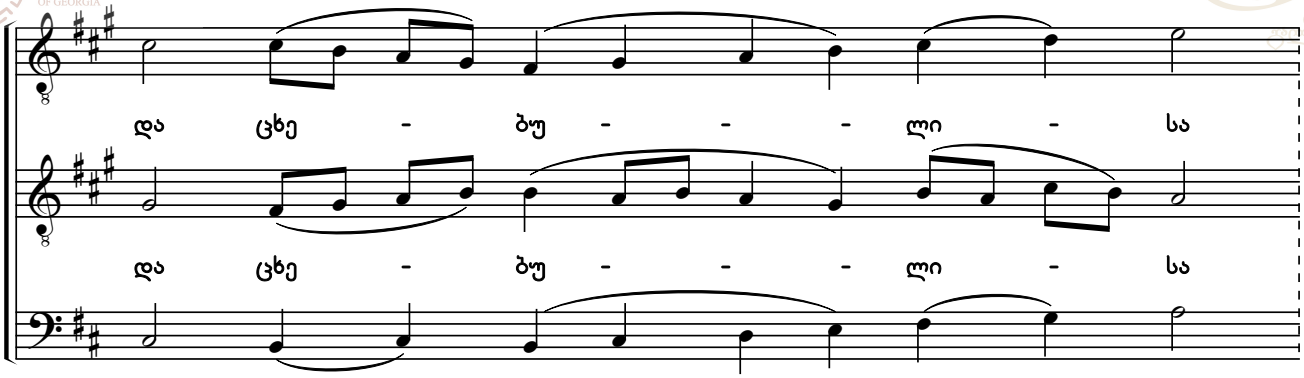

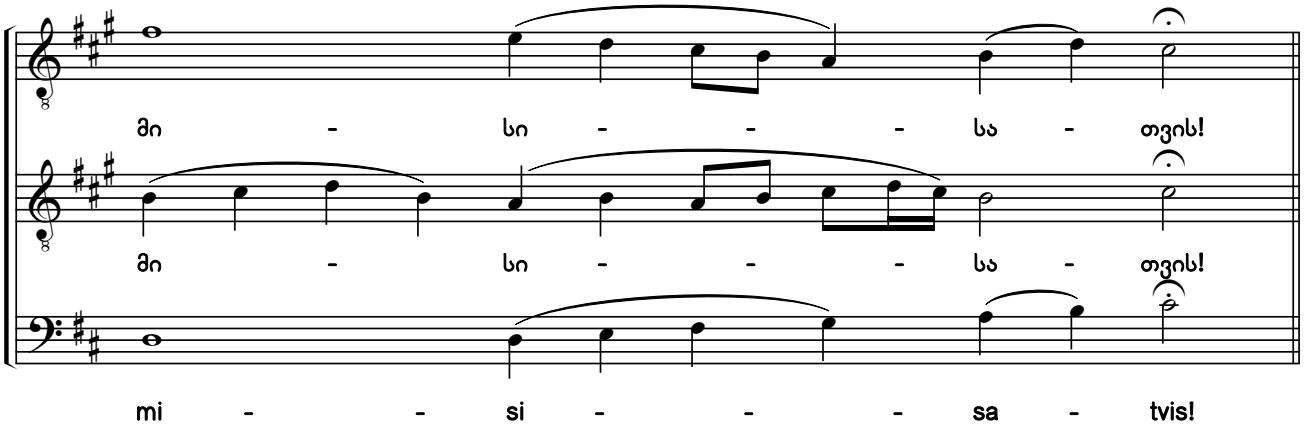

I გუნდი
I Choir

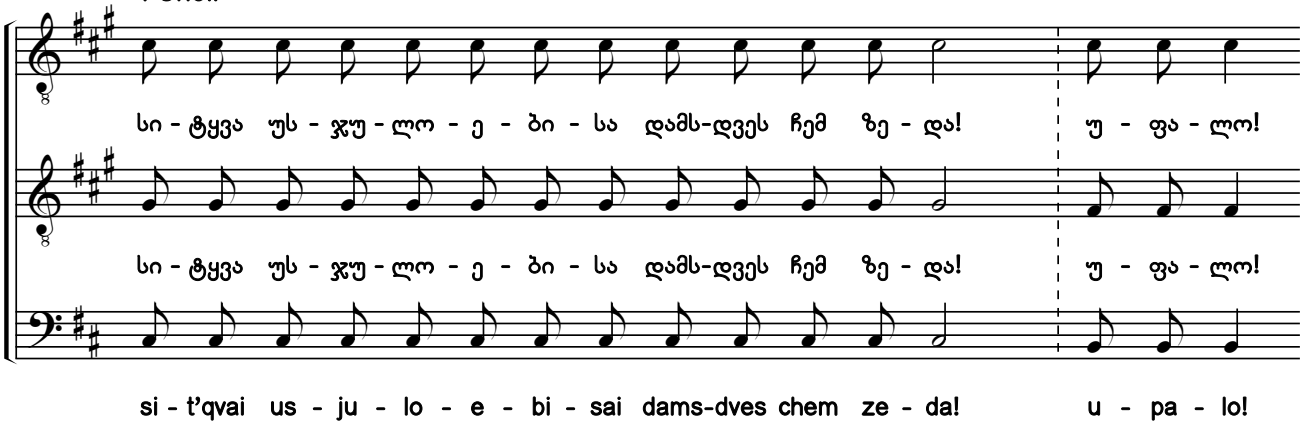

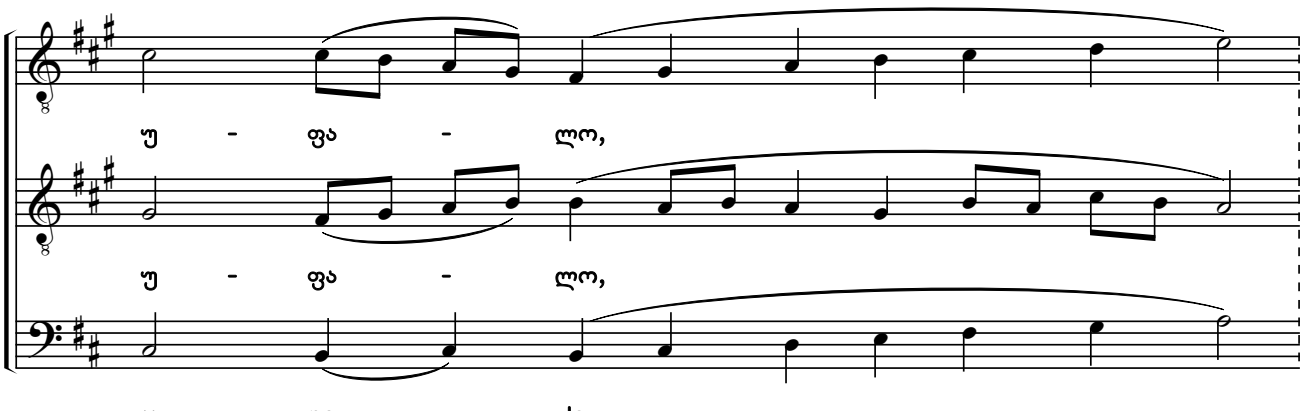

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

II გუნდი
II Choir

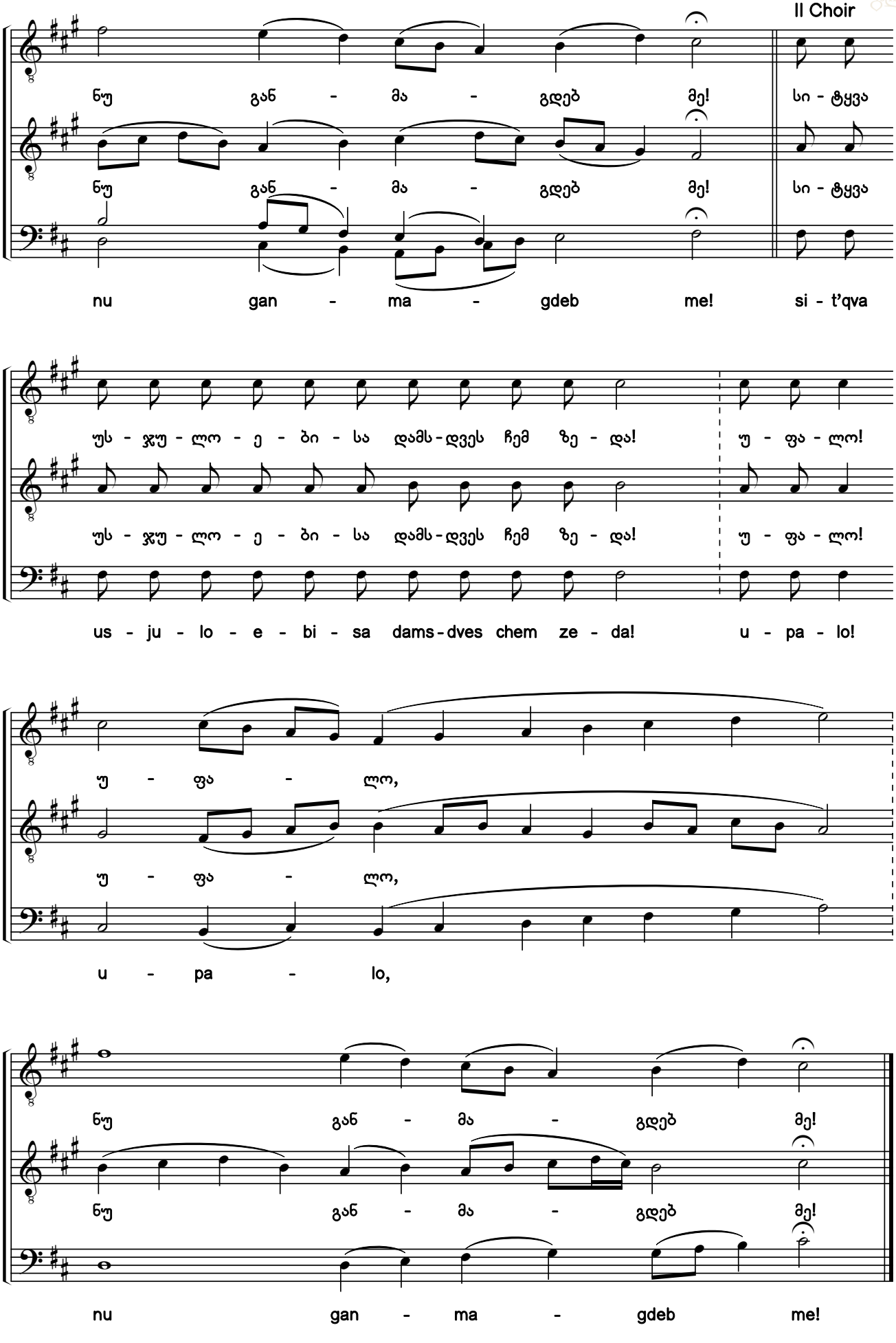

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

9. მთავარნი ერთანი შეჰკრბეს ერთად [1)]

ხმა ჳ

The Rulers Gathered Together

Tone 8

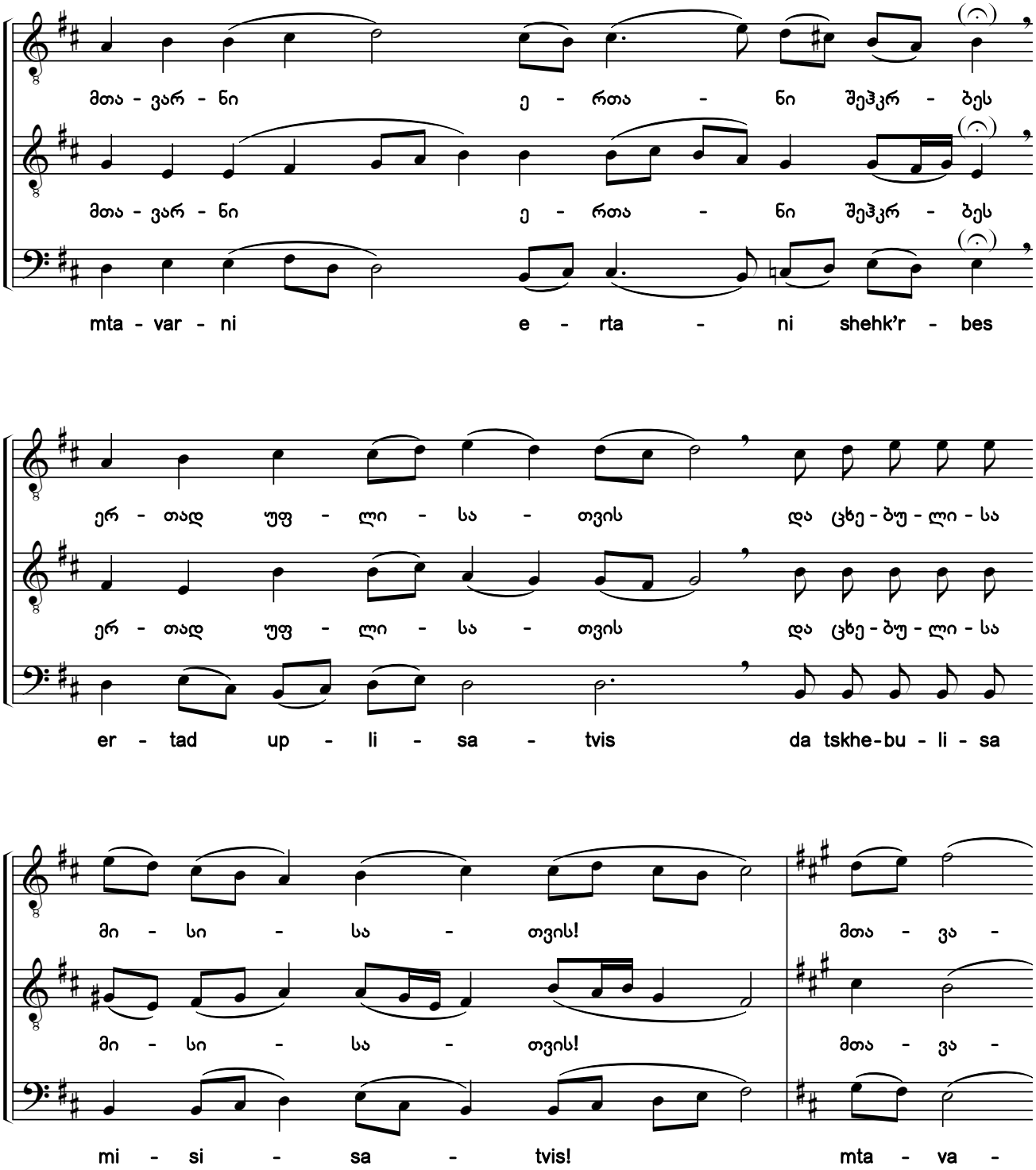

1) გაწყობილია ანთოლოგიის XVI ტომის №91 საგალობლის მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of chant #91 from Anthology Vol. 16.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

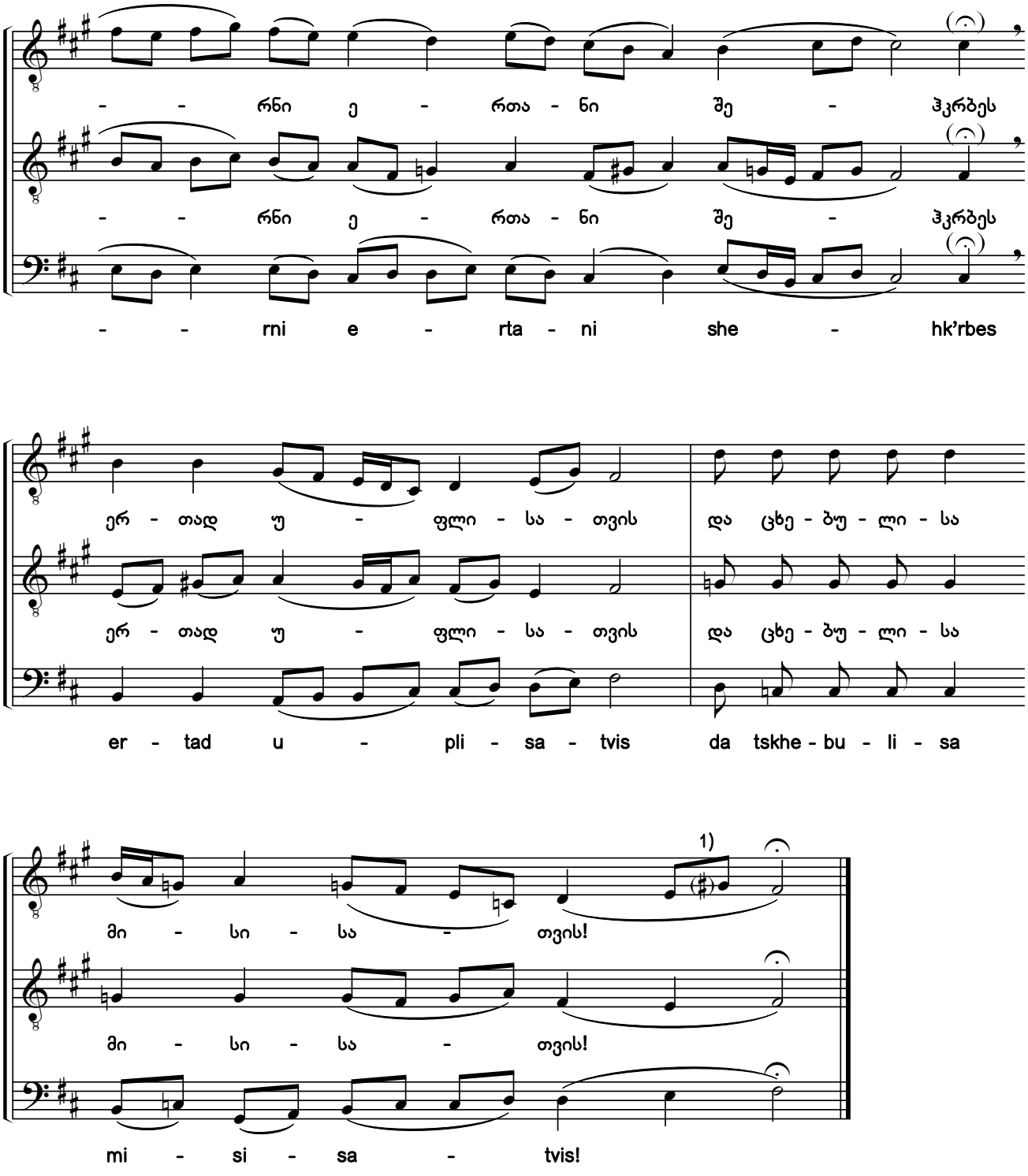

1) ფრჩხილებში ჩასმული ალტერაციის ნიშნები ყველგან ჩვენი ჩამატებულია. მათი შესრულება სავალდებულო არაა.

1) All accidentals that appear in parentheses were added by the editors. They can be sung (or not sung) at will.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

10. სიტყვა უსჯულოებისა დამდვეს ჩემ ზედა[1)]

ხმა ჳ

They Laid a Lawless Accusation Against Me

Tone 8

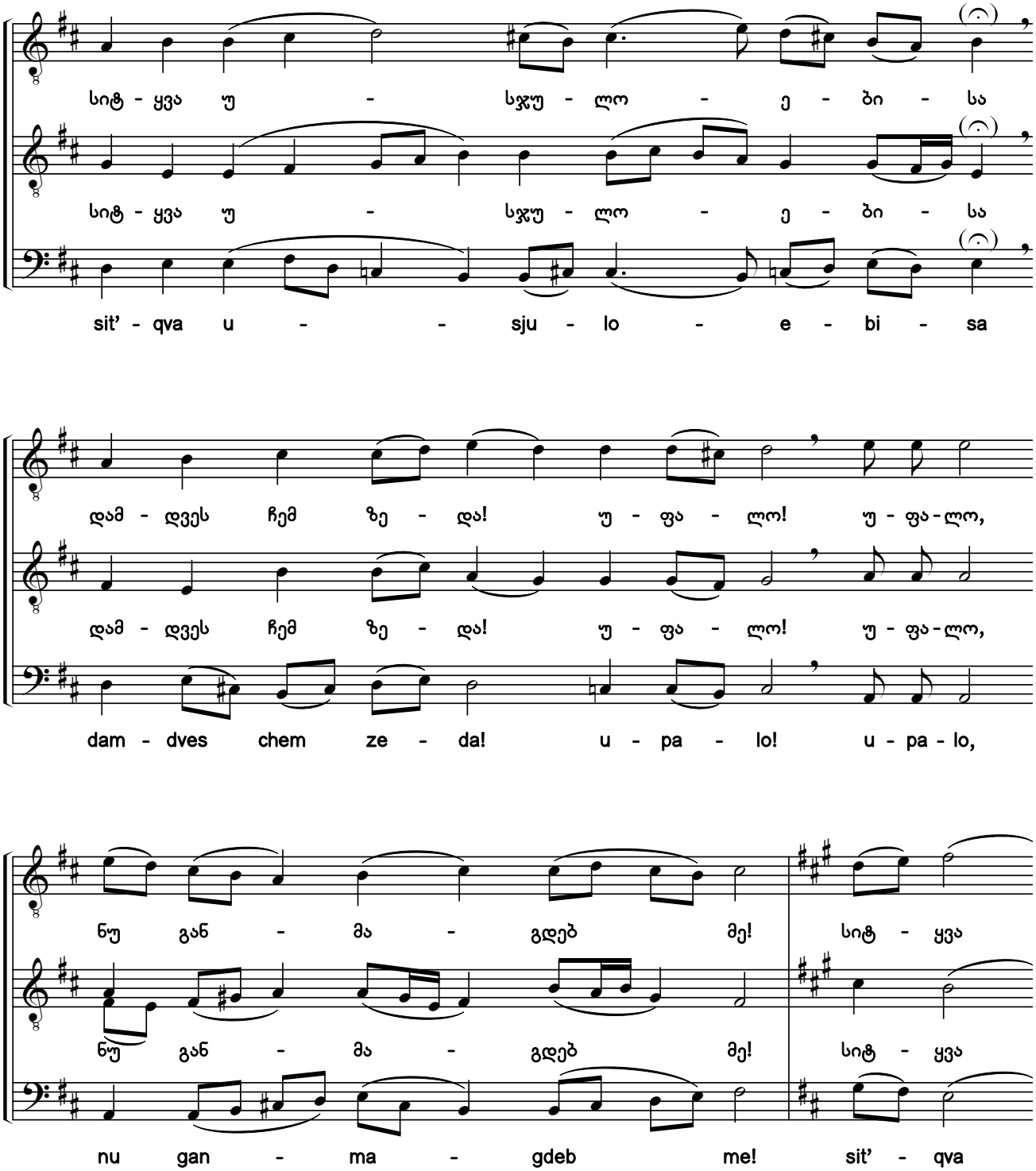

1) გაწყობილია ანთოლოგიის XVI ტომის №91 საგალობლის მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of chant #91 from Anthology Vol. 16.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

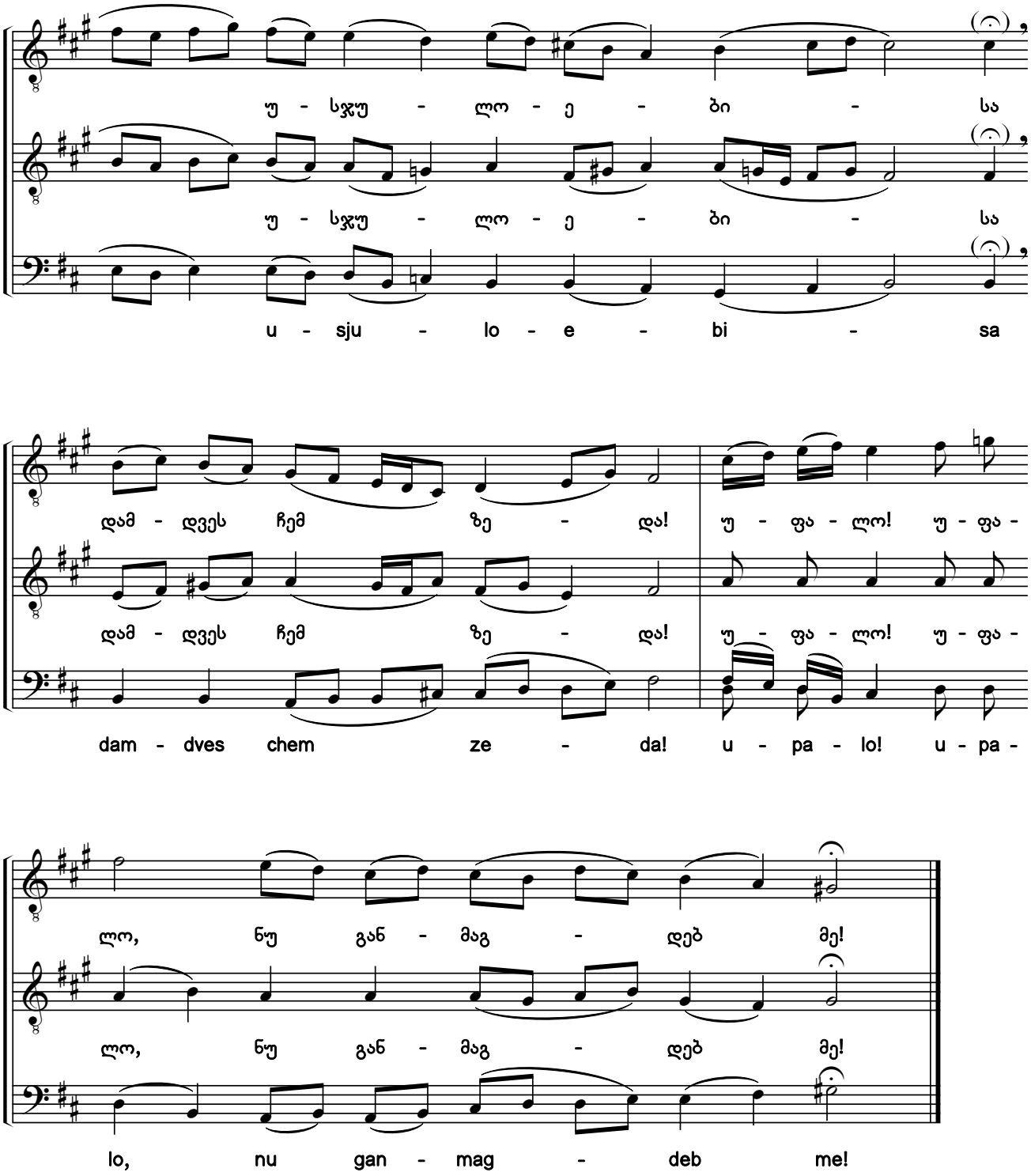

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

აღსავალი ა. ხმა ე[1] Antiphon 1. Tone 5

11. საცნობელნი ჩვენნი, ჭოი მორწმუნენო[2] [3] [4]

Let Us Bring to Christ Pure Senses

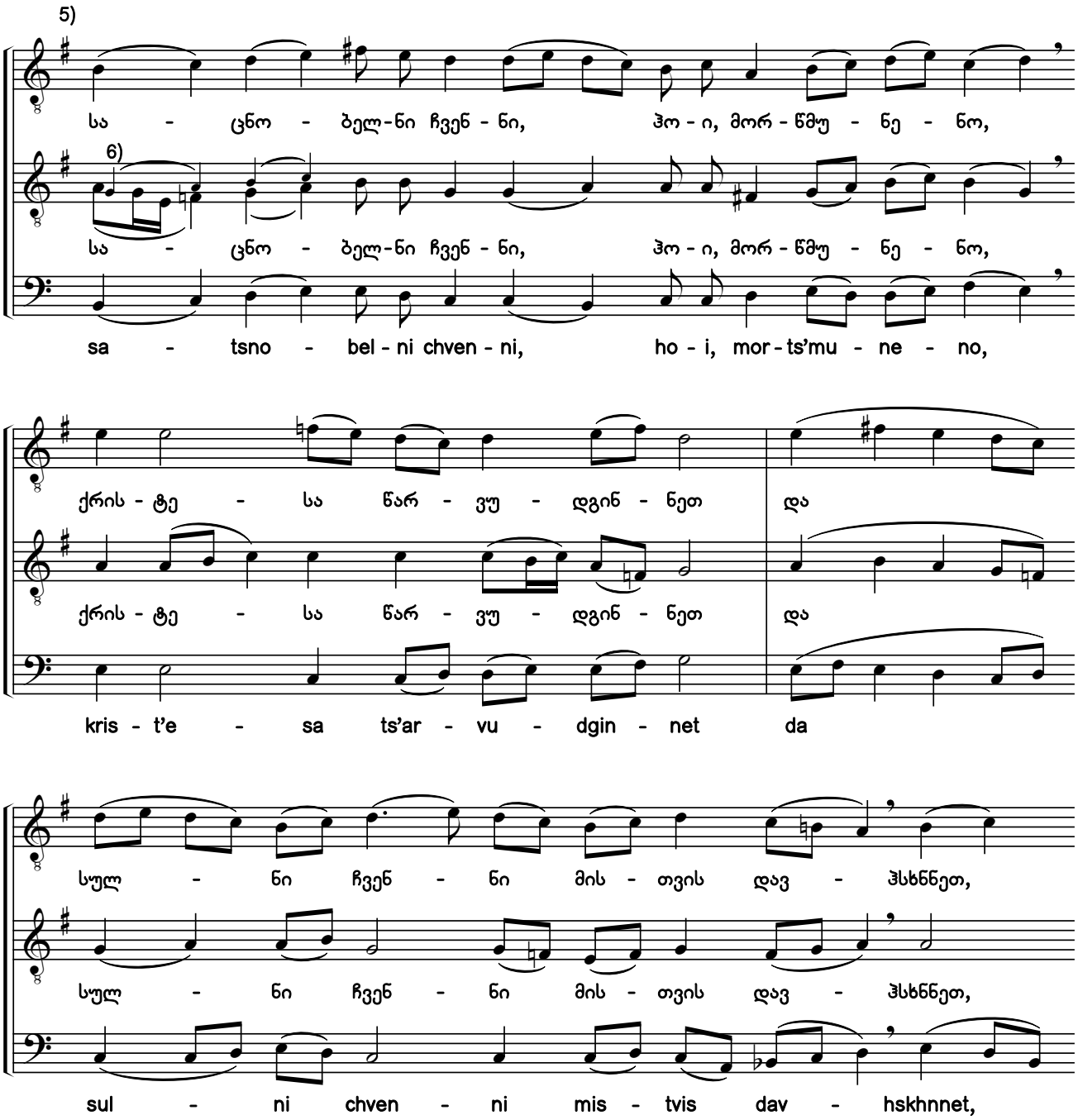

1) „მარხვანი“: და მეყვსეულად ვჰგალობთ აღსავალთა, განმაორ-ორებელნი ყოველთა მუხლთანი.
2) ხელნაწერებიდან Q686:05r; ხუნდაძე, 2128:12.
3) „მარხვანი“: „მოვედით და აღვიდეთ“ [დედანი განსხვავებული — V ხმის ტროპართა ჰანგით — H154-II:165r; Q691:302r].
4) რ. ხ.: (რაჟდენ ხუნდაძის მინაწერი ხელნაწერში ხუნდაძე, 2128): „შემოწ. [შემოწმებულია]“.
5) ხელნაწერებში სამივე ხმაში გასაღებში ფა დიეზია აღნიშნული.
6) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.
1) Triodion: "And right away we chant the antiphons, with the verses sung twice."
2) From the manuscripts Q686:05r; Khundadze, 2128:12.
3) Triodion: "Let Us Come and Go Up". [The original source is different with a melody in troparion tone 5 - H154-II:165r; Q691:302r.]
4) R. Kh. (Razhden Khundadze's postscript in the manuscript Khundadze, 2128): "Checked".
5) In the original manuscripts, the key signature contains an F sharp in all voice parts.
6) A different voice leading from manuscript 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

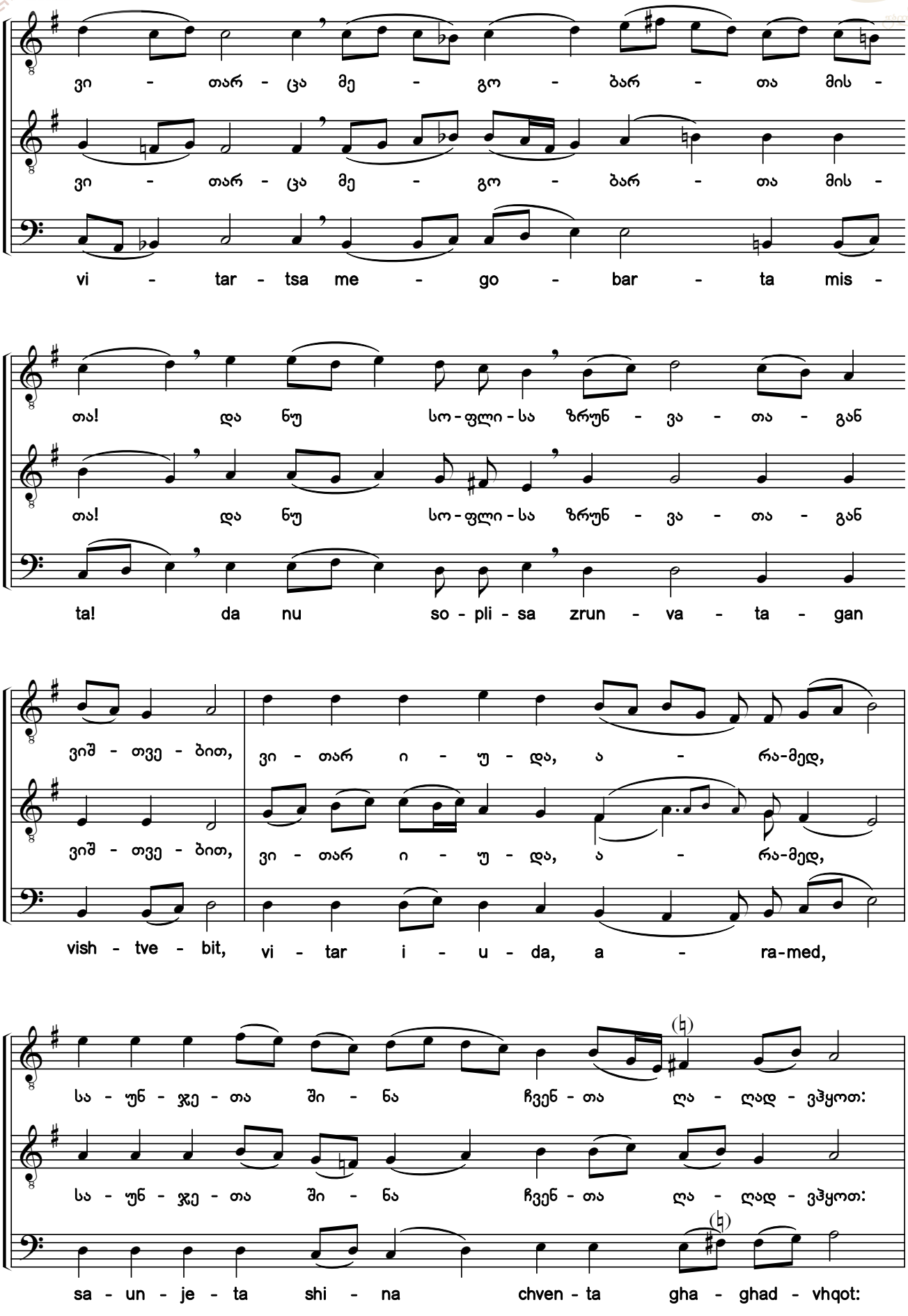

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

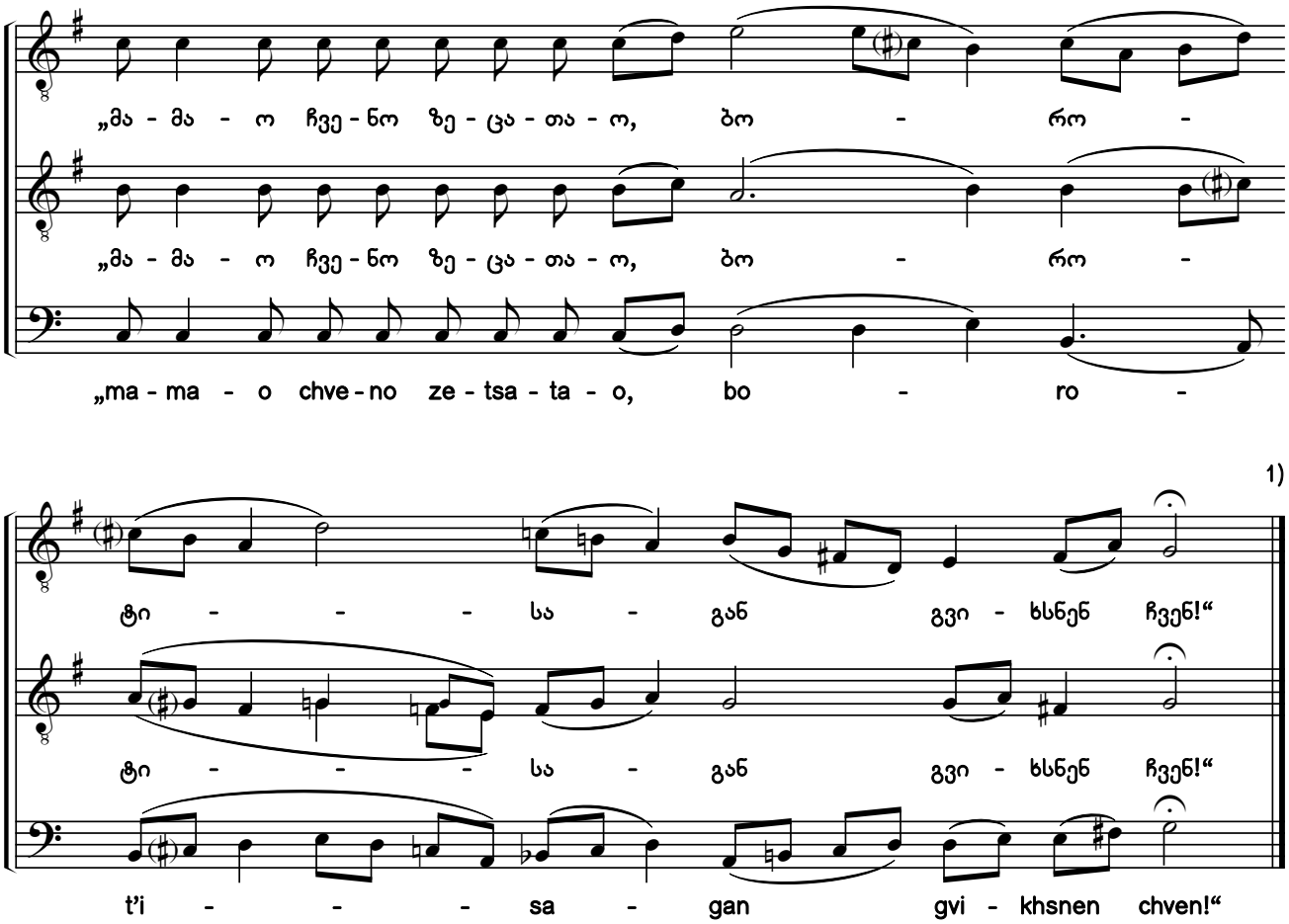

1) რ. ხ. (ხუნდაძე, 2128): „ამ გალობის ბოლო და ბევრი სხვაც ამ შეხვეტილიანში გავარჯიშებულათ [„გამშვენებული“ სტილით] არის დაწერილი დუმბაძისა და ქორიძისაგან. რასაკვირველია როგორც პირველი ხმა ეწერა, მეც იმ უცვლელობით დავსტოვე და ბანი და მაღალი ბანიც [II ხმა] მის შეთანხმებით მიუწერე, მარა: ჯობდა, რომ კილოზე [მარტივი სტილით] დაწერილიყო. რადგან ლოცვის საგალობლებს გაგრძელება და გაჭიანურება არ ფერობს. ამ გალობის ბოლოს კი ცალკე დავწერე კილოზე [მარტივი სტილით] მაგალითისთვის [იხ. ქვემოთ]. — დეკან. რ. ხუნდაძე. 1920 წელს“.

1) R. Kh. (Khundadze, 2128): "The end of this chant and many others in this Passion service have been transcribed in the ornamented style from Dumbadze and Koridze. Of course, since the first voice is written, I left it without any changes and harmonized the bass and second voice to it, but it was better for it to have been notated in the simple style. This is because it is not appropriate to continue the chants of Matins and draw them out. At the end of this chant, however, I've notated it in the simple style as an example [see below]. - Archpriest R. Khundadze. 1920".

დამაბოლოვებელი მუხლი მარტივი სტილით

Ending Verse in the Simple Style

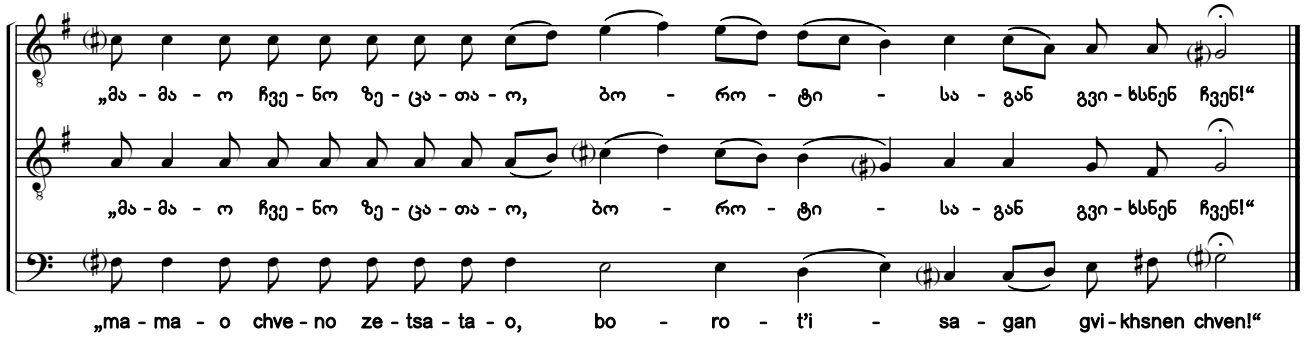

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

12. დიდება ხმა ე [1] Glory Tone 5

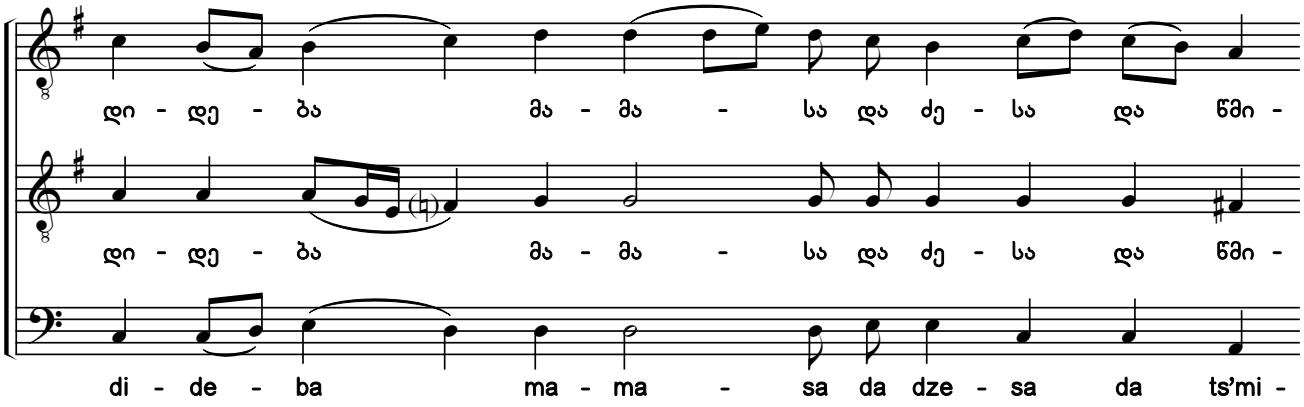

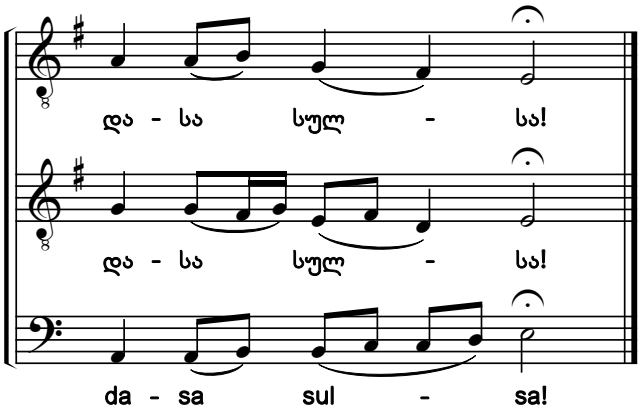

13a. ქალწულებით ჰშევ, უქორწინებელო [2] [3] [4]

ღვთისმშობლისა. ხმა ე

As a Virgin Inviolate You Have Borne Child

Theotokion. Tone 5

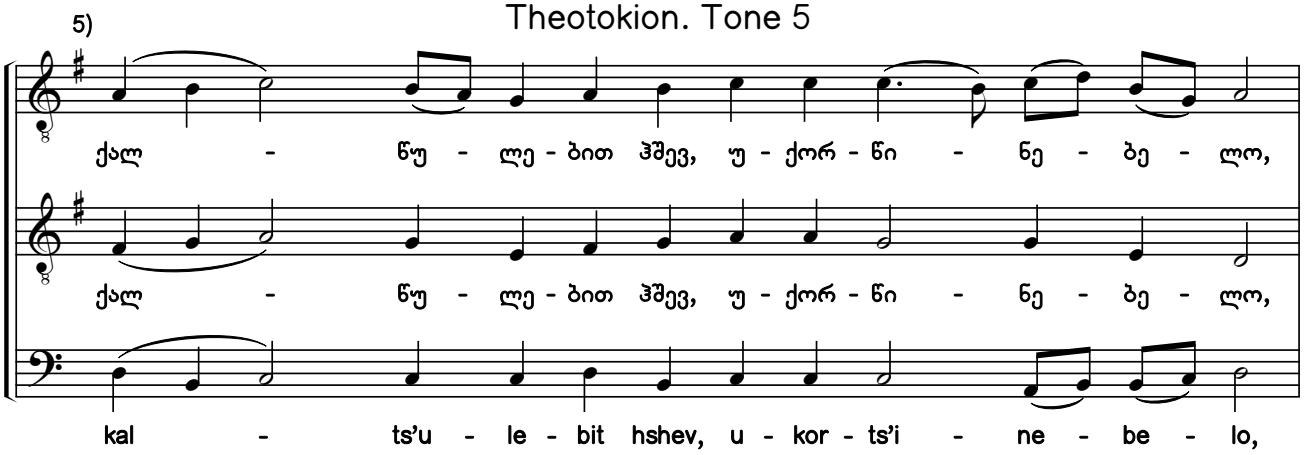

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№198).
2) ხელნაწერებიდან Q686:06r; ხუნდაძე, 2128:17.
3) „მარხვანი“: „ესმა მოსლვა“ [დედანი, იდენტური ჰანგით — Q673:717 (ანთ., ტ. XVI:93, №39); Q685:0104; Q688:128v; Q693:187v; H154-IX:441].
4) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№13a და 13b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
5) ხელნაწერებში გასაღებში *ფა* და *დო* დიეზებია აღნიშნული.
1) Copied from Anthology Vol. 16 (#198).
2) From the muscripts Q686:06r; Khundadze, 2128:17.
3) Triodion: "The Prophet Heard of Your Coming" [original source, identical melody - Q673:717 (Anth. Vol. 16:93, #39); Q685:0104; Q688:128v; Q693:187v; H154-IX:441].
4) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#13a and 13b).
5) The original manuscripts contain an F sharp and a C sharp in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

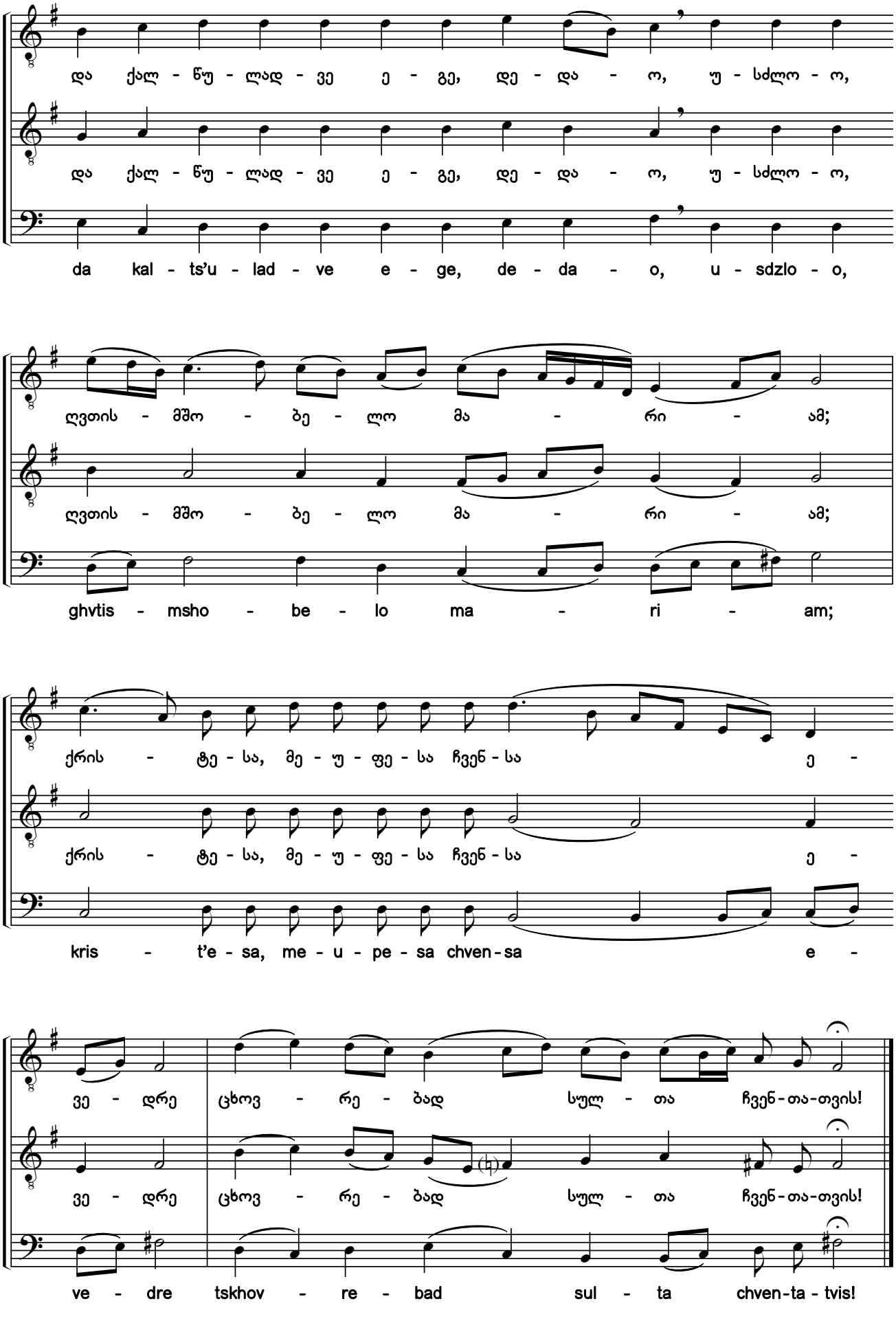

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

13b. ქალწულებით ჰშევ, უქორწინებელო

ღვთისმშობლისა. ხმა ე

As a Virgin Inviolate You Have Borne Child

Theotokion. Tone 5

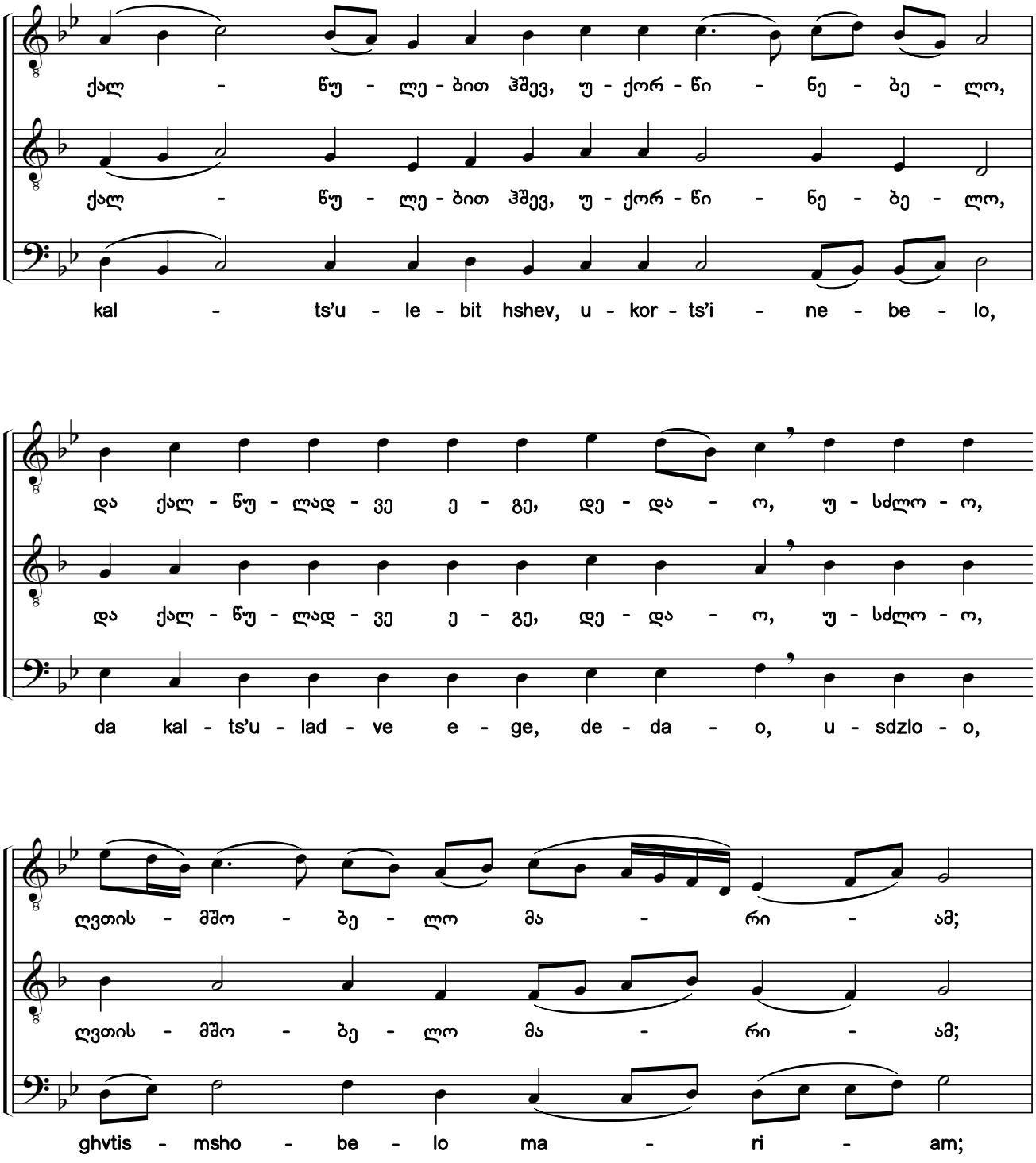

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

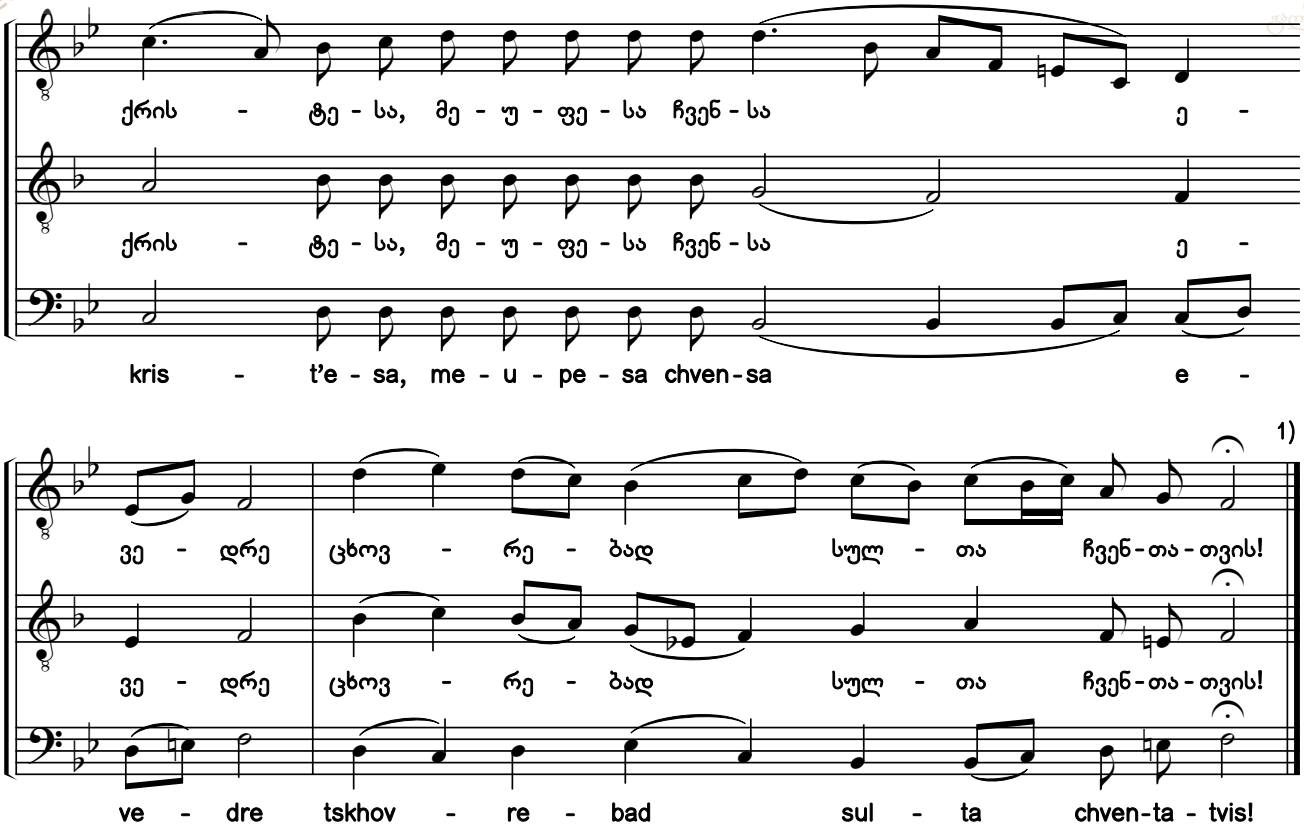

14. აწ და[2] Now and Ever

ხმა ე Tone 5

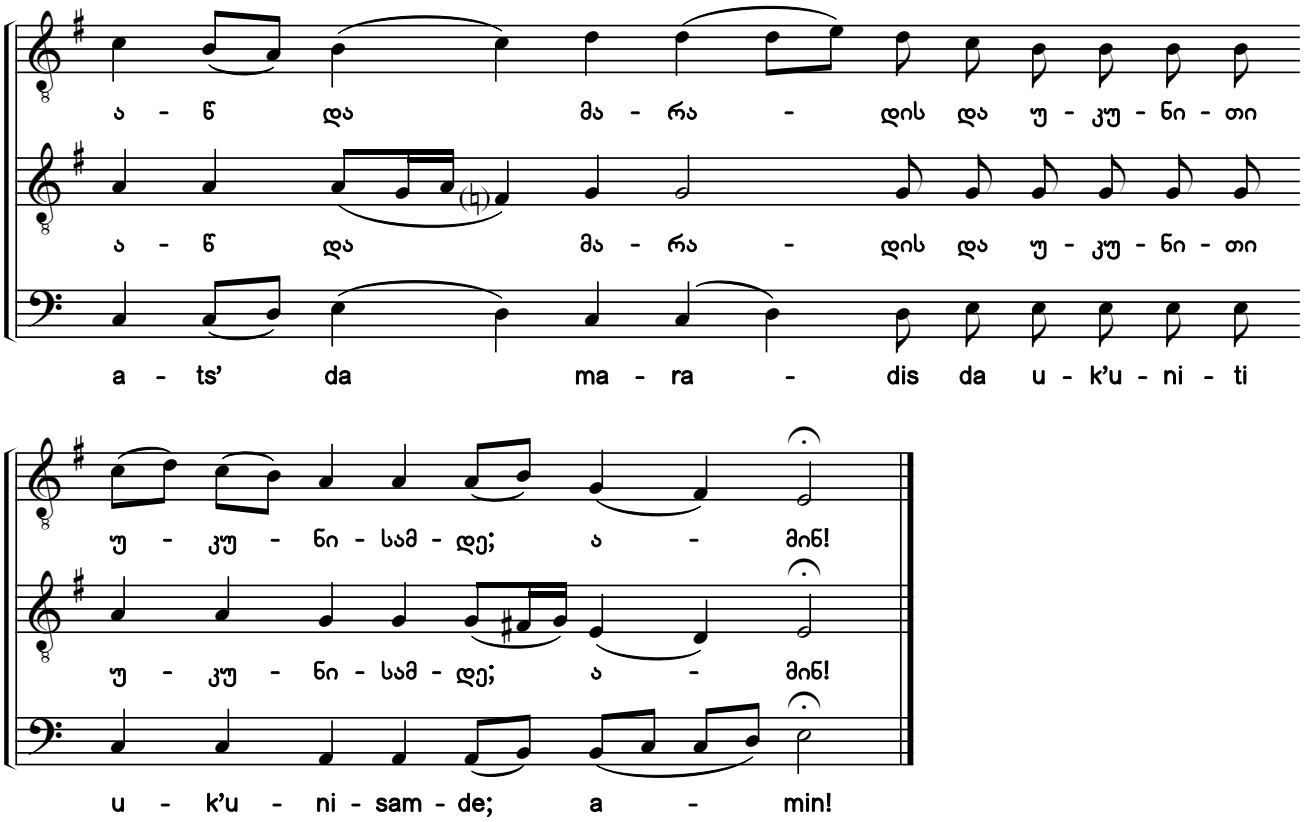

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„ქალწულებით ჰშევ“].
2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№200).
1) Triodion: "Now and Ever" [and] again ["As a Virgin Inviolate"].
2) Copied from Anthology Vol. 16 (#200).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

15a. მირბიოდა იუდა[1) 2) 3)]

Judas Ran

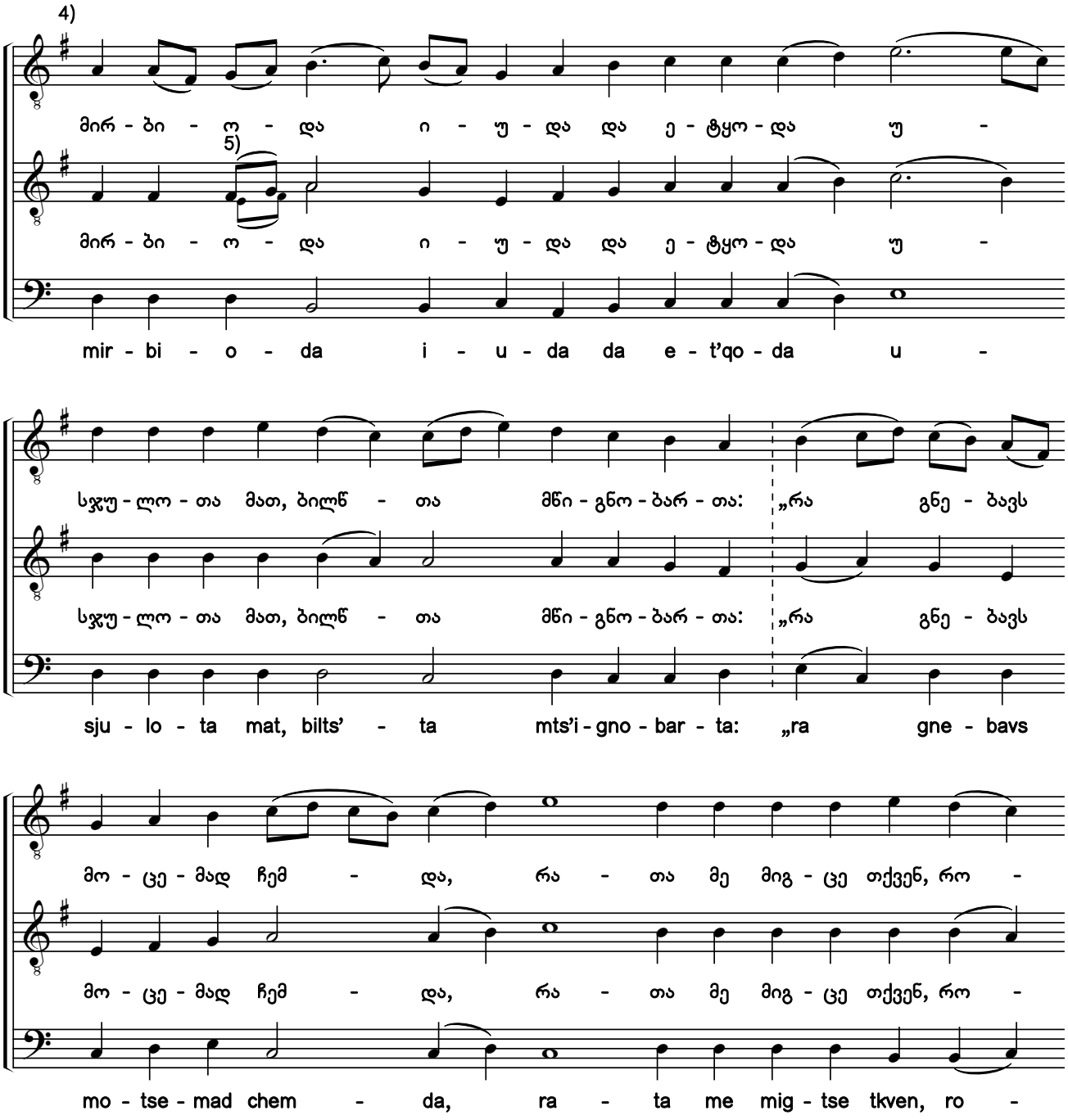

1) ხელნაწერებიდან Q686:06v; ხუნდაძე, 2128:19.
2) „მარხვანი“: „რომელმან განავლო“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q684:067v (ანთ., ტ. VI:252, №106); Q1475:270; ხუნდაძე, 2122:89].
3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№15a და 15b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
4) ხელნაწერებში გასაღებში *ფა* და *დო* დიეზებია აღნიშნული.
5) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.
1) From the manuscripts Q686:06v; Khundadze, 2128:19.
2) Triodion: "He Who Went Out" [original source, same melody - Q684:067v (Anth. Vol. 6:252, #106); Q1475:270; Khundadze, 2122:89].
3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#15a and 15b).
4) The original manuscripts contain an F sharp and a C sharp in the key signature.
5) A different voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

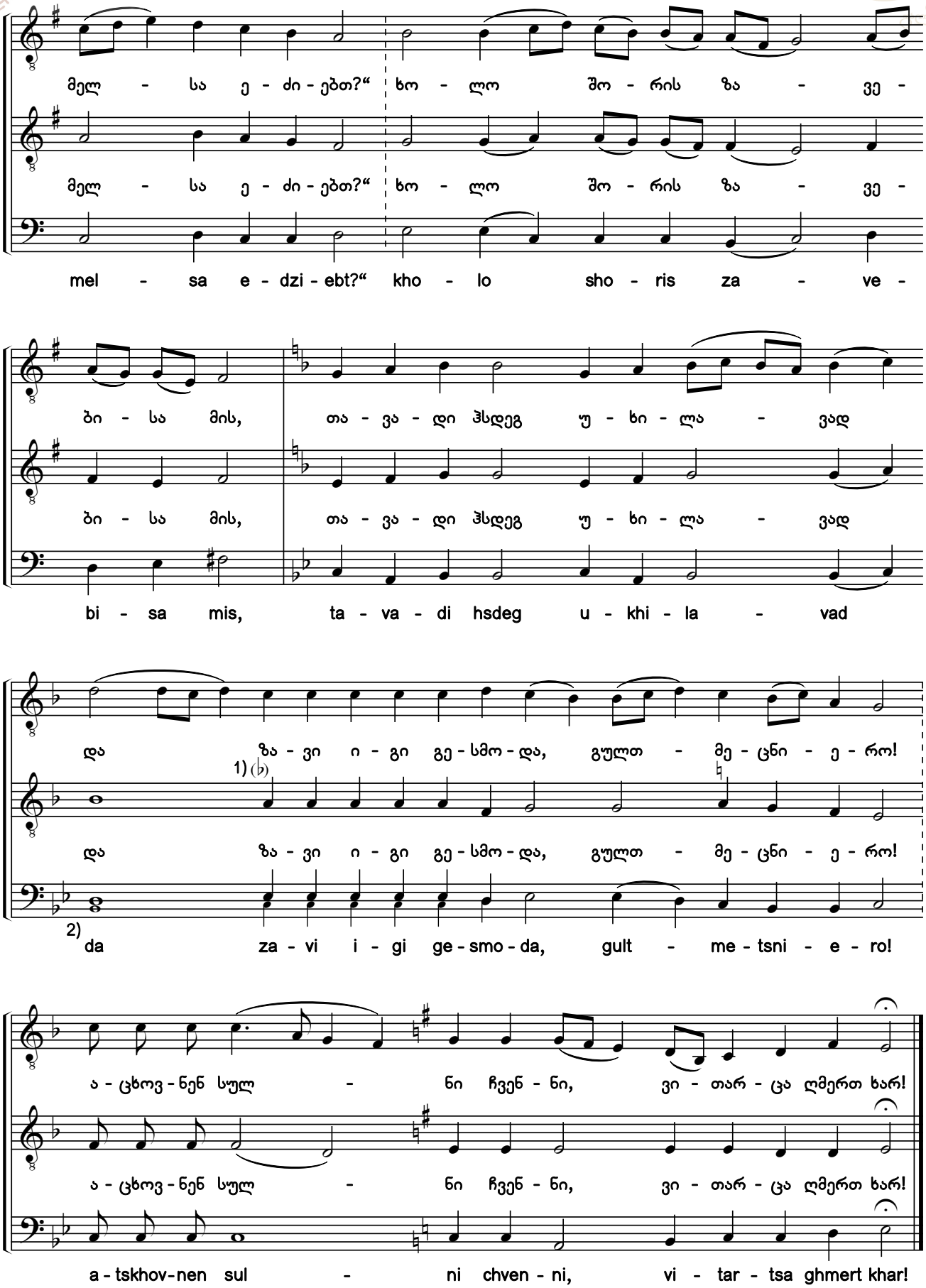

1) ფრჩხილებში მოცემული ლა ბემოლის შესრულება დასაშვებია მხოლოდ ბანის ზედა ვარიანტთან ერთად.

2) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული სვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) It is permissible to perform the A flat shown in parentheses only with the upper variant of the bass.

2) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

15b. მირბიოდა იუდა Judas Ran

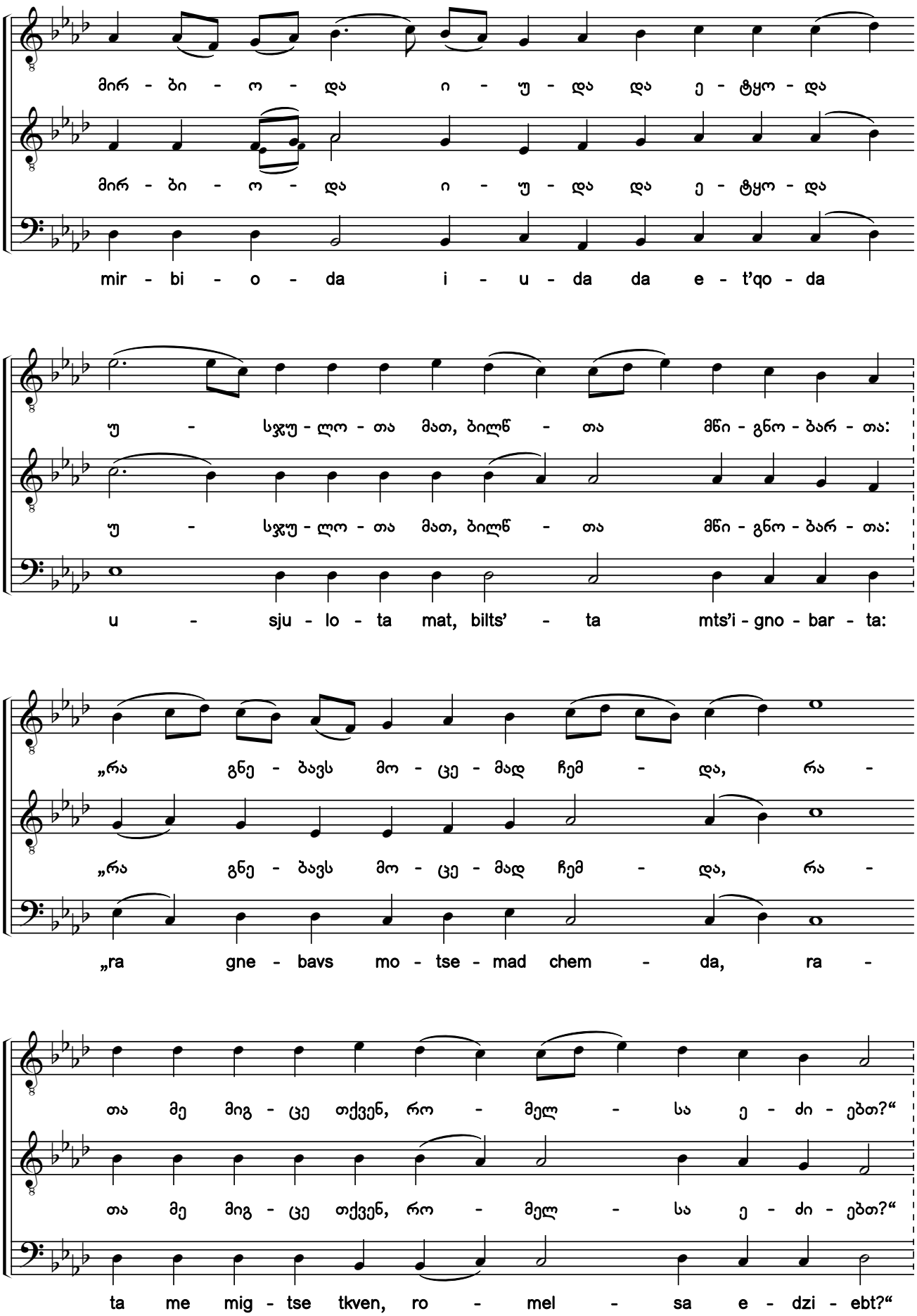

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

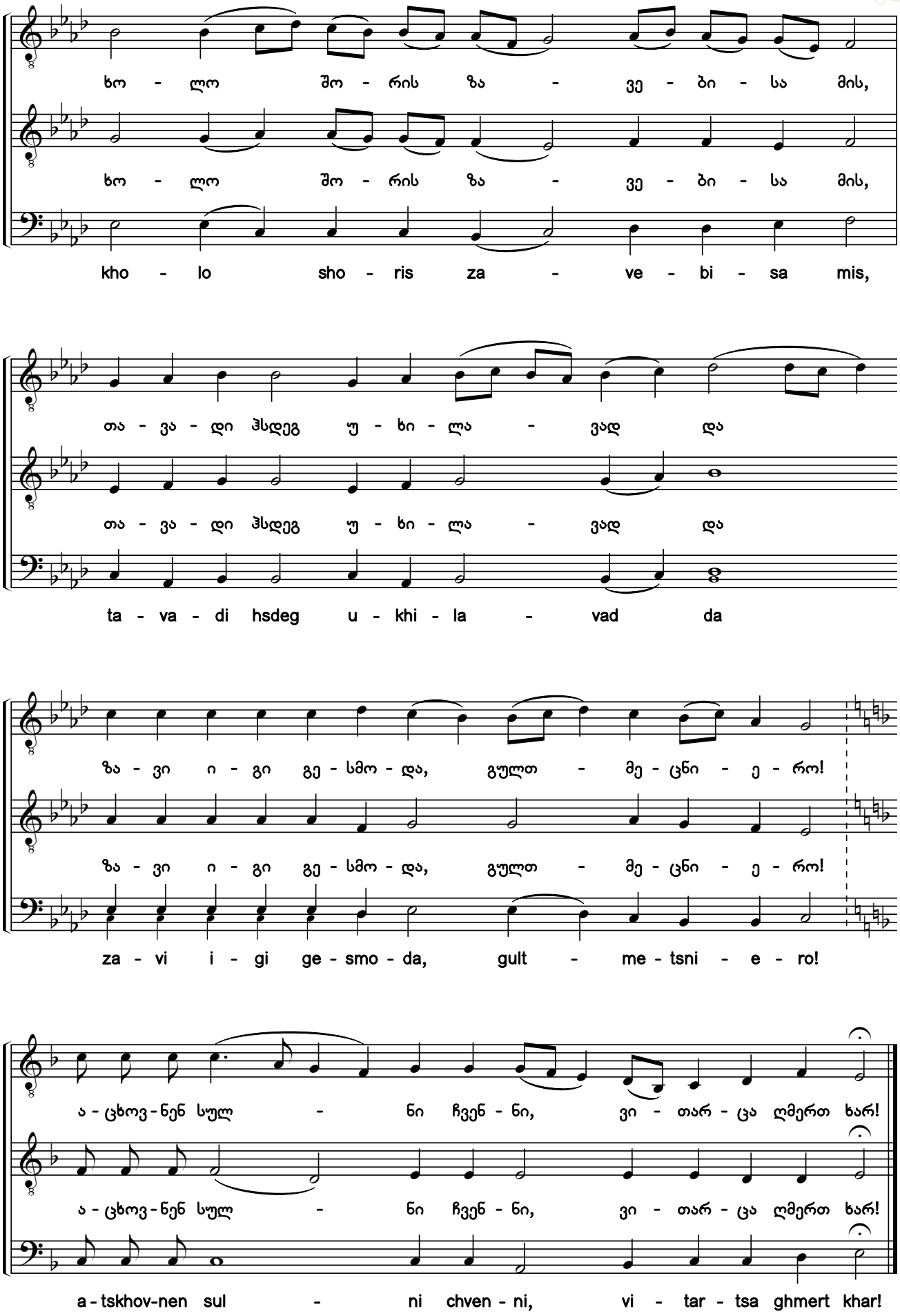

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

16a. მირბიოდა იუდა [1) 2)]

Judas Ran

3)

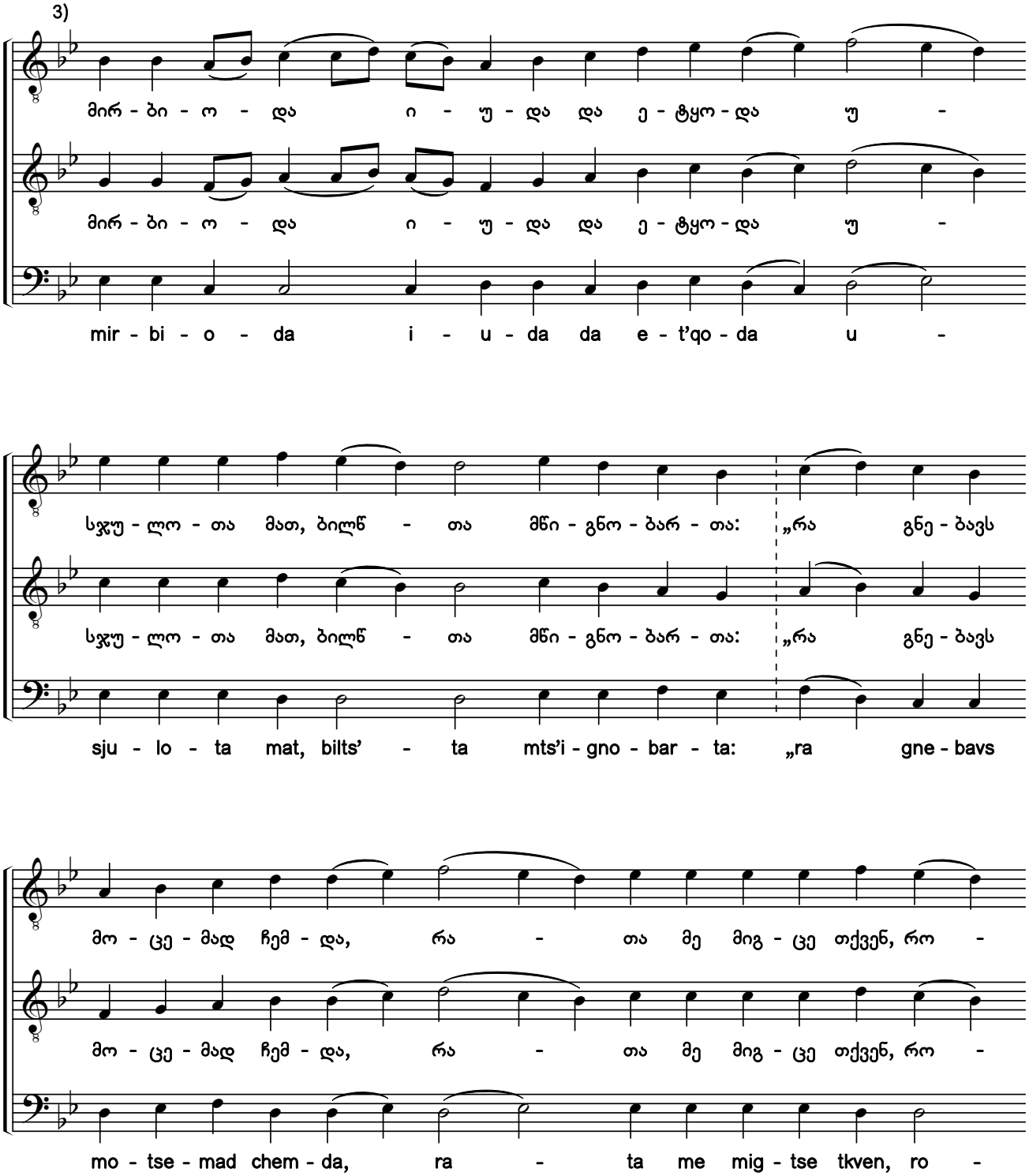

1) ხელნაწერებიდან ხუნდაძე - 2101:38; 2101:115; 2123:34; 2123:39.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№16a და 16b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Khundadze - 2101:38; 2101:115; 2123:34; 2123:39.

3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#16a and 16b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

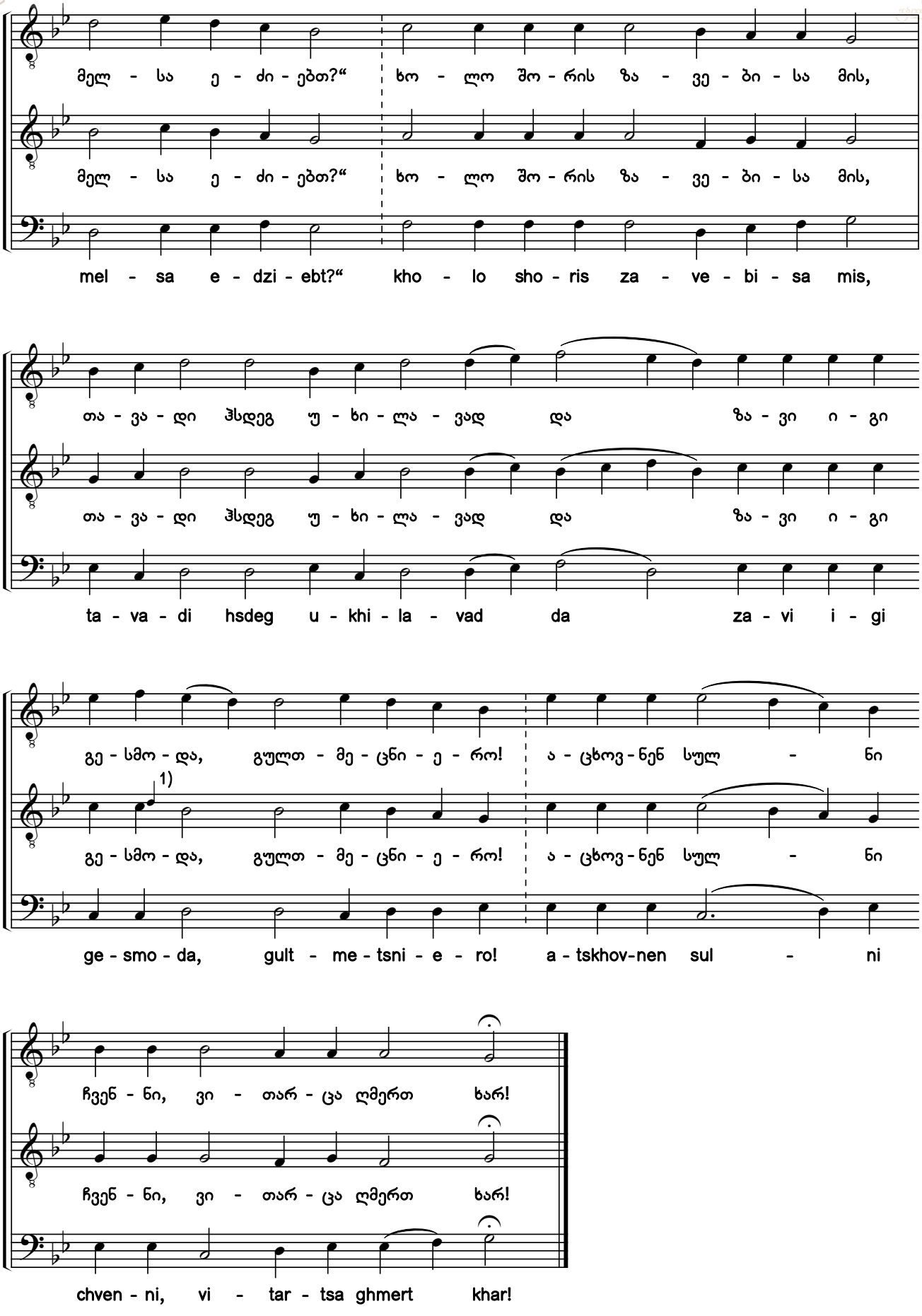

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2101:115.

1) A different voice leading from manuscript Khundadze, 2101:115 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

16b. მირბიოდა იუდა

Judas Ran

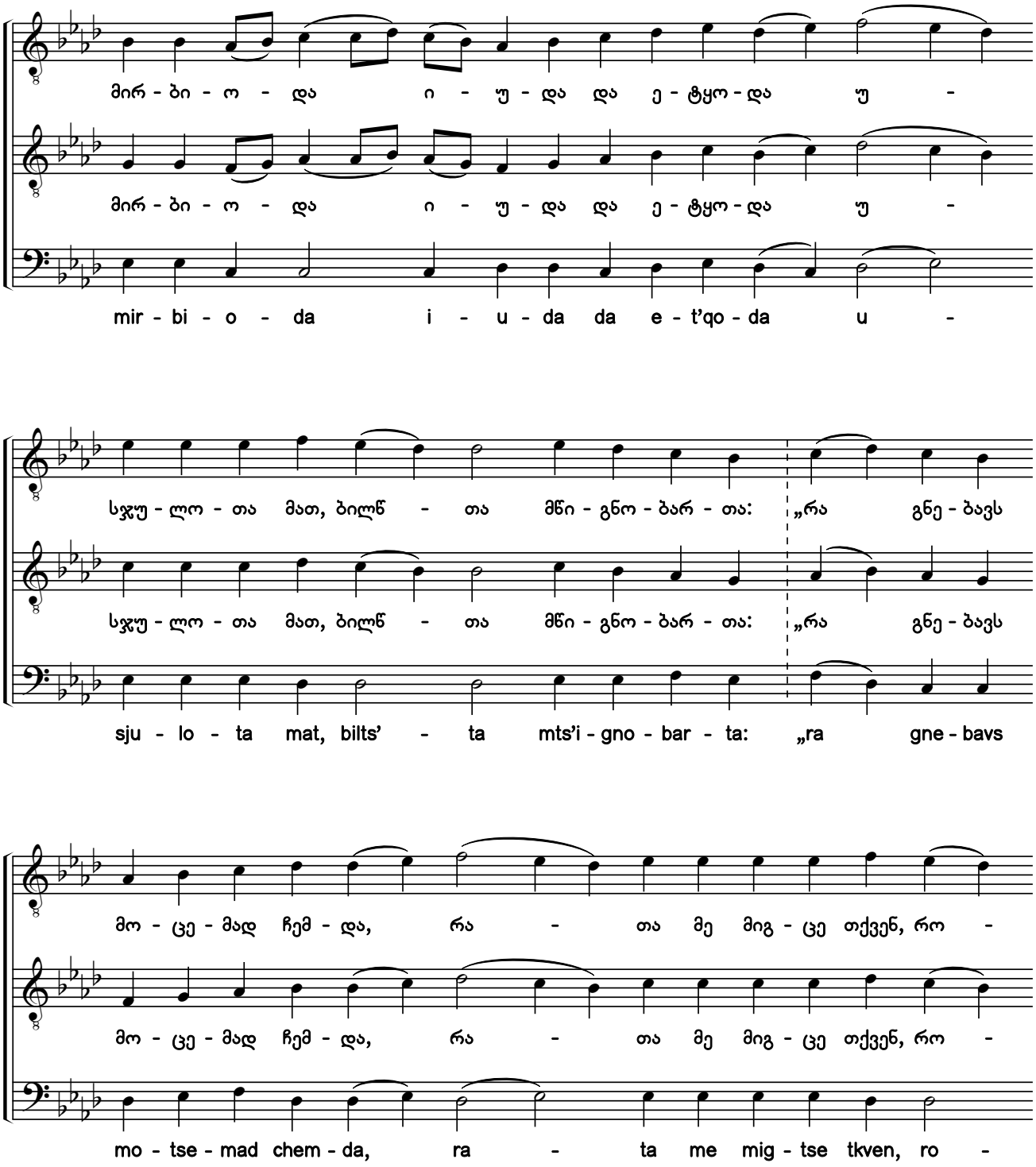

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

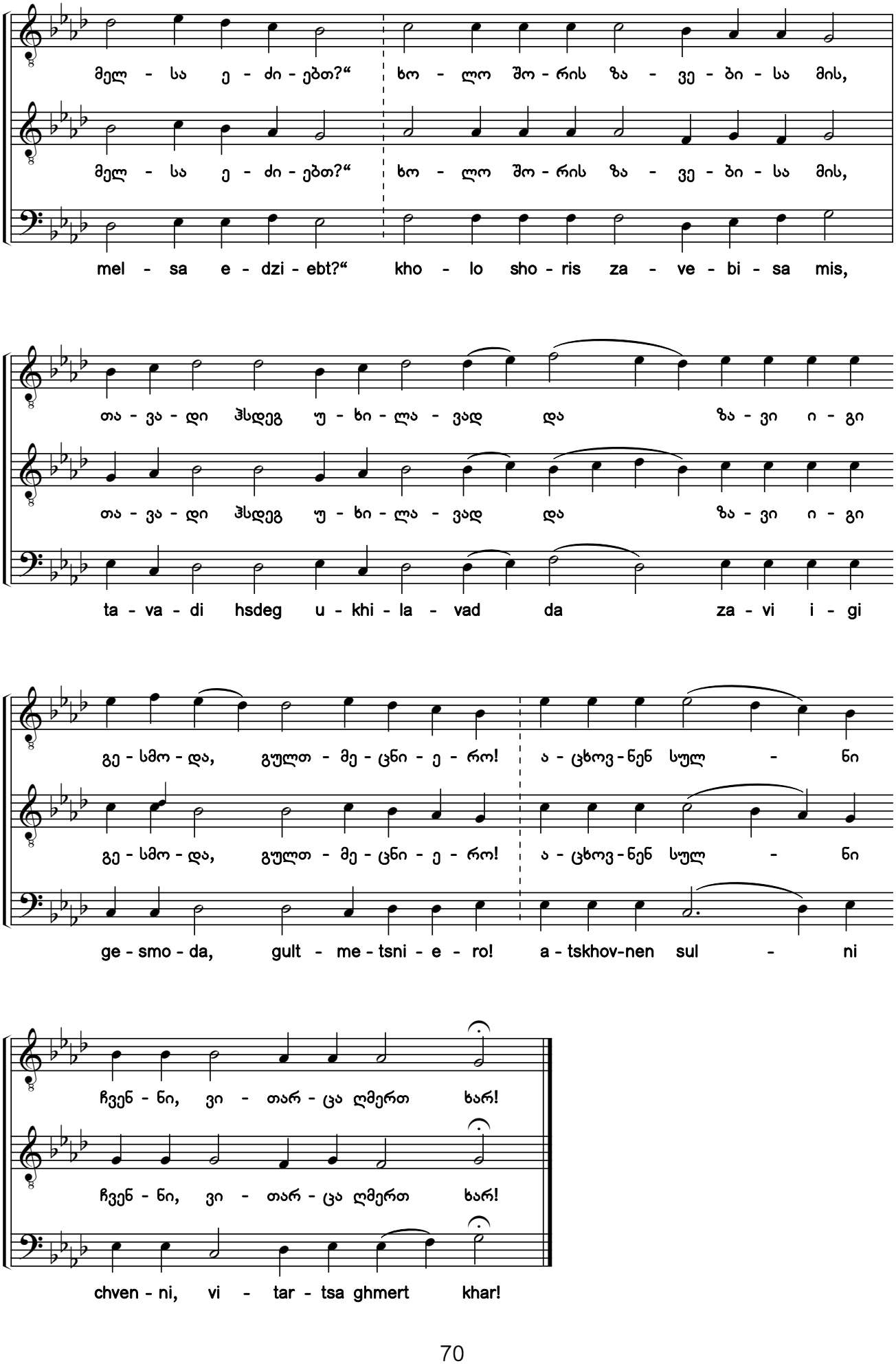

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

17a. მოწყალებითა გლახაკთათა ღმერთსა ვმსახუროთ [1) 2) 3)]

In Loving Compassion Let Us Minister to God

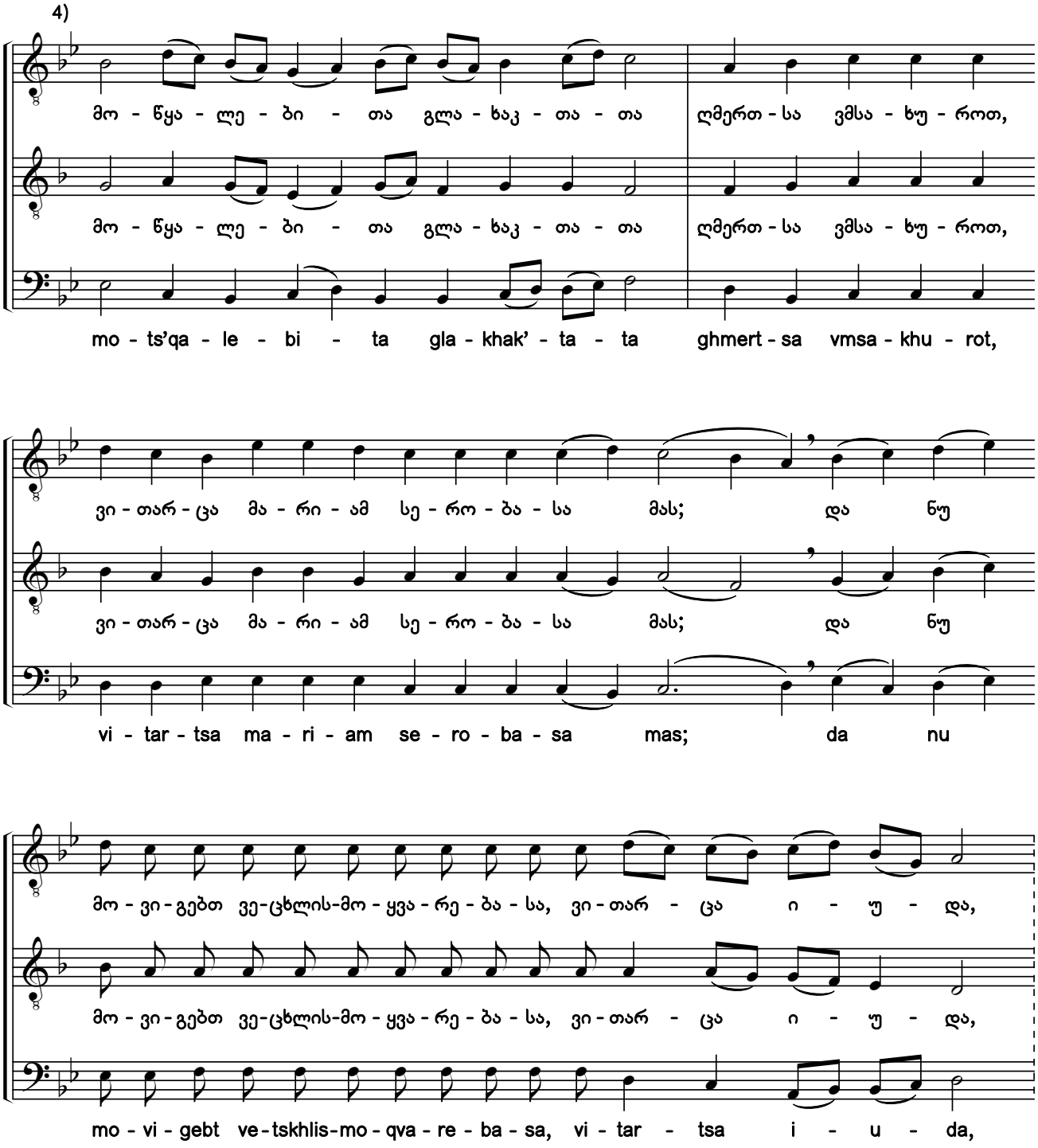

1) ხელნაწერებიდან Q686:07r; ხუნდაძე, 2128:22.

2) „მარხვანი“: „ნათლითა შენითა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:730 (ანთ., ტ. XVI:112, №49); Q685:0120; Q688:136v; ხუნდაძე, 2124:199].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№17a და 17b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში გასაღებში *ს*ი ბემოლია აღნიშნული.

1) From the manuscripts Q686:07r; Khundadze, 2128:22.

2) Triodion: "With Your Light" [original source, same melody - Q673:730 (Anth. Vol. 16:112, #49); Q685:0120; Q688:136v; Khundadze, 2124:199].

3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#17a and 17b).

4) The original manuscripts contain a B flat in the key signature.

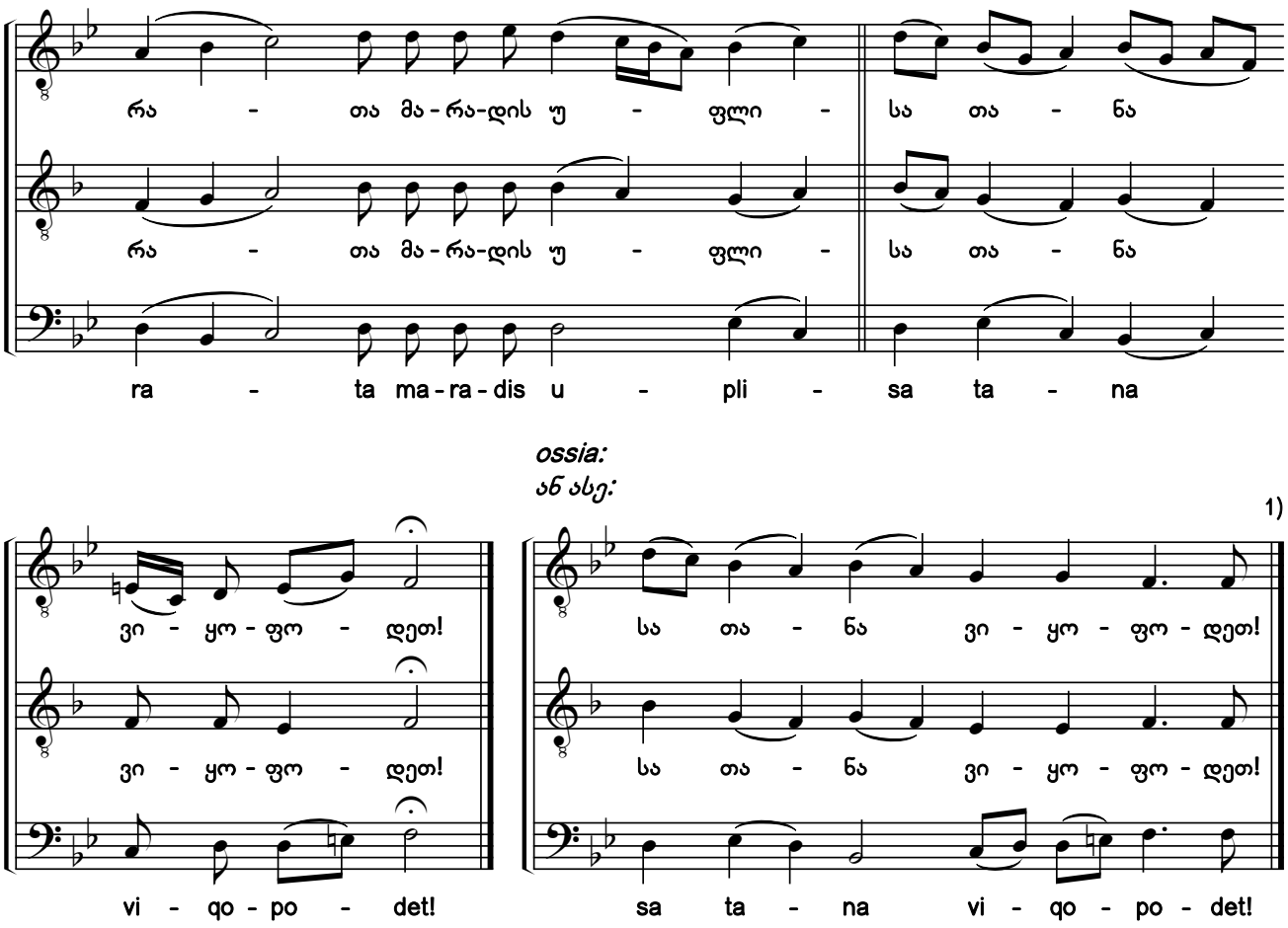

17b. მოწყალებითა გლახაკთათა ღმერთსა ვმსახუროთ

In Loving Compassion Let Us Minister to God

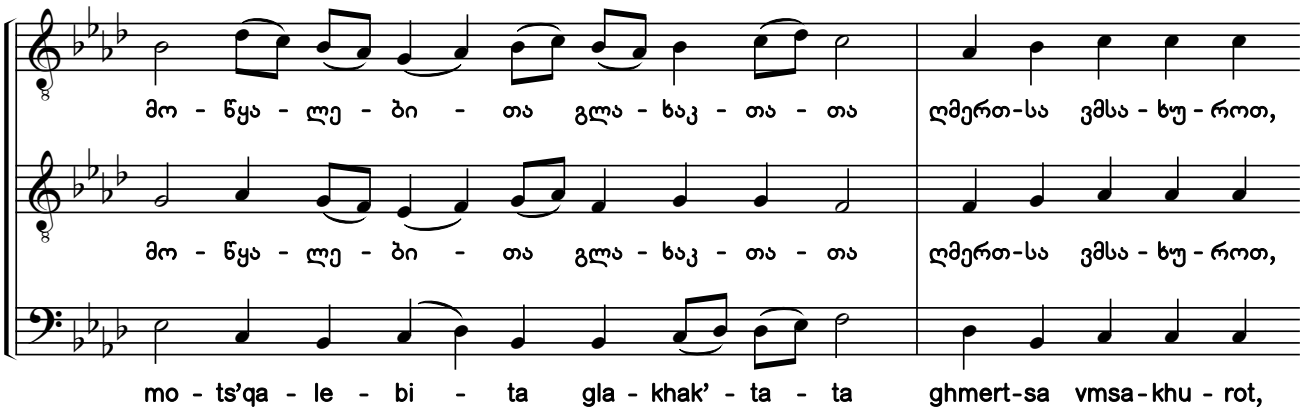

1) რ. ხ.: (ხუნდაძე, 2128): „სადათ [მარტივად], რ. ხ.; ბოლო კილოზე [მარტივი სტილის დაბოლოება], დეკ. რ. ხუნდაძე“.

1) R.K. (Khundadze, 2128): "Plainly, R.K.; end in the simple style, Archpr. R. Khundadze".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

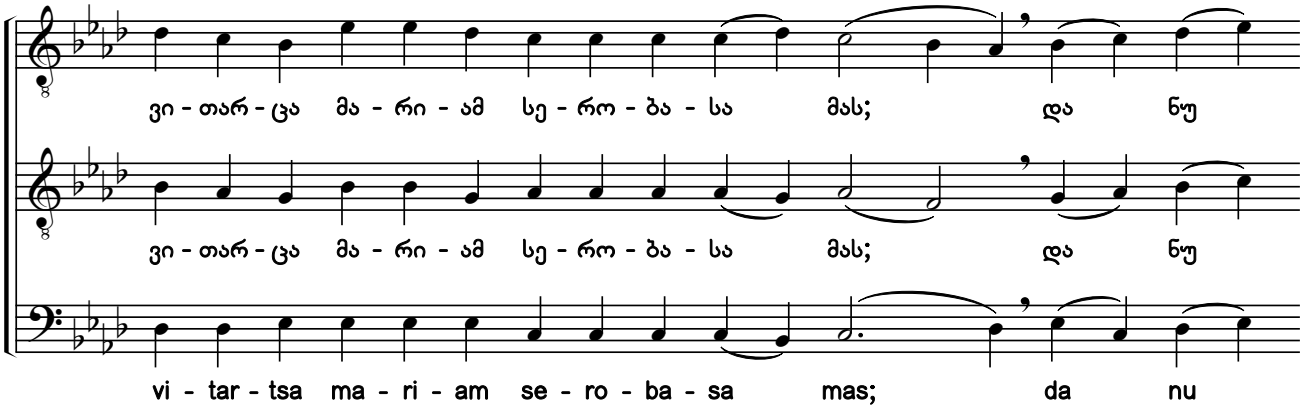

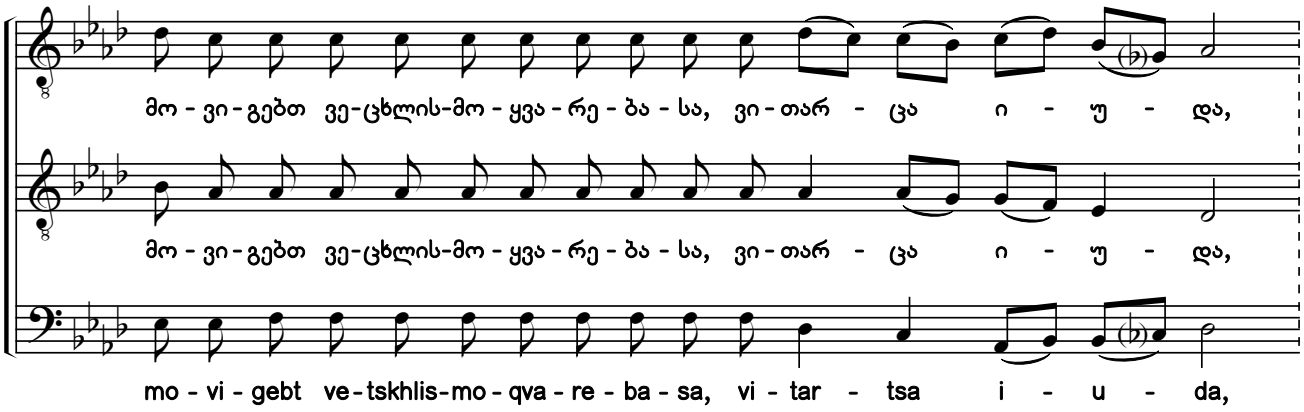

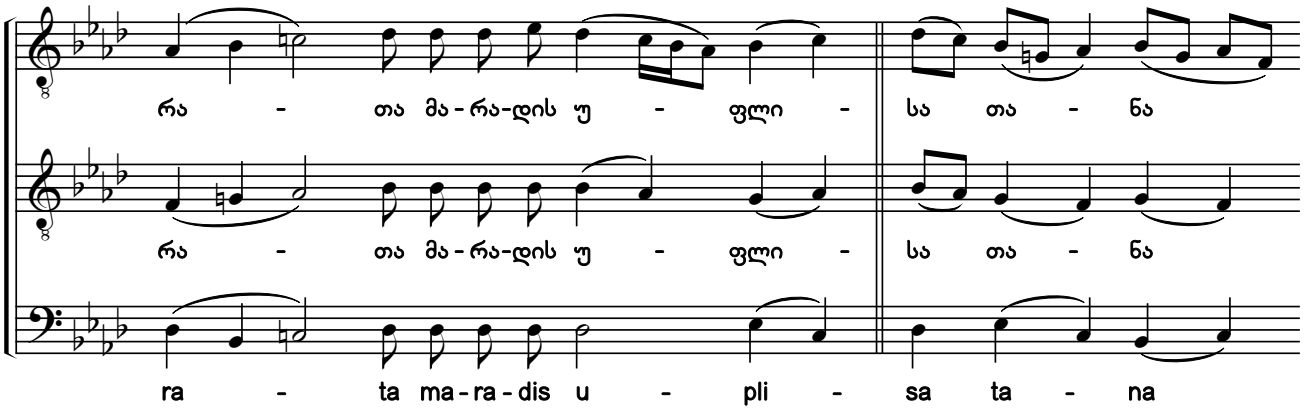

ossia:
ან ასე:

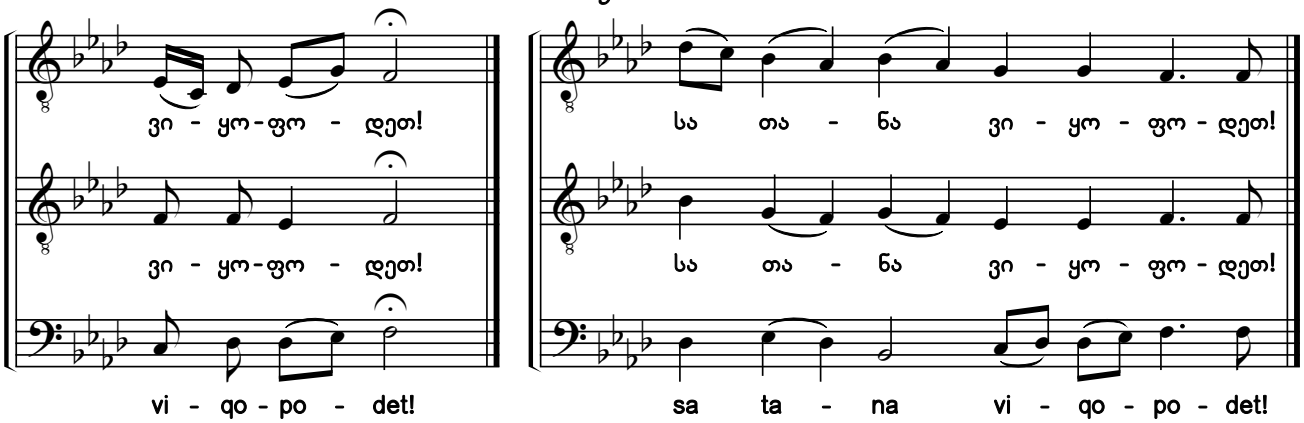

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

18. დიდება [1] Glory

ხმა ვ Tone 6

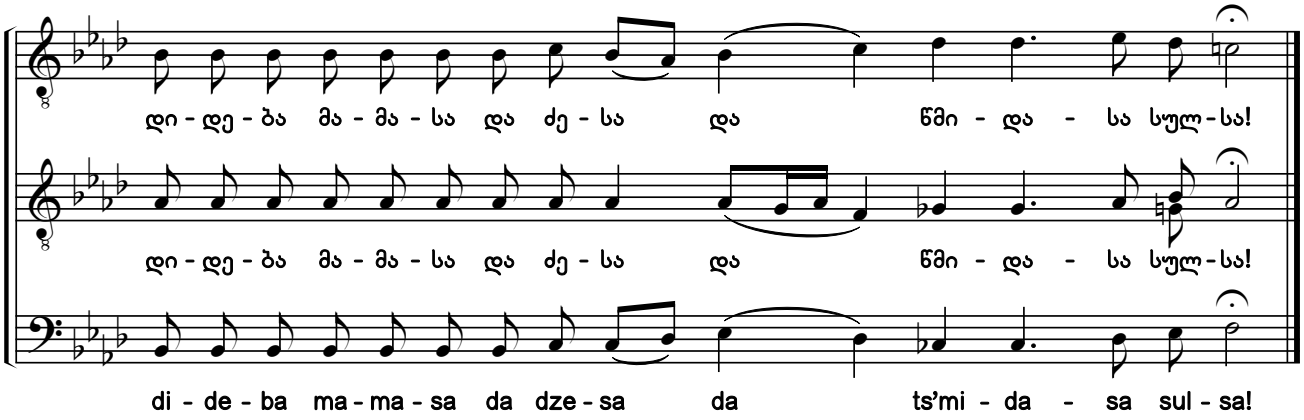

19a. რომელი იგი ჰშევ, ქალწულო, გამოუთქმელად [2] [3] [4]

ღვთისმშობლისა. ხმა ვ

Cease Not to Pray, O Virgin

Theotokion. Tone 6

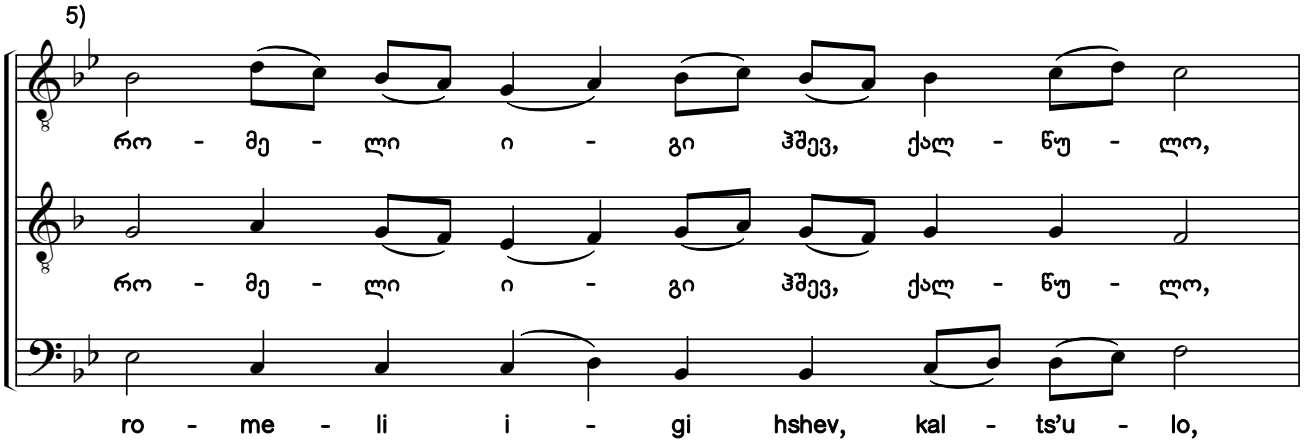

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№206).
2) ხელნაწერებიდან Q686:07v; ხუნდაძე, 2128:25.
3) „მარხვანი“: „ნათლითა შენითა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:730 (ანთ., ტ. XVI:112, №49); Q685:0120; Q688:136v; ხუნდაძე, 2124:199].
4) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№19a და 19b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
5) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
1) Copied from Anthology Vol. 16 (#206).
2) From the muscripts Q686:07v; Khundadze, 2128:25.
3) Triodion: "With Your Light" [original source, same melody - Q673:730 (Anth. Vol. 16:112, #49); Q685:0120; Q688:136v; Khundadze, 2124:199].
4) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#19a and 19b).
5) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

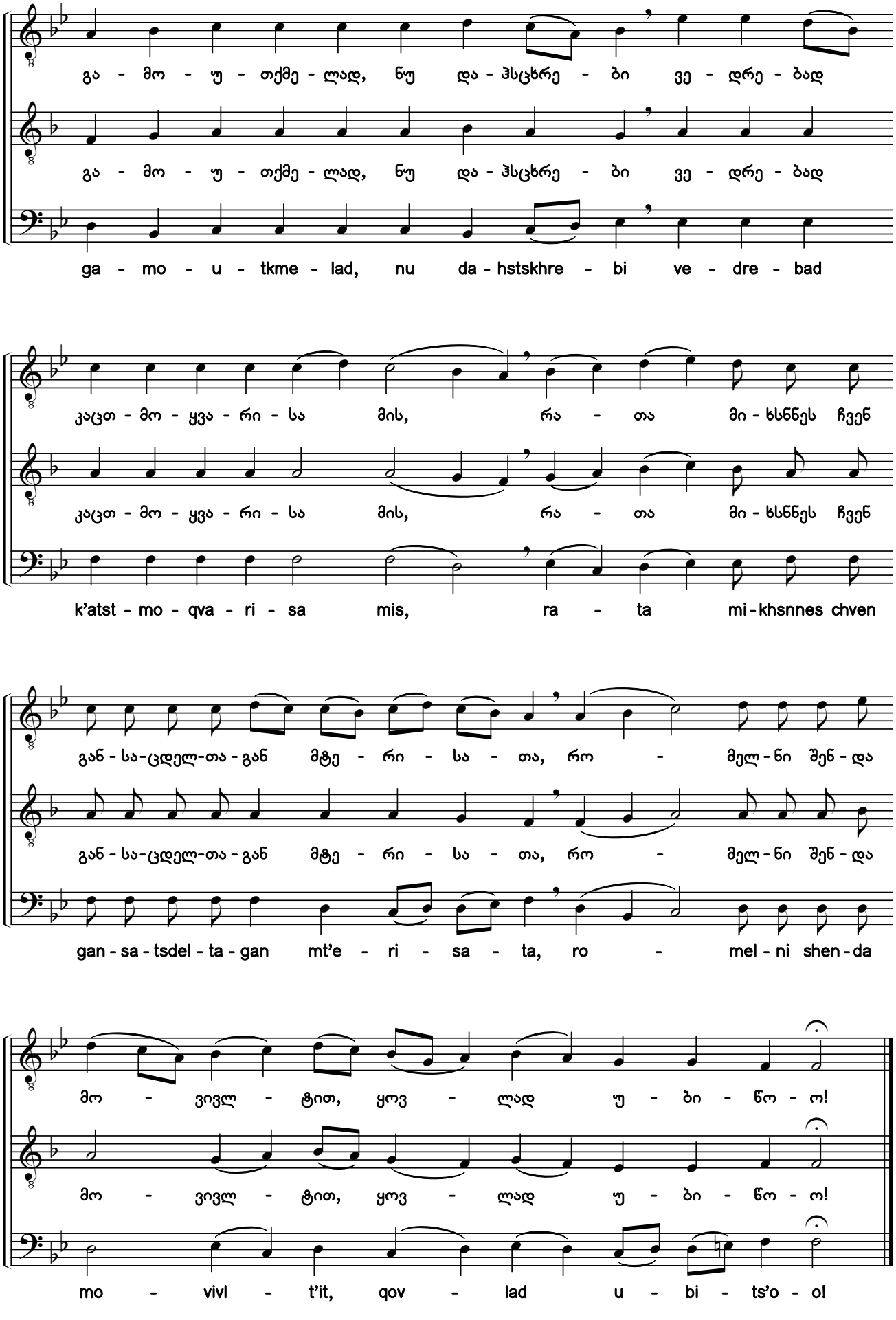

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

19b. რომელი იგი ჰშევ, ქალწულო, გამოუთქმელად

ღვთისმშობლისა. ხმა ვ

Cease Not to Pray, O Virgin

Theotokion. Tone 6

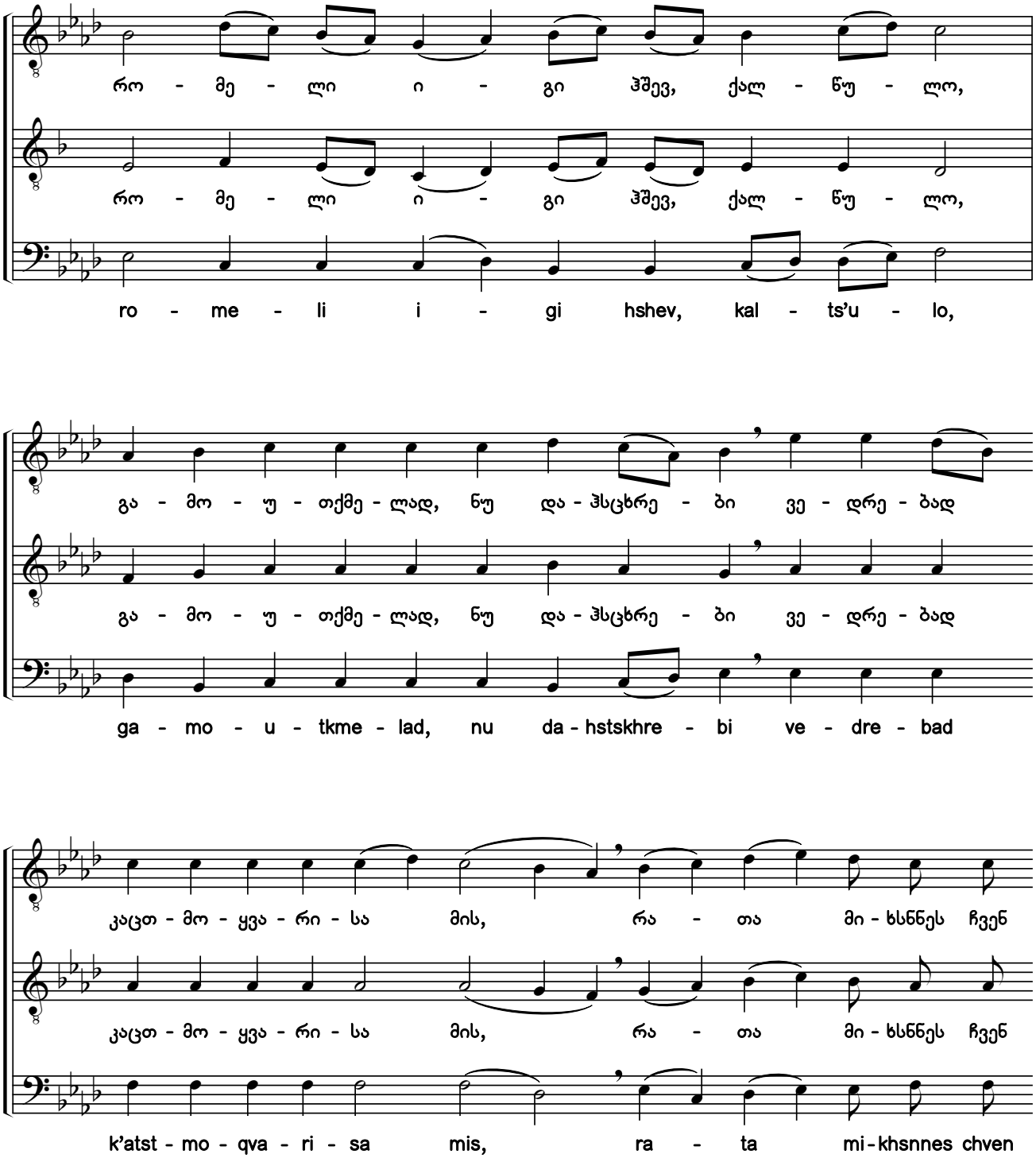

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

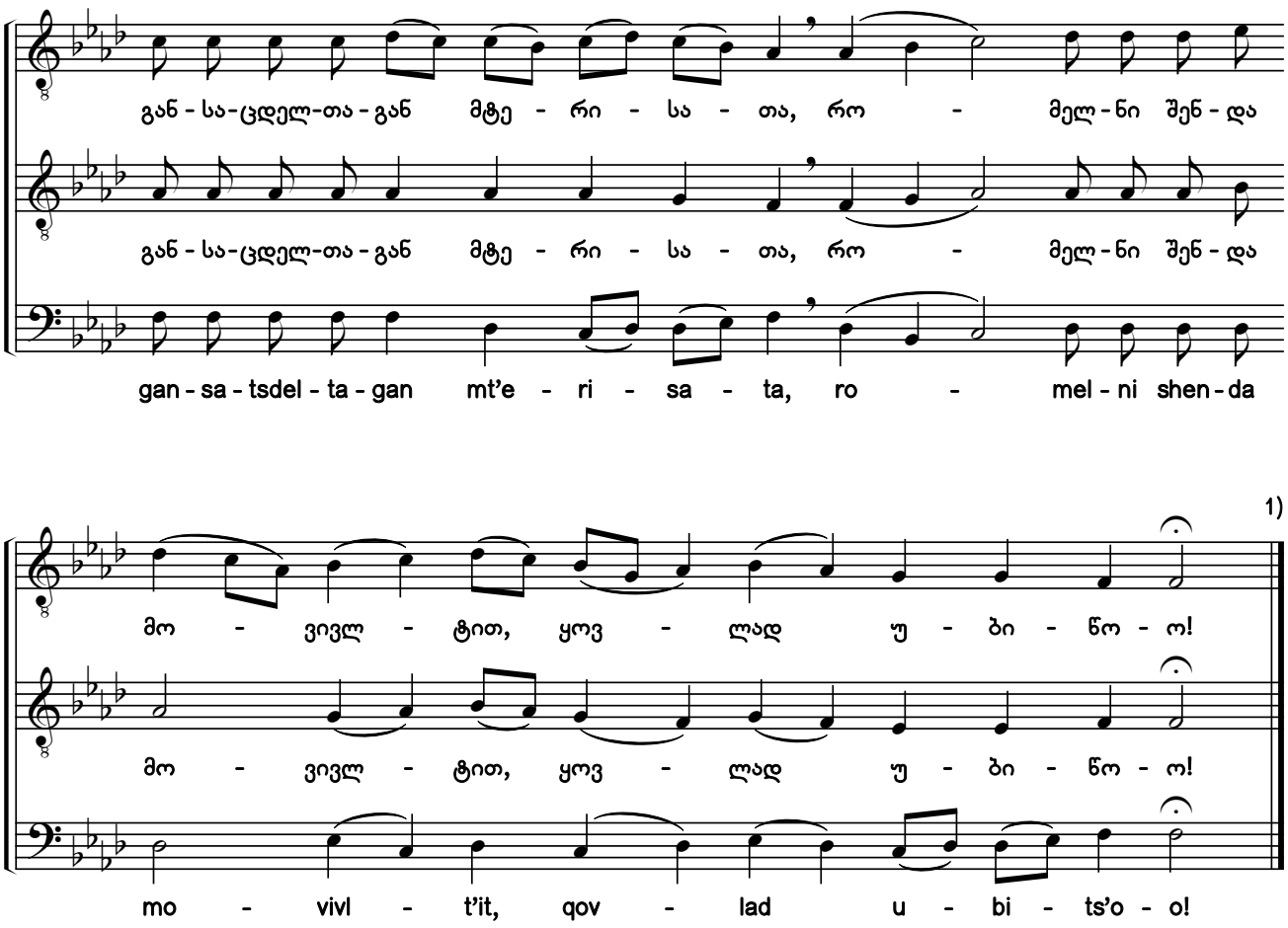

20. აწ და [2]

ხმა ვ

Now and Ever

Tone 6

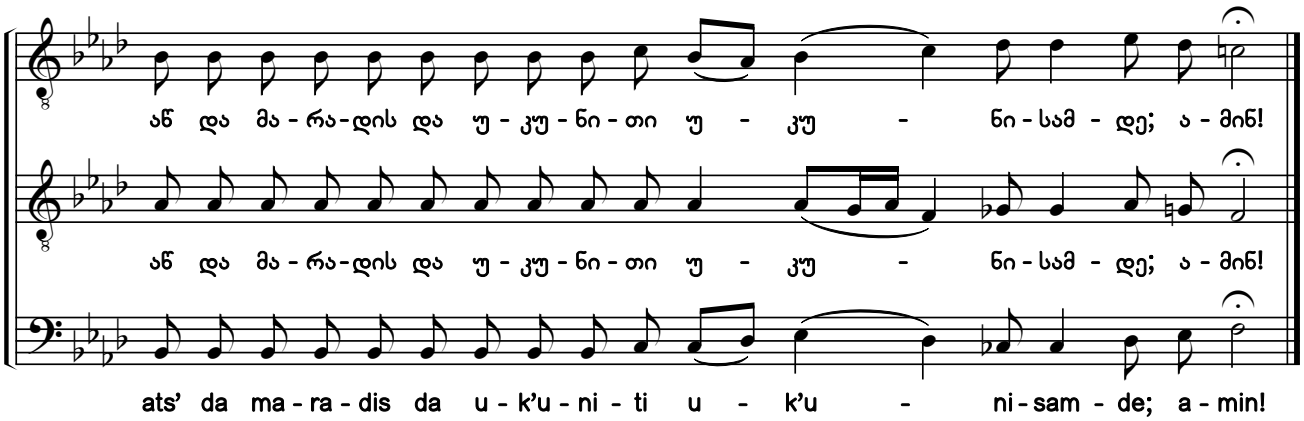

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„რომელი იგი ჰშევ, ქალწულო, გამოუთქმელად“].
2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№208).
1) Triodion: "Now and Ever [and] again ["Cease Not to Pray"].
2) Copied from Anthology Vol. 16 (#208).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

21a. ლაზარეს აღდგომისათვის, ქრისტე [1) 2) 3)]
Because of the Raising of Lazarus

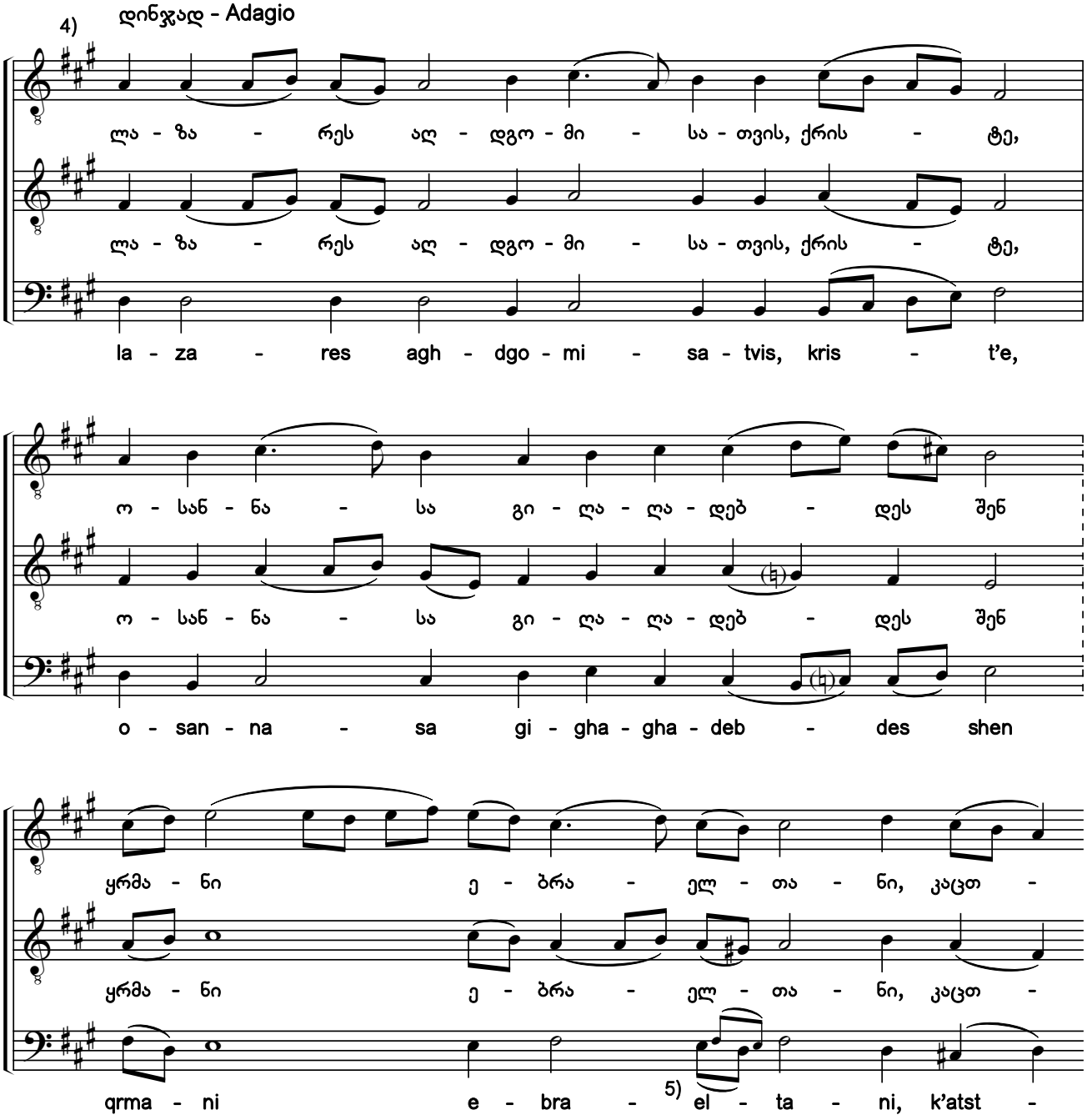

1) ხელნაწერებიდან Q686:08v; ხუნდაძე, 2128:27.
2) „მარხვანი“: „განაპო სიღრმე“ [დედანი, ხუნდაძის ხელნაწერებში იდენტური, ქორიძის ხელნაწერებში — „გამშვენებული“ ჰანგით — Q673:0853 (ანთ., ტ. XVI:246, №115); Q666:045r; Q681:39v; ხუნდაძე, 2101:58; ხუნდაძე, 2121:101].
3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№21a და 21b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
4) ხელნაწერებში გასაღებში ფა და დო დიეზებია აღნიშნული.
5) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.
1) From the manuscripts Q686:08v; Khundadze, 2128:27.
2) Triodion: "He Divided the Depths" [original source, identical to those in the Khundadze manuscripts, with an ornamented melody in the Koridze manuscripts - Q673:0853 (Anth. Vol. 16:246, #115); Q666:045r; Q681:39v; Khundadze, 2101:58; Khundadze, 2121:101].
3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#21a and 21b).
4) The original manuscripts contain an F sharp and a C sharp in the key signature.
5) The voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

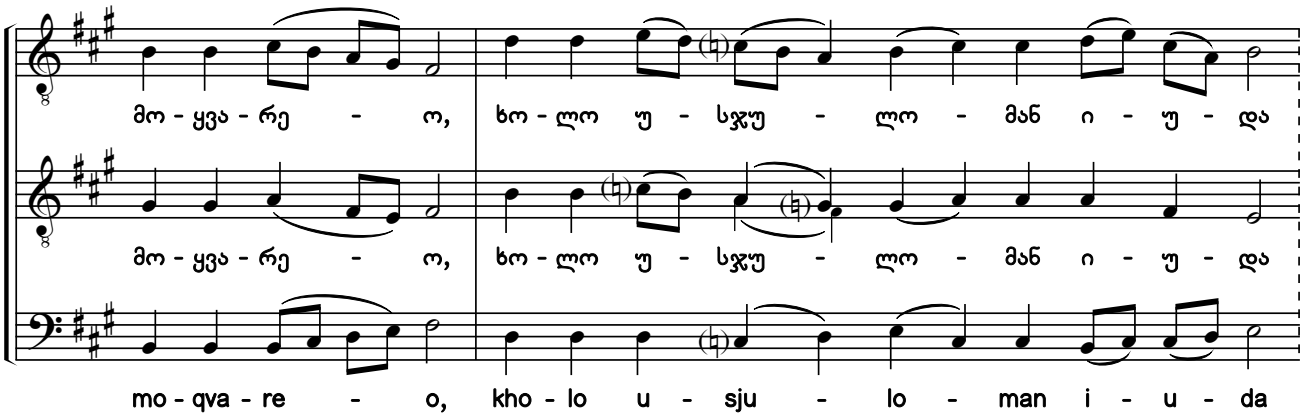

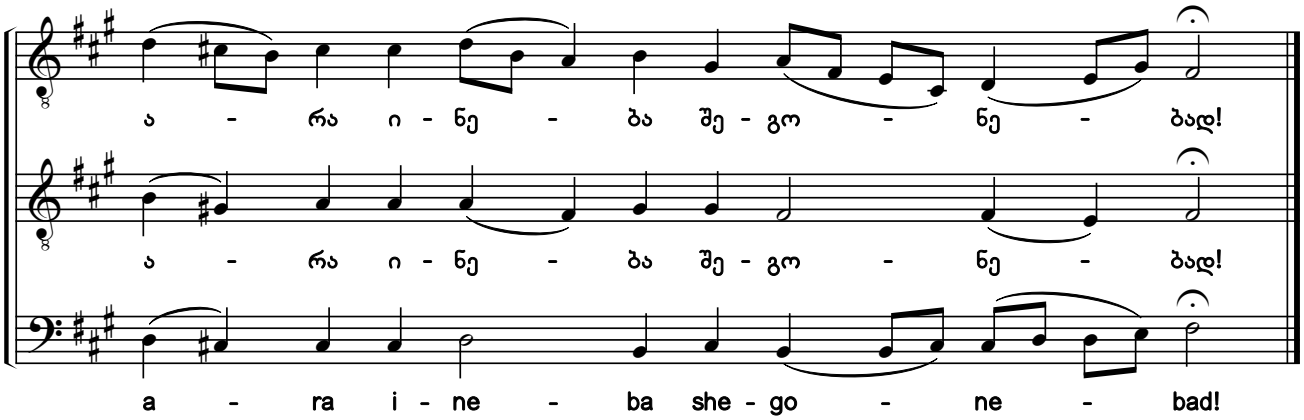

21b. ლაზარეს აღდგომისათვის, ქრისტე
Because of the Raising of Lazarus

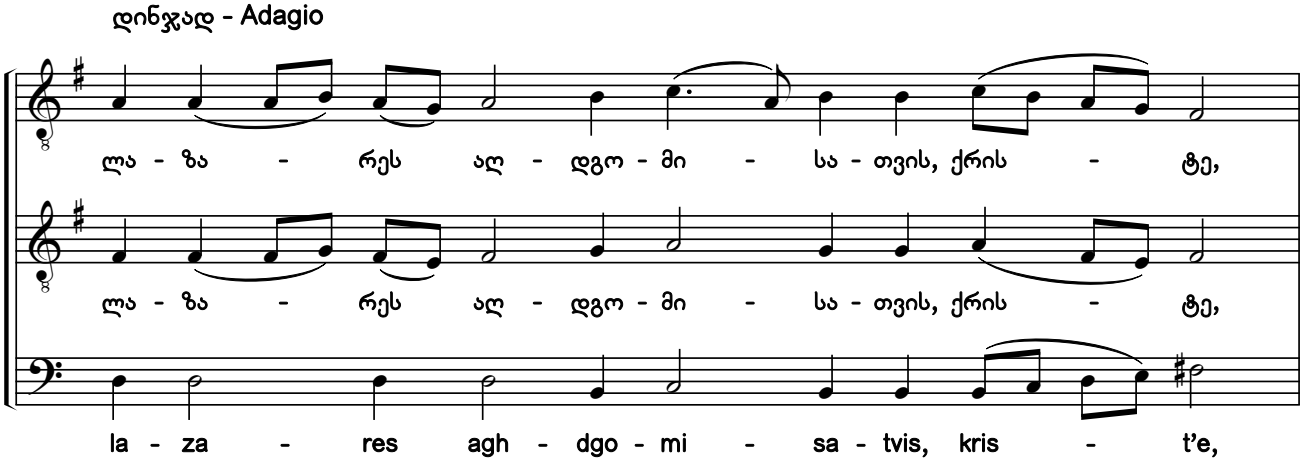

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

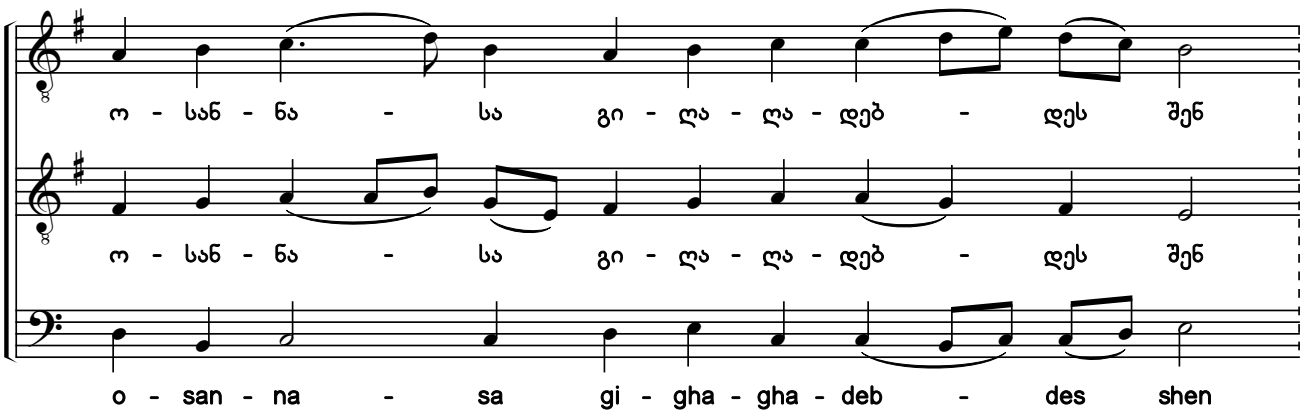

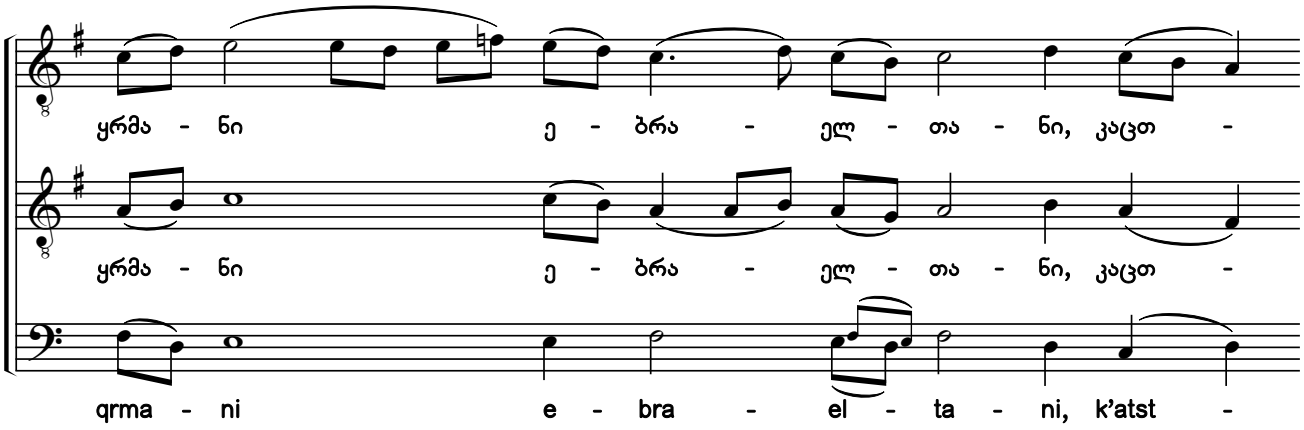

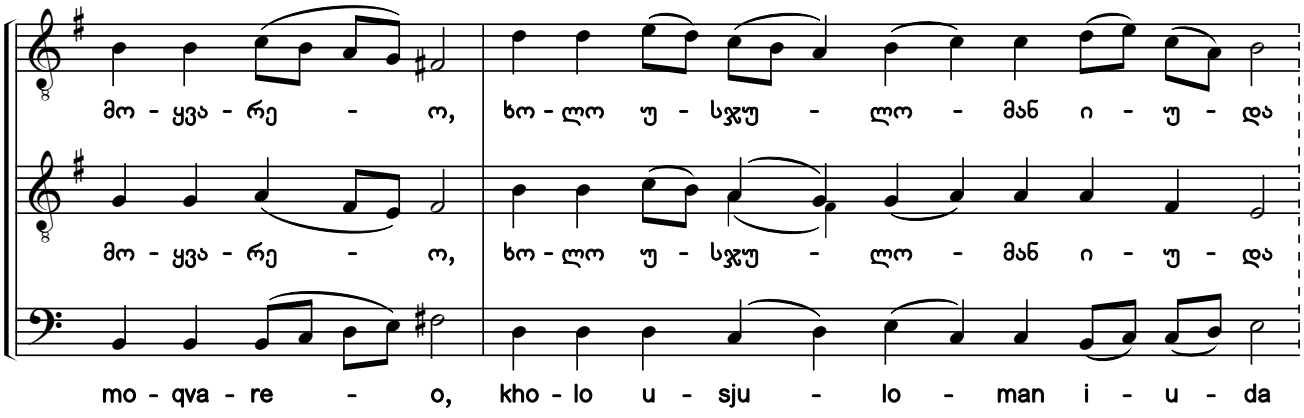

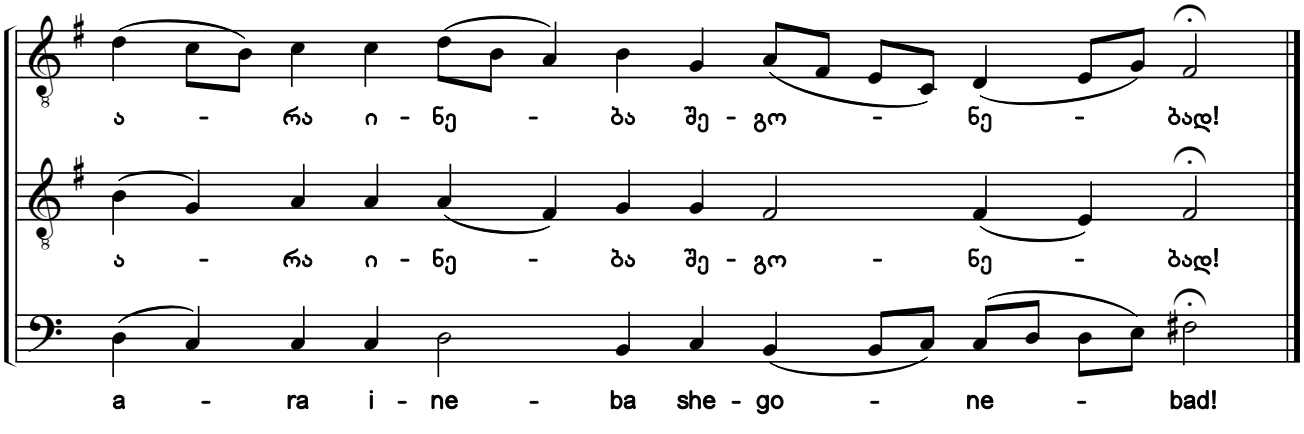

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

22a. სერობასა შენსა, ქრისტე ღმერთო [1) 2)]

At Your Supper, O Christ Our God

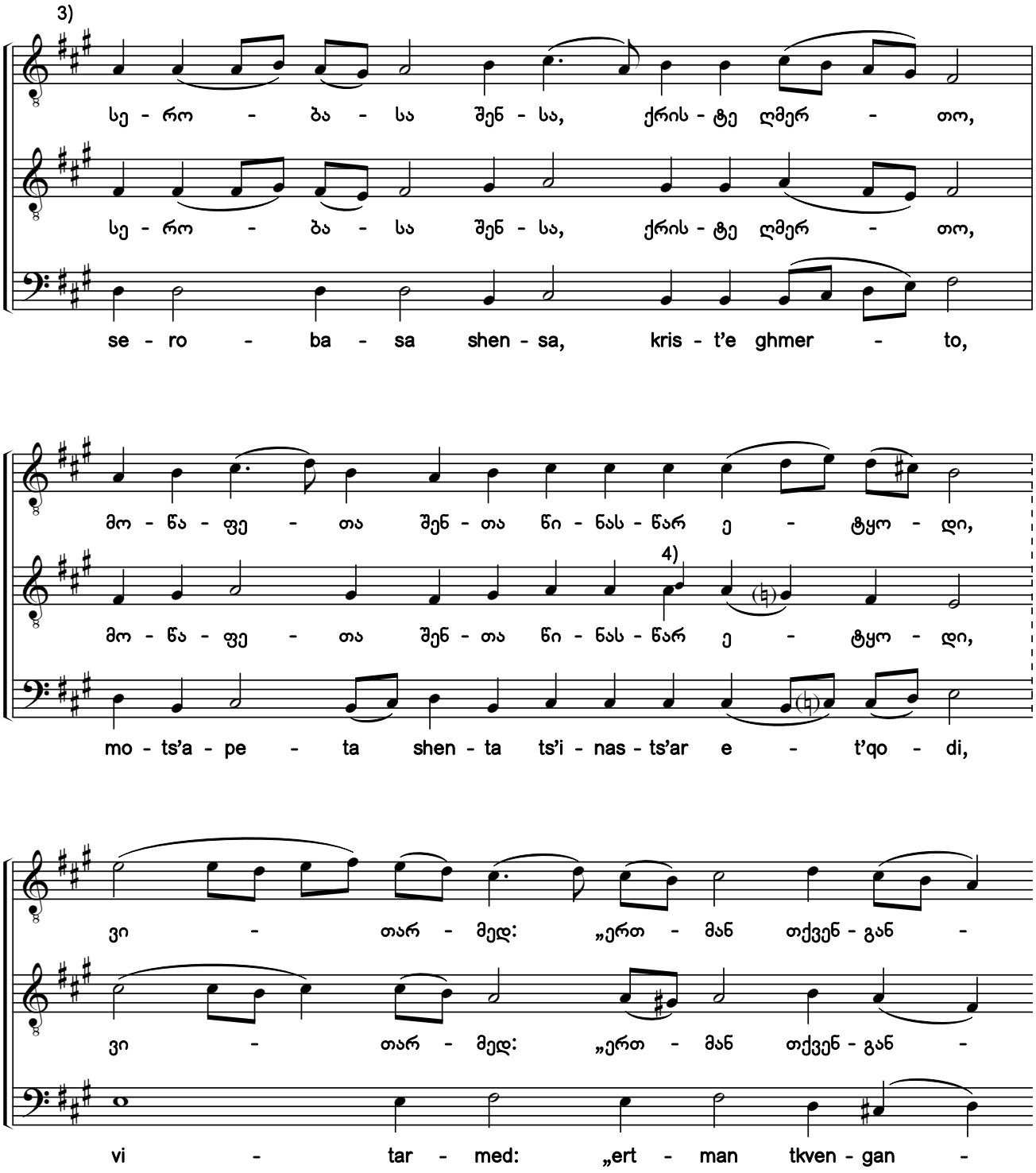

1) ხელნაწერებიდან Q686:09r; ხუნდაძე, 2128:29.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№22a და 22b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) From the manuscripts Q686:09r; Khundadze, 2128:29.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#22a and 22b).

3) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) The voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

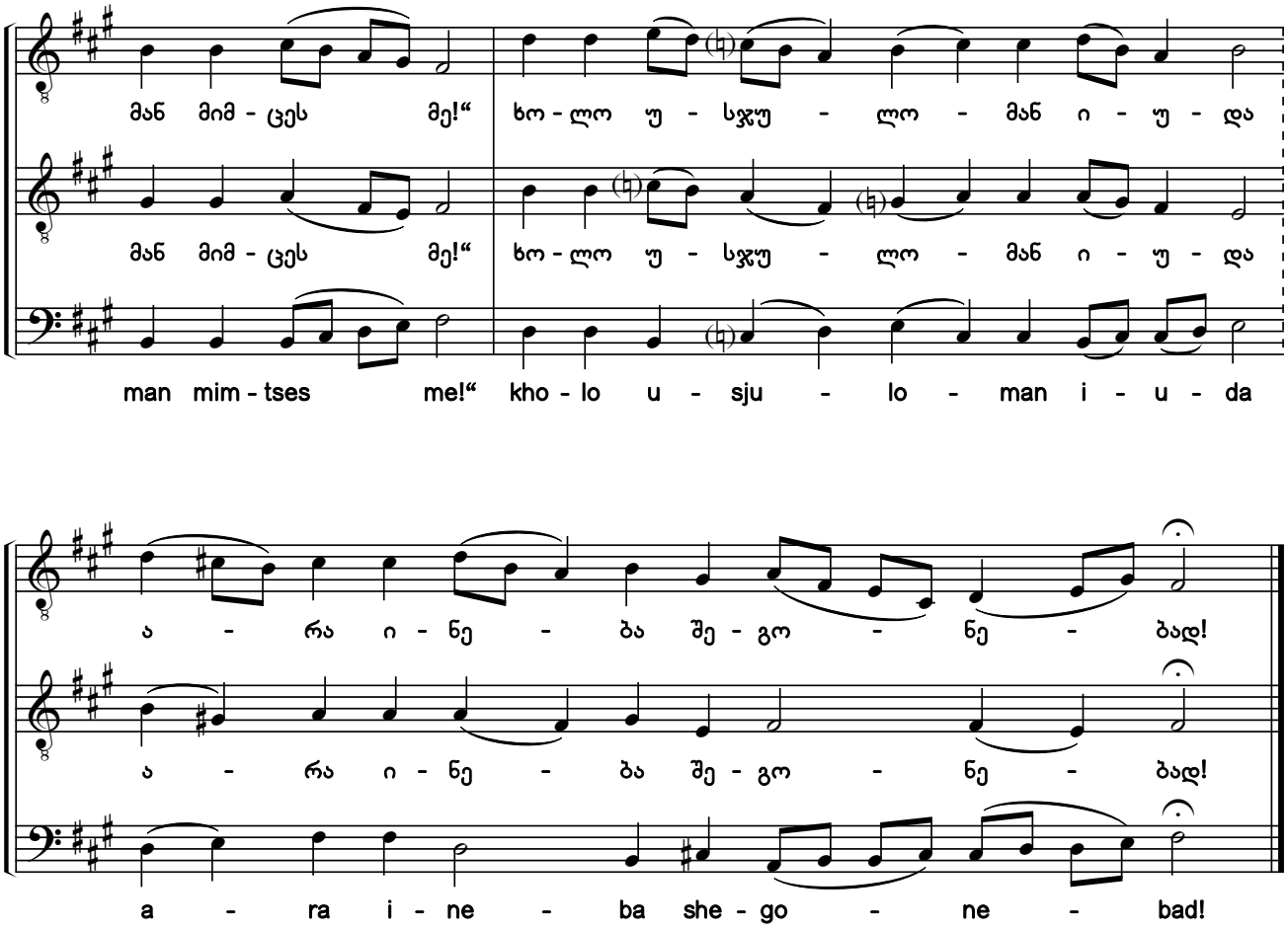

22b. სერობასა შენსა, ქრისტე ღმერთო
At Your Supper, O Christ Our God

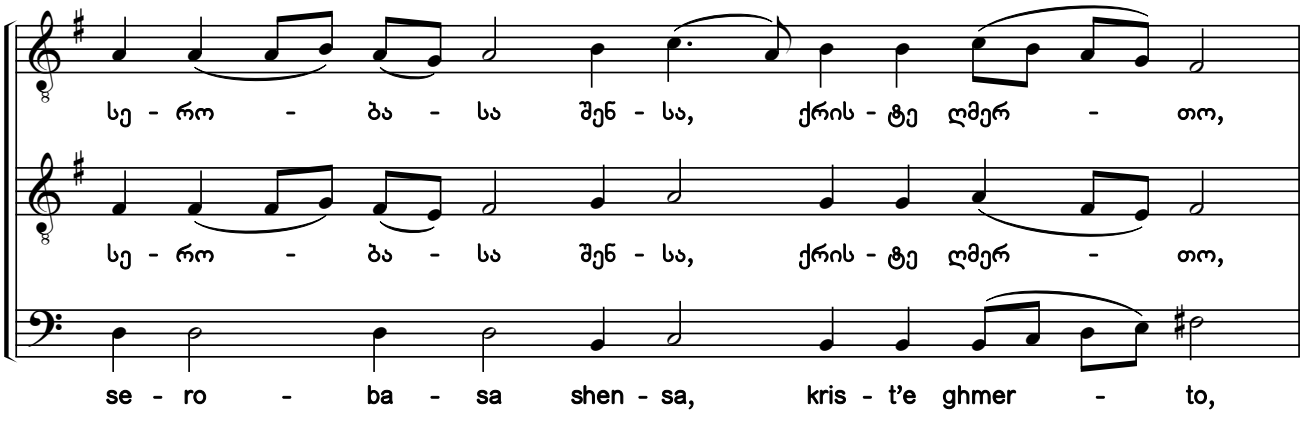

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

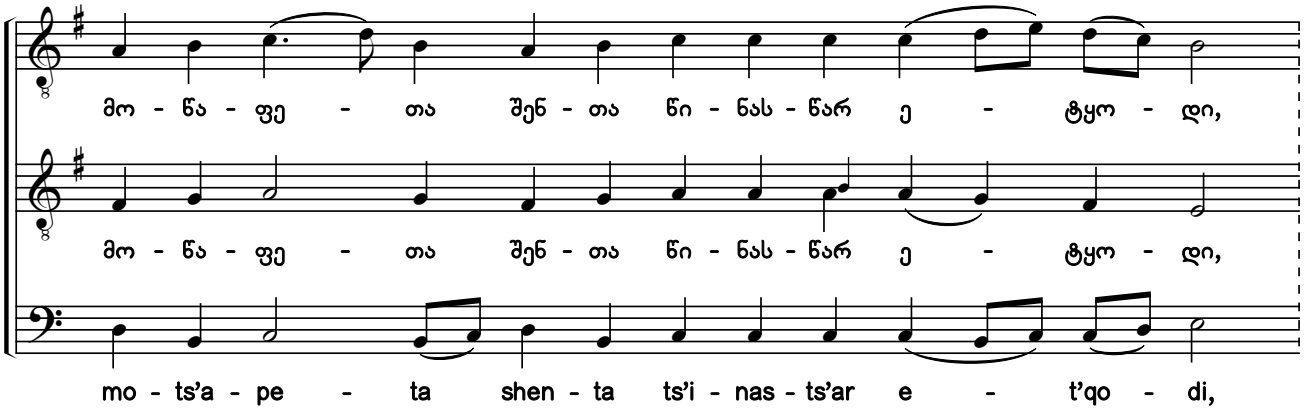

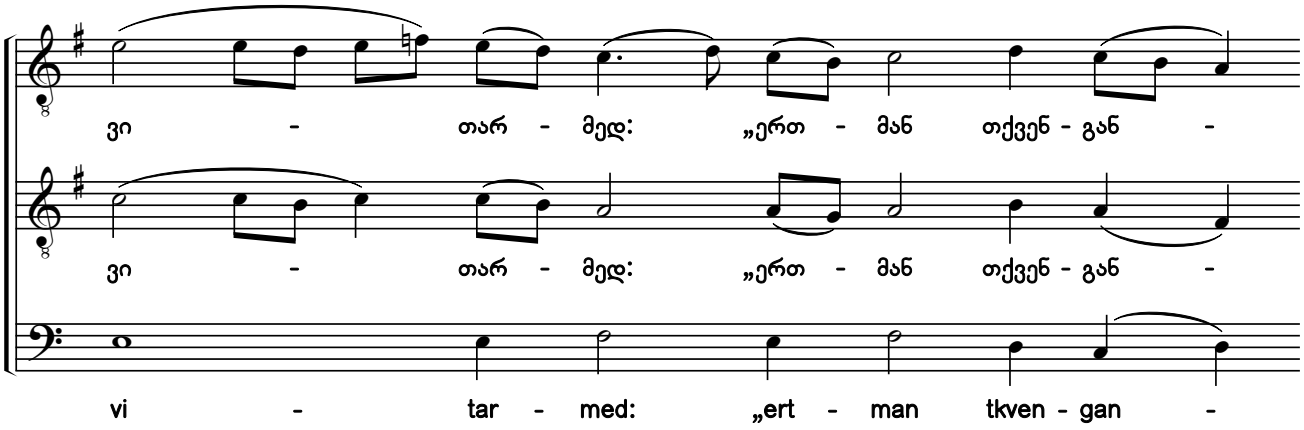

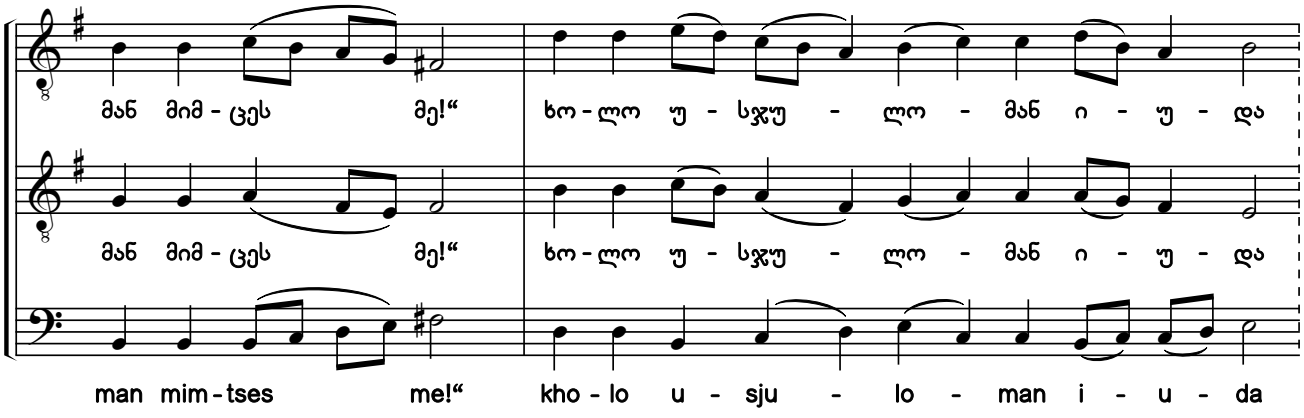

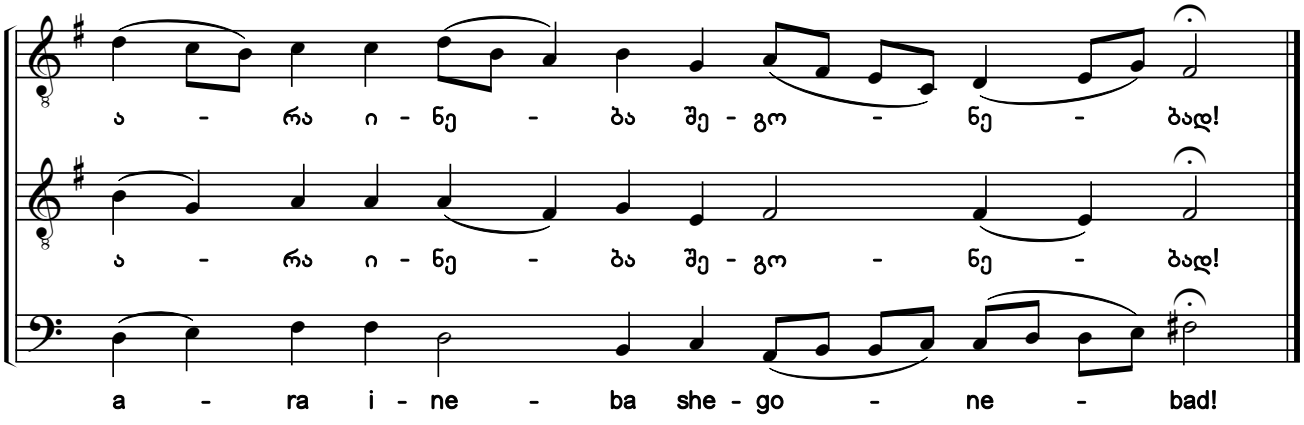

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

23a. იოანე გკითხა რა, უფალო [1) 2)]

When John Asked You, O Lord

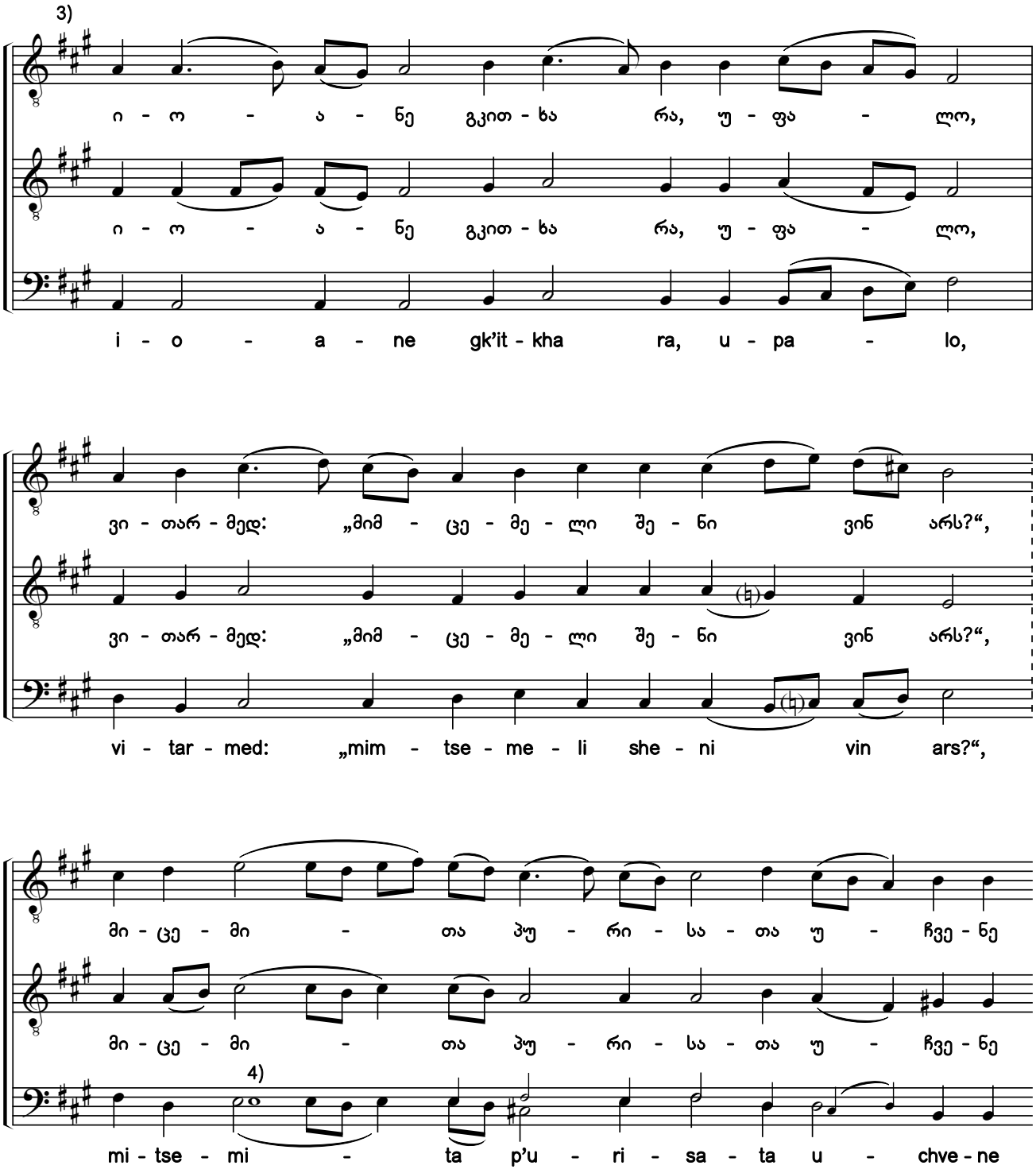

1) ხელნაწერებიდან Q686:09v; ხუნდაძე, 2128:31.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№23a და 23b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) From the manuscripts Q686:09v; Khundadze, 2128:31.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#23a and 23b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) The voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

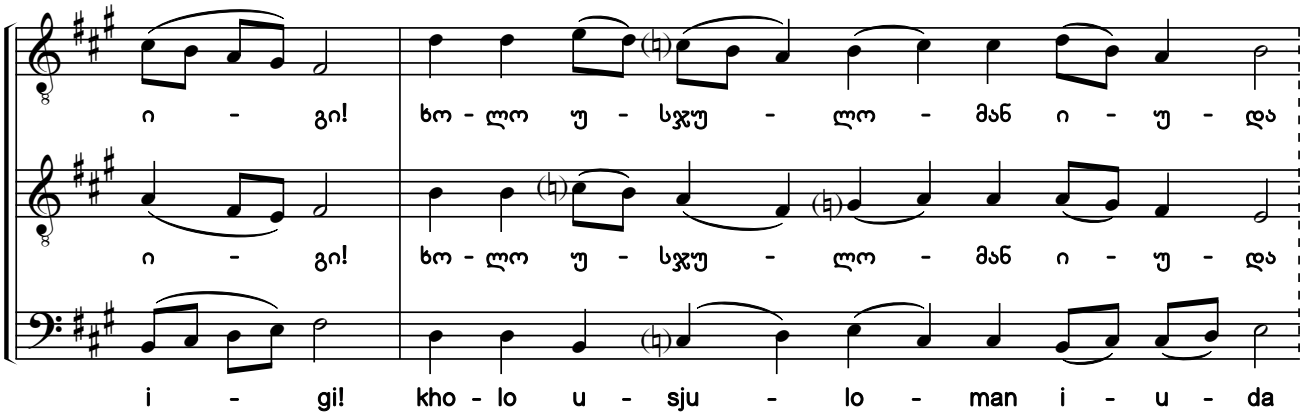

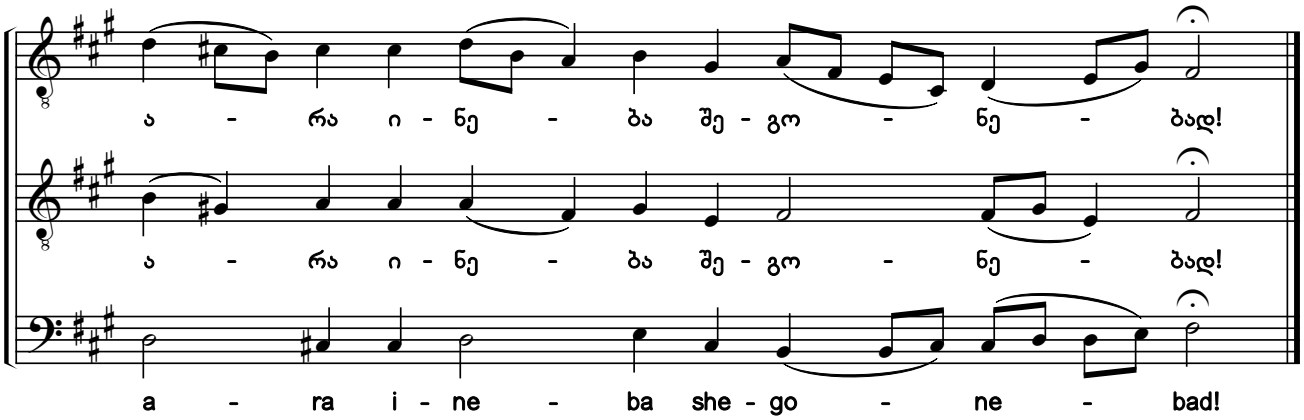

23b. იოანე გკითხა რა, უფალო
When John Asked You, O Lord

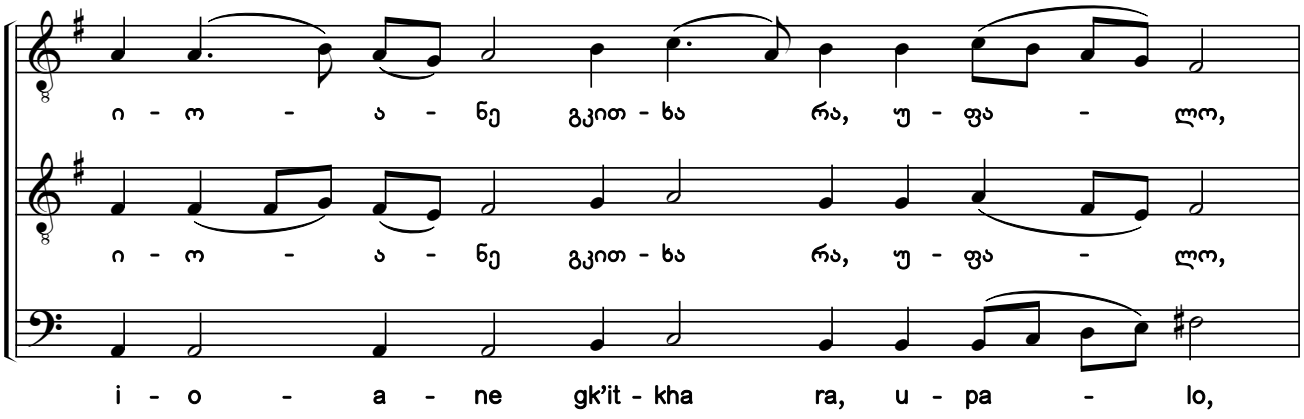

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

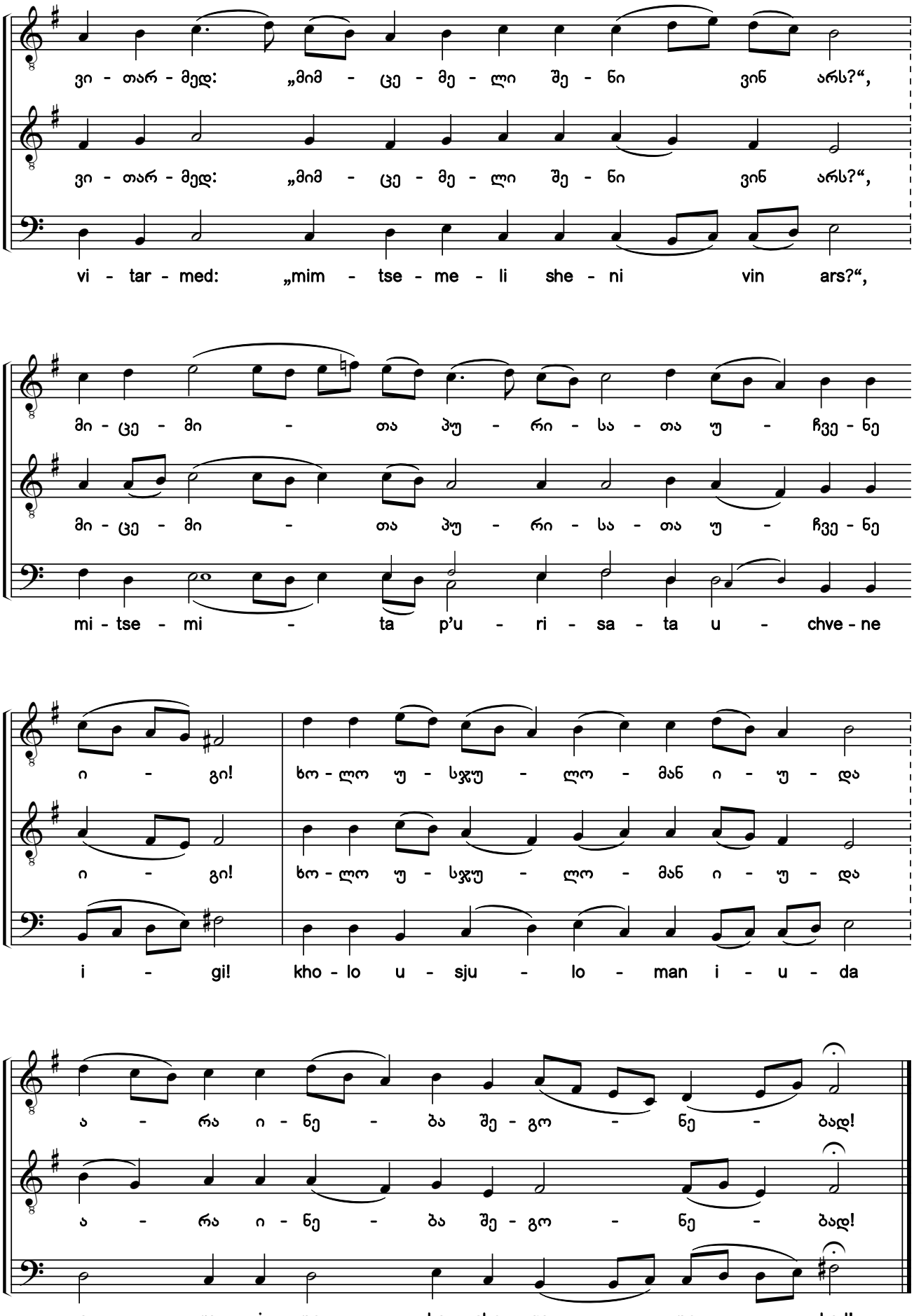

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

24a. იოანე გკითხა რა, უფალო [1) 2)]

When John Asked You, O Lord

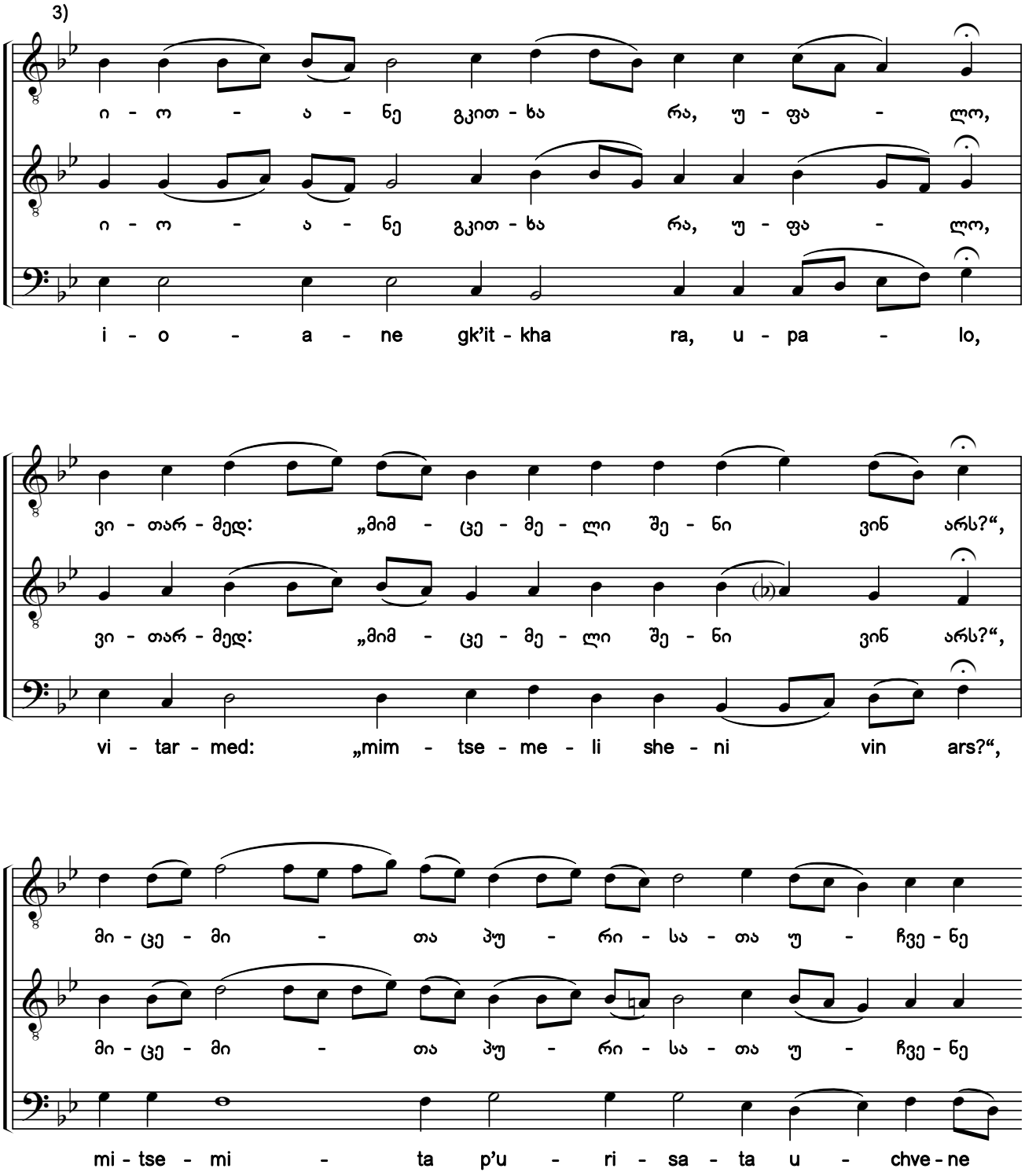

1) ხელნაწერებიდან ხუნდაძე, 2101:46; ხუნდაძე, 2123:36; ხუნდაძე, 2123:41.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№24a და 24b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Khundadze, 2101:46; Khundadze, 2123:36; Khundadze, 2123:41.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#24a and 24b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

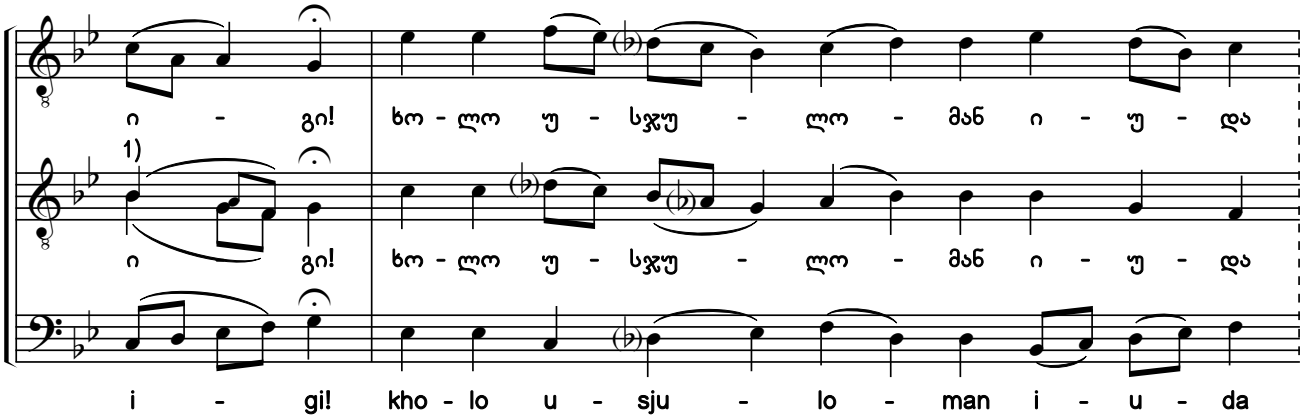

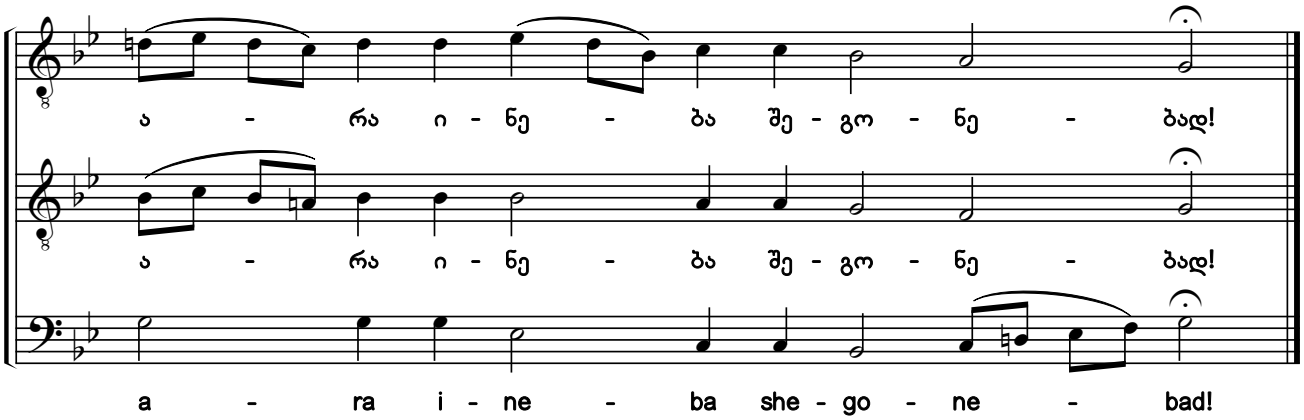

24b. იოანე გკითხა რა, უფალო
When John Asked You, O Lord

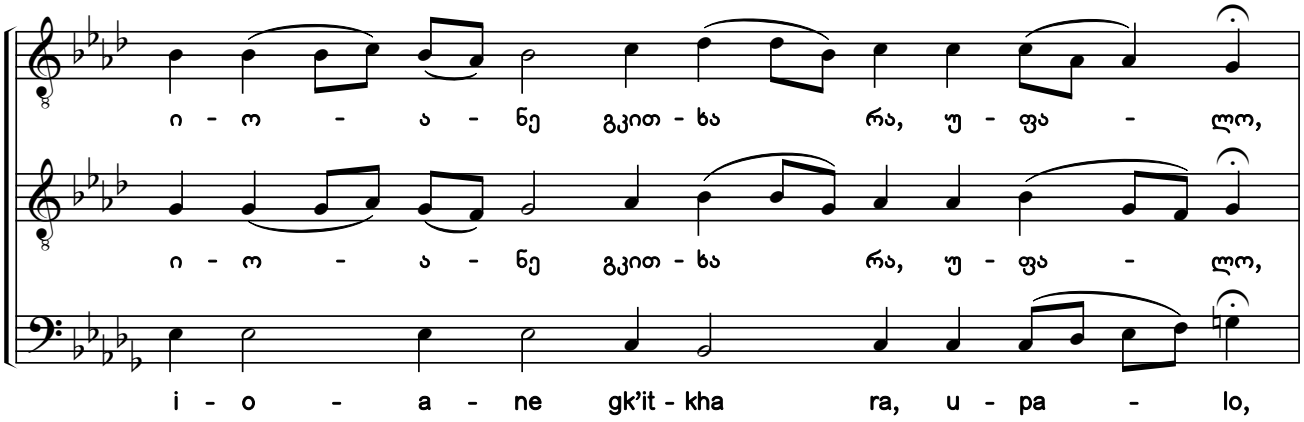

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2123.

1) The voice leading from manuscript Khundadze, 2123 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

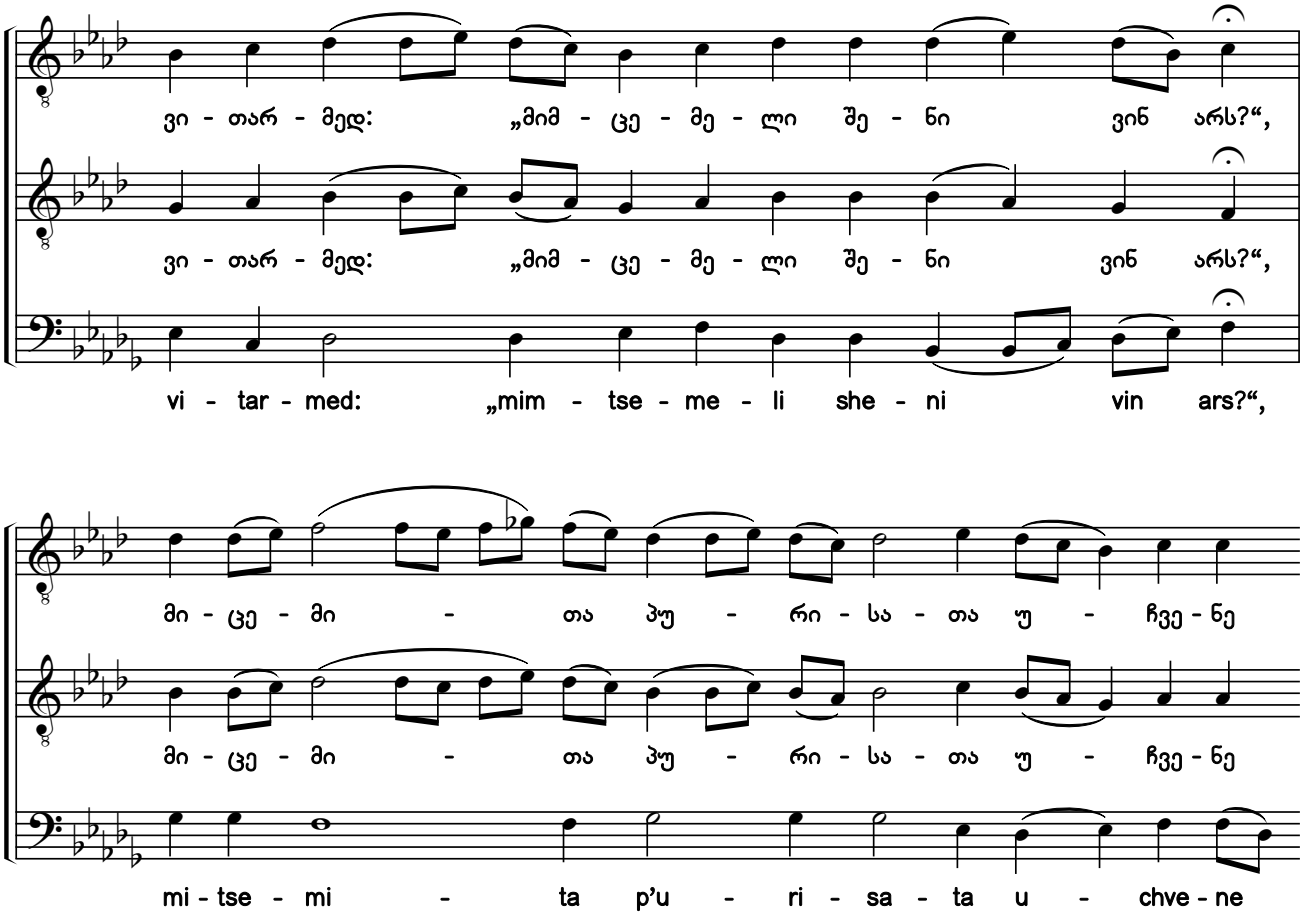

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

25a. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო [1) 2)]

With Thirty Pieces of Silver, O Lord

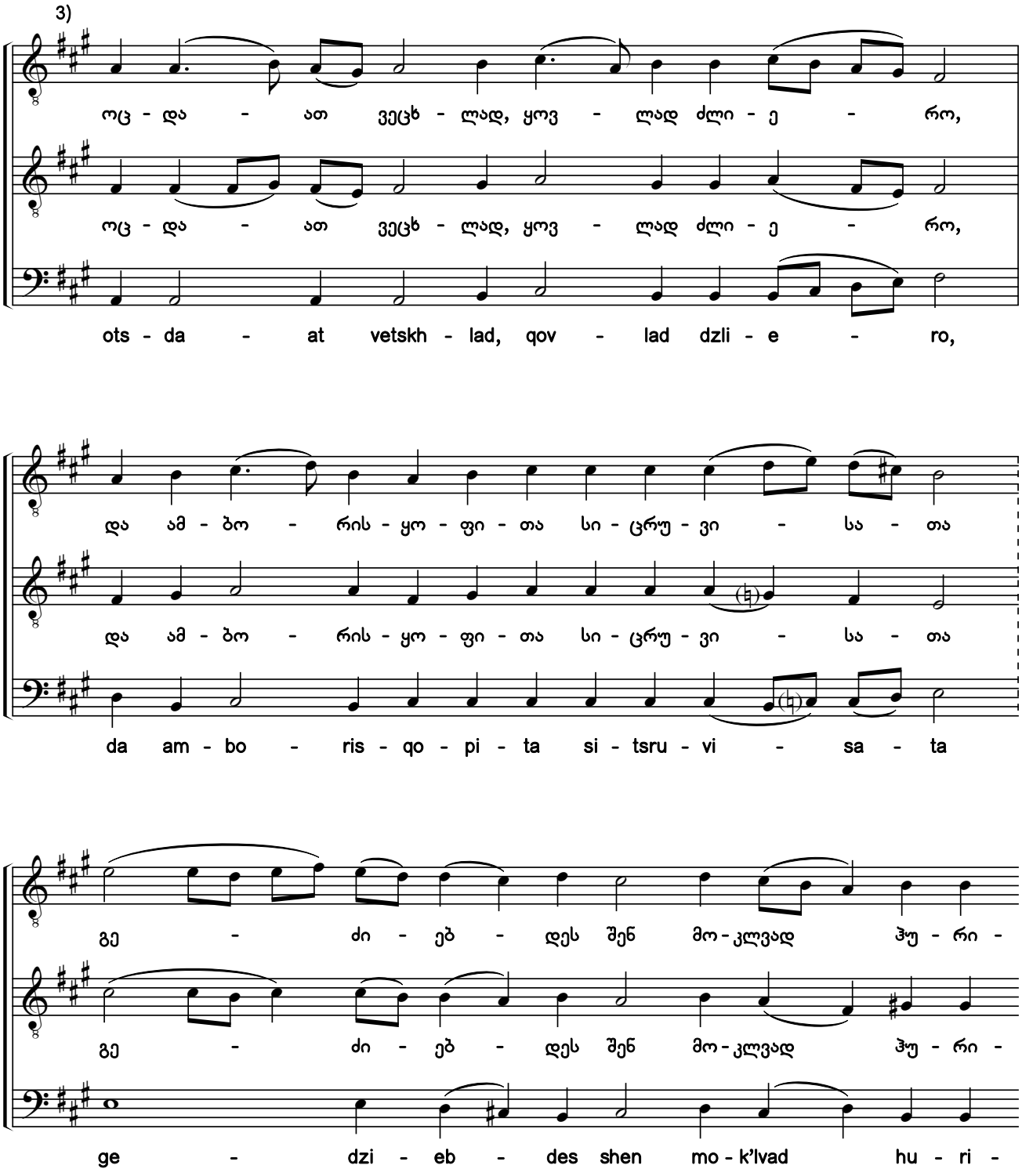

1) ხელნაწერებიდან Q686:10r; ხუნდაძე, 2128:34.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№25a და 25b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:10r; Khundadze, 2128:34.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#25a and 25b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

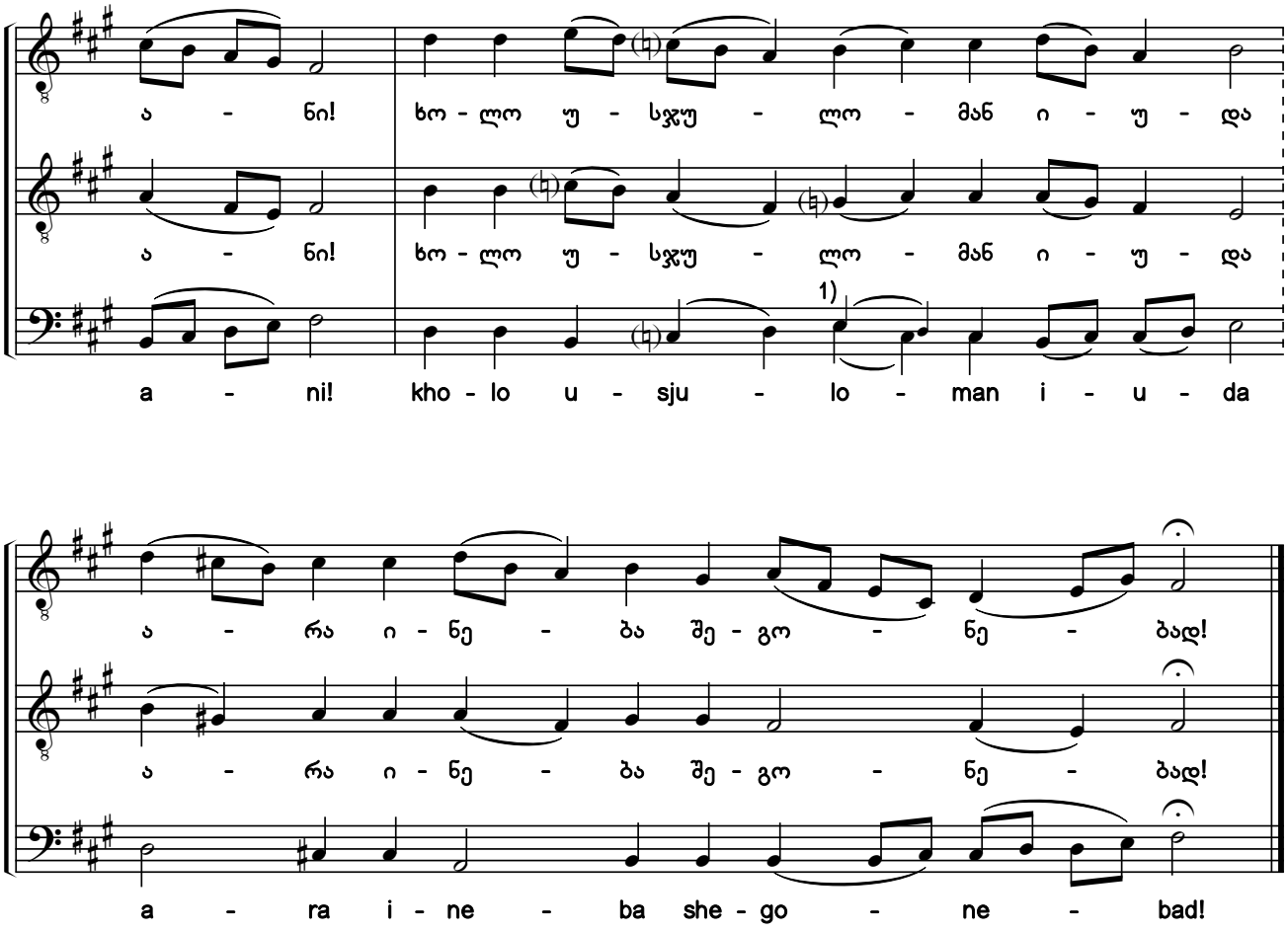

25b. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო
With Thirty Pieces of Silver, O Lord

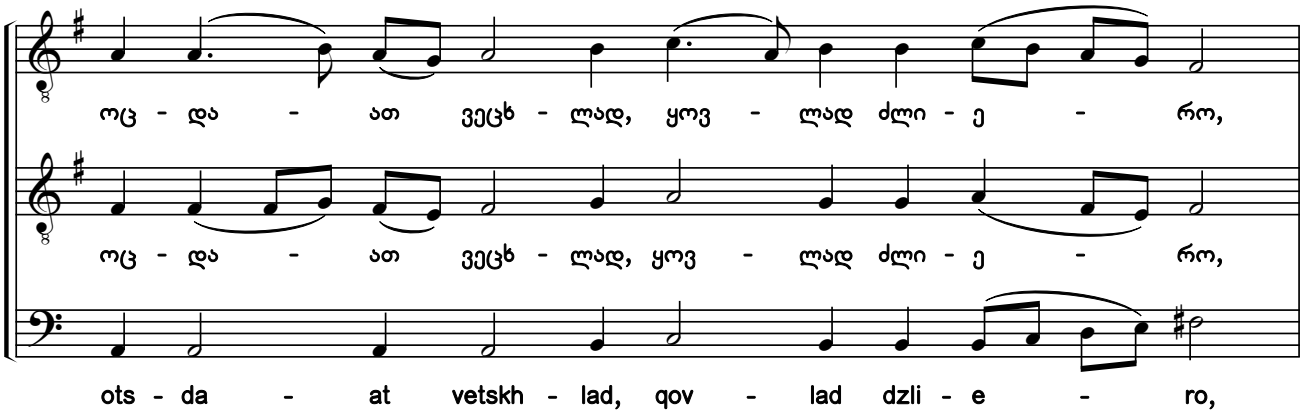

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) The voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

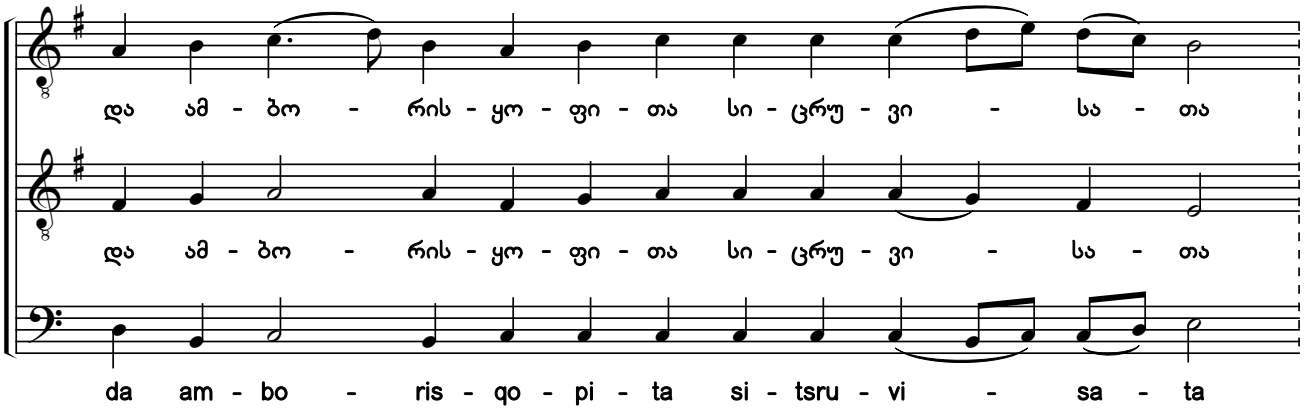

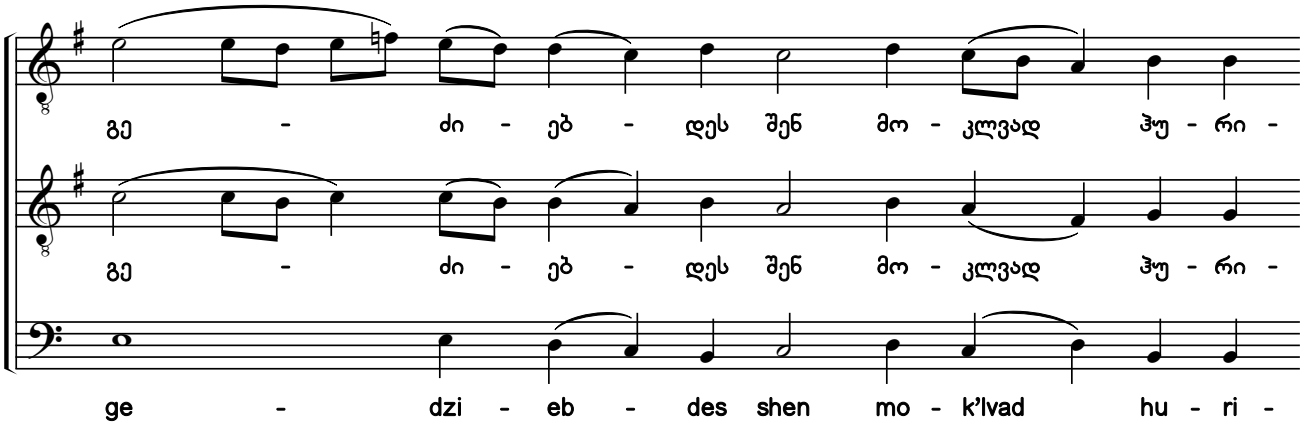

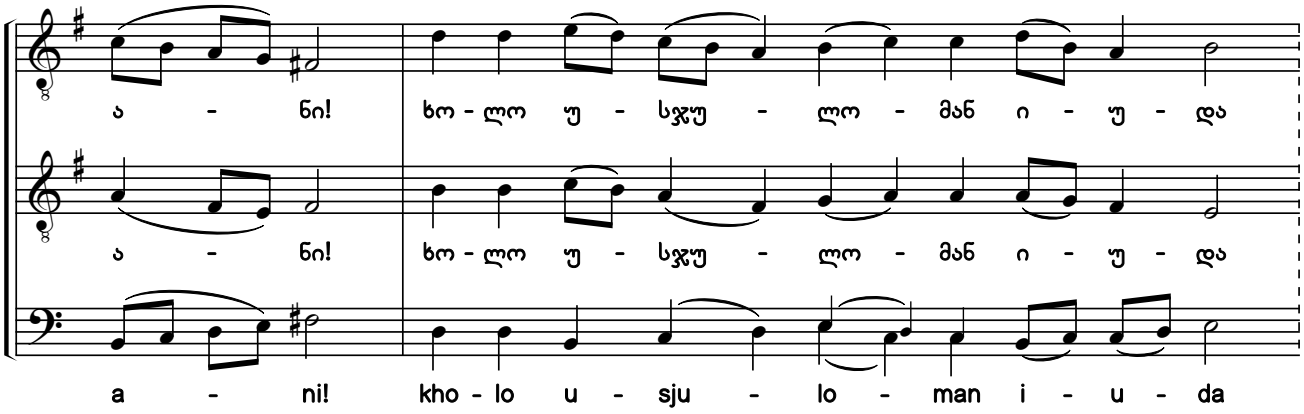

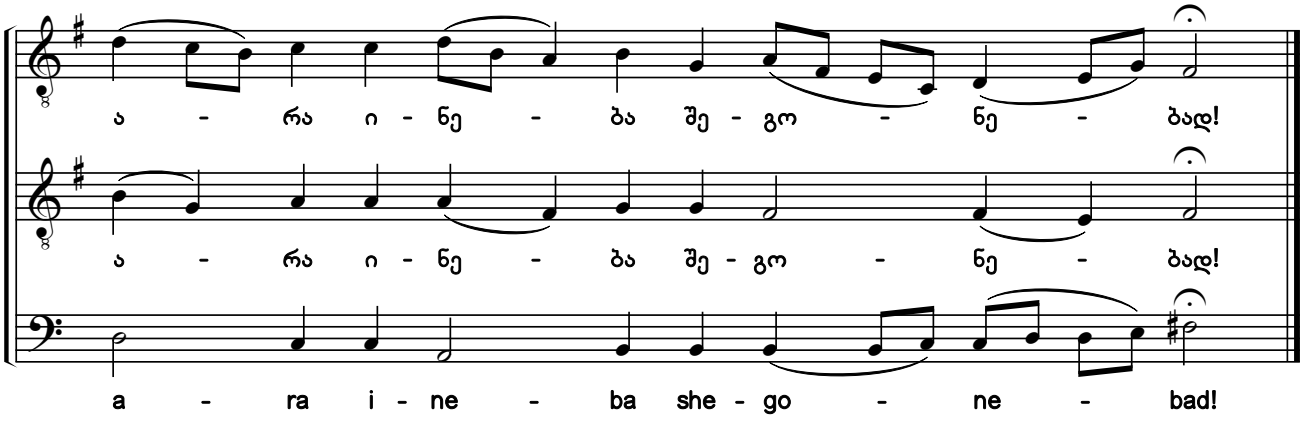

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

26a. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო[1) 2)]

With Thirty Pieces of Silver, O Lord

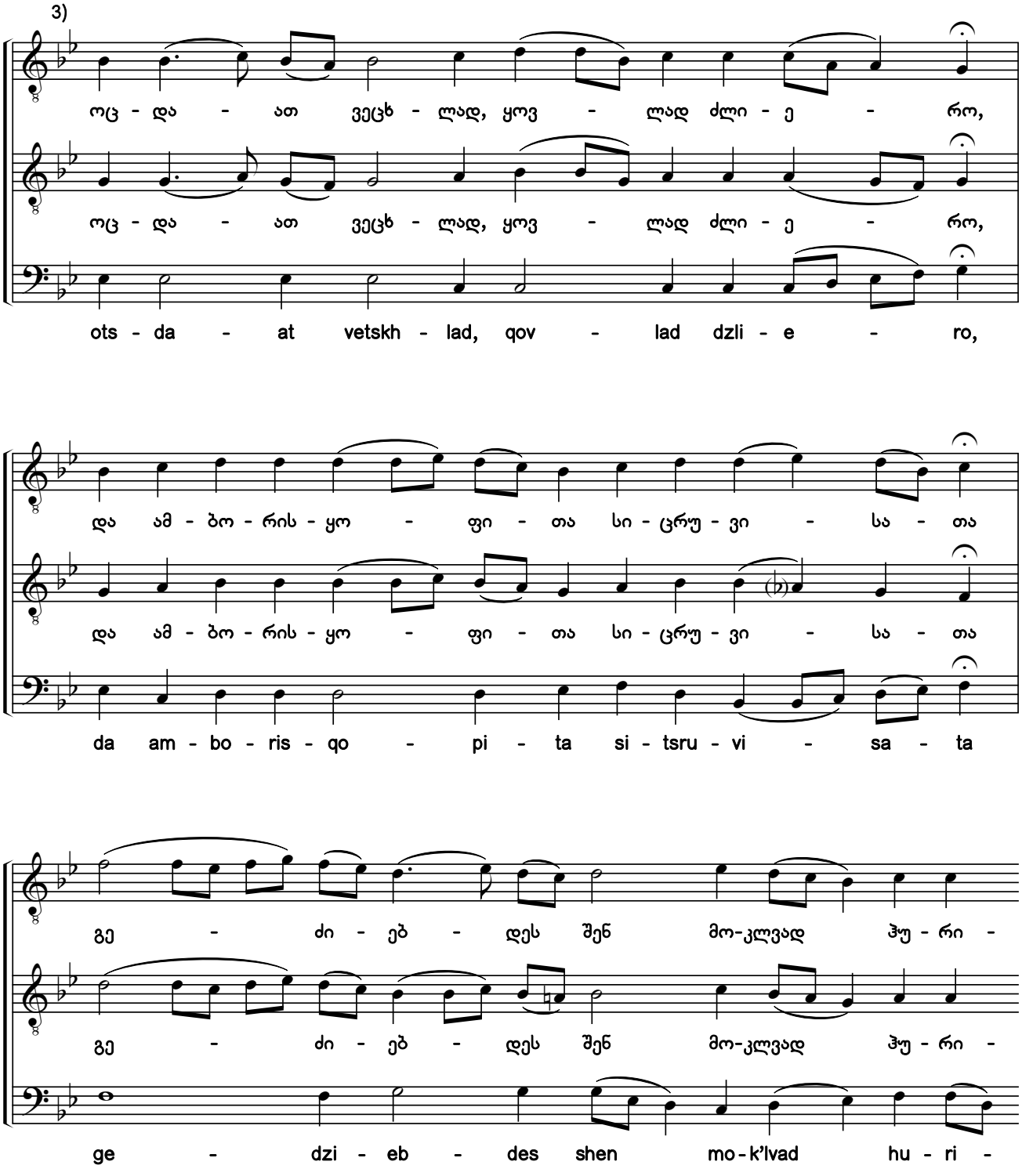

1) ხელნაწერებიდან ხუნდაძე - 2101:44; ხუნდაძე, 2123:36; ხუნდაძე, 2123:41.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№26a და 26b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Khundadze, 2101:44; Khundadze, 2123:36; Khundadze, 2123:41.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#26a and 26b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

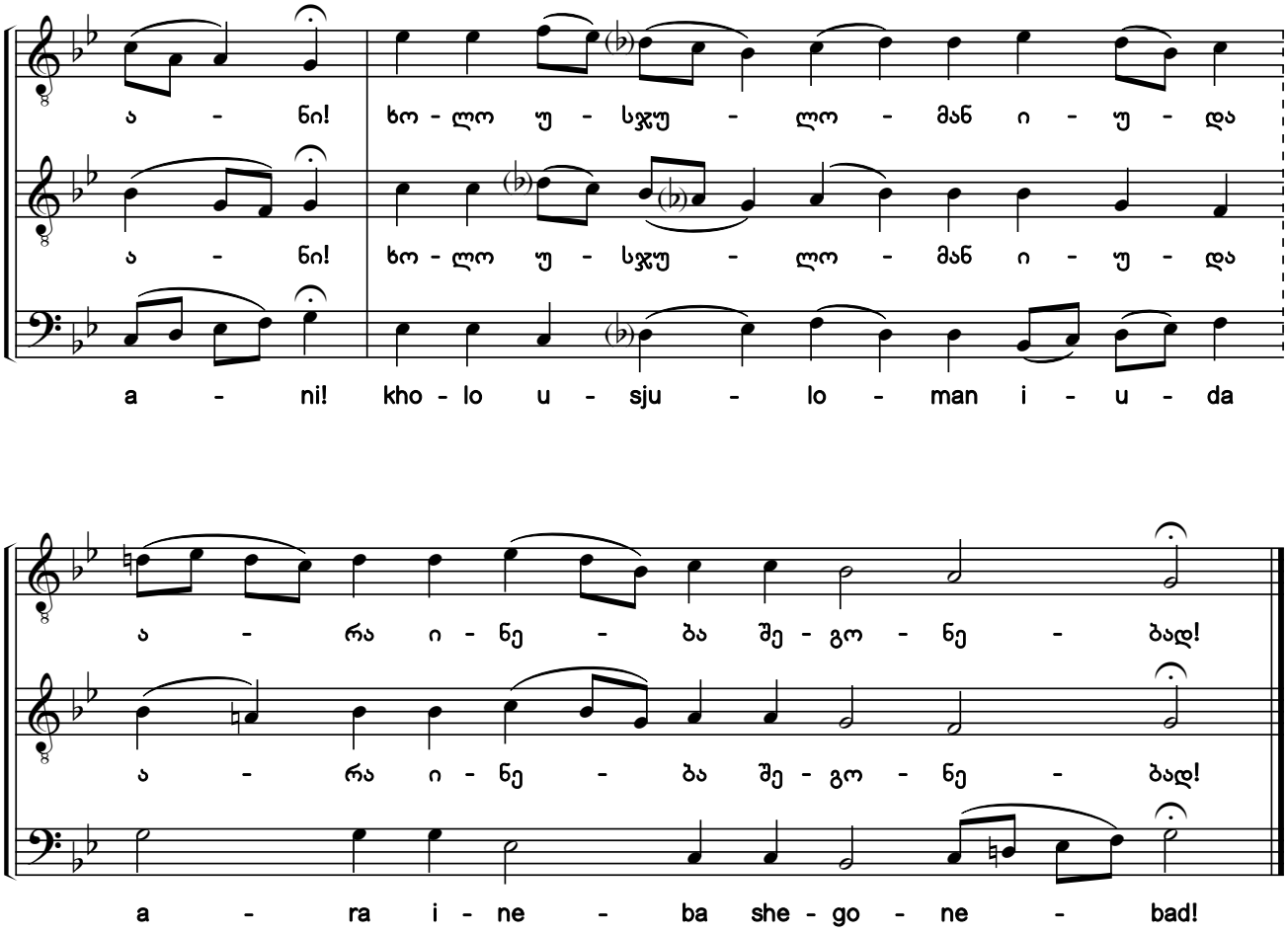

26b. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო
With Thirty Pieces of Silver, O Lord

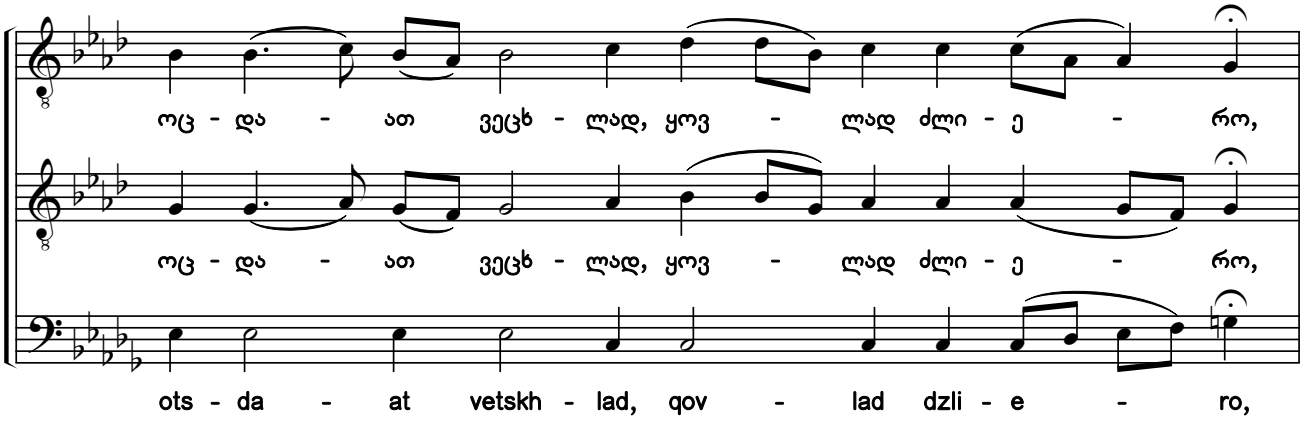

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

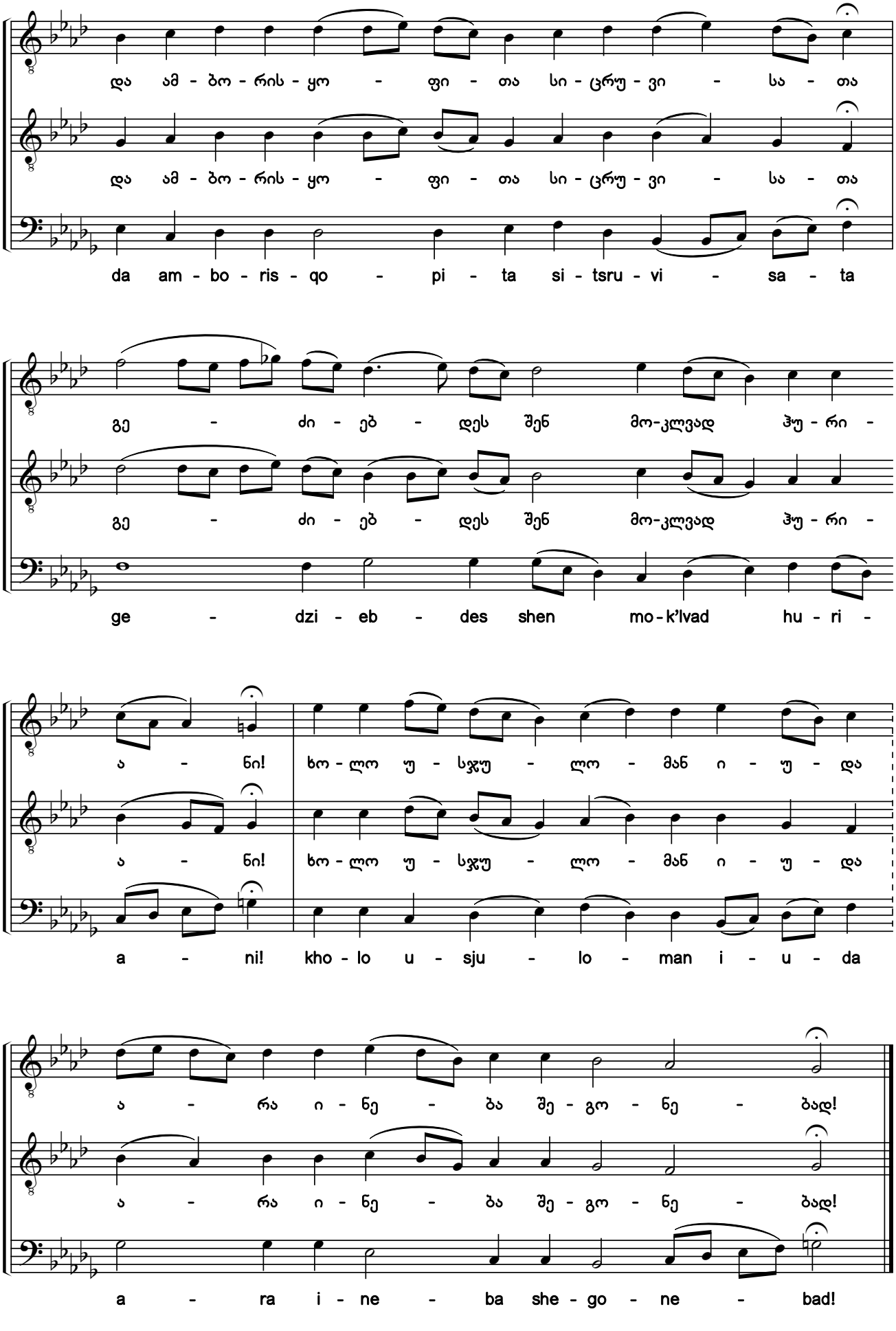

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

27a. საბანელსა მას შენსა, ქრისტე ღმერთო [1) 2)]

During the Washing of the Feet, O Christ Our God

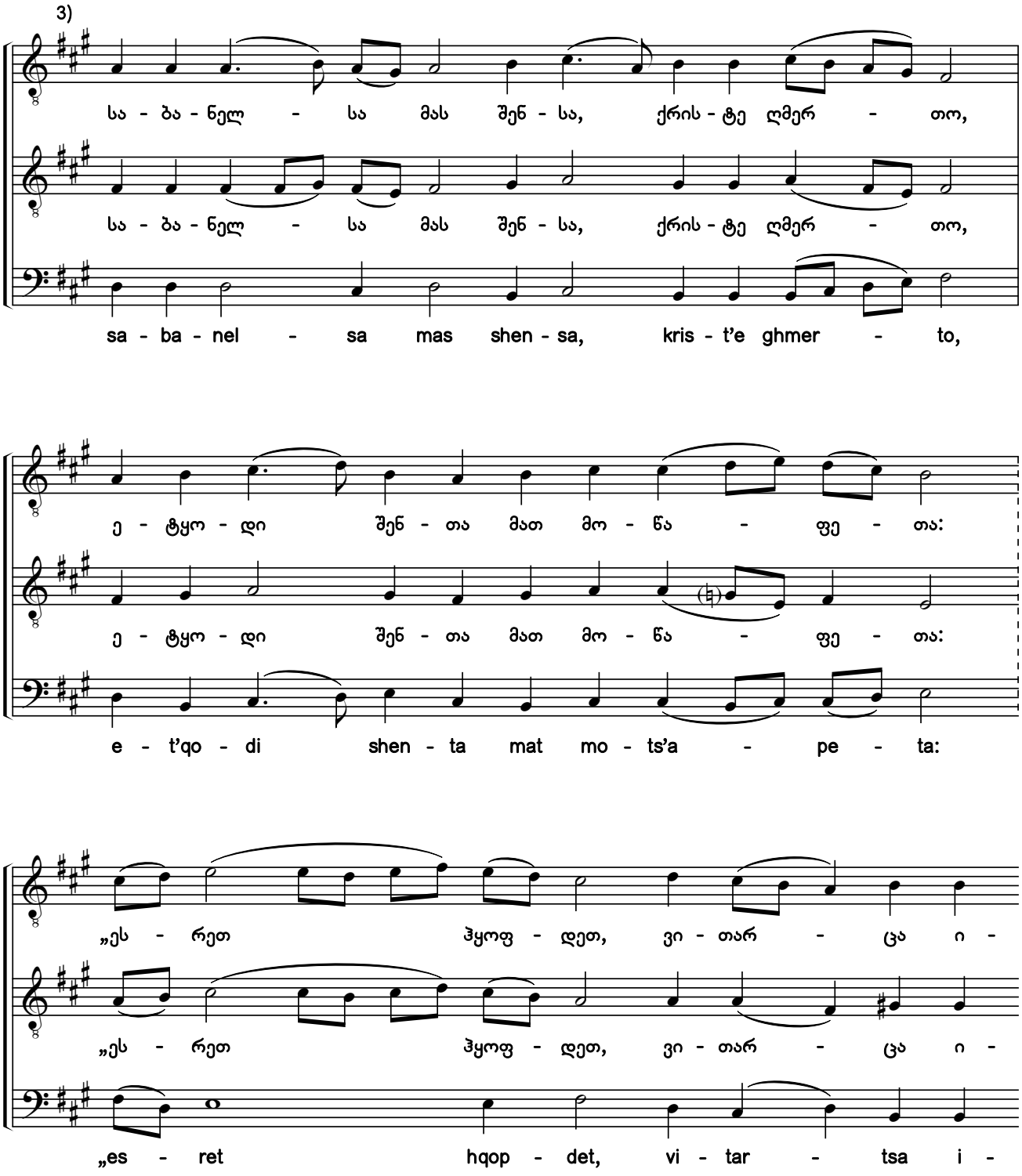

1) ხელნაწერებიდან Q686:10v; ხუნდაძე, 2128:36.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№27a და 27b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:10v; Khundadze, 2128:36.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#27a and 27b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

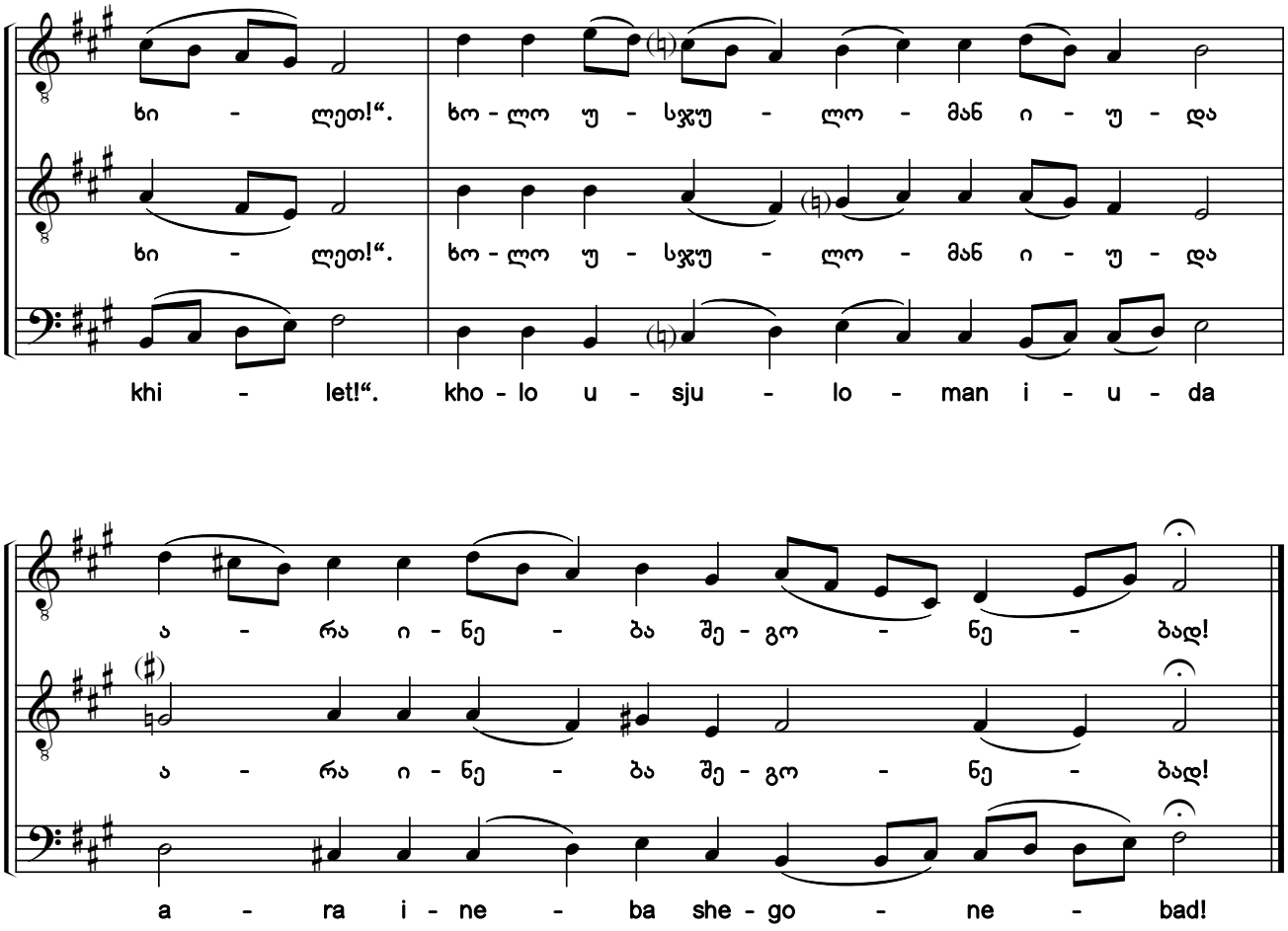

27b. საბანელსა მას შენსა, ქრისტე ღმერთო
During the Washing of the Feet, O Christ Our God

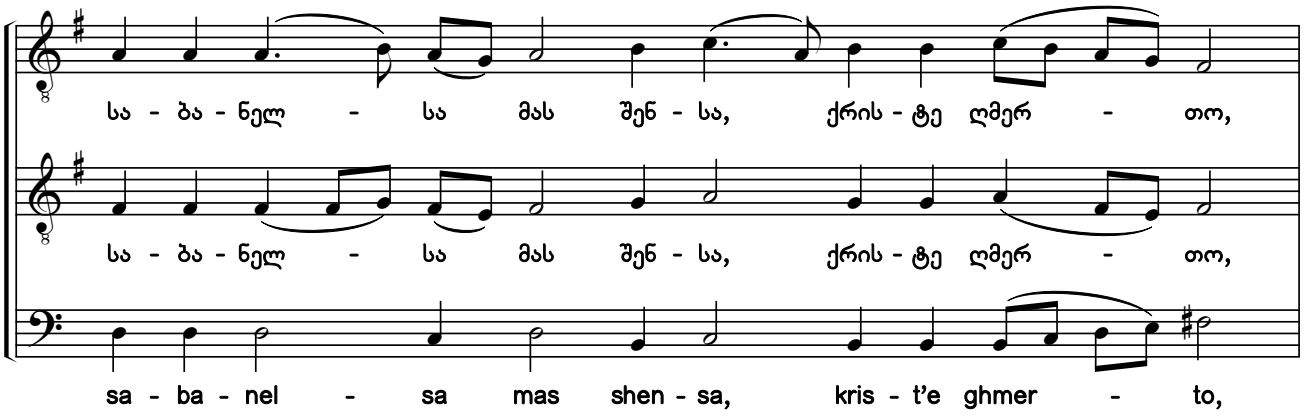

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

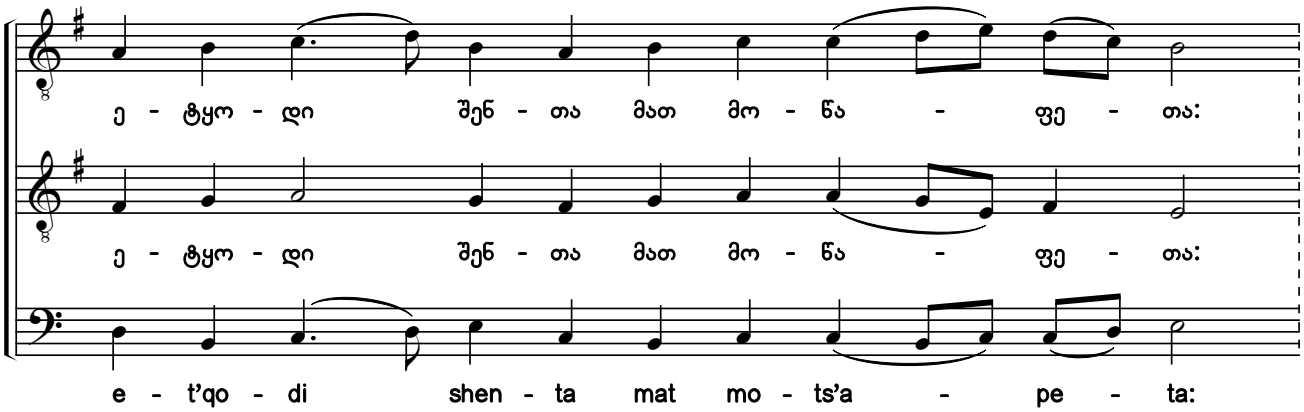

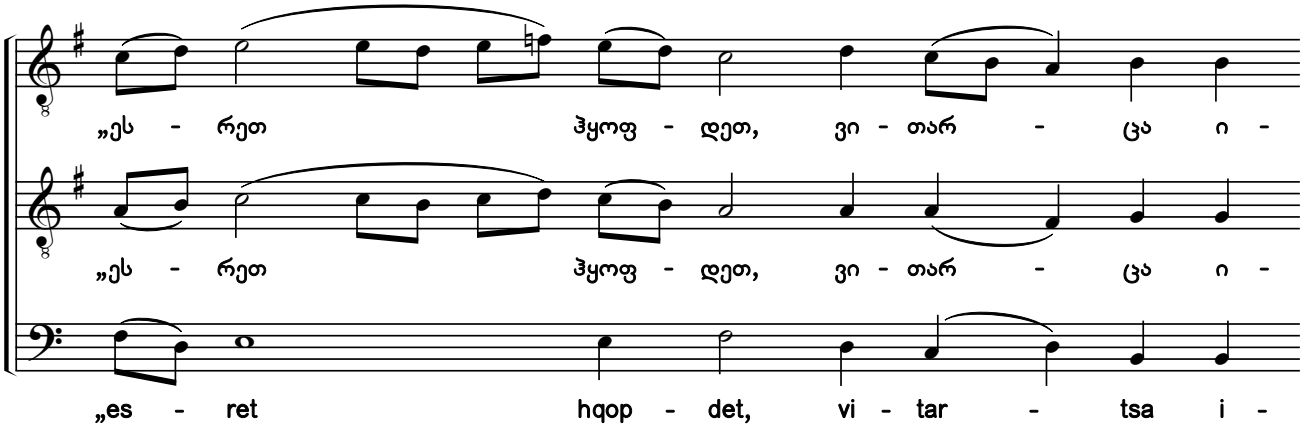

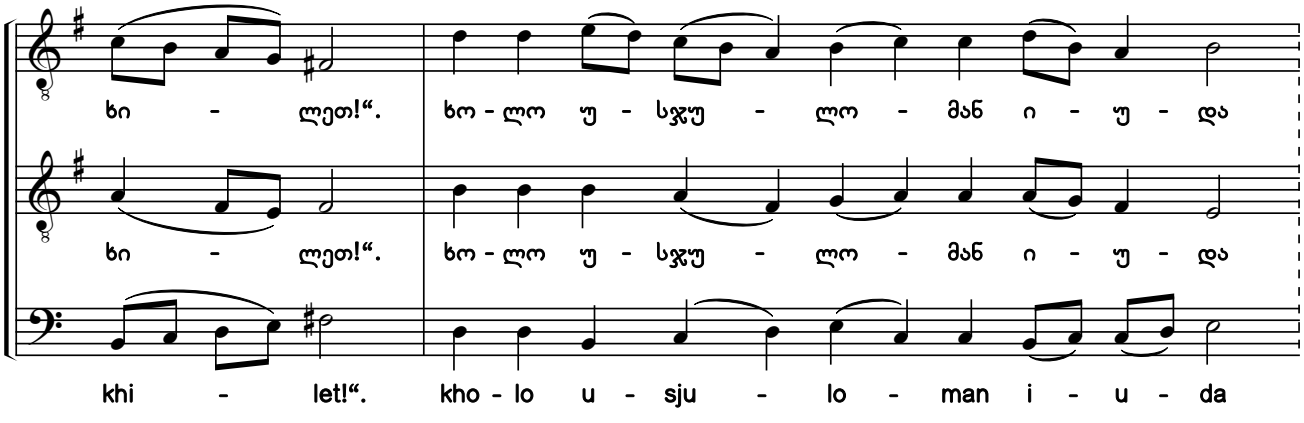

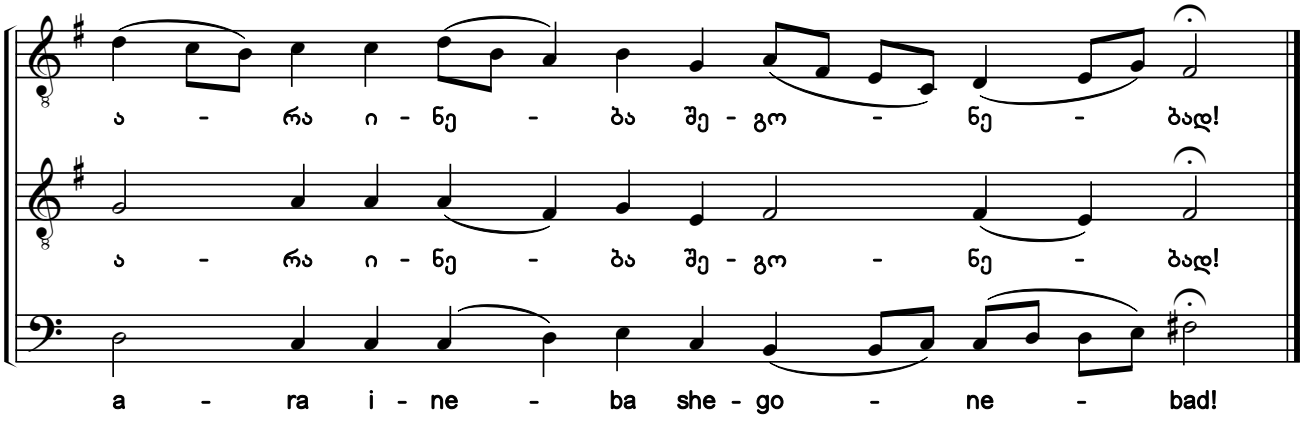

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

28a. იღვიძებდით და ილოცევდით [1) 2)]

Watch and Pray

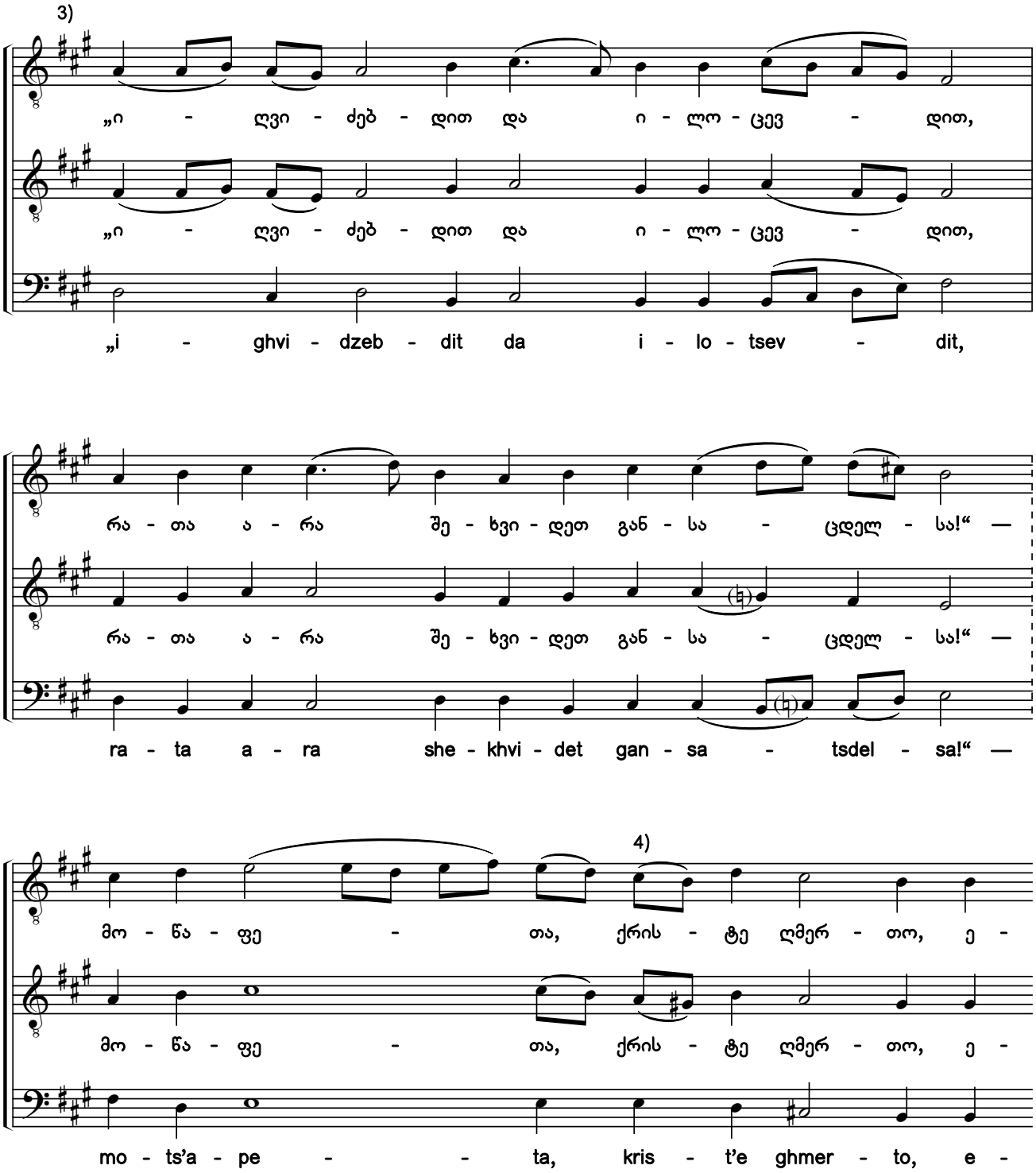

1) ხელნაწერებიდან Q686:11r; ხუნდაძე, 2128:38.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№28a და 28b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) „მარხვანში“ აქ არის „მოწაფეთა შენა, ქრისტე ღმერთო“.

1) From the manuscripts Q686:11r; Khundadze, 2128:38.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#28a and 28b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) *"Motsapeta shena, kriste ghmerto"* is here in the Triodion.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

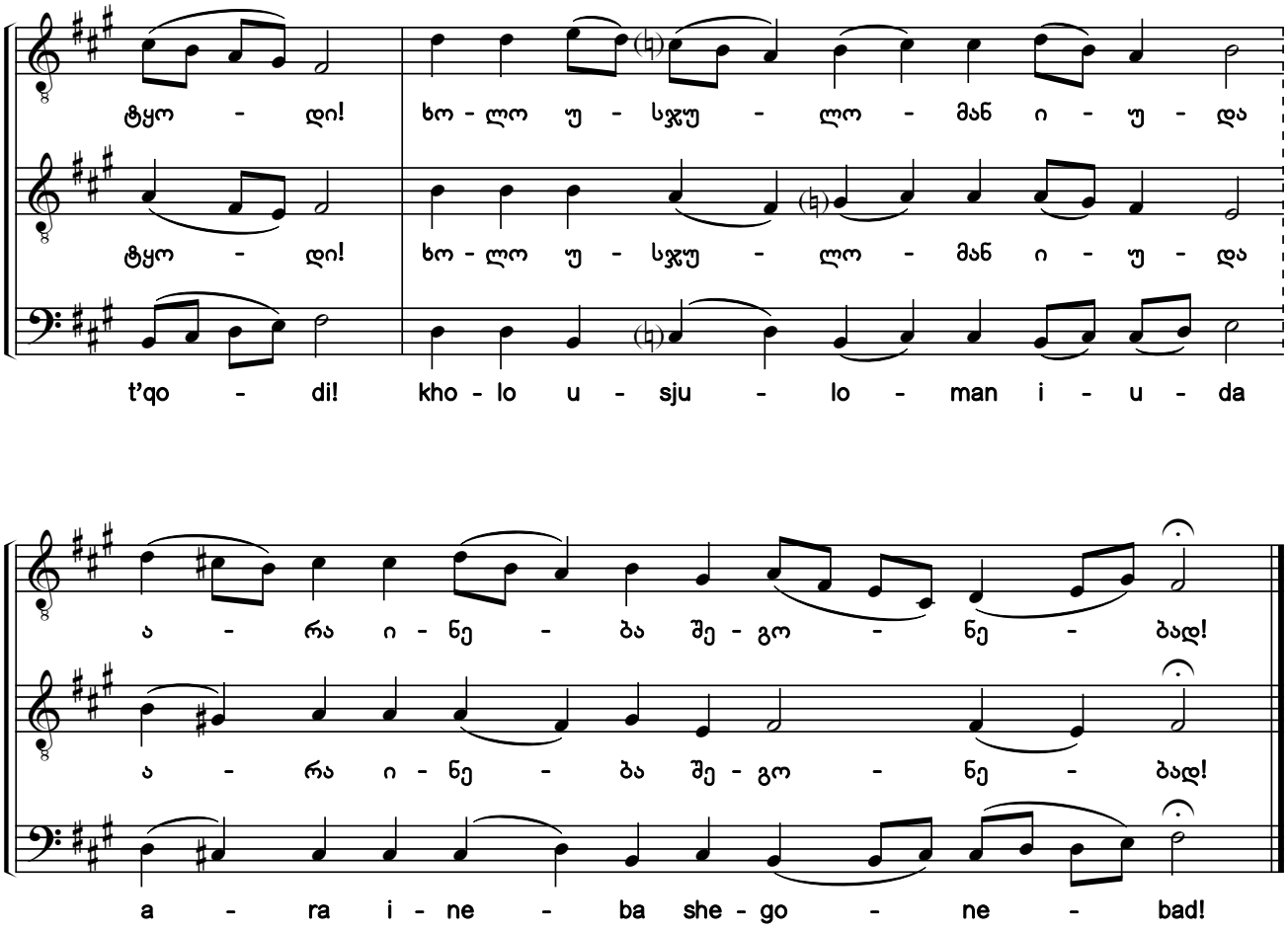

28b. იღვიძებდით და ილოცევდით
Watch and Pray

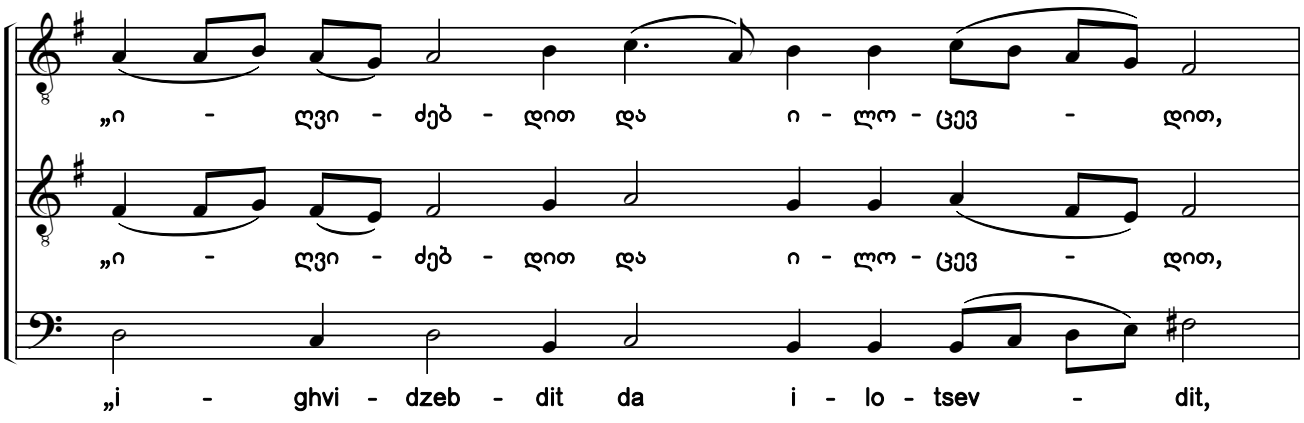

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

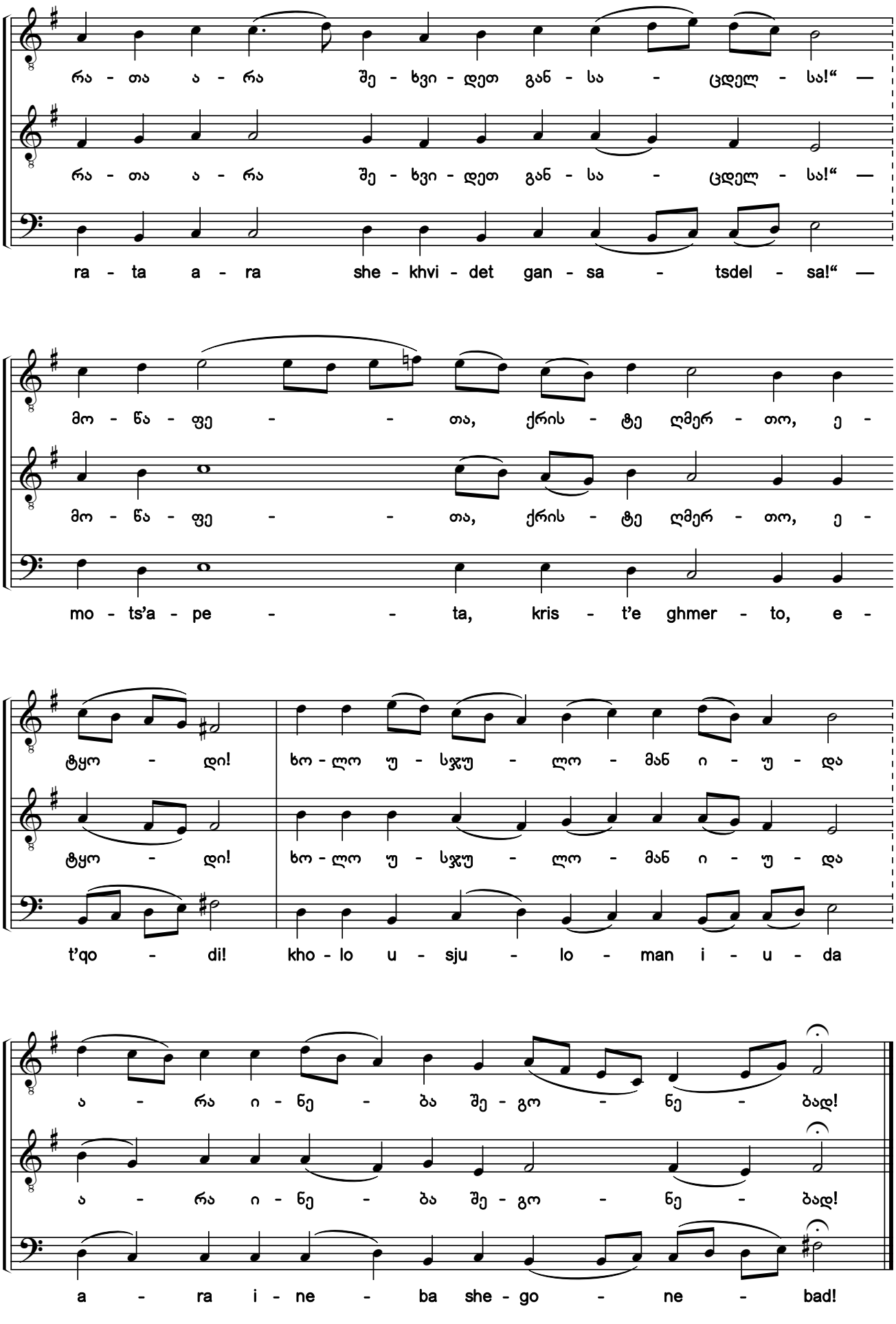

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

29. დიდება[1)]

ხმა ბ

Glory

Tone 2

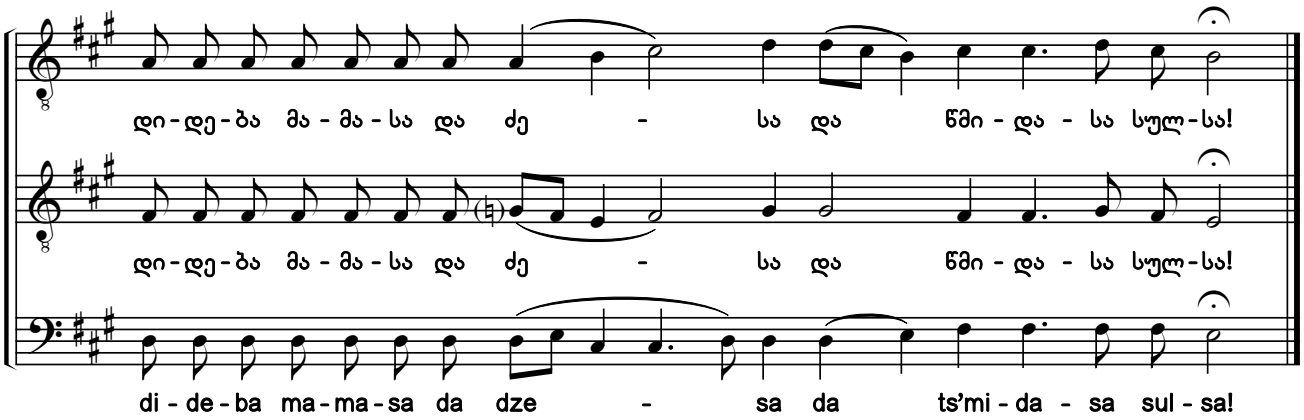

30a. ღვთისმშობელო, იხსენ სამწყსო შენი[2) 3)]

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

Keep Your Servants Safe from Danger, O Theotokos

Theotokion. Tone 2

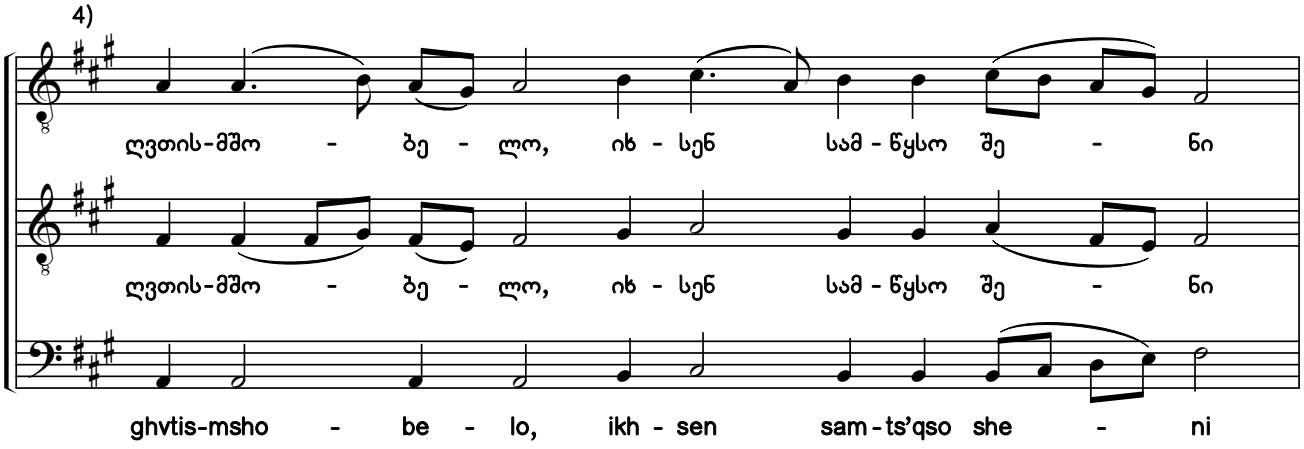

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№183).
2) ხელნაწერებიდან Q686:11v; ხუნდაძე, 2128:40.
3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№30a და 30b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) Copied from Anthology Vol. 16 (#183).
2) From the manuscripts Q686:11v; Khundadze, 2128:40.
3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#30a and 30b).
4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

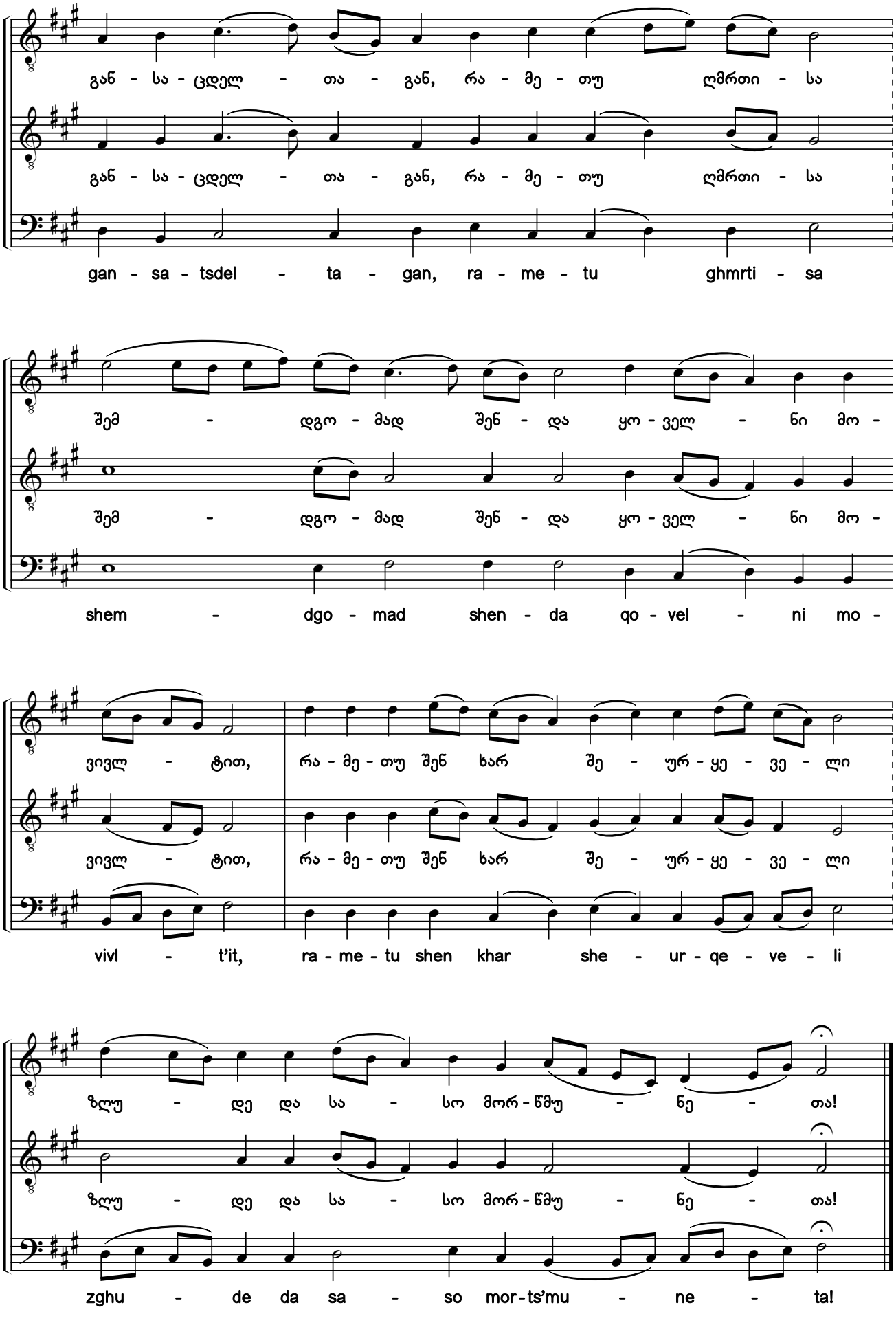

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

30b. ღვთისმშობელო, იხსენ სამწყსო შენი

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

Keep Your Servants Safe from Danger, O Theotokos

Theotokion. Tone 2

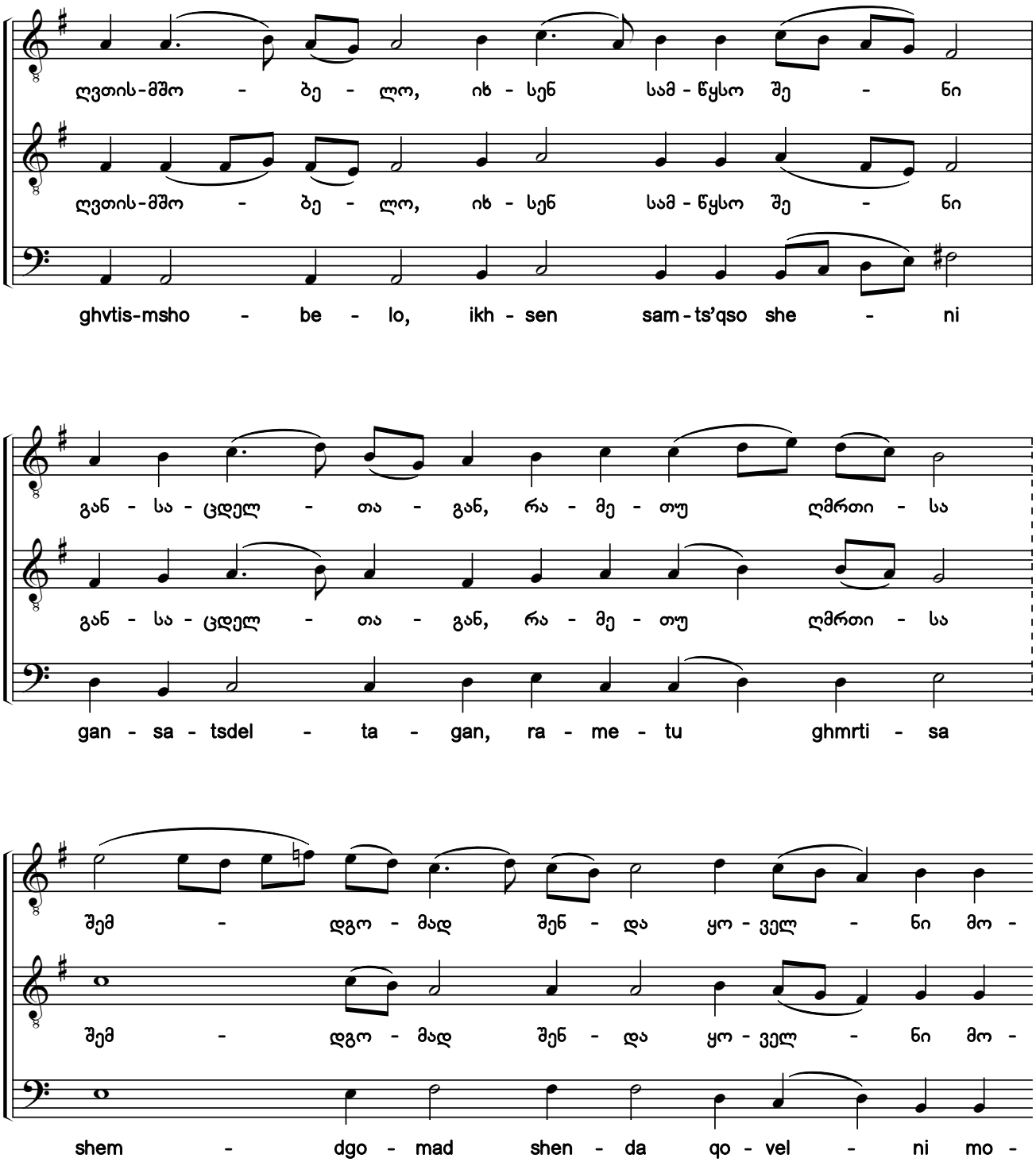

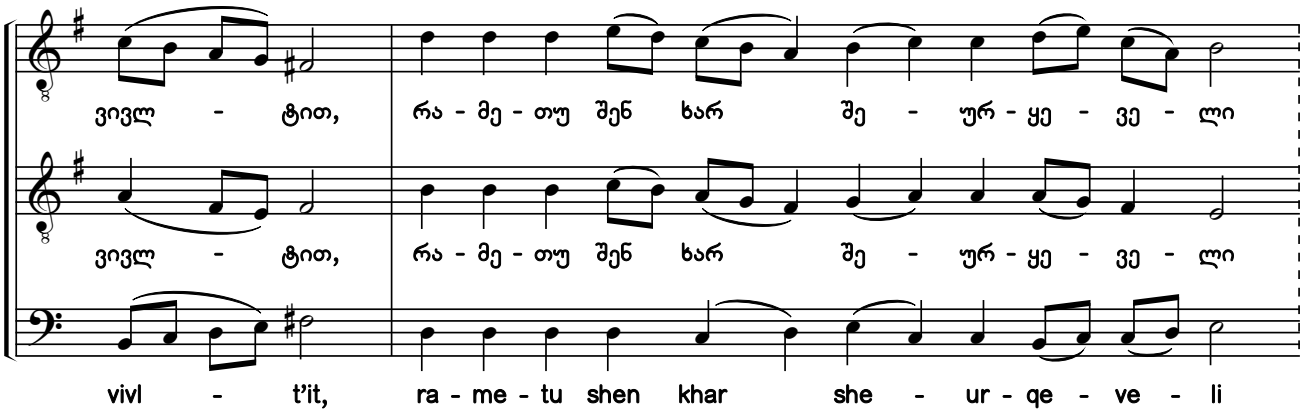

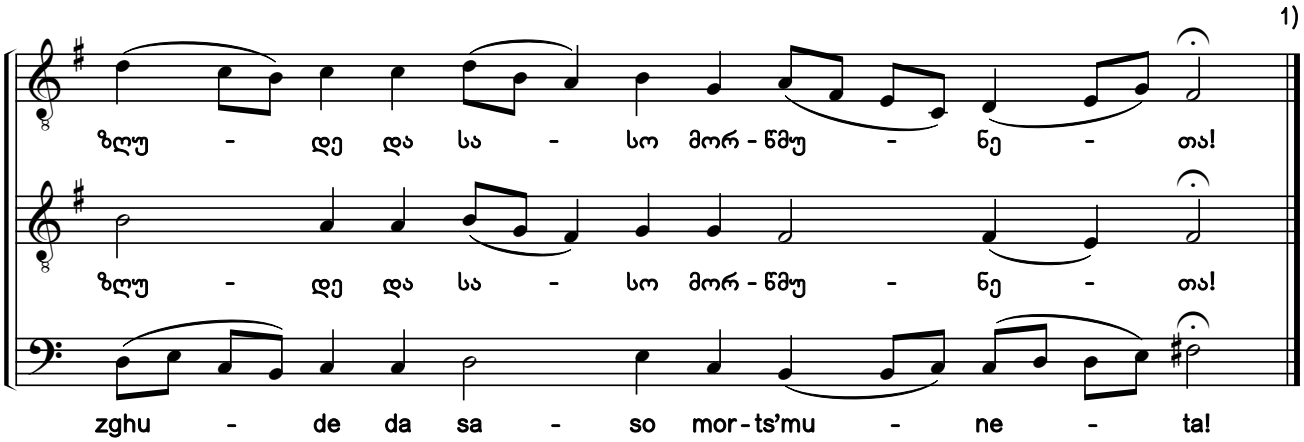

31. აწ და[2)]

ხმა ბ

Now and Ever

Tone 2

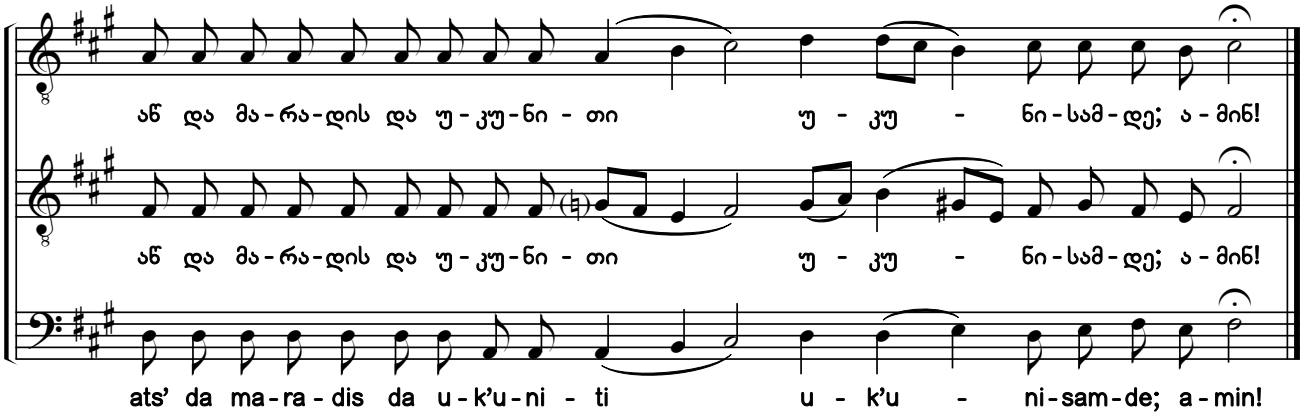

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„ღვთისმშობელო, იხსენ სამწყსო შენი“].

2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№185).

1) Triodion: "Now and Ever" [and] again ["Keep Your Servants Safe from Danger"].

2) Copied from Anthology Vol. 16 (#185).

32. სერობასა მას მოწაფეთა შენთა თანა ინახ-იდგი [1] [2] [3]

წარდგომა. ხმა ვ

As You Gave Food to the Disciples at the Supper

Prokeimenon. Tone 6

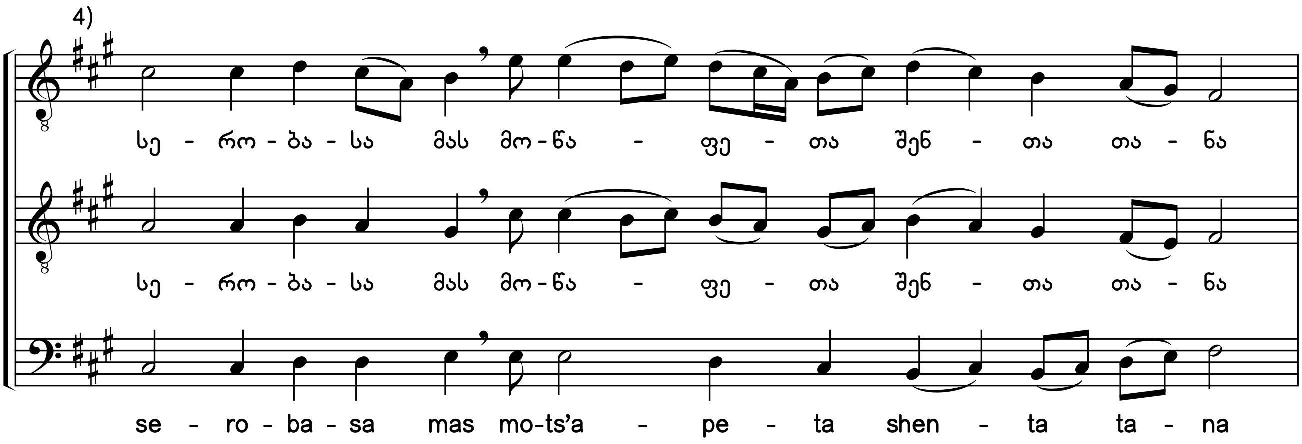

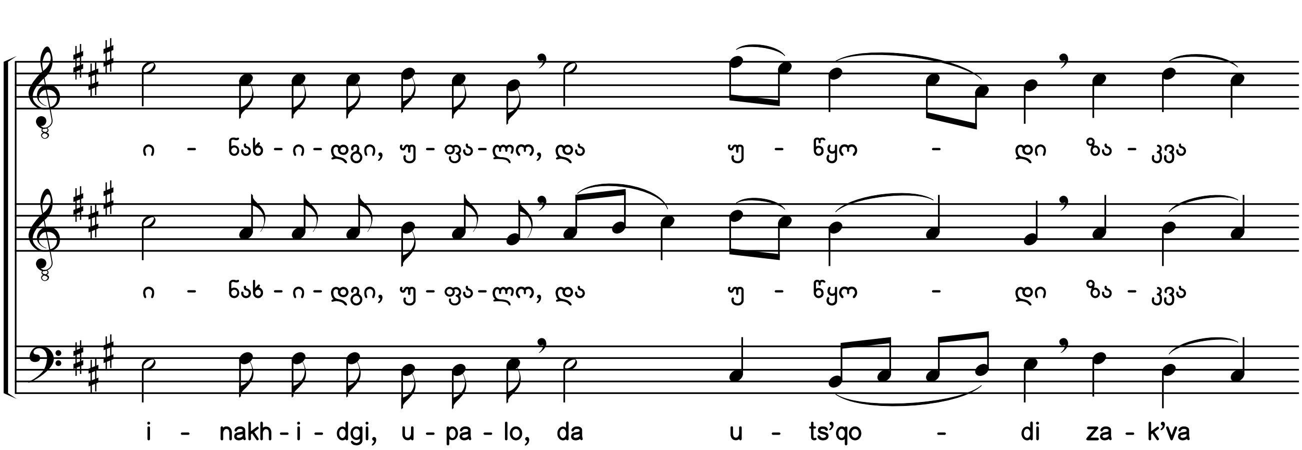

1) ხელნაწერებიდან Q686:12r; ხუნდაძე, 2128:43.

2) „მარხვანის“ თანახმად, ამ წარდგომის დედანია „ამაღლდა ზეცად“. ხსენებული ჰიმნი სანოტო წყაროებში არაა. უცნაურია, მაგრამ, „მარხვანის“ მიხედვით იგივე დედანი აქვთ, და სანოტო ხელნაწერებშიც წინამდებარის იდენტური ჰანგები აქვთ „შეხვეტილიანის“ სხვა ხმებისა და ჟანრების ჰიმნებს. ესენია: „მარხვანში“ ა ხმის, ხოლო სანოტო ხელნაწერებში — ზ ხმის №35 ჰიმნი „ძმათმოყვარება მოვიგოთ“; ზ ხმის №42-43 „დღეს ილვიძებდა იუდა“ და „დღეს ჯვარსა შეჰმსჭვალეს“ და ჱ ხმის №74 „ქრისტე ღმერთო, ოდეს წარჰსდეგ კაიაფასა“. ამასთან, ეს ჰანგი გარკვეულწილად მსგავსია ზ ხმის იმ ჰიმნების მელოდიებისა, რომელთა დედანი-მოდელიც არის „მჯდომარე“ (მაგ., იხ. №33-34). რვა ხმისა და „დასდებლის მეცნიერების“ ასეთი წინააღმდეგობრივი დამოკიდებულება სამეცნიერო კვლევას მოელის.

სავარაუდოდ, ეს გარემოება „შეხვეტილიანის“ არქაულობისა და შესაძლოა, რიგი ჰანგების დაკარგვის ნიშანი იყოს. ფაქტია, რომ დაკარგულ ჰიმნთა შორისაა ხსენებული „ამაღლდა ზეცად“.

3) „მარხვანი“: ხოლო არა დავჰსხდებით წარდგომასა ამას ზედა, ვინათგან მღუდელი აკმევს წმიდასა შინა საკურთხეველსა, არამედ მდგომარენი ვჰგალობთ ამას [წარდგომასა].

4) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:12r; Khundadze, 2128:43.

2) According to the Triodion, the original source of this prokeimenon is "Christ Ascended to Heaven". This hymn is not in the notated sources. It is strange, but the hymns in other tones and of other genres in the service for Great Friday have the same original source according to the Triodion, and melodies identical to the present hymn in the notated manuscripts. These are #35 "As Brethren in Christ" in tone 1 in the Triodion, but in tone 7 in the manuscripts; #42 "Today Judas Watches" and #43 "Today the Jews Nailed to the Cross" in tone 7; and #74 "When You the Judge, O God, Were Standing Before Caiaphas" in tone 8. Moreover, this melody is somewhat like the melodies of hymns in tone 7 having the original source as *"Mjdomare"* (for ex. see #33-34). Such a conflicting relationship of the eight tones and "the knowledge of the stichera" needs to be studied further.

This fact supposedly might be a sign of the archaic nature of the Shekhvetiliani (Christ's Passion service) and of some melodies just being lost. It is known that "Christ Who Ascended to Heaven" is among the lost melodies.

3) Triodion: "Therefore we do not sit during this prokeimenon, since the priest is censing the Holy Altar, we sing it while standing [the prokeimenon]".

4) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

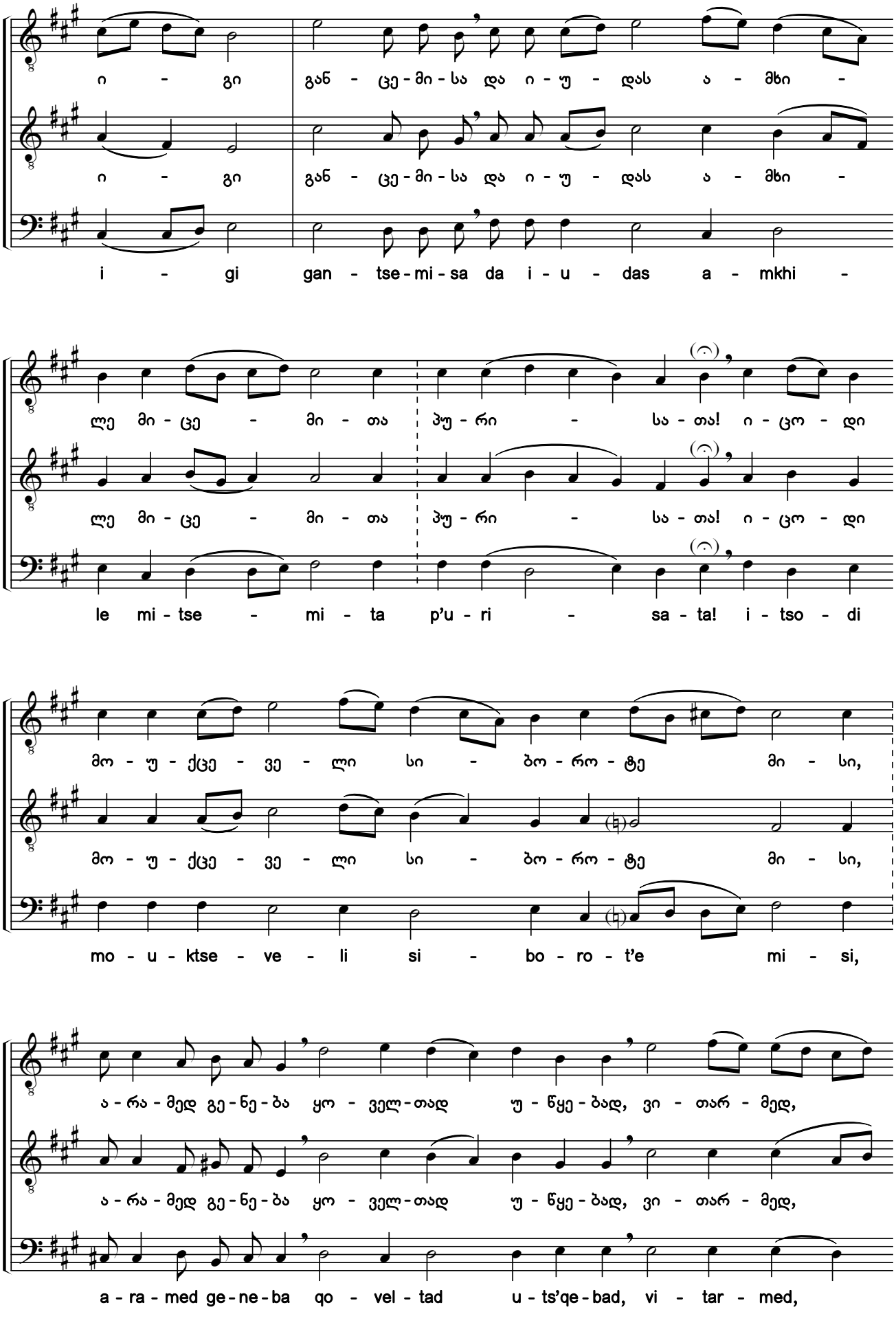

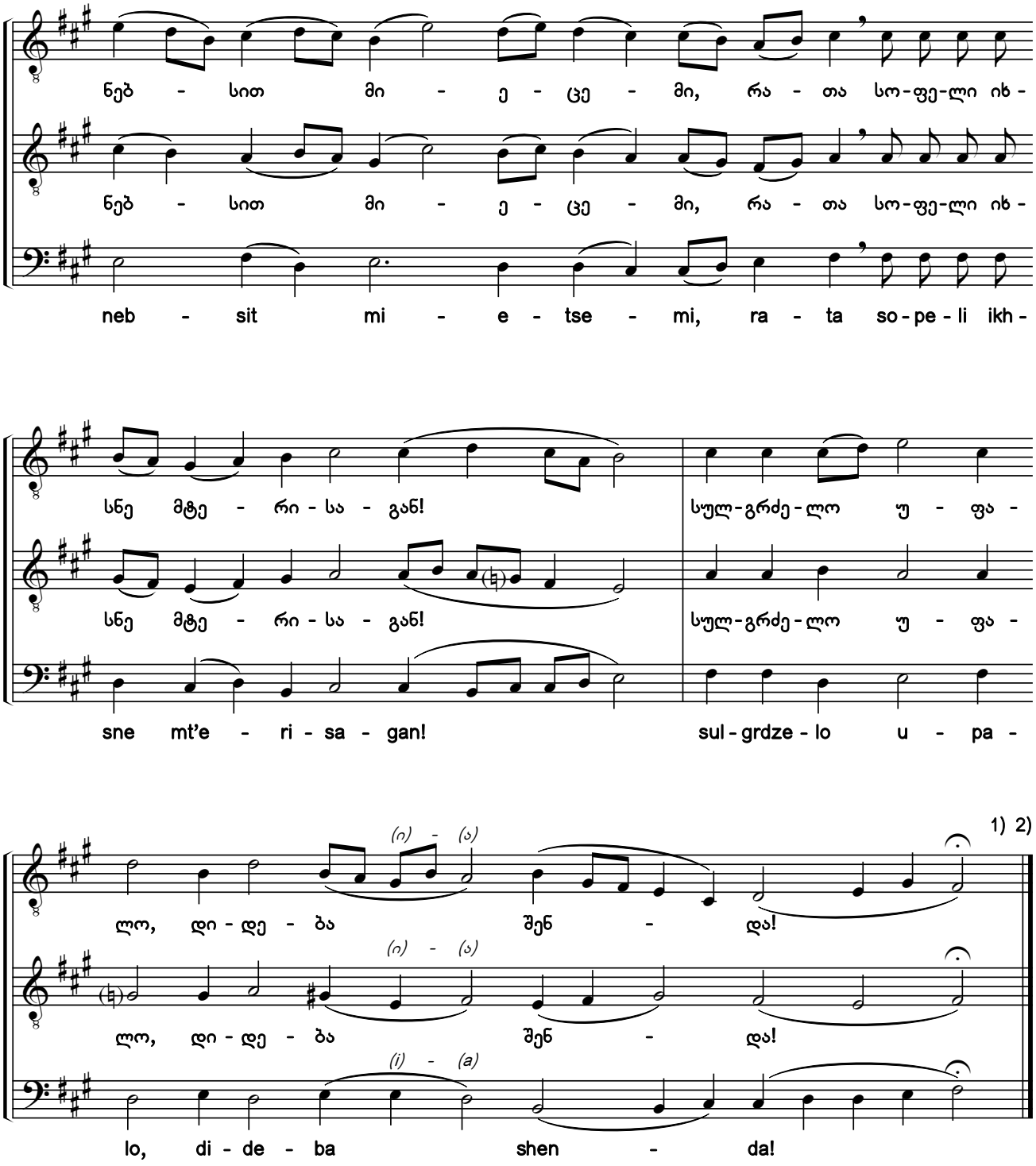

1) „მარხვანი“: დიდება [იხ. №18], დასასრული [წარდგომისა „სერობასა მას მოწაფეთა“], აწდა [იხ. №20], სრულიად [„სერობასა მას მოწაფეთა“].

2) ამის შემდეგ იკითხება II სახარება.

1) Triodion: "Glory [see #18], the ending [of the prokeimenon "As You Gave Food"], "Now and Ever" [see #20], in full ["As You Gave Food"]".

2) After this the 2nd Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

33a. დღეს იუდა დაუტეობს მოძღვარსა სახიერსა [1) 2) 3) 4) 5)]

Today Judas Forsakes the Master

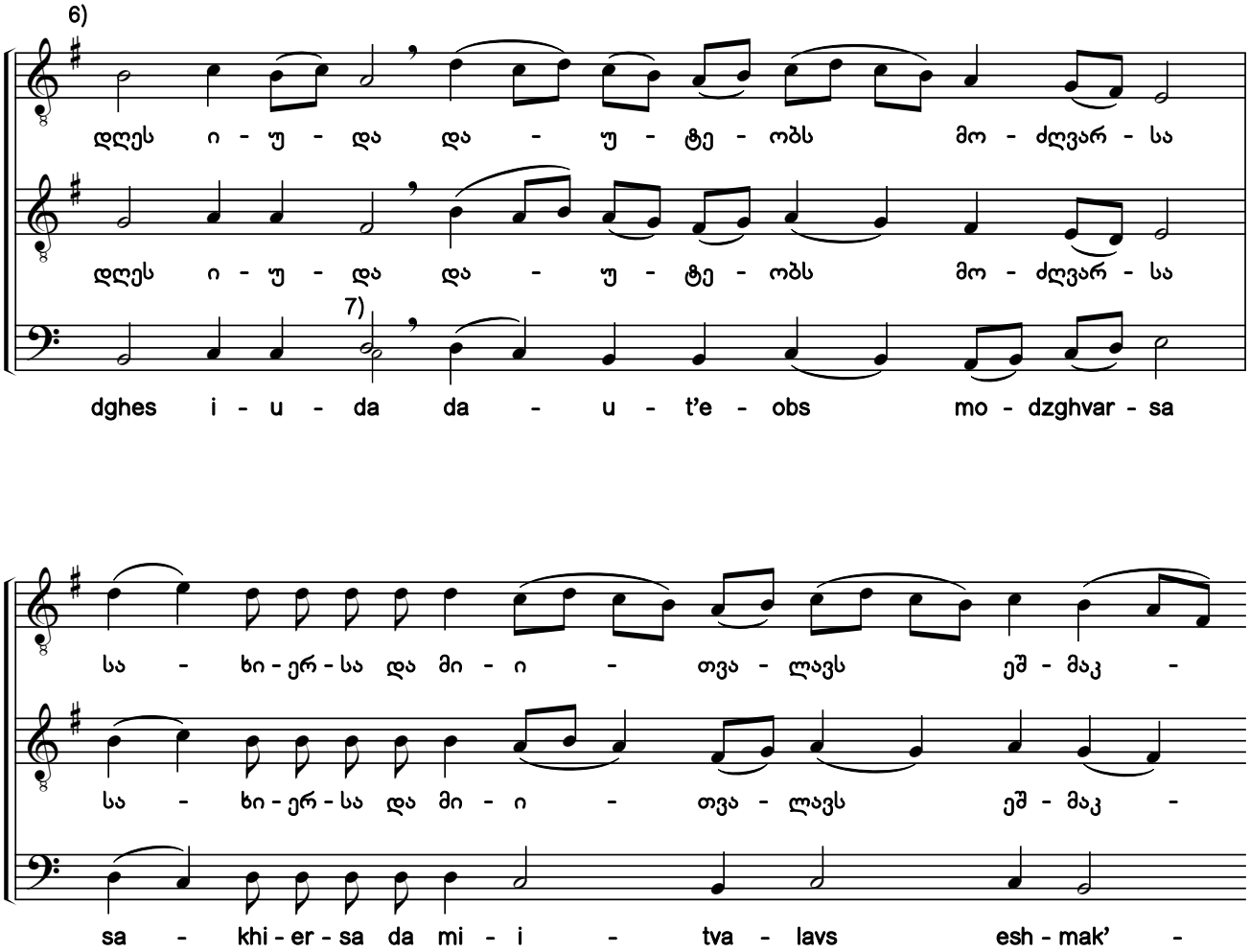

1) ხელნაწერებიდან Q686:13r; ხუნდაძე, 2128:48.

2) ე. კ.: „დაიწყება კიდევ დასდებელი: ე.ი. აღსავალი, მეოთხე“.

3) რ. ხ.: „მესამე [შეცდომაა, მეორე უნდა ეწეროს] სახარების შემდეგ. აღსავალი. დაიწყება კიდევ დასდებელი, ე.ი. აღსავალი მეოთხე“.

4) „მარხვანი“: „მჯდომარე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

5) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№33a და 33b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

6) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

7) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:13r; Khundadze, 2128:48.

2) E. K.: "The sticheron begins again: the so-called antiphon 4".

3) R. Kh.: "After the 3rd [an error, the 2nd should have been written] Gospel. Antiphon. The sticheron begins again, antiphon 4".

4) Triodion: *"Mjdomare"* [original source, with a similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

5) Here are two variants of editing the chant (#33a and 33b) with different accidentals and modal configurations.

6) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

7) The voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

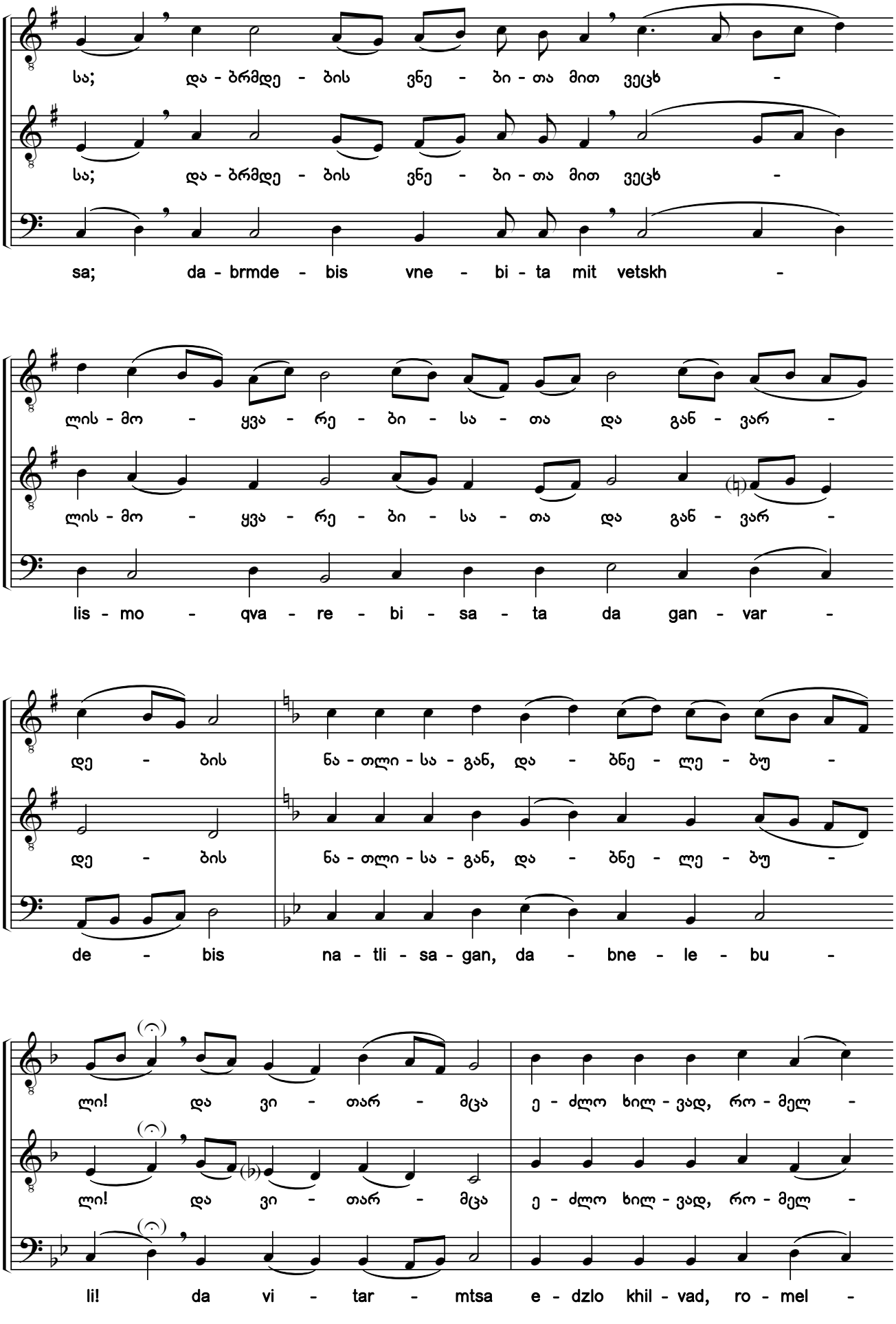

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

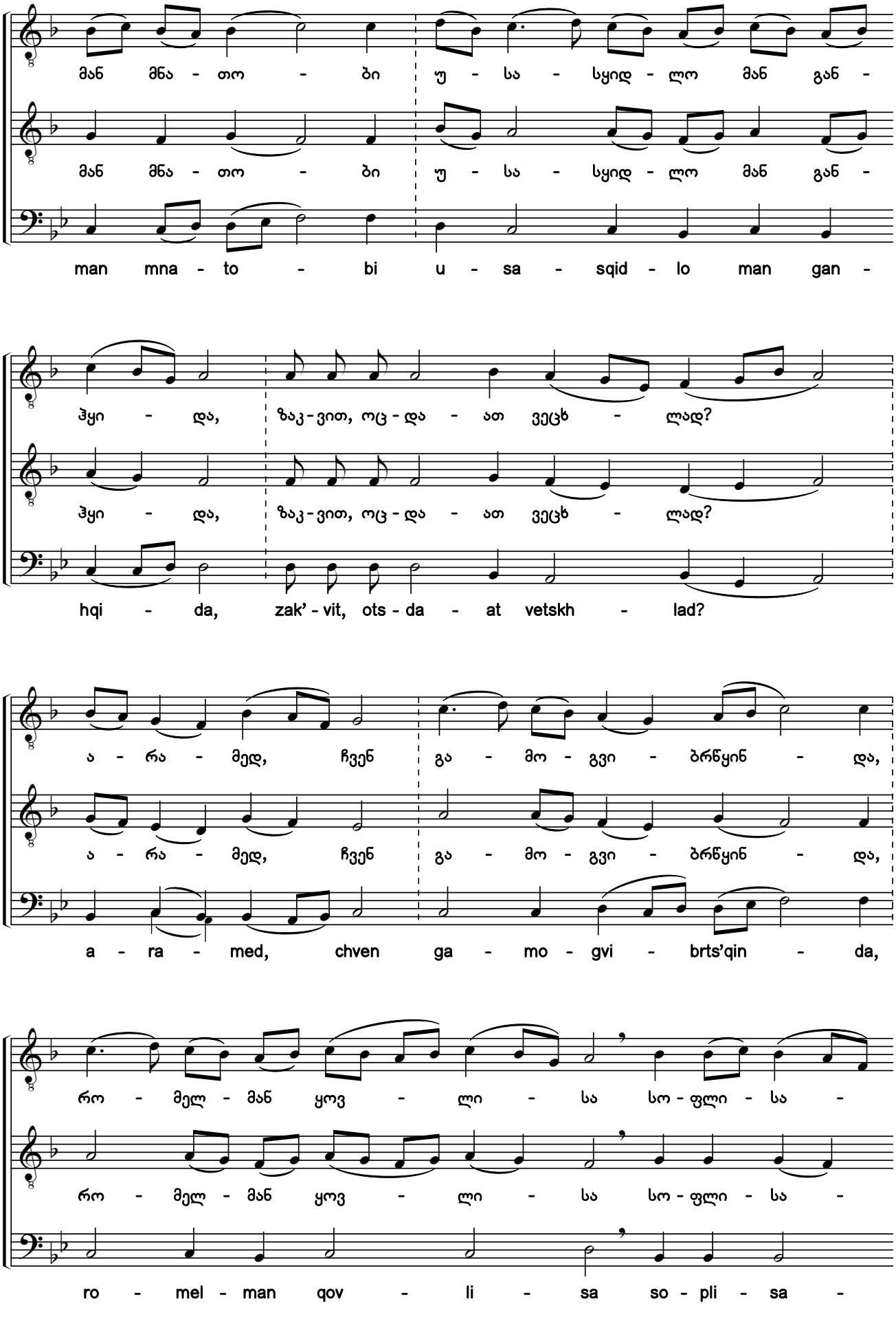

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

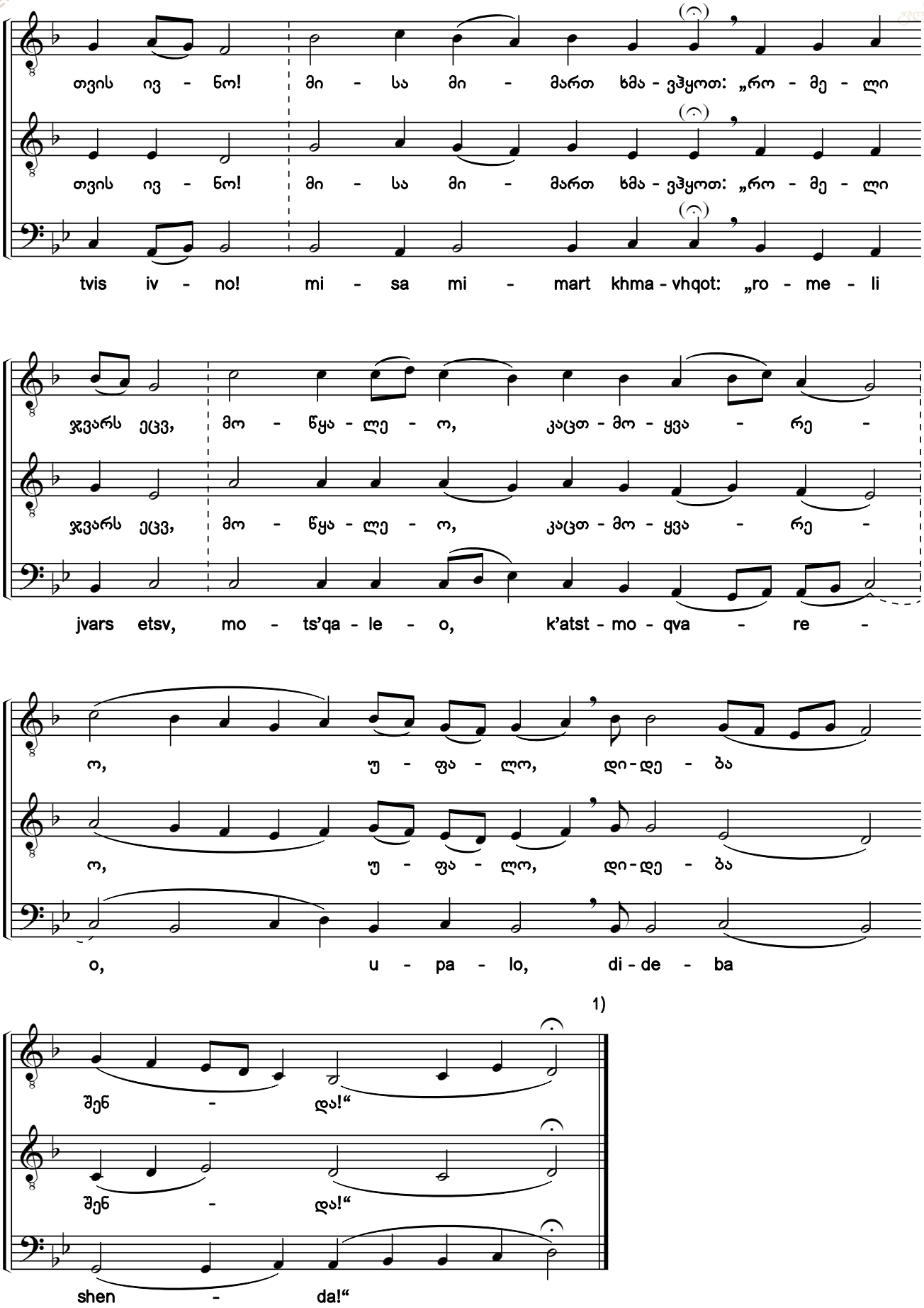

1) ხელნაწერებში აქ ჩაწერილია ჰიმნი „დიდებული ითქვა“, რომელიც ჩვენ ლიტურგიკული თანმიმდევრობით განსაზღვრულ ადგილზე გადავიტანეთ, 37 ნომრად.

1) The hymn "Glorious Things Are Spoken" is notated here in the manuscripts, which has been moved to the proper place by the editors according to the liturgical sequence as #37.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

33b. დღეს იუდა დაუტეობს მოძღვარსა სახიერსა
Today Judas Forsakes the Master

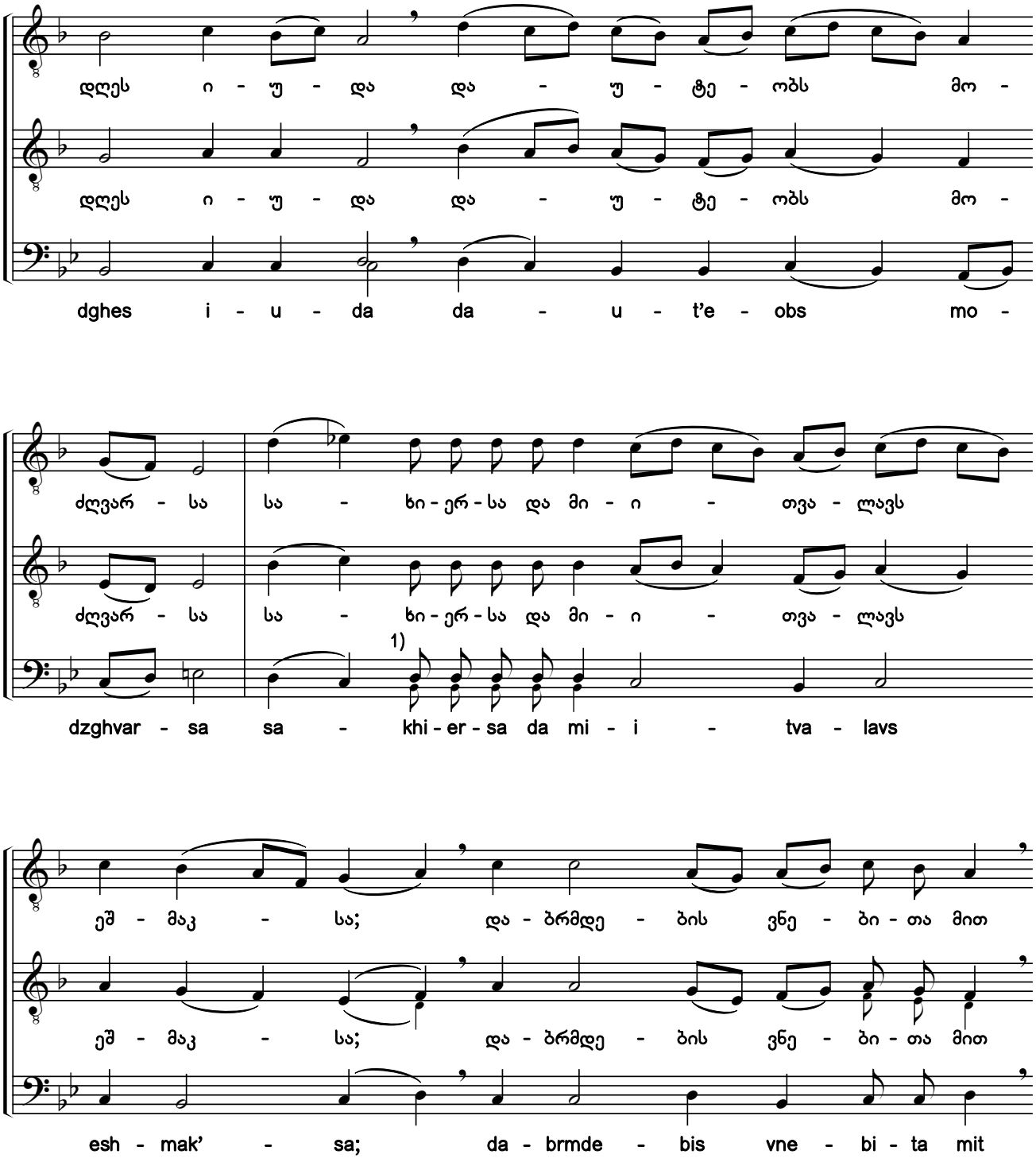

1) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

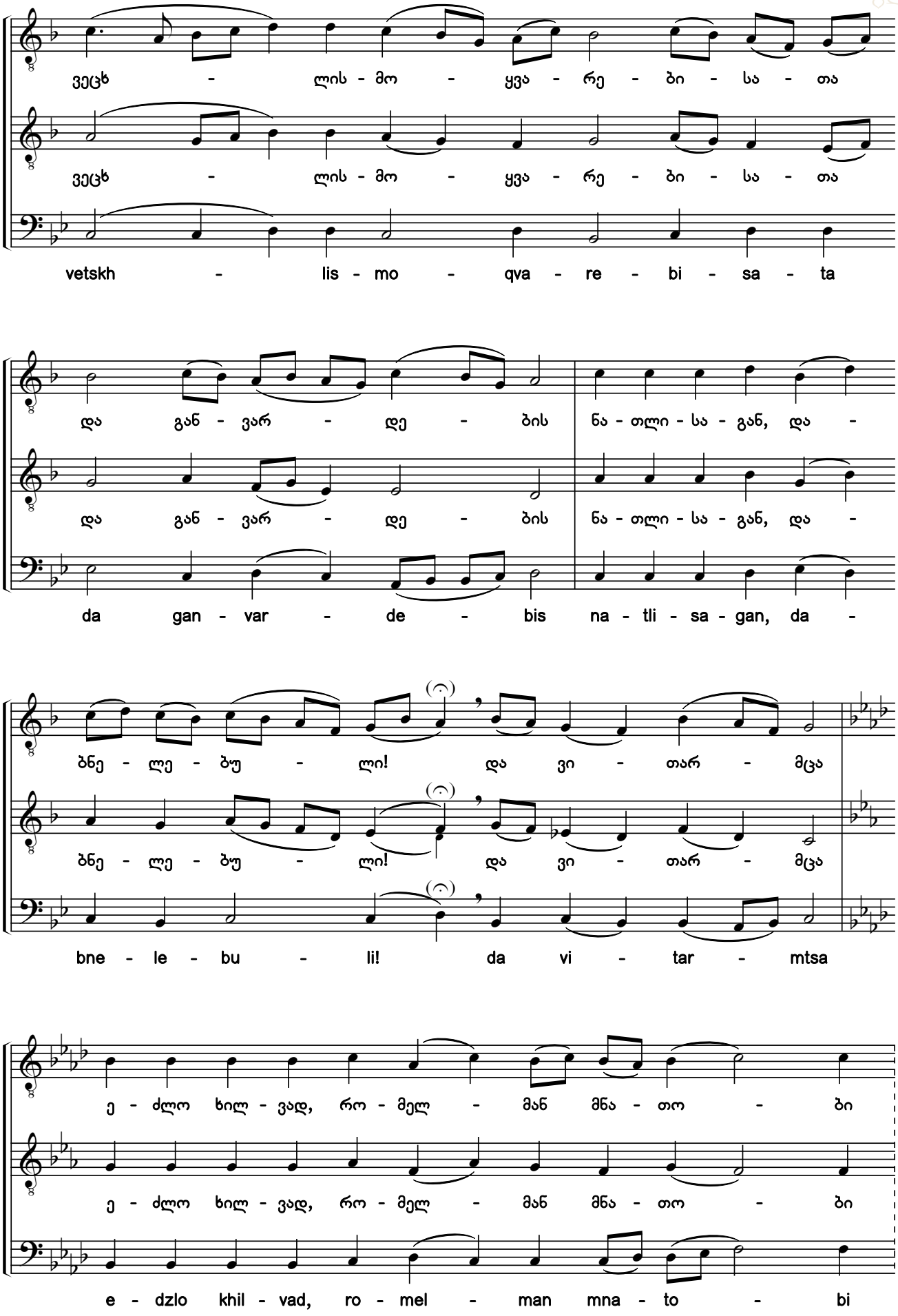

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

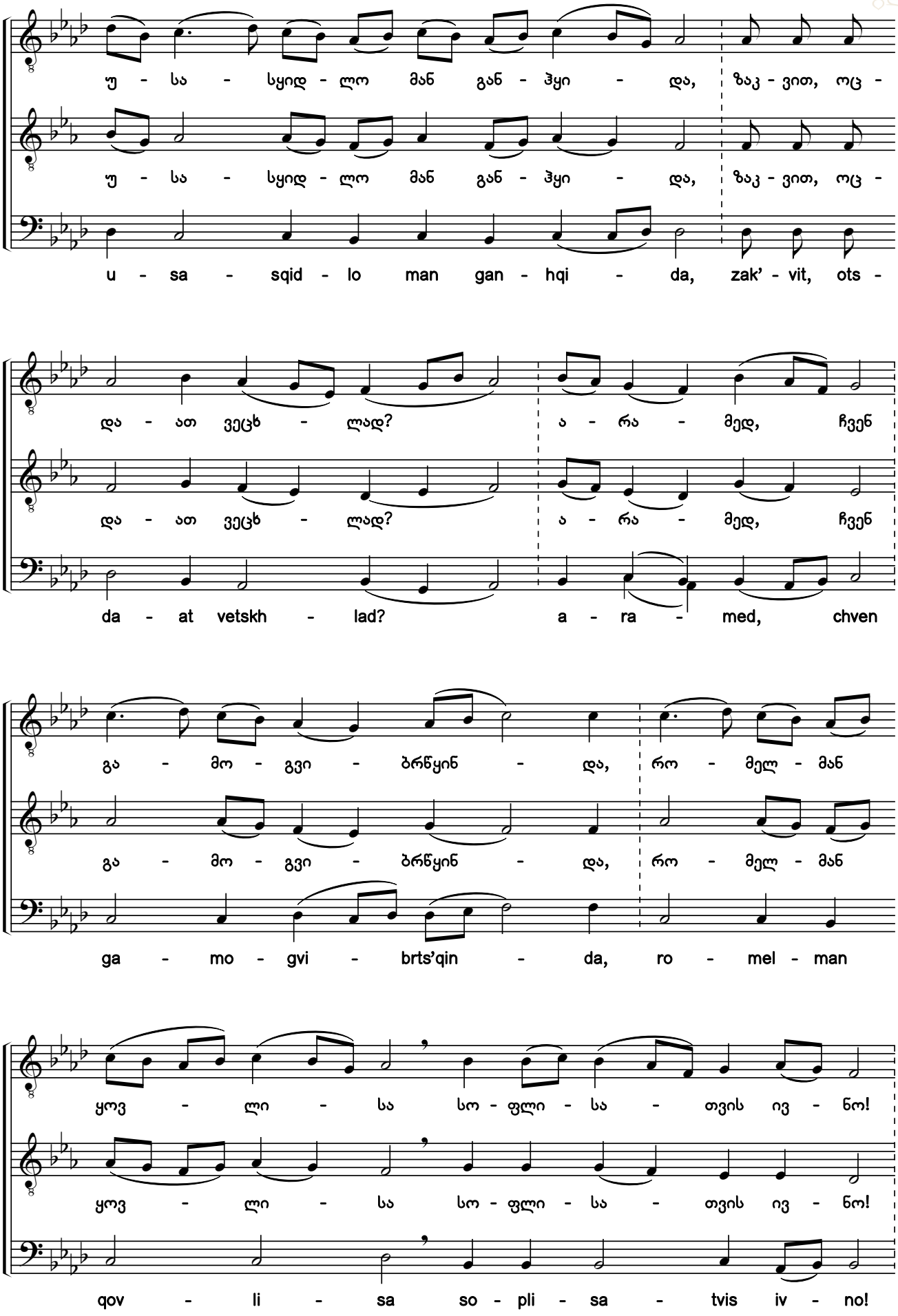

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

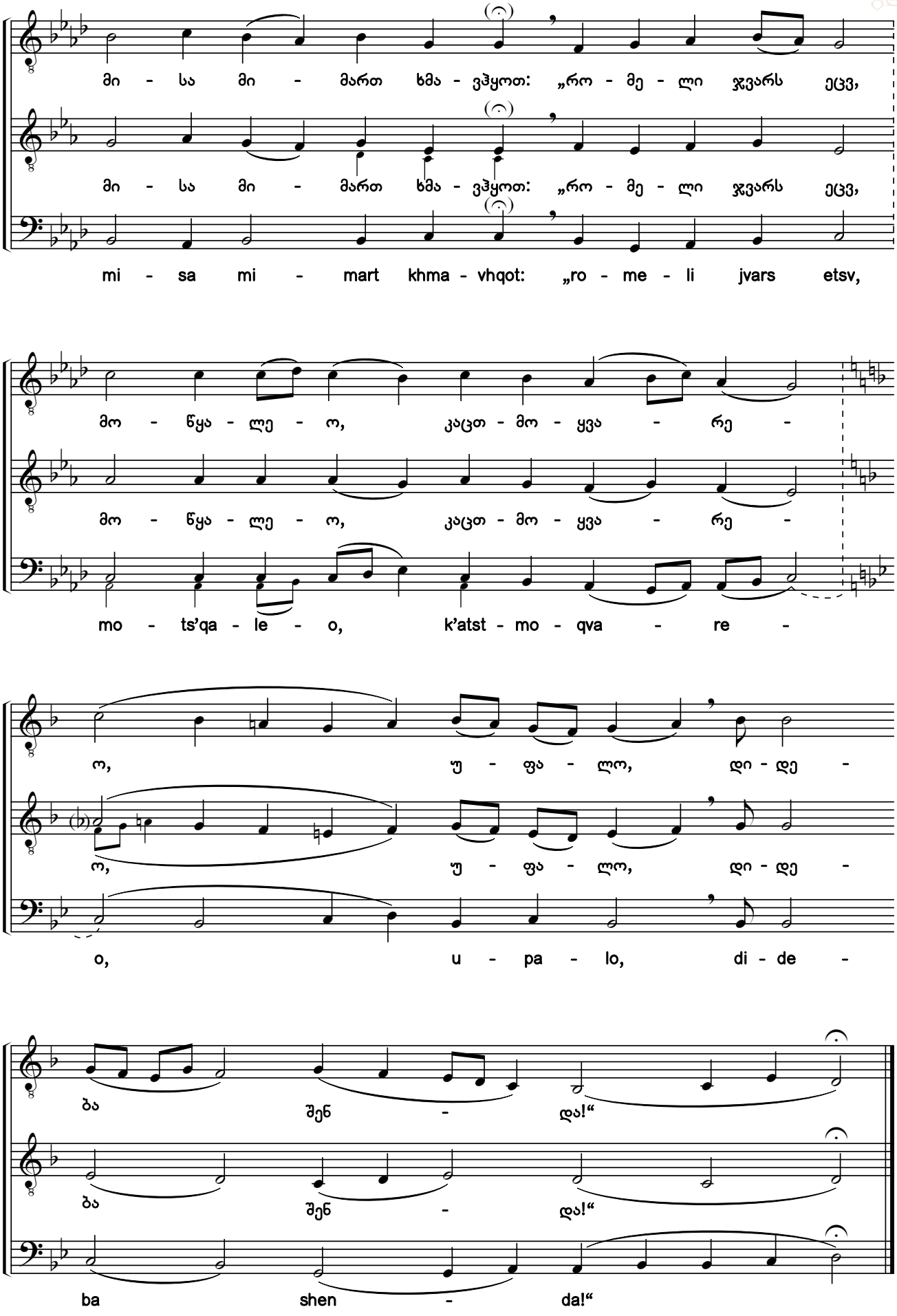

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

34a. დღეს იუდა იჯმნის ღვთისმსახურებისაგან [1] [2] [3]

Today Judas Makes a Pretense of Godliness

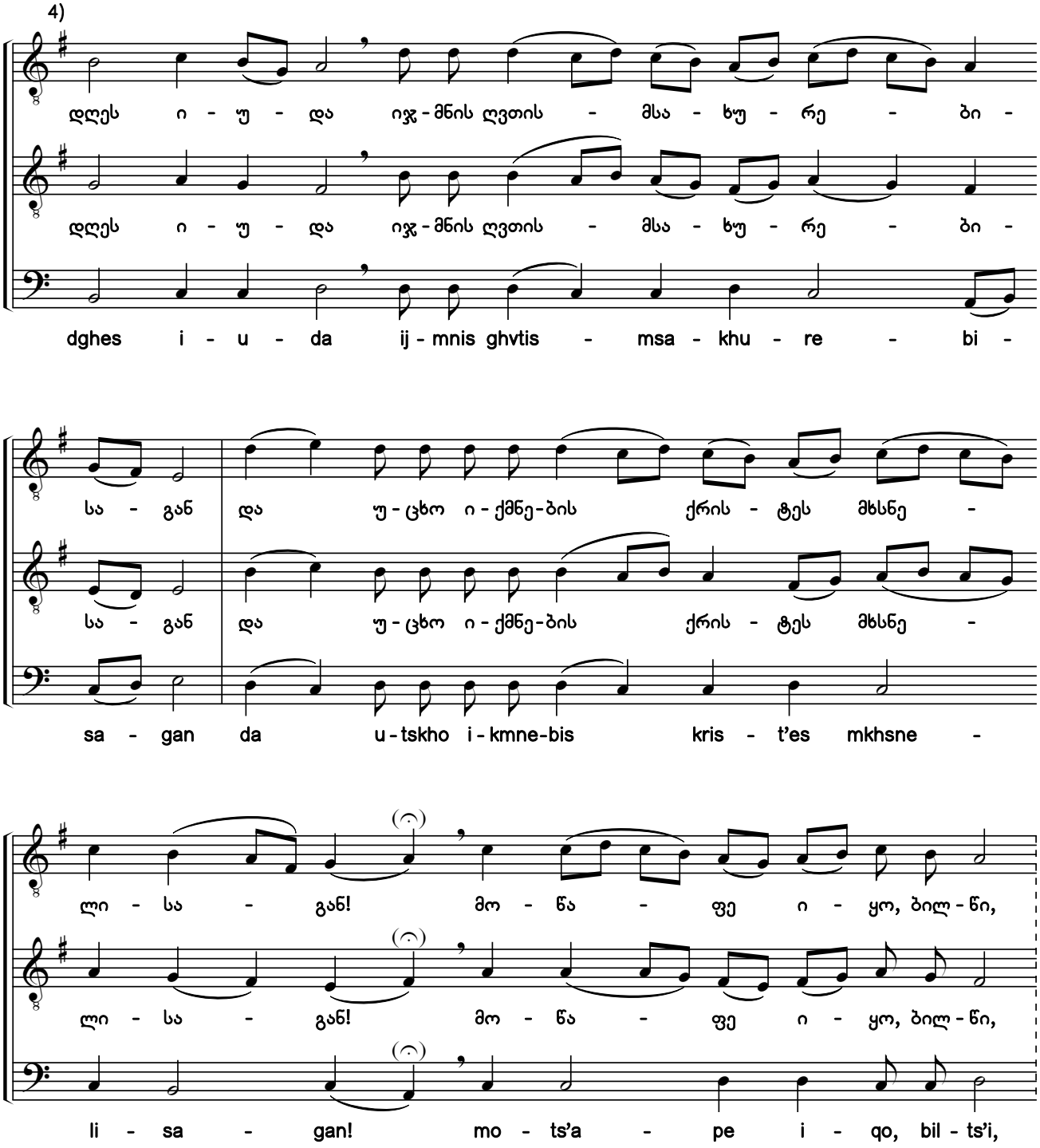

1) ხელნაწერებიდან Q686:15r; ხუნდაძე, 2128:56.

2) „მარხვანი“: „მჯდომარეე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№34a და 35b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:15r; Khundadze, 2128:56.

2) Triodion: "Like *"Mjdomare"* [original source, with a similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) Here are two variants of editing the chant (#33a and 33b) with different accidentals and modal configurations.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

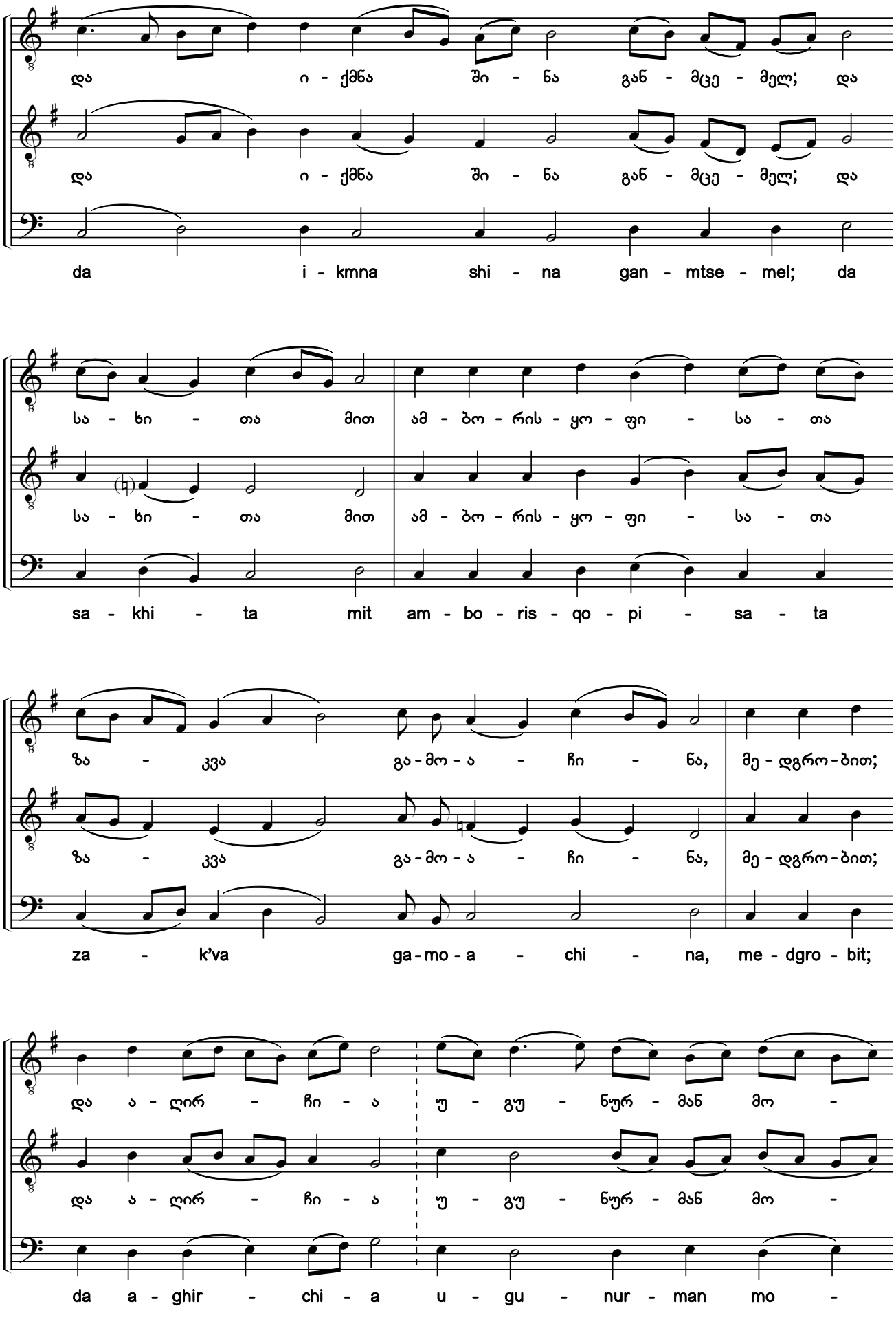

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

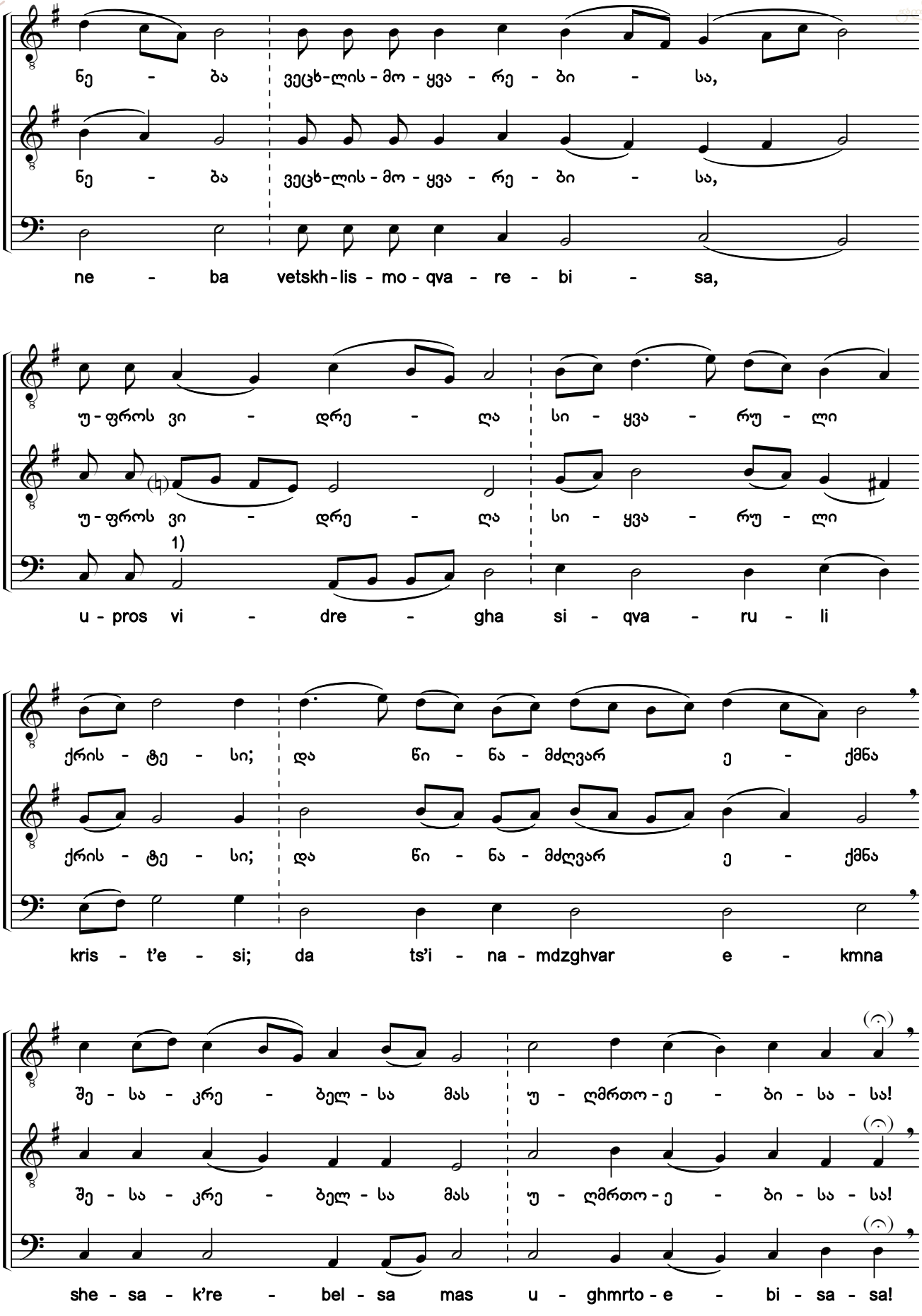

1) ხელნაწერებში ბანის პარტიაში სვლა მარცვლებზე „ვი-დრე-ღა“ კვარტით მაღლაა ჩაწერილი.

1) The bass's movement on the syllables *"vi-dre-gha"* is notated a fourth higher in the manuscripts.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

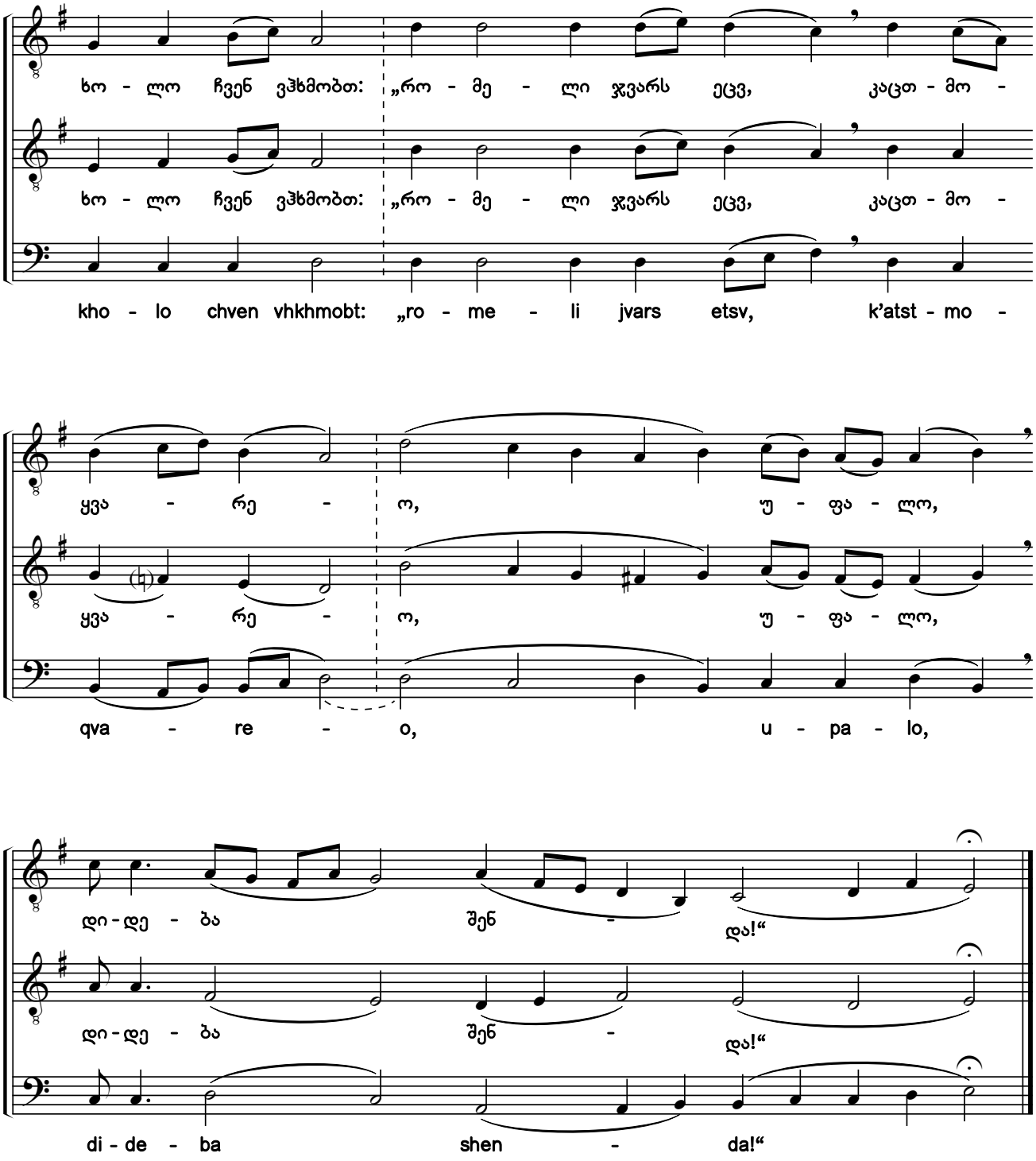

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

34b. დღეს იუდა იჯმნის ღვთისმსახურებისაგან
Today Judas Makes a Pretense of Godliness

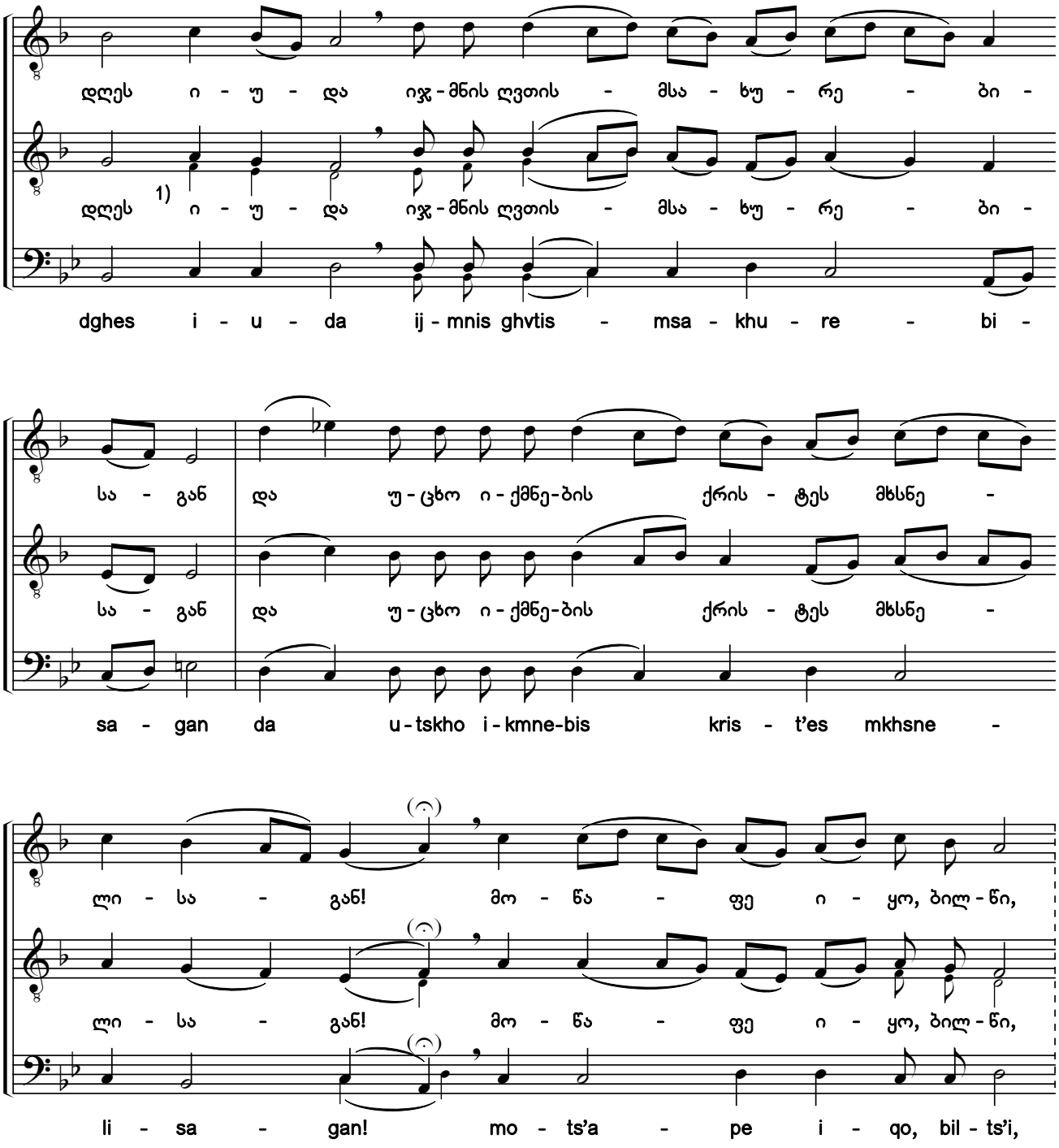

1) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

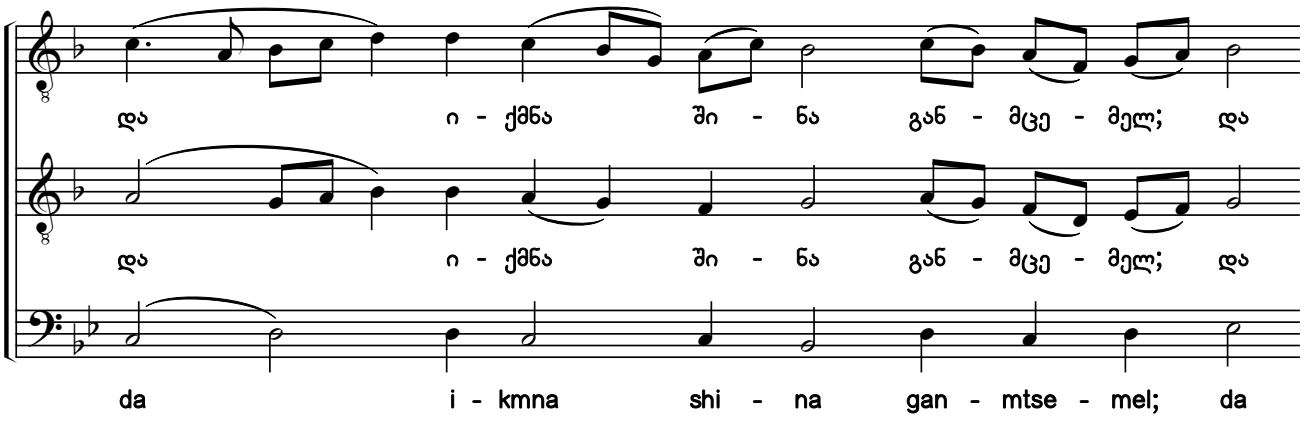

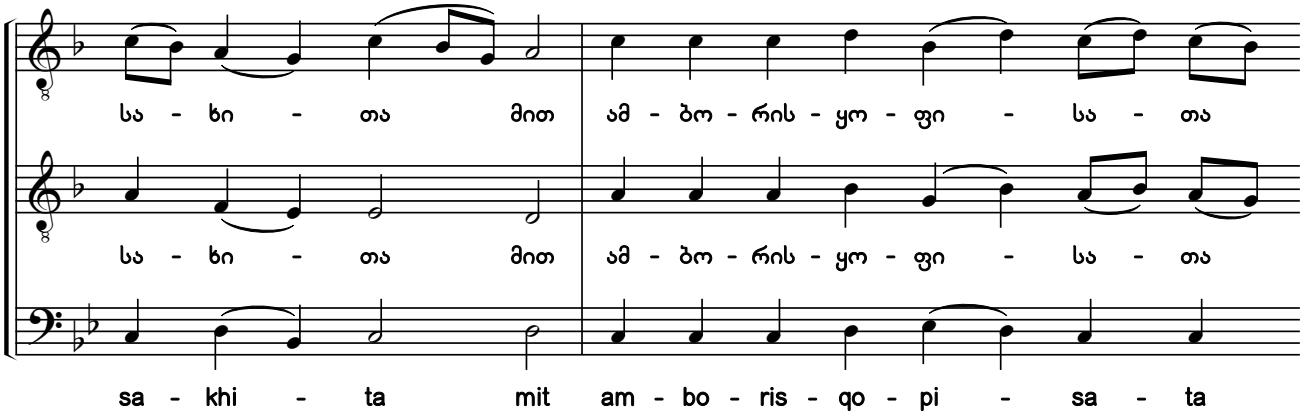

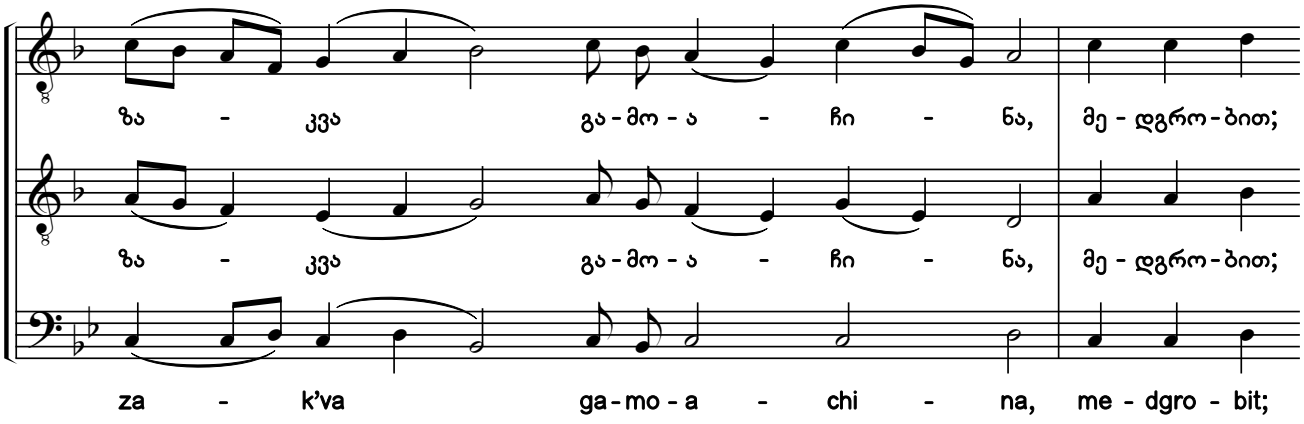

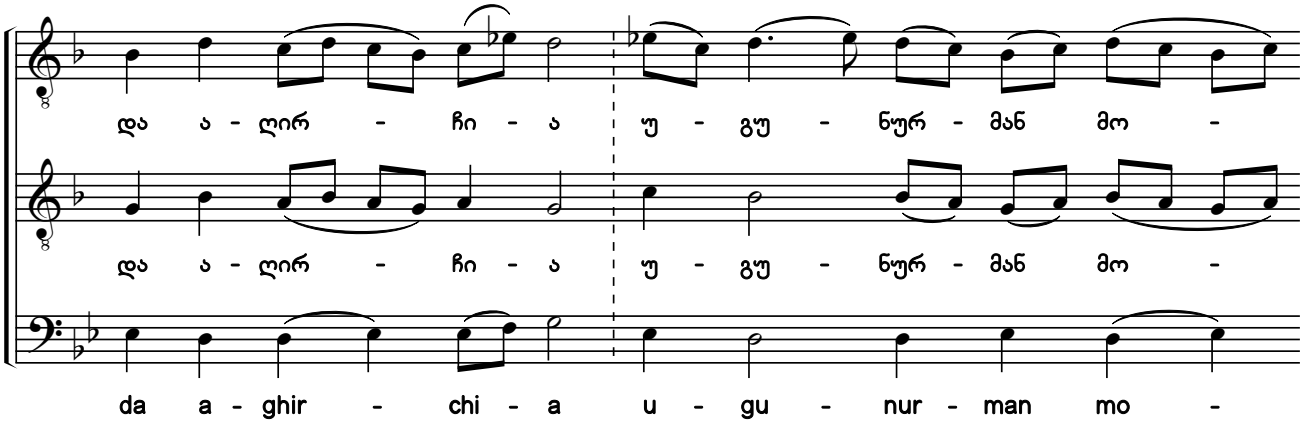

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

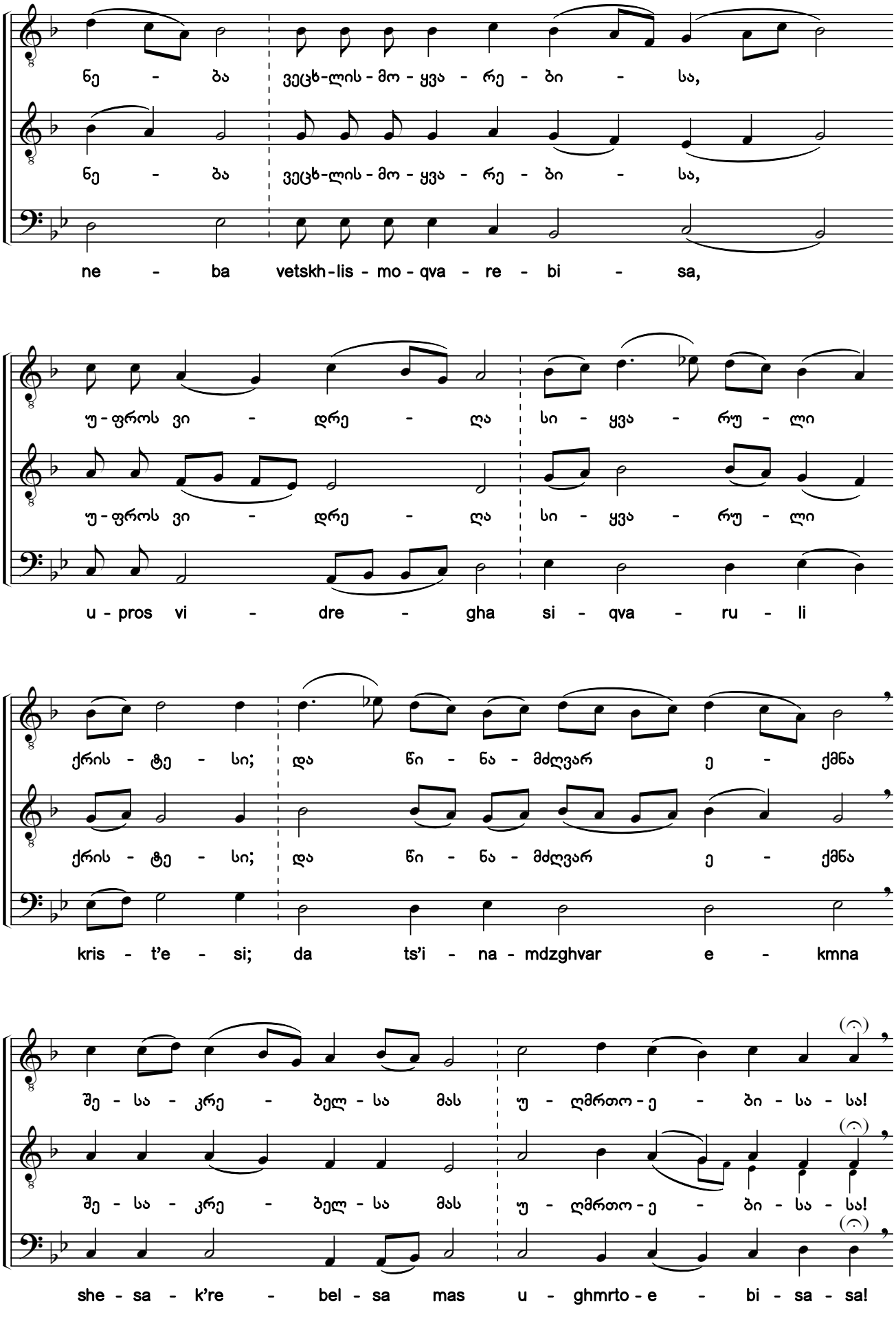

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

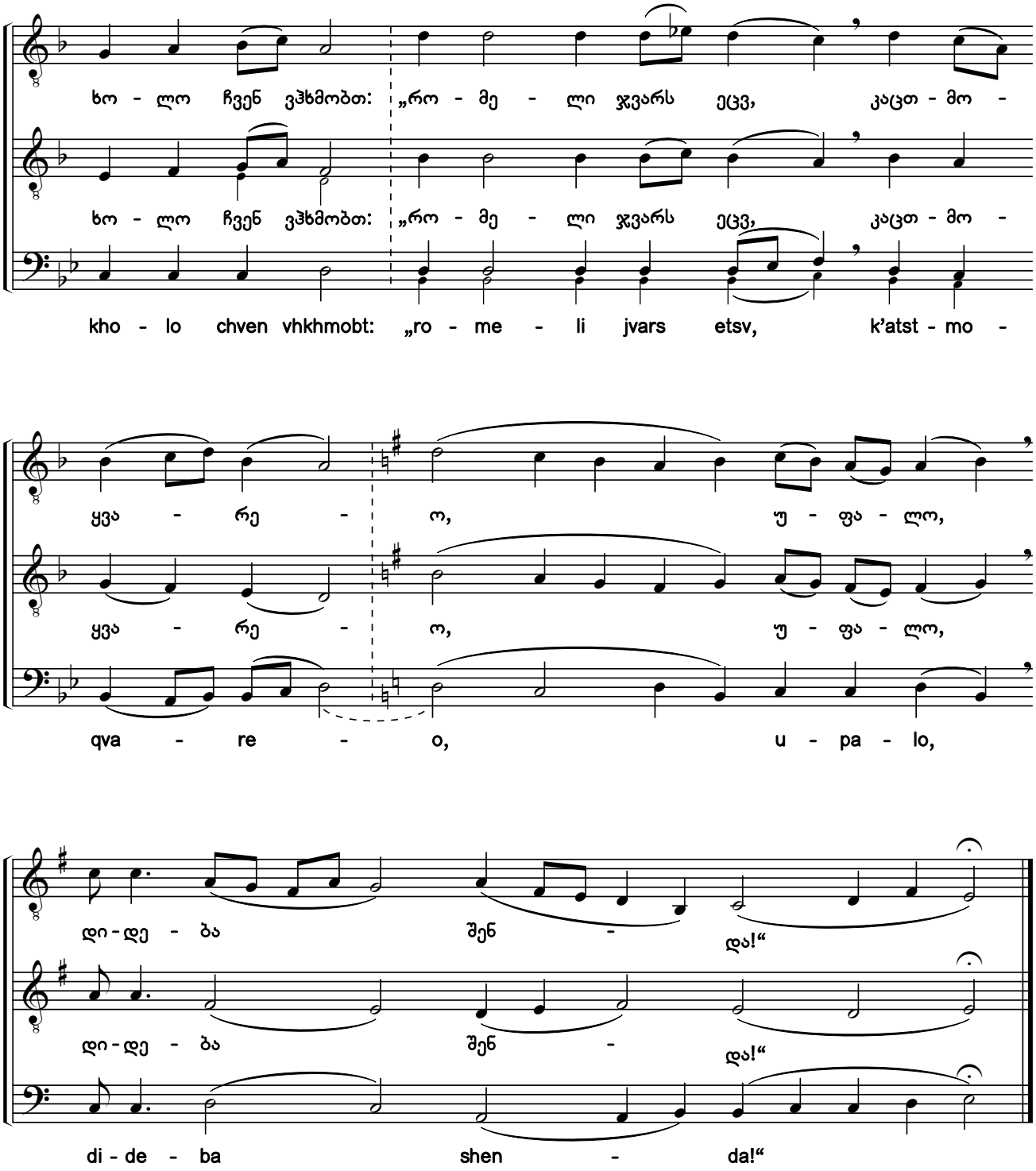

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

35. ძმათ-მოყვარება მოვიგოთ ქრისტეს მიერ [1) 2) 3)]

As Brethren in Christ, Let Us Acquire Brotherly Love

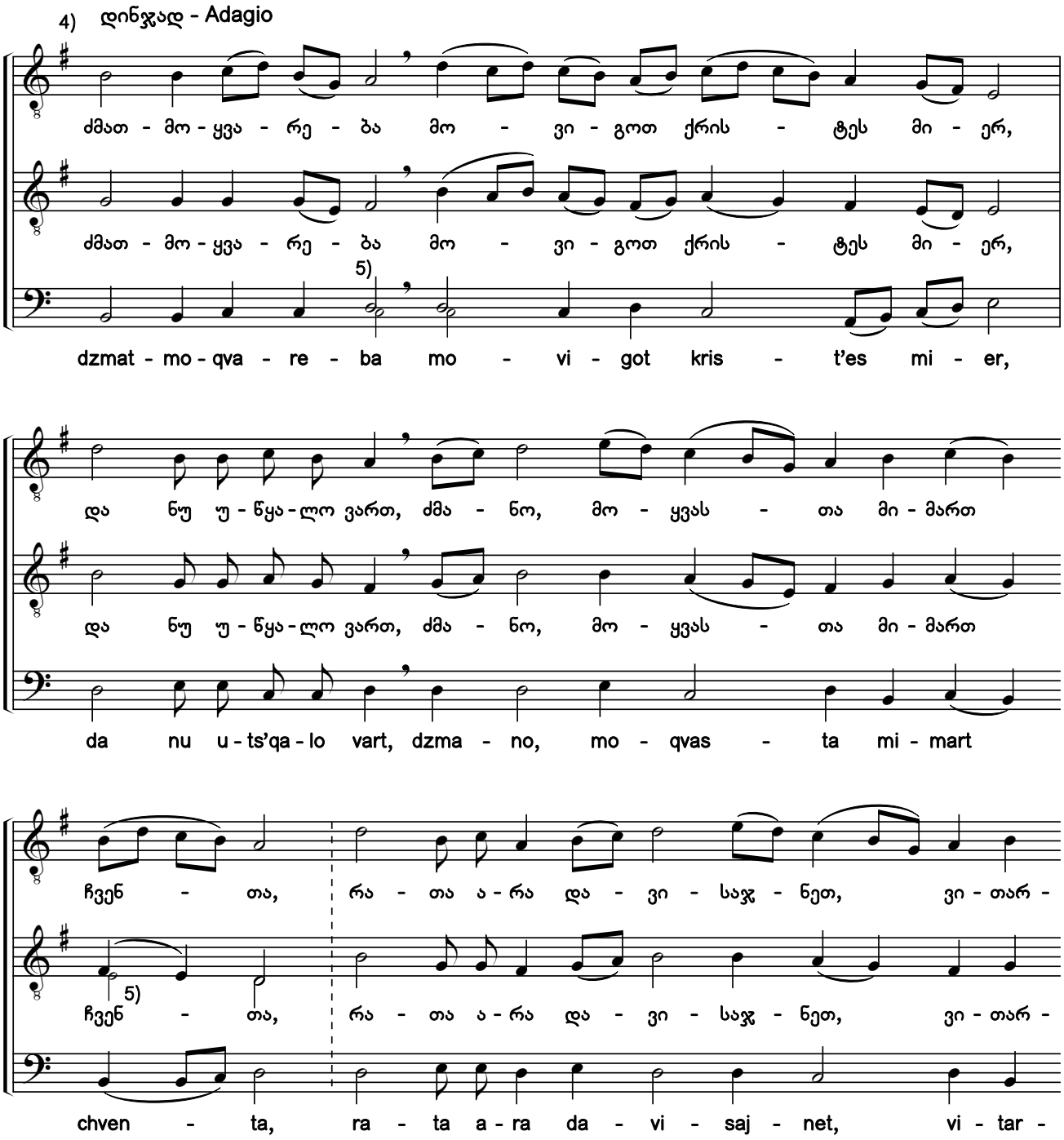

1) ხელნაწერებიდან Q686:16r; ხუნდაძე, 2128:62.

2) „მარხვანი“: „ამაღლდა ზეცად“ [დედანი. დაკარგულია. იხ. II შენიშვნა №32 საგალობელთან].

3) ხელნაწერშიც და „მარხვანშიც“ საგალობელს აწერია ხმა ა, თუმცა წინა საგალობლების მსგავსად მუსიკალურად იგი არის ზ ხმისა.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

5) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:16r; Khundadze, 2128:62.

2) Triodion: "Christ Has Ascended to Heaven" [original source, lost. See note #2 for chant #32].

3) The chant has tone 1 indicated in the manuscript and Triodion, although like the previous chants, musically it is tone 7.

4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

5) The voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

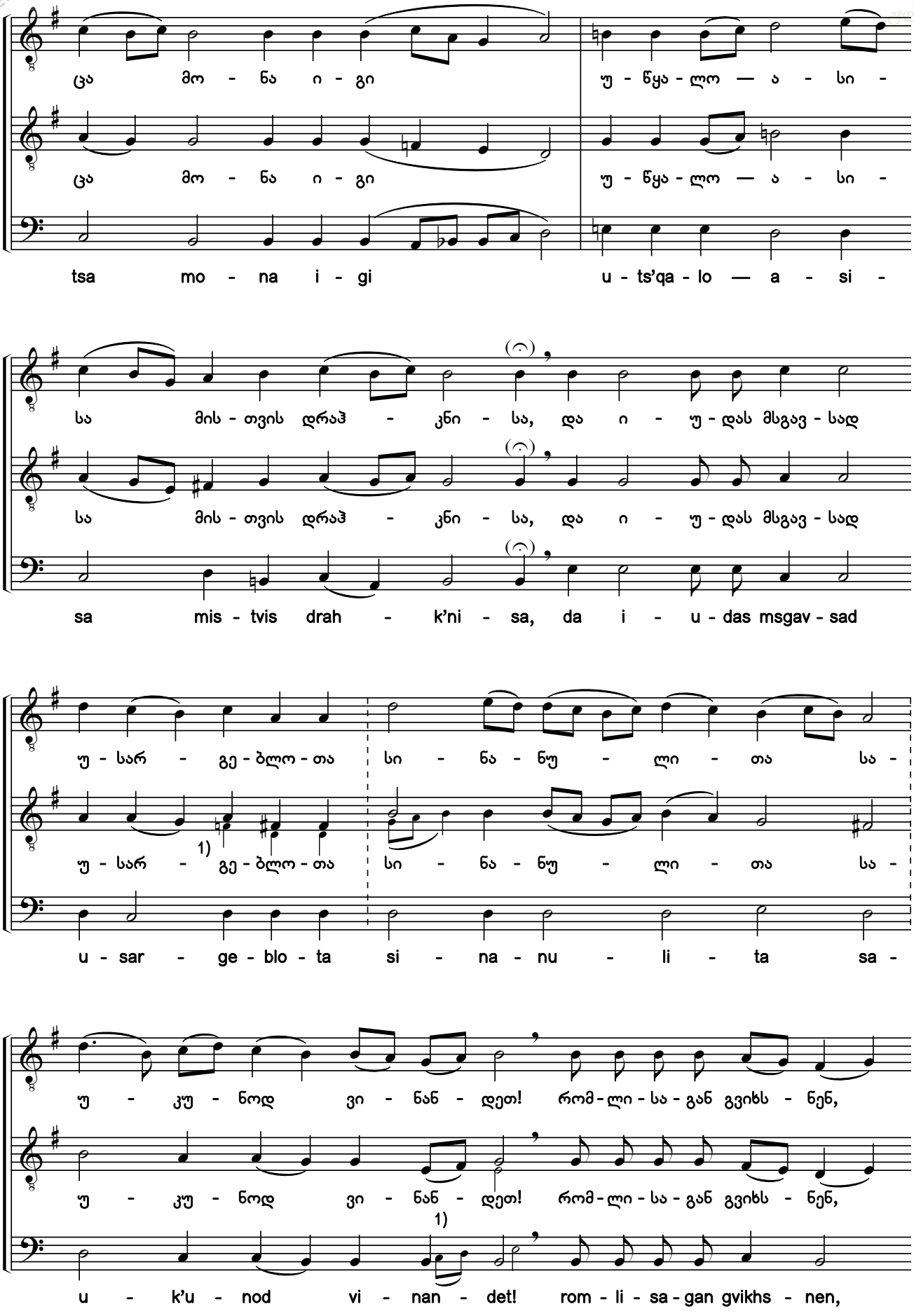

1) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.
1) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

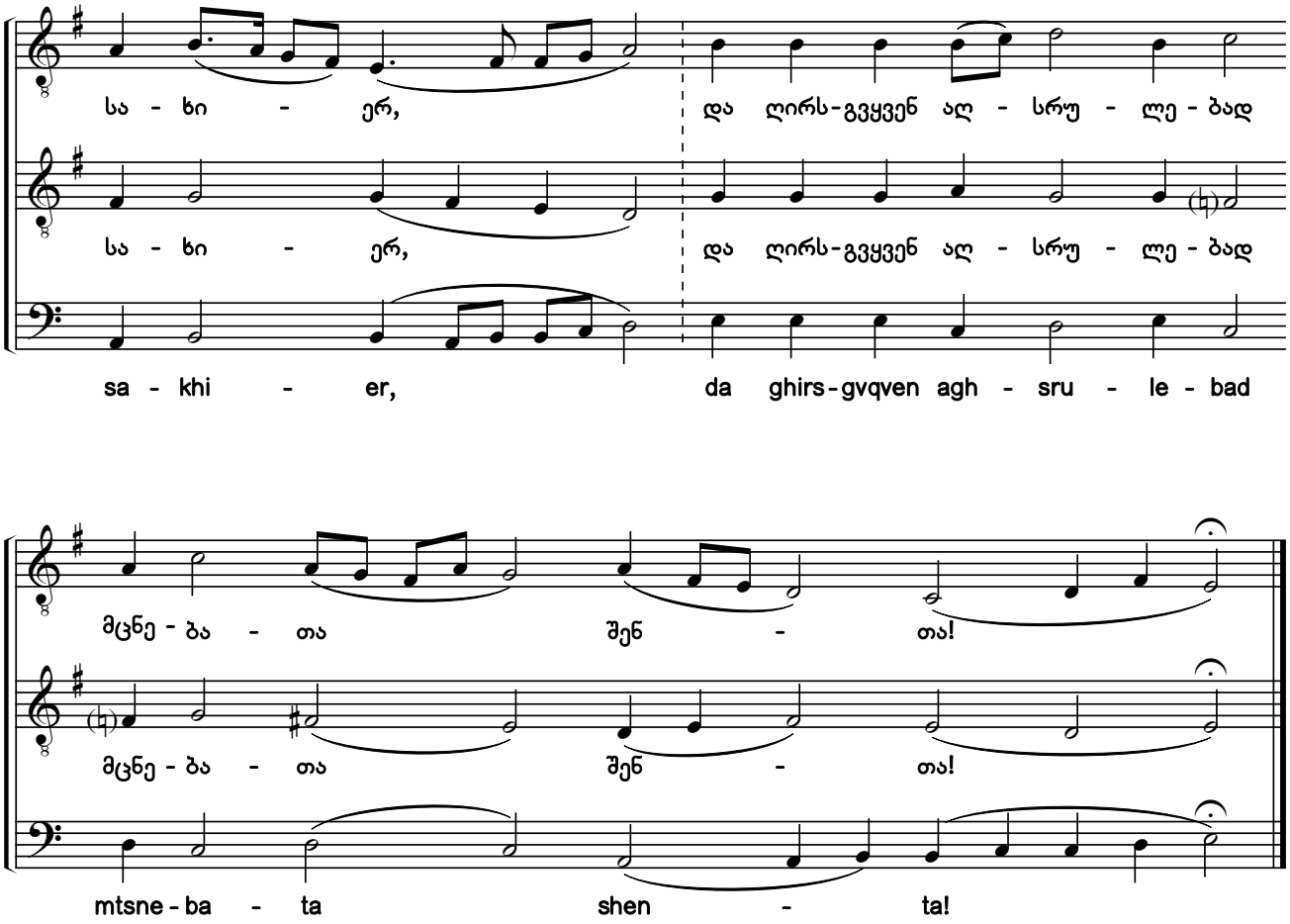

36. დიდება [1)]

ხმა ზ

Glory

Tone 7

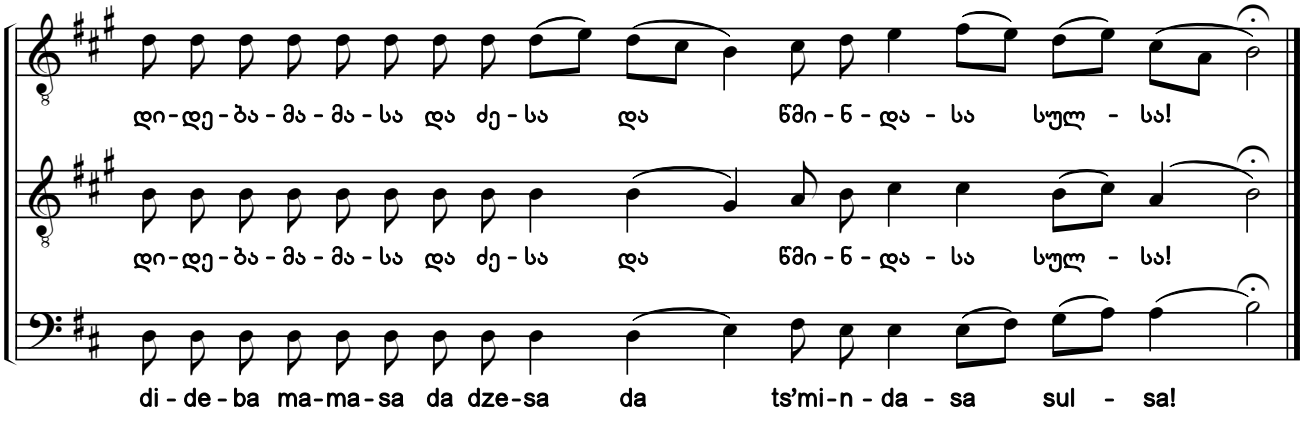

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№211).

1) Copied from Anthology Vol. 16 (#211).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

37. დიდებული ითქვა შენთვის თესლითი თესლადმდე [1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ზ

Glorious Things Are Spoken of You Throughout all the World

Theotokion. Tone 7

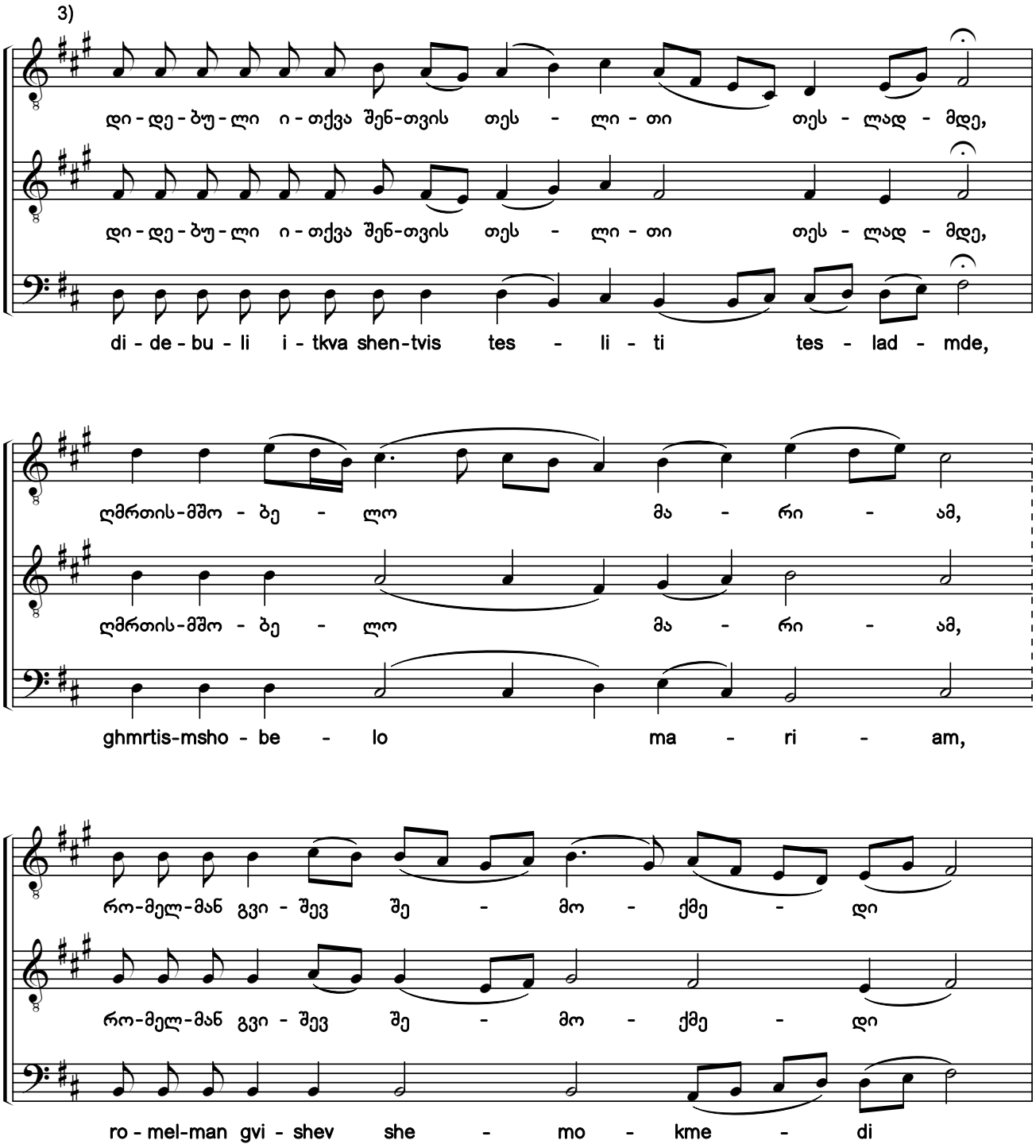

1) ხელნაწერებიდან Q686:15r; ხუნდაძე, 2128:54.

2) „მარხვანი“: „უფსკრულთა ზღვისათა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q689:024r (ანთ., ტ. VIII:73, №35)].

3) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:15r; Khundadze, 2128:54.

2) Triodion: "To the Depths of the Sea" [original source, with a similar melody - Q689:024r (Anth. Vol. 8:73, #35)].

3) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.

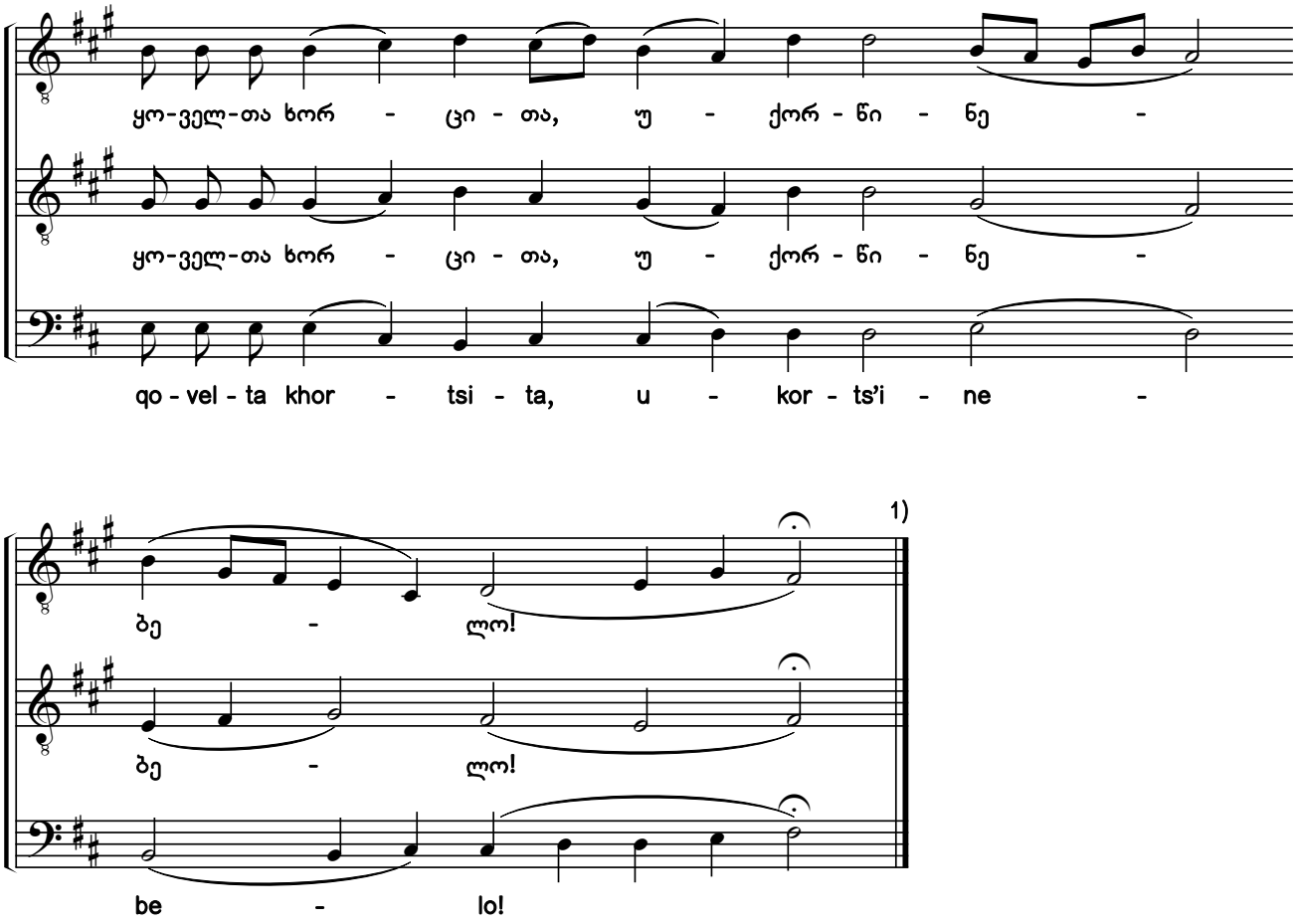

38. აწ და[2)]

ხმა ზ

Now and Ever

Tone 7

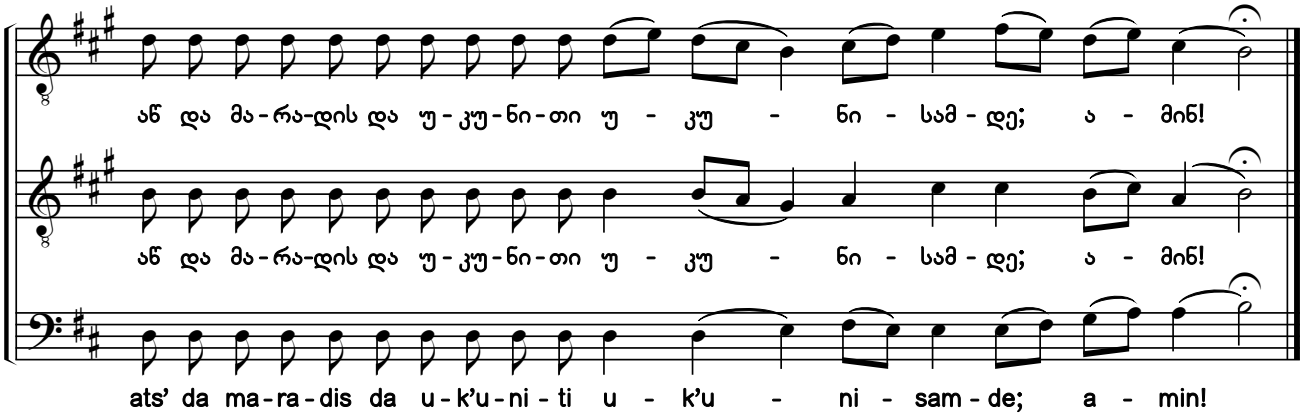

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„დიდებული ითქვა შენთვის“].

2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№213).

1) Triodion: "Now and Ever [and] again ["Glorious Things Are Spoken"].

2) Copied from Anthology Vol. 16 (#213).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

39a. მოწაფე მოძღვრისა აღითქვამს ქრთამსა [1) 2) 3)]

The Disciple Agreed Upon the Price of the Master

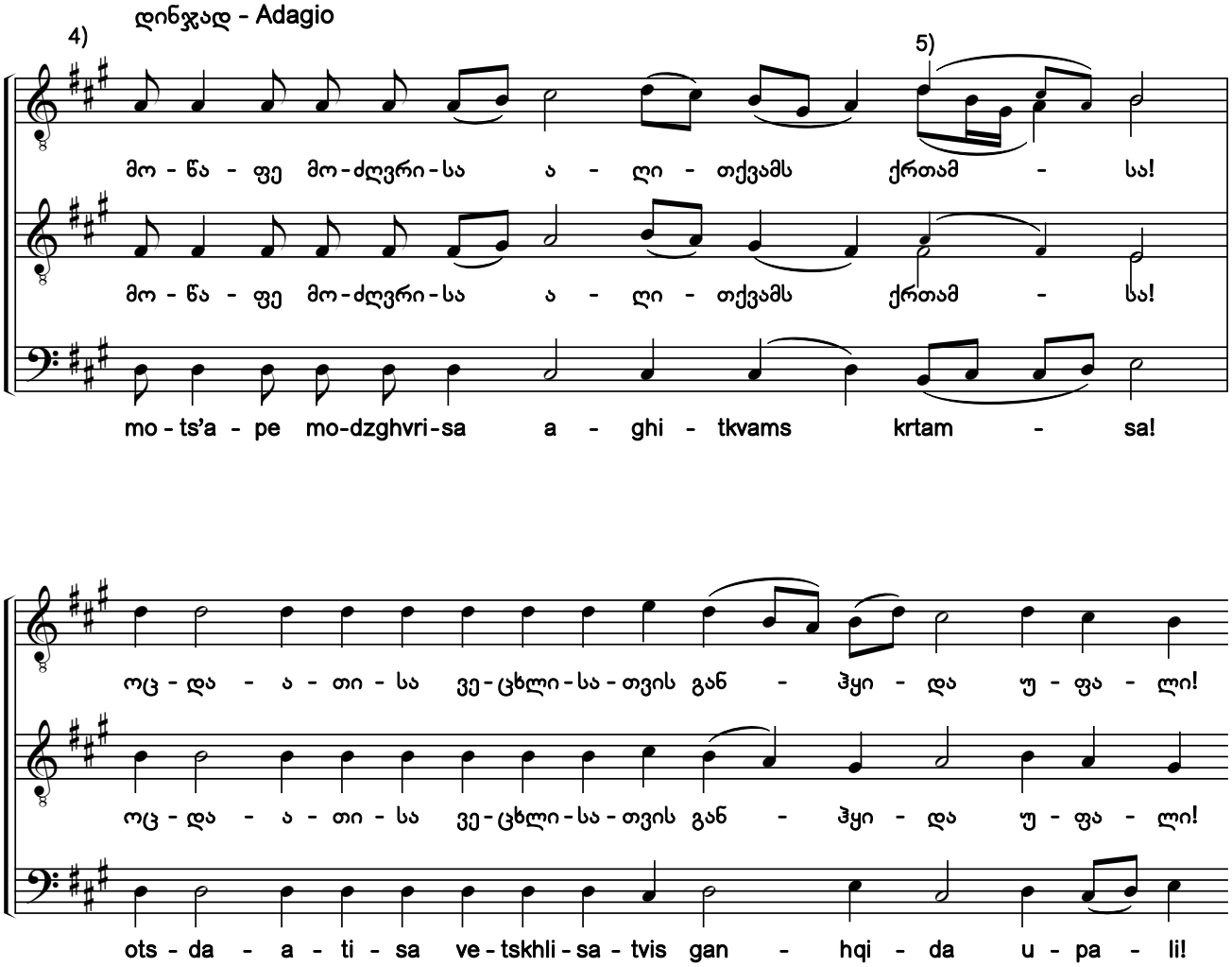

1) ხელნაწერებიდან Q686:17r; ხუნდაძე, 2128:66.

2) „მარხვანი“: „რომელმან შეიმოსე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-IX:442; Q673:718 (ანთ., ტ. XVI:95, №40); Q685:0106; Q688:129v; Q693:188r; ხუნდაძე, 2124:194].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№39a და 39b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

5) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) From the manuscripts Q686:17r; Khundadze, 2128:66.

2) Triodion: "You Who Are Clothed" [original source, with similar melody - H154-IX:442; Q673:718 (Anth. Vol. 16:95, #40); Q685:0106: Q688:129v; Q693:188r; Khundadze, 2124:194].

3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#39a and 39b).

4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

5) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

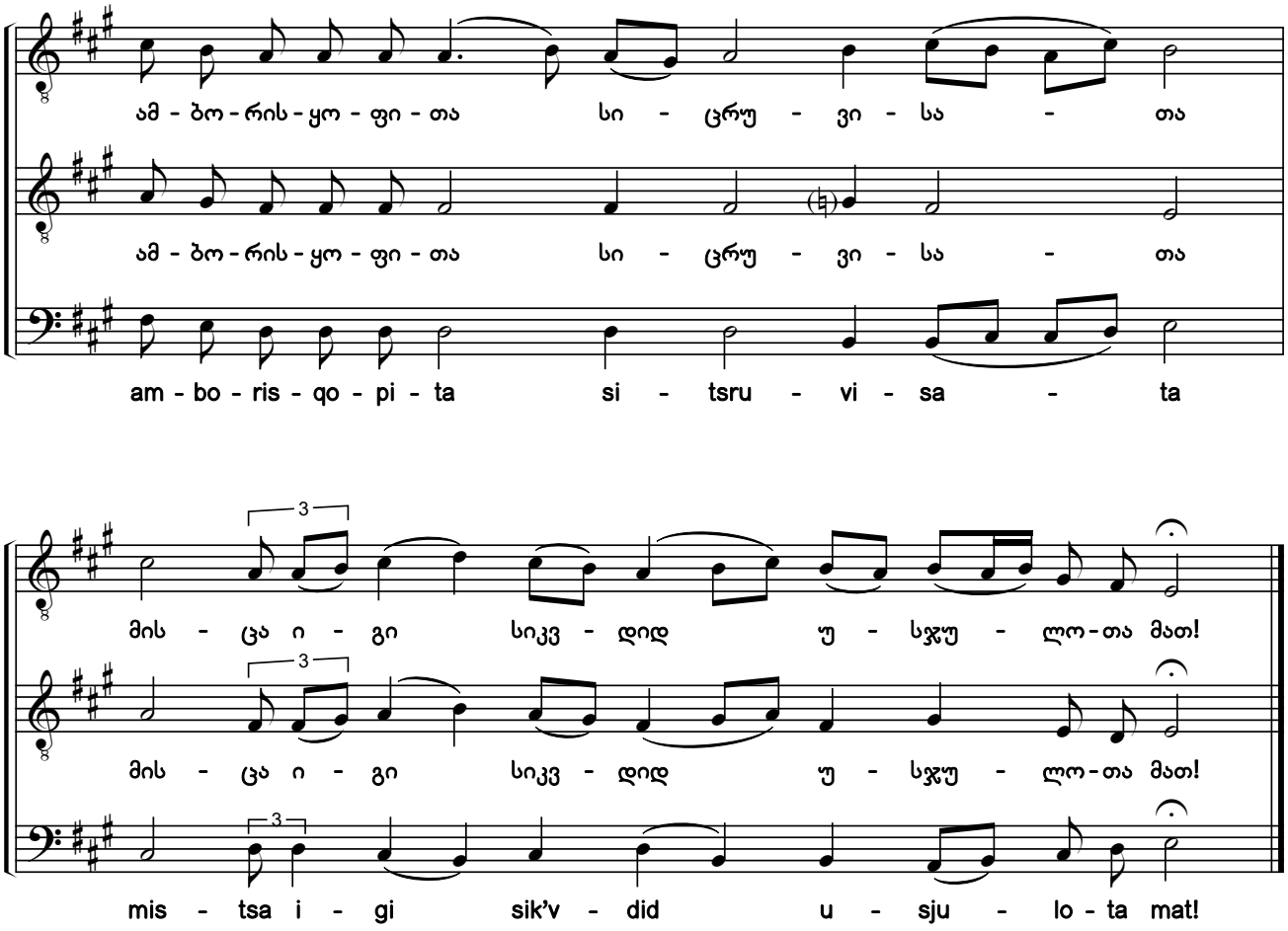

39b. მოწაფე მოძღვრისა ალითქვამს ქრთამსა
The Disciple Agreed Upon the Price of the Master

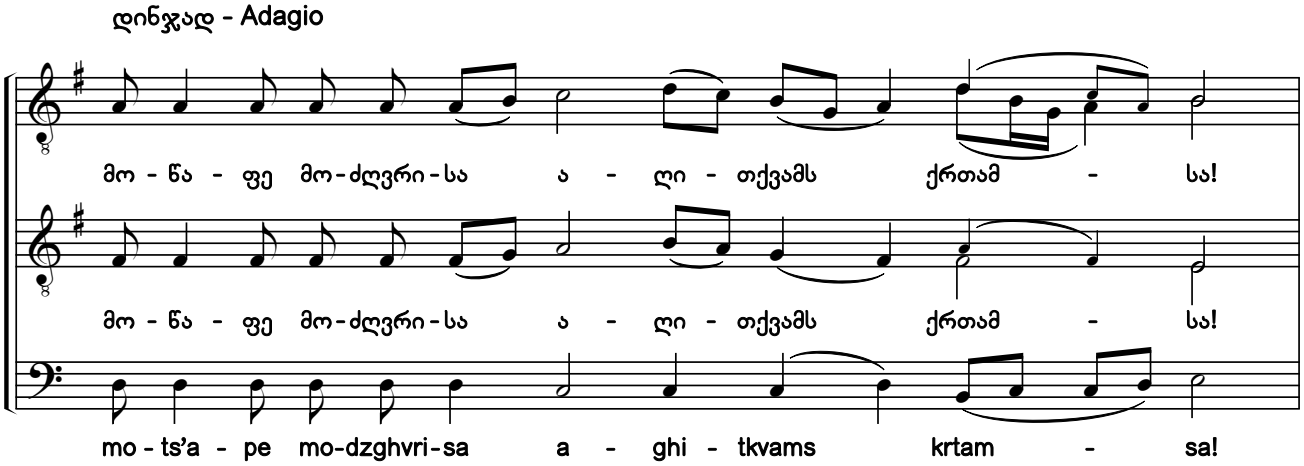

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

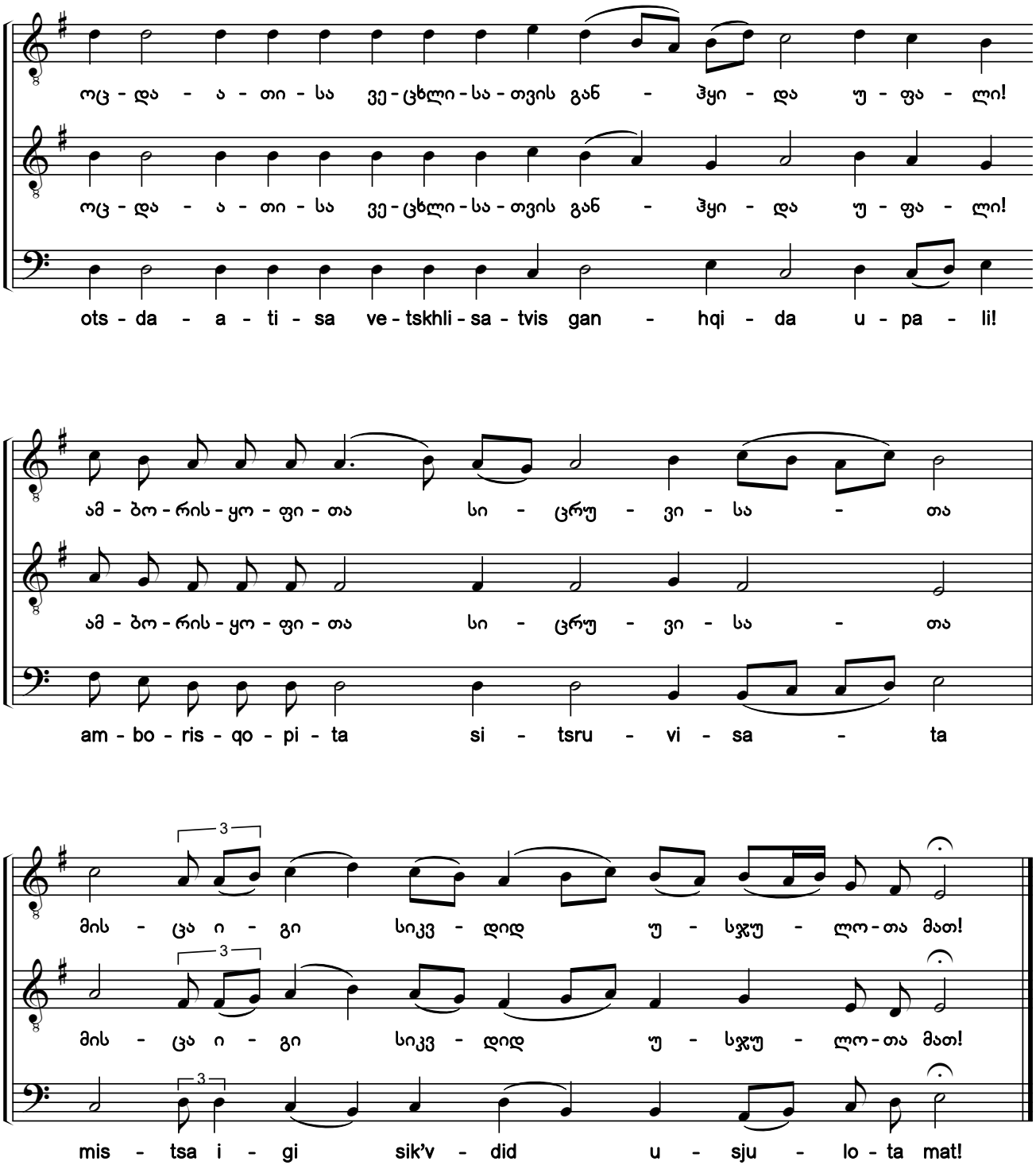

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

40. დღეს ეტყოდა შემოქმედი ცათა და ქვეყანისა [1) 2)]

Today the Creator of Heaven and Earth Said

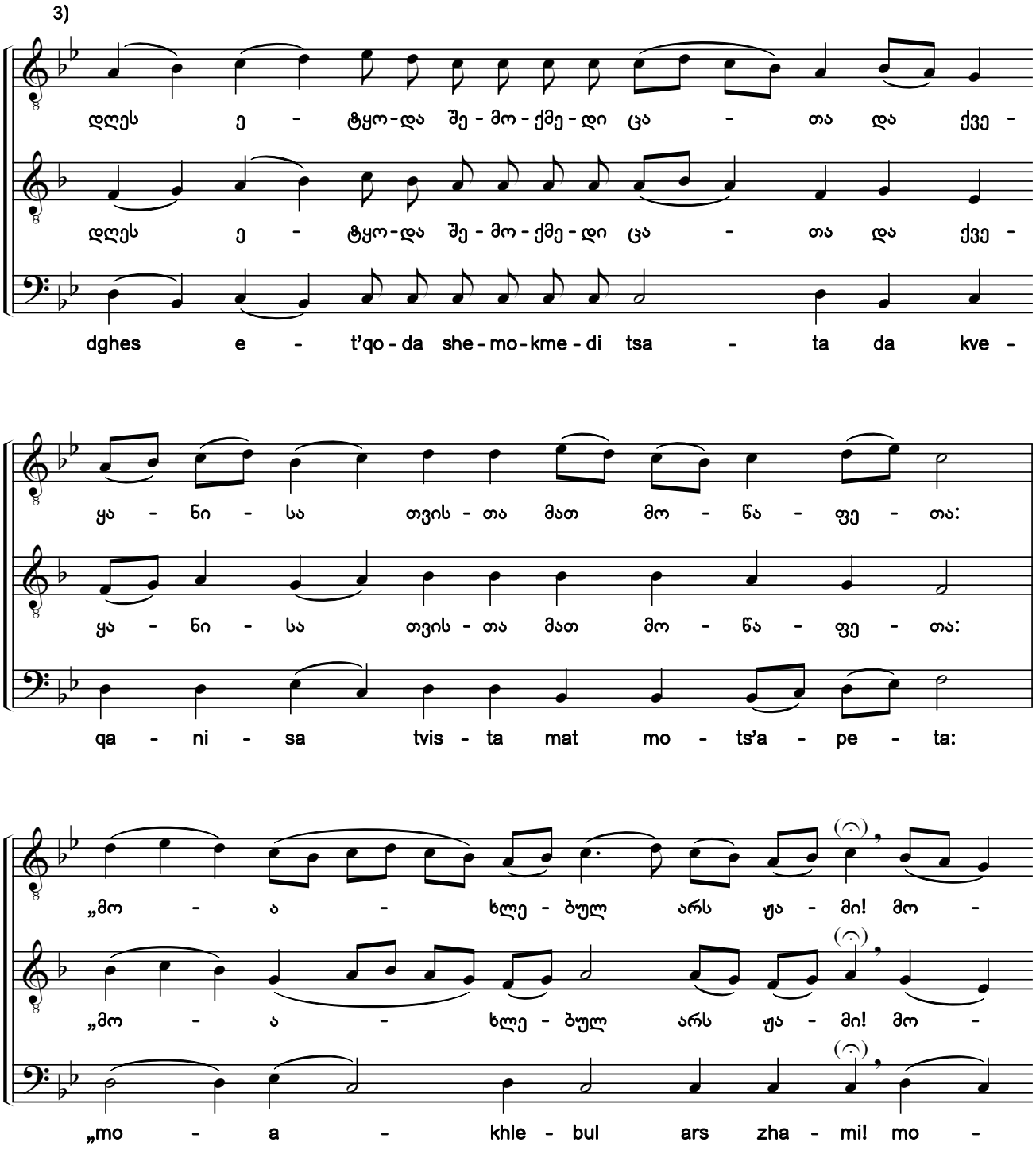

1) ხელნაწერებიდან Q686:17v; ხუნდაძე, 2128:68.

2) „მარხვანი“: „გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q689:15r (ანთ., ტ. VIII:43, №20); ხუნდაძე, 2122:210; 2127:63].

3) ხელნაწერებში გასაღებში *ფა, დო* და *სოლ* დიეზებია აღნიშნული.

1) From the manuscripts Q686:17v; Khundadze, 2128:68.

2) Triodion: "Rejoice, O Theotokos" [original source, with similar melody - Q689:15r (Anth. Vol. 8:43, #20); Khundadze, 2122:210; 2127:63].

3) The original manuscripts contain an F sharp, a C sharp and a G sharp in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

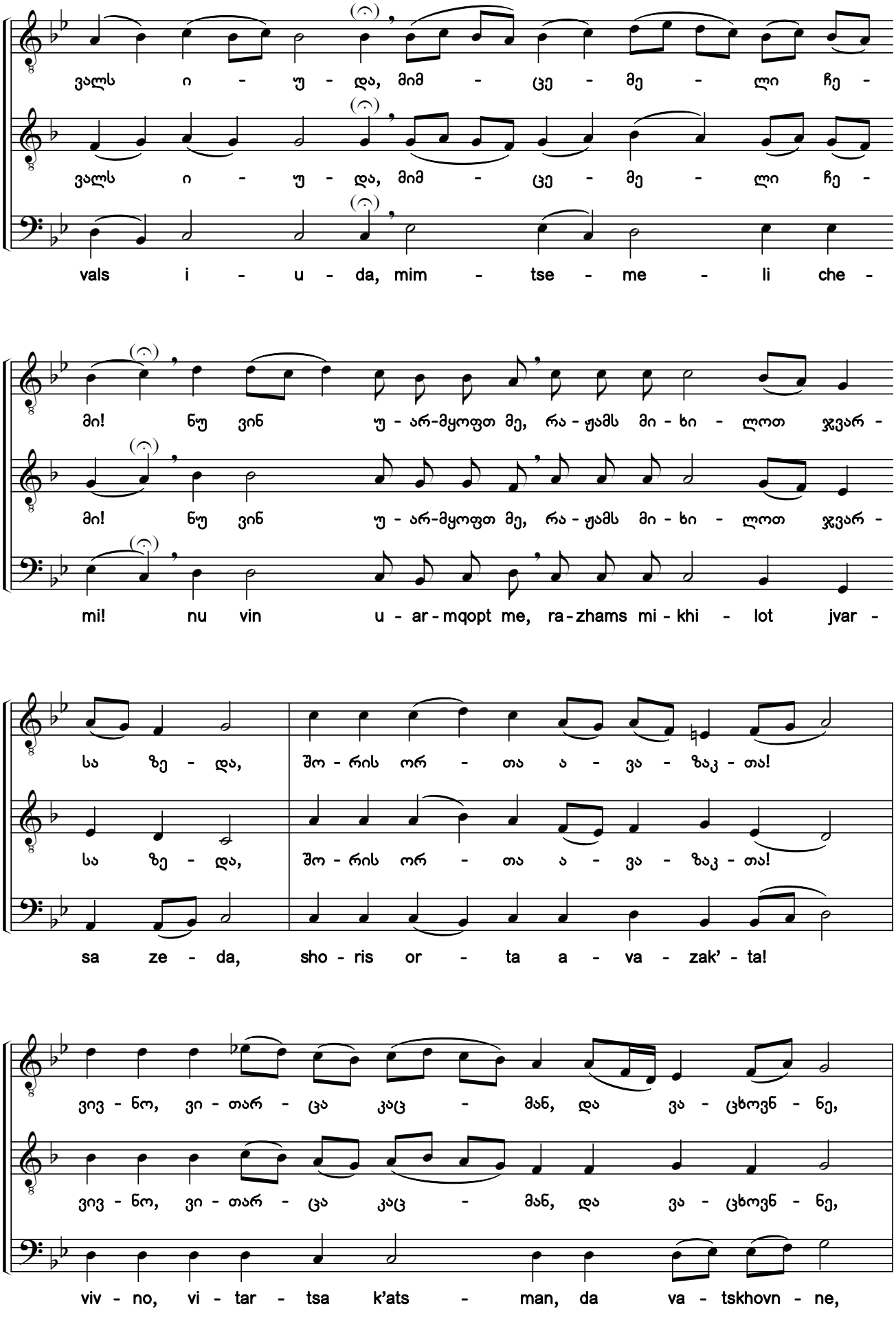

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

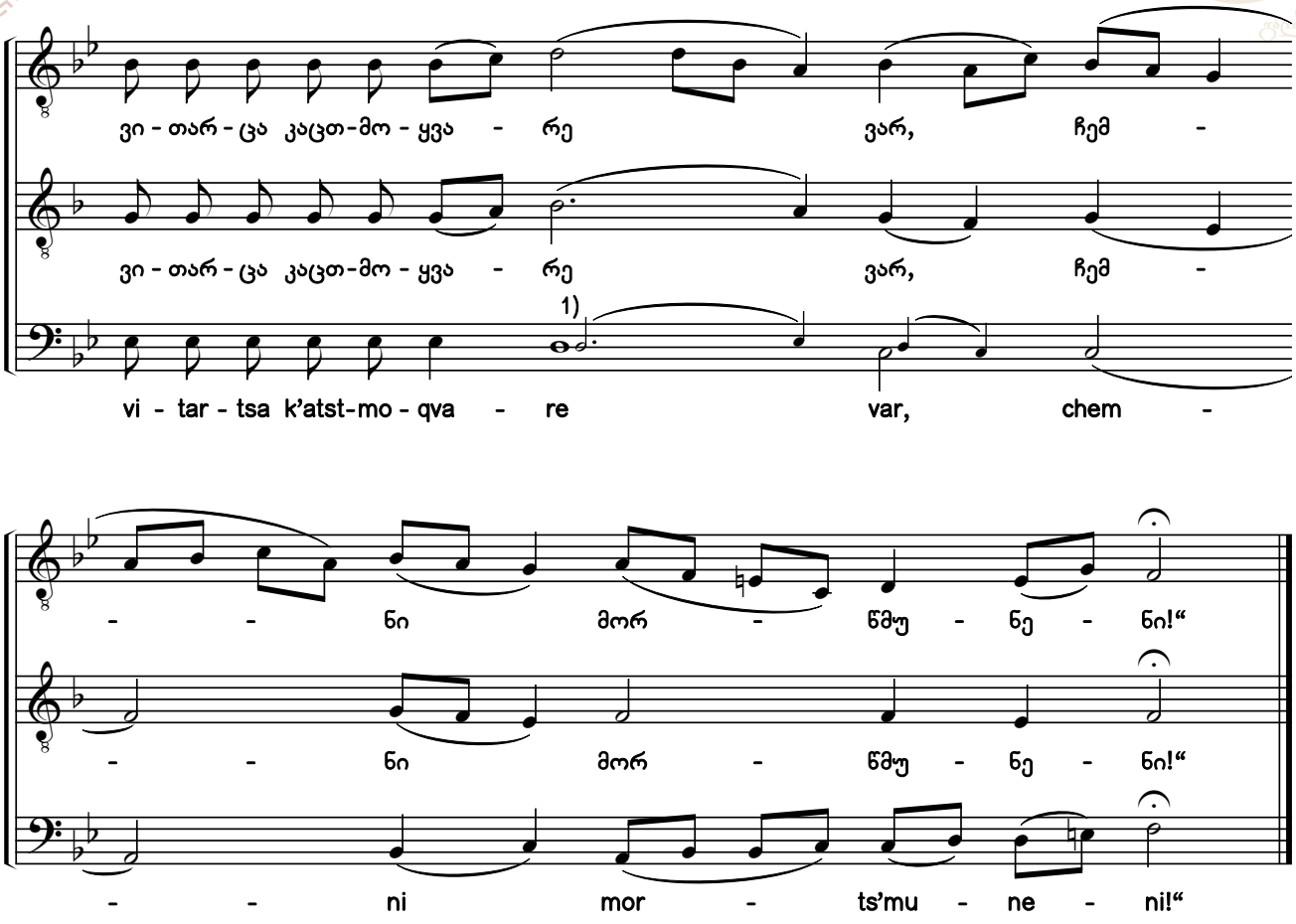

დამაბოლოვებელი მუხლი მარტივი სტილით 2)

EEnding Verse in the Simple Style

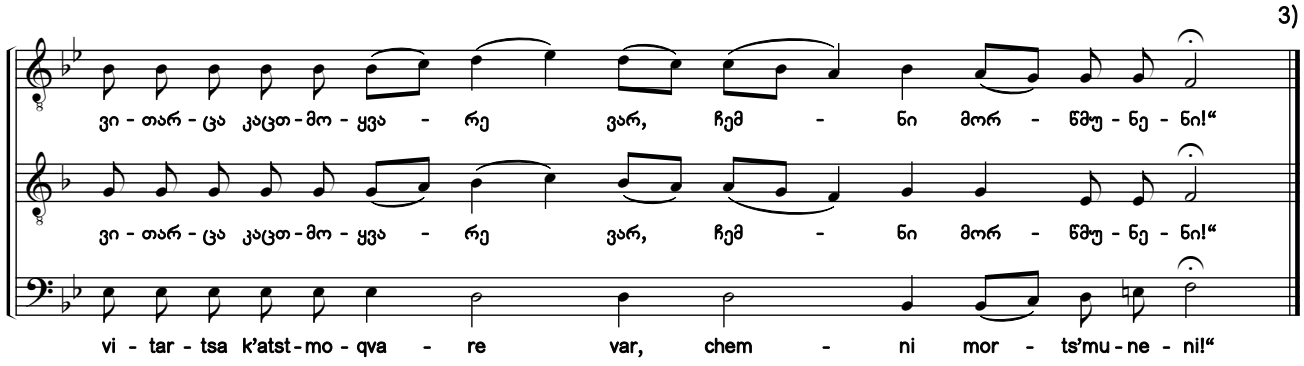

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია ხელნაწერების, ხოლო მსხვილით — ჩვენი ჩამატებული ხმათასვლა.

2) რ. ხ. (ხუნდაძე, 2128): „უფრო მოკლეთ ასე კილოზე [მარტივი სტილით] სჯობს ასე დაბოლოვება ამ გალობით ლოცვის დროს და გძლათ იტყვიან გალობას მოლხენის დროს. ამიტომ დავწერე მაგალითისთვის ამ გალობის ბოლო მოკლეთ. დეკ. რ. ხუნდაძე“.

3) „მარხვანი“: „დიდება მამასა“ [იხ. №12].

1) That shown in the smaller script is from the manuscripts, whereas the music shown in the larger font size is the voice leading added by the editors.

2) R. Kh. (Khundadze, 2128): "It is better to end this chant by singing the shorter version in this simple style during prayer and singing the longer one during festive services. Therefore, I've notated the short ending of this chant as an example. Archpr. R. Khundadze".

3) Triodion: "Glory to the Father" [see #12].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

41. რომელმან, აღსასრულსა ჟამთასა[1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ე

O Virgin Who in the Last Days

Theotokion. Tone 5

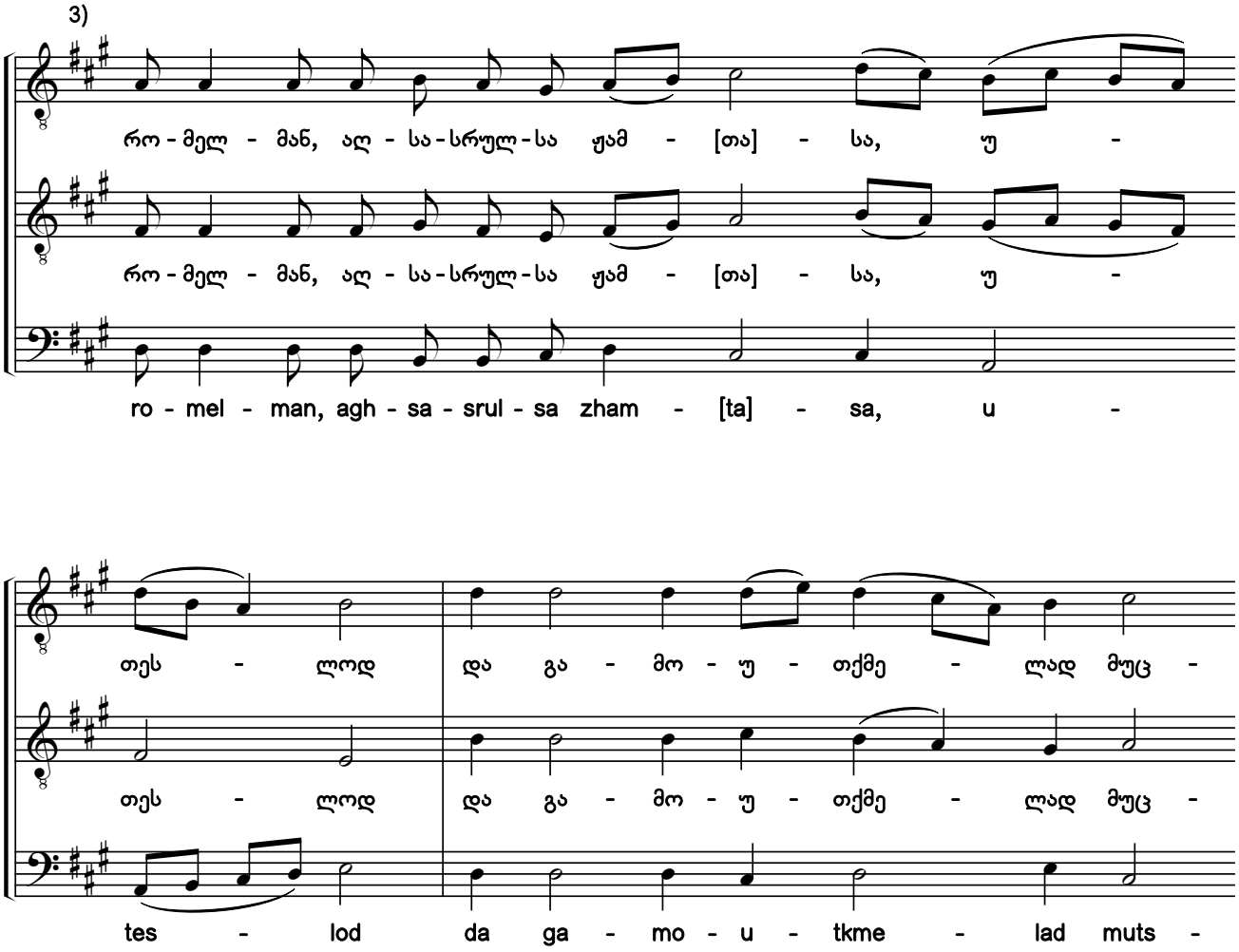

1) ხელნაწერებიდან Q686:18v; ხუნდაძე, 2128:72.

2) „მარხვანი“: „რომელმან შეიმოსე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:0718 (ანთ., ტ. XVI:85, №40); Q685:0106; Q688:129v; Q693:188r; ხუნდაძე, 2124:194].

3) ხელნაწერებში გასაღებში *ფა* და *დო* დიეზებია აღნიშნული.

1) From the manuscripts Q686:18v; Khundadze, 2128:72.

2) Triodion: "You Who Are Clothed" [original source, with similar melody - Q673:0718 (Anth. Vol. 16:85, #40); Q685:0106; Q688:129v; Q693:188r; Khundadze, 2124:194].

3) The original manuscripts contain an F sharp and a C sharp in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

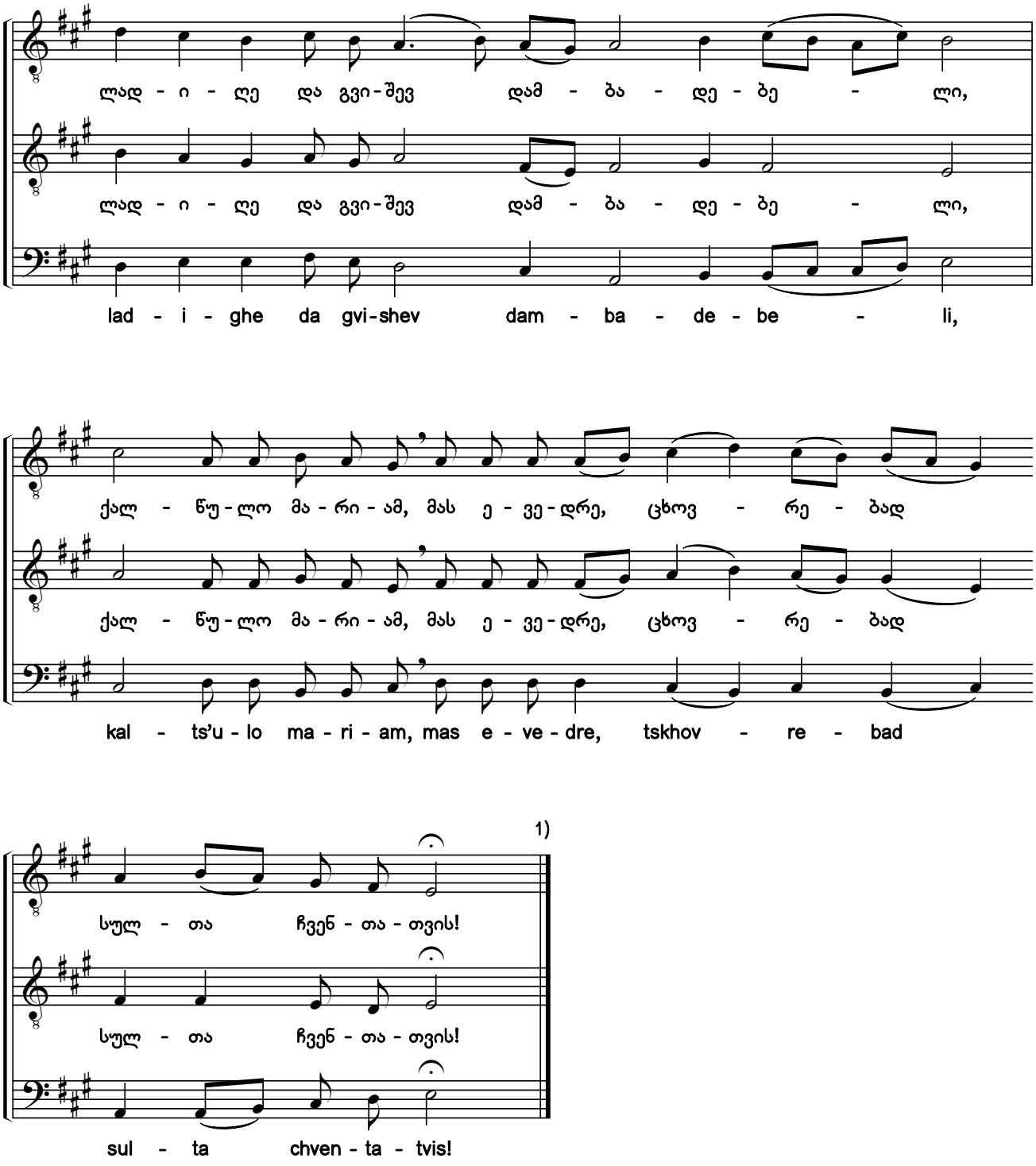

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №14] [და] იგივე [„რომელმან, აღსასრულსა ჟამთასა“].

1) Triodion: "Now and Ever (see #14) [and] again "O Virgin Who in the Last Days"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

42. დღეს იღვიძებდა იუდა მიცემად უფლისა[1) 2)]
Today Judas Watches How He May Deliver Up the Lord

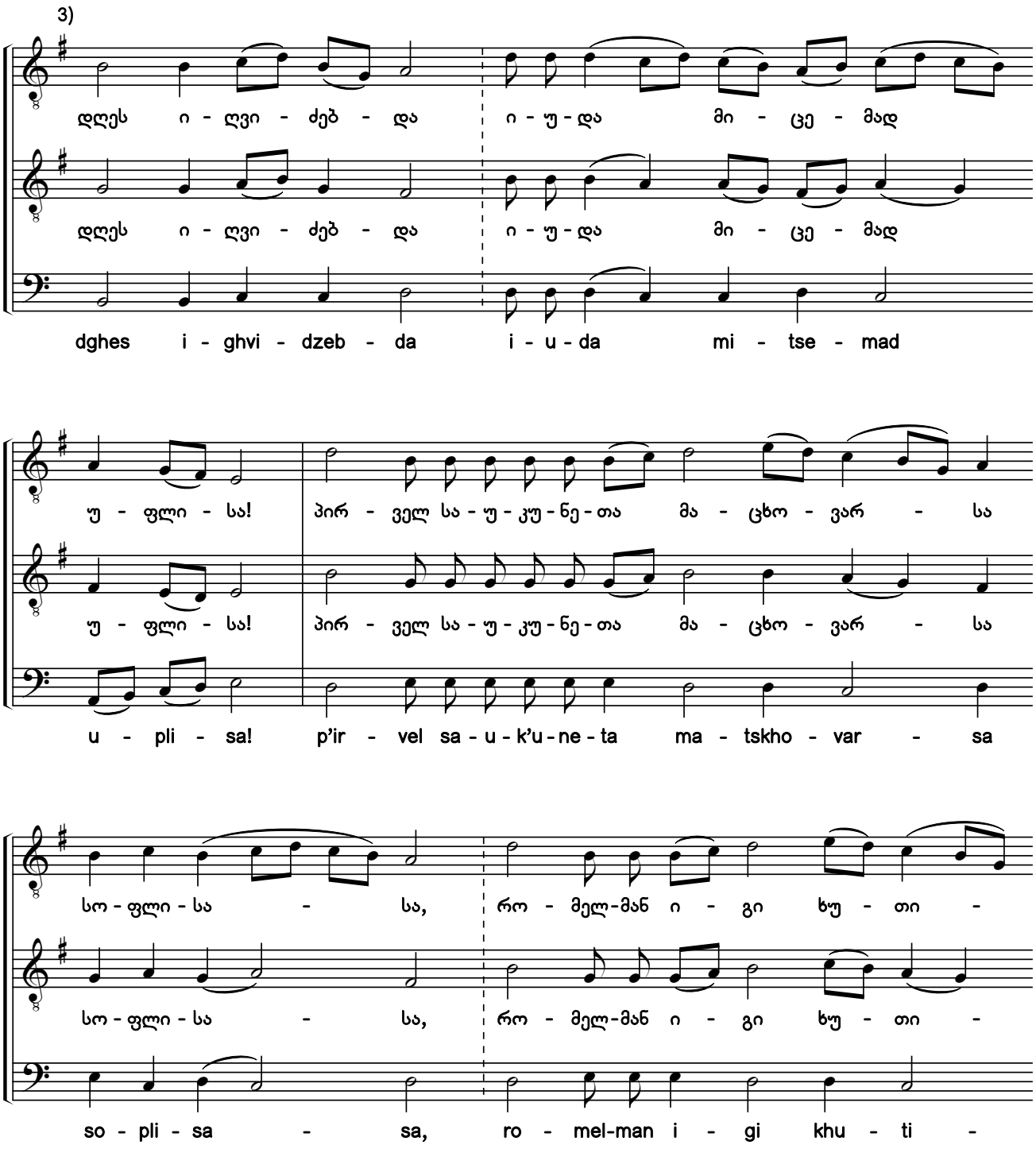

1) ხელნაწერებიდან Q686:19r, №23; 2128:74.
2) „მარხვანი“: „ამაღლდა ზეცად“ [დედანი. დაკარგულია. იხ. II შენიშვნა №32 საგალობელთან].
3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
1) From the manuscripts Q686:19r; Khundadze, 2128:74.
2) Triodion: "Christ Has Ascended to Heaven" [original source. Lost. See note #2 for chant #32].
3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

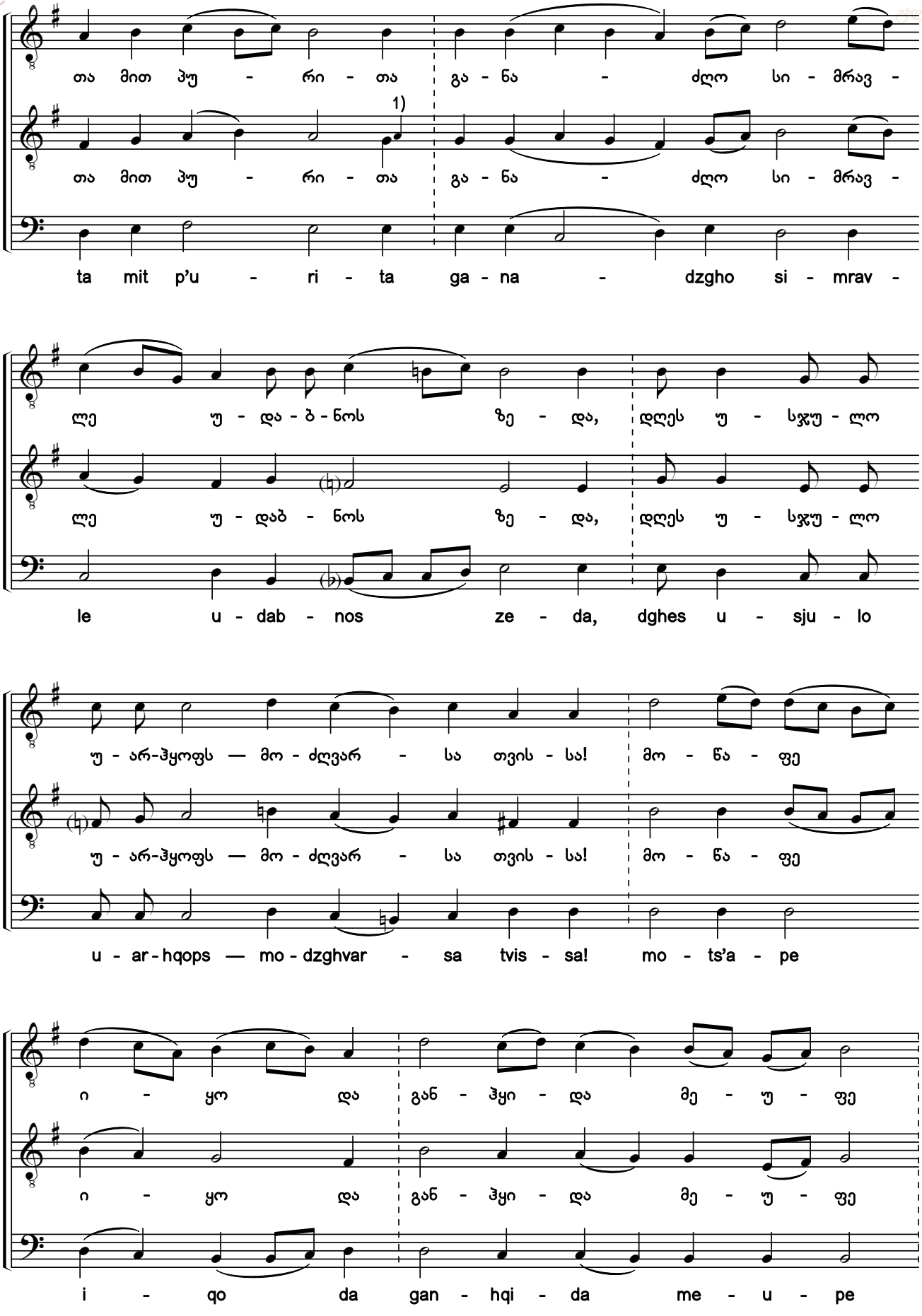

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია ლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) The A shown in the smaller script is from manuscript Khundadze, 2128.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

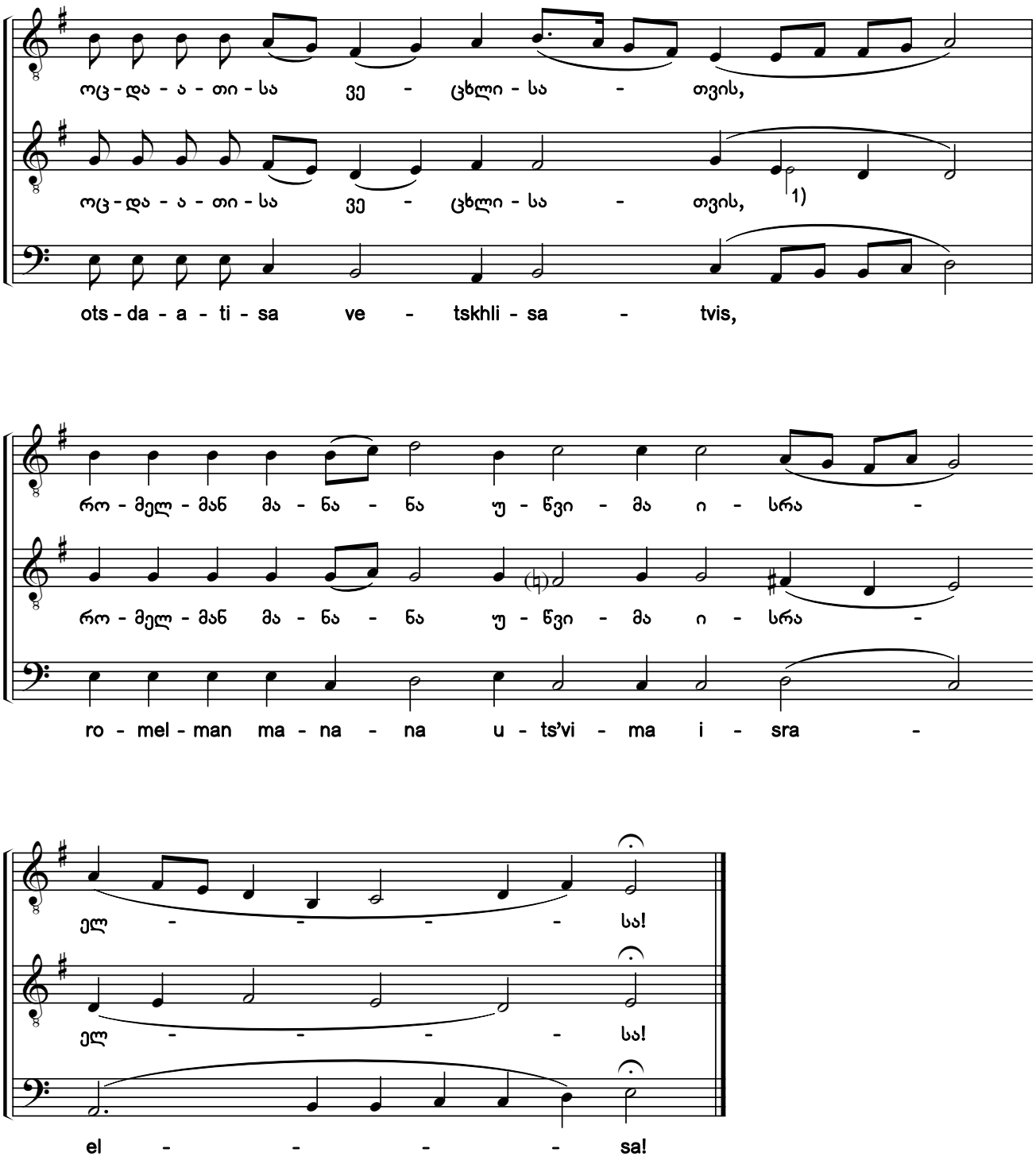

1) წვრილი შრიფტით მოცემული *მი* ჩვენი ჩამატებულია.

1) The E shown in a smaller font has been added in by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

43. დღეს ჯვარსა შეჰმსჭვალეს ჰურიათა მხსნელი [1) 2)]

Today the Jews Nailed to the Cross the Lord

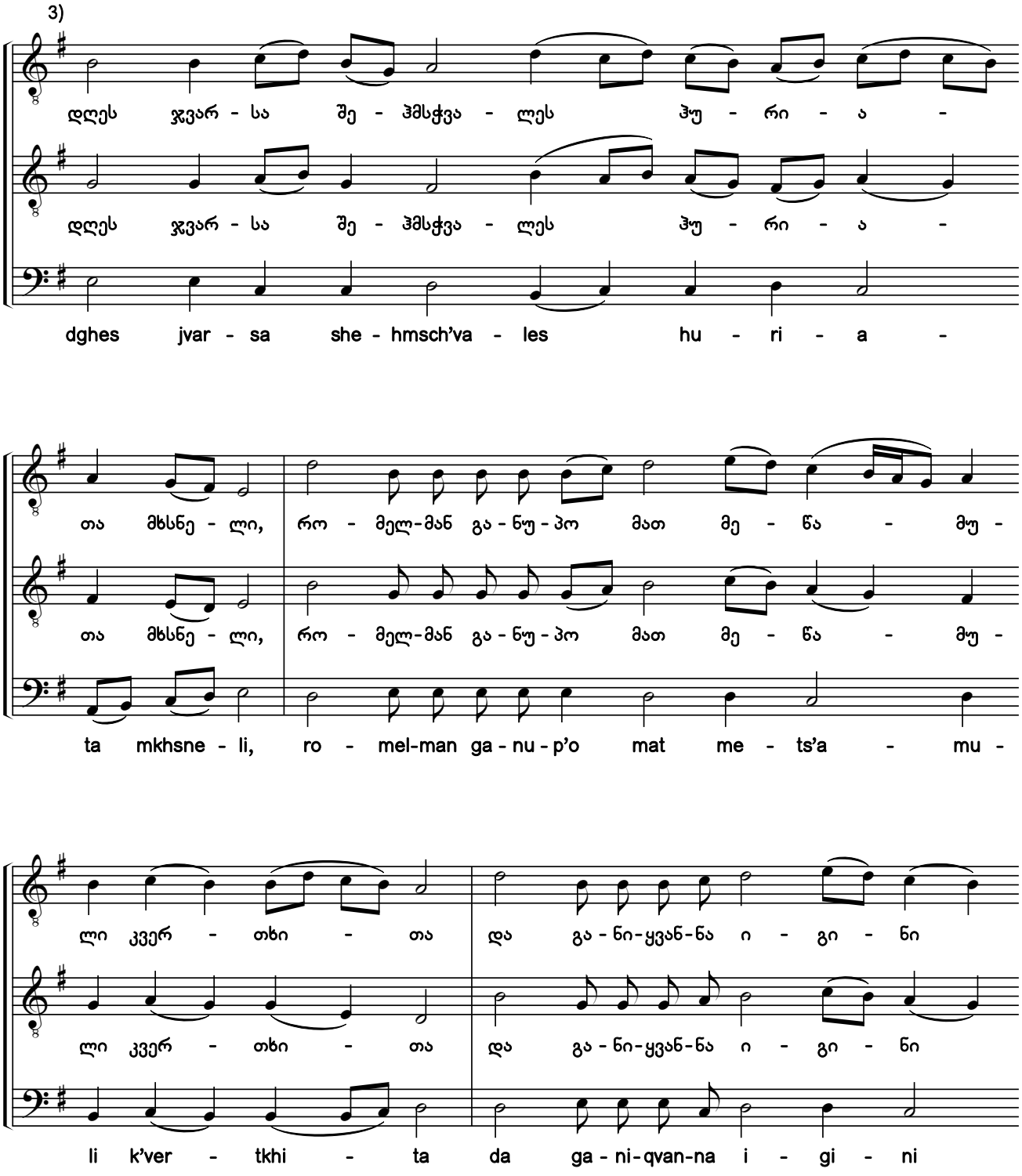

1) ხელნაწერებიდან Q686:20r; ხუნდაძე, 2128:78.

2) „მარხვანი“: „ამაღლდა ზეცად“ [დედანი. დაკარგულია. იხ. II შენიშვნა №32 საგალობელთან].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:20r; Khundadze, 2128:78.

2) Triodion: "Christ Has Ascended to Heaven" [original source. Lost. See note #2 for chant #32].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

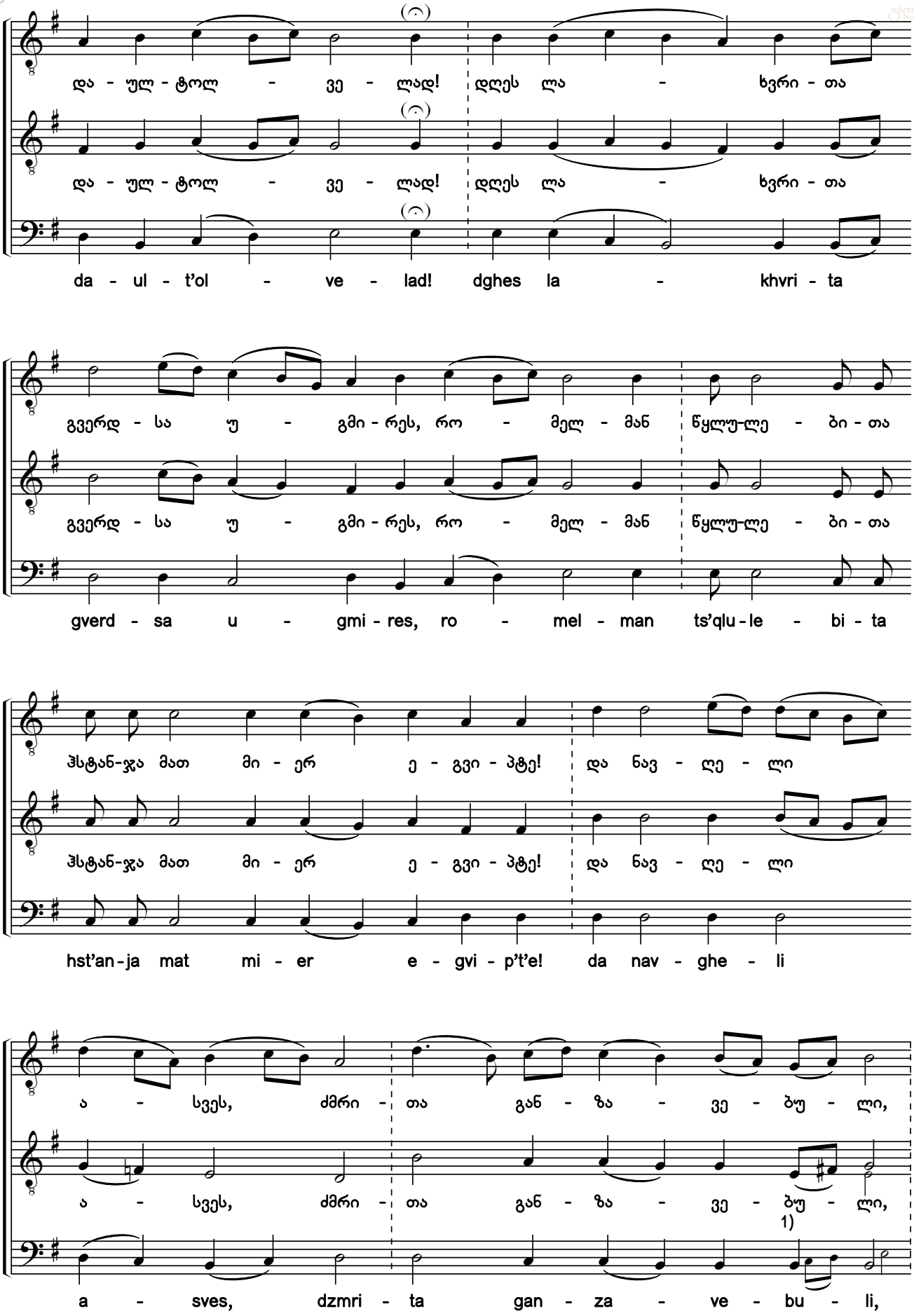

1) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.
1) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

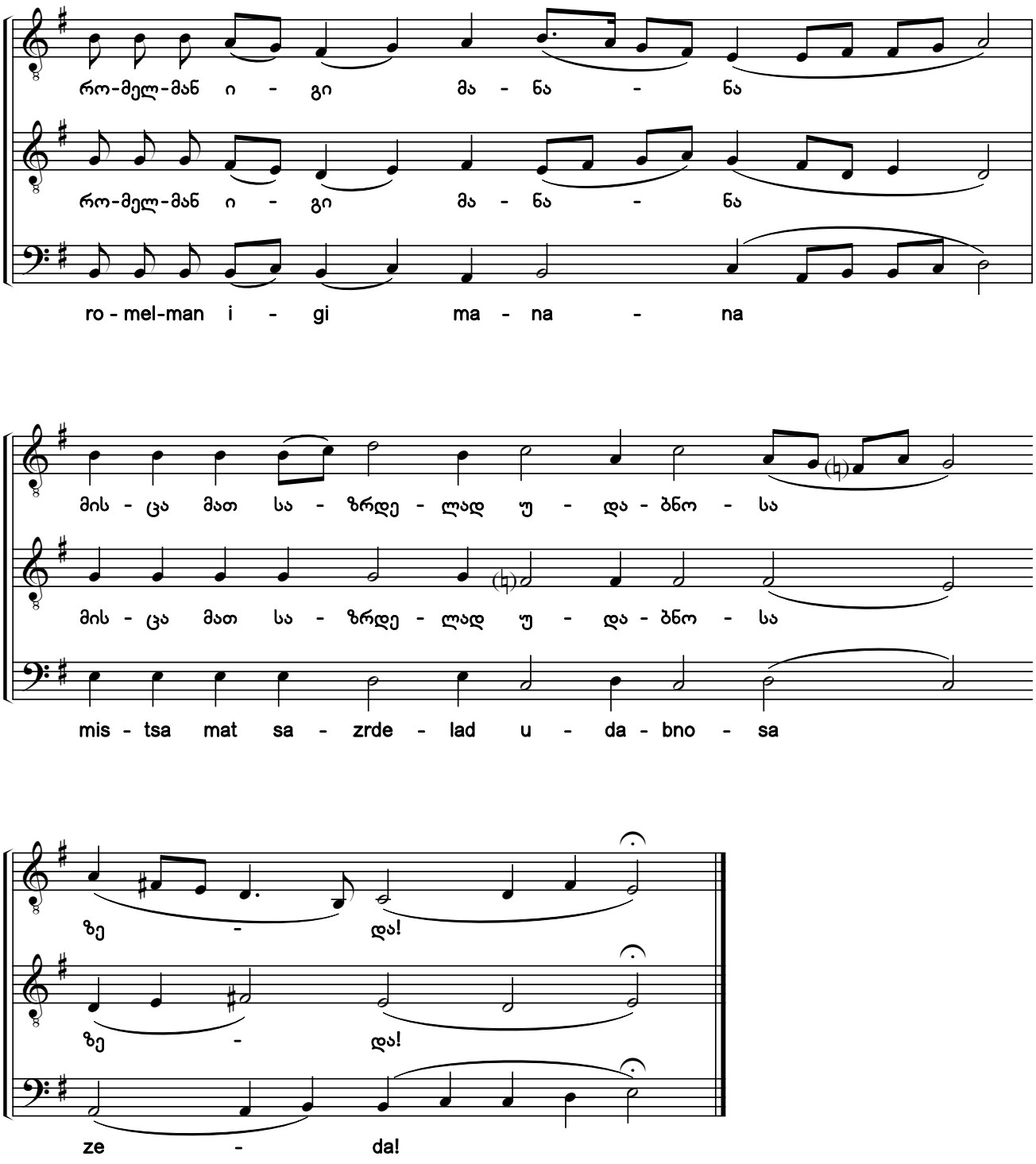

44a. უფალო, მოხვიდოდი რა ნებსით ვნებად ჩვენთვის [1) 2) 3)]

O Lord, As You Came to Your Voluntary Passion

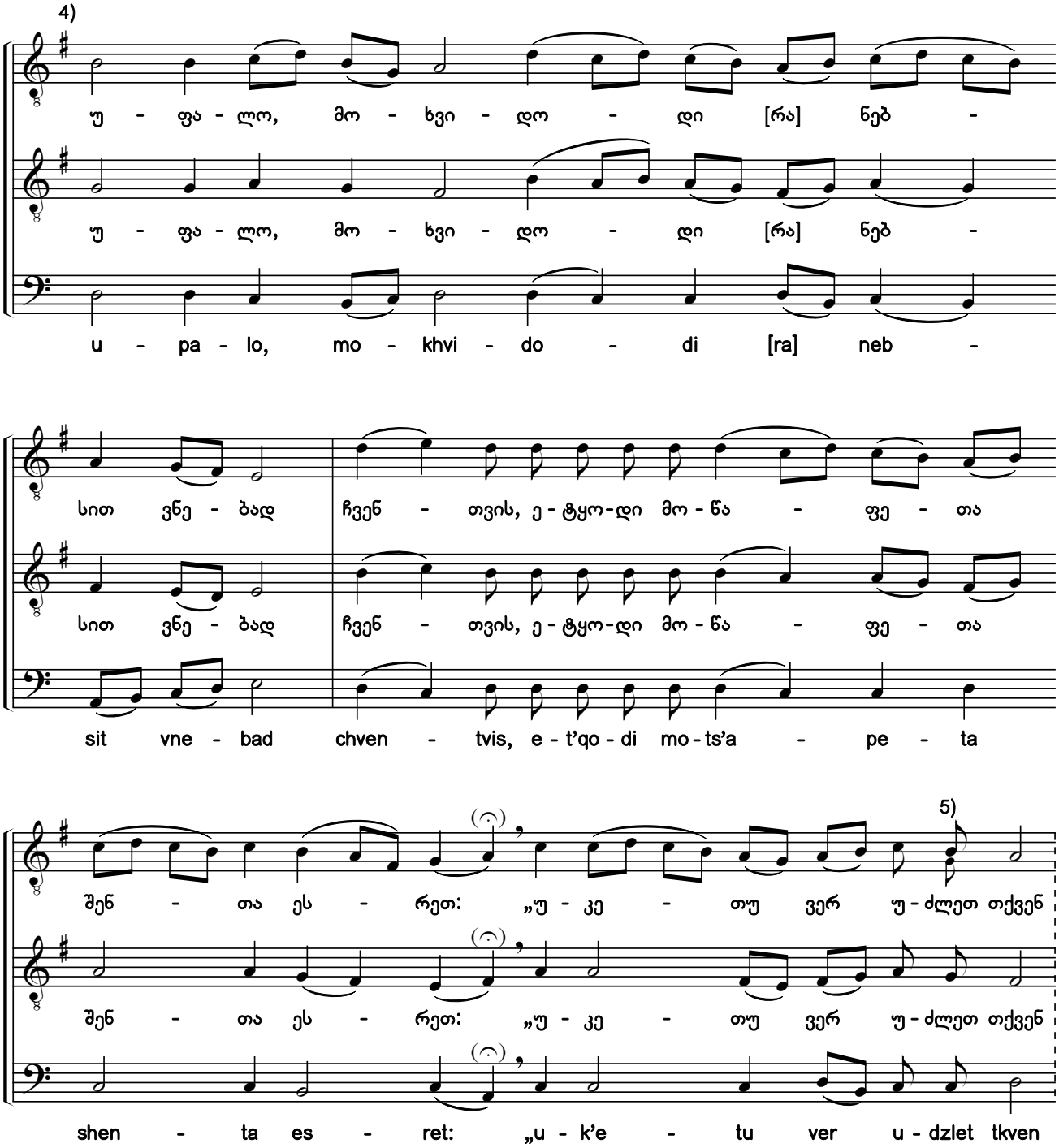

1) ხელნაწერებიდან Q686:21r; ხუნდაძე, 2128:82.

2) „მარხვანი“: „მჯდომარე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№44a და 44b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

5) წვრილი შრიფტით მოცემულია *სოლ* ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:21r; Khundadze, 2128:82.

2) Triodion: *"Mjdomare"* [original source, with similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) Here are two variants of editing the chant (#44a and 44b) with different accidentals and modal configurations.

4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

5) The G shown in the smaller script is from manuscript Q686.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

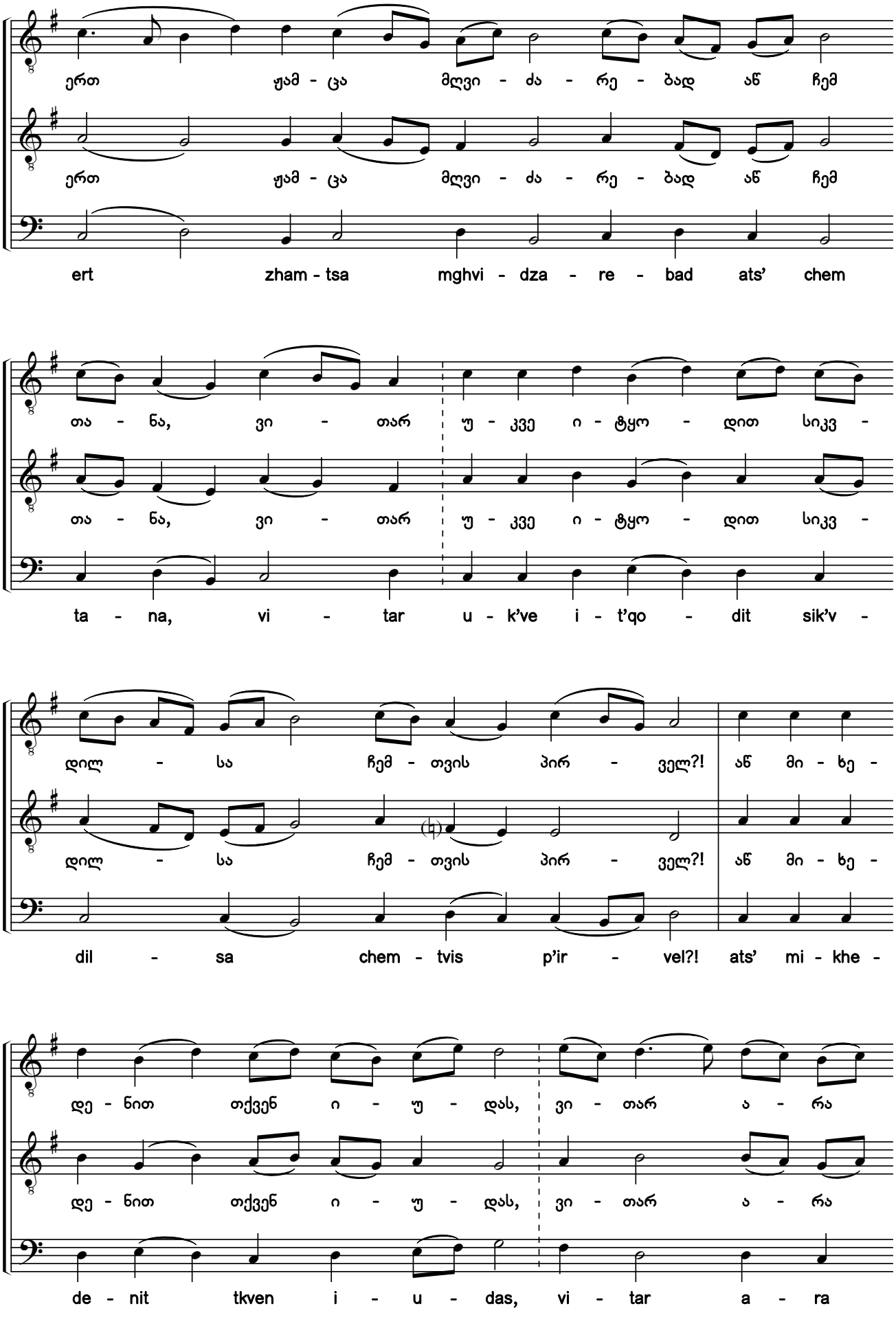

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

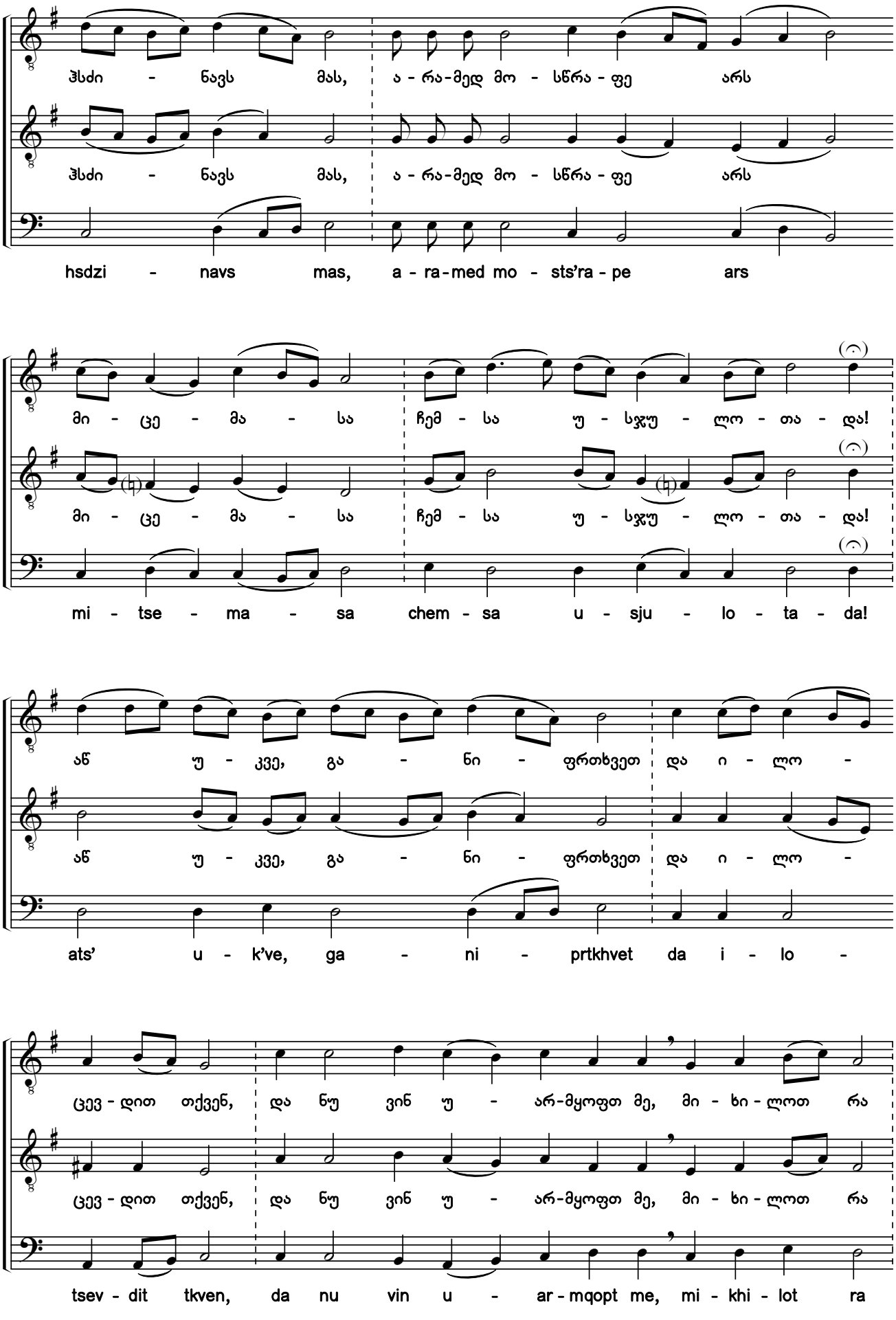

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

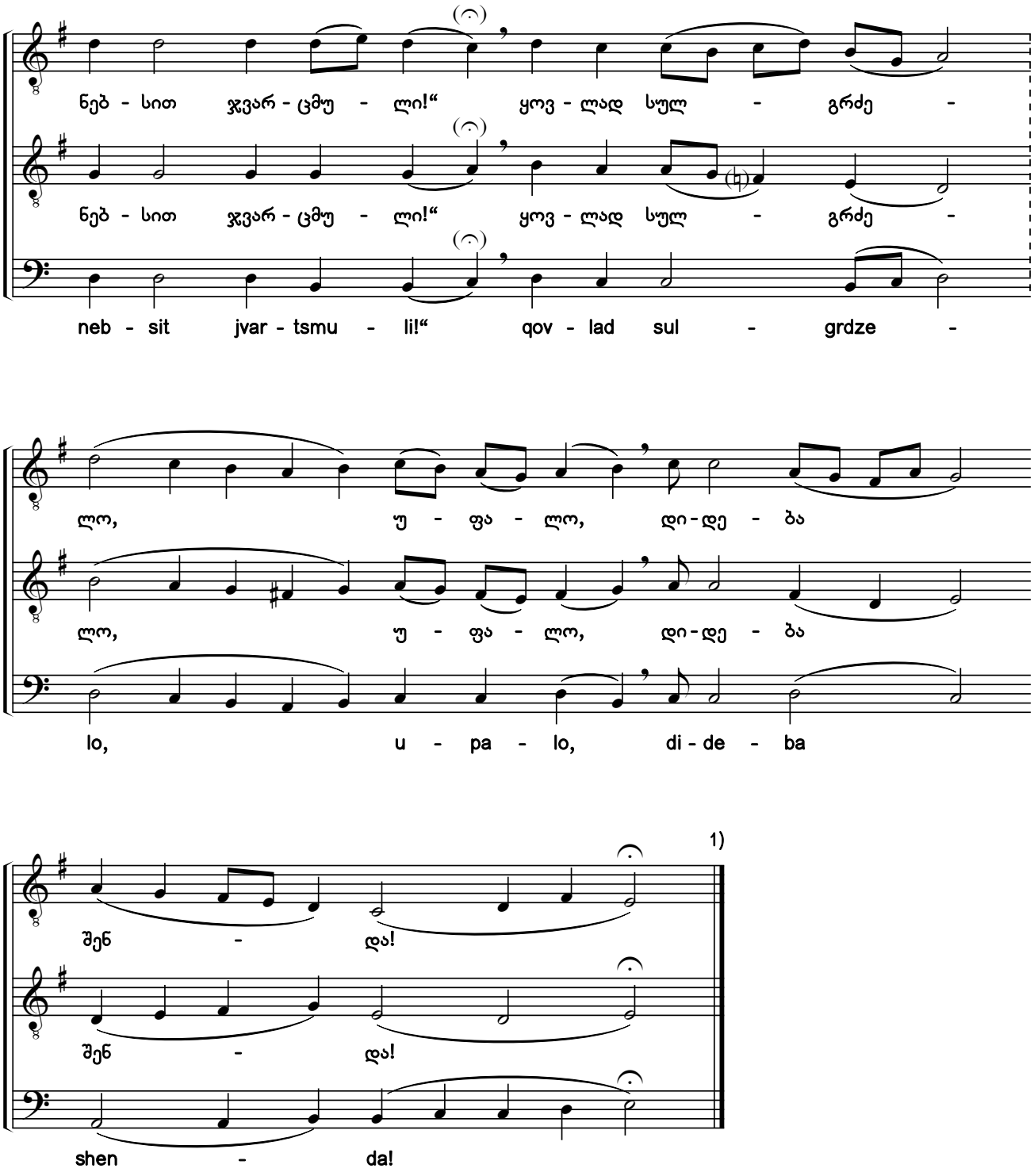

1) „მარხვანი“: „დიდება მამასა“ [იხ. № 36].

1) Triodion: "Glory to the Father" [see #36].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

44b. უფალო, მოხვიდოდი რა ნებსით ვნებად ჩვენთვის
O Lord, As You Came to Your Voluntary Passion

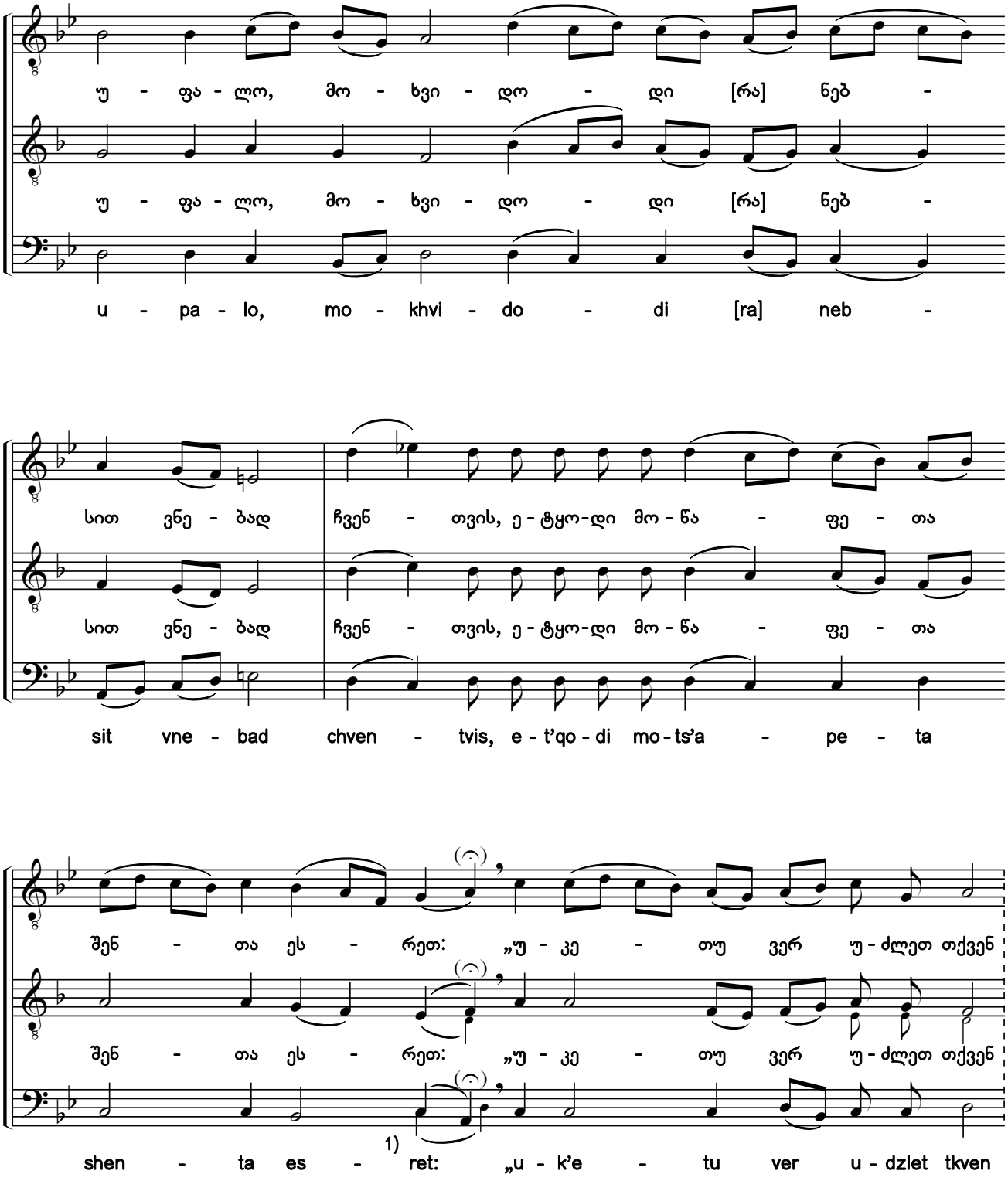

1) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

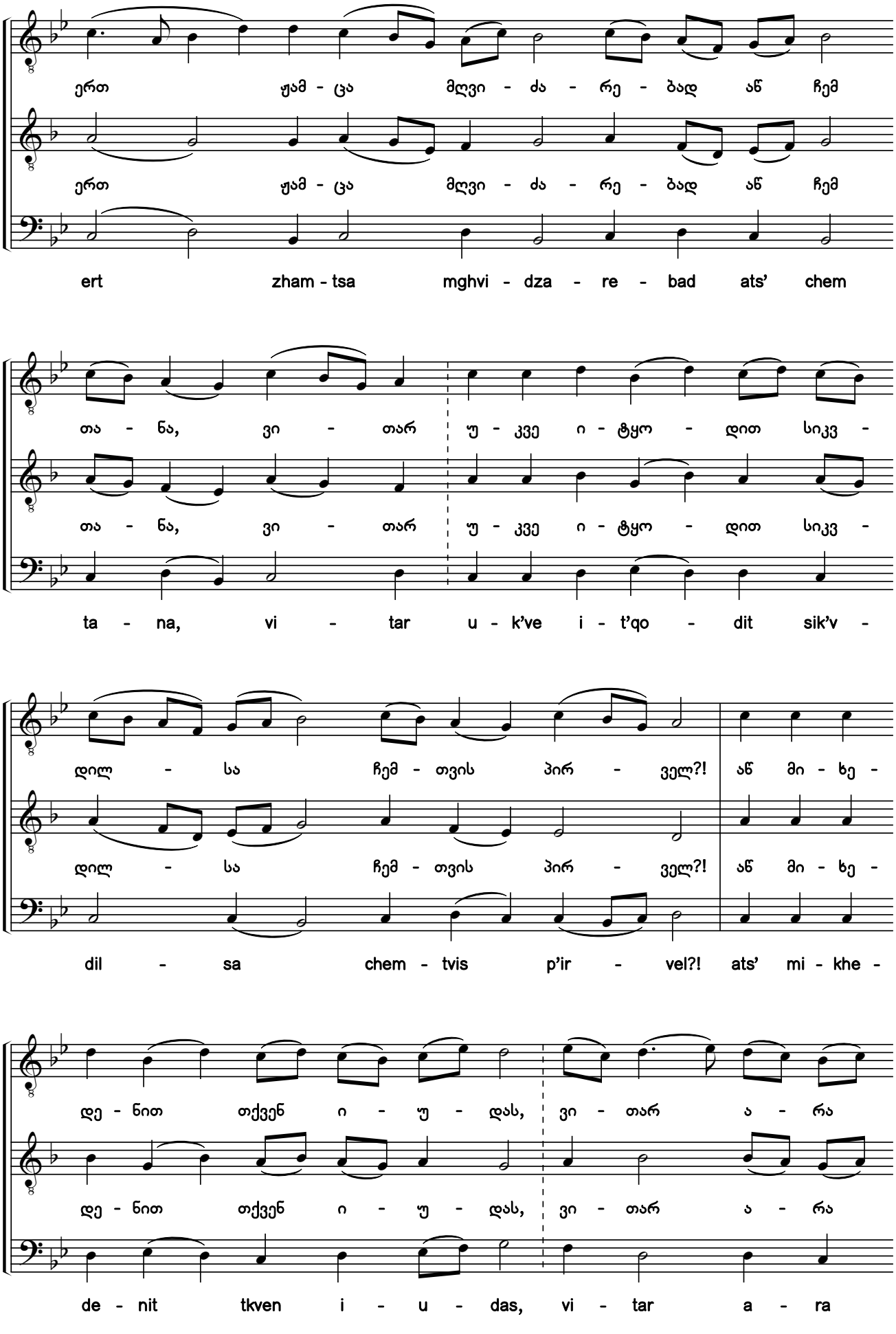

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

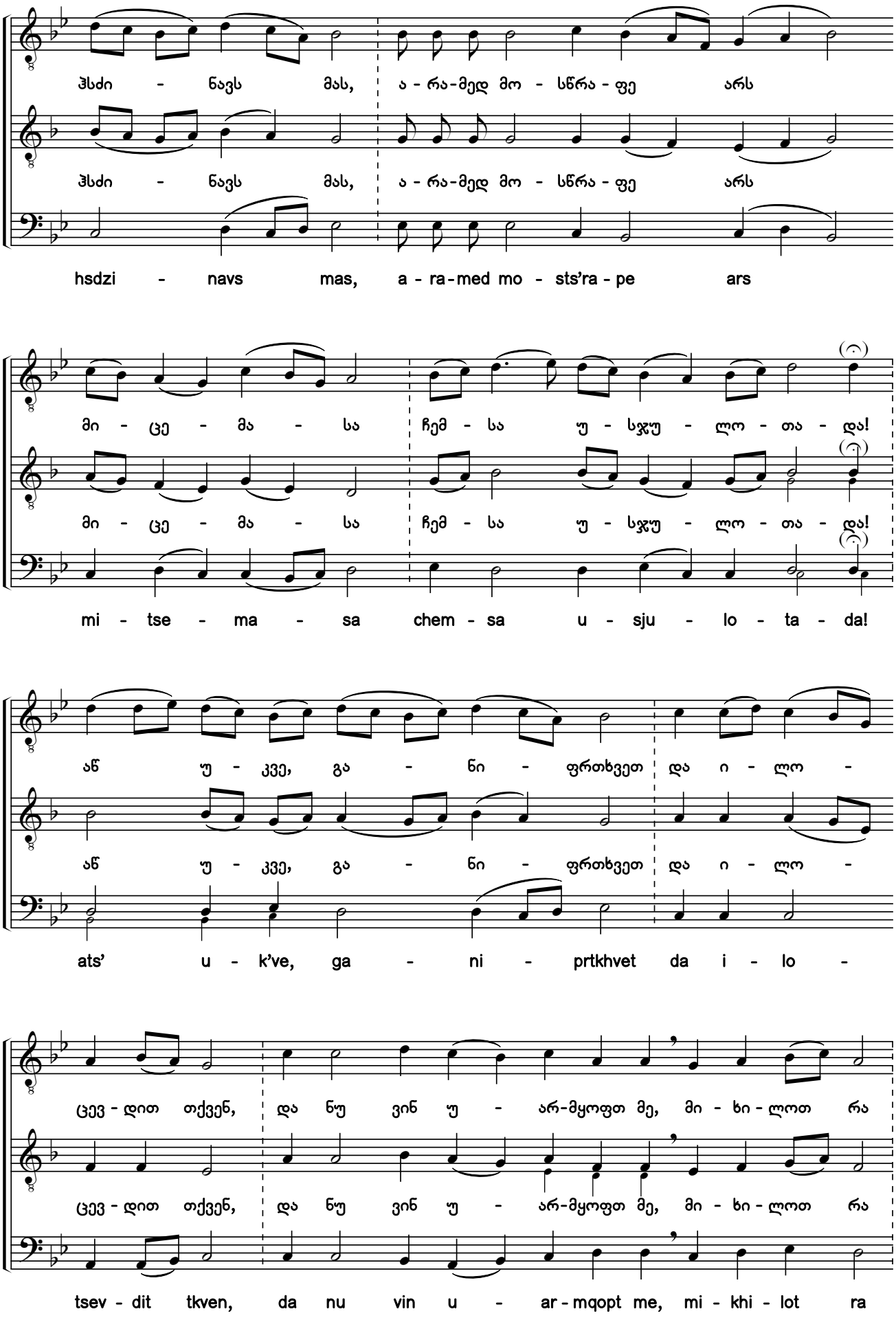

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

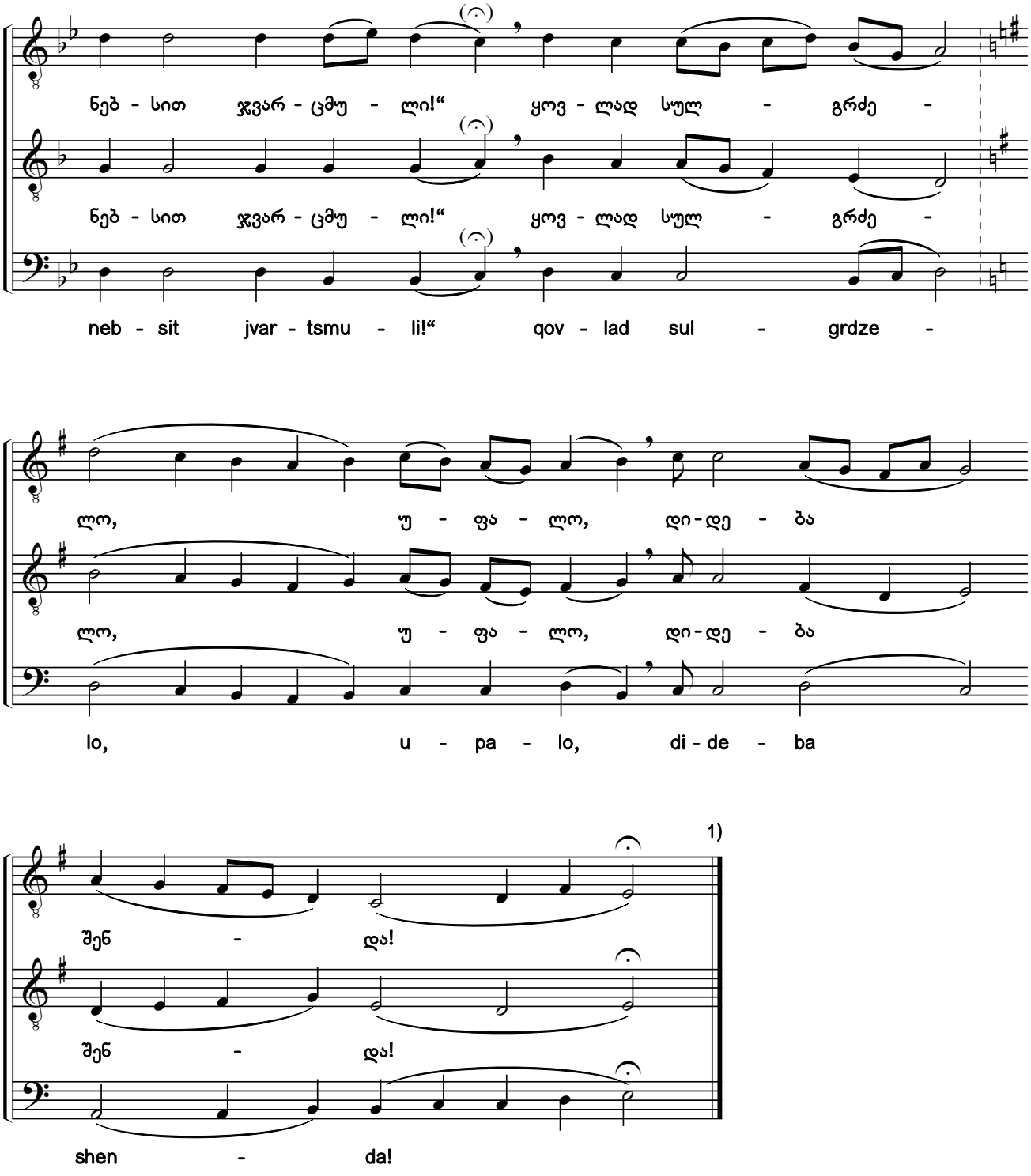

1) „მარხვანი“: „დიდება მამასა“ [იხ. № 36].

1) Triodion: "Glory to the Father" [see #36].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

45. გიხაროდენ, ღვთისმშობელო [1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ზ

Rejoice, O Theotokos

Theotokion. Tone 7

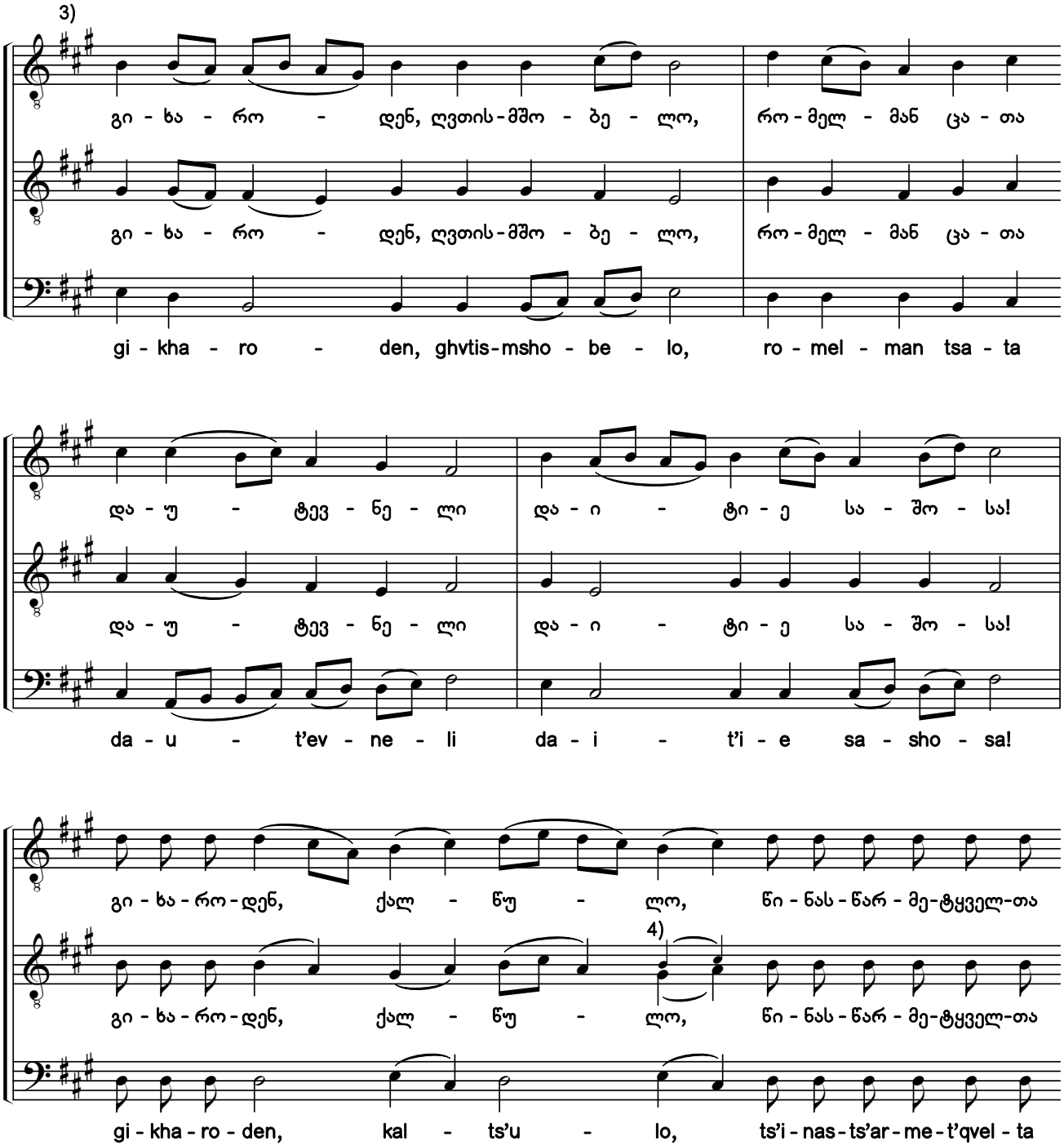

1) ხელნაწერებიდან Q686:22v; ხუნდაძე, 2128:87.
2) „მარხვანი“: „რაჟამს ესმა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q689:23v (ანთ., ტ. VIII:71, №34); ხუნდაძე, 2127:118].
3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
4) წვრილი შრიფტით მოცემულია ხელნაწერების, ხოლო მსხვილით — ჩვენი ჩამატებული ხმათასვლა.
1) From the manuscripts Q686:22v; Khundadze, 2128:87.
2) Triodion: "When the Prophet Heard" [original source, with similar melody - Q689:23v (Anth. Vol. 8:71, #34); Khundadze, 2127:118].
3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.
4) That shown in the smaller script is from the manuscripts, whereas the music shown in the larger font size is the voice leading added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

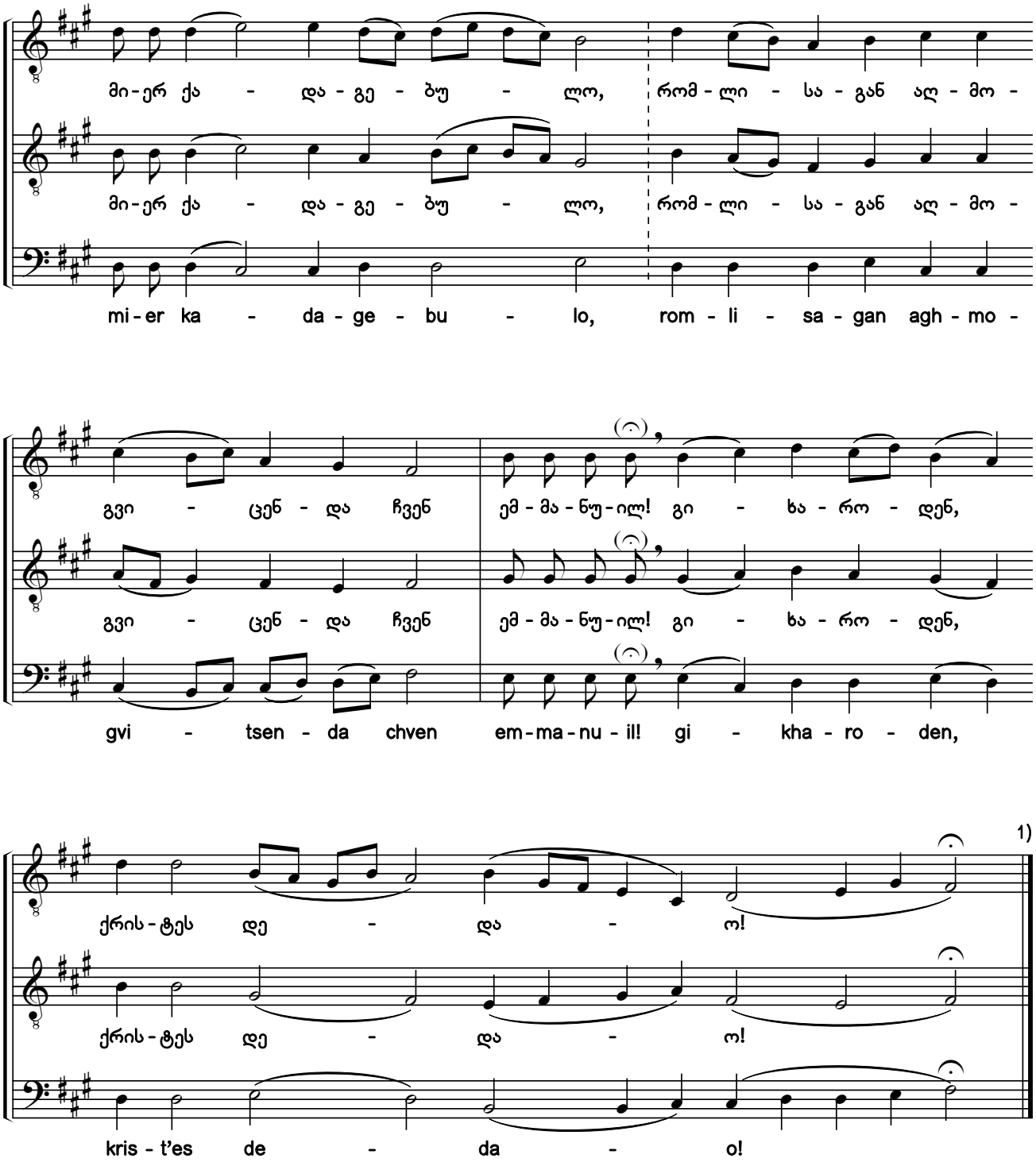

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №38] [და] იგივე [„გიხაროდენ, ღვთისმშობელო“].

1) Triodion: "Now and Ever" (see #38) [and] again ["Rejoice, O Theotokos"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

46. რომელმან-მე საქმემან გყო შენ, იუდა [1] [2]

წარდგომა. ხმა ზ

What Reason Led You, Judas

Prokeimenon. Tone 7

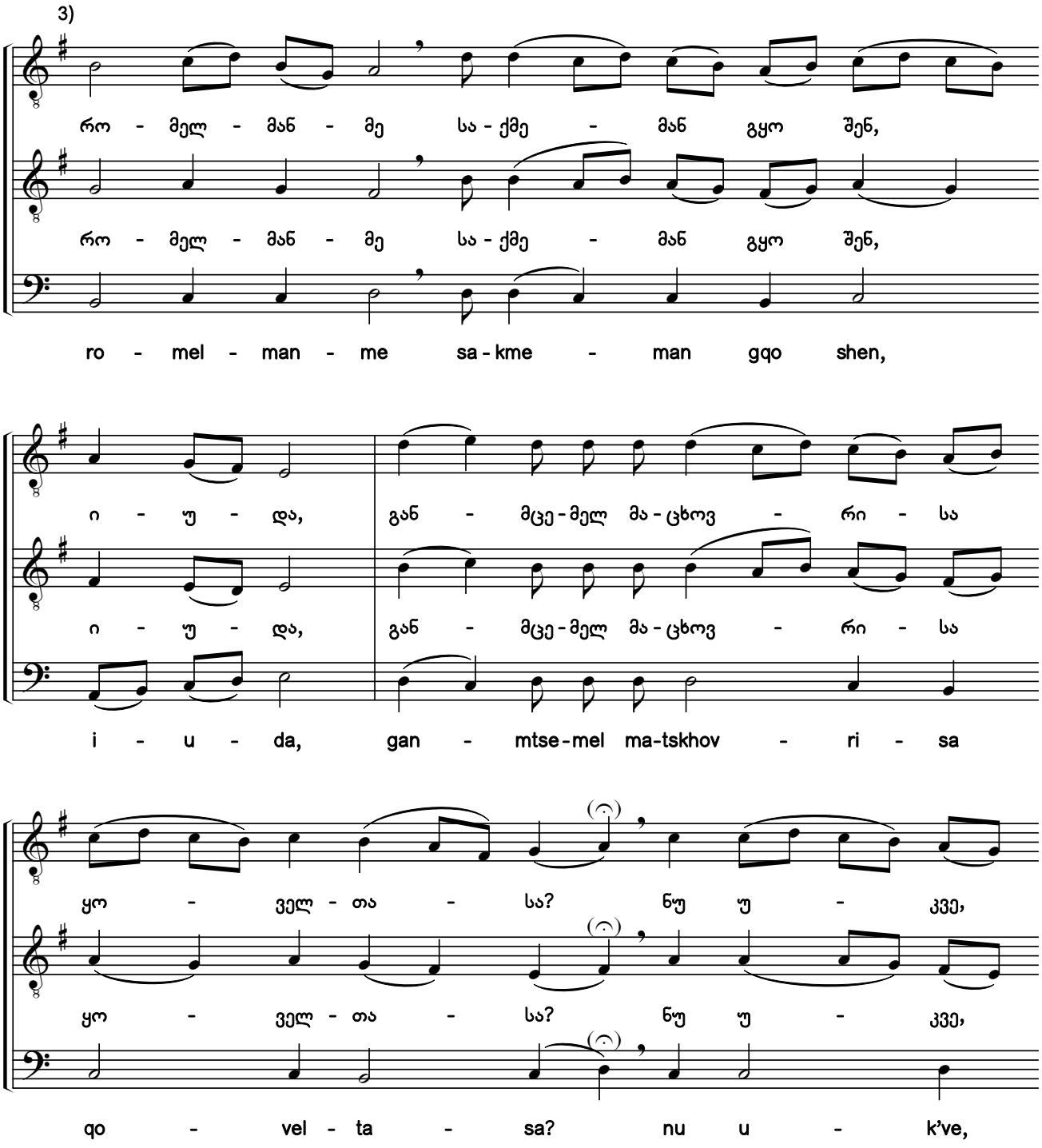

1) ხელნაწერებიდან Q686:23r; ხუნდაძე, 2128:90.

2) „მარხვანი“: „მჯდომარე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:23r; Khundadze, 2128:90.

2) Triodion: *"Mjdomare"* [original source, with similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092r; Q693:040r].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

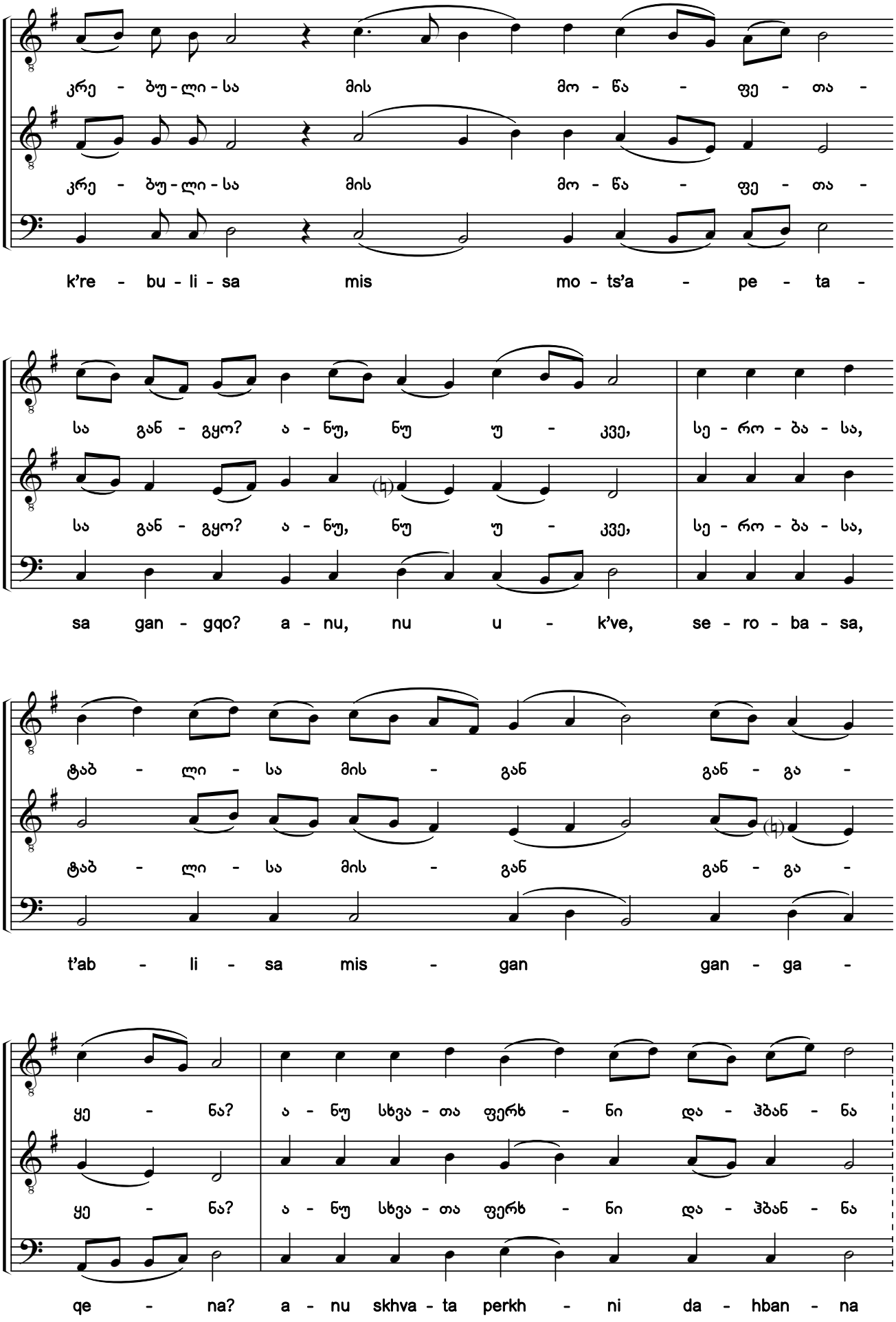

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

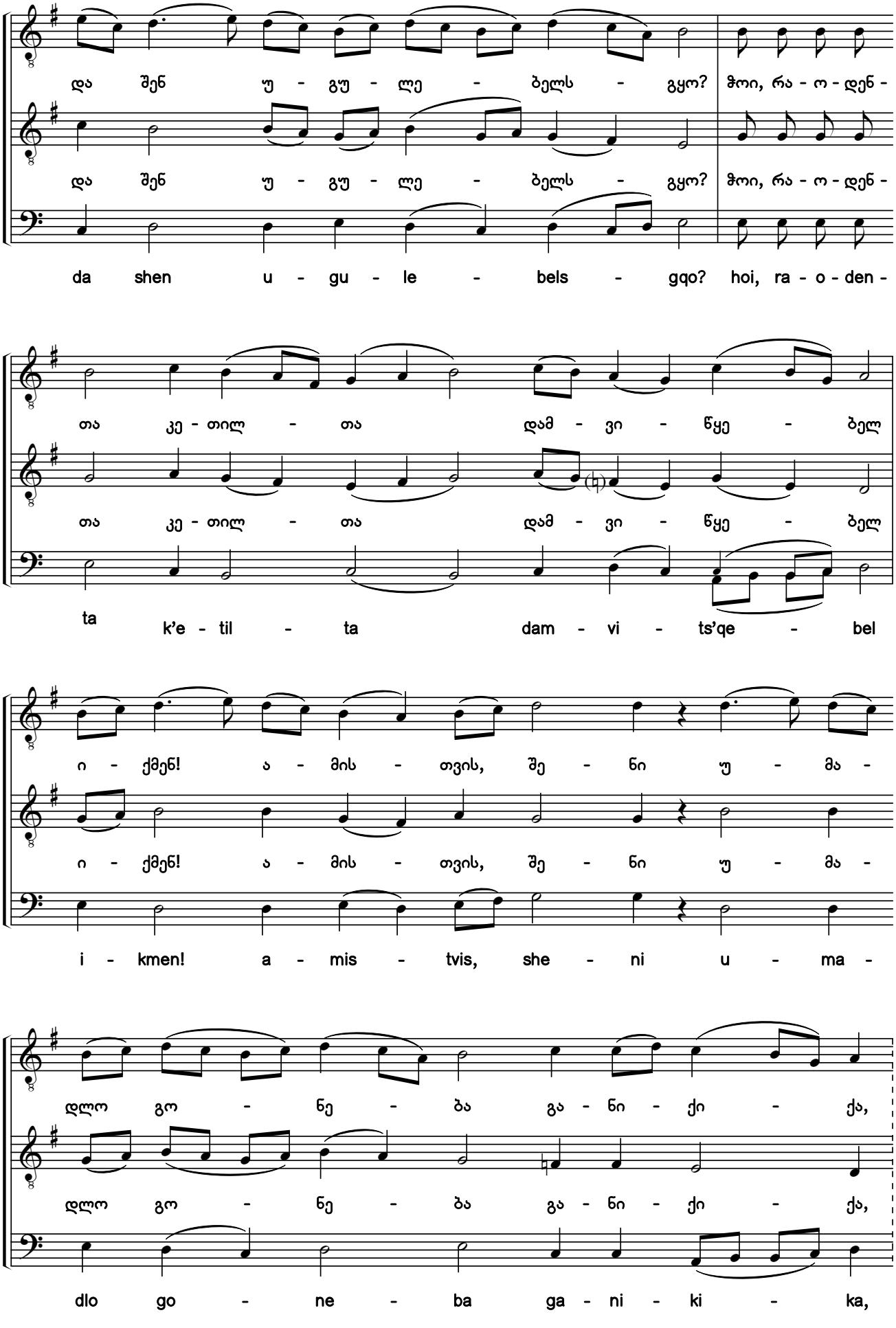

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

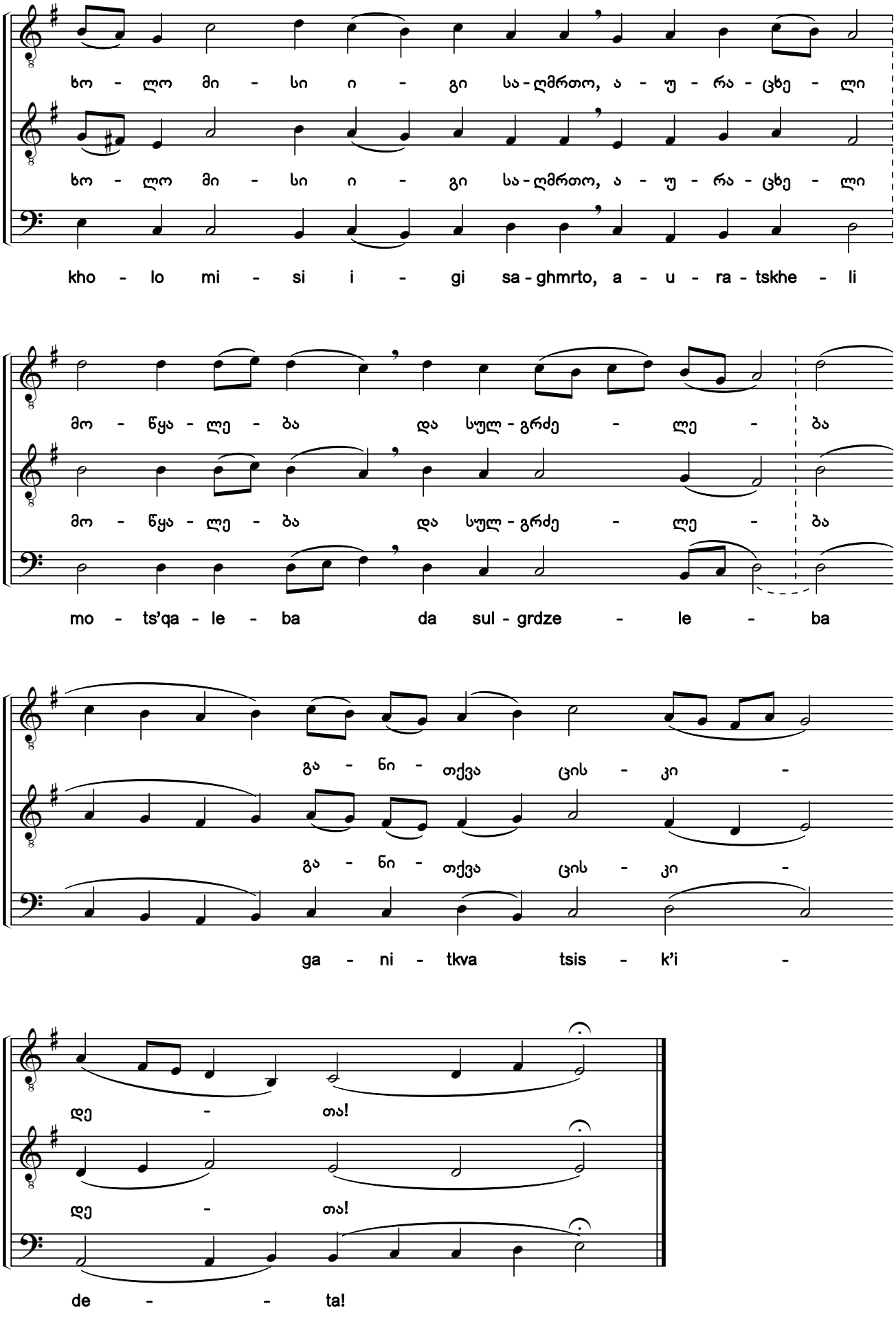

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

47. რომელმან-მე საქმემან გყო შენ, იუდა [1) 2)]

წარდგომა. ხმა ზ. „ჭრელი“

What Reason Led You, Judas

Prokeimenon. Tone 7. "Chreli" (Ornamented version)

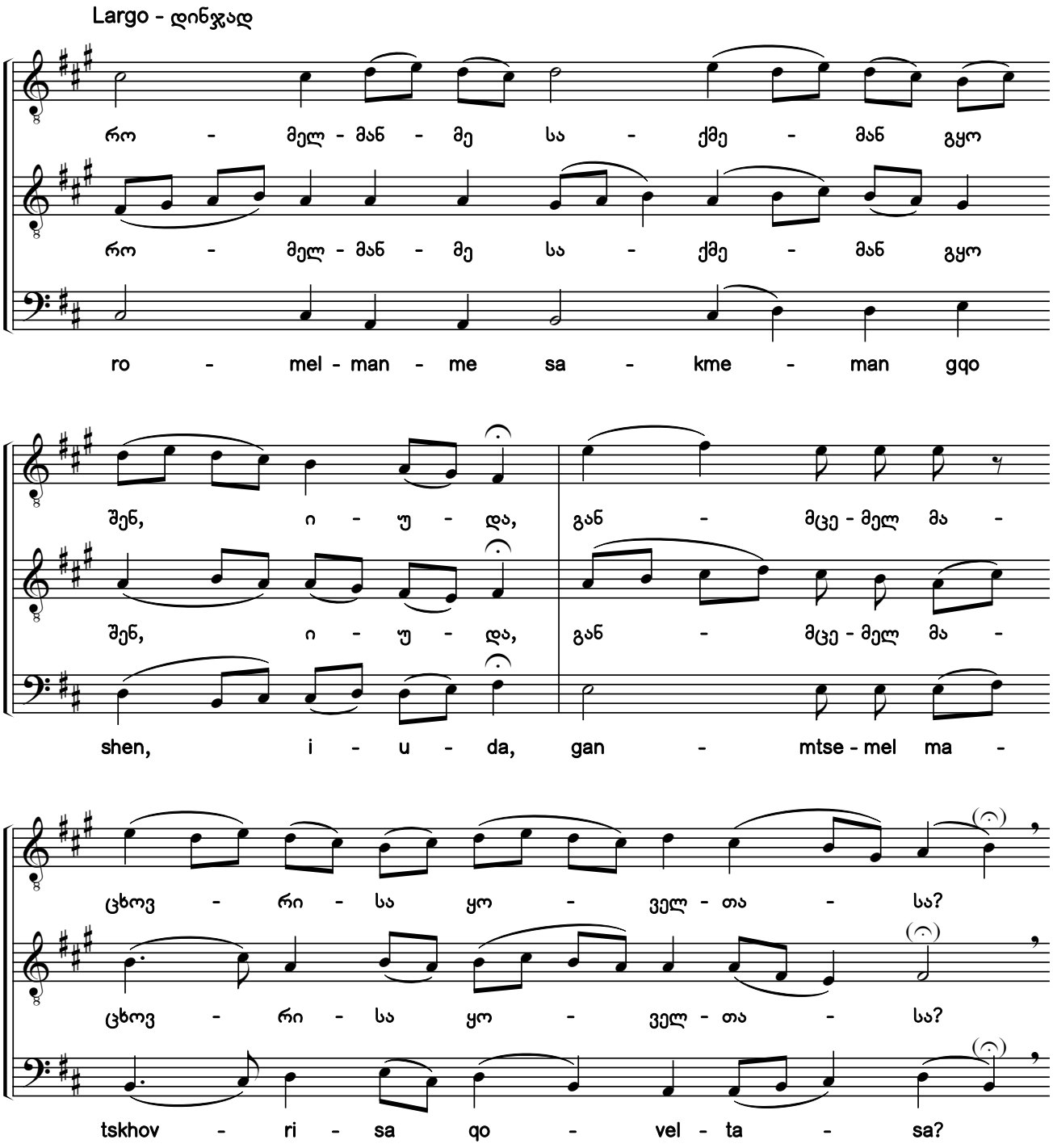

1) ხელნაწერებიდან H154-VIII:313r; Q690:324v; Q693:112r.

2) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts H154-VIII:313r; Q690:324v; Q693:112r.

2) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

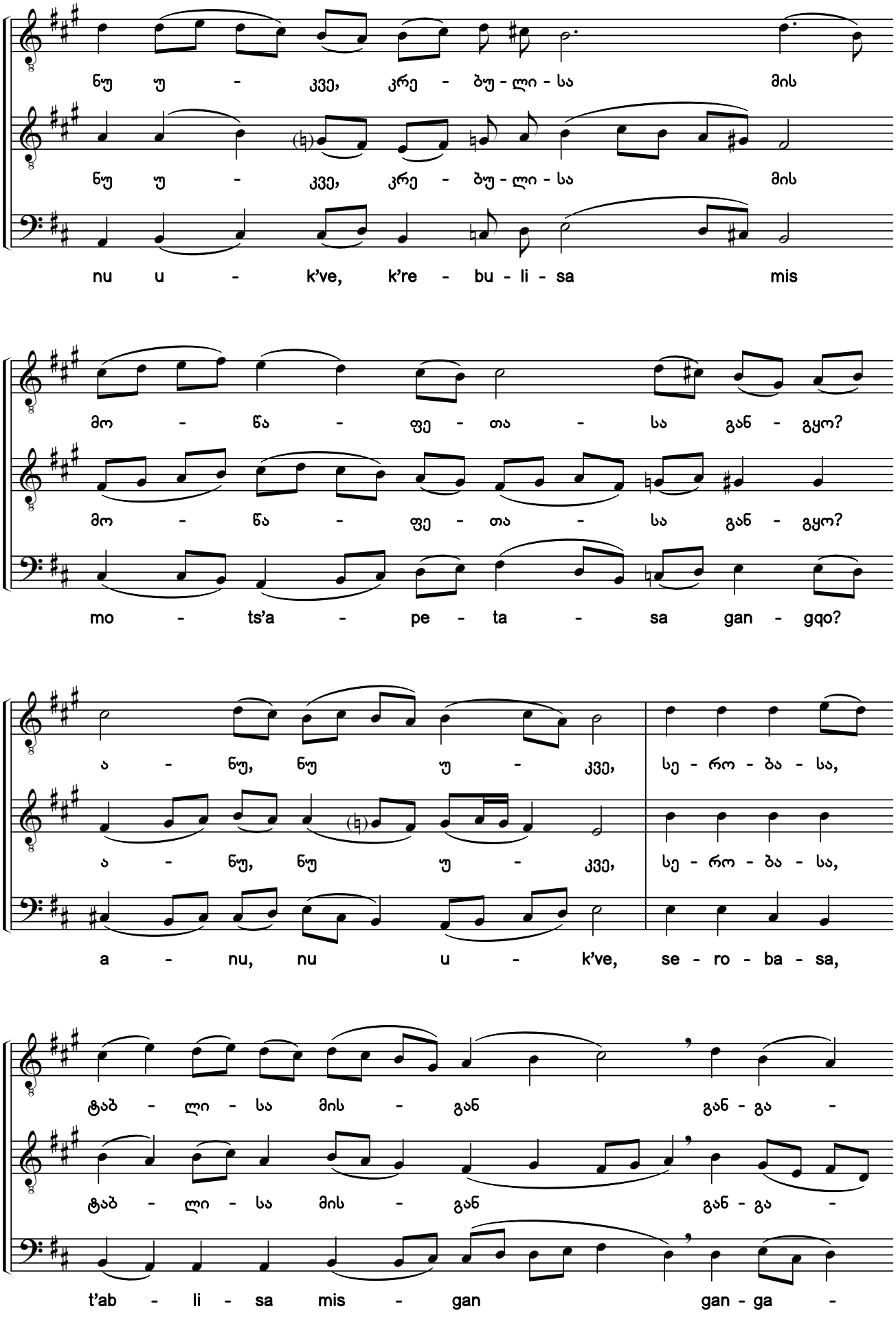

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

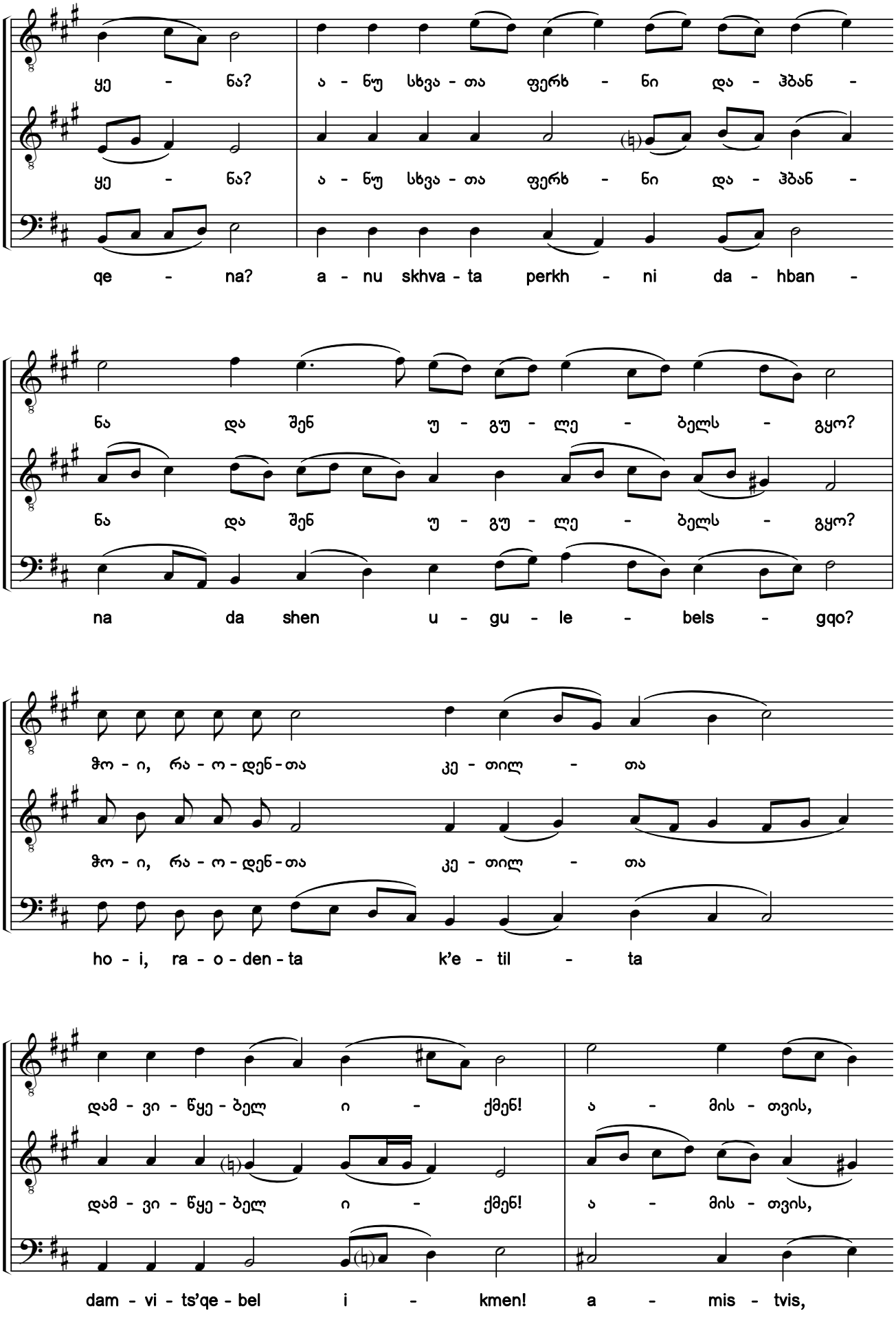

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

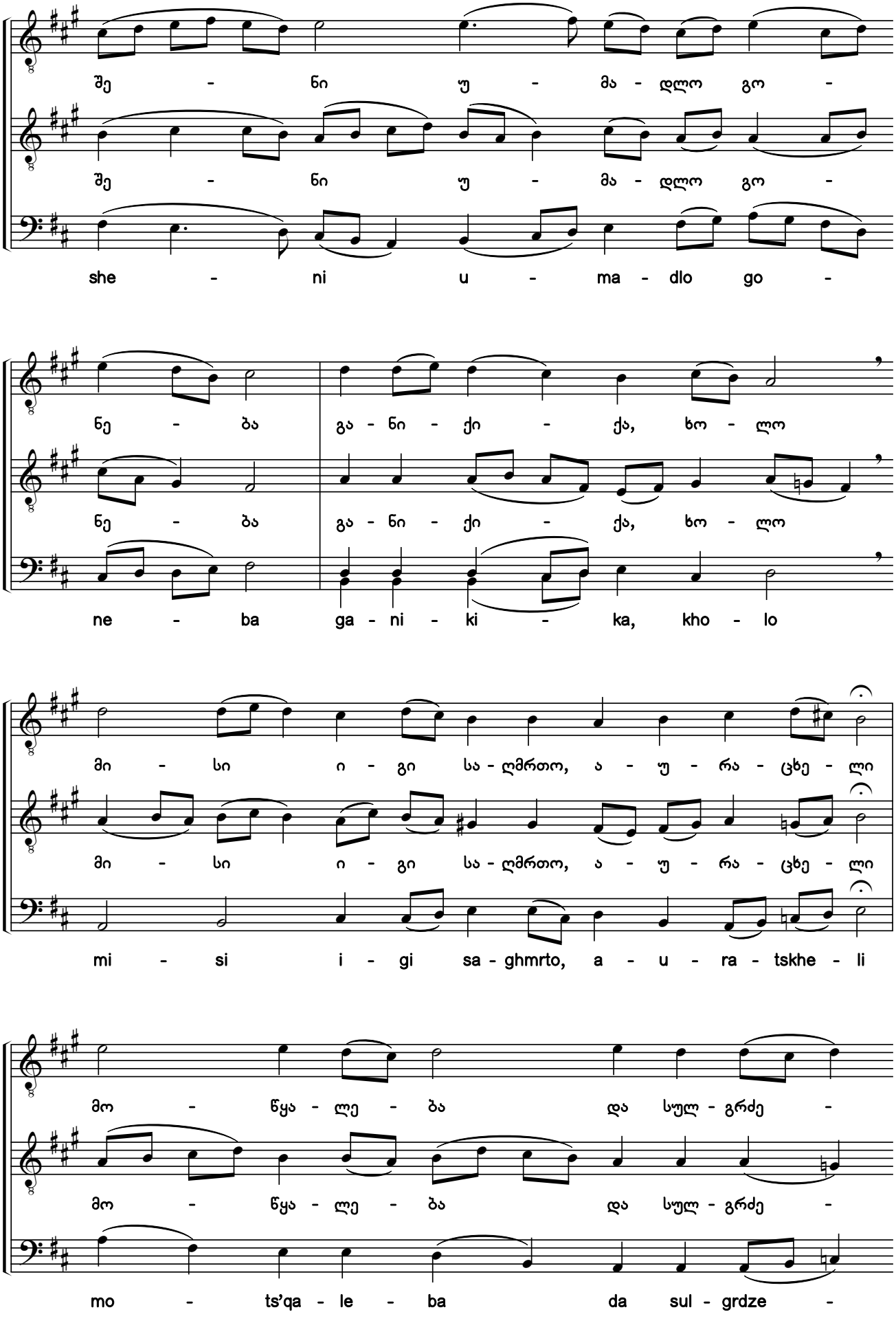

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

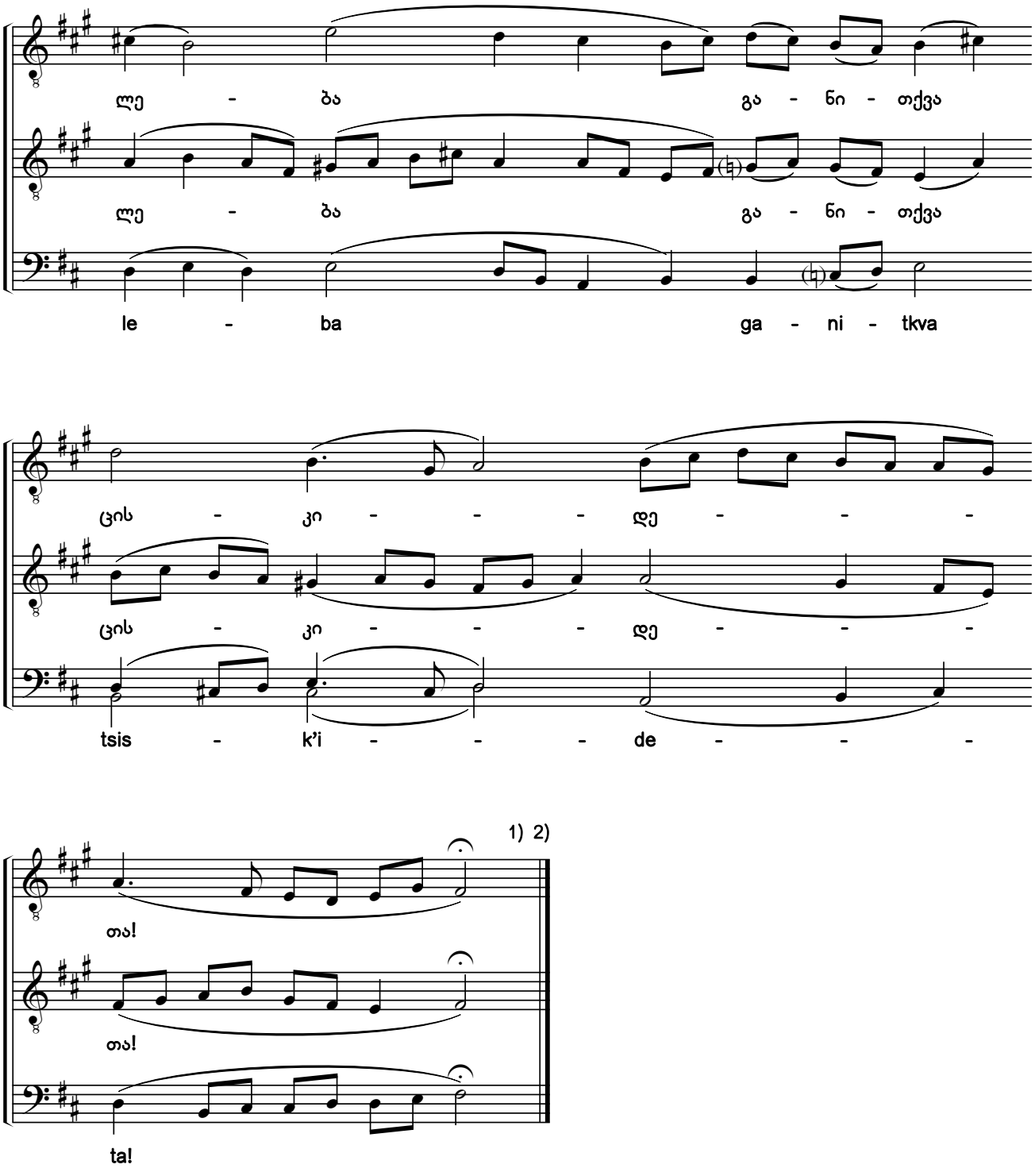

1) „მარხვანი“: „დიდება — აწ და“ [იხ. №36 და 38] იგივე [„რომელმან-მე საქმემან“].

2) ამის შემდეგ, იკითხება III სახარება.

1) Triodion: "Glory - Now and Ever (see #36 and 38) again ["What Reason Led You"].

2) After this the 3rd Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

48. უსჯულოთა, შენთა შემპყრობელთა მიშვებითა[1)]
Suffering the Transgressors to Lay Hold on You

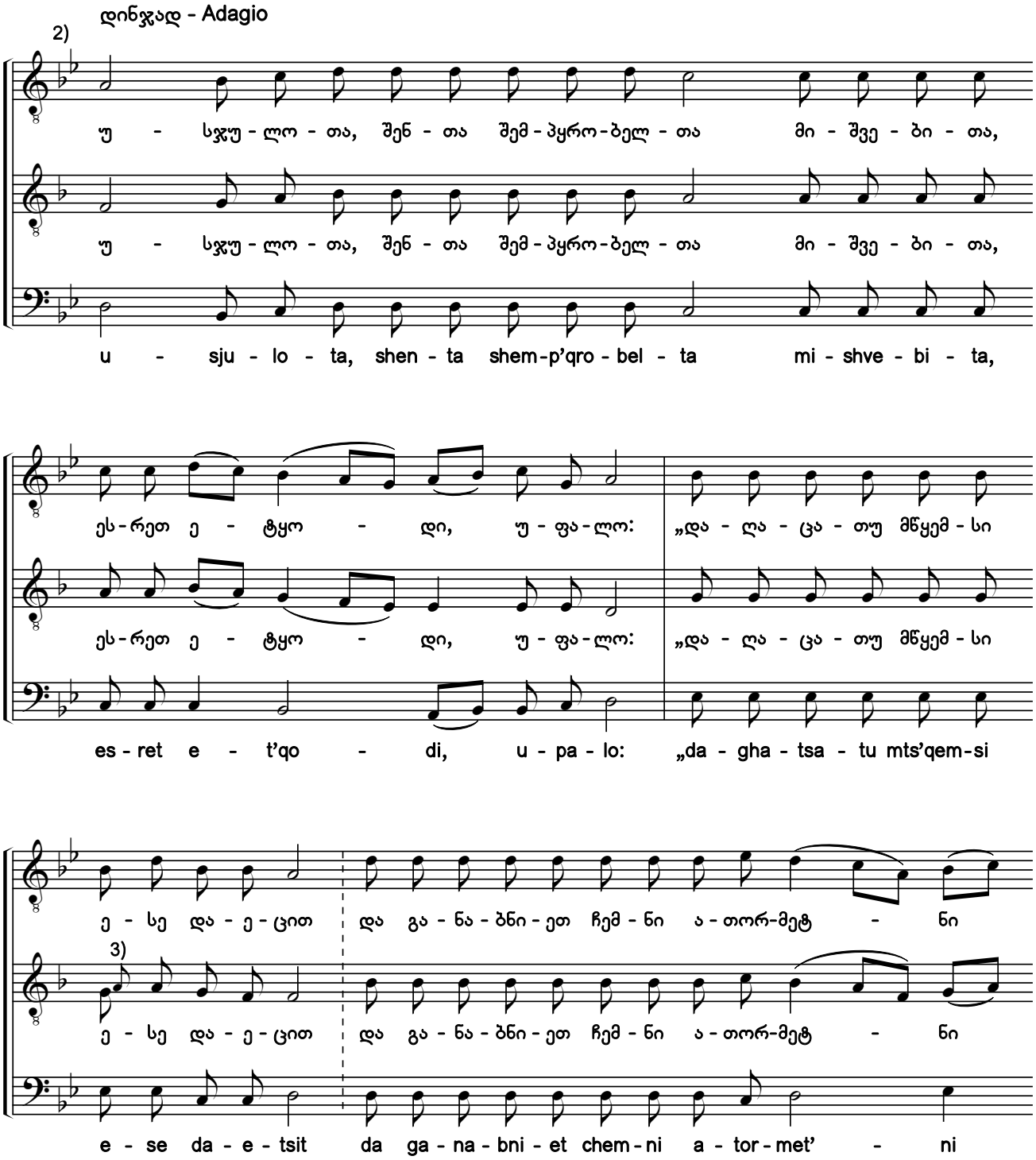

1) ხელნაწერებიდან Q686:24v; ხუნდაძე, 2128:96.
2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
3) წვრილი შრიფტით მოცემულია ლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.
1) From the manuscripts Q686:24v; Khundadze, 2128:96.
2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.
3) The A shown in the smaller script is from manuscript Khundadze, 2128.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

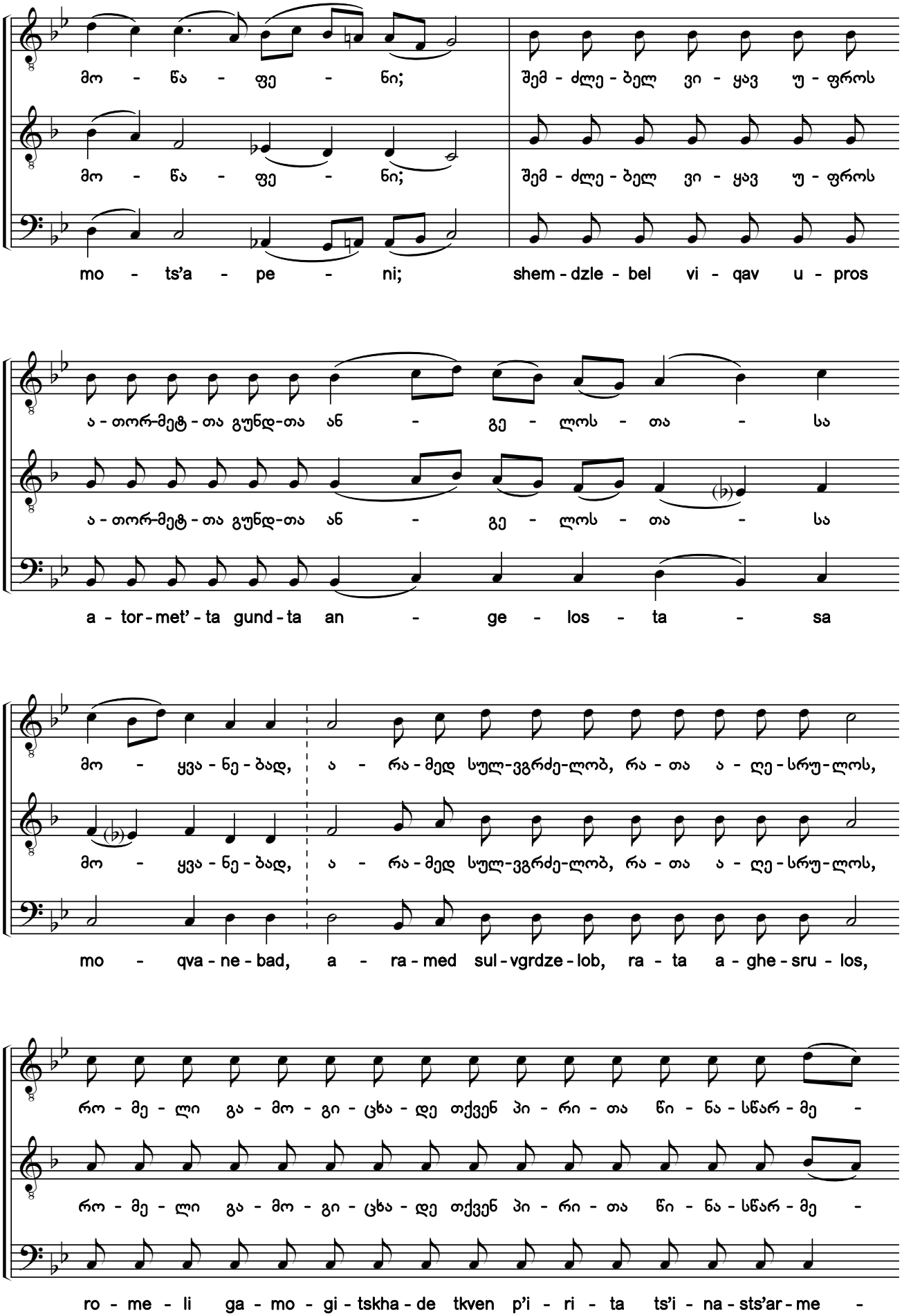

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

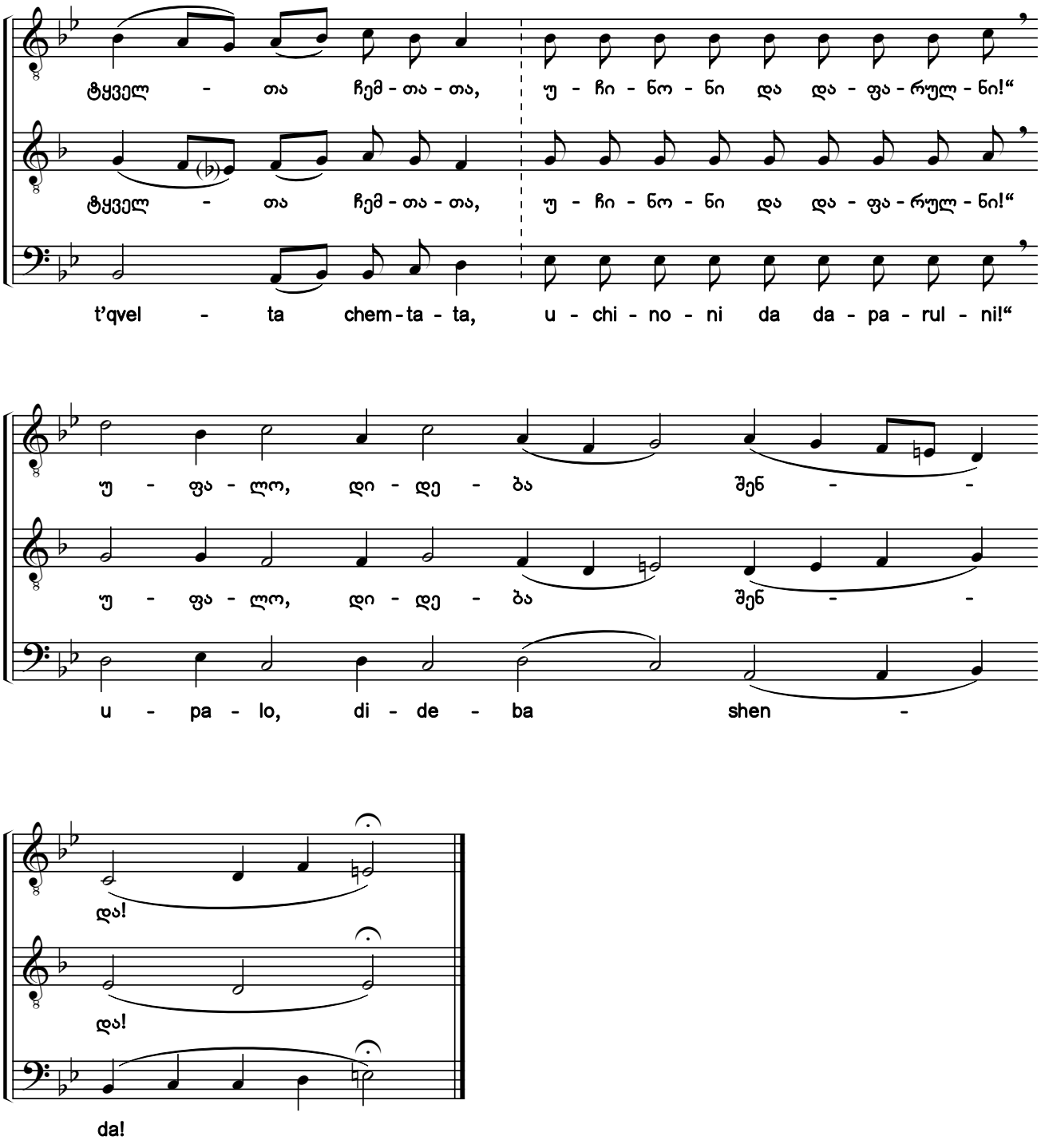

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

49. უსჯულოთა, შენთა შემპყრობელთა მიშვებითა[1) 2)]

Suffering the Transgressors to Lay Hold on You

დინჯად - Adagio

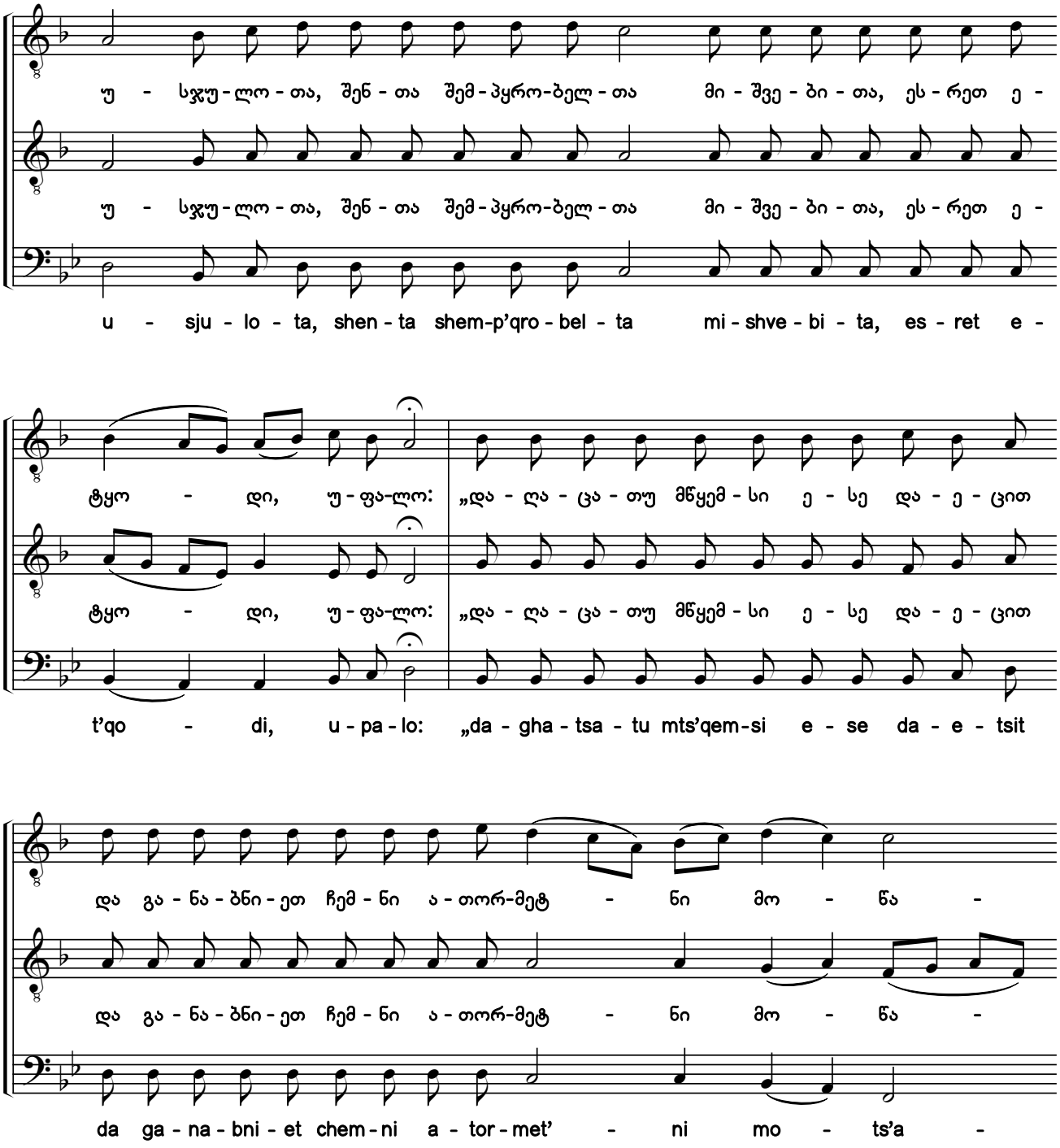

1) ხელნაწერებიდან H154-VIII:266v; Q690:272r; Q693:108r.

2) ხელნაწერებში მხოლოდ I ხმის პარტიაა ჩაწერილი. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts H154-VIII:266v; Q690X:272r; Q693:108r.

2) Only the first voice part is notated in all manuscripts. The middle and bass voices and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

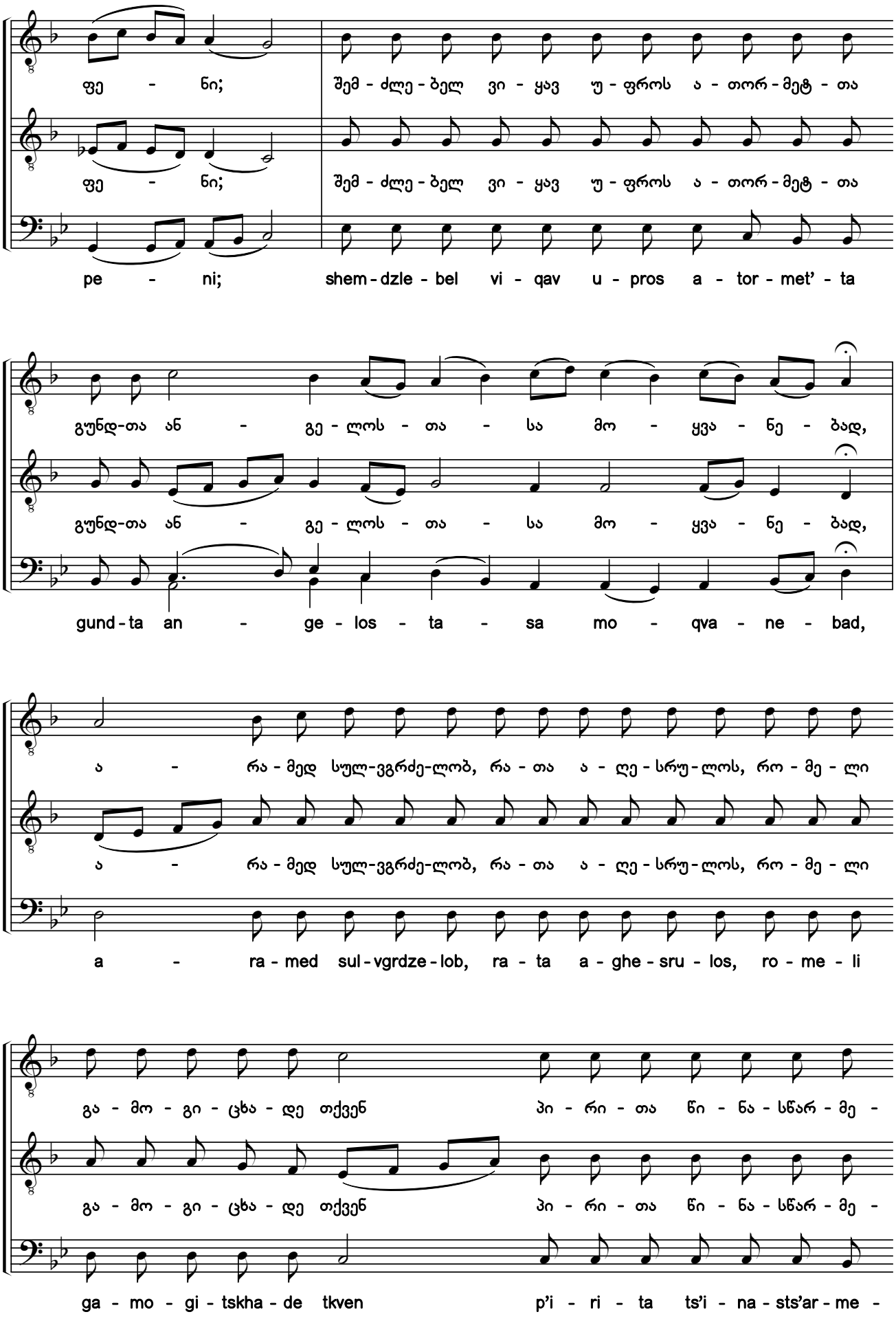

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

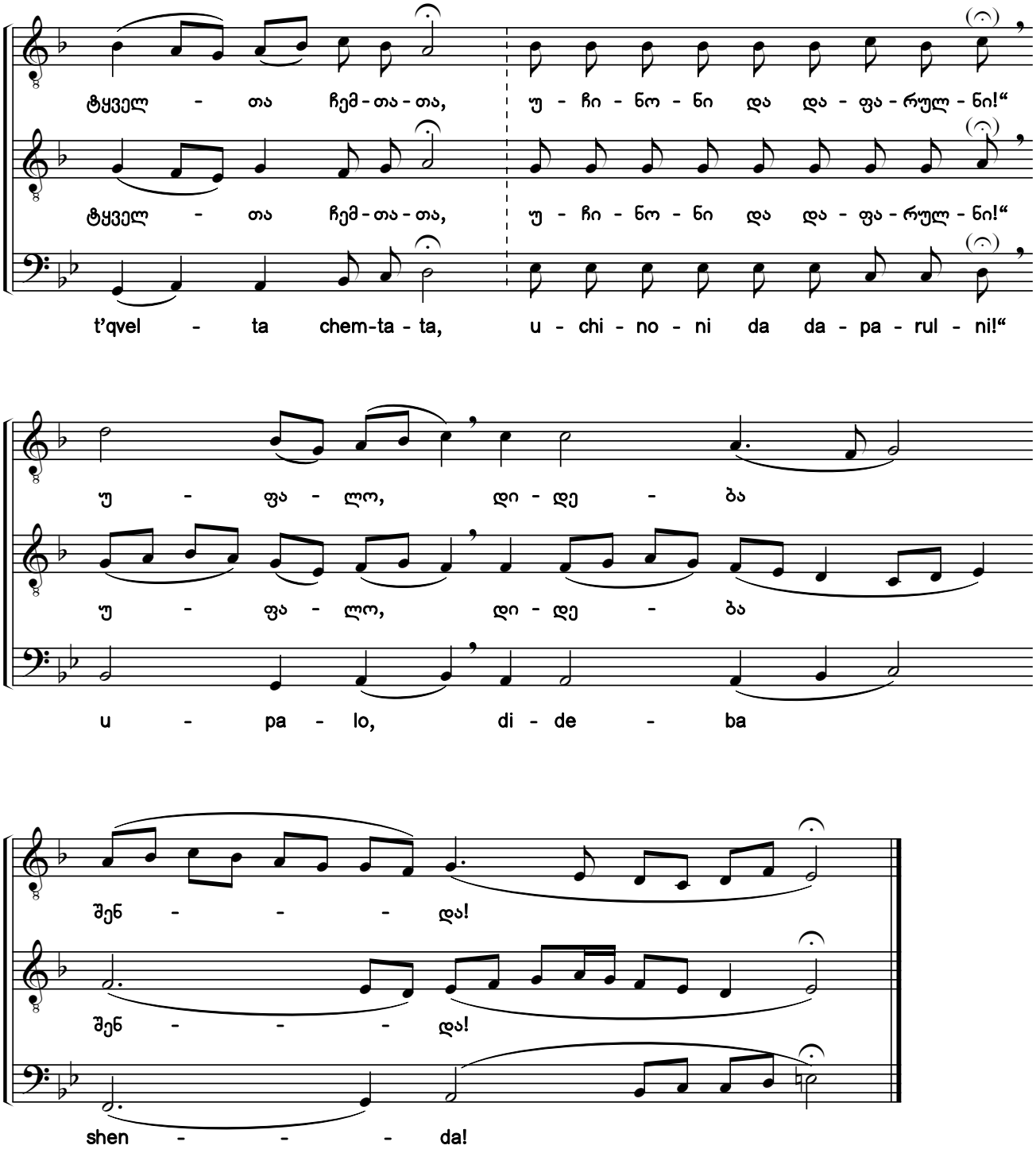

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

50. სამ-გზის უარ-გყო შენ პეტრე [1) 2)]

Peter Denied You Three Times

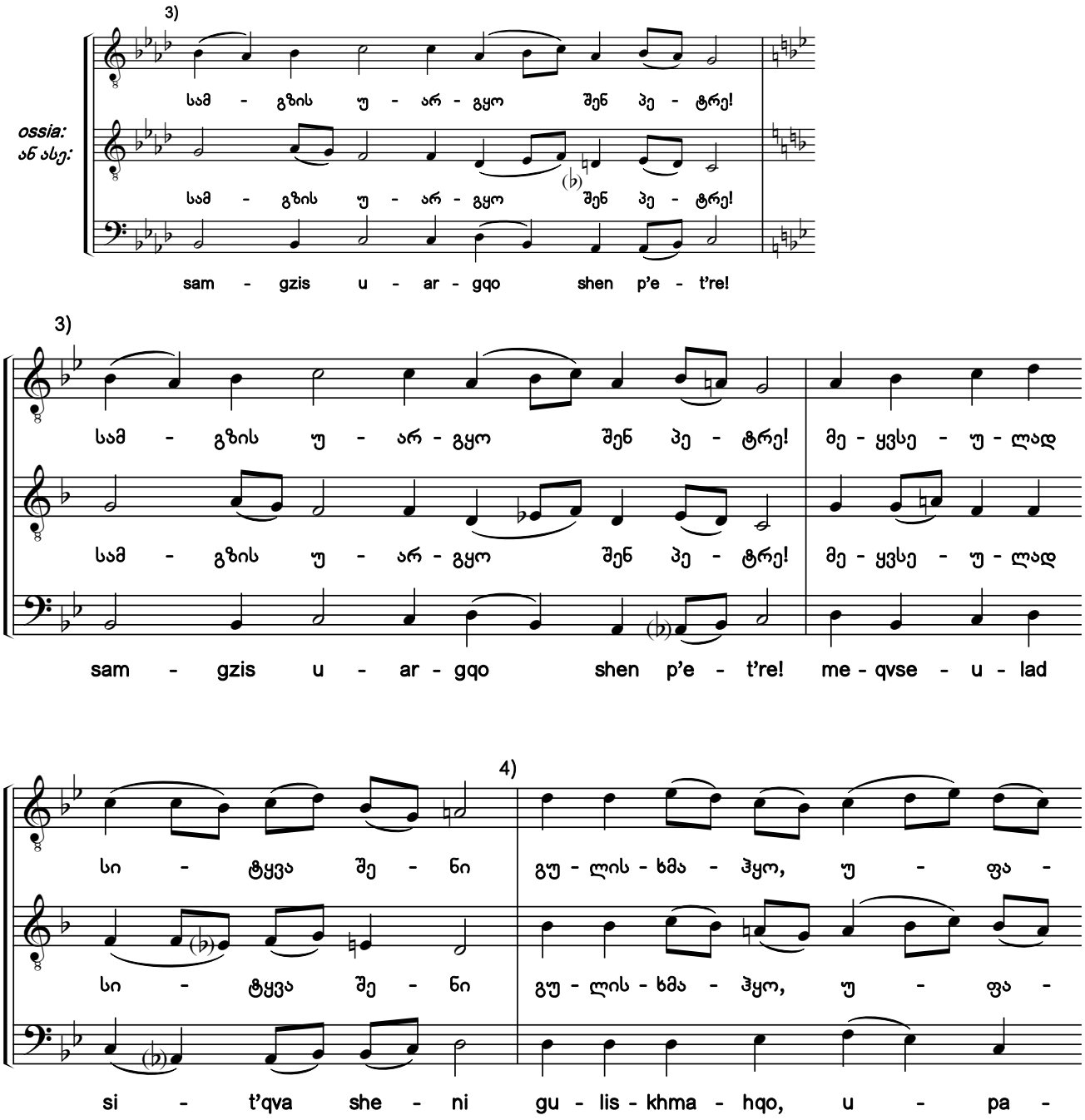

1) ხელნაწერებიდან Q686:25v; ხუნდაძე, 2128:100.

2) „მარხვანი“: „განმაძლიერებელ მექმენ“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-II:102r; Q673:0753 (ანთ., ტ. XVI:150, №65); Q685:0153; Q688:153r; Q691:017v; ხუნდაძე, 2124:211].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) რ. ხ. (ხუნდაძე, 2128): „ეს №28 [აქ №50] აქამდი მაღალი ბანი [II ხმა] ქორიძის დაწერილია. ამის შემდეგ კი მაღალი ბანიც [II ხმა] და თავიდან ბოლომდი ბანიც [III ხმა] ჩემი დაწერილია. დეკ. რ. ხუნდაძე. — 1920 წ.“

1) From the manuscripts Q686:25v; Khundadze, 2128:100.

2) Triodion: "O Creator, Make Me Steadfast" [original source, with similar melody - H154-II:102r; Q673:0753 (Anth. Vol. 16:150, #65); Q685:0153; Q688:153r: Q961:017v; Khundadze, 2124:211].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) R. Kh. (Khundadze, 2128): "The high bass [second voice] of this, #28 [#50 here], up to this point, is notated by Koridze. After this, however, the high bass [second voice] and the bass [third voice] from beginning to end are notated by me. Archpr. R. Khundadze. - 1920".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

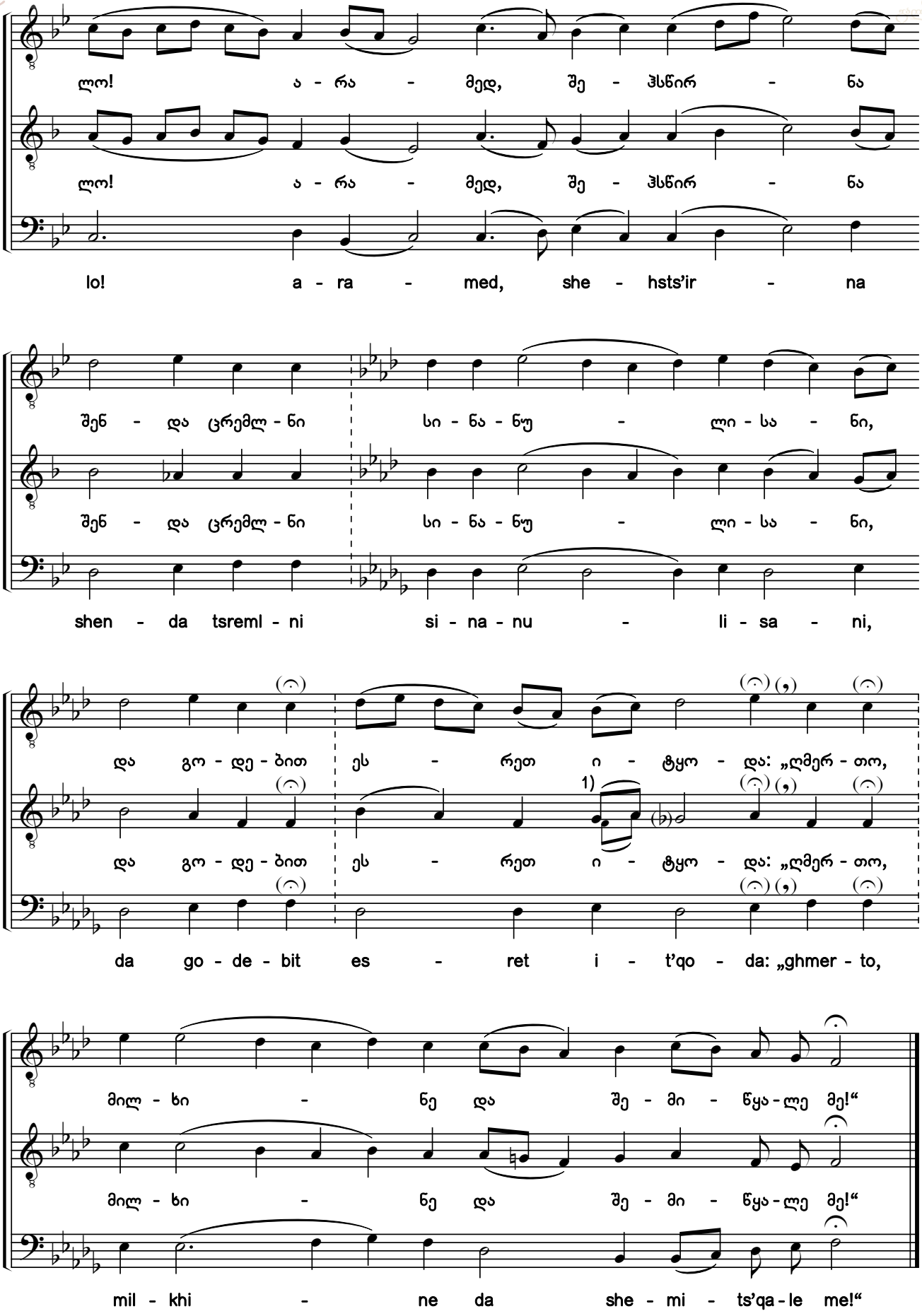

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

51. დიდება[1)]

ხმა ჳ

Glory

Tone 8

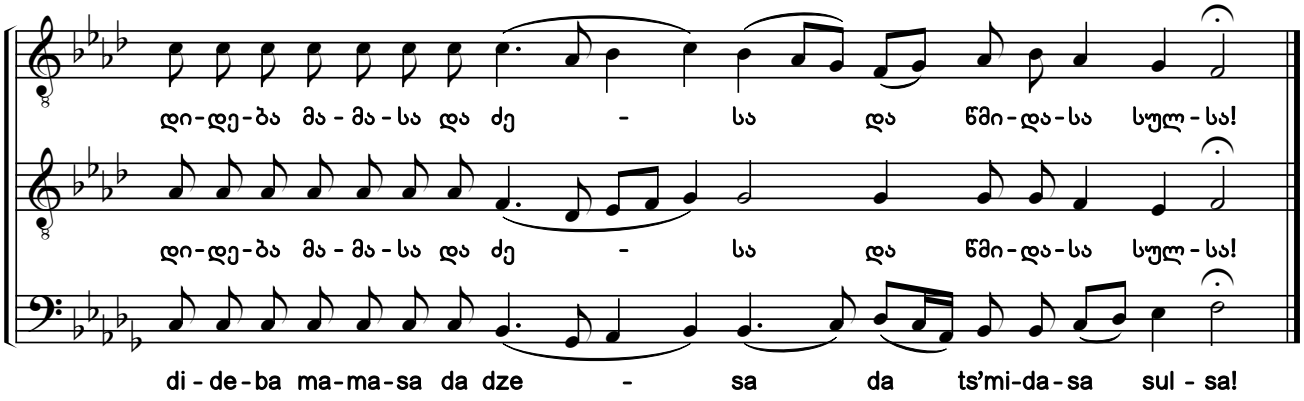

52a. ვითარცა ბჭესა ცხორებისასა[2) 3)]

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

The Holy Virgin is a Gateway of Salvation

Theotokion. Tone 2

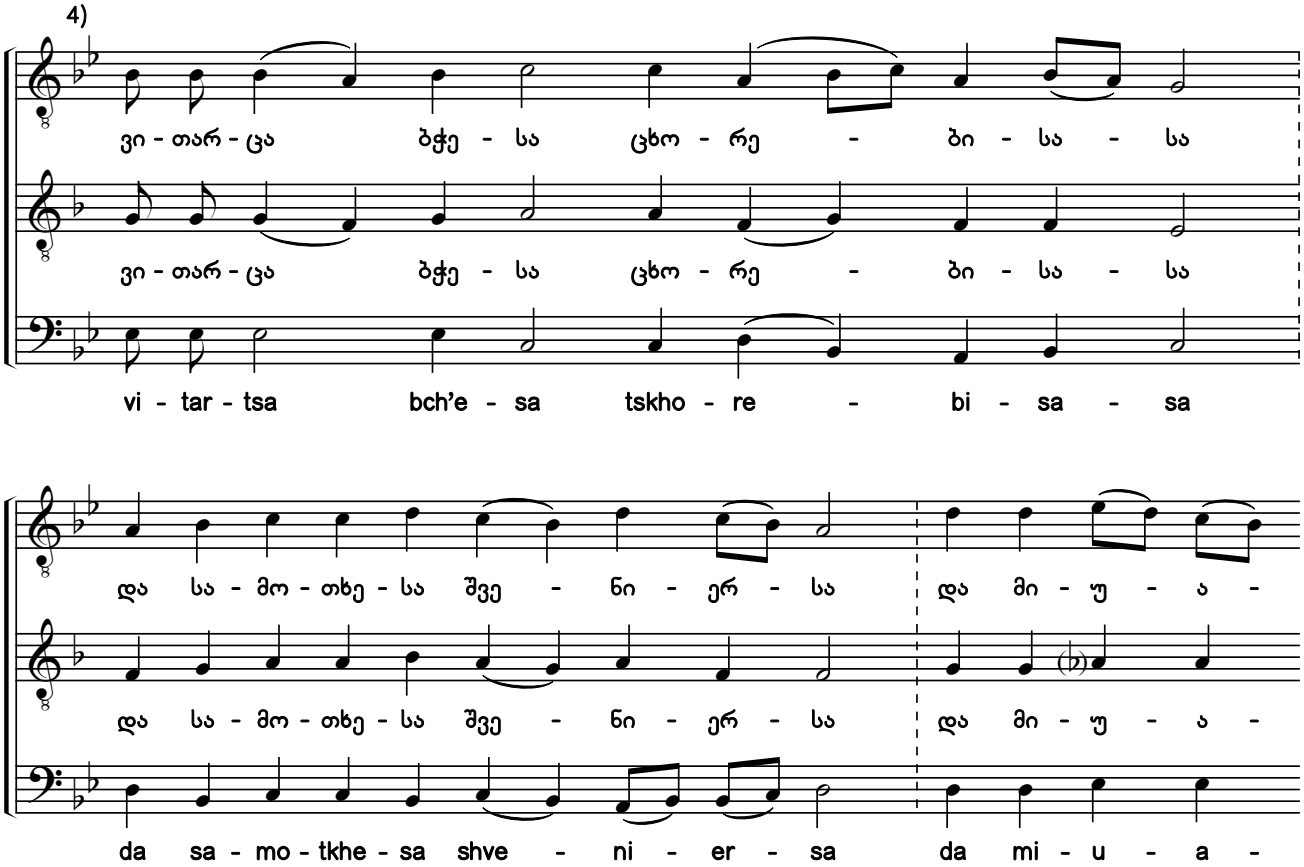

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№219).
2) ხელნაწერებიდან Q686:26r; ხუნდაძე, 2128:102.
3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№52a და 52b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) Copied from Anthology Vol. 16 (#219).
2) From the manuscripts Q686:26r; Khundadze, 2128:102.
3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#52a and 52b).
4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

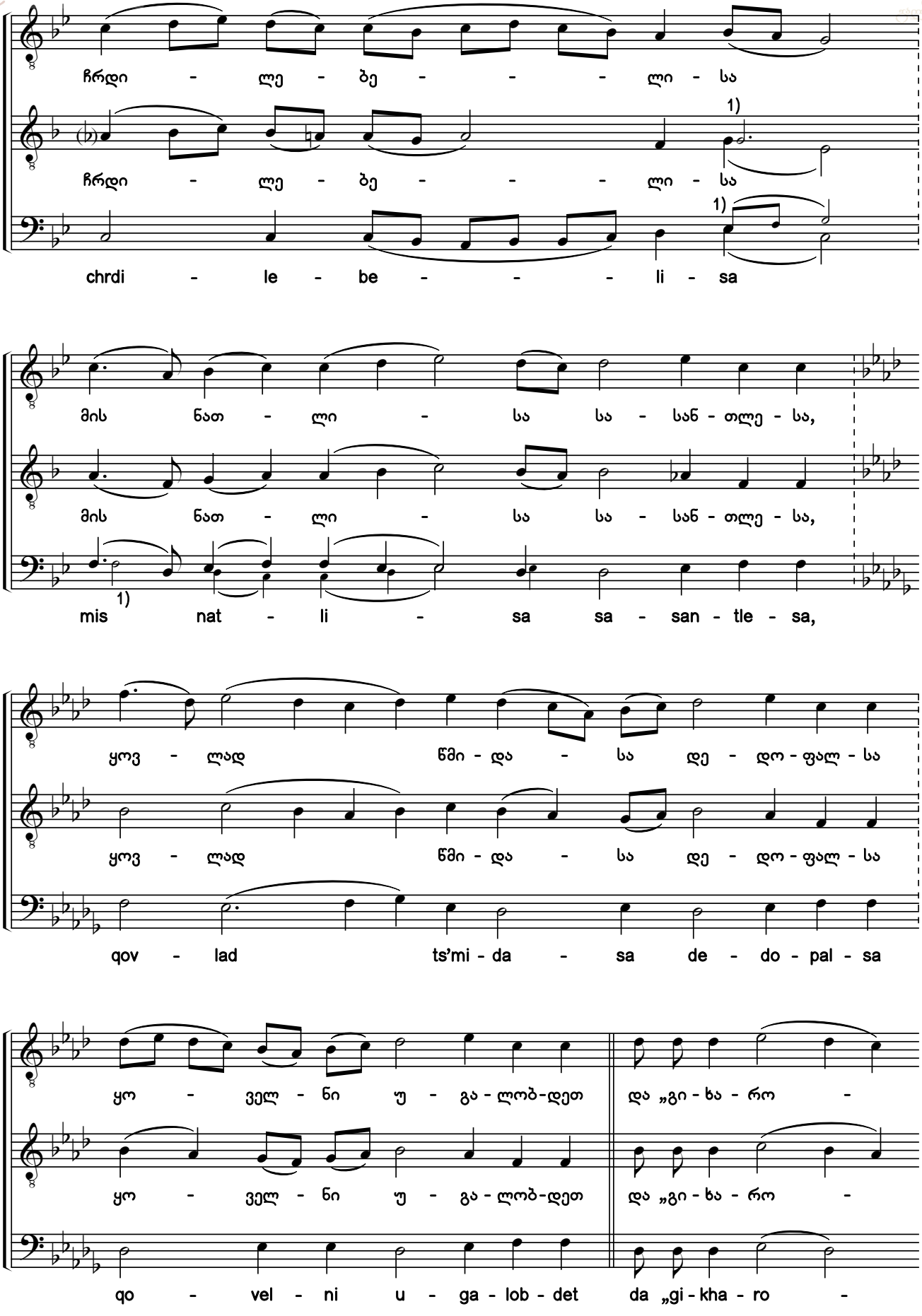

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

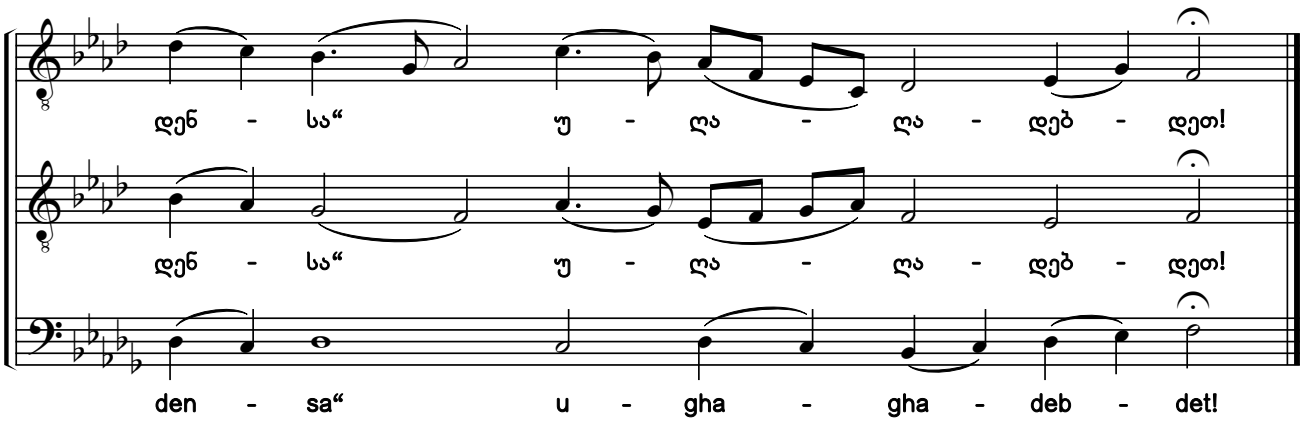

ossia: 1)
ან ასე:

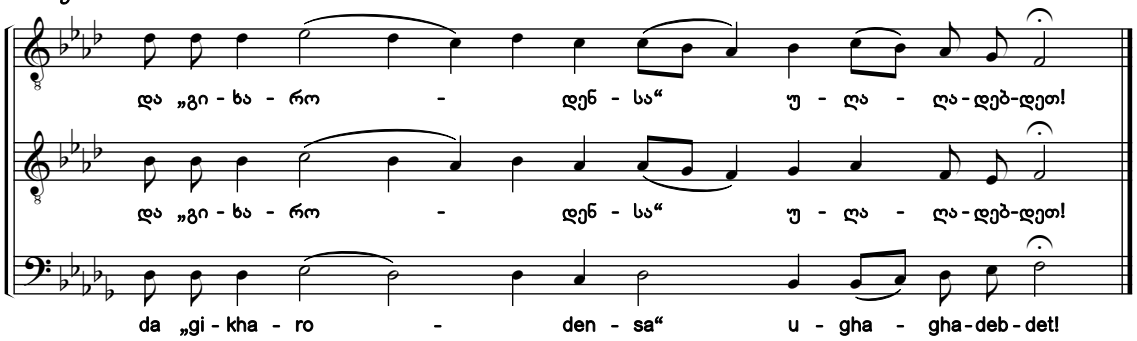

52b. ვითარცა ბჭესა ცხორებისასა

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

The Holy Virgin is a Gateway of Salvation

Theotokion. Tone 2

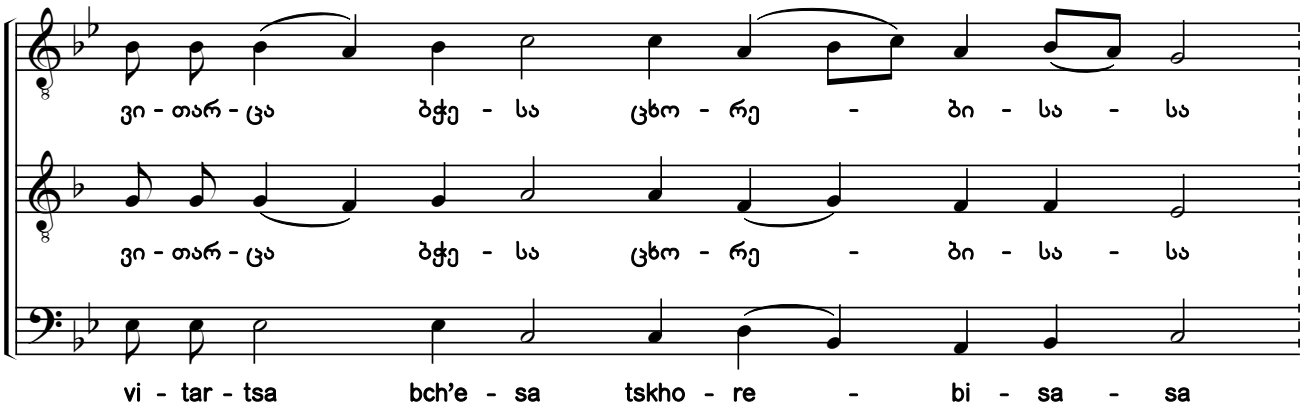

1) დაბოლოვების მარტივი ვარიანტი ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) The simple variant of the ending is from manuscript Khundadze, 2128.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

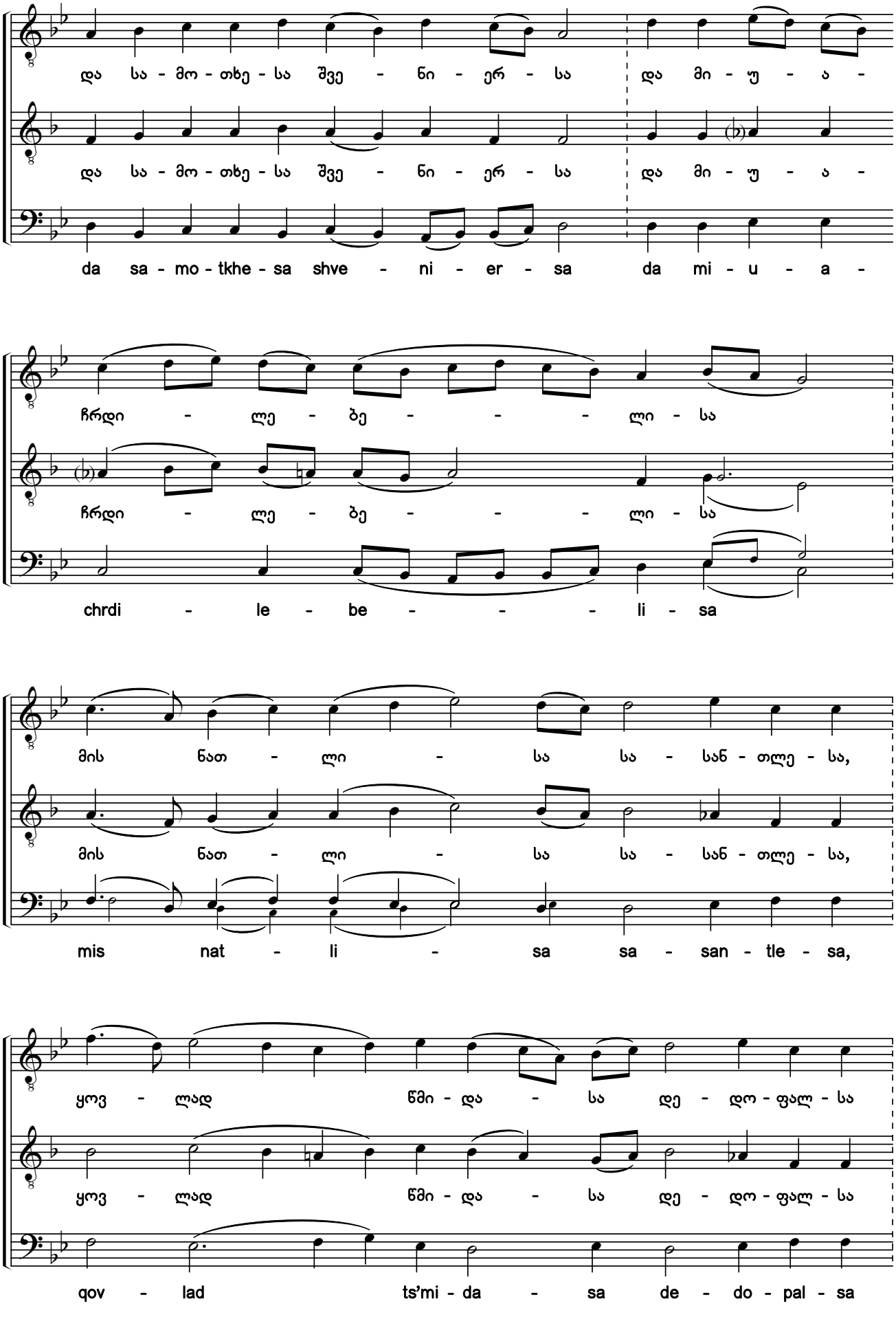

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

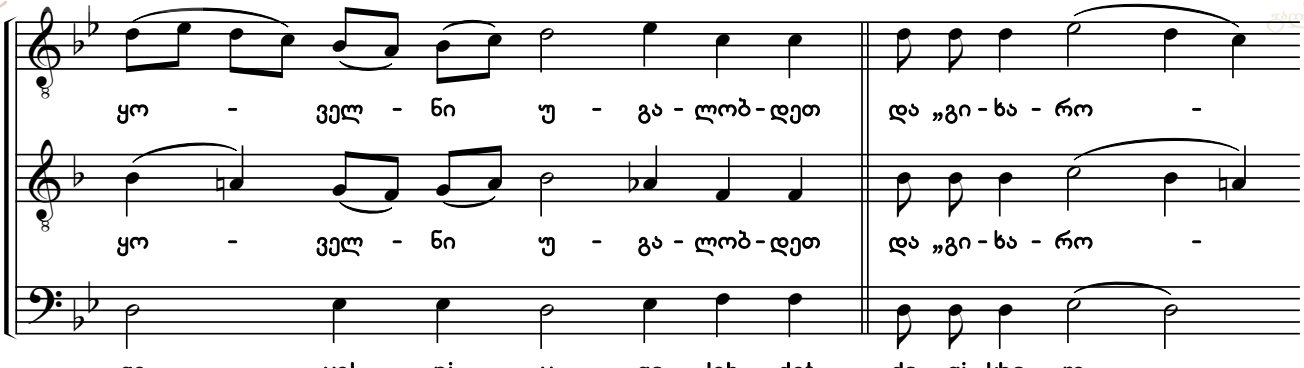

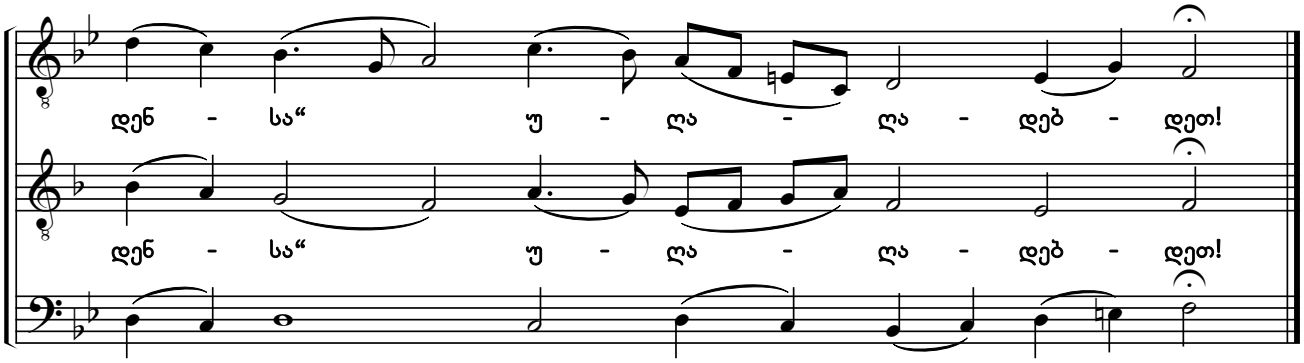

ossia:
ან ასე:

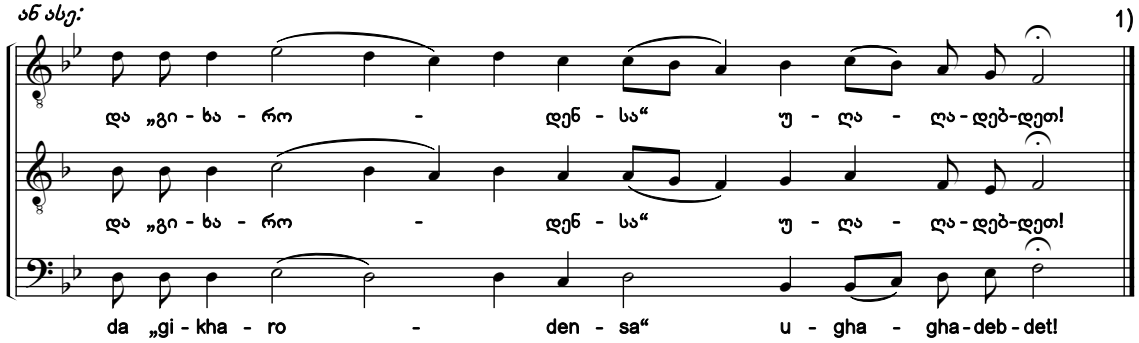

53. აწ და[2] Now and Ever

ხმა ჳ Tone 8

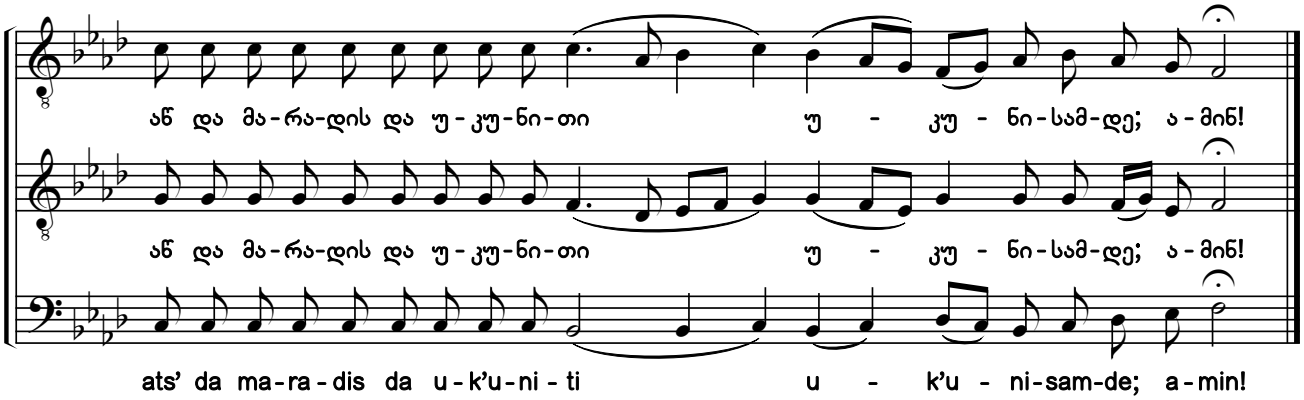

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„ვითარცა ბჭესა“].
2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№221).
1) Triodion: "Now and Ever" [and] and the same ["The Holy Virgin"].
2) Copied from Anthology Vol. 16 (#221).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

54a. ჰსთქუთ-ღა, ჰურიანო, რა იხილეთ მაცხოვრისაგან? [1] [2] [3]

O You Transgressors, Tell Us What You Heard from Our Savior?

ჩქარი მოძრაობით - Allegro (Q686)

4) ძალიან ჩქარი მოძრაობით - Molto allegro (ხუნდაძე, 2128)

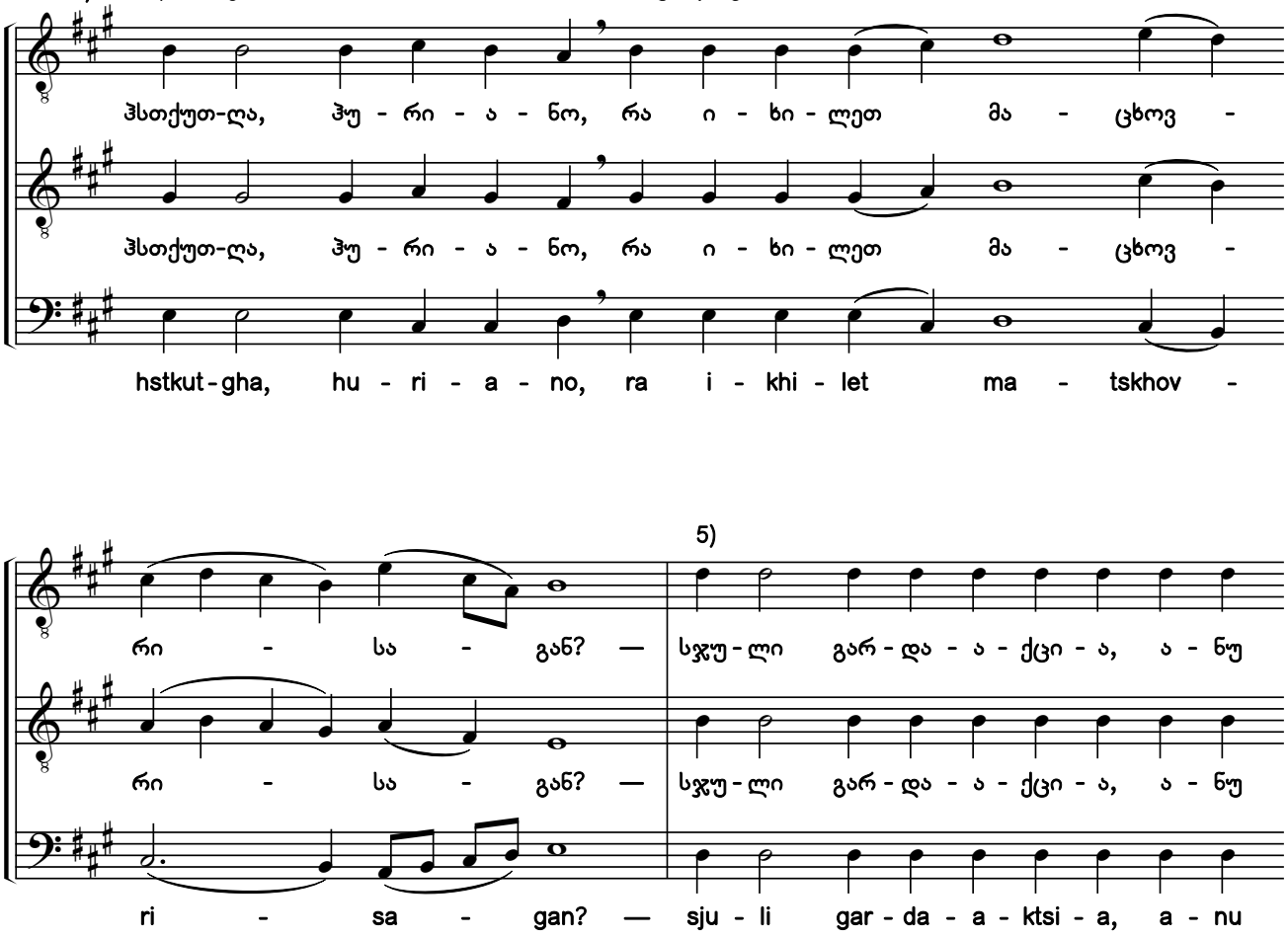

1) ხელნაწერებიდან Q686:27r; ხუნდაძე, 2128:105.

2) „მარხვანი“: „რომელმან შეიმოსე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-IX:442; Q673:0718 (ანთ., ტ. XVI:95, №40); Q685:0106; Q688:129v; Q693:188r; ხუნდაძე, 2124:194].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№54a და 54b) ვარიანტს, განსხვავებულთ კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

5) აქედან საგალობელი 1 ტონით დაბლაა დაწეული რ. ხუნდაძის მითითების თანახმად (იხ. ხელნაწერი ხუნდაძე, 2128:106).

1) From the manuscripts Q686:227r; Khundadze, 2128:105.

2) Triodion: "You Who Are Clothed" [original source, with similar melody - H154-IX:442, Q673:0718 (Anth. Vol. 16:95, #40); Q685:0106; Q688:129v; Q693:188r; Khundadze, 2124:194].

3) Here are two variants of editing the chant (#54a and 54b) with different modal configurations.

4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

5) From this point the chant is lowered a whole tone according to R. Khundadze's indication (see manuscript Khundadze, 2128:106).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

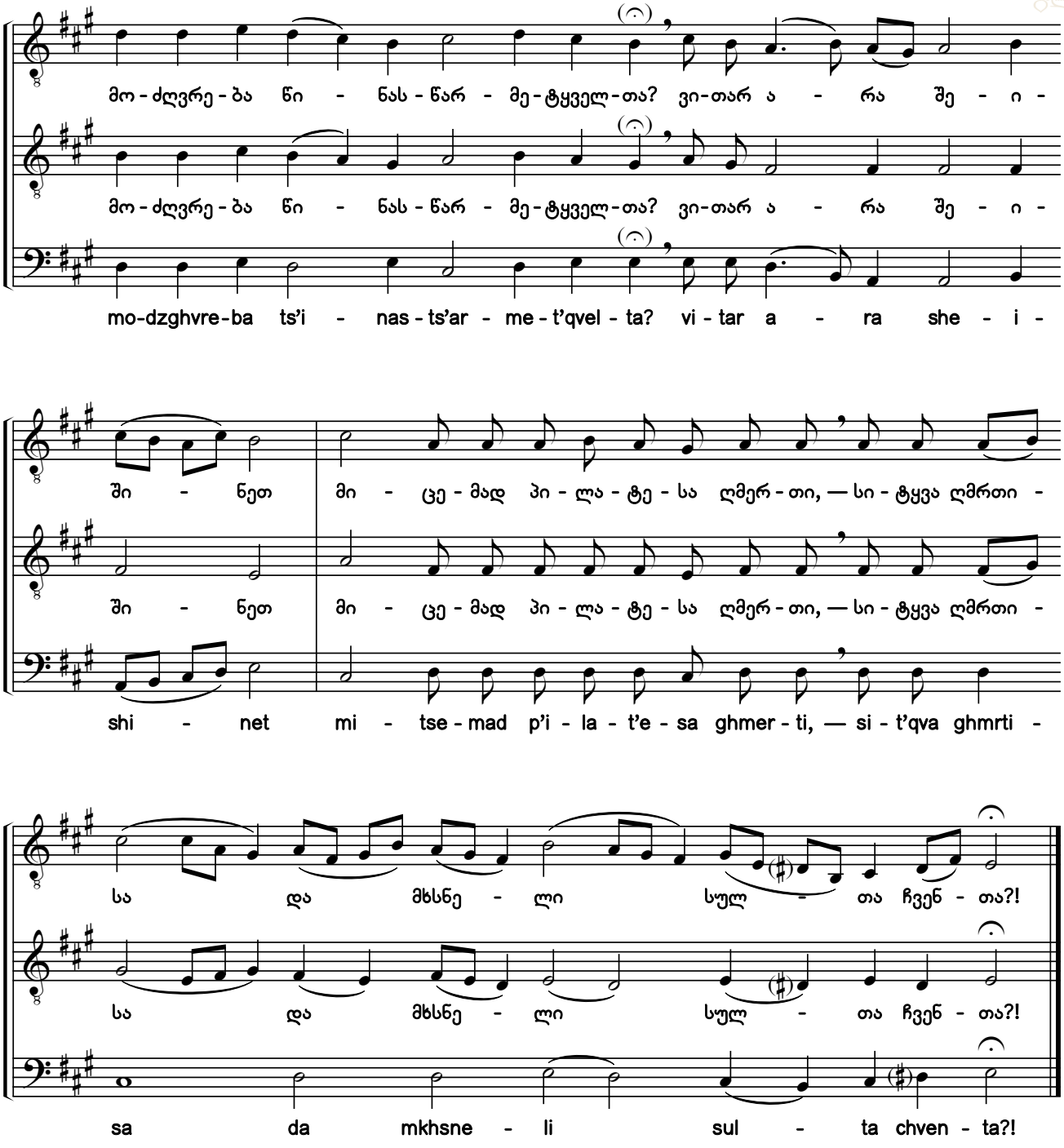

ossia: 1)
ან ასე:

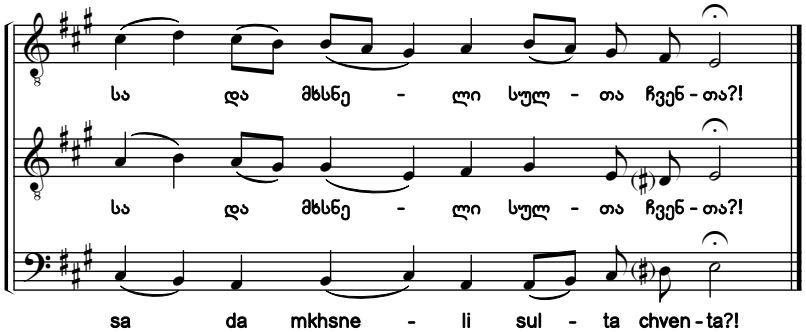

1) დაბოლოვების მარტივი ვარიანტი ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) A simple variant of the ending from manuscript Khundadze, 2128.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

54b. ჰსთქუთ-ღა, ჰურიანო, რა იხილეთ მაცხოვრისაგან?
O You Transgressors, Tell Us What You Heard from Our Savior?

ჩქარი მოძრაობით - Allegro (Q686)
ძალიან ჩქარი მოძრაობით - Molto allegro (ხუნდაძე, 2128)

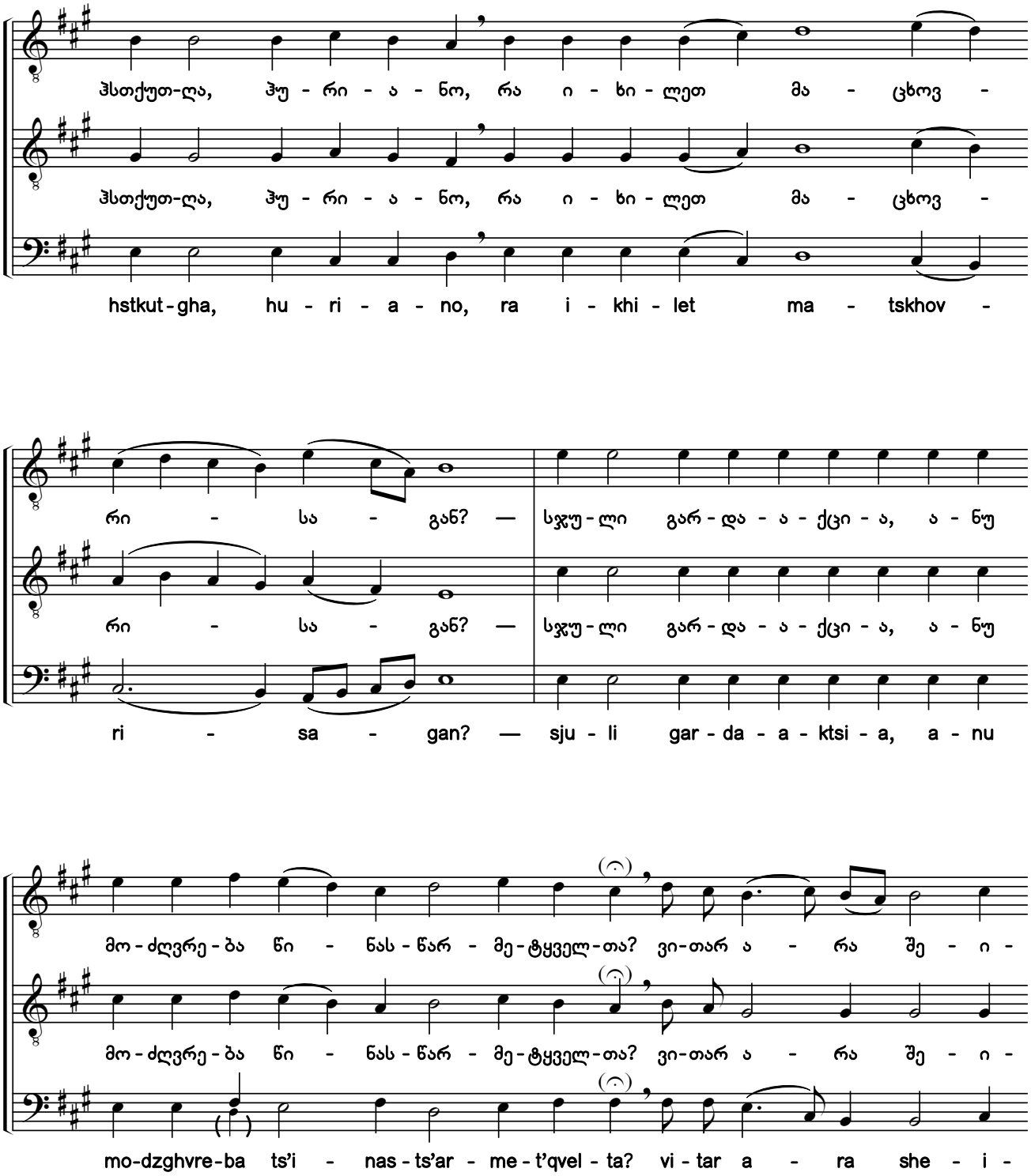

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

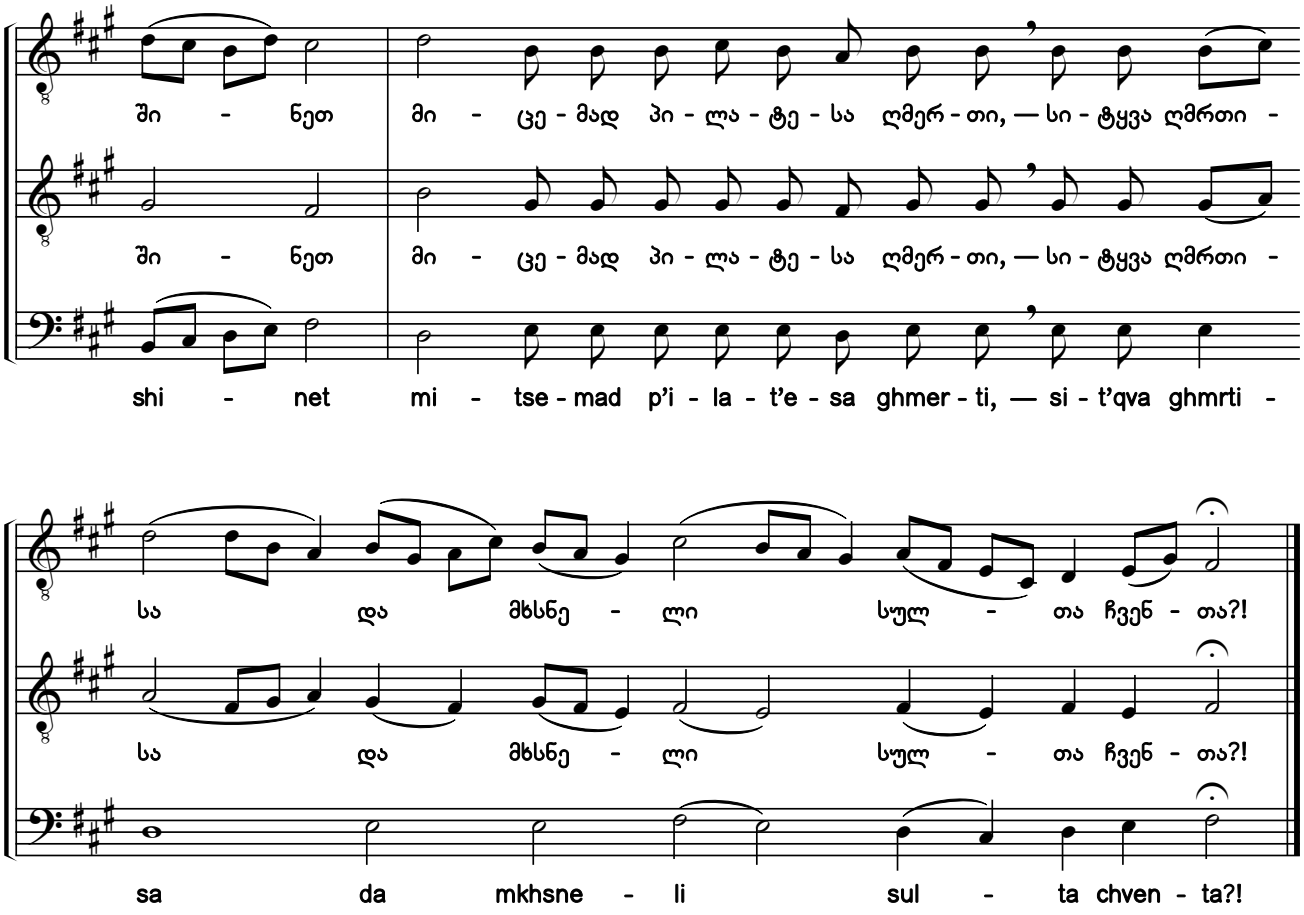

ossia:
ან ასე:

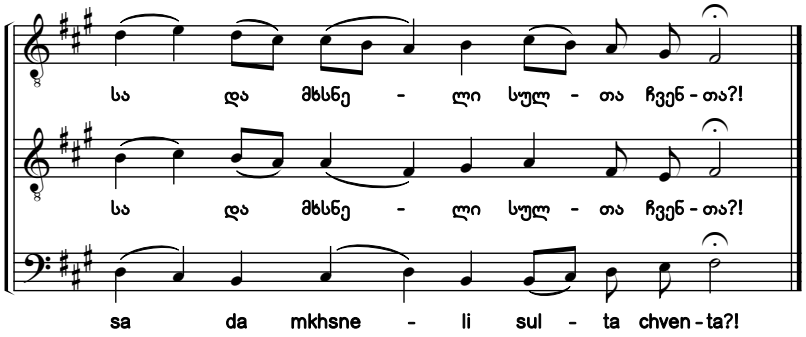

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

55. ჯვარცმად შენდა ჰლალადებდეს შვებულნი[1) 2)]

"Let Him Be Crucified!" They Cried

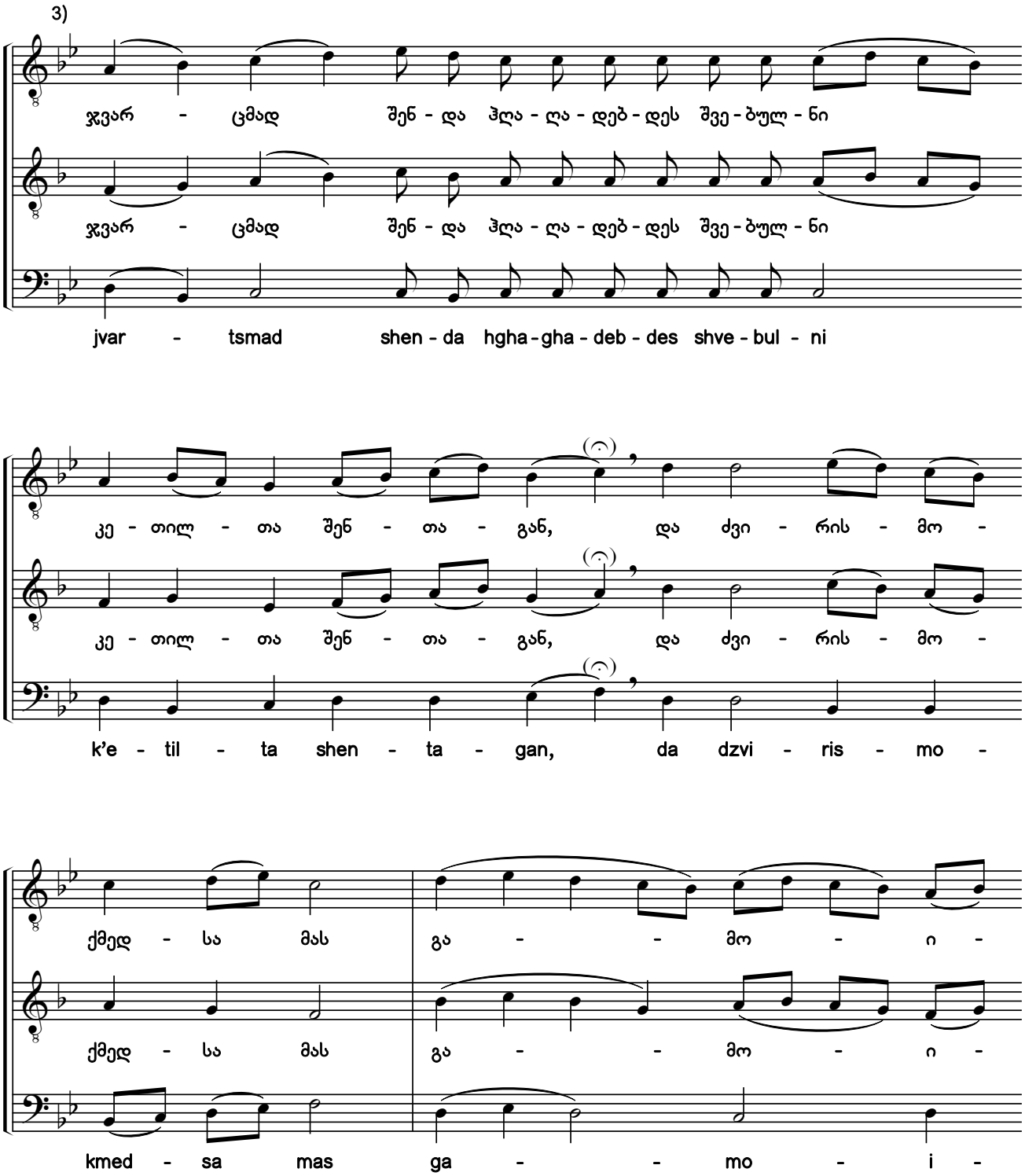

1) ხელნაწერებიდან Q686:28v; ხუნდაძე, 2128:108.

2) „მარხვანი“: „რომელმან შეიმოსე“ [დედანი განსხვავებული - V ხმის ტროპართა ჰანგით - Q691:302r; H154-II:165r].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:228v; Khundadze, 2128:108.

2) Triodion: "You Who Are Clothed" [original source different with tone 5 troparion melody - Q691:302r; H154-II:165r].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

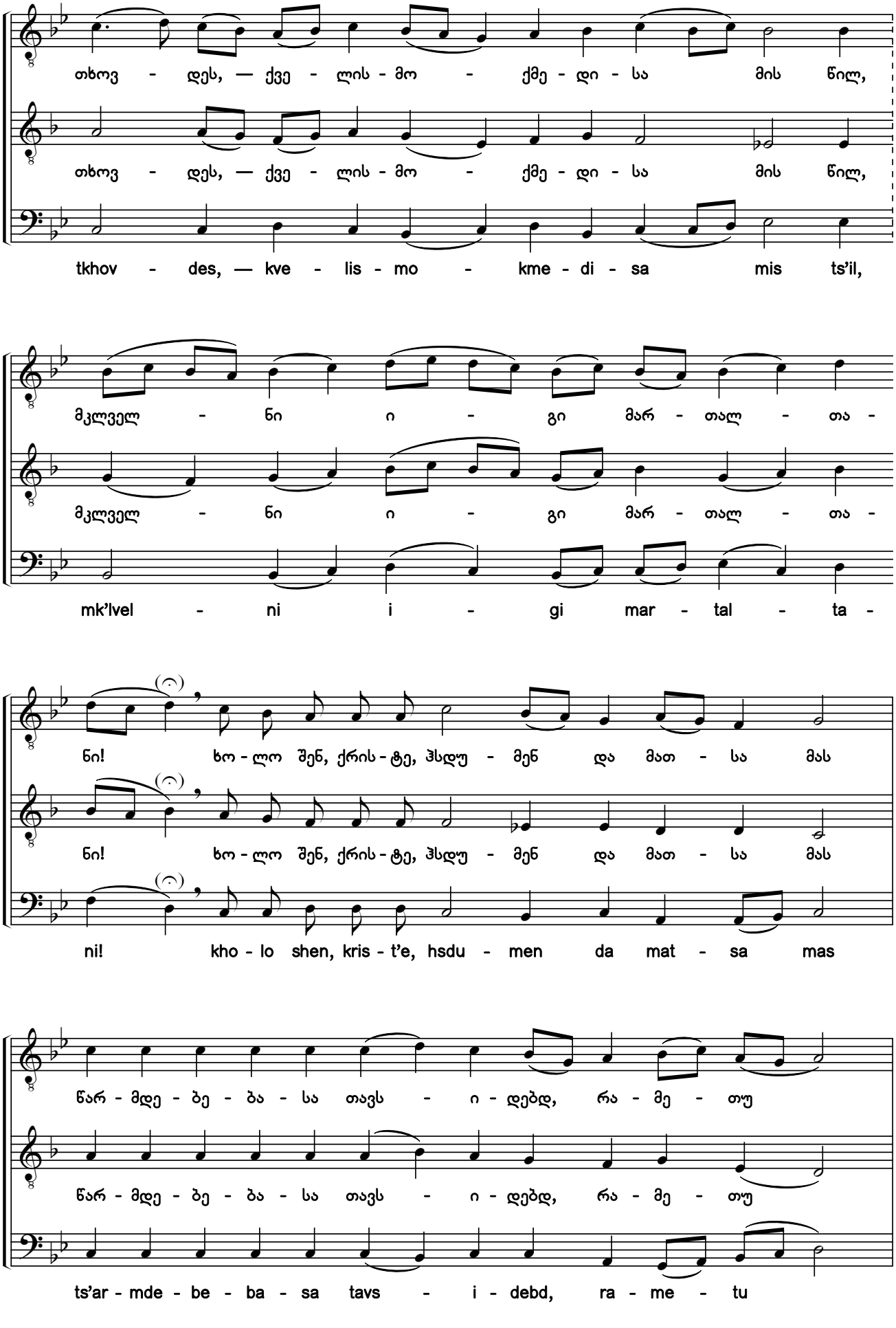

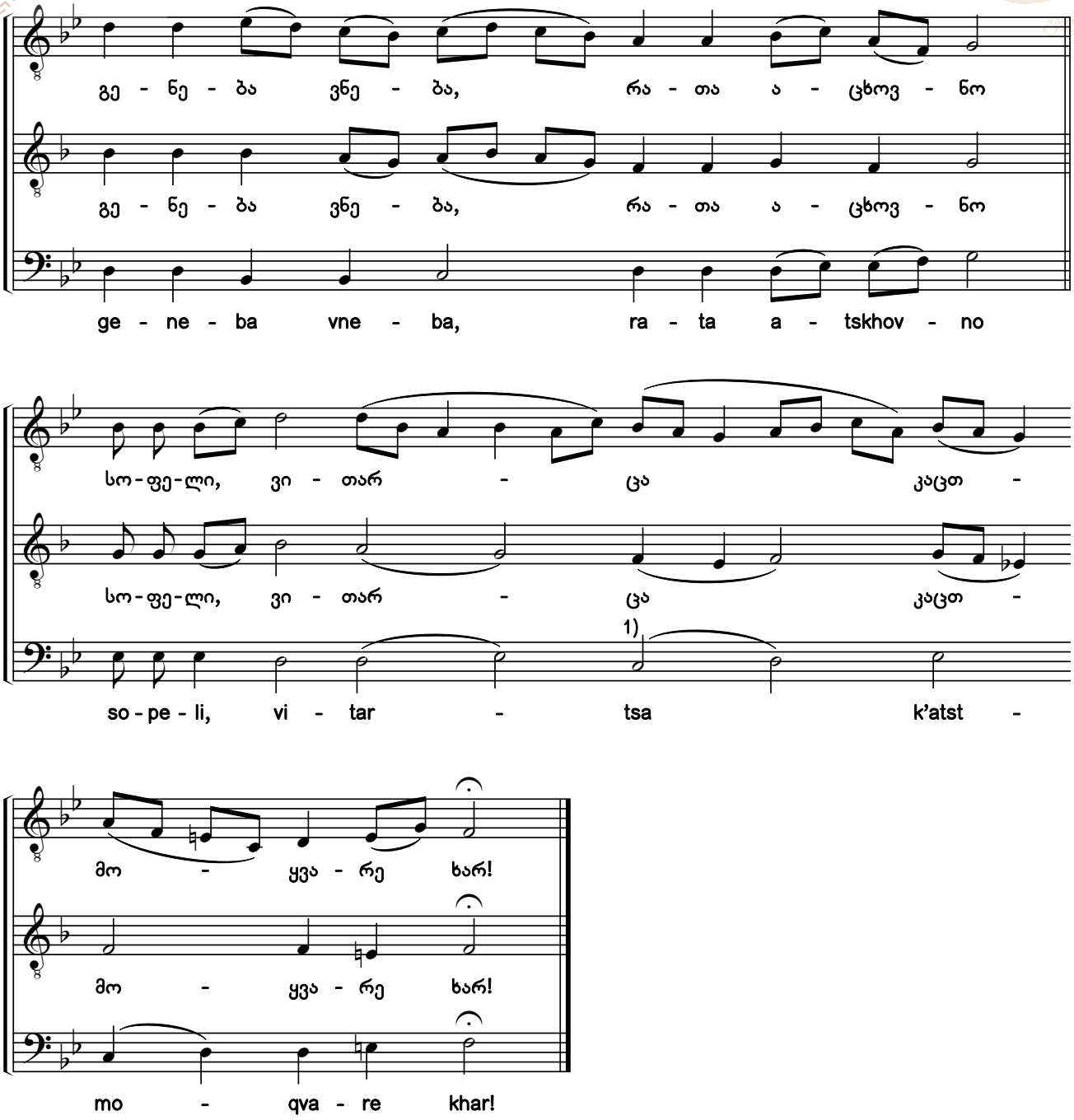

ossia: 2)
ან ასე:

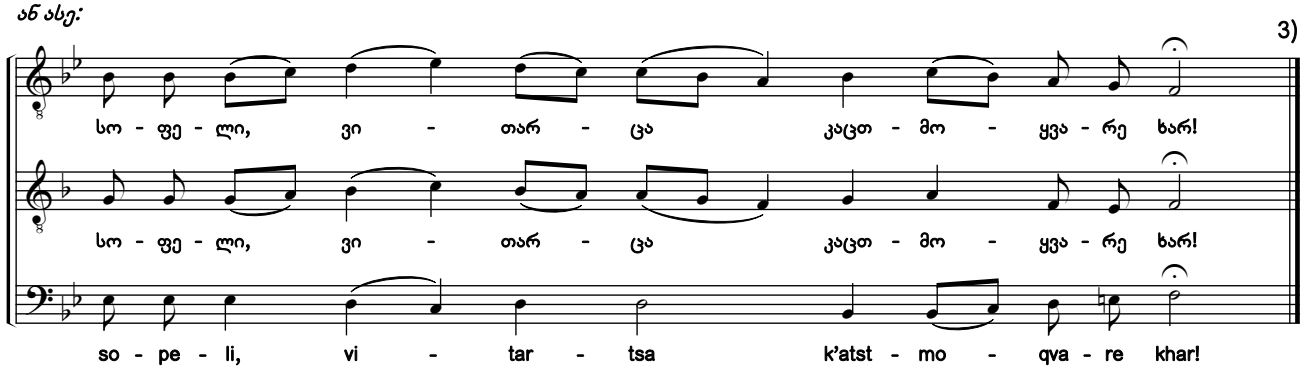

1) ხელნაწერში Q686 აქ არის *მი.*
2) დაბოლოვების მარტივი ვარიანტი ხელნაწერიდან 2128.
3) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №29].
1) E is here in manuscript Q686.
2) A simple variant of the ending from manuscript Khundadze, 2128.
3) Triodion: "Glory" [see #29].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

56a. რამეთუ არა მაქვს ჩვენ კადნიერება[1) 2)]

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

As There Is No Boldness in Us

Theotokion. Tone 2

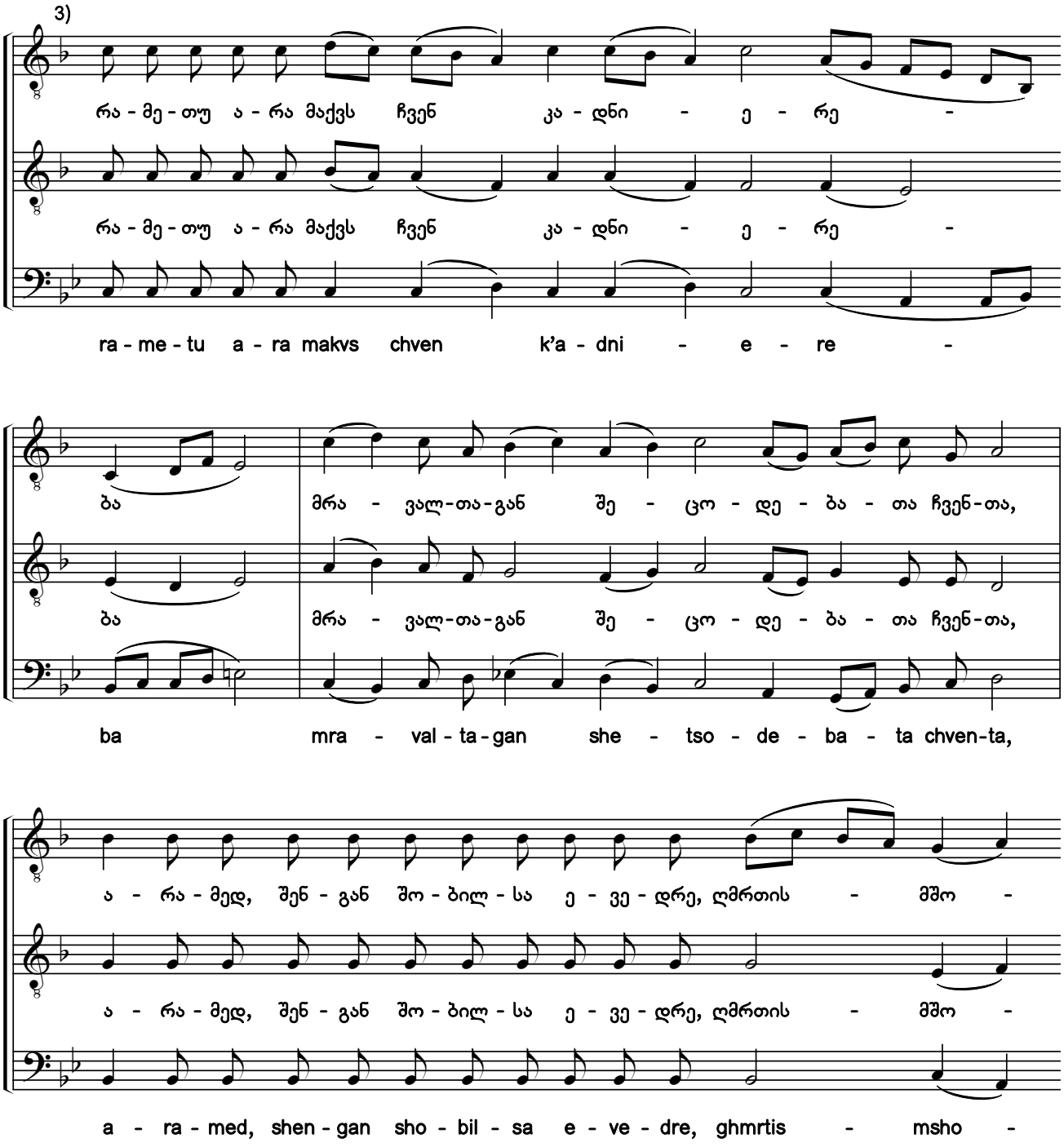

1) ხელნაწერებიდან Q686:28v; ხუნდაძე, 2128:112.

2) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№56a და 56b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:28v; Khundadze, 2128:112.

2) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#56a and 56b).

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

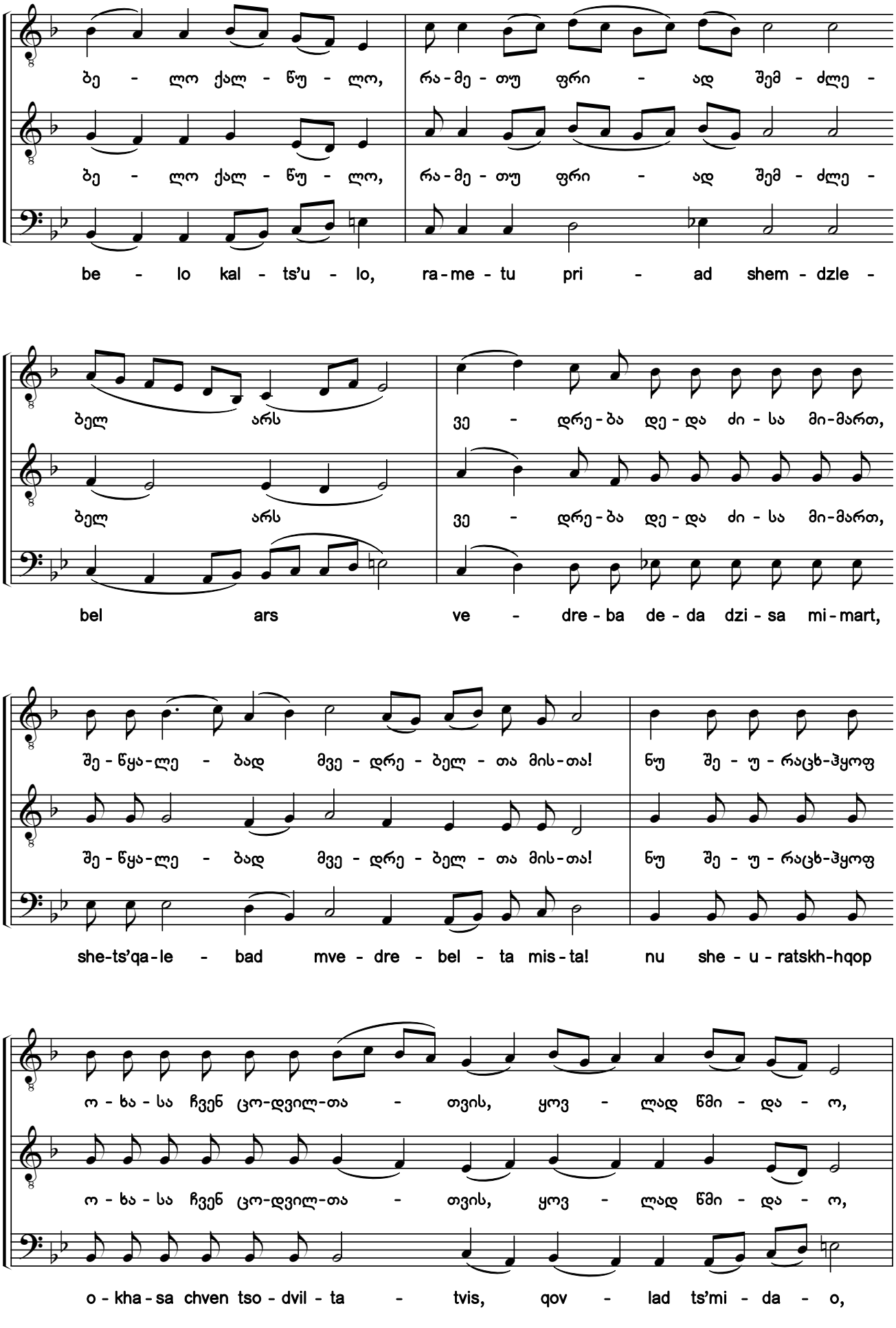

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

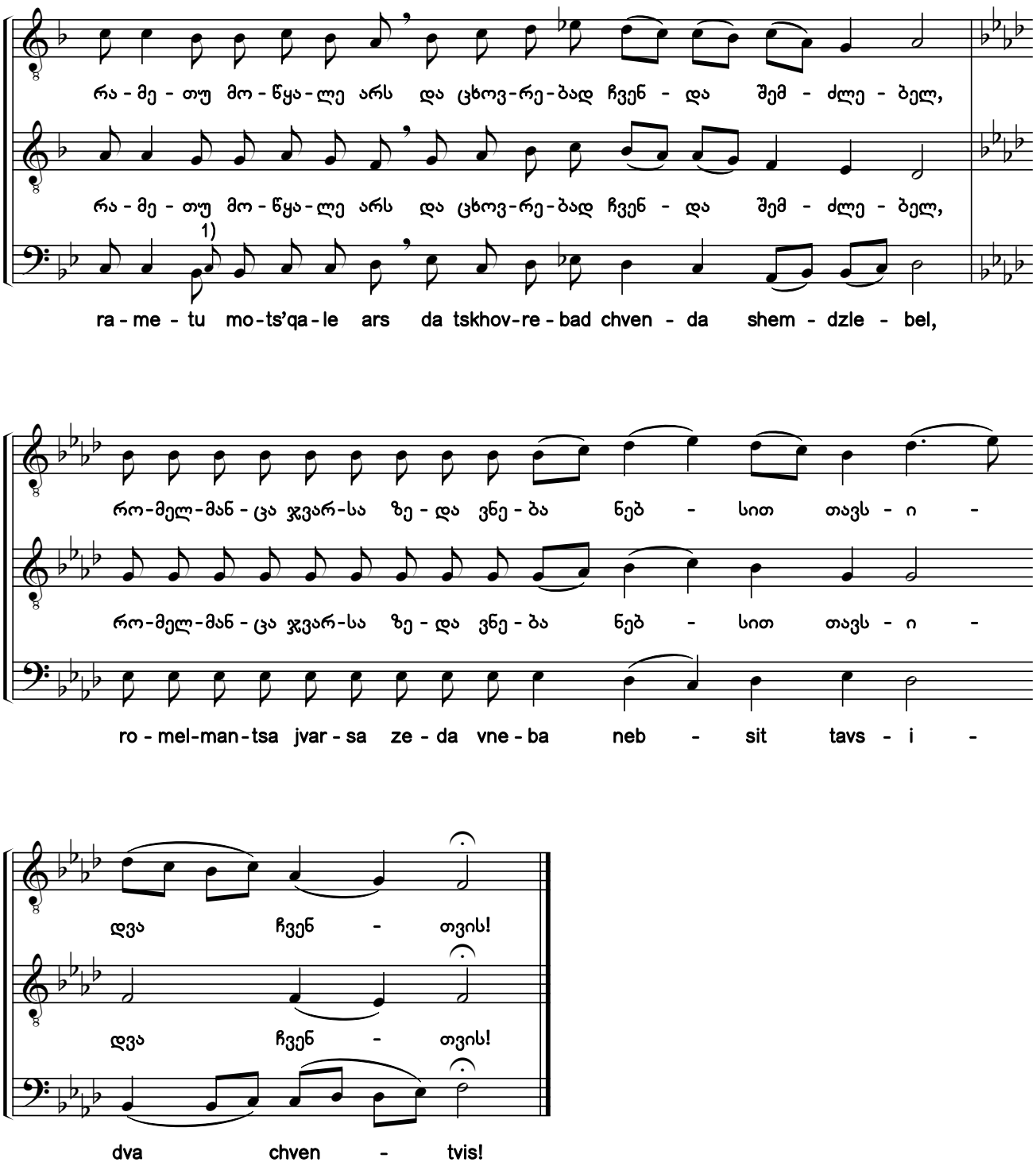

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია *დო* ხელნაწერიდან Q686.

1) A C from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

56b. რამეთუ არა მაქვს ჩვენ კადნიერება

ღვთისმშობლისა. ხმა ბ

Theotokion. Tone 2

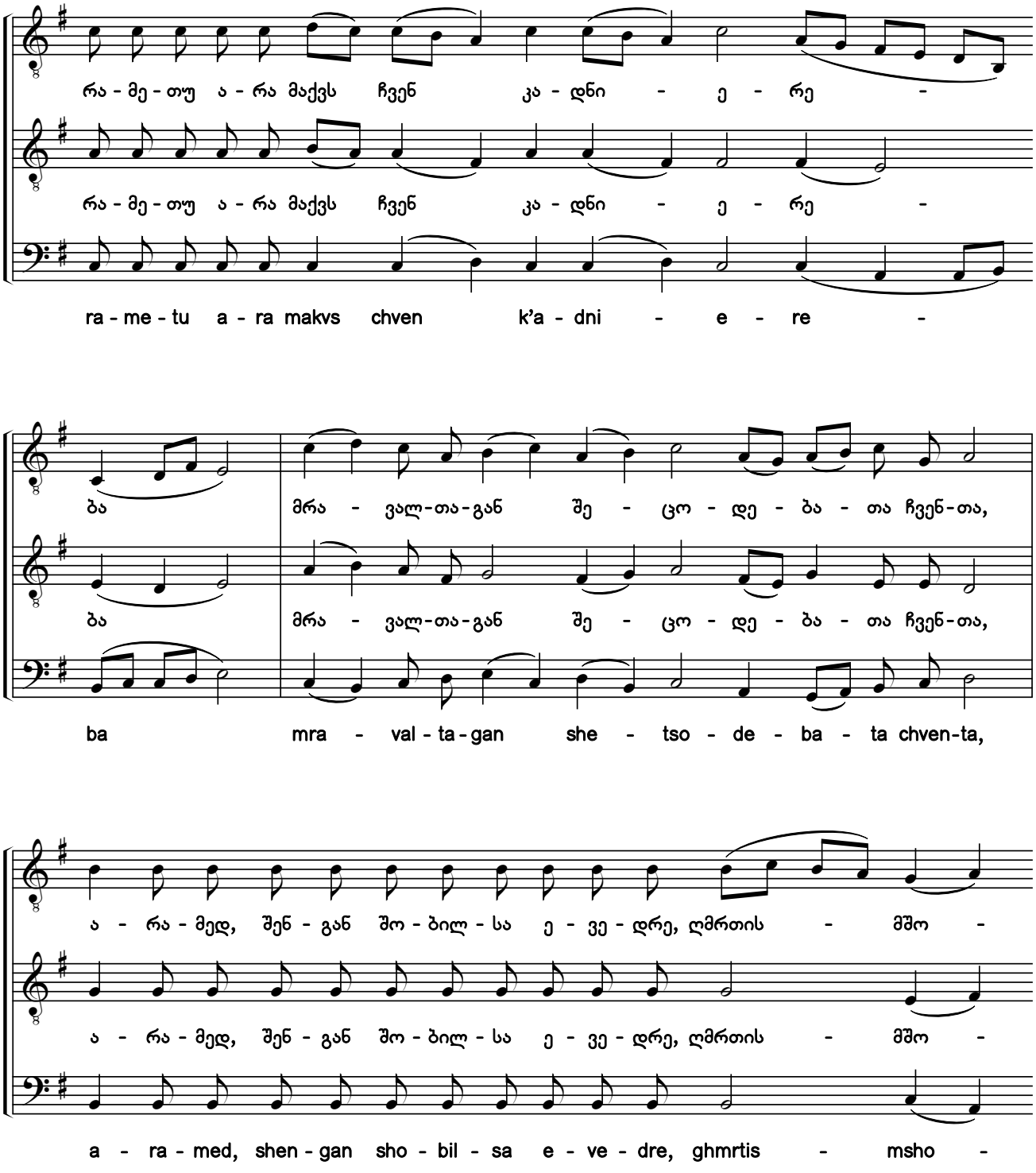

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

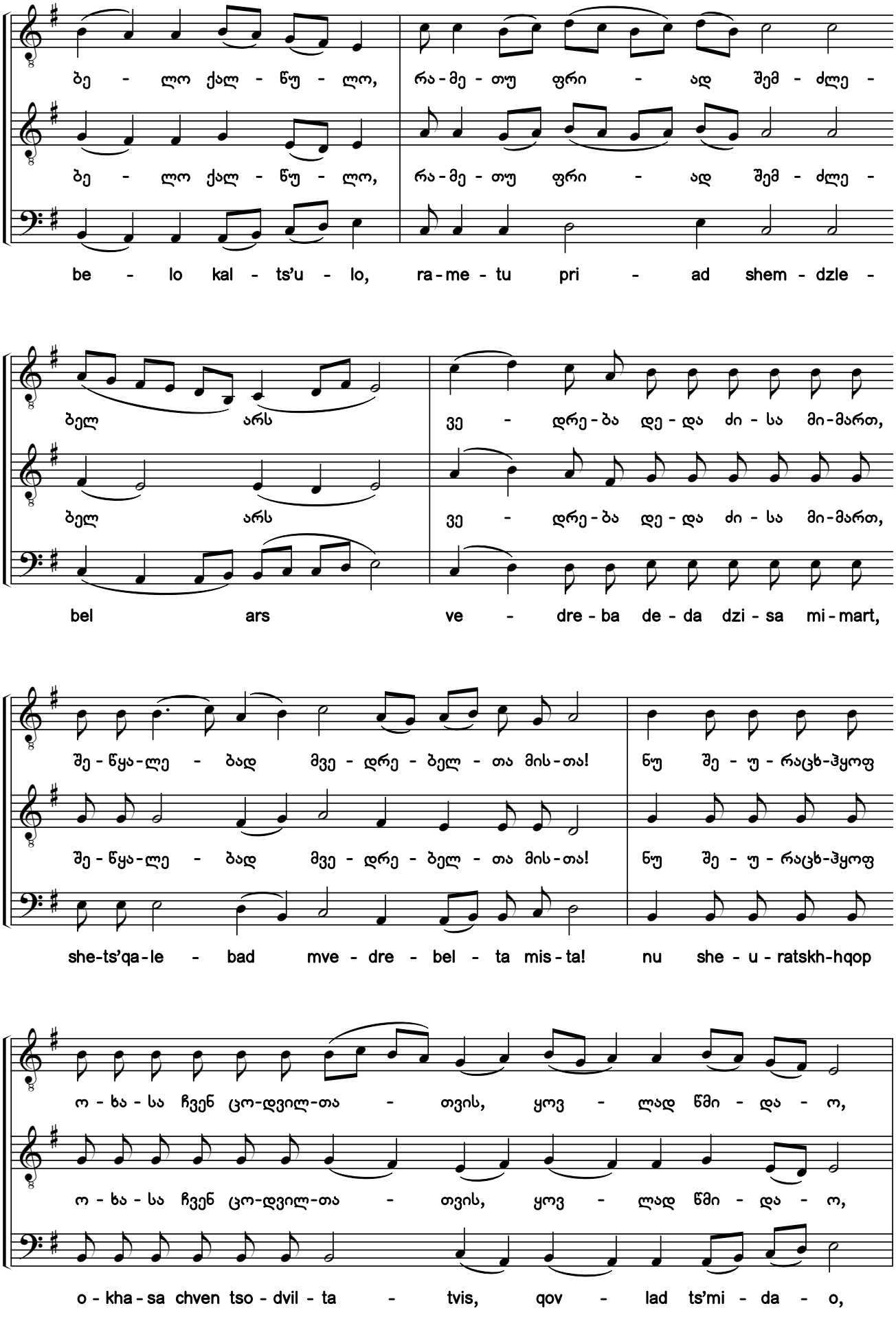

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

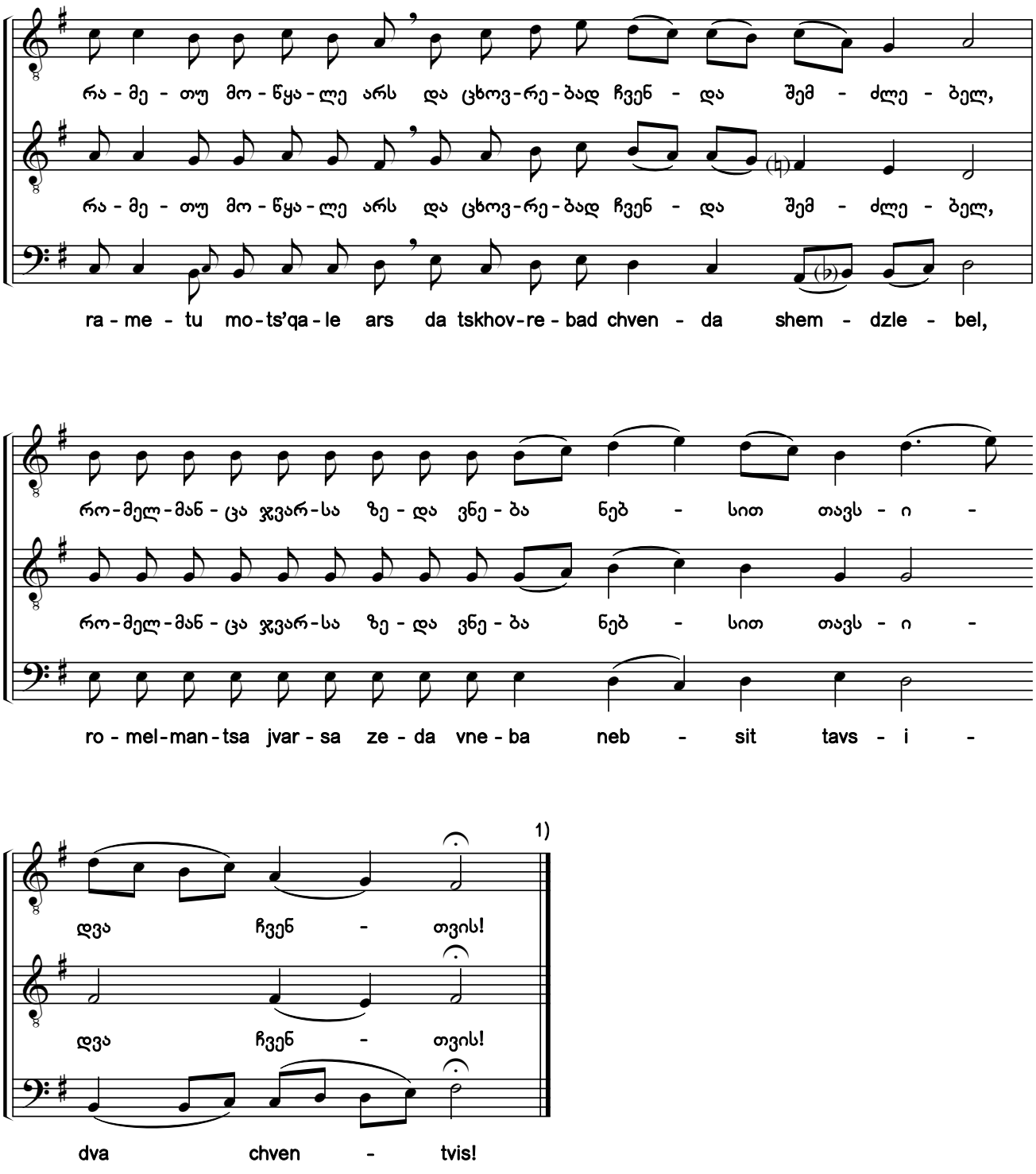

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №31] და იგივე [„რამეთუ არა მაქვს“].

1) Triodion: "Now and Ever" [see #31] and the same one ["As There Is No Boldness"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

57. აღჰსწონეს ოცდაათი იგი ვეცხლი [1) 2)]

They Took the Thirty Pieces of Silver

3)

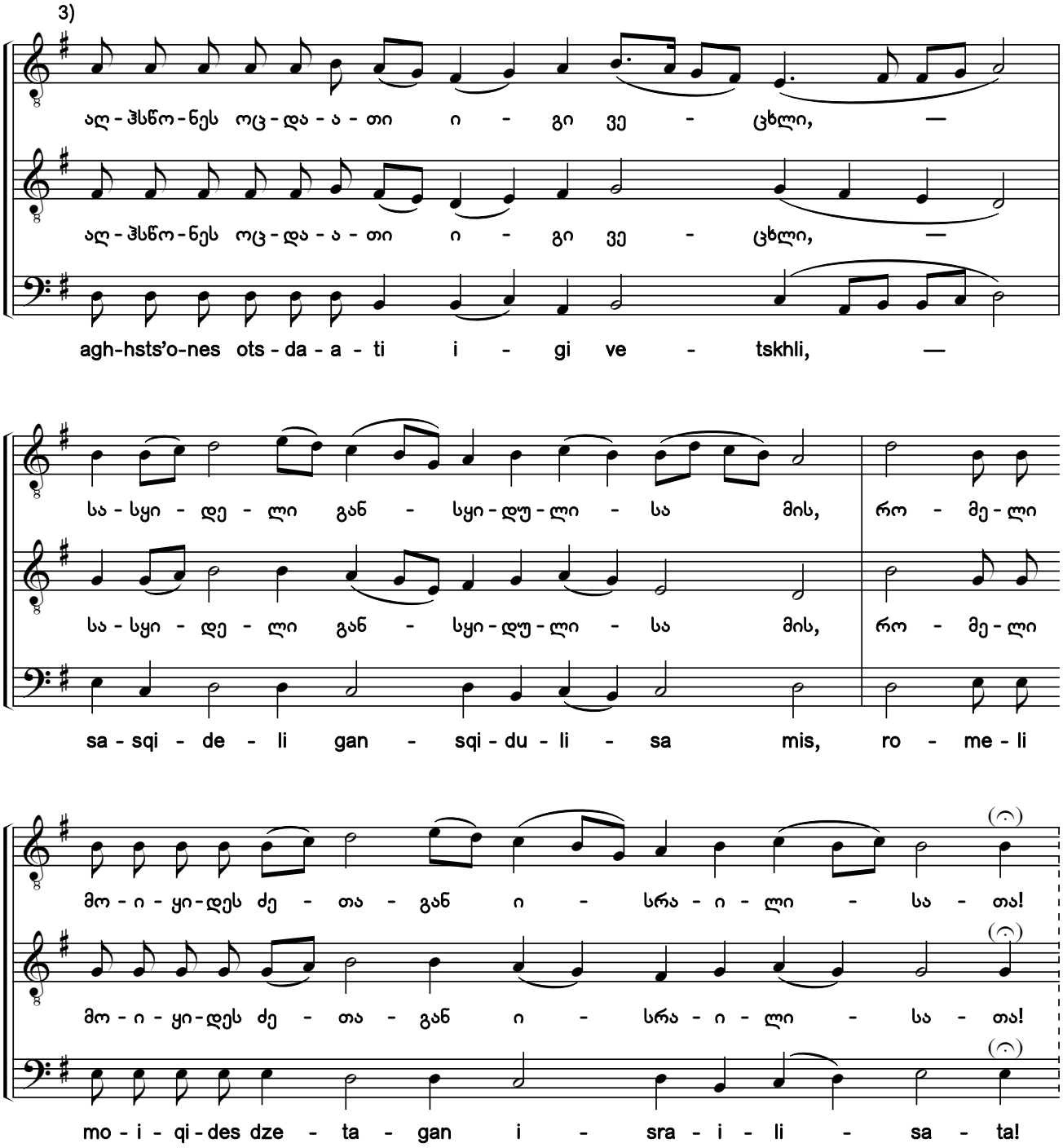

1) ხელნაწერებიდან Q686:29v; ხუნდაძე, 2128:117.

2) „მარხვანი“: „ქერუბიმთა“ [დედანი, მონათესავე არქეტიპული საფუძვლის მქონე, შედარებით „სადა“ ჰანგით — H154-VIII:094r ; Q690:078v; Q693:036r].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:229v; Khundadze, 2128:117.

2) Triodion: "Of the Cherubim" [original source having a related archetypal foundation compared with the plain melody - H154-VIII:094r; Q690:078v; Q693:036r].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

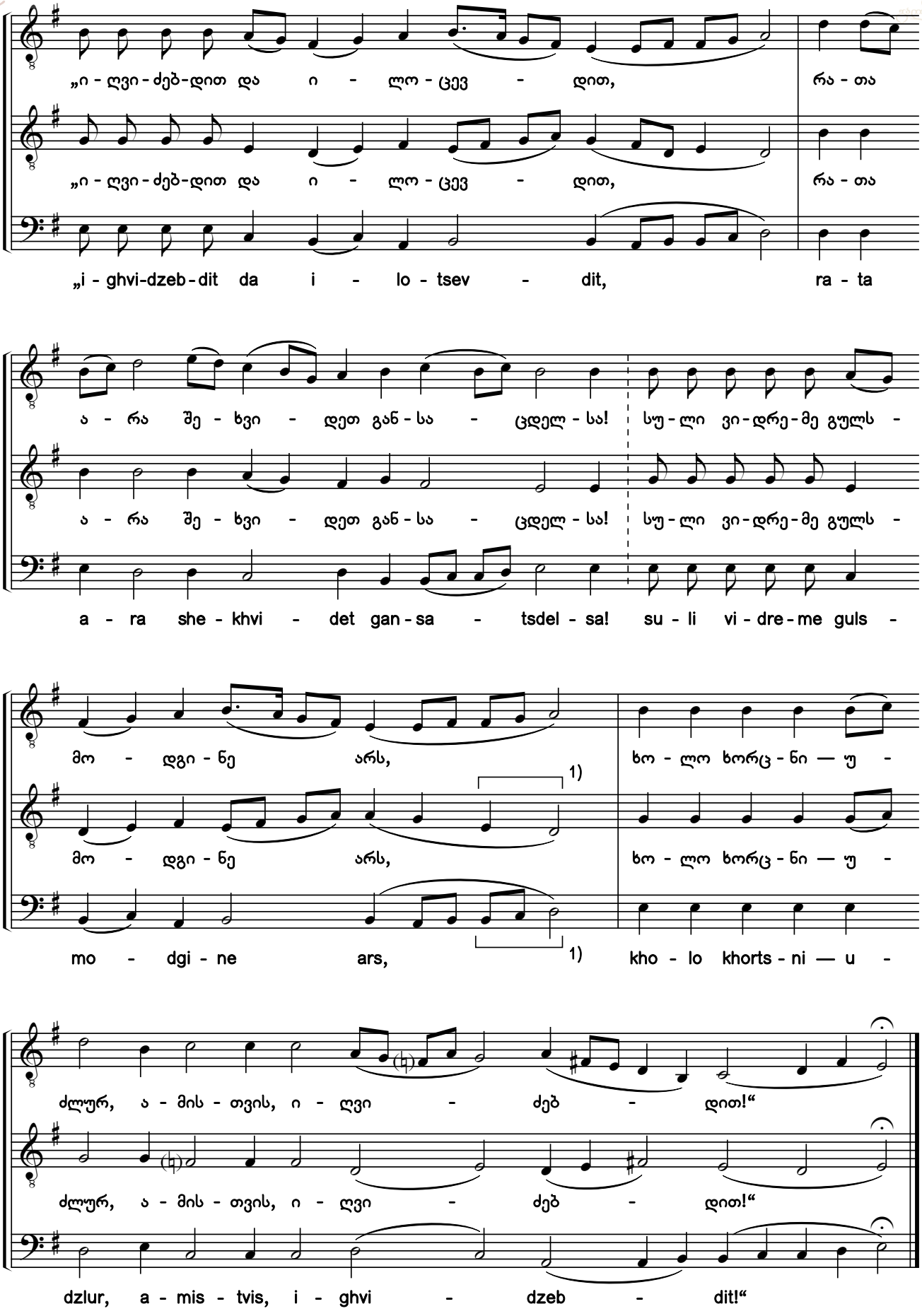

1) ხელნაწერებში II ხმისა და ბანის პარტიაში მონიშნული მიკრომოტივი დიდი სეკუნდით მაღლაა ჩაწერილი.

1) The micromotif highlighted in the second and bass voice parts is notated a major second higher in the manuscripts.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

58. ჯვარსა ზედა ამაღლებული მნათობთა გიხილეს [1)]

They Gave Me Gall to Eat

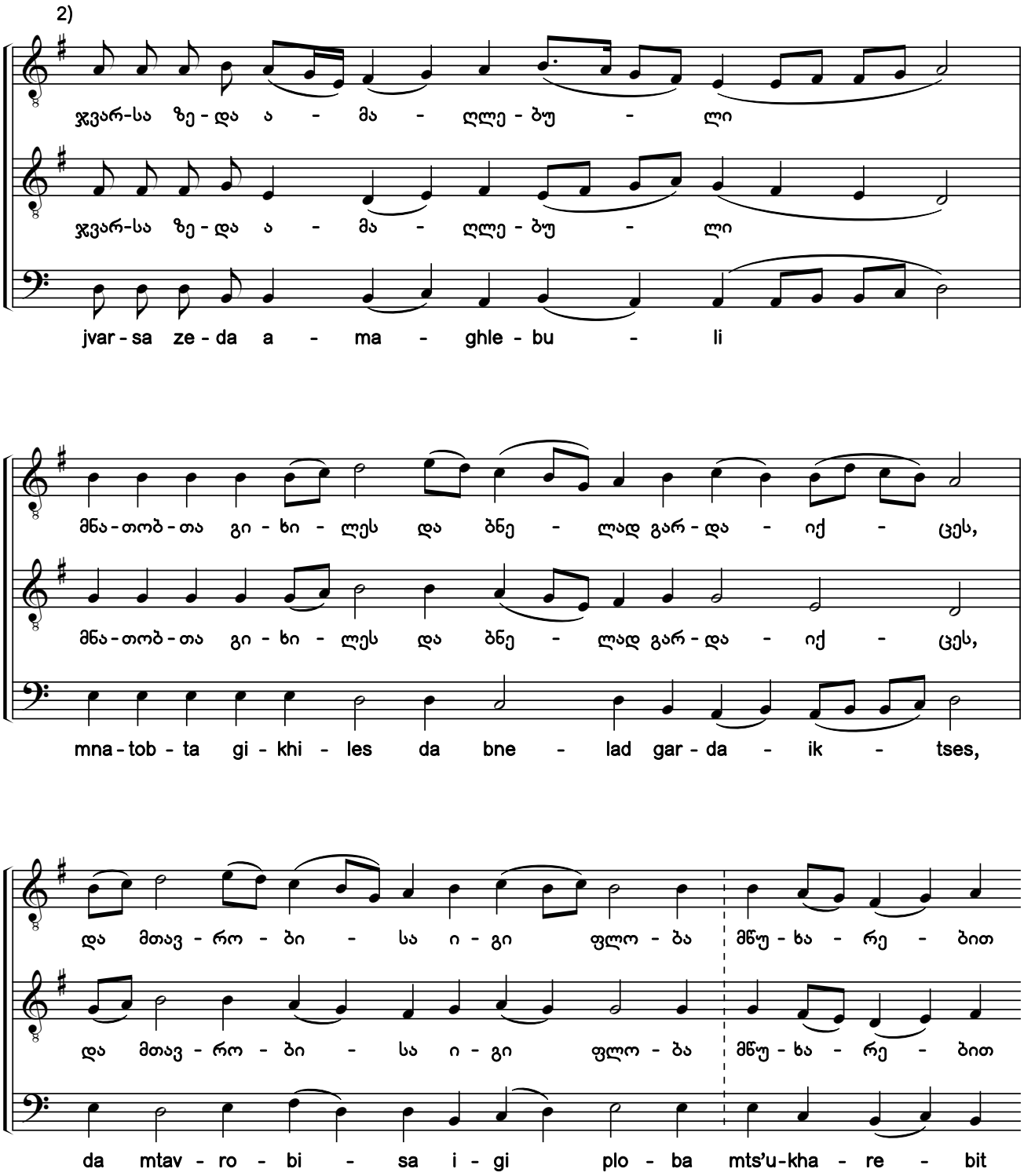

1) ხელნაწერებიდან Q686:30v; ხუნდაძე, 2128:120.

2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:230v; Khundadze, 2128:120.

2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

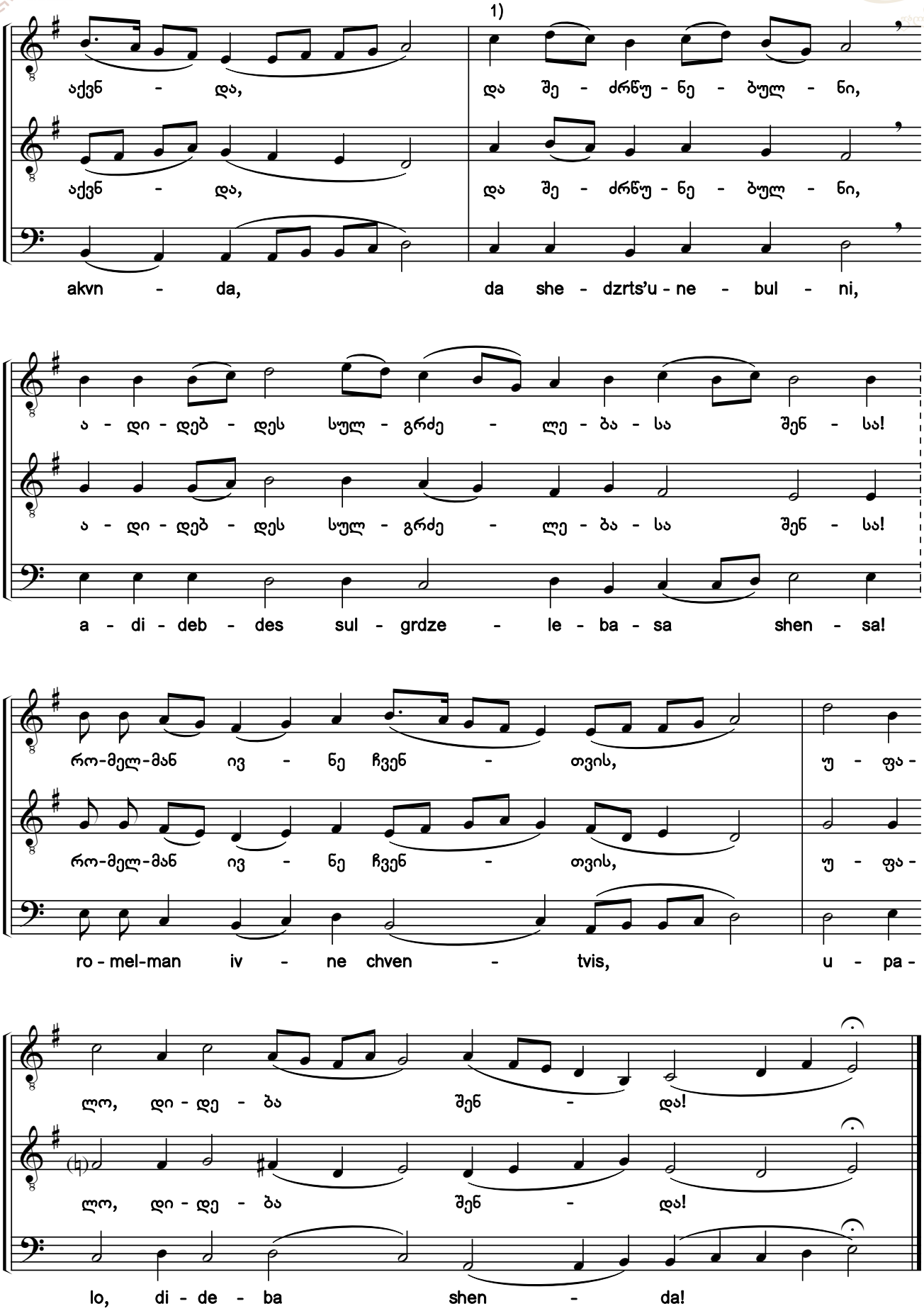

1) აქედან საგალობელი დიდი სეკუნდით დაბლაა დაწეული რ. ხუნდაძის მითითების თანახმად.

1) From this point on, the chant has been transposed a major second lower according to R. Khundadze's indication.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

59. დიდება[1] Glory

ხმა გ Tone 3

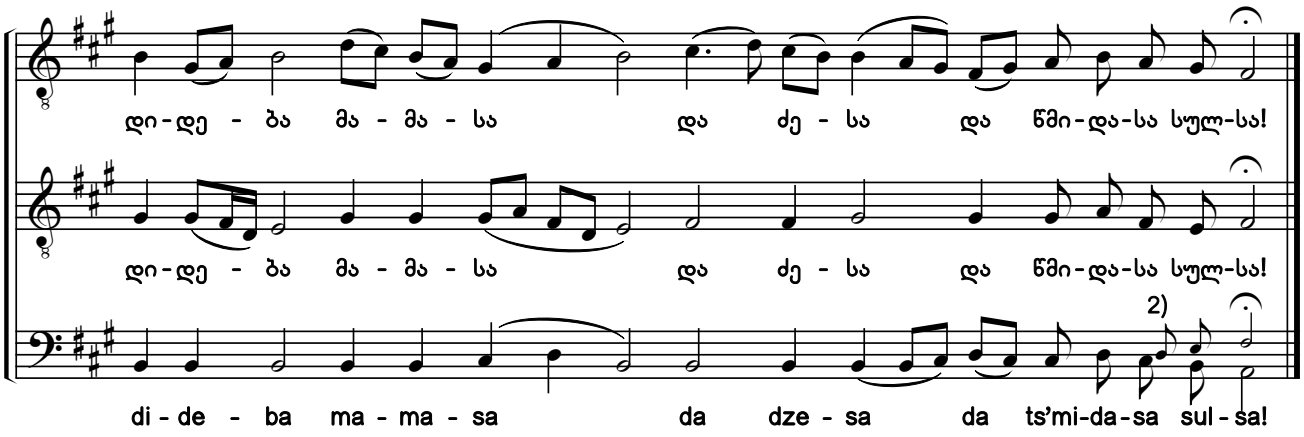

60a. წარმართთაგანნი მორწმუნენი გიგალობთ[3] [4] [5]

ღვთისმშობლისა. ხმა გ

We Gentiles Sing of You

Theotokion. Tone 3

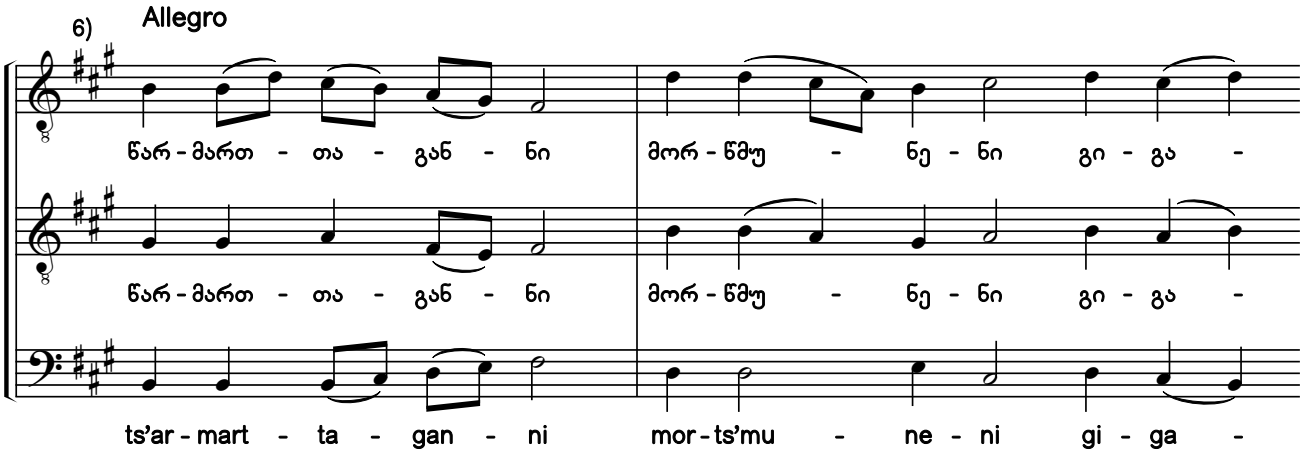

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№188).

2) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული სვლა ჩვენი ჩამატებულია.

3) ხელნაწერებიდან Q686:31r; ხუნდაძე, 2128:124.

4) „მარხვანი“: „რომელმან სიტყვით“ [დედანი, განსხვავებული, თუმცა მონათესავე არქეტიპული საფუძვლის მქონე ჰანგით — H154-IX:354; Q673:0684 (ანთ., ტ. XVI:49, №20); Q684:054v (ანთ., ტ. VI:203, №83); Q685:0064; Q688:113r; Q693:157v; Q1475:203; ხუნდაძე, 2122:136; 2124:179. აქ დამოწმებული ნიმუშების მელოდიებიც განსხვავებული, მაგრამ მონათესავეა ინტონაციურად].

5) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№60a და 60b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

6) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) Copied from Anthology Vol. 16 (#188).

2) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

3) From the manuscripts Q686:31r; Khundadze, 2128:124.

4) Triodion: "With a Word" [original source although having a melody with a related archetypal foundation - H154-IX:354; Q673:0684 (Anth. Vol. 16:49, #20); Q684:054v (Anth. Vol. 6:203, #83); Q685:0064; Q688:113r; Q693:157v; Q1475:203; Khundadze, 2122:136; 2124:179. The melodies of the works cited here are also different, but intonationally related].

5) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#60a and 60b).

6) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

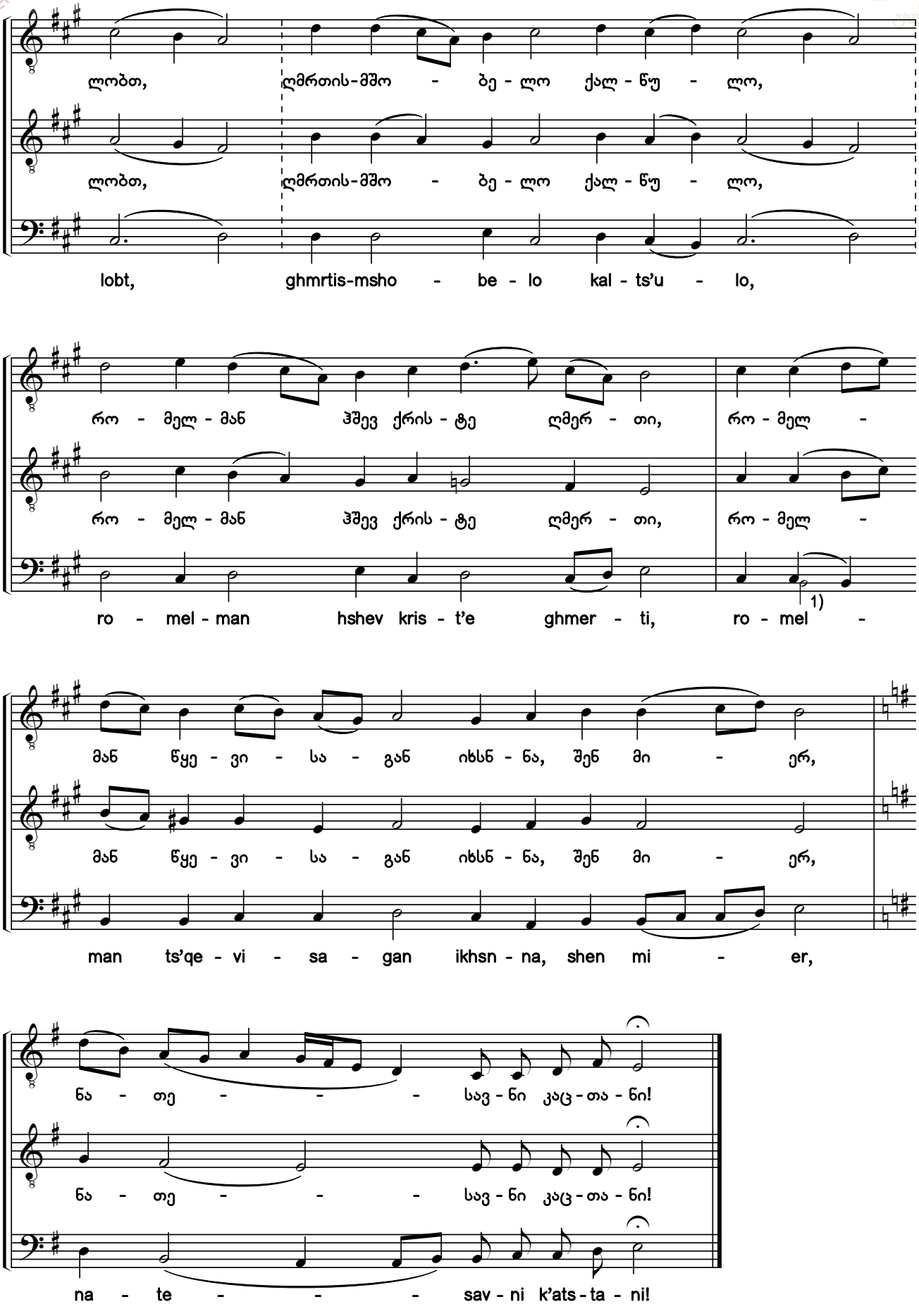

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია *სი* ხელნაწერიდან Q686.

1) A B from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

60b. წარმართთაგანნი მორწმუნენი გიგალობთ

ღვთისმშობლისა. ხმა გ

We Gentiles Sing of You

Theotokion. Tone 3

Allegro

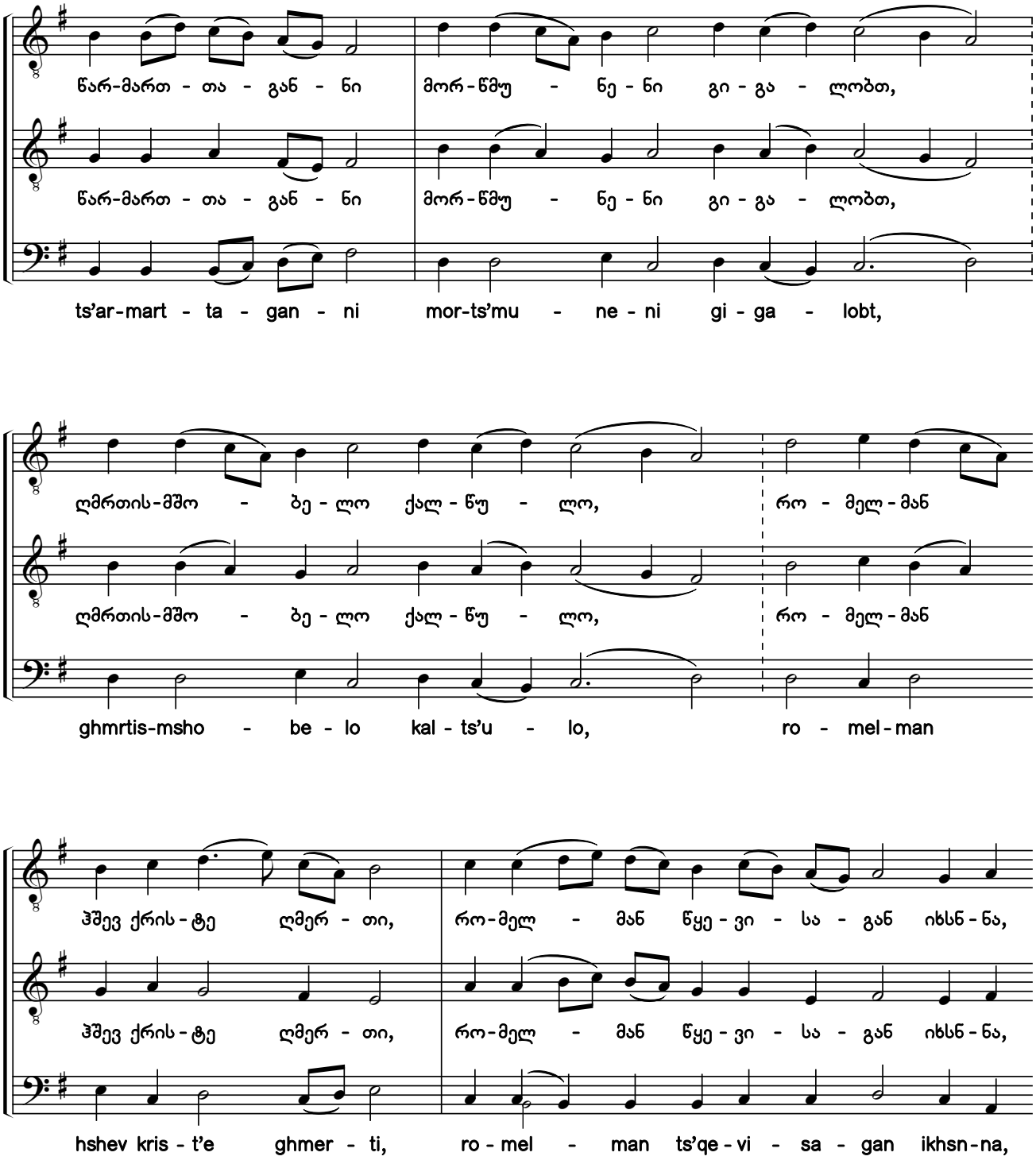

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

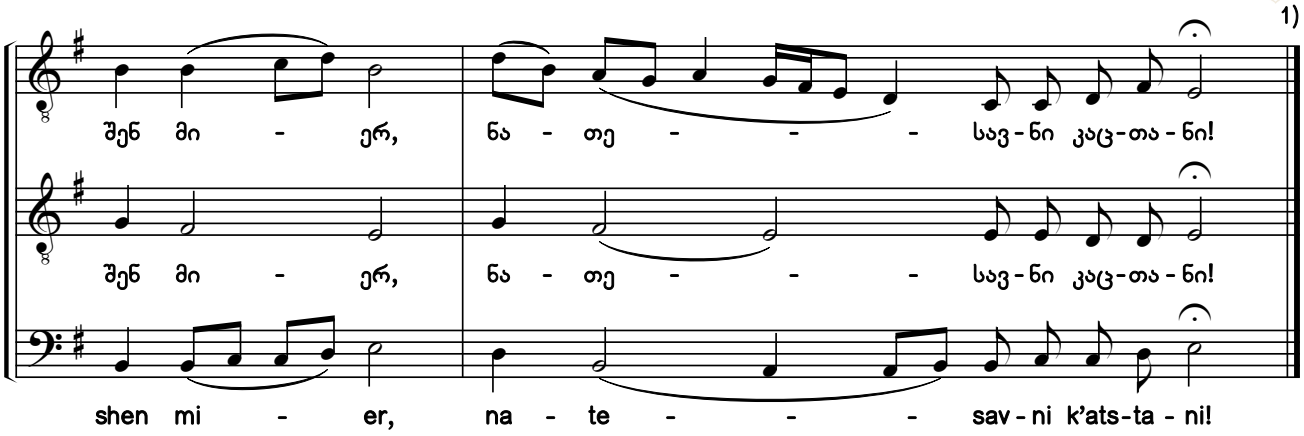

61. აწ და [2)]

ხმა გ

Now and Ever

Tone 3

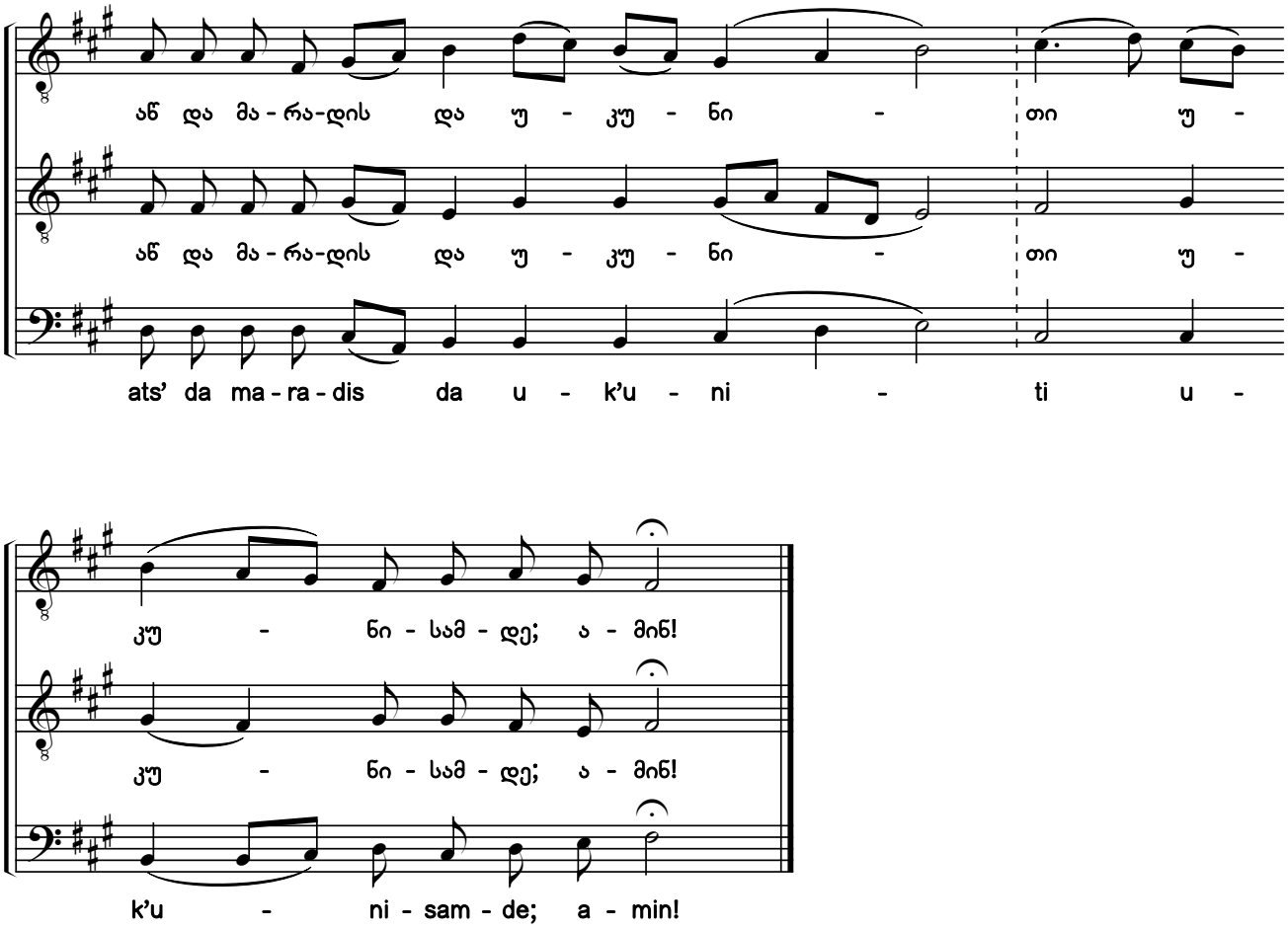

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [და] იგივე [„წარმართთაგანი მორწმუნენი“].

2) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№190).

1) Triodion: "Now and Ever" [and] the same one ["We Gentiles"].

2) Copied from Anthology Vol. 16 (#190).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

62. ჰოი, ვითარ, ოდესმე მოწაფემან შენმან, ქრისტე [1) 2)]

წარდგომა. ხმა ჳ

O How Could Judas, Who Was Once Your Disciple

Prokeimenon. Tone 8

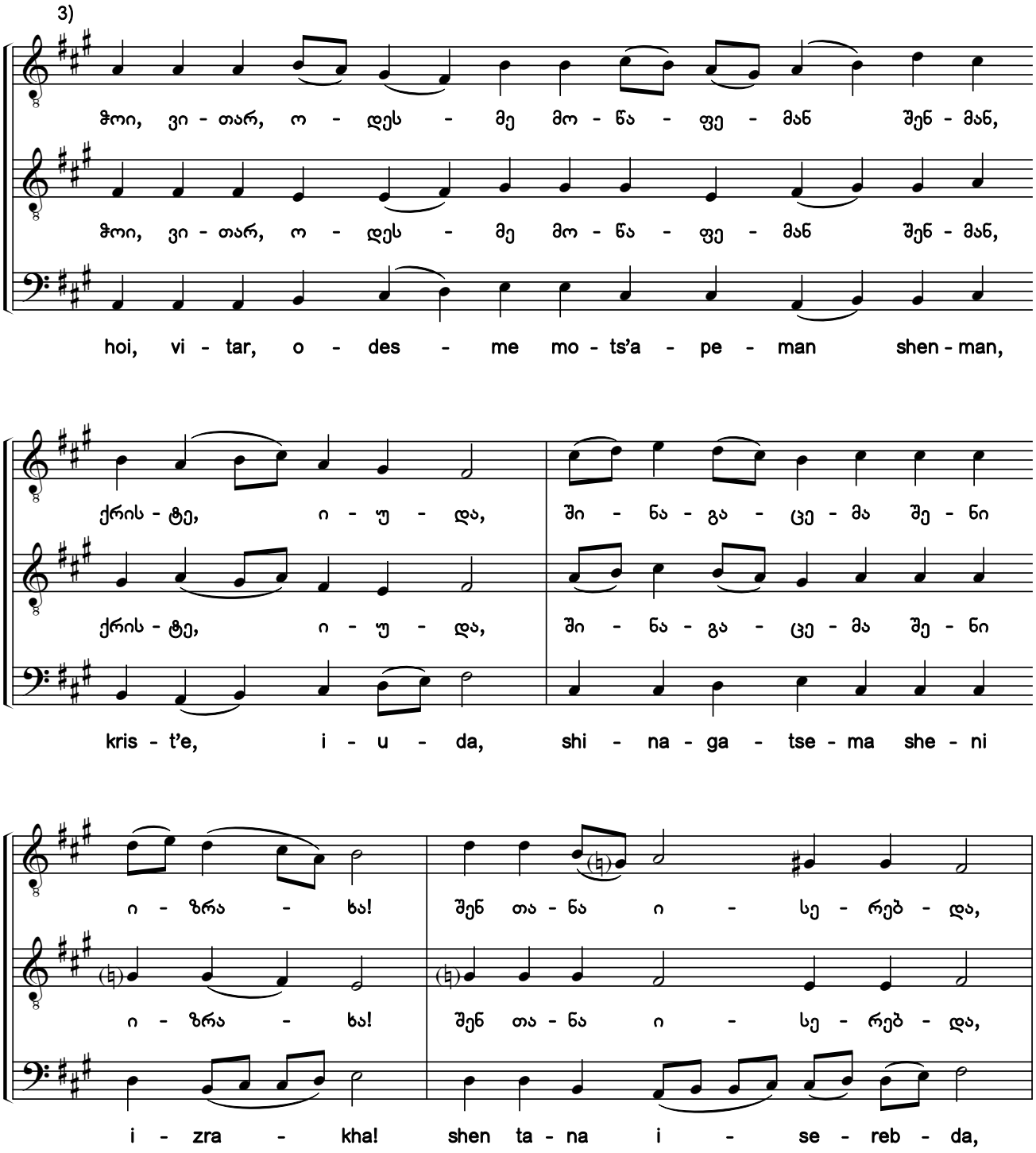

1) ხელნაწერებიდან Q686:31v; ხუნდაძე, 2128:125.

2) „მარხვანი“: „ვითარმედ გხადოდეთ“ [დედანი, სანოტო ხელნაწერებში არაა].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:31v; Khundadze, 2128:125.

2) Triodion: "How Shall We Cry Out to You" [original source, not in the notated manuscripts].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

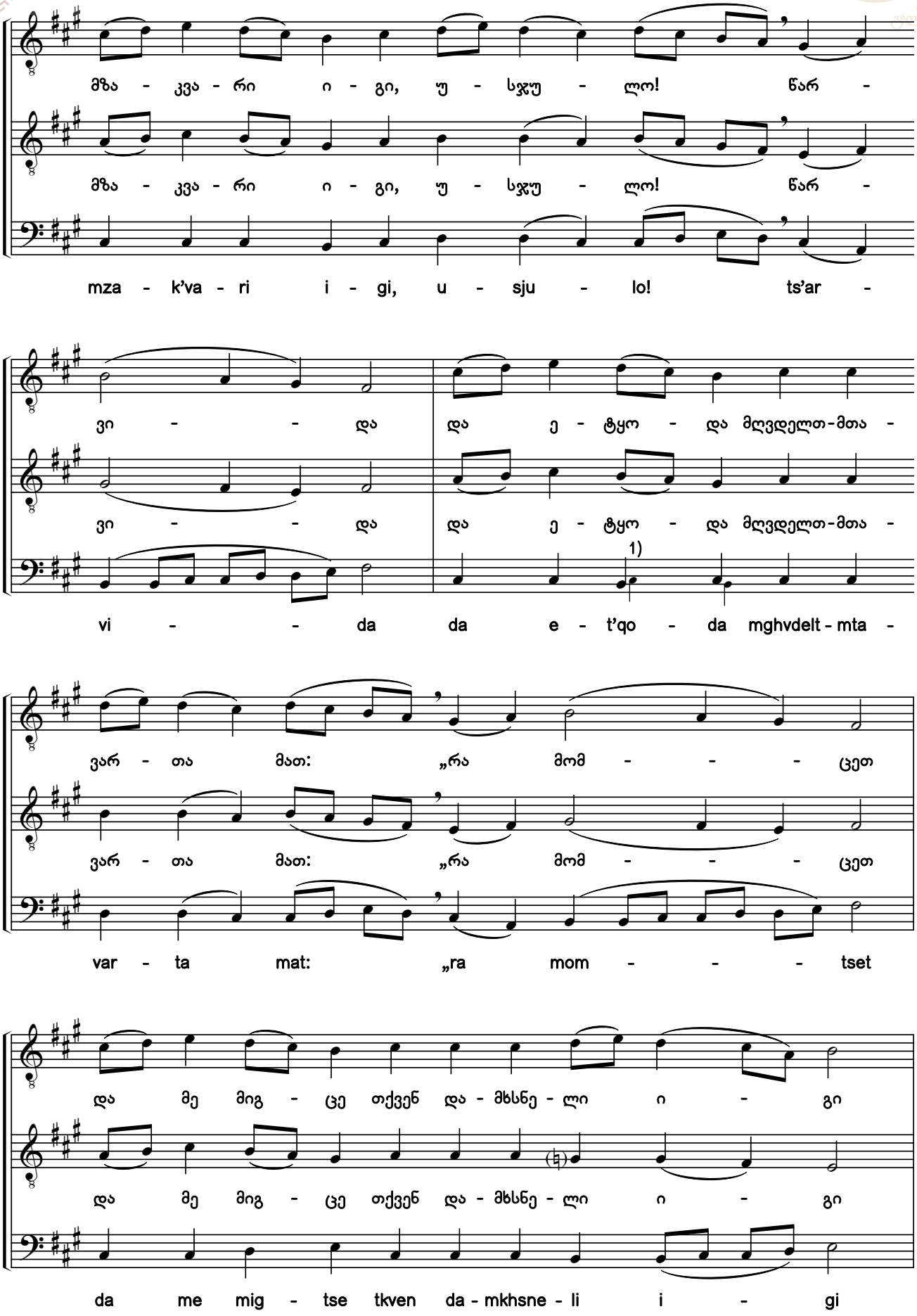

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

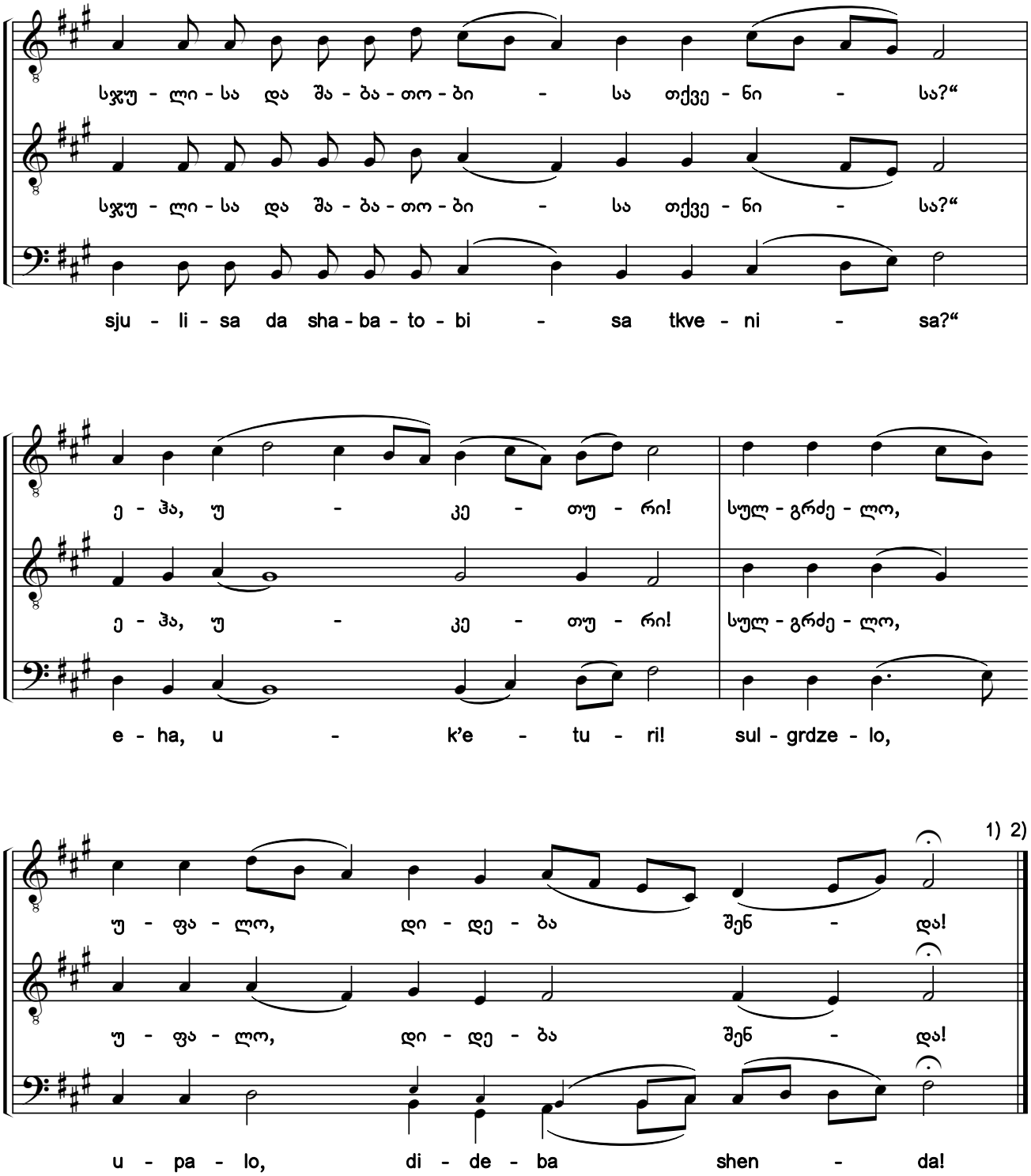

1) „მარხვანი“: „დიდება—აწ და“ [იხ. №51 და 53] იგივე [„ჰოი, ვითარ ოდესმე“].

2) ამის შემდეგ, იკითხება IV სახარება.

1) Triodion: "Glory - Now and Ever" [see #51 and 53] the same one ["O How Could Judas"].

2) After this the 4th Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

63. რომელმან შეიმოსა ნათელი სამოსლის სახედ [1) 2)]

He Who Clothes Himself in Light as in a Garment

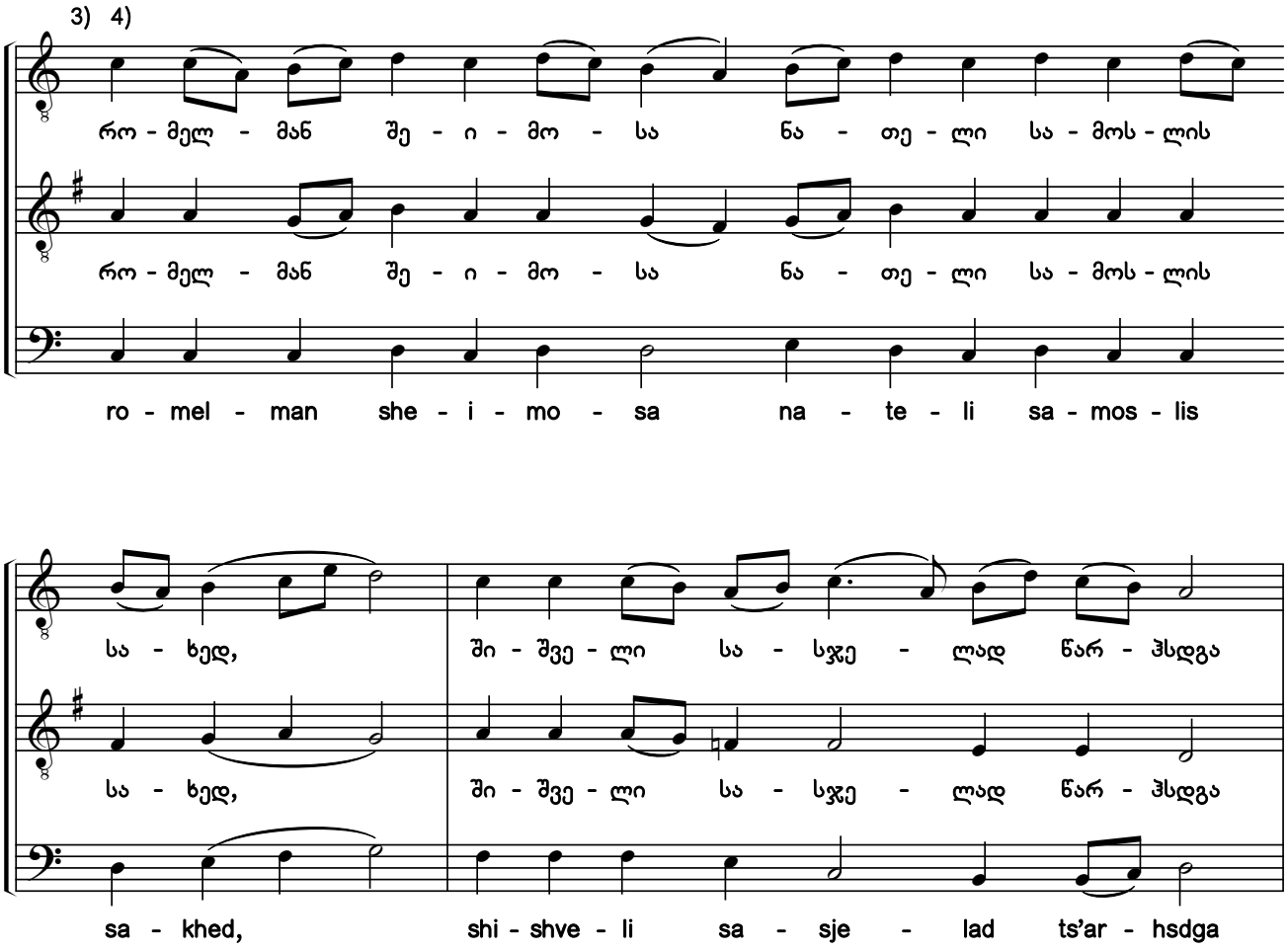

1) ხელნაწერებიდან Q686:32v; ხუნდაძე, 2128:130.

2) „მარხვანი“: „ყოველი სასოება“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:095r; Q684:006r (ანთ., ტ. VI:46, №4); Q690:082r; Q693:036v; Q1475:13; ხუნდაძე, 2122:11; ხუნდაძე, 2124:179].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) ე. კერესელიძისა და რ. ხუნდაძის მითითებათა თანახმად, საგალობელი აწეულია 1 ტონით (იხ. ხელნაწერები Q686 და ხუნდაძე, 2128:130.

1) From the manuscripts Q686:32v; Khundadze, 2128:130.

2) Triodion: "All Hope" [original source, with similar melody - H154-VIII:095r; Q684:006r (Anth. Vol. 6:46, #4); Q690:082r; Q693:036v; Q1475:13; Khundadze, 2122:11; Khundadze, 2124:179].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) In accordance with the indications of E. Kereselidze and R. Khundadze, the chant is transposed a whole tone higher (see manuscripts Q686 and Khundadze, 2128:130.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

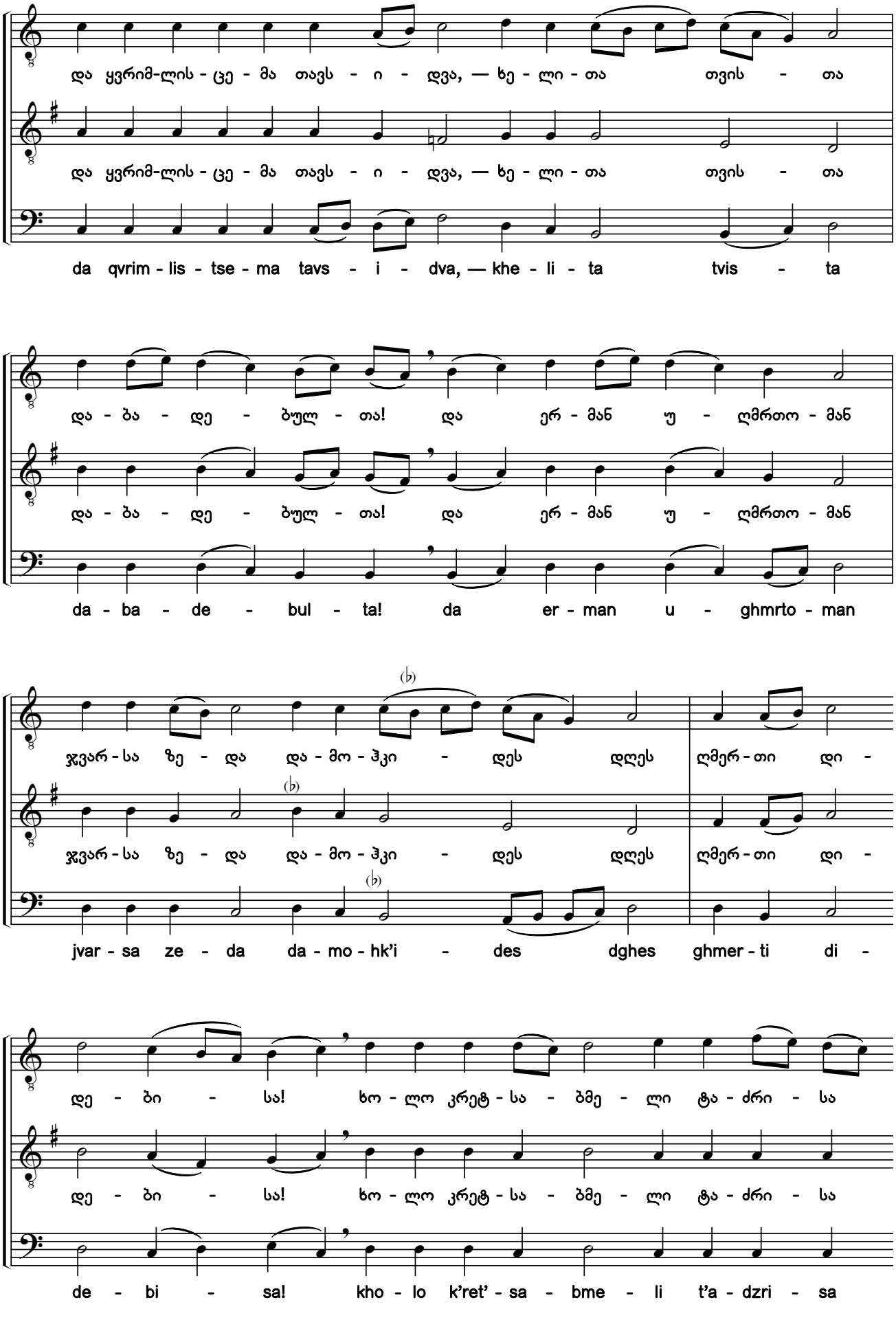

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

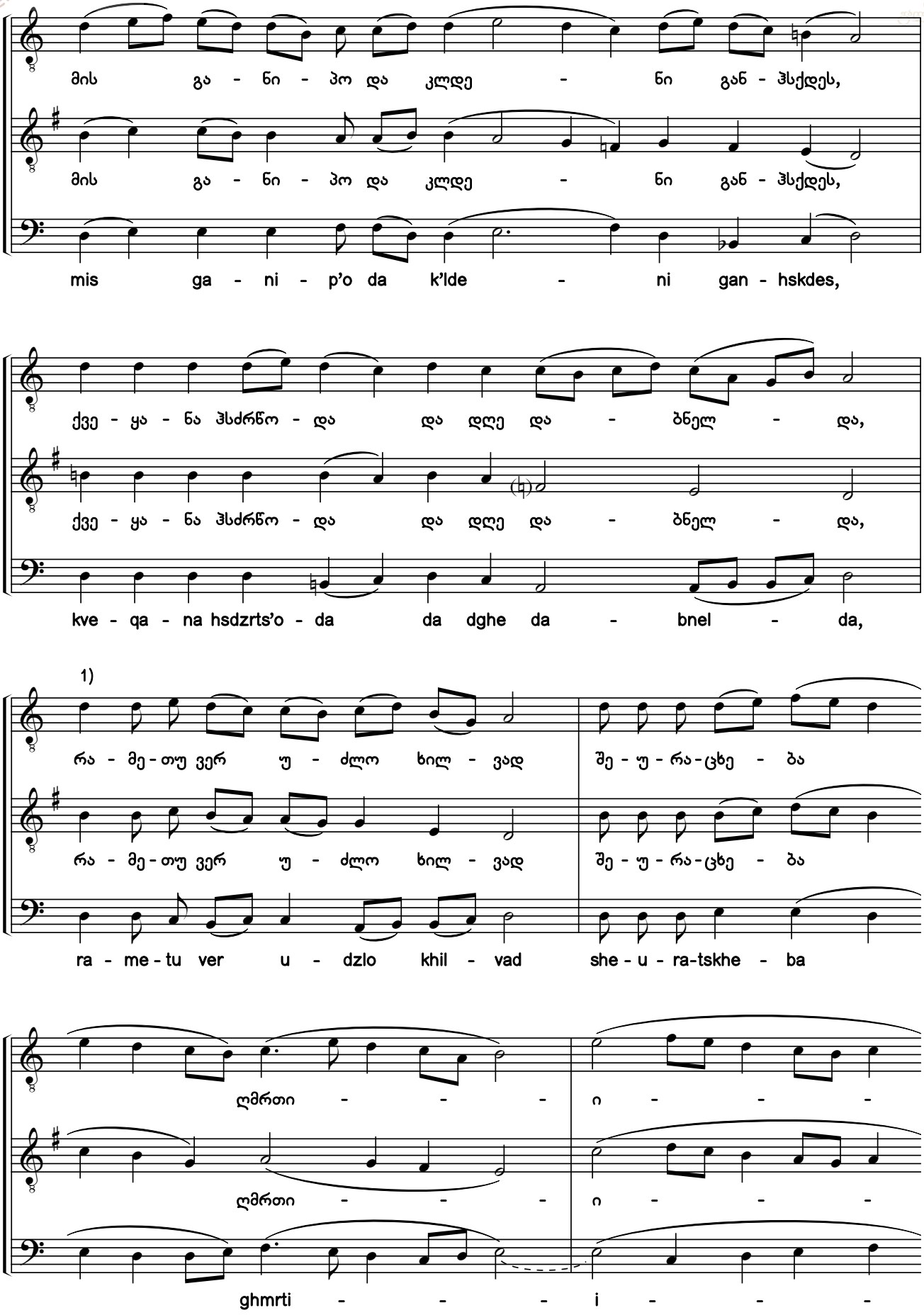

1) „მარხვანში“ აქ არის „და ვერ უძლო ხილვად“.

1) Triodion: *Here is "da ver udzlo khilvad"*.

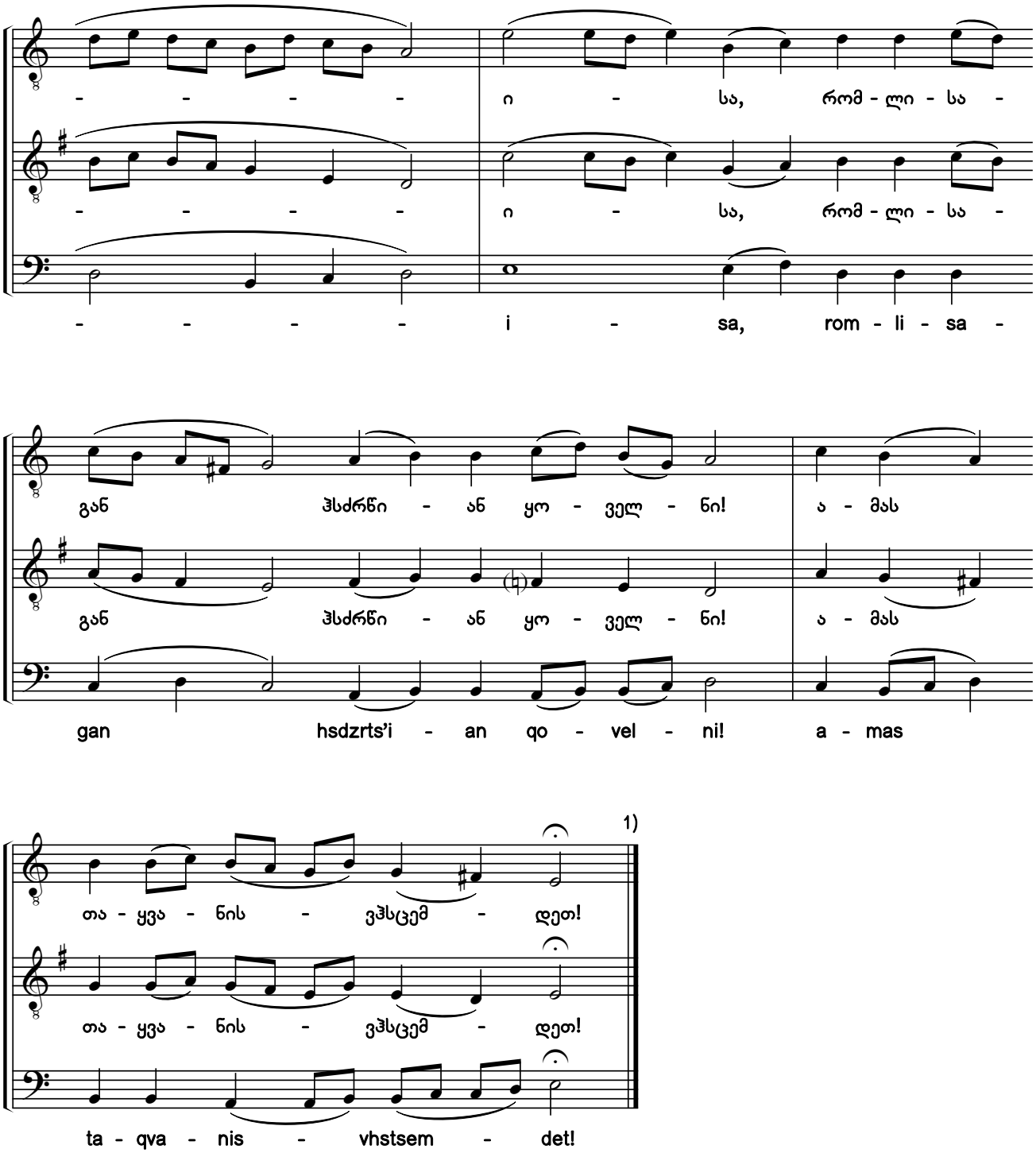

1) რ. ხ. (ხუნდაძე, 2128): "დრო შეიცვალა; საეკლესიო გალობისთვის არც ეპისკოპოსი, არც მღვდელი და აღარც ერი აღარ ზრუნავს. ამ რვეულის საგალობლები კარანდაშით იყო დაწერილი და ისევ მე მოვდექი... არ დავზოგე შრომა. მელნით დავწერე იმავე კარანდაშით დაწერილი ხელახლა, რადგან მოსალოდნელი იყო წაშლილიყო კარანდაშით დაწერილი და დაკარგულიყო ამისი არსებობა. დეკანოზი რაჟდენ ხუნდაძე. 1927წ. თებერვალს 10ს".

1) R. KH. (Khundadze, 2128): "The times have changed; neither bishop, priests, nor the people care for ecclesiastical chant. The chants of this notebook were notated in pencil and so I got to work... I've spared no labor. I wrote over the penciled notation with ink because of the anticipation of the penciled notation being erased and ceasing to exist. Archpriest Razhden Khundadze. February 10, 1927".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

64. მოწაფემან უარ-ჰყო, ხოლო ავაზაკმან აღიარა[1) 2)]

The Disciple Denied You and the Thief Cried Aloud

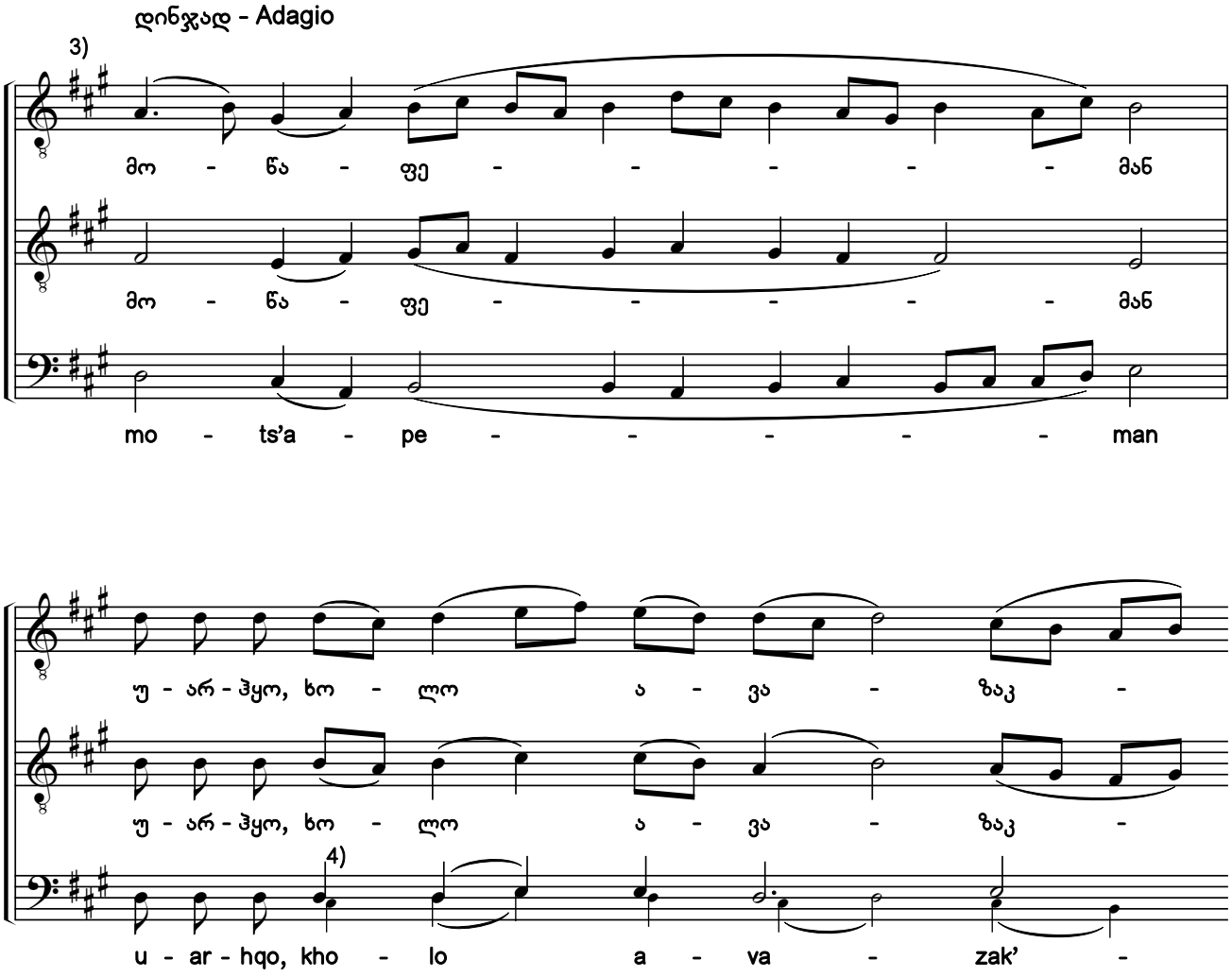

1) ხელნაწერებიდან Q686:34r; ხუნდაძე, 2128:136.

2) „მარხვანი“: „გიხაროდენ, ქალწულო ღმრთისმშობელო“ [დედანი, სანოტო ხელნაწერებში არაა].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:234r; Khundadze, 2128:136.

2) Triodion: "Rejoice, O Virgin Theotokos" [original melody, not in notated manuscripts].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

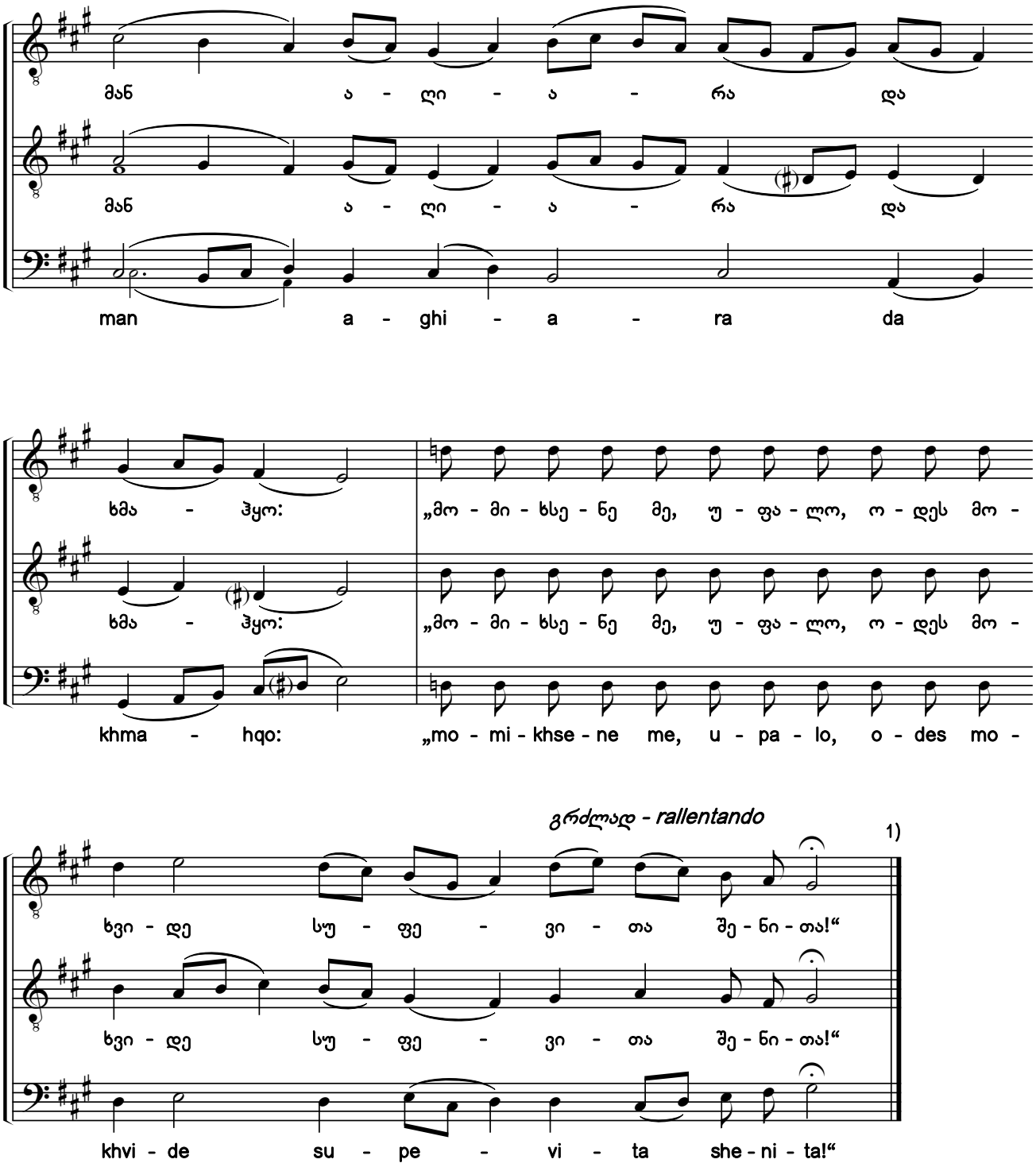

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №18].

1) Triodion: "Glory" [see #18].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

65. მშვიდობა ჰყავ სოფლისათვის, მეუფეო [1] [2]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ

O Lord Who Loves Mankind

Theotokion. Tone 6

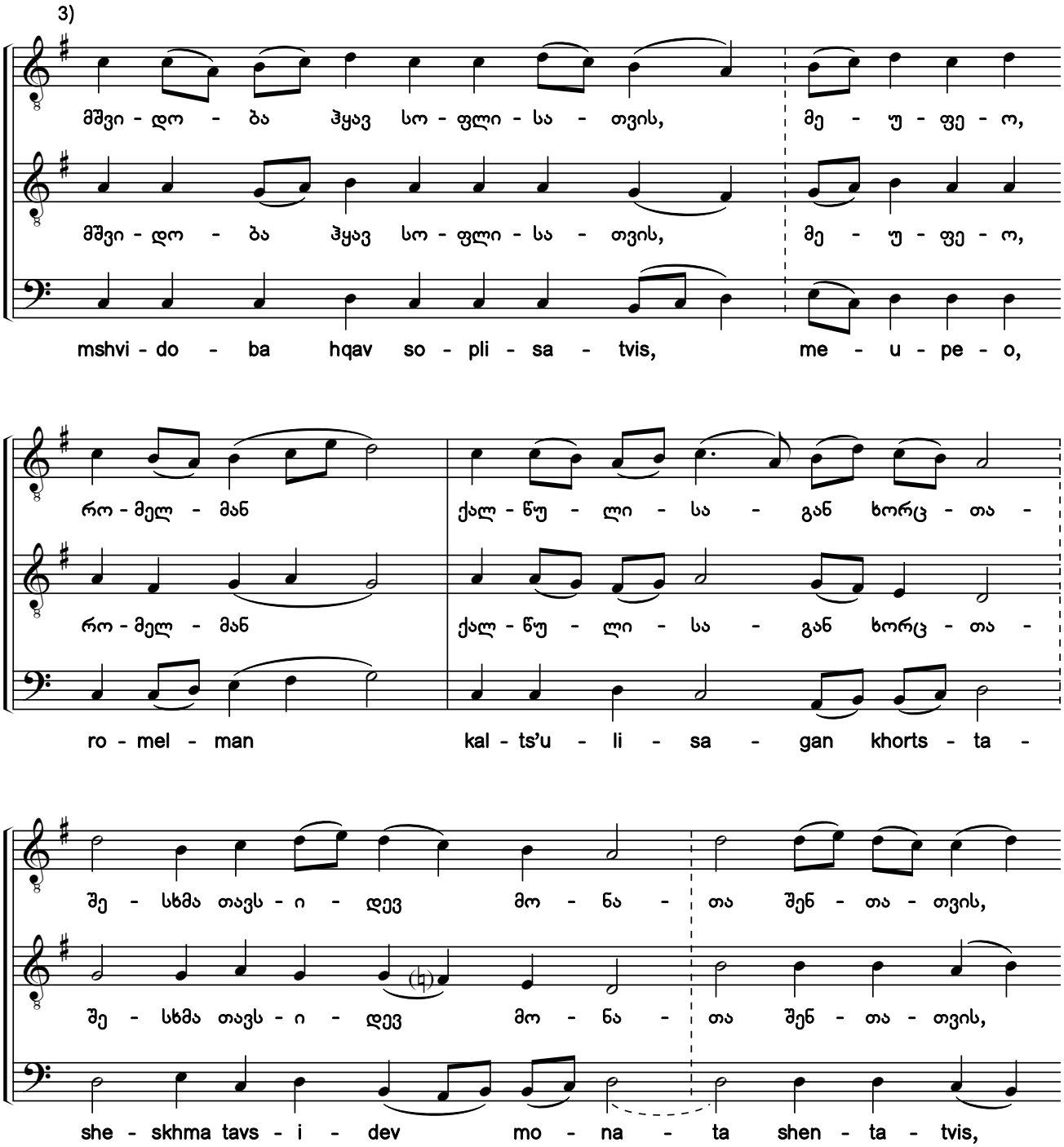

1) ხელნაწერებიდან Q686:34v; ხუნდაძე, 2128:138.

2) „მარხვანი“: „სოფლისა ზღვა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:0731 (ანთ., ტ. XVI:115, №50); Q688:137v; ხუნდაძე, 2124:199].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:34v; Khundadze, 2128:138.

2) Triodion: "The Sea of Life" [original source, with similar melody - Q673:0731 (Anth. Vol. 16:115, #50); Q688:137v; Khundadze, 2124:199].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

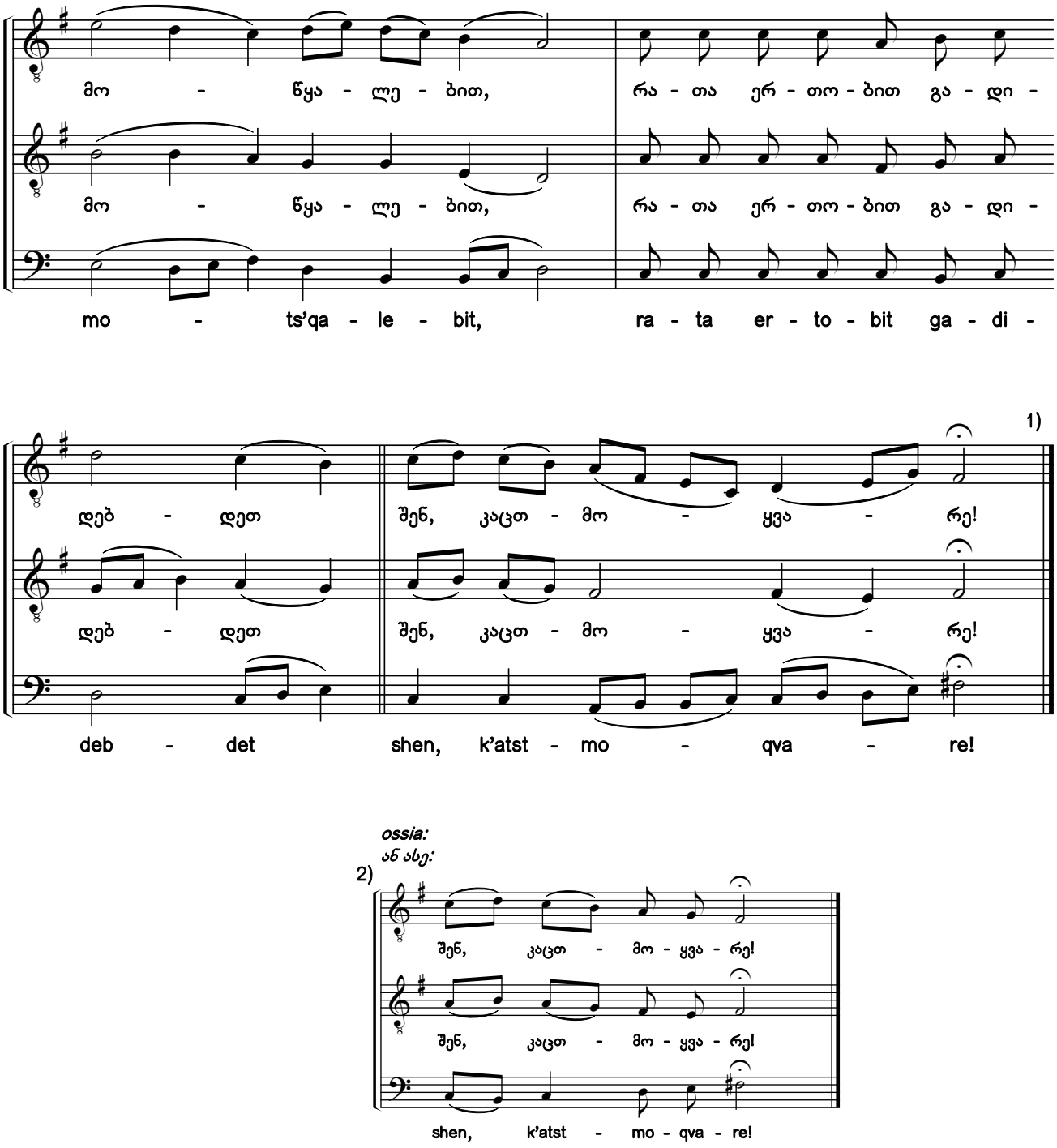

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №20] და იგივე [„მშვიდობა ჰყავ სოფლისათვის“].

2) დაბოლოვების მარტივი ვარიანტი ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) Triodion: "Now and Ever" [see #20] and the same one ["O Lord Who Loves"].

2) A simple variant of the ending from manuscript Khundadze, 2128.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

66. ნაცვლად კეთილთა, რომელ უყვენ, ქრისტე [1) 2)]
In Return for the Blessings Which You Have Granted, O Christ

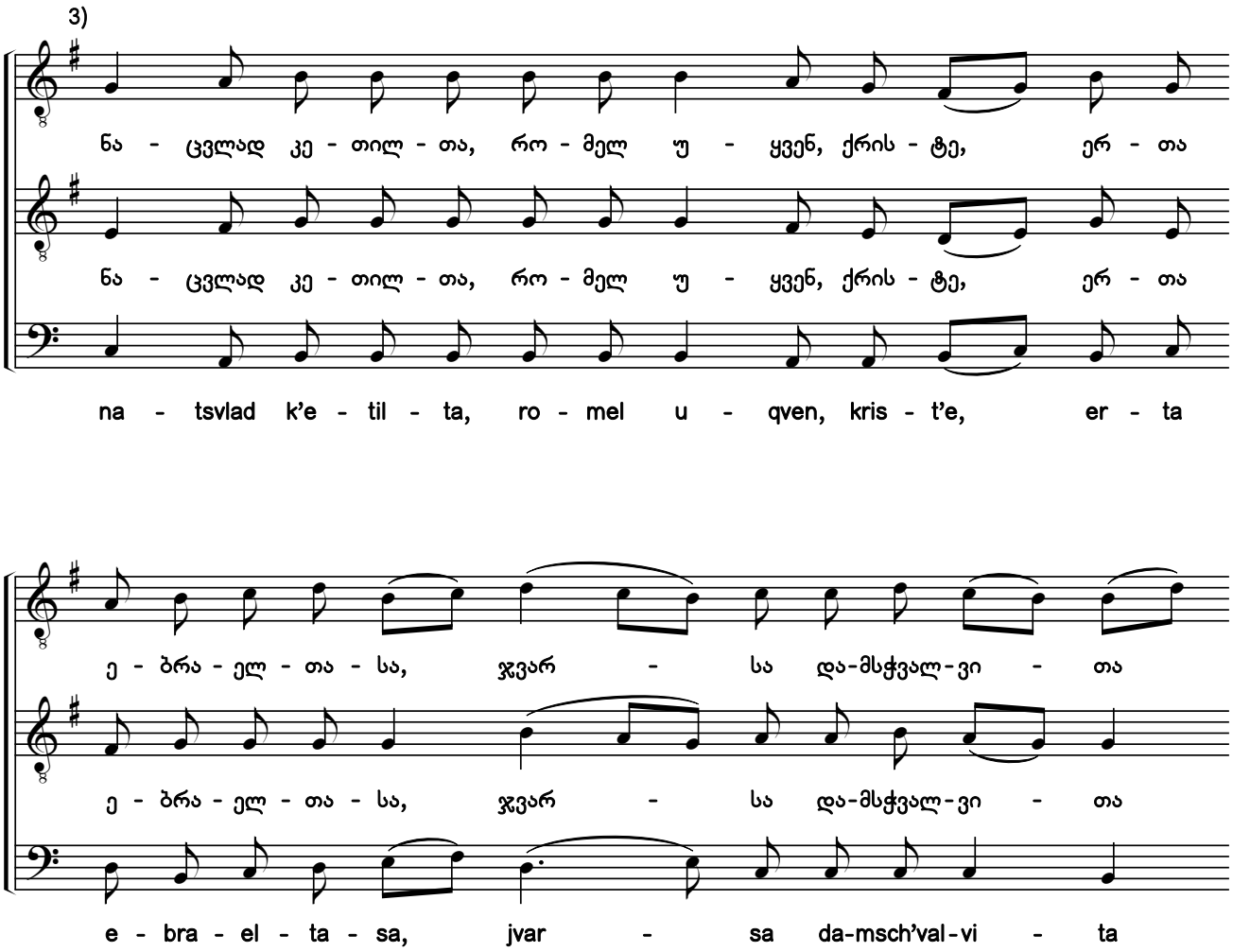

1) ხელნაწერებიდან Q686:35r; ხუნდაძე, 2128:140.

2) „მარხვანი“: „სამებაო წმიდაო“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — ქორიძე, 1899 (ანთ., ტ. I:391, №192); Q670:003r; Q670:031v; Q674:816 (ანთ., ტ. XXI:229, №99); Q677:064r.].

3) ხელნაწერში Q686 საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:35r; Khundadze, 2128:140.

2) Triodion: "O Holy Trinity" [original source, with similar melody - Koridze, 1899 (Anth. Vol. 1:391, #192); Q670:003r; Q670:031v; Q674:816 (Anth. Vol. 21:229, #99); Q677:064r].

3) In the original manuscript Q686, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

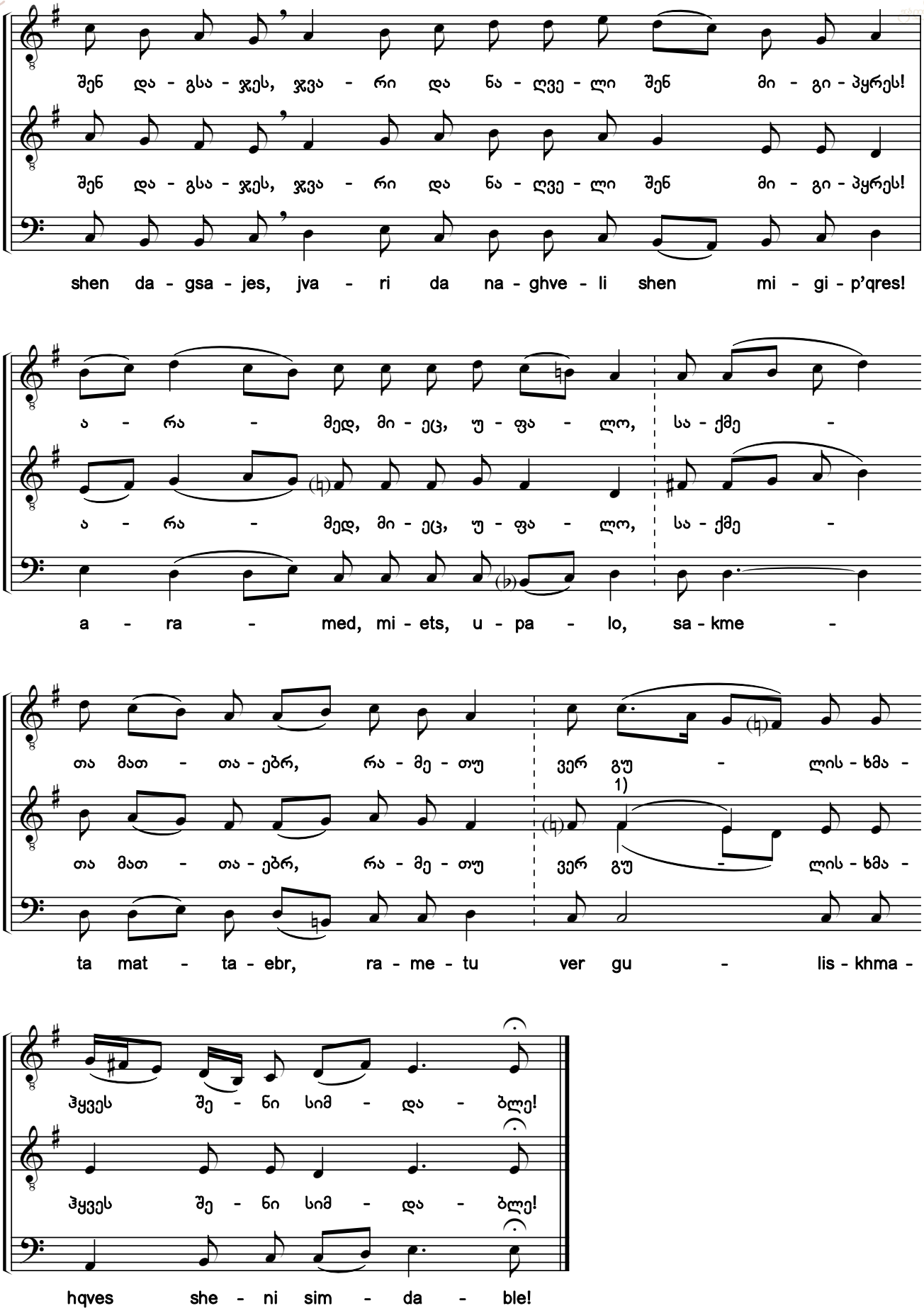

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

67. შინა-განცემა არა კმა-ეყო, ქრისტე[1)]

The People of the Hebrews Were Not Satisfied

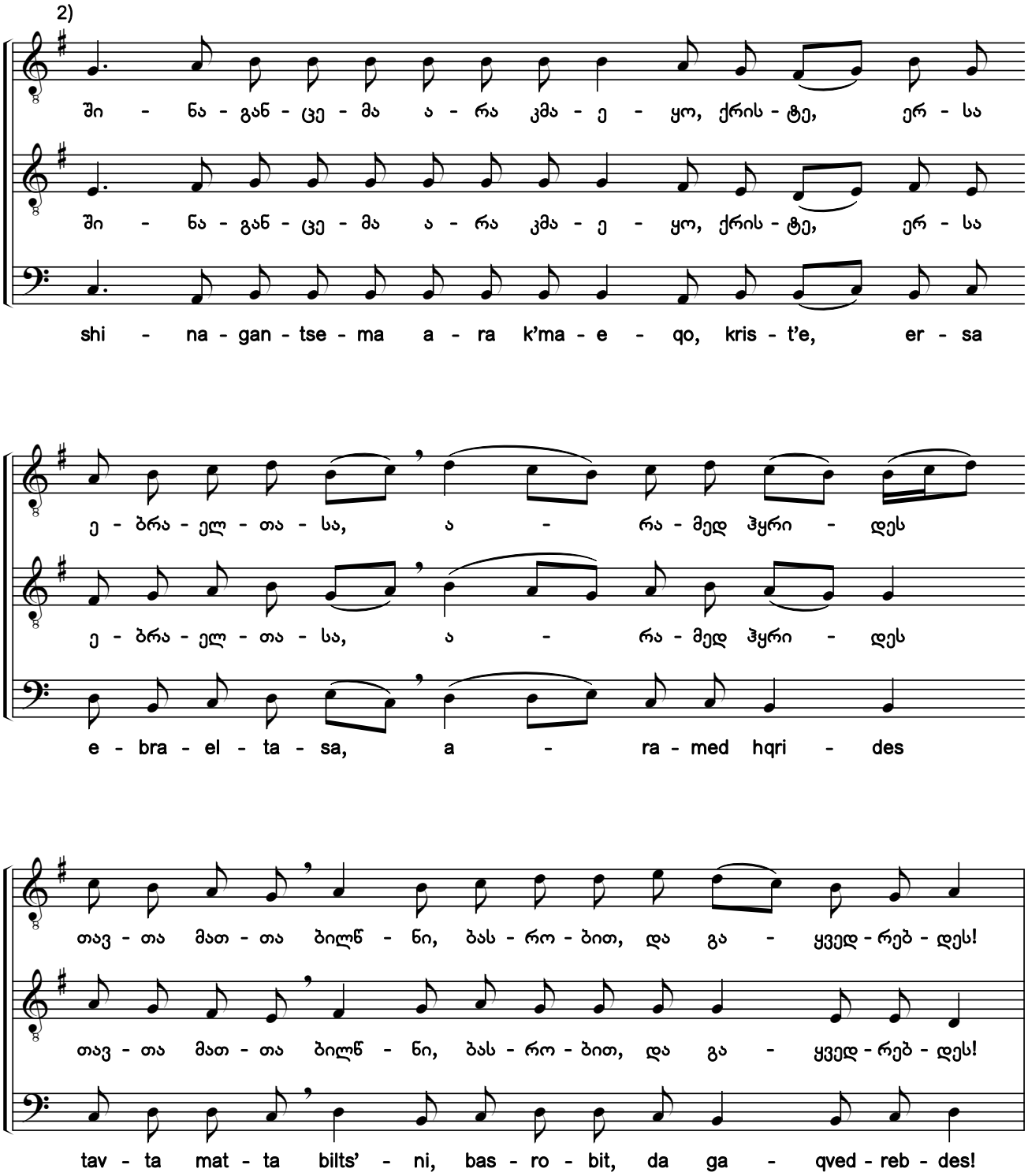

1) ხელნაწერებიდან Q686:36r; ხუნდაძე, 2128:142.

2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:36r; Khundadze, 2128:142.

2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

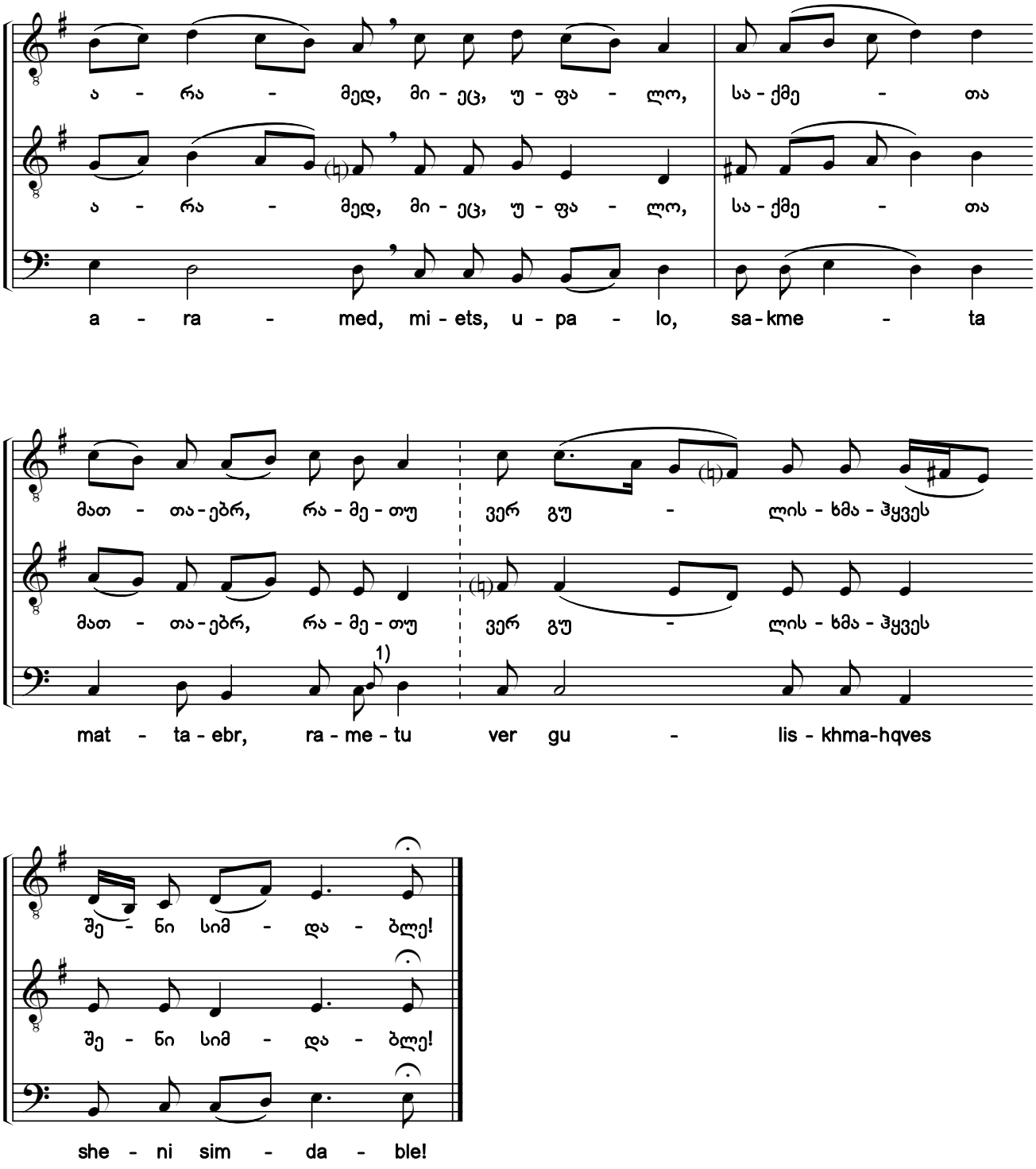

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია *რე* ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) A D from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

68. არცა შეძრვამან ქვეყანისამან, ქრისტე[1) 2)]

Neither the Quaking of the Earth

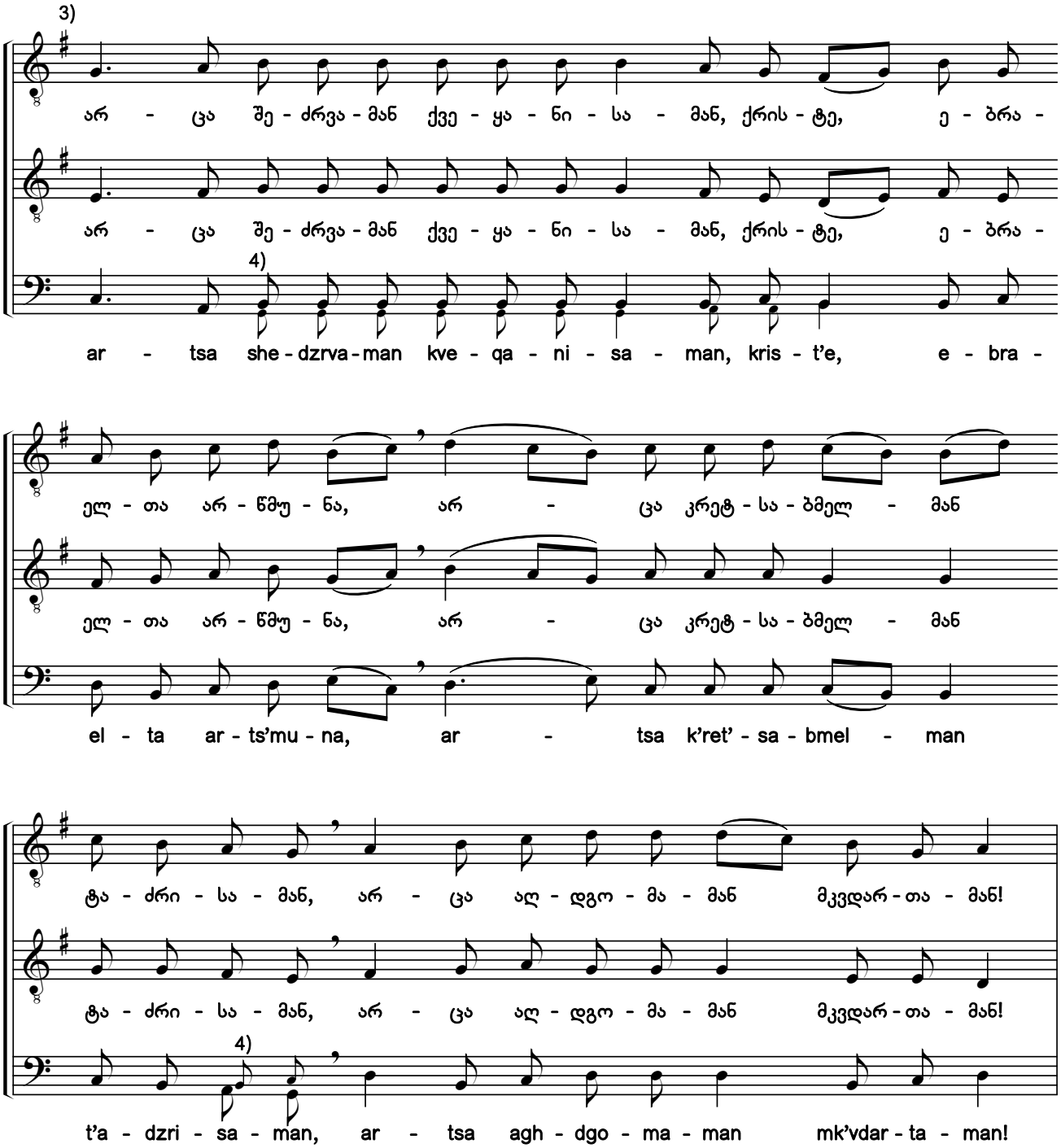

1) ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128:144.

2) ეს საგალობელი ხელნაწერ Q686-ში არაა, ხოლო ხელნაწერ ხუნდაძე, 2128-ში დაუსრულებელია. ჰიმნის ბოლო ნაწილი ჩვენი გაწყობილია — წინა ორი საგალობლის მიხედვით.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული სვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscript Khundadze, 2128:144.

2) This chant is not in manuscript Q686, whereas it is incomplete in manuscript Khundadze, 2128. The last part of the hymn has been arranged by the editors according to the previous two chants.

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) The alternative voice leading printed in a smaller font has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

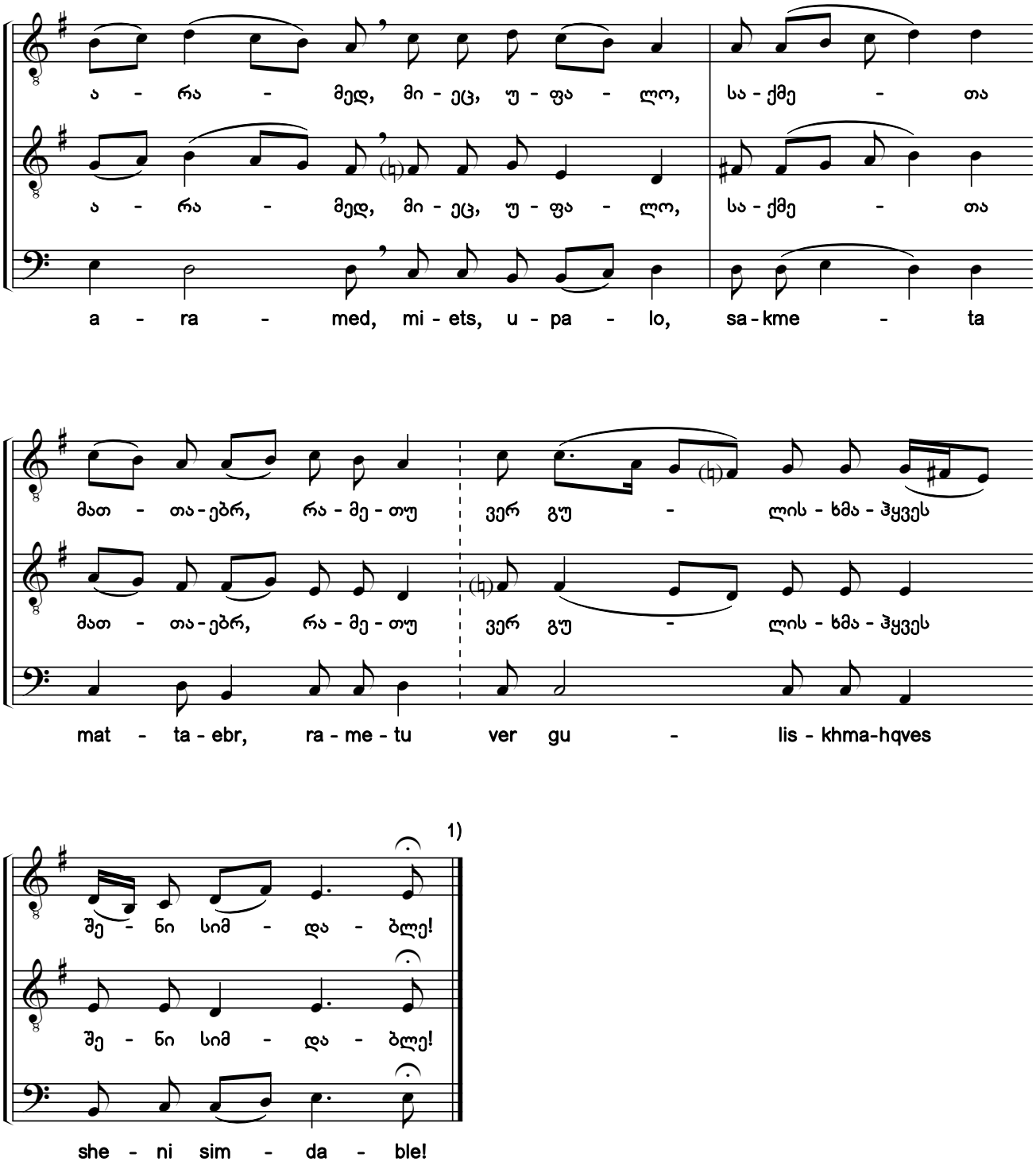

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №18].

1) Triodion: "Glory" [see #18].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

69. სასოო სოფლისაო, ღმრთისმშობელო ქალწულო[1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ

O Theotokos Virgin, Who Alone Are Pure

Theotokion. Tone 6

3)

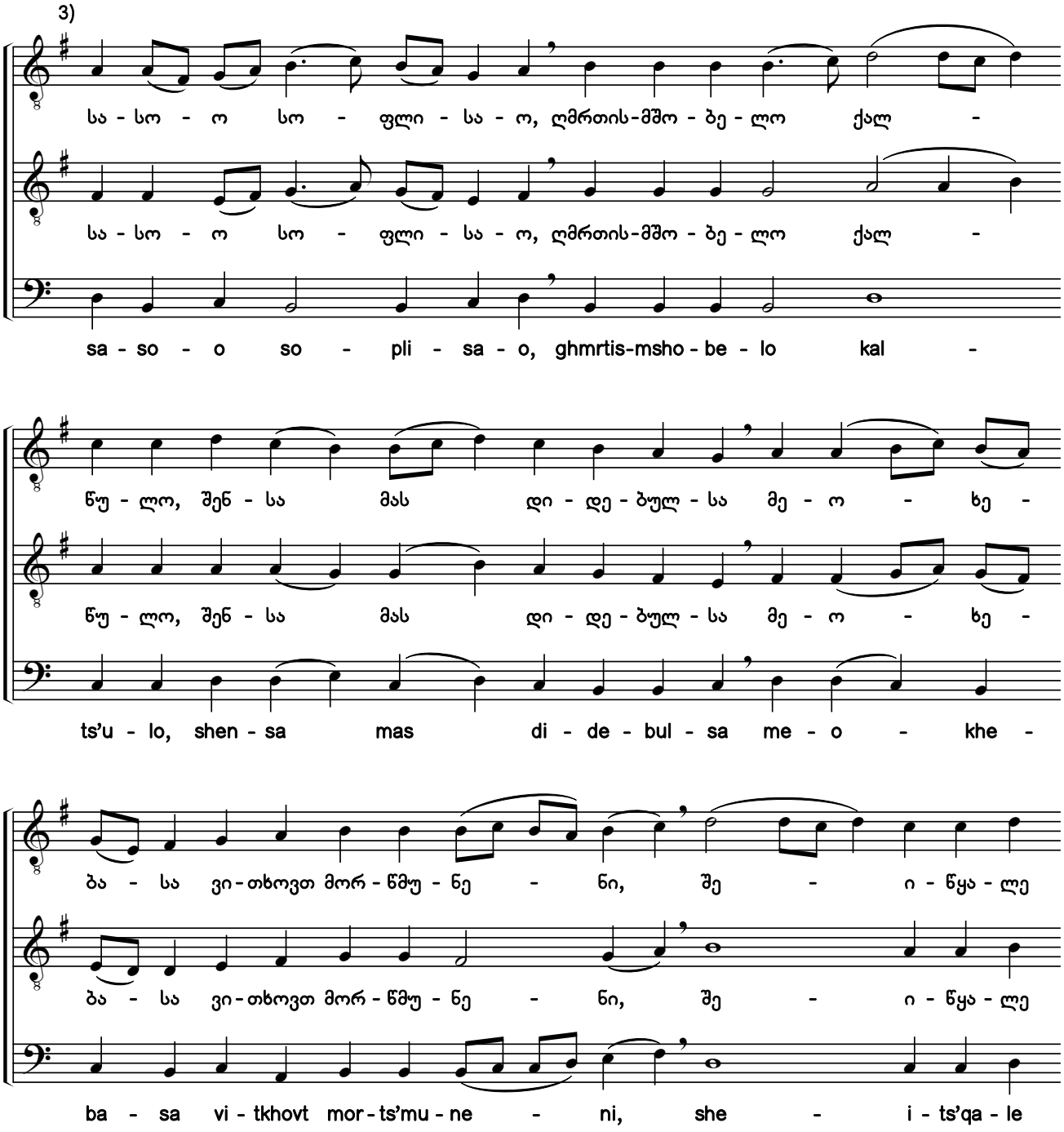

1) ხელნაწერებიდან Q686:36v; ხუნდაძე, 2128:147.

2) „მარხვანი“: „რომელმან განავლო“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q684:067v (ანთ., ტ. VI:252, №106); Q1475:270; ხუნდაძე, 2122:89].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:36v; Khundadze, 2128:147.

2) Triodion: "He Who Went Out" [original source, with similar melody - Q684:067v (Anth. Vol. 6:252, #106); Q1475:270; Khundadze, 2122:89].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

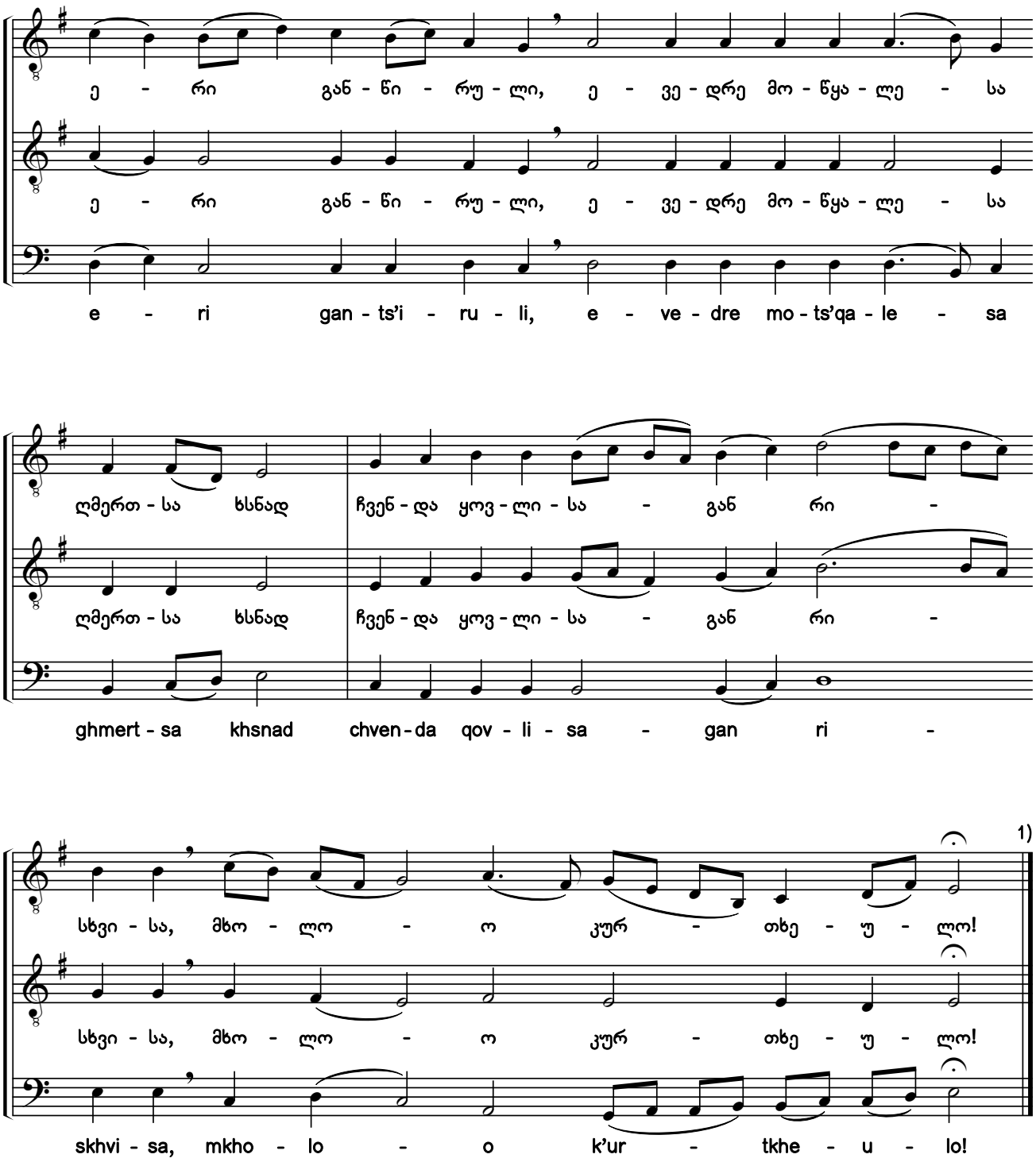

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №20] და იგივე [„სასოო სოფლისაო“].

1) Triodion: "Now and Ever" [see #20] and the same one ["O Theotokos Virgin"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

70. ესრეთ ეტყოდი, უფალო, ჰურიათა[1)]
Thus Says the Lord to the Jews

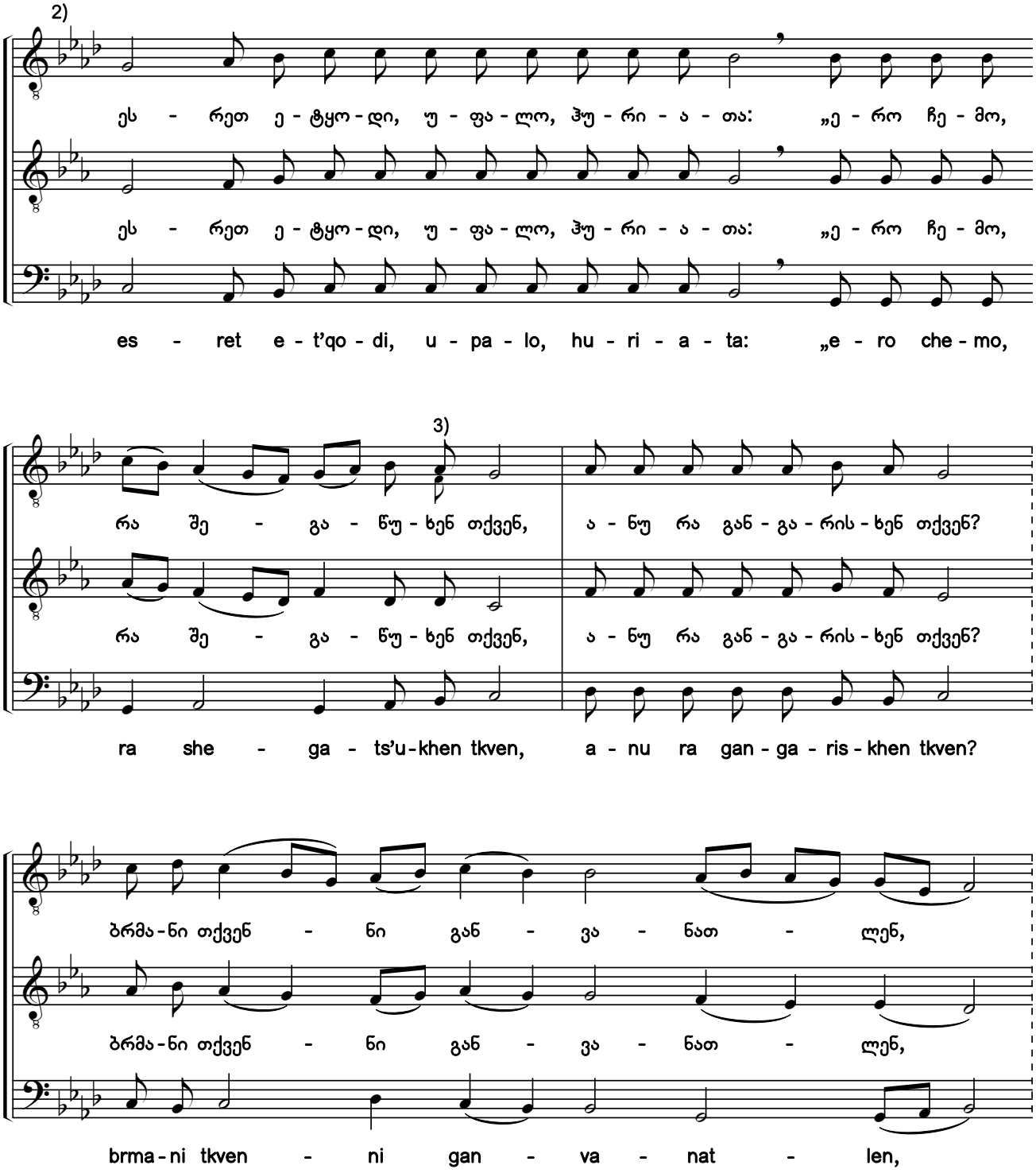

1) ხელნაწერებიდან Q686:37r; ხუნდაძე, 2128:150.
2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
3) წვრილი შრიფტით მოცემული ალტერნატიული ხმათასვლა ჩვენი ჩამატებულია.
1) From the manuscripts Q686:37r; Khundadze, 2128:150.
2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.
3) The alternative voice leading shown in the smaller script has been added by the editors

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

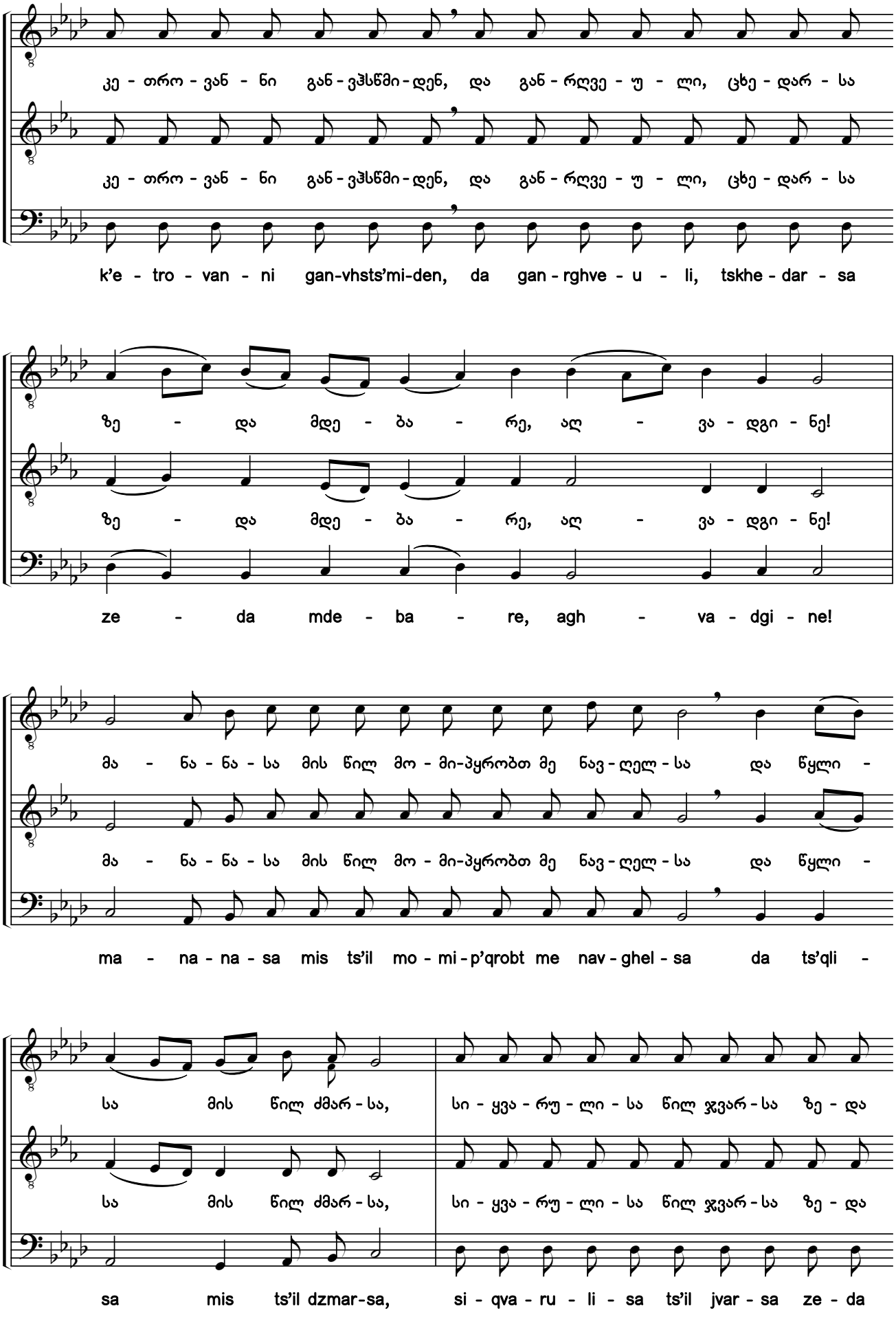

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

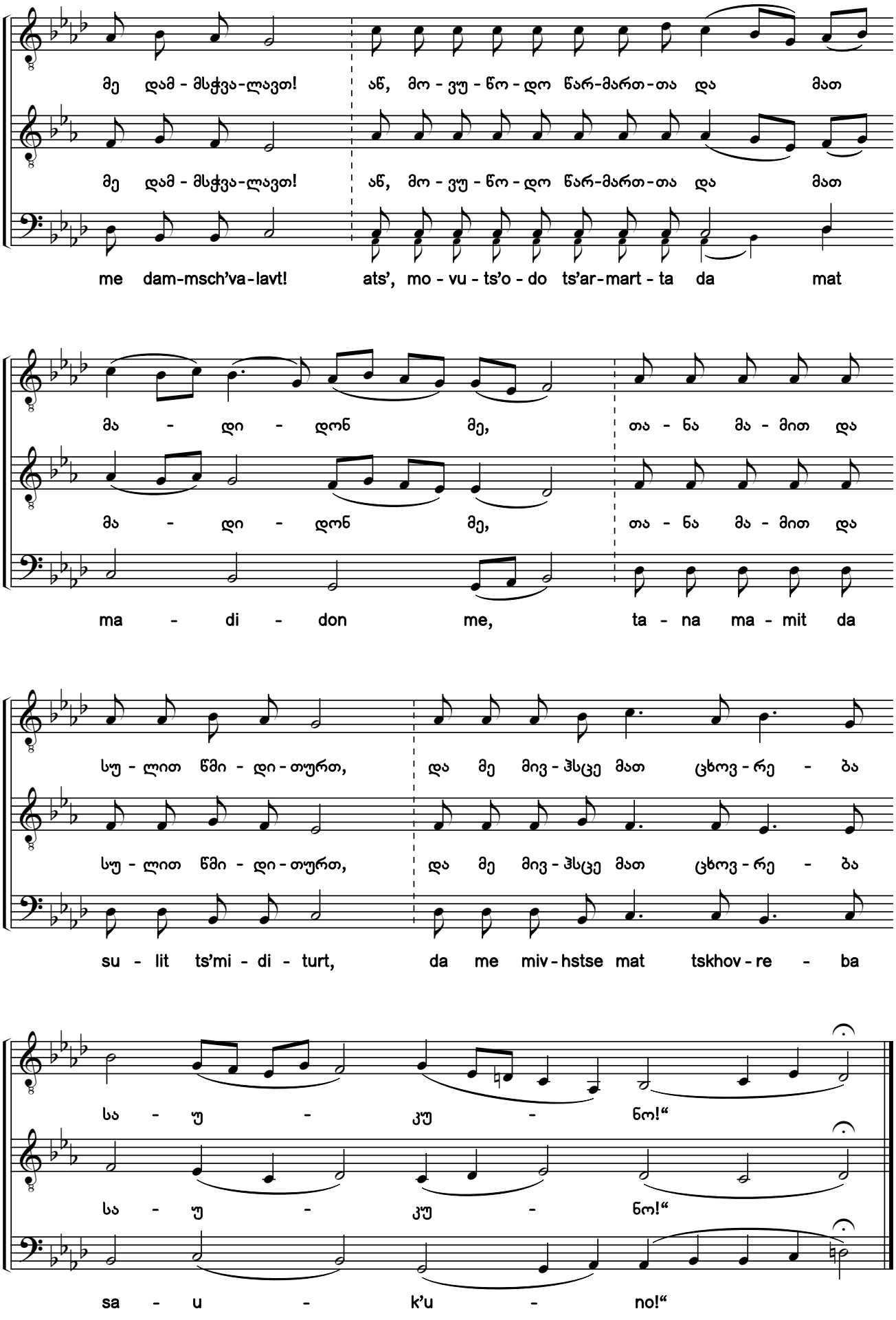

71. დღეს ტაძრისა იგი კრეტსაბმელი [1) 2) 3)]

Today the Veil of the Temple

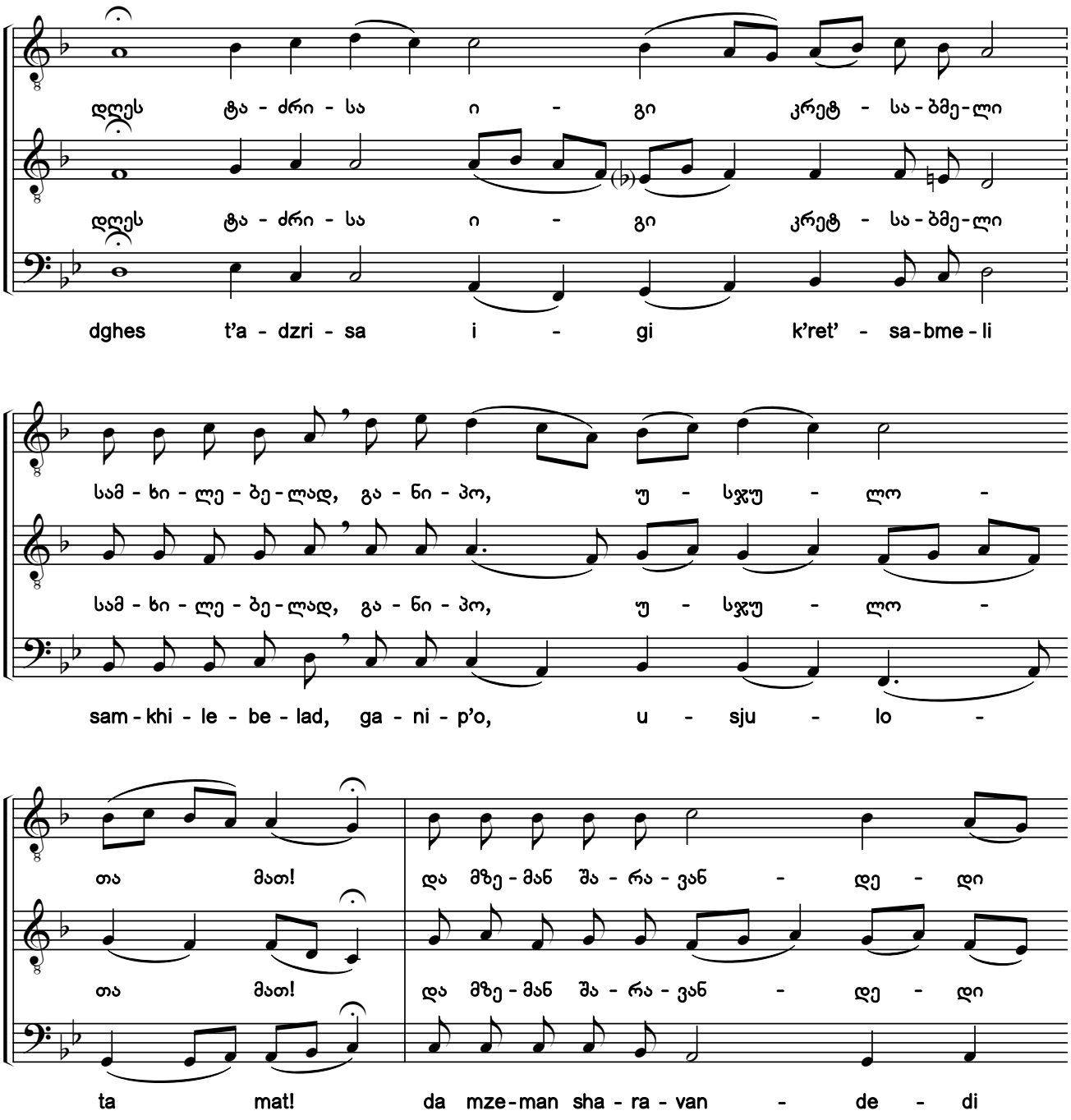

1) ხელნაწერებიდან H154-VIII:265v; Q690:271r; Q693:107v.

2) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II-III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

3) როგორც კერესელიძის, ისე ხუნდაძის ხელნაწერებში არაა ნოტირებული წინამდებარე და შემდეგი ჰიმნები და მათ შესახებ აღნიშნულია: „'დღეს ტაძრისა' [და] 'სჯულის-მდებელნო ისრაილისანო' ამ [№70 „ესრეთ ეტყოდი“-ის] ხმაზე [ჰანგით] იგალობება“.

1) From the manuscripts H154-VIII:265v; Q690:271r; Q693:107v.

2) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

3) The present and following hymns are neither notated in Kereselidze's manuscripts, nor in Khundadze's, and it is noted concerning them: "Today the Veil" [and] "O Lawgivers of Israel" are chanted to the tone [melody] of this [#70 "Thus Says the Lord"]".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

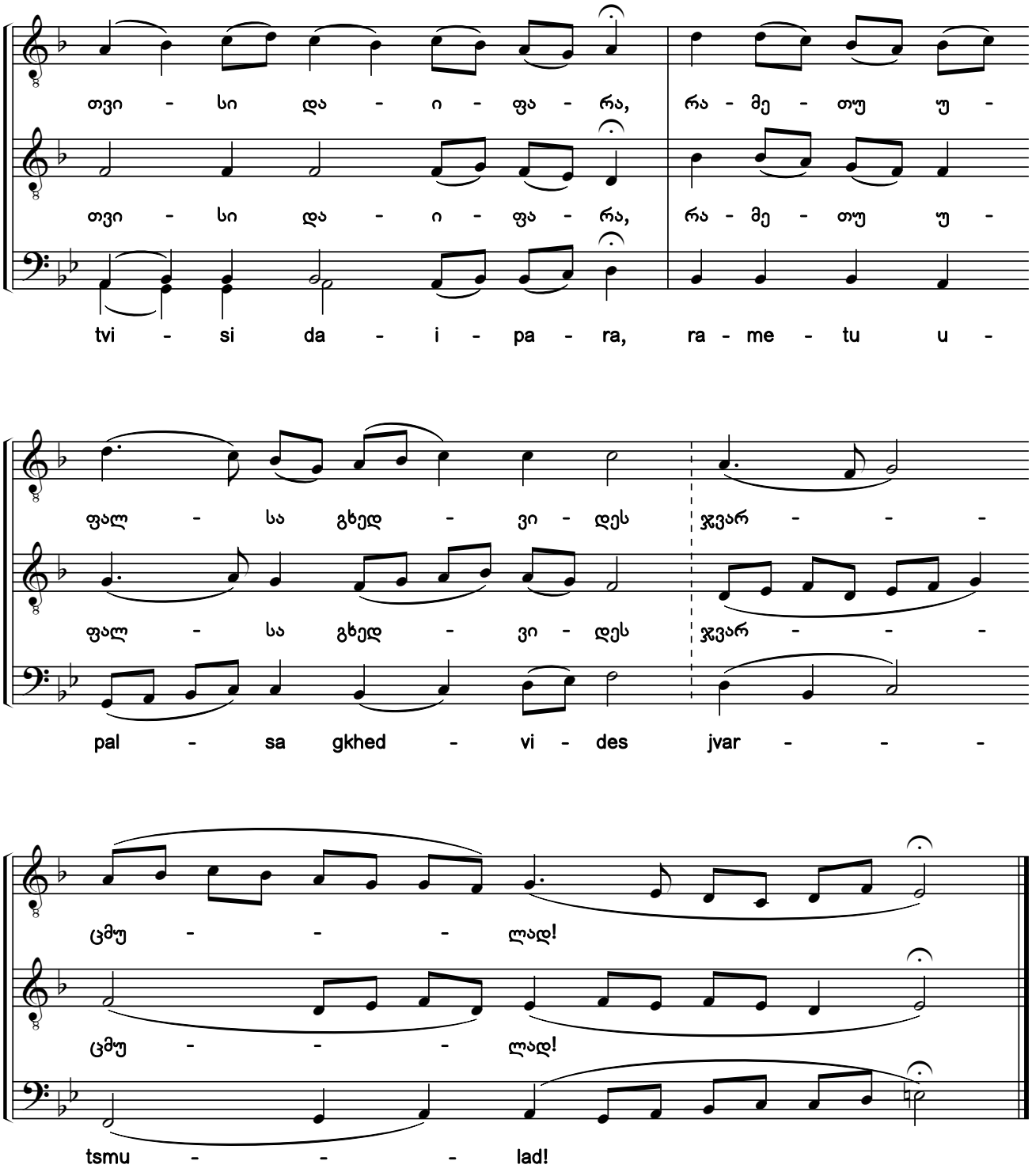

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

72. სჯულისმდებელნო ისრაილისანო [1) 2)]

O Lawgivers of Israel

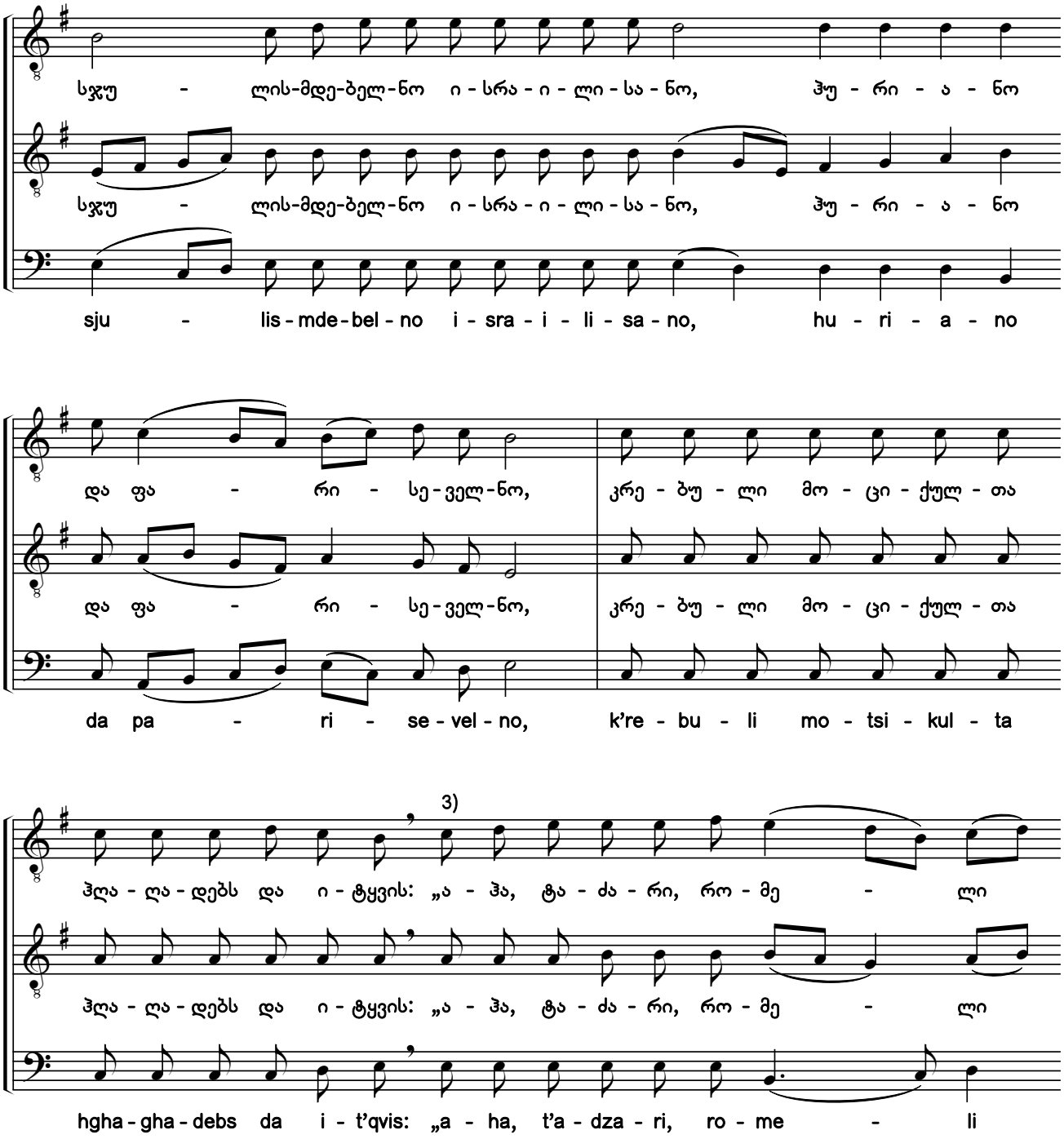

1) ხელნაწერებიდან Q690:334r; Q694:006v.

2) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II-III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

3) „მარხვანში“ ფრაზა „აჰა, ტაძარი, რომელი თქვენ დახსენით!“ არ არის.

1) From the manuscripts Q690:334r; Q694:006v.

2) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

3) The phrase *"Aha, tadzari, romeli tkven dakhsenit!"* is not in the Triodion.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

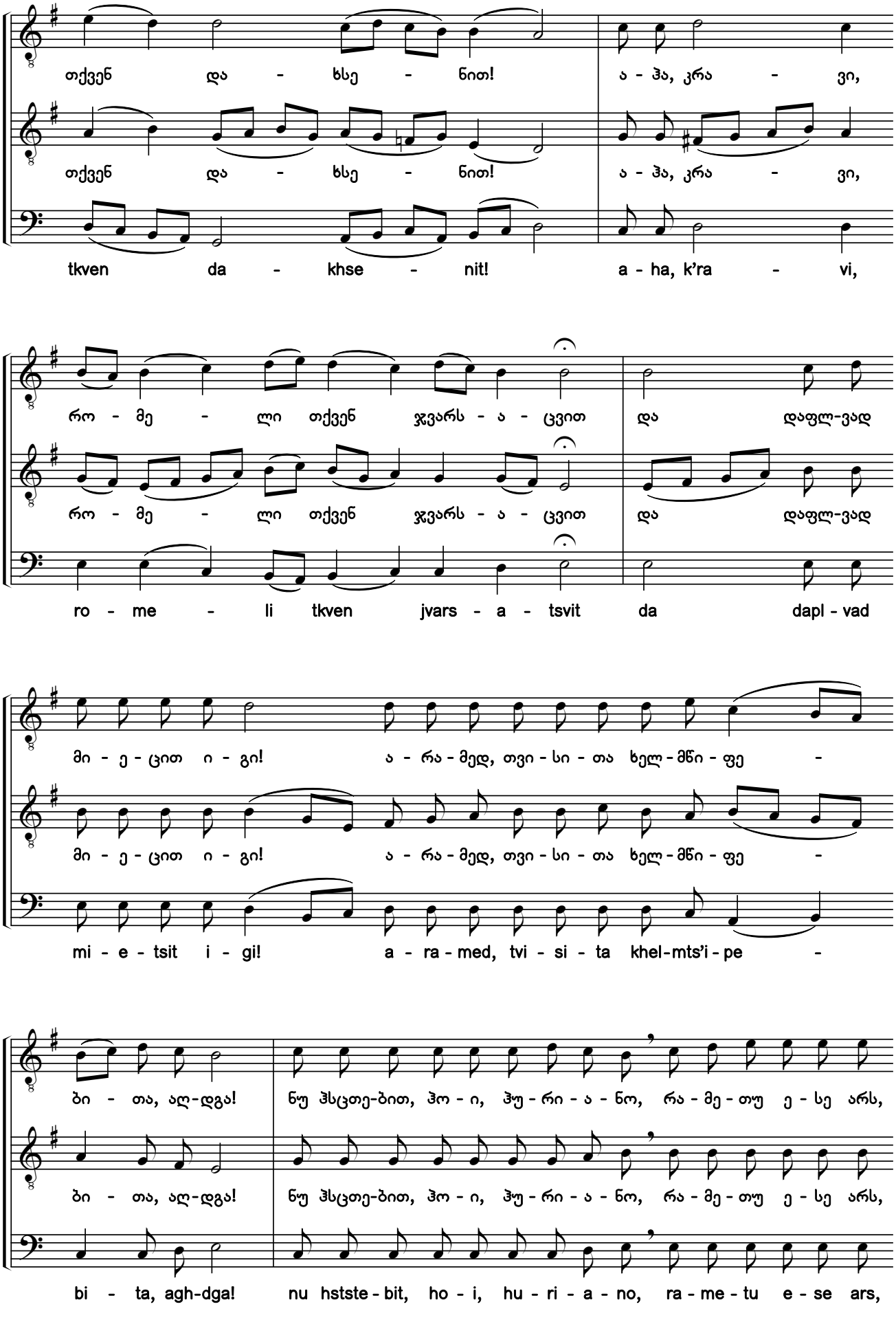

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

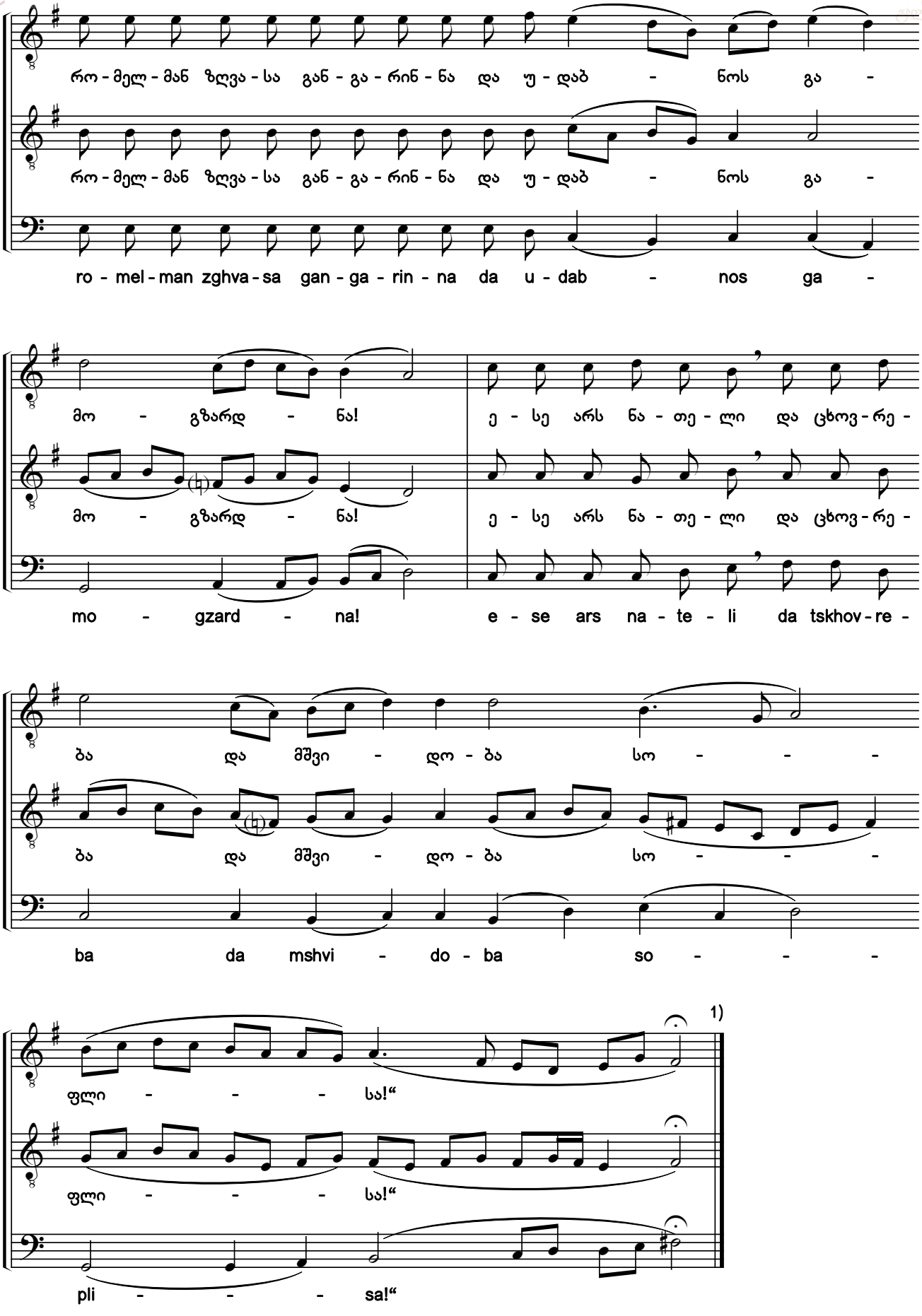

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №51].

1) Triodion: "Glory" [see #51].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

73. გიხაროდენ, ქალწულო უბიწოო [1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ჳ

Rejoice! Gate of the King of Glory

Theotokion. Tone 8

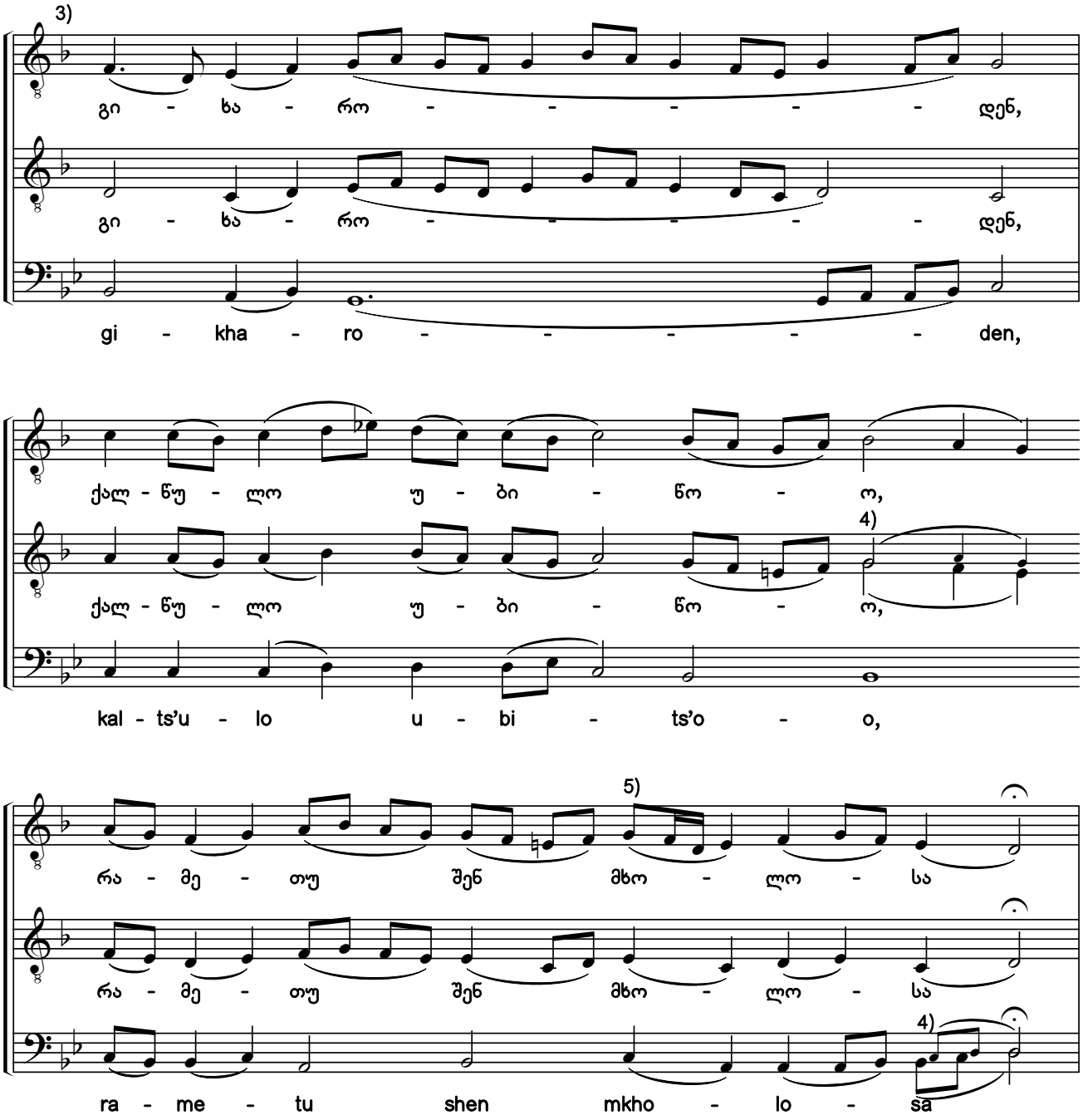

1) ხელნაწერებიდან Q686:38v; ხუნდაძე, 2128:155.
2) „მარხვანი“: „ქალწულო ღმრთისმშობელო“ [დედანი, სანოტო ხელნაწერებში არაა].
3) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
4) წვრილი შრიფტით მოცემულია ხელნაწერების, ხოლო მსხვილით — ჩვენი ჩამატებული ხმათასვლა.
5) ხელნაწერებში აქ არის „მზესა“.
1) From the manuscripts Q686:38v; Khundadze, 2128:155.
2) Triodion: "O Virgin Theotokos" [original source, not in the manuscripts].
3) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.
4) The voice leading shown in the smaller script is from the manuscripts, whereas that shown in the larger one has been added by the editors.
5) *"Mzesa"* is here in the manuscripts.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

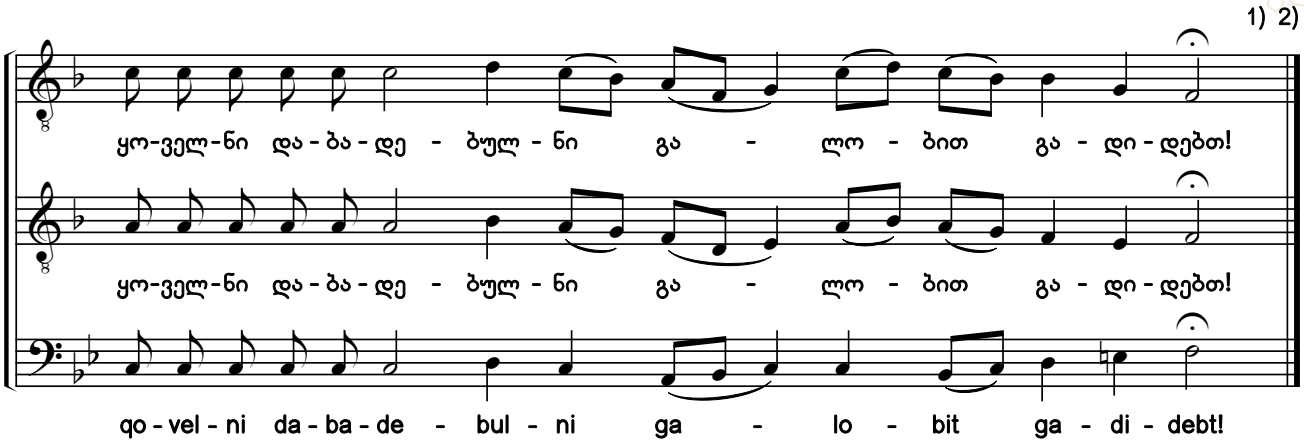

74. ქრისტე ღმერთო, ოდეს წარჰსდეგ კაიაფასა[3) 4)]

წარდგომა. ხმა ჳ

When You the Judge, O God, Was Standing Before Caiaphas

Prokeimenon. Tone 8

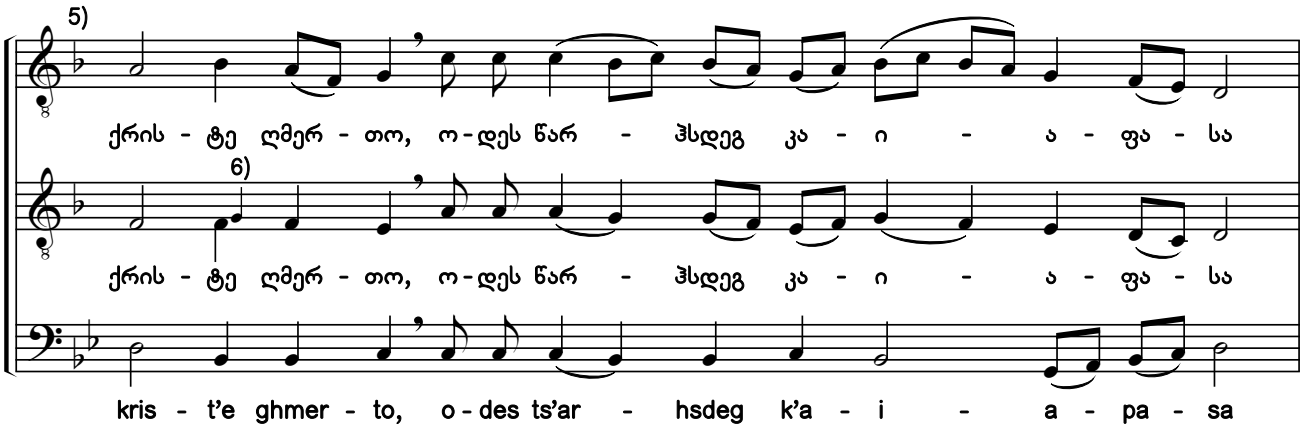

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №53] და იგივე [„გიხაროდენ, ქალწულო უბიწოო“].

2) აღსანიშნავია, რომ ხელნაწერებში შემორჩენილია ამავე პოეტური ტექსტის მქონე VI ხმის ნიმუშიც (Q684:067r (ანთ., ტ. VI:248, №104); Q1475:257), რაც ქართული რვა ხმის სისტემის თავისებურებების კვლევისათვის საინტერესო შემთხვევას წარმოადგენს — ერთი და იგივე პოეტური ტექსტი „შეხვეტილიანის“ შემცველ ხელნაწერებში მერვე ხმის მუსიკაზეა დადებული, ხოლო სხვაგან, ხსენებული საგალობელი — მეექვსე ხმის მუსიკაზე.

3) ხელნაწერებიდან Q686:39r; ხუნდაძე, 2128:157.

4) „მარხვანი“: „ამაღლდა ზეცად“ [დედანი. დაკარგულია. იხ. II შენიშვნა №32 საგალობელთან].

5) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

6) წვრილი შრიფტით მოცემულია *სოლ* ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

1) Triodion: "Now and Ever" [see #53] and the same one ["Rejoice! Gate of the King"].

2) A work in tone 6 having this same poetic text preserved in the manuscripts (Q684:067r (Anth. Vol. 6:248, #104); Q1475:257), thereby representing an intriguing instance for studying the idiosyncrasies of the Georgian eight tone system, must be noted - the same poetic text is set to the music of tone 8 in manuscripts containing the Passion service, whereas in other sources this chant is set to the music of tone 6.

3) From the manuscripts Q686:39r; Khundadze, 2128:17.

4) Triodion: "He Ascended to Heaven" [The original source. It is lost. See 2nd note for chant #32].

5) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.

6) A G from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

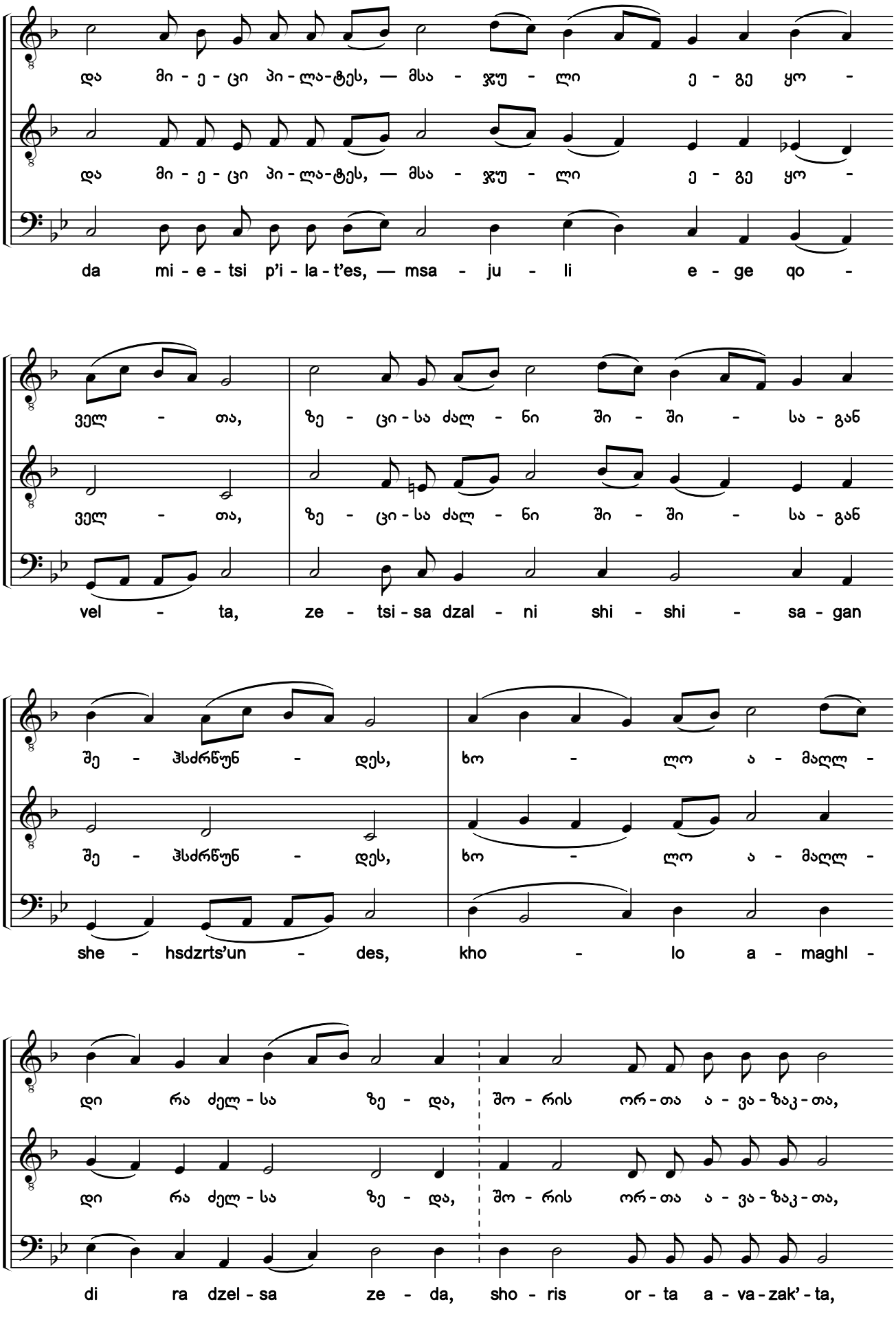

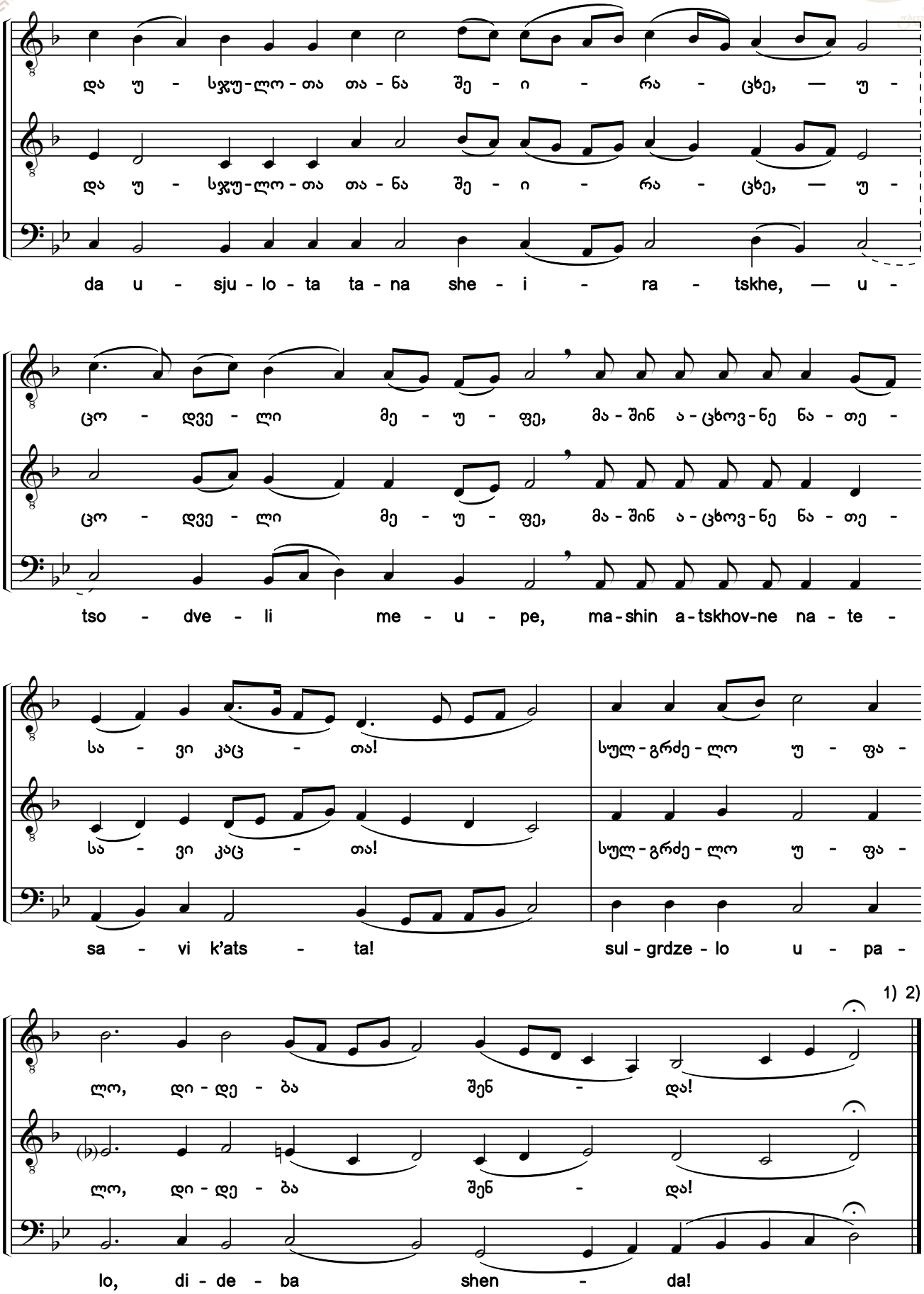

1) „მარხვანი“: „დიდება—აწ და“ [იხ. №51 და 53] იგივე [„ქრისტე ღმერთო, ოდეს“].

2) ამის შემდეგ, იკითხება V სახარება.

1) Triodion: "Glory - Now and Ever" [see #51 and 53] [and] the same one ["When You the Judge"].

2) After this the 5th Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

75. კრებულმან ურიათამან პილატესგან ითხოვა ჯვარცმა შენი [1) 2)]

The Assembly of the Jews Besought Pilate to Crucify You

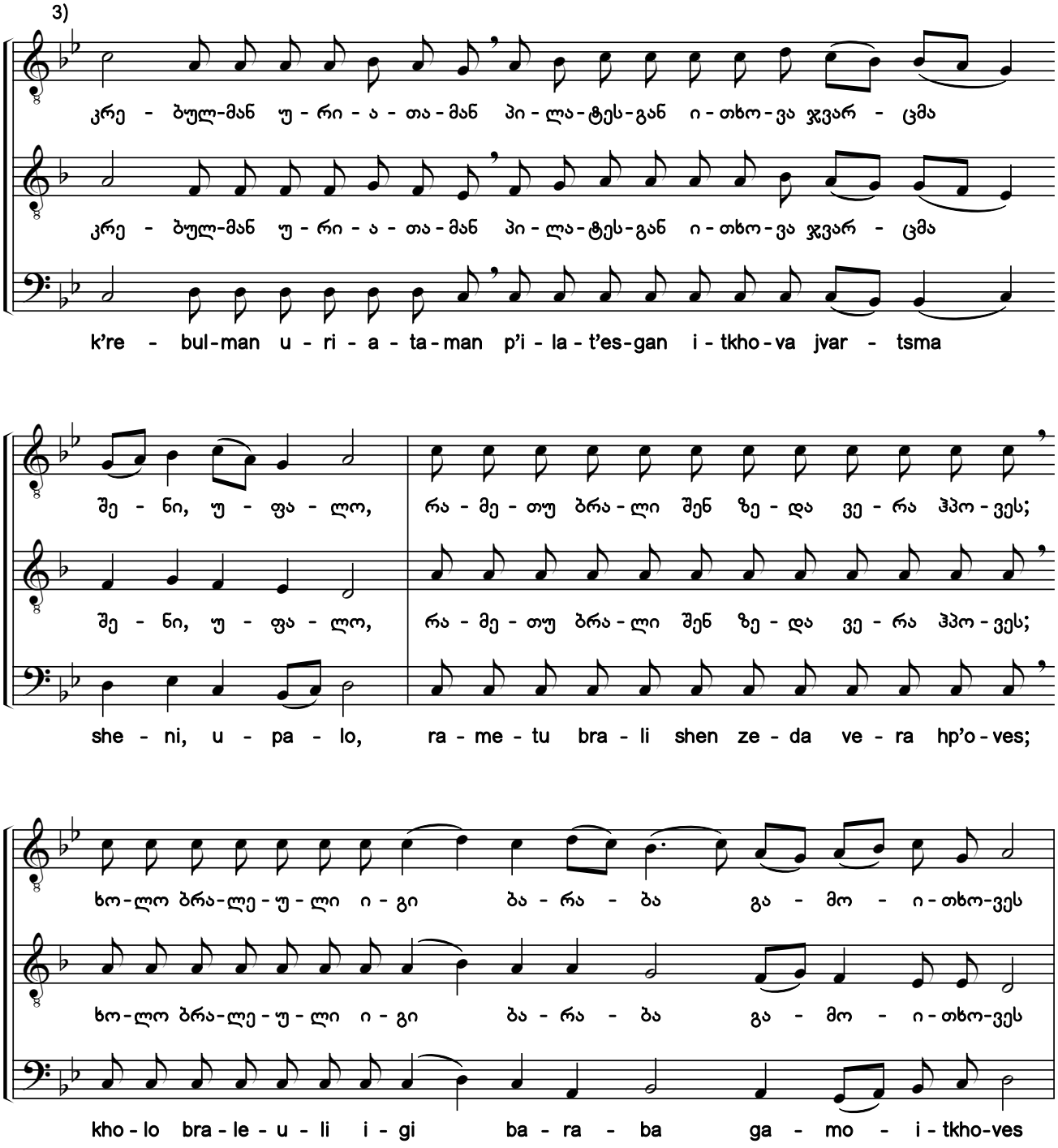

1) ხელნაწერებიდან Q686:40r; ხუნდაძე, 2128:162.

2) „მარხვანი“: „კაცთათვის“ [დედანი, დაკარგულია].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:40r; Khundadze, 2128:162.

2) Triodion: "For men" [original source, it is lost].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

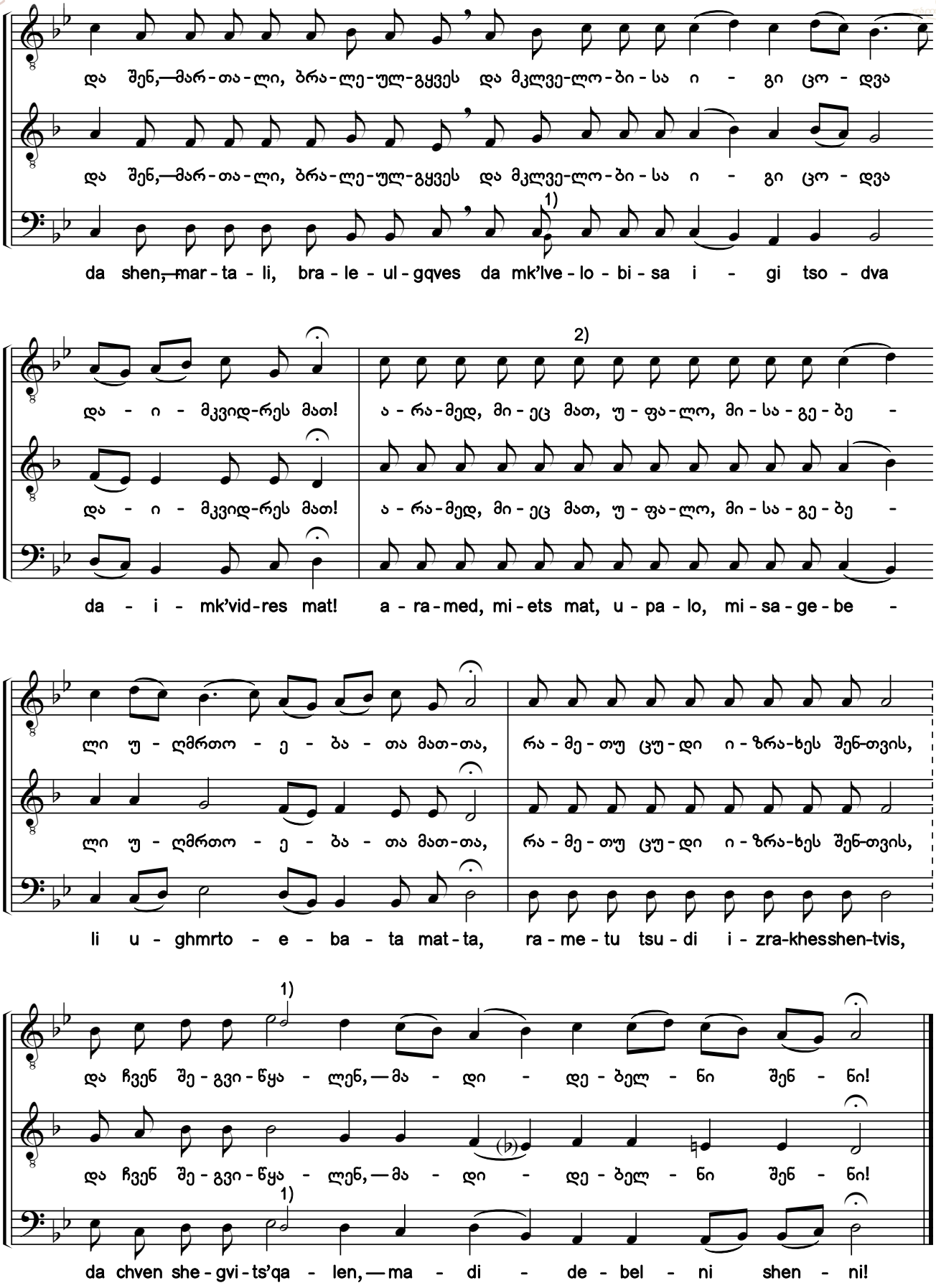

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2128.

2) სიტყვა „მათ“ ხელნაწერებში არაა. იგი ჩვენი ჩამატებულია „მარხვანის“ მიხედვით.

1) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2128 is shown in the smaller script.

2) The word *"mat"* is not in the manuscripts. It has been added by the editors according to the Triodion.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

76. რომლისაგან ყოველნი დაბადებულნი მოწიწებით ჰსძრწიან [1) 2)]

He Before Whom All Things Quake and Tremble

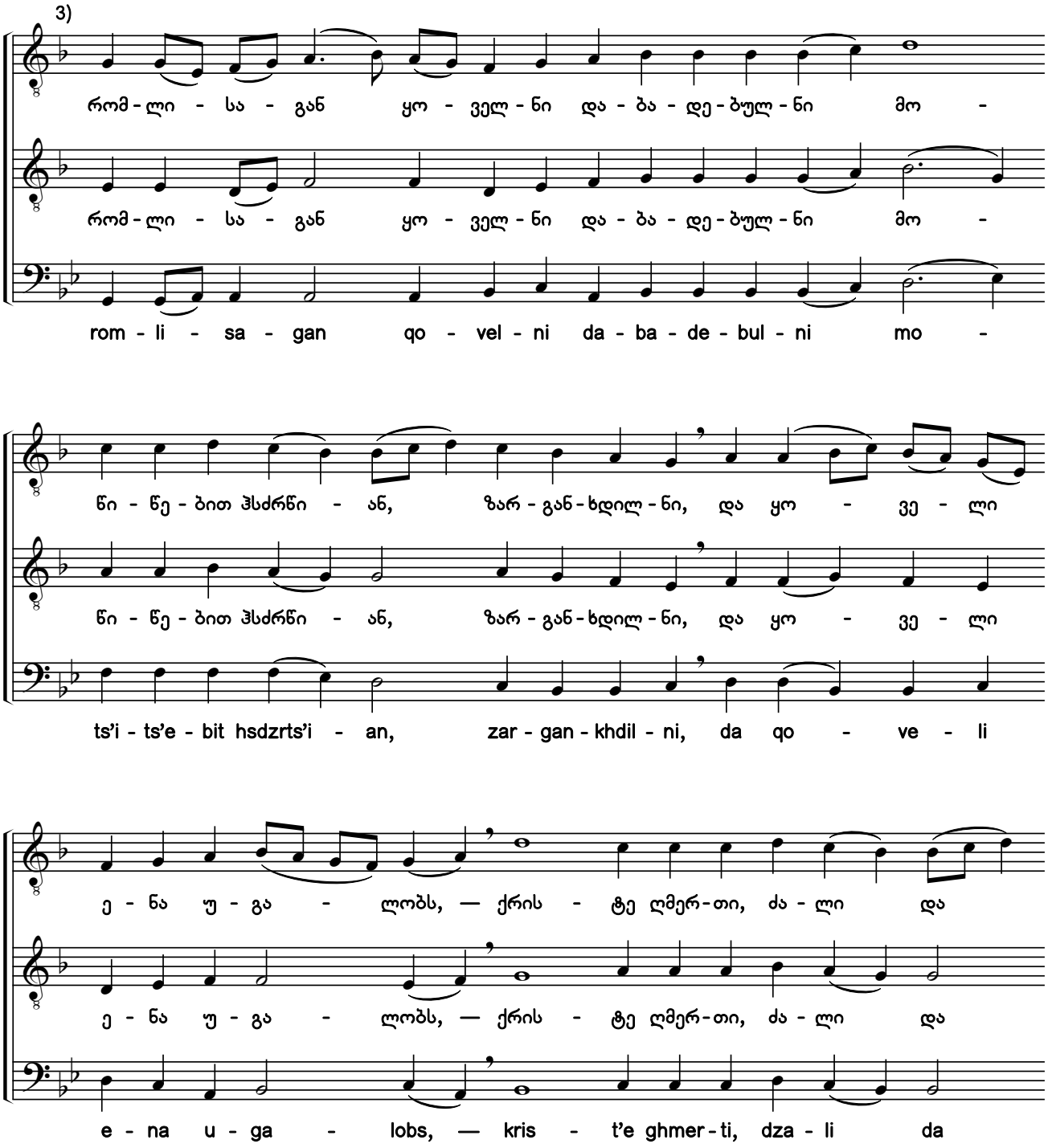

1) ხელნაწერებიდან Q686:41r; ხუნდაძე, 2128:166.

2) „მარხვანი“: „რომელმან განავლო“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q684:067v (ანთ., ტ. VI:252, №106); Q1475:270; ხუნდაძე, 2122:89].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:41r; Khundadze, 2128:166.

2) Triodion: "He Who Went Out" [original source, with similar melody - Q684:067v (Anth. Vol. 6:252, #106); Q1475:270; Khundadze, 2122:89].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

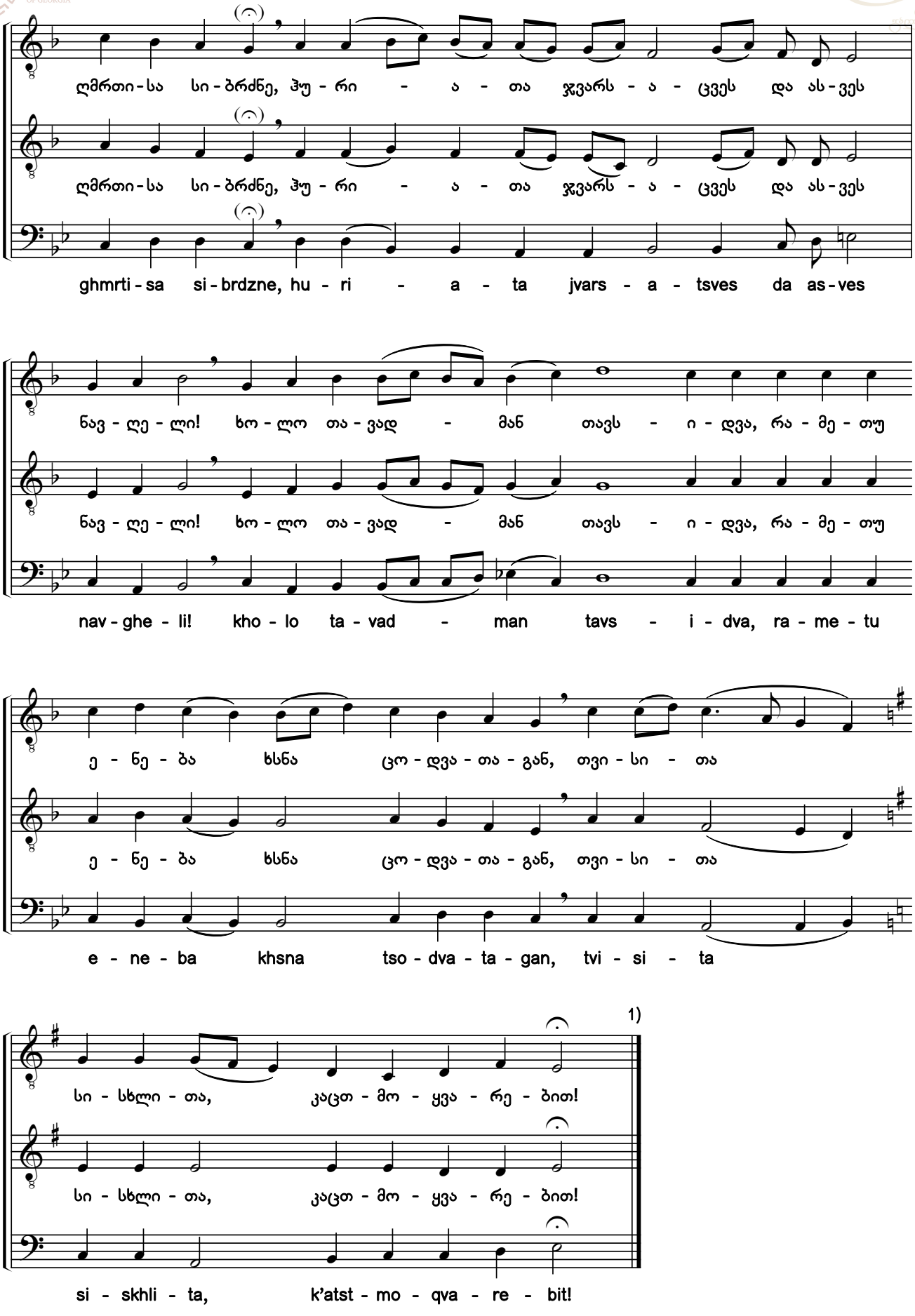

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №18].

1) Triodion: "Glory" [see #18].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

77a. რომელმან სიტყვა, უზესთაეს სიტყვისა, მუცლად-იღე [1) 2) 3)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ

O Theotokos, Who Through a Word

Theotokion. Tone 6

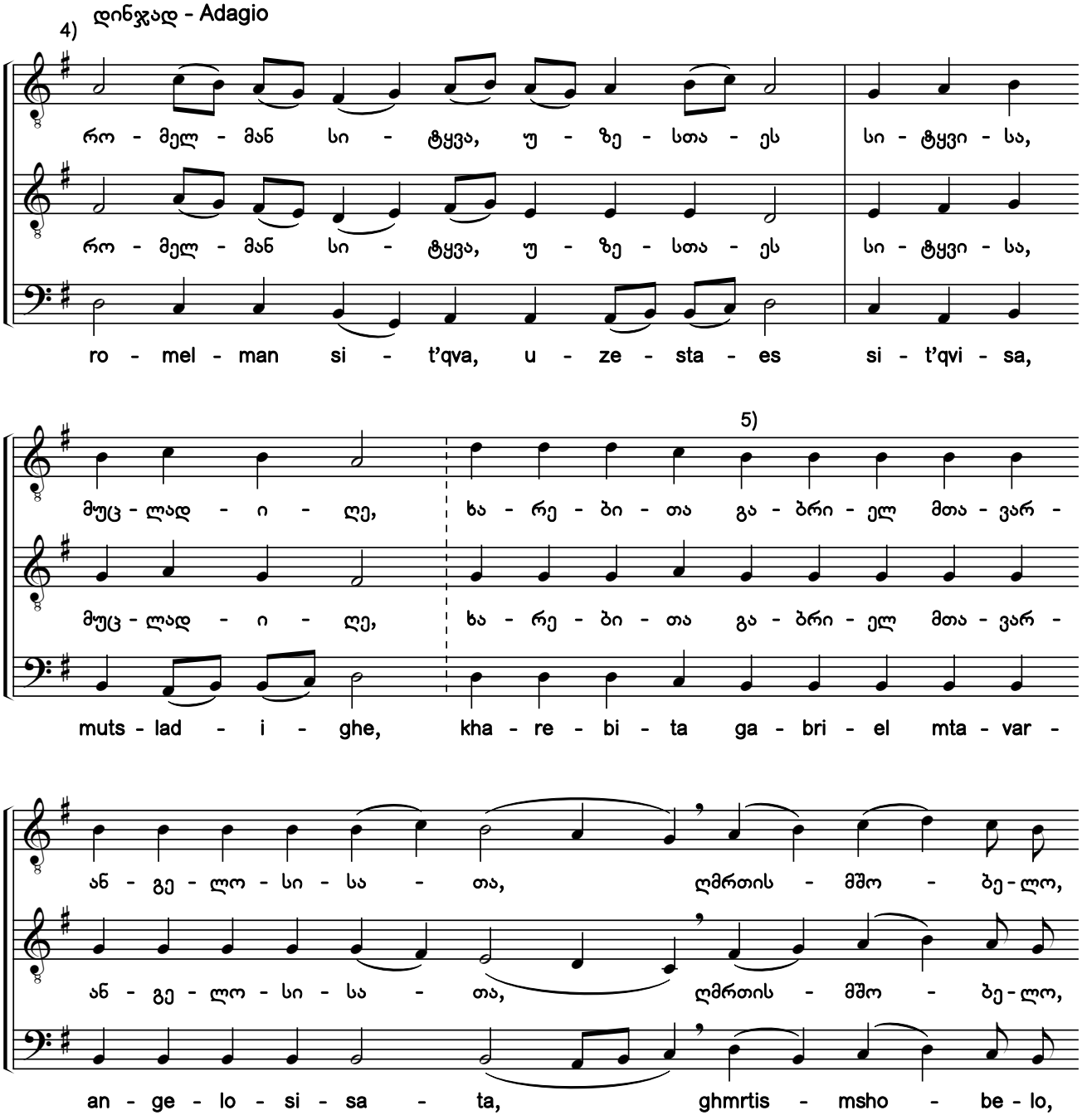

1) ხელნაწერებიდან Q686:42r; ხუნდაძე, 2128:169.
2) „მარხვანი“: „ნათლითა შენითა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:0730 (ანთ., ტ. XVI:112, №49); Q685:0120; Q688:136v; ხუნდაძე, 2124:199].
3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№77a და 77b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.
4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
5) სიტყვა „გაბრიელ“ და მისი გასამღერებელი თანაჟღერადობები ჩვენი ჩამატებულია, „მარხვანის“ მიხედვით.
1) From the manuscripts Q686:42r; Khundadze, 2128:169.
2) Triodion: "With Your Divine Light" [original source, with similar melody - Q673:0730 (Anth. Vol. 16:112, #49); Q685:0120; Q688:136v; Khundadze, 2124:199].
3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#77a and 77b).
4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.
5) The word *"Gabriel"* and pitches to be sung to it have been added by the editors according to the Triodion.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

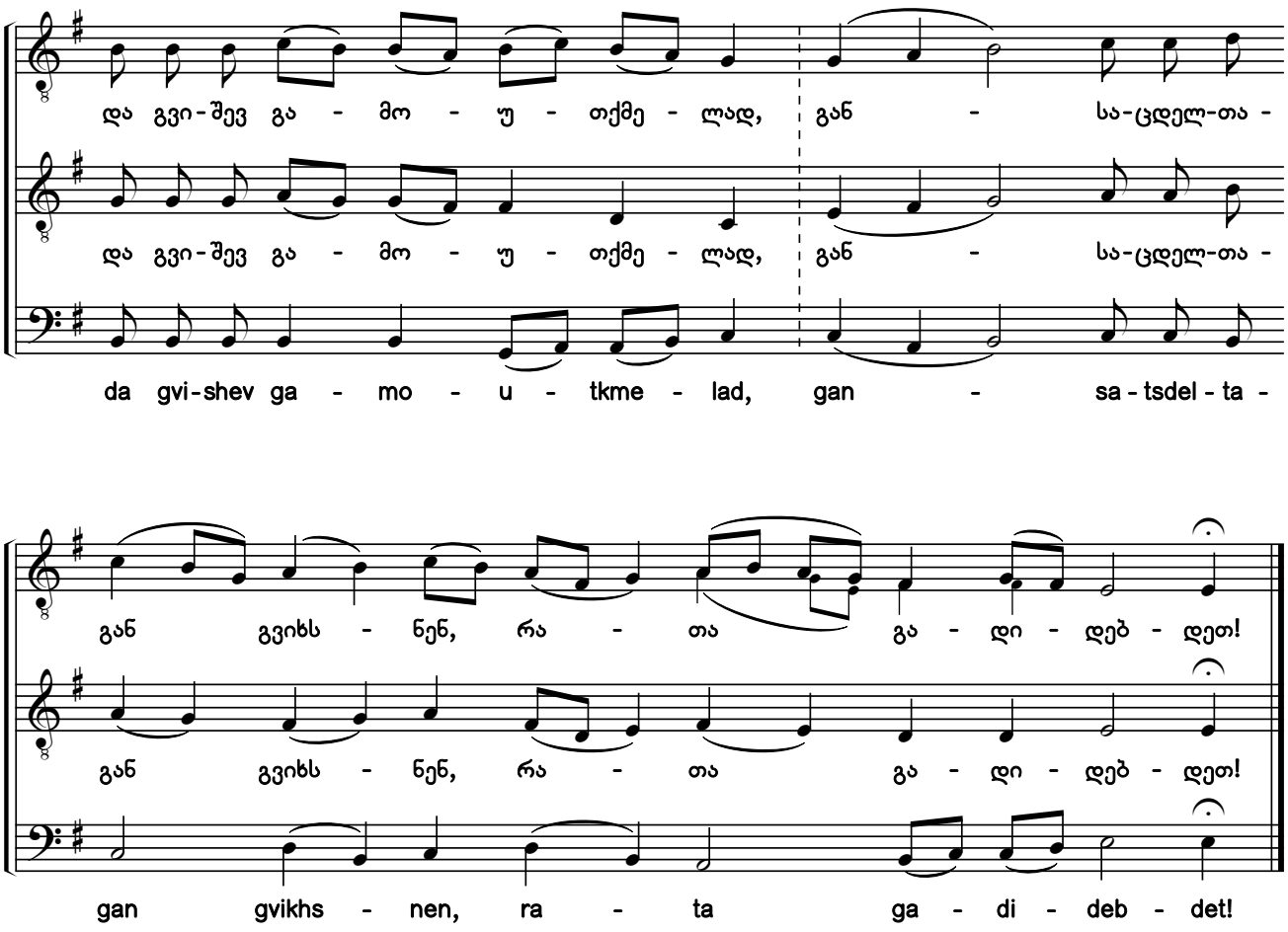

77b. რომელმან სიტყვა, უზესთაეს სიტყვისა, მუცლად-იღე

ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ

O Theotokos, Who Through a Word

Theotokion. Tone 6

დინჯად - Adagio

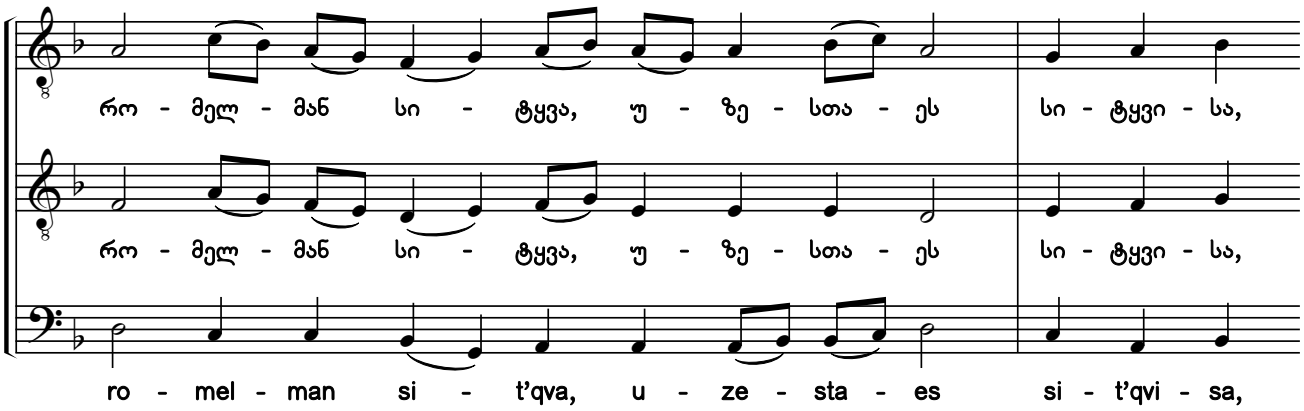

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

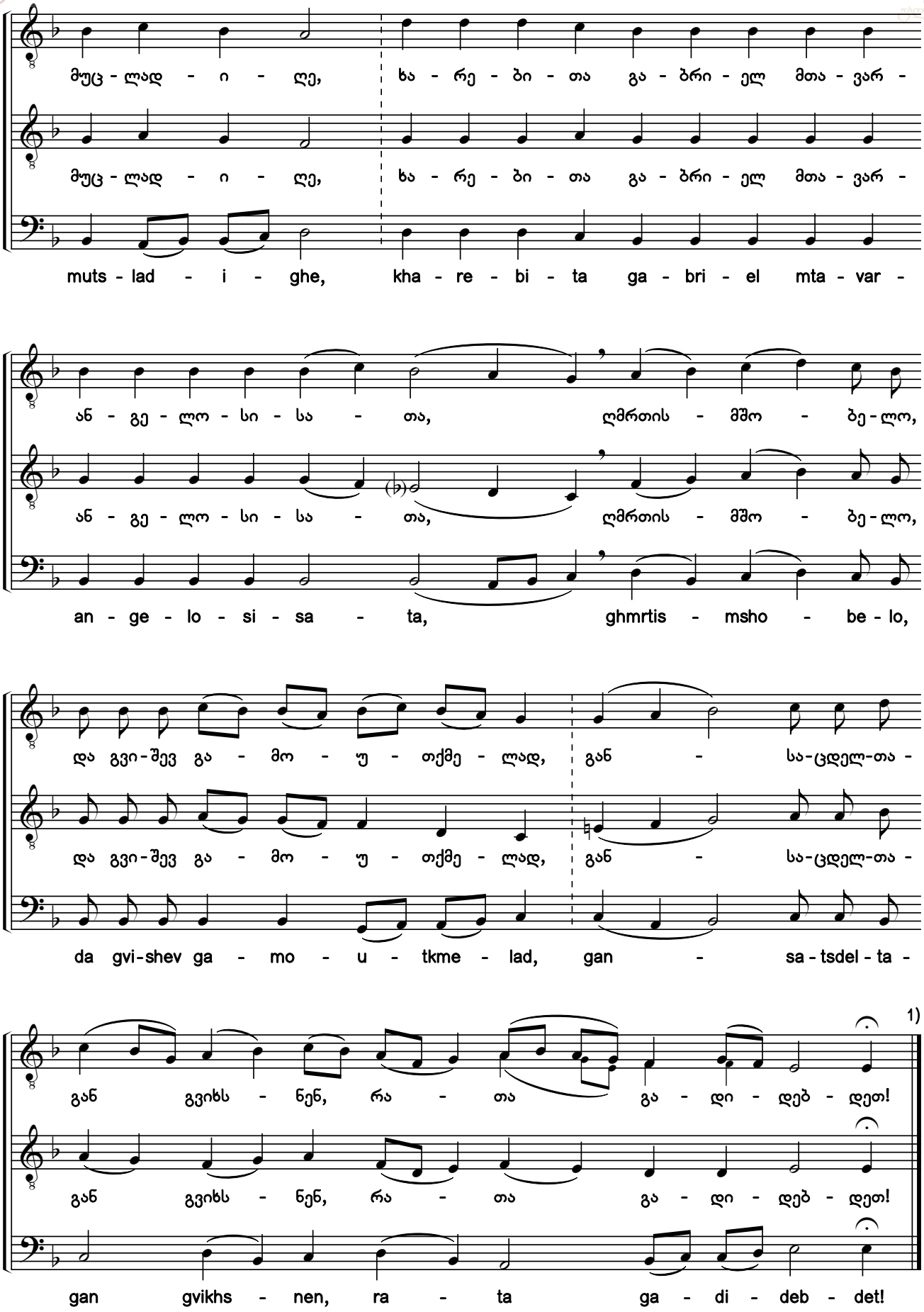

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №20] და იგივე [„რომელმან სიტყვა“].

1) Triodion: "Now and Ever" [see #20] and the same one ["O Theotokos"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

78. უფალო ღმერთო, რომელმან ავაზაკი იგი[1) 2)]

O Lord, You Have Taken as Your Companion

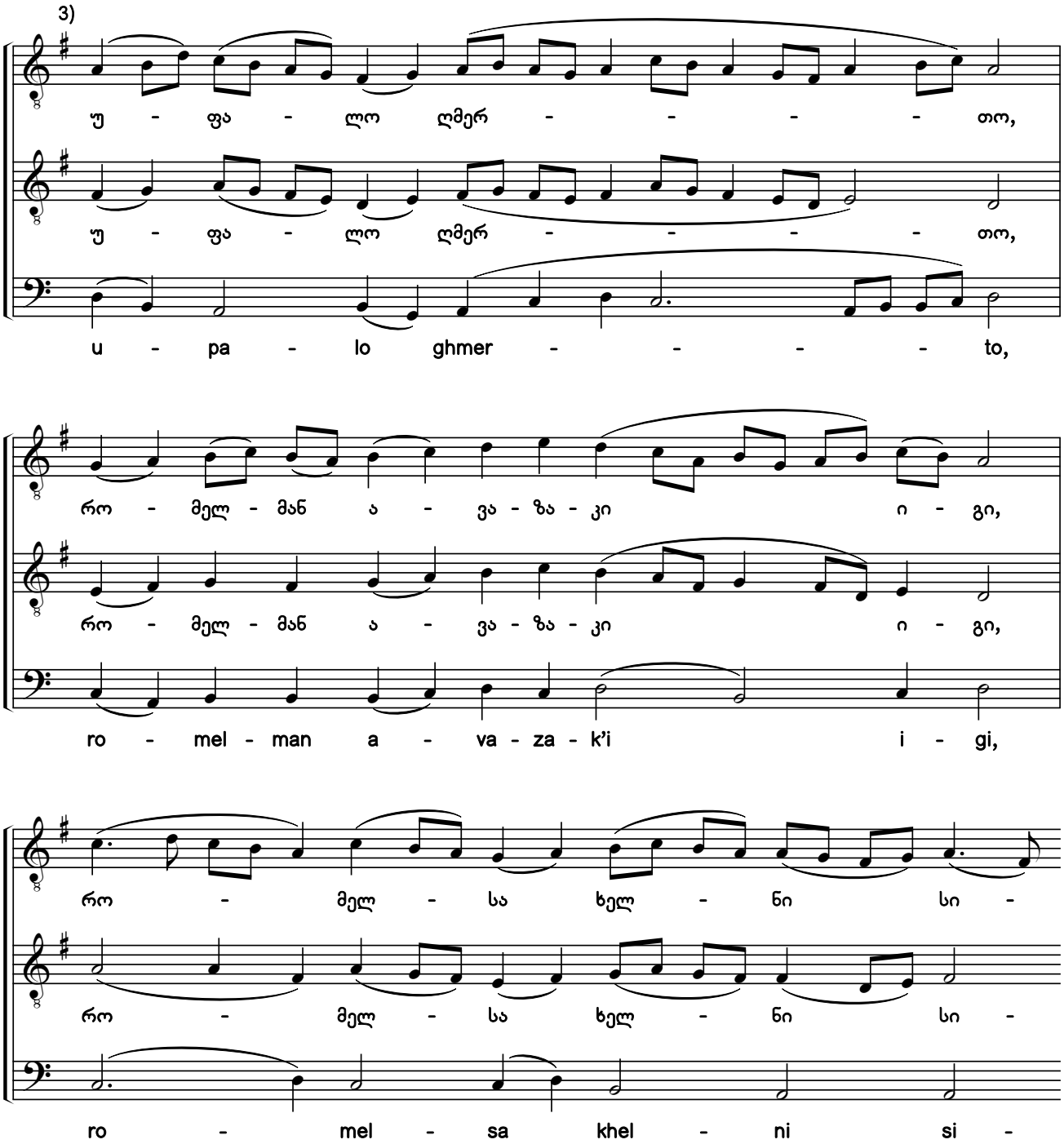

1) ხელნაწერებიდან Q686:42v; ხუნდაძე, 2128:172.

2) „მარხვანი“: „რომელმან დაჰრთენ“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-I:004r; H154-2:133v; Q683:068r; Q687:031r (ანთ., ტ. VII:102, №32); Q691:039v].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:42v; Khundadze, 2128:172.

2) Triodion: "They Who Adorned" [original source, with similar melody - H154-I:004r; H154-II:133v; Q683:068r; Q687:031r (Anth. Vol. 7:102, #32); Q691:039v].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

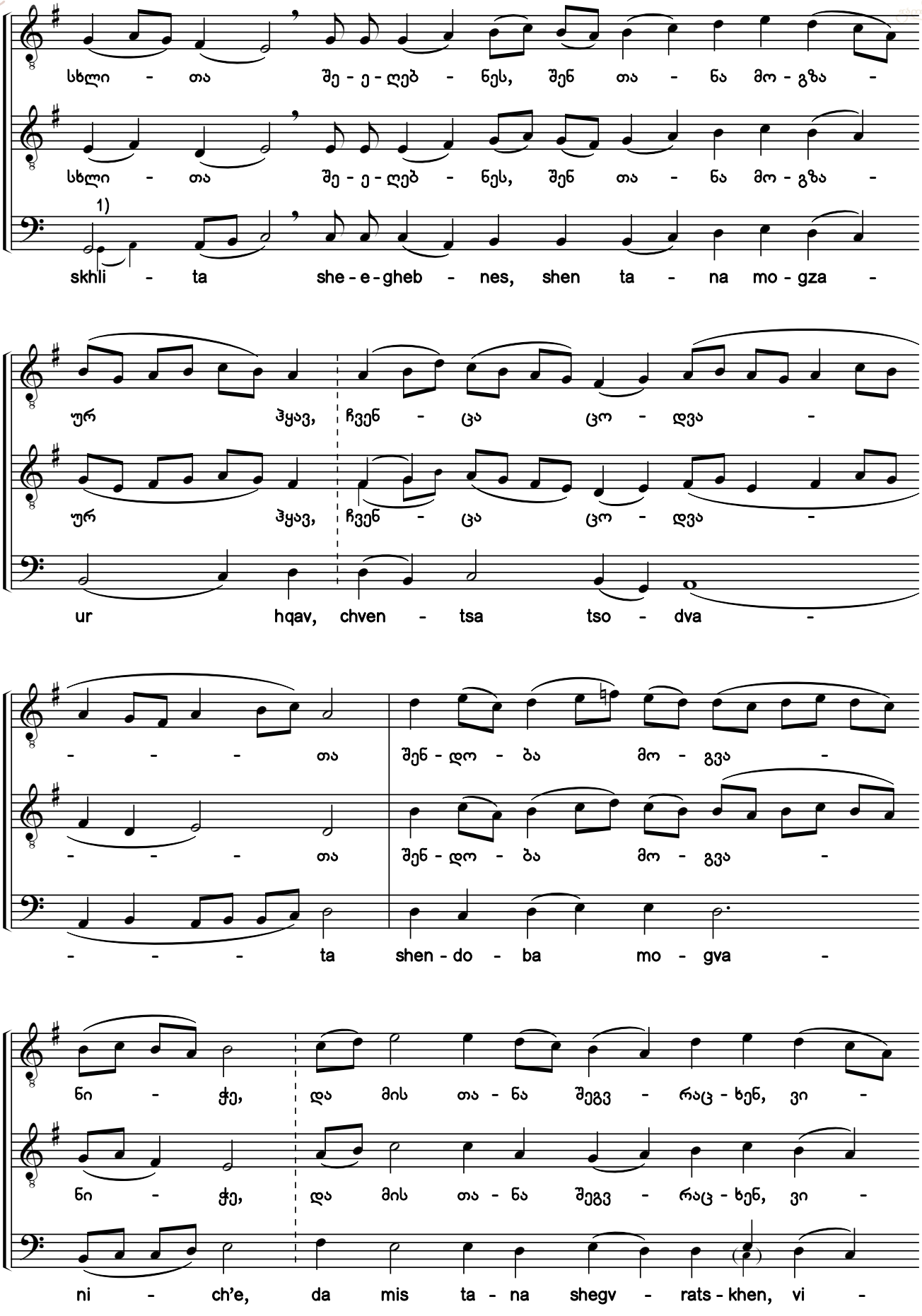

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

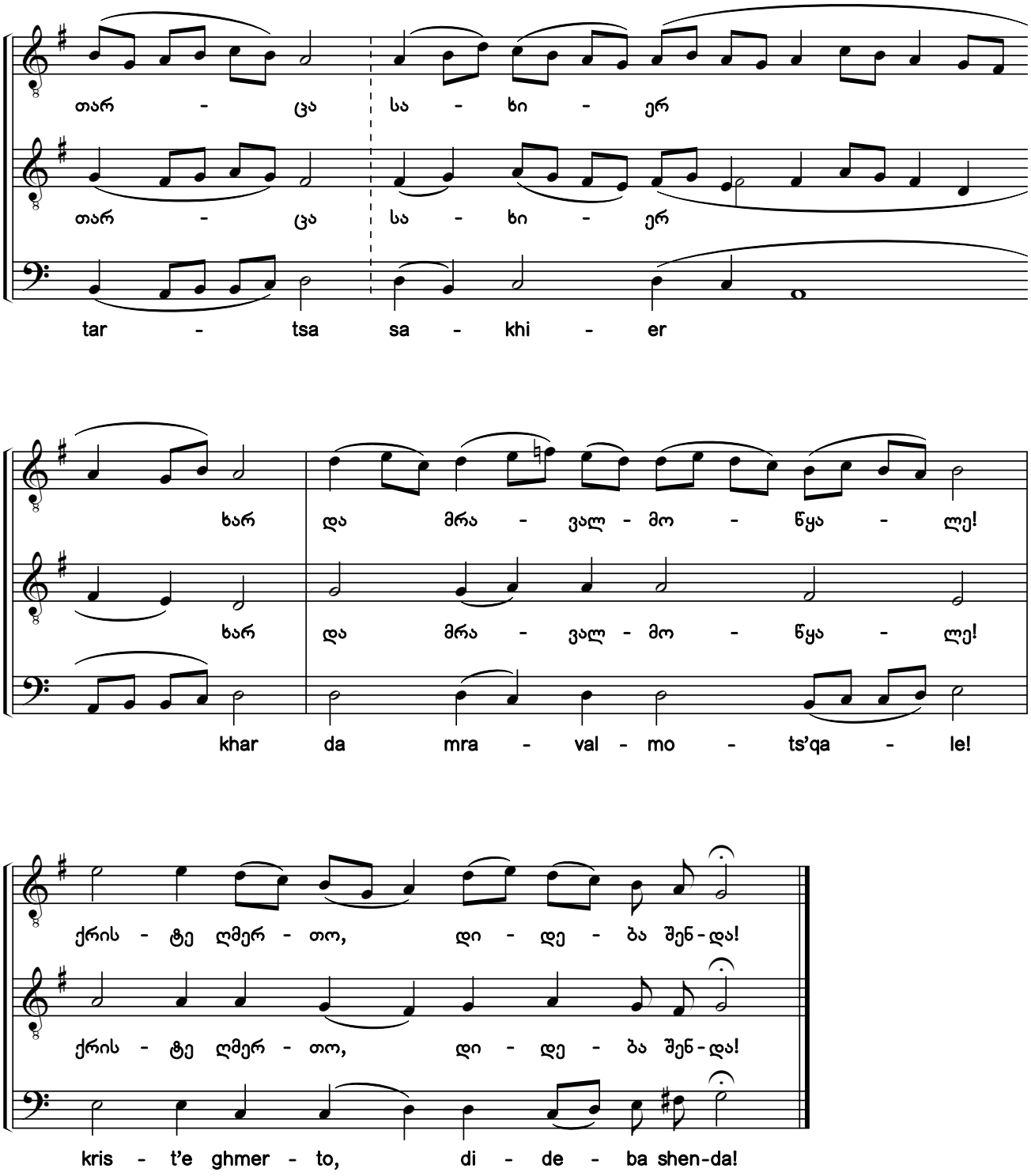

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

79a. სიტყვა მცირე აღმოსთქვა ავაზაკმან ჯვარსა ზედა[1) 2) 3)]

Few Were the Words That the Thief Uttered Upon the Cross

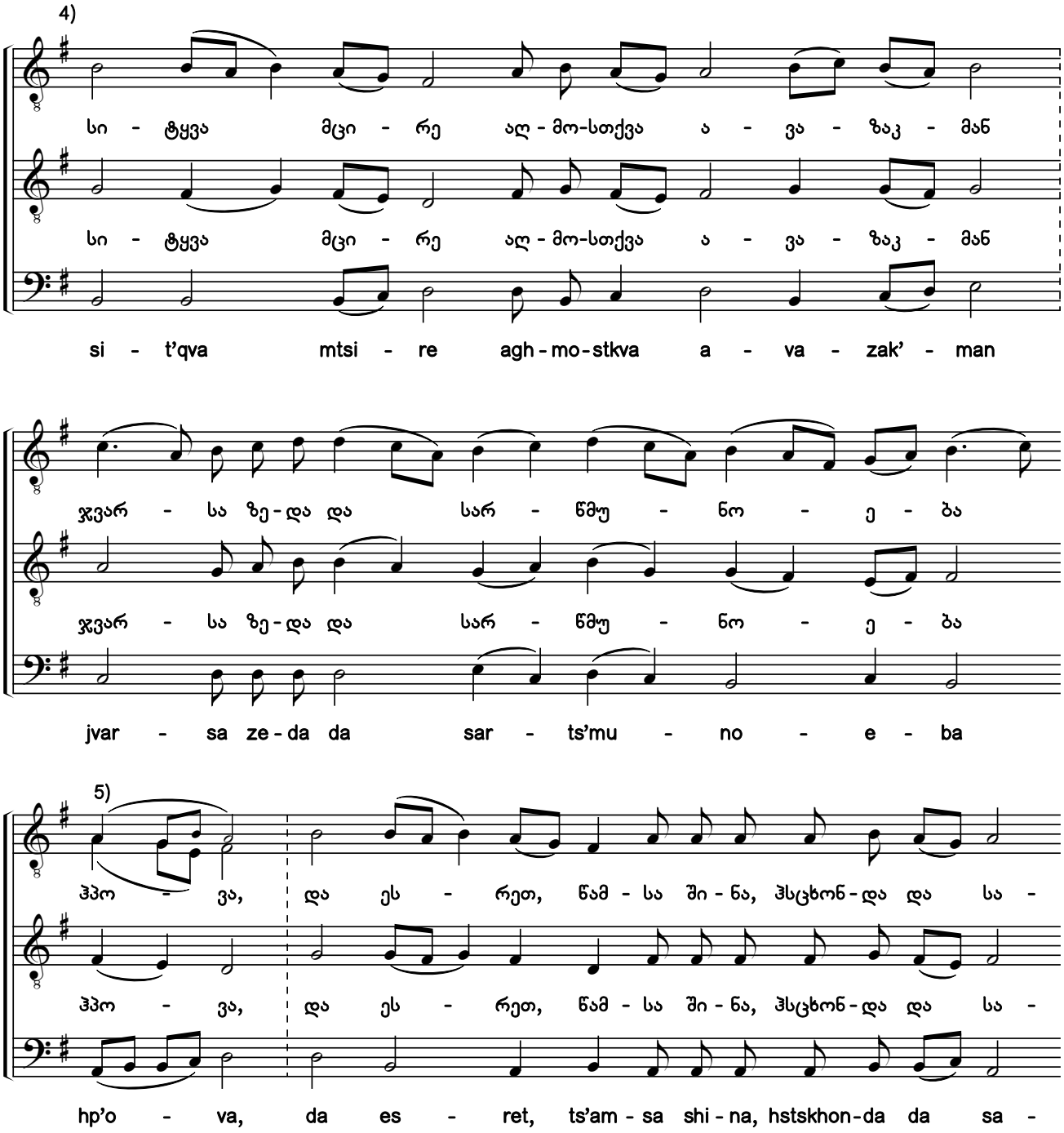

1) ხელნაწერებიდან Q686:43v; ხუნდაძე, 2128:177.

2) „მარხვანი“: „ვედრებასა ჩემსა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-I:103r; H154-2:005v; Q683:092v; Q687:059v (ანთ., ტ. VII:198, №73); Q691:266r].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№79a და 79b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერში Q686 გასაღებში ფა დიეზია აღნიშნული, ხოლო ხელნაწერში ხუნდაძე, 2128 ფა და დო დიეზები.

5) წვრილი შრიფტით მოცემული საკადანსო სვლა ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts Q686:43v; Khundadze, 2128:177.

2) Triodion: "To My Supplication" [original source, with similar melody - H154-I:103r, H154-II:005v; Q683:092v; Q687:059v (Anth. Vol. 7:198, #73); Q691:266r].

3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#79a and 79b).

4) The original manuscript Q686 contains an F sharp in the key signature and the original manuscript Khundadze, 2128 contains an F sharp and a C sharp in the key signature.

5) The cadential movement shown in the smaller script has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

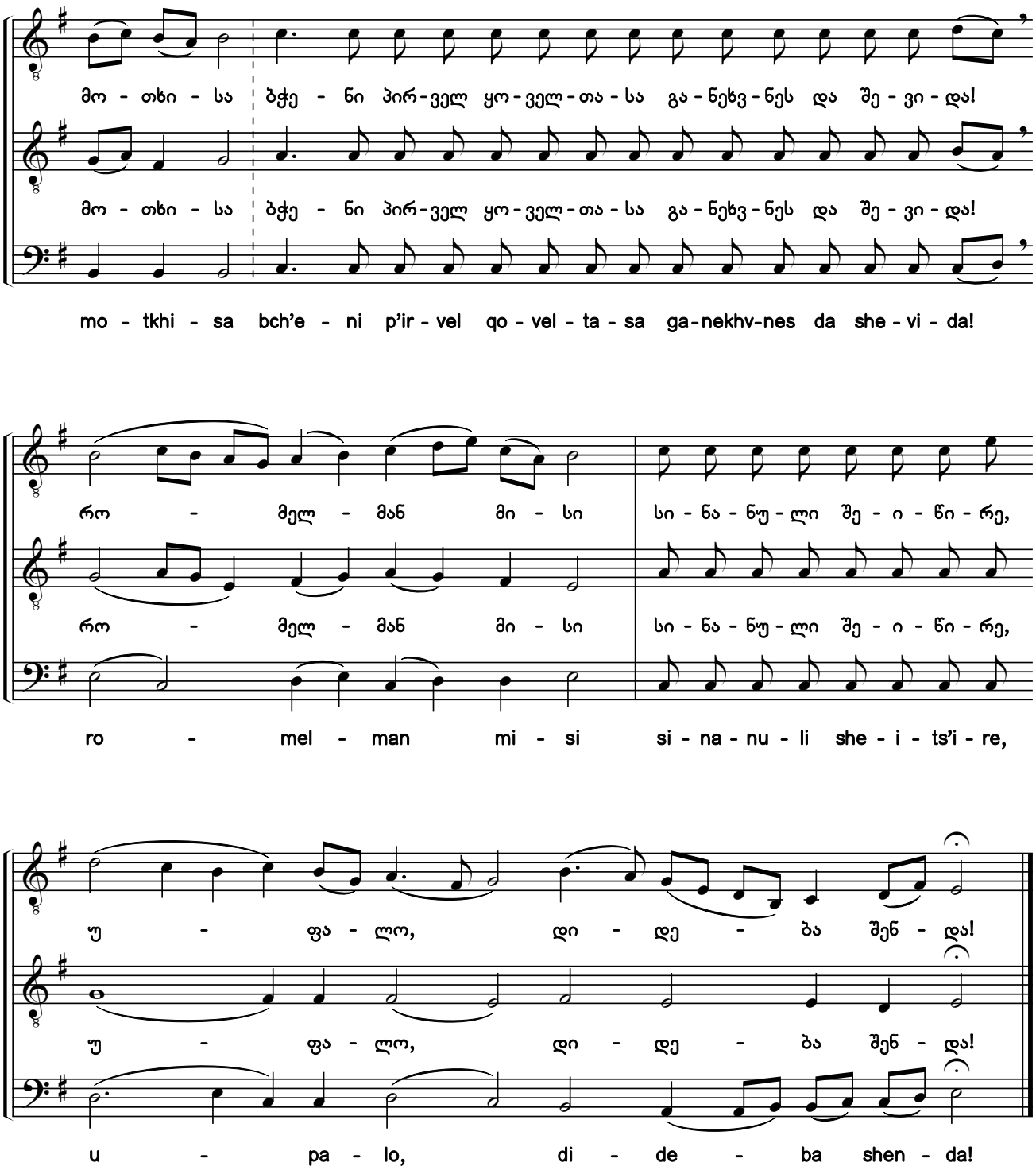

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

79b. სიტყვა მცირე აღმოსთქვა ავაზაკმან ჯვარსა ზედა
Few Were the Words That the Thief Uttered Upon the Cross

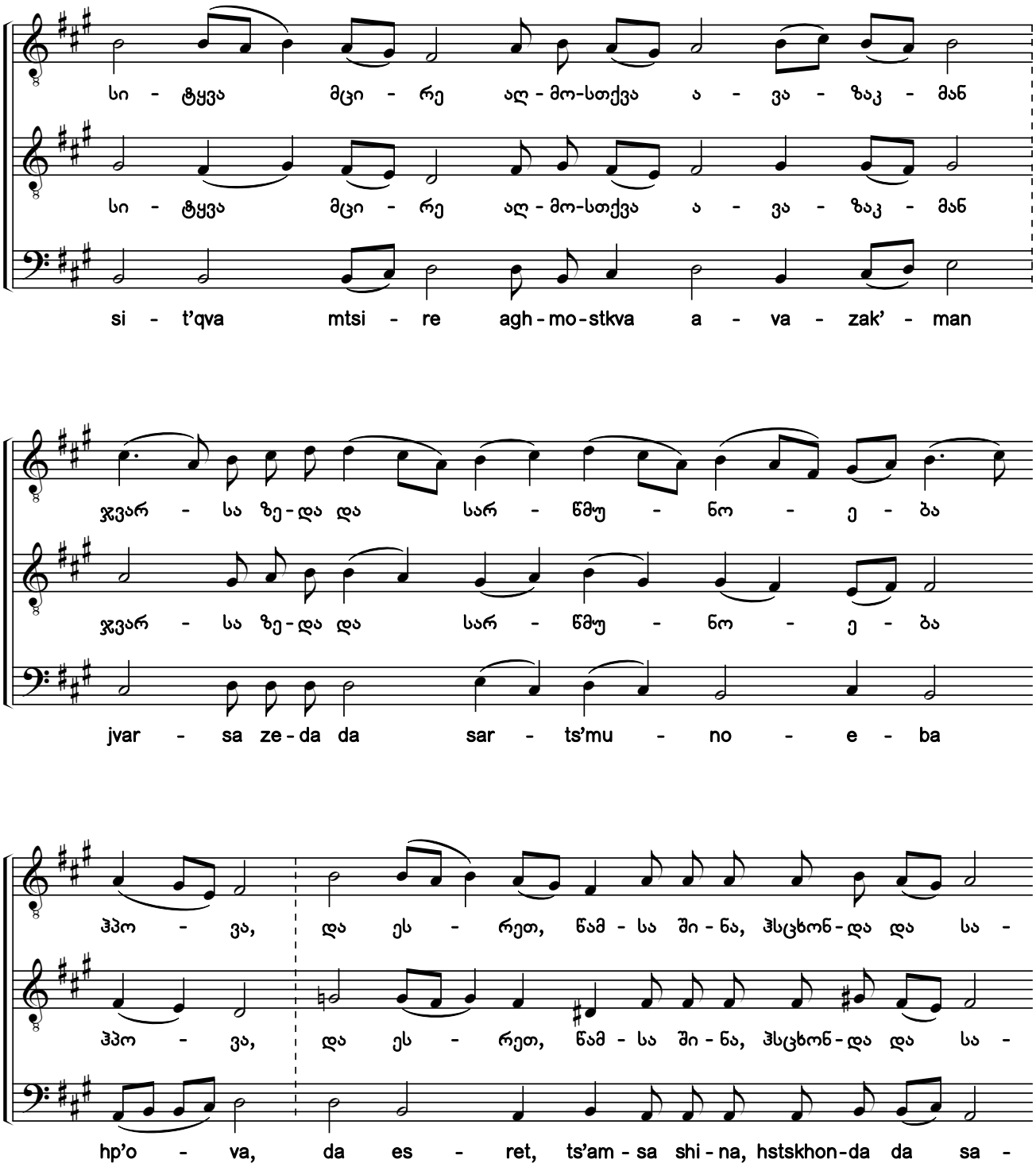

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

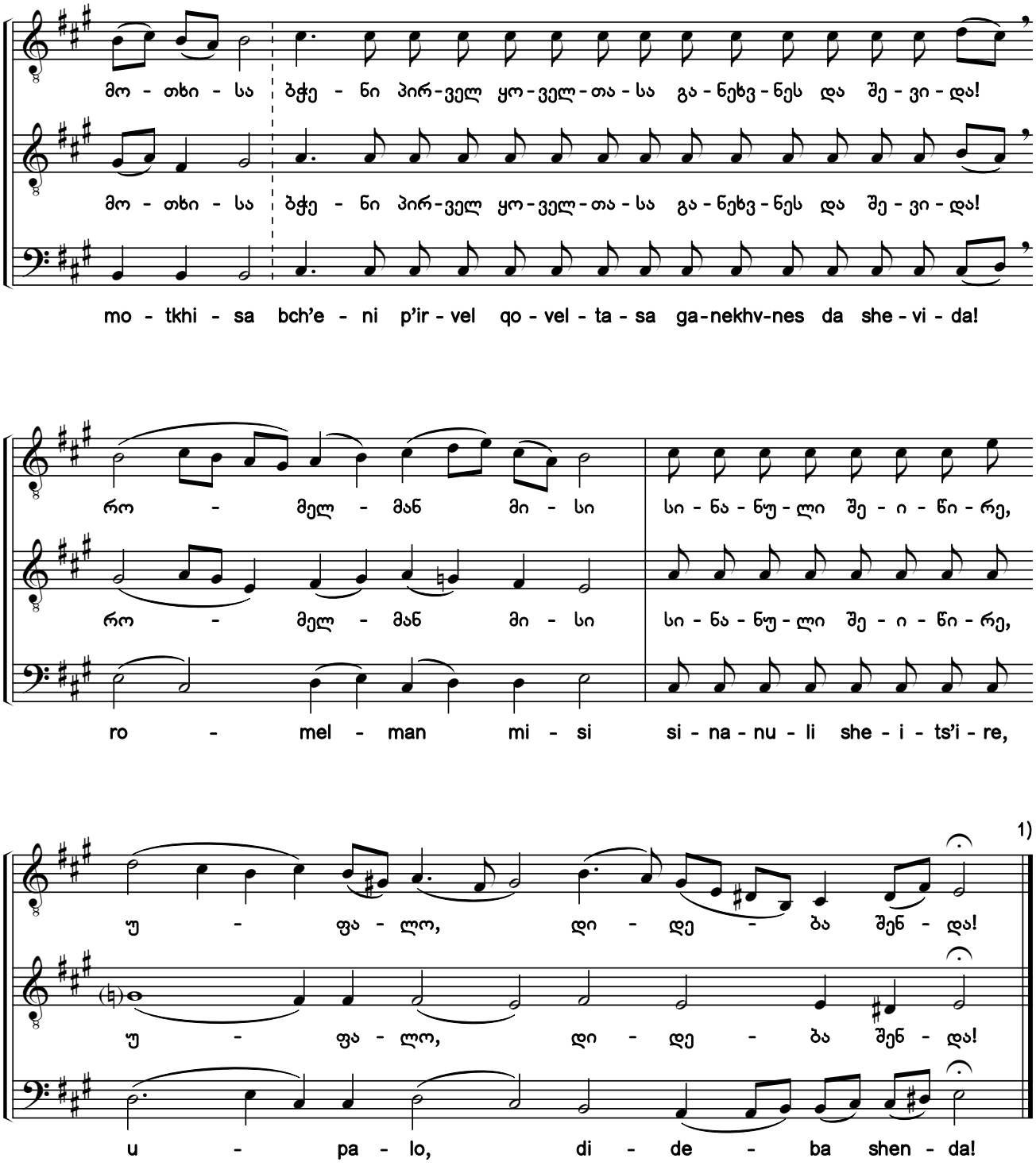

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №51].

1) Triodion: "Glory" [see #51].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

80. გიხაროდენ, რომელმან, მთავარ-ანგელოსისა მიერ [1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ჳ

Rejoice, For Through the Angel You Have Received the Joy

Theotokion. Tone 8

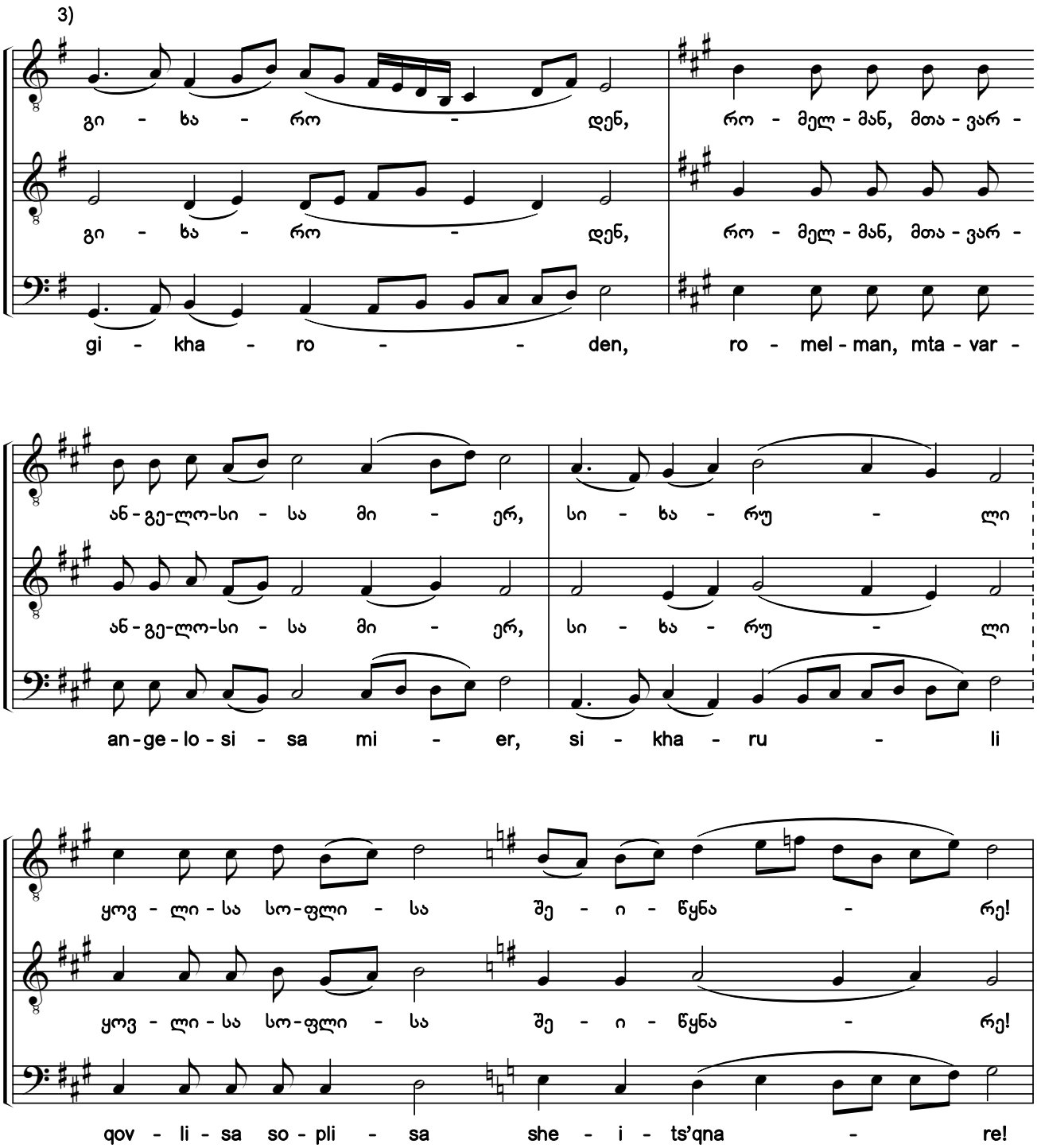

1) ხელნაწერებიდან Q686:44r; ხუნდაძე, 2128:180.

2) „მარხვანი“: „სიღრმენი“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q1475:270; ხუნდაძე, 2122:108].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:44r; Khundadze, 2128:180.

2) Triodion: "The Depths" [original source, with similar melody - Q1475:270; Khundadze, 2122:108].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

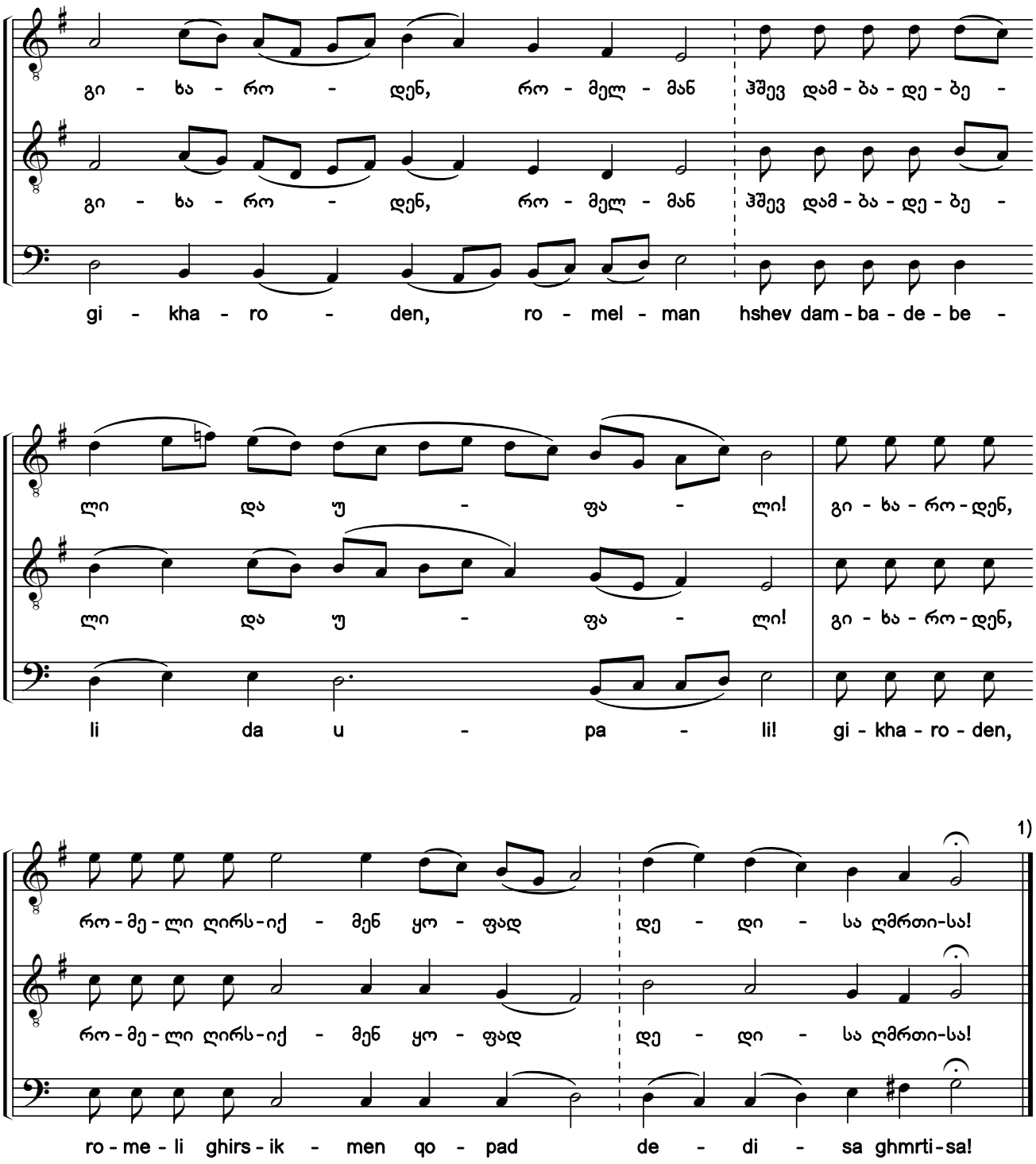

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №53] და იგივე [„გიხაროდენ, რომელმან, მთავარ-ანგელოსისა მიერ“].

1) Triodion: "Now and Ever" [see #53] and the same one ["Rejoice, For Through the Angel"].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

ალსავალი იე. ხმა ვ Antiphon 15. Tone 6

81. დღეს დამოეკიდების ძელსა[1)]

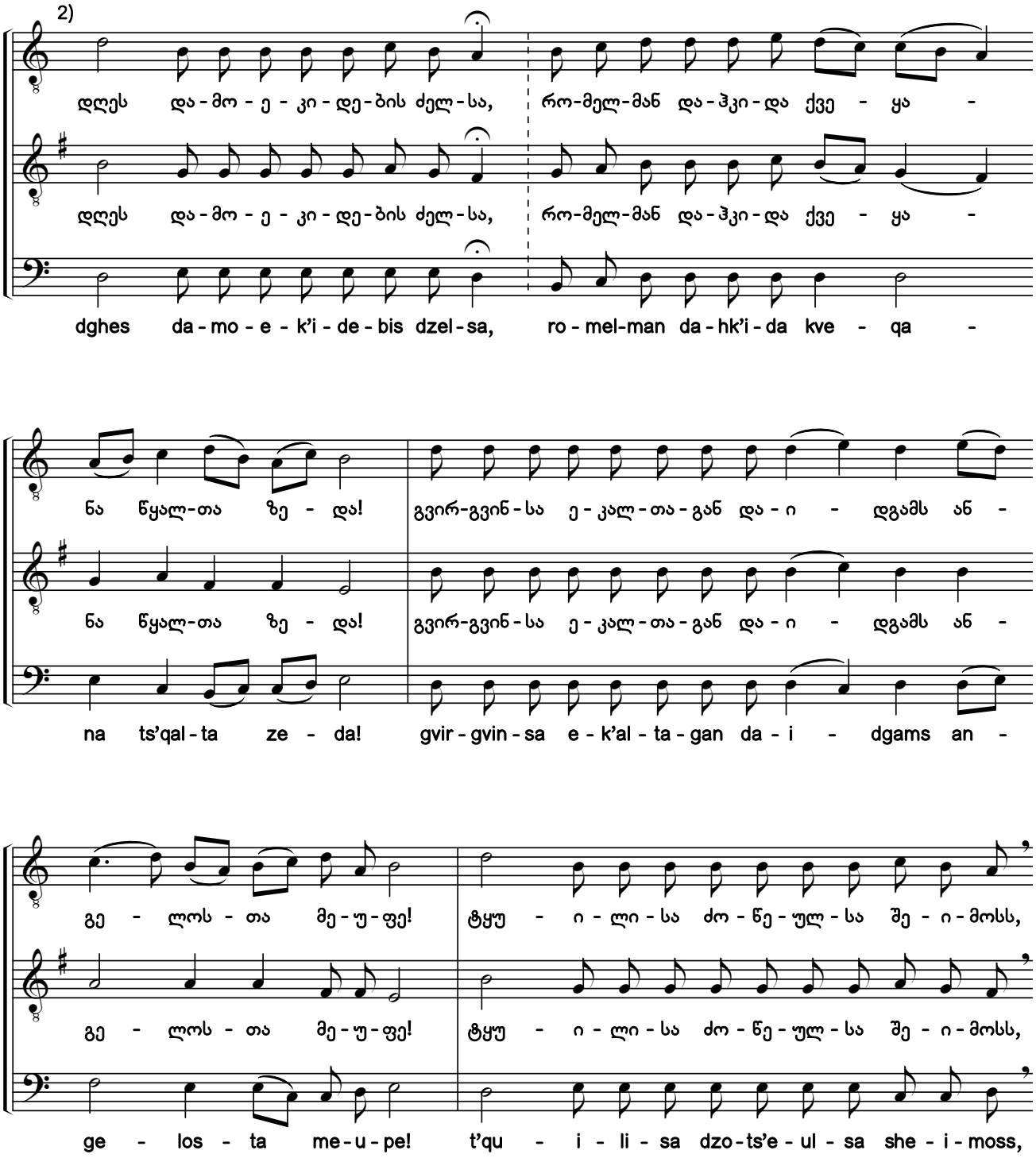

1) ხელნაწერებიდან Q686:45r; ხუნდაძე, 2128:183.

2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:45r; Khundadze, 2128:183.

2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

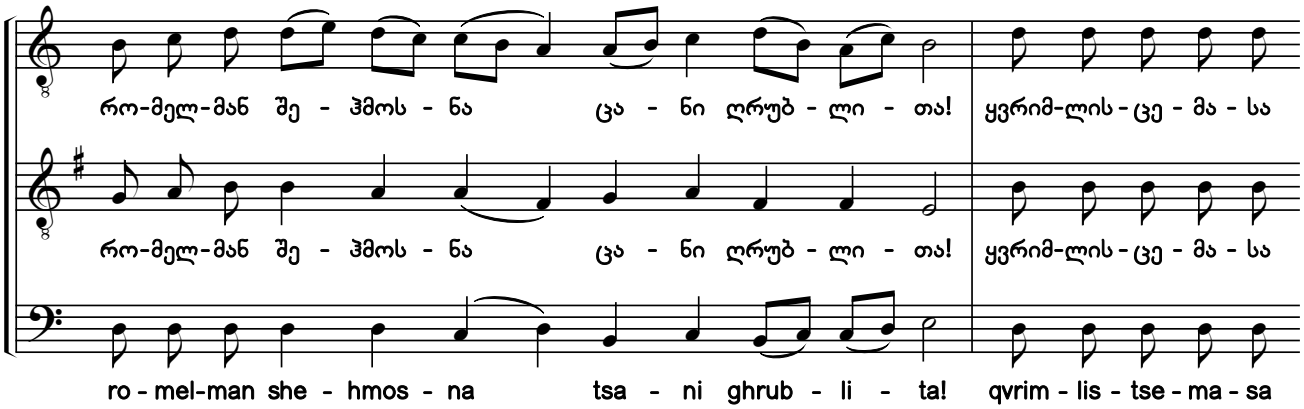

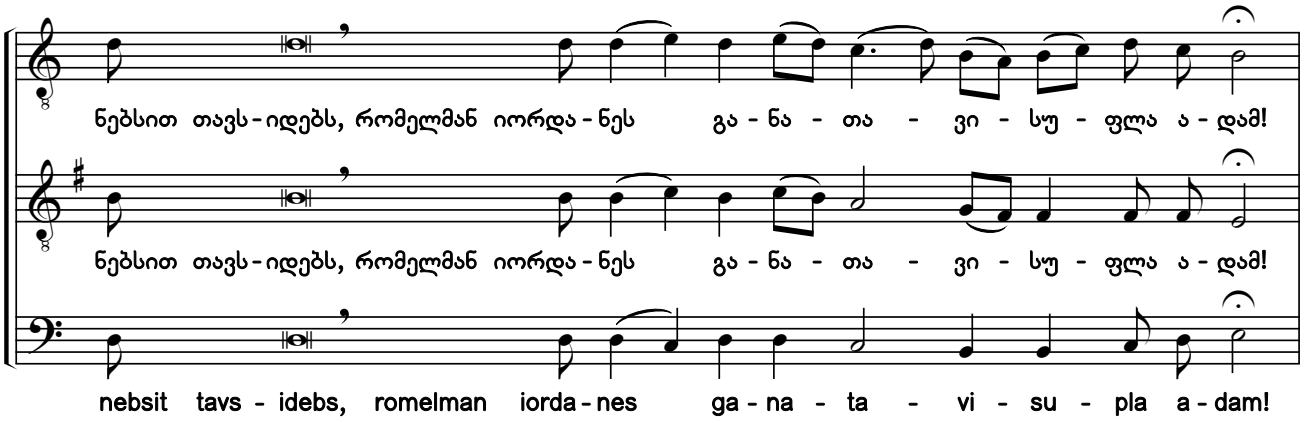

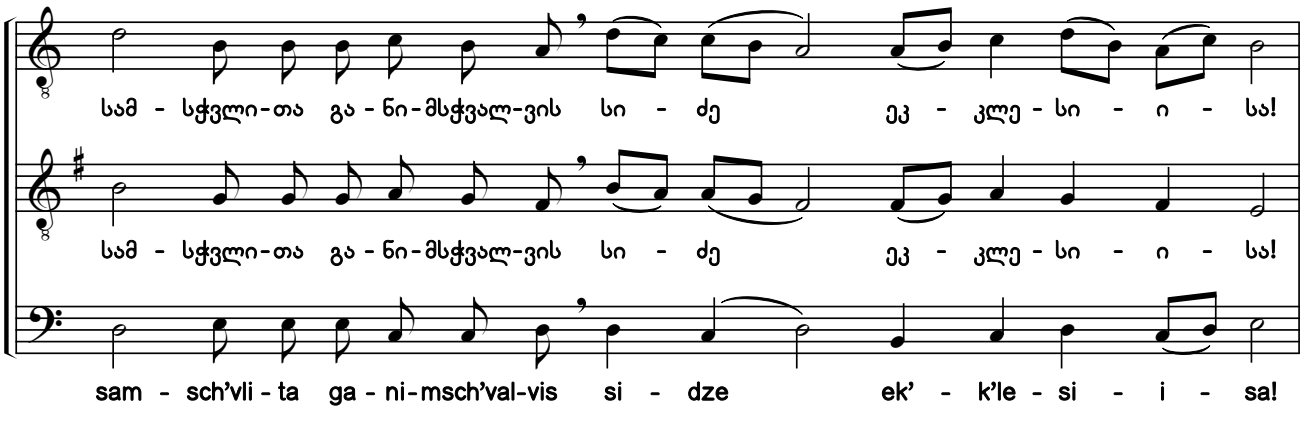

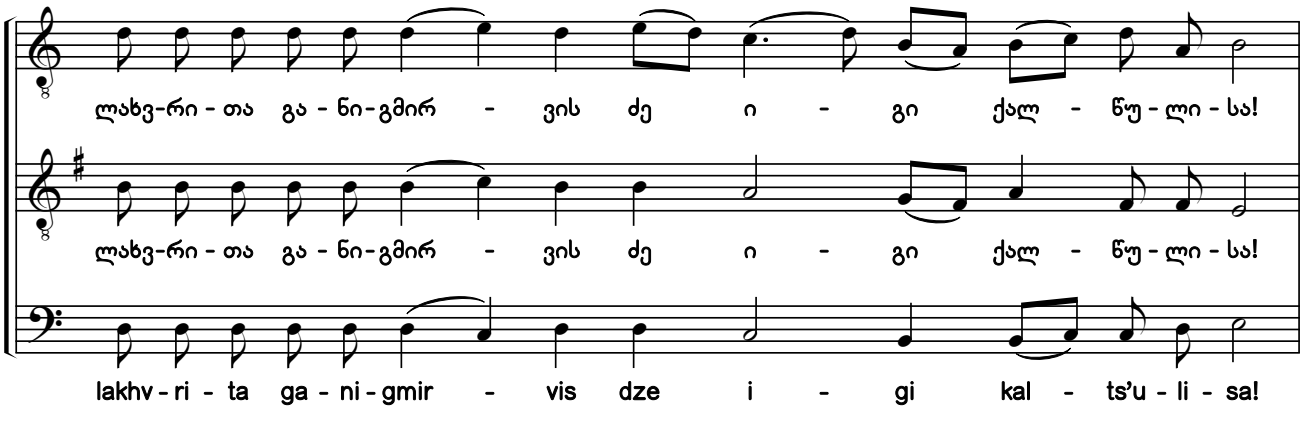

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

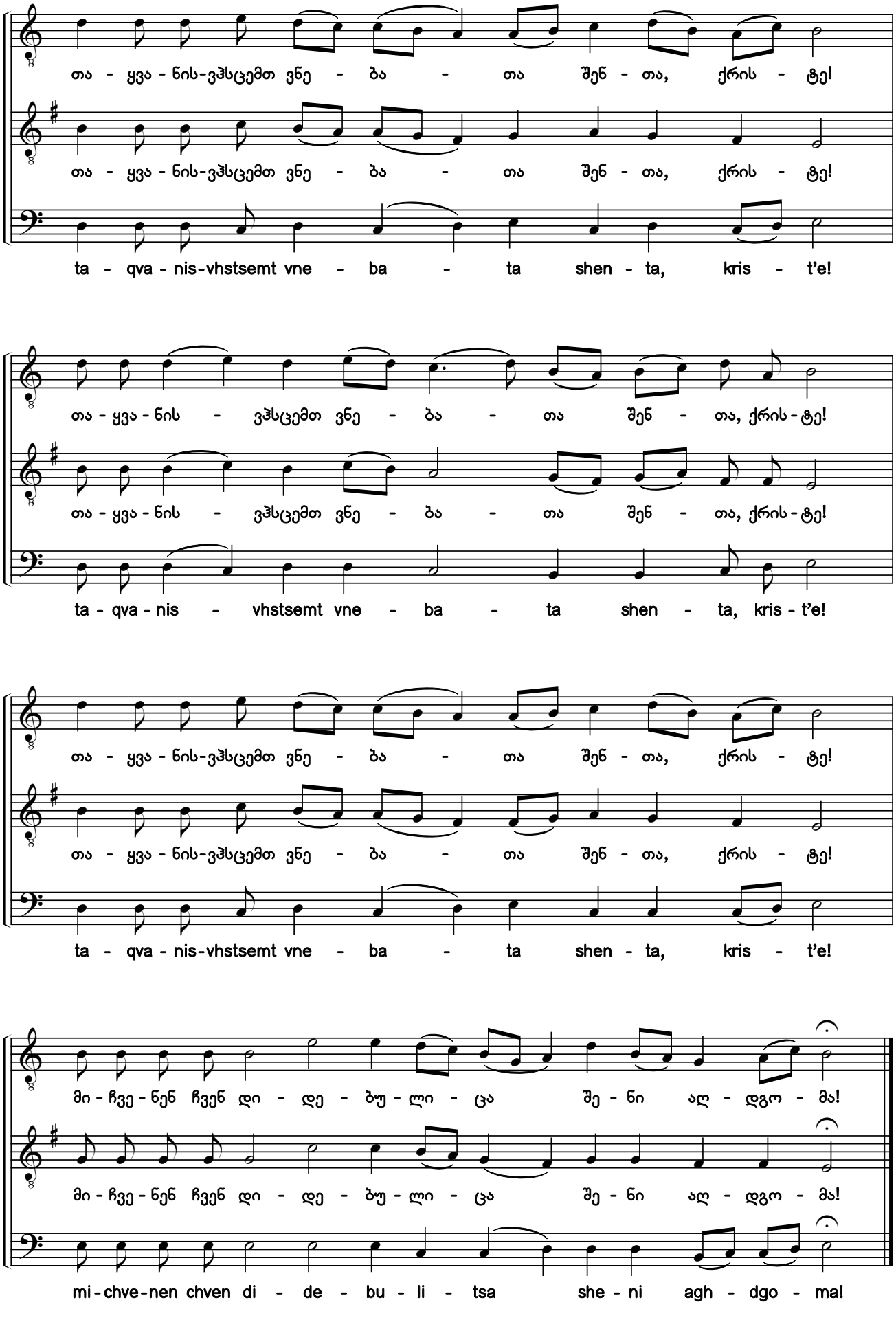

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

82. დღეს დამოეკიდების ძელსა [1)]

Today He Who Hung the Earth

2) 3)

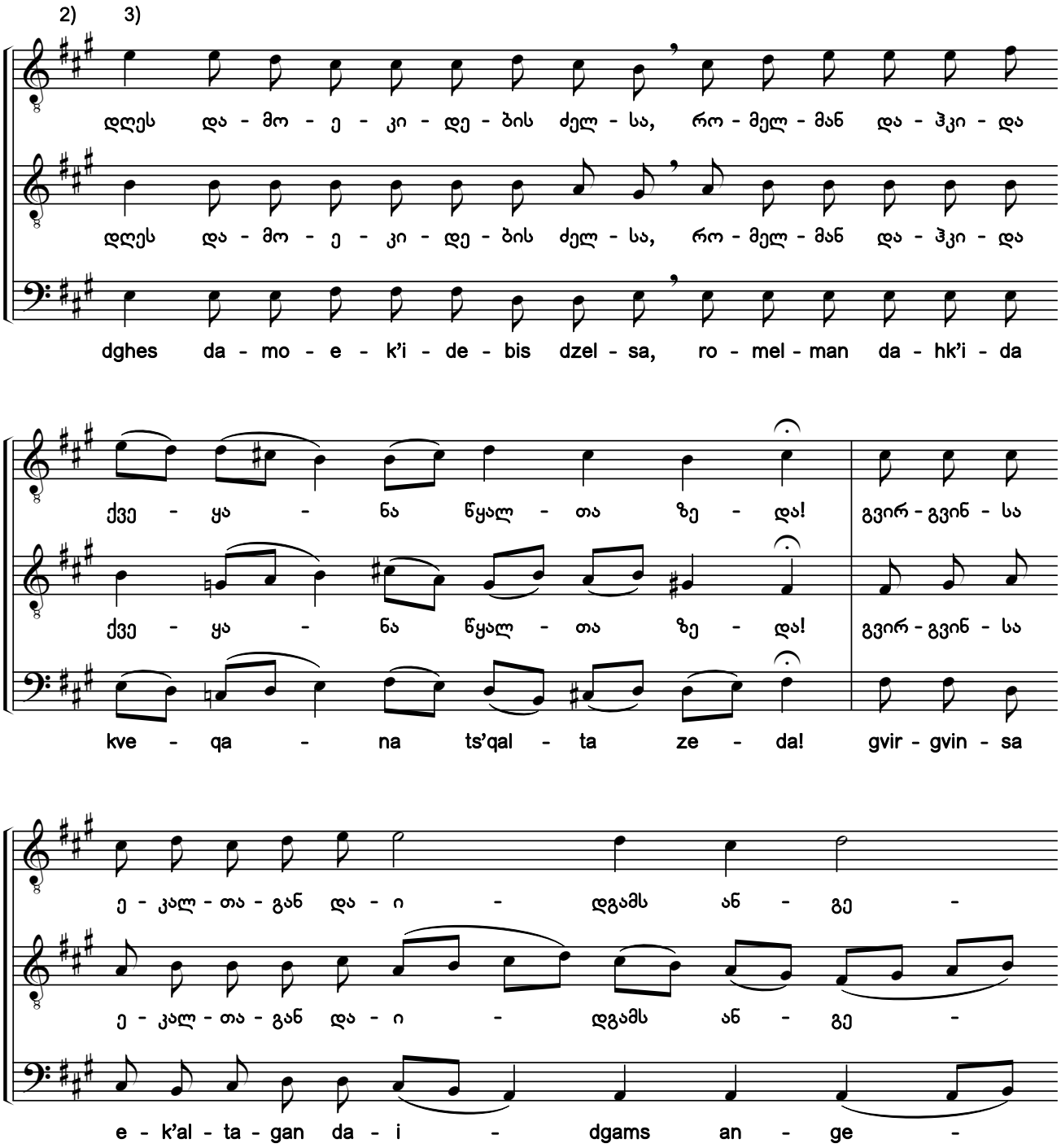

1) ხელნაწერებიდან Q690:357r; Q694:022v.

2) ხელნაწერში Q690 გასაღებში *ფა, დო, სოლ* და *რე* დიეზებია აღნიშნული, ხოლო ხელნაწერში Q694 საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

3) ხელნაწერებში მხოლოდ I ხმის პარტიაა ჩაწერილი. აქ წარმოდგენილი II-III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts Q690:357r; Q694:022v.

2) The original manuscript Q690 contains an F sharp, a C sharp, a G sharp and a D sharp in the key signature and in the original manuscript Q694, the chant is notated without accidentals in the key signature.

3) Only the first voice part is notated in all manuscripts. The middle and bass voices and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

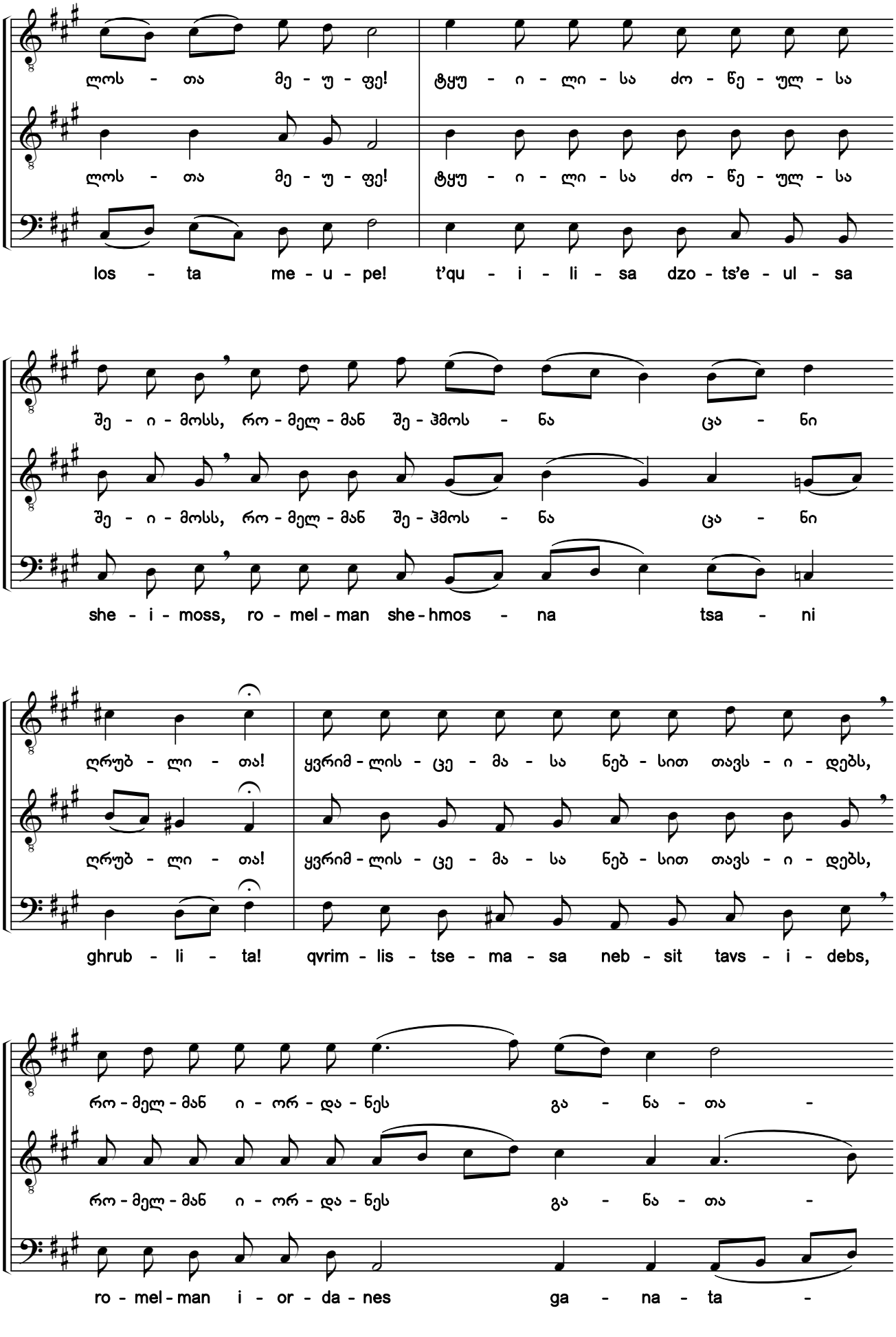

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

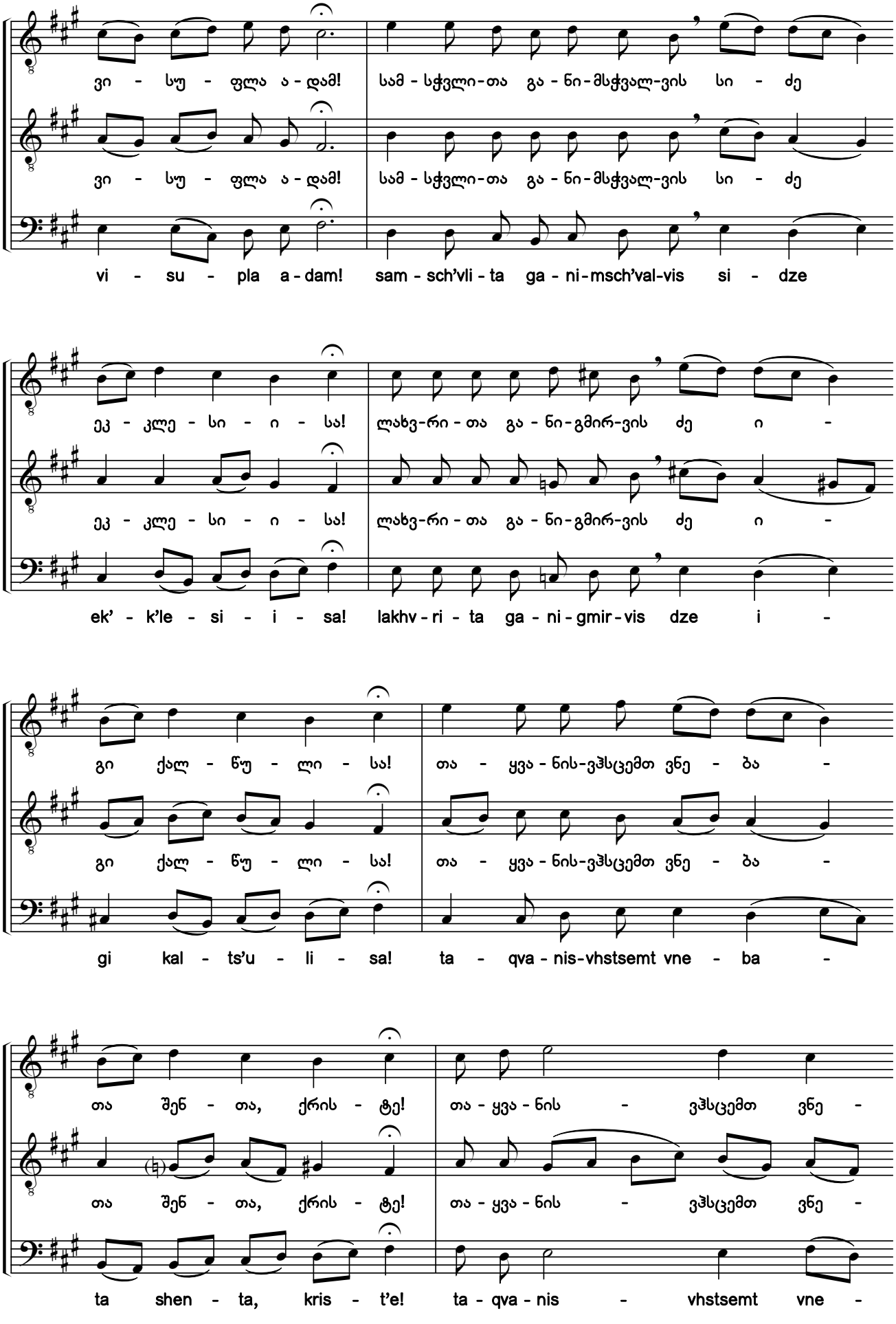

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

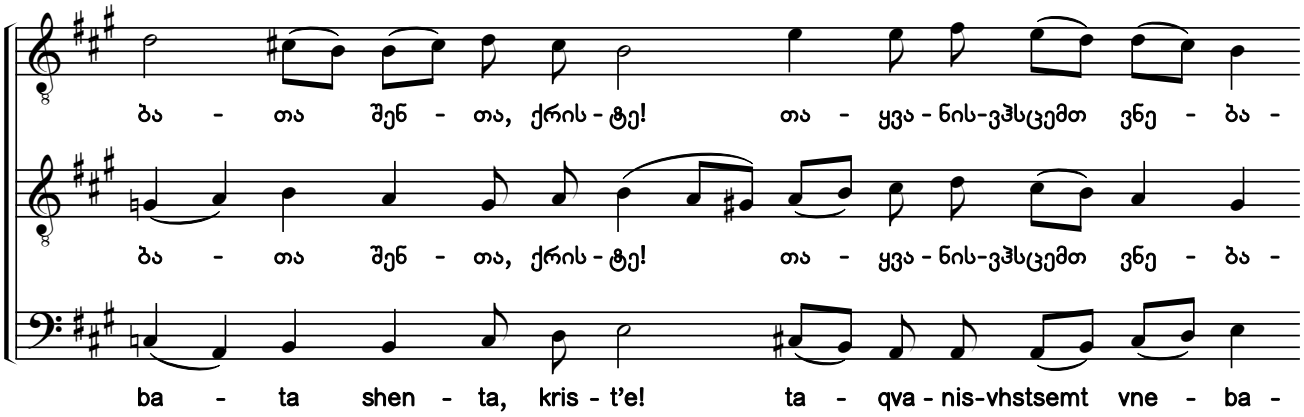

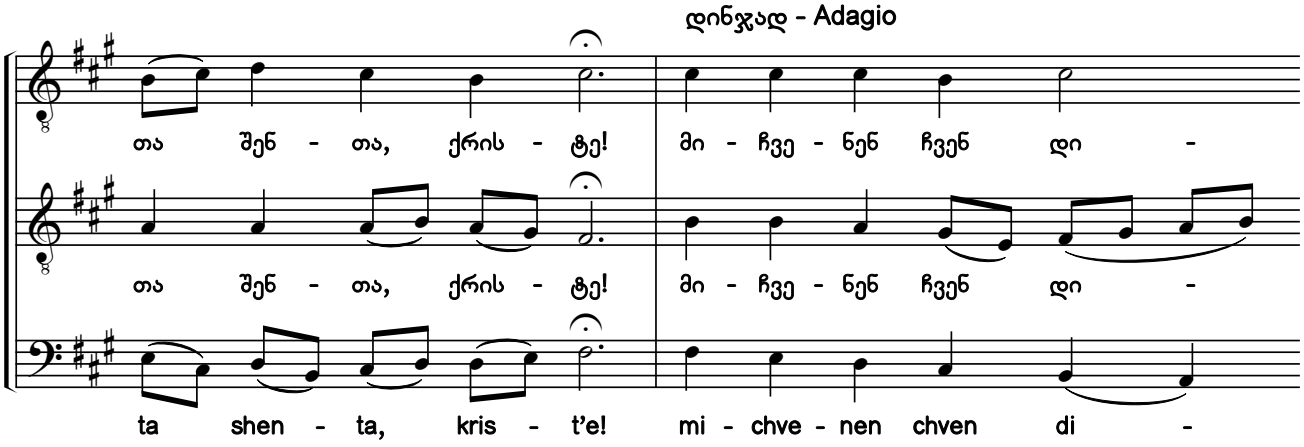

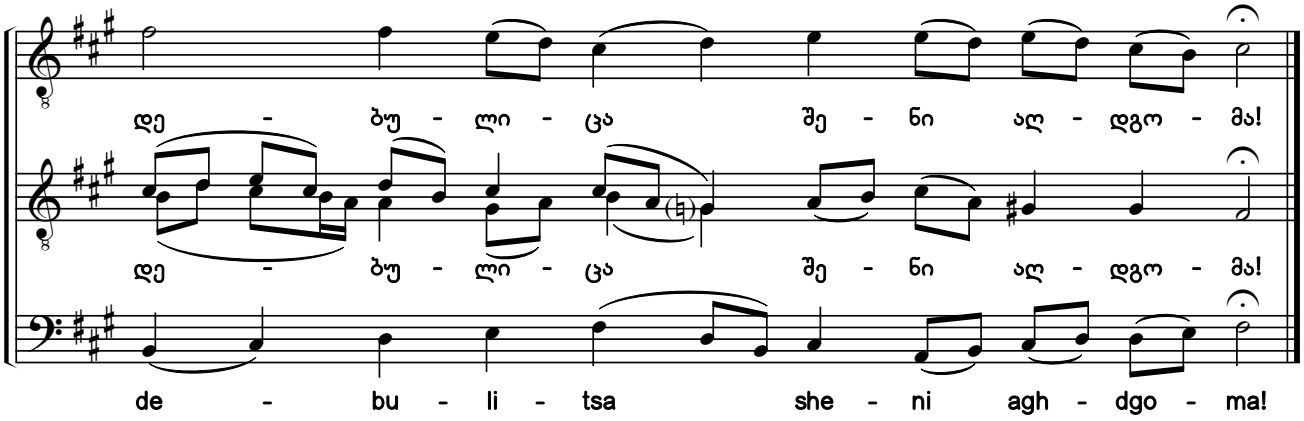

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

83. ნუ ებრაელებრ ვდღესასწაულობთ, მორწმუნენო[1) 2)]

Let Us Not Keep Festival as the Jews

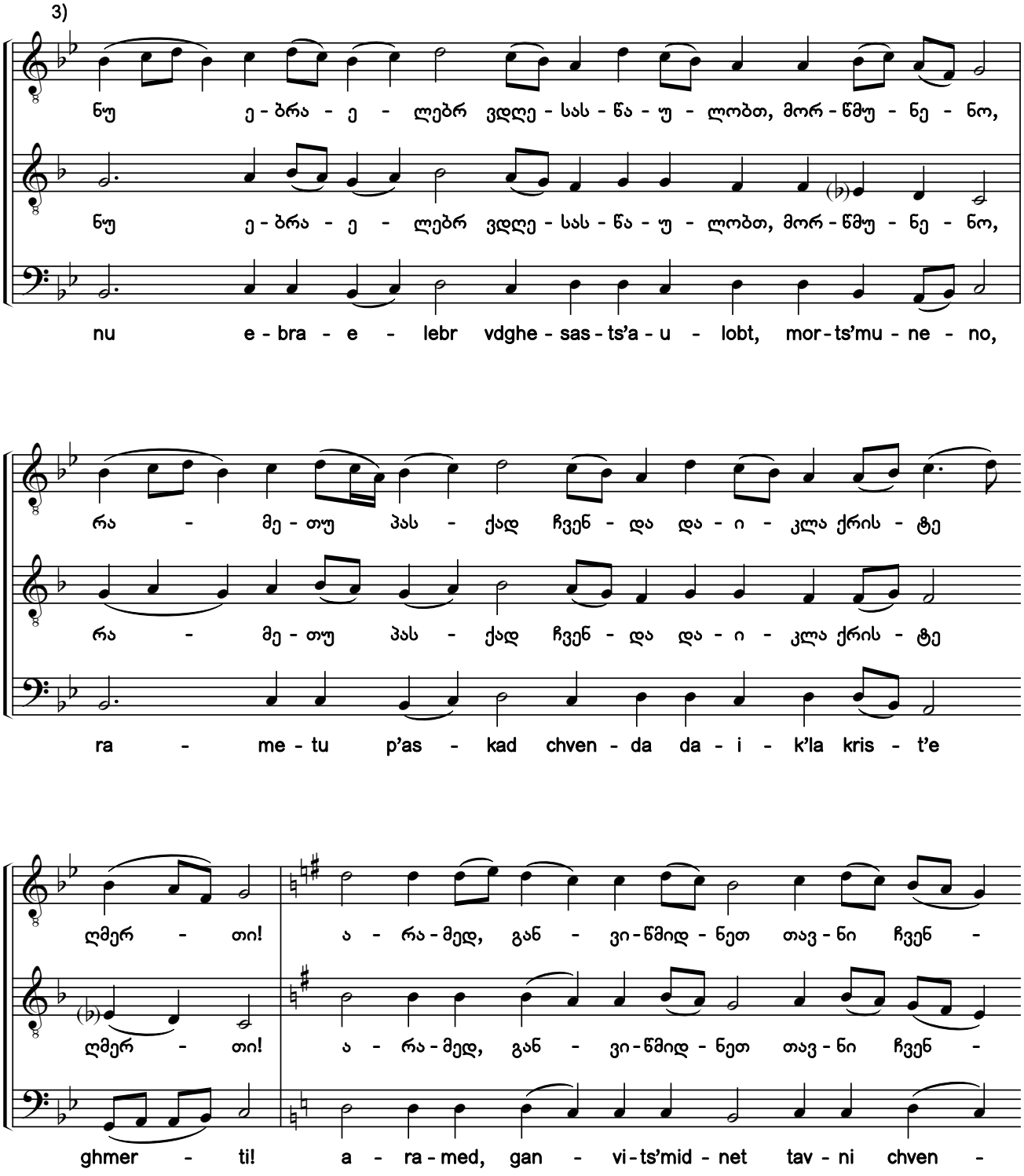

1) ხელნაწერებიდან Q686:46v; ხუნდაძე, 2128:189.

2) „მარხვანი“: „ანგელოსთა დღეს“ [დედანი, დაკარგულია].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:46v; Khundadze, 2128:189.

2) Triodion: "Today the Angels" [original source, lost].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

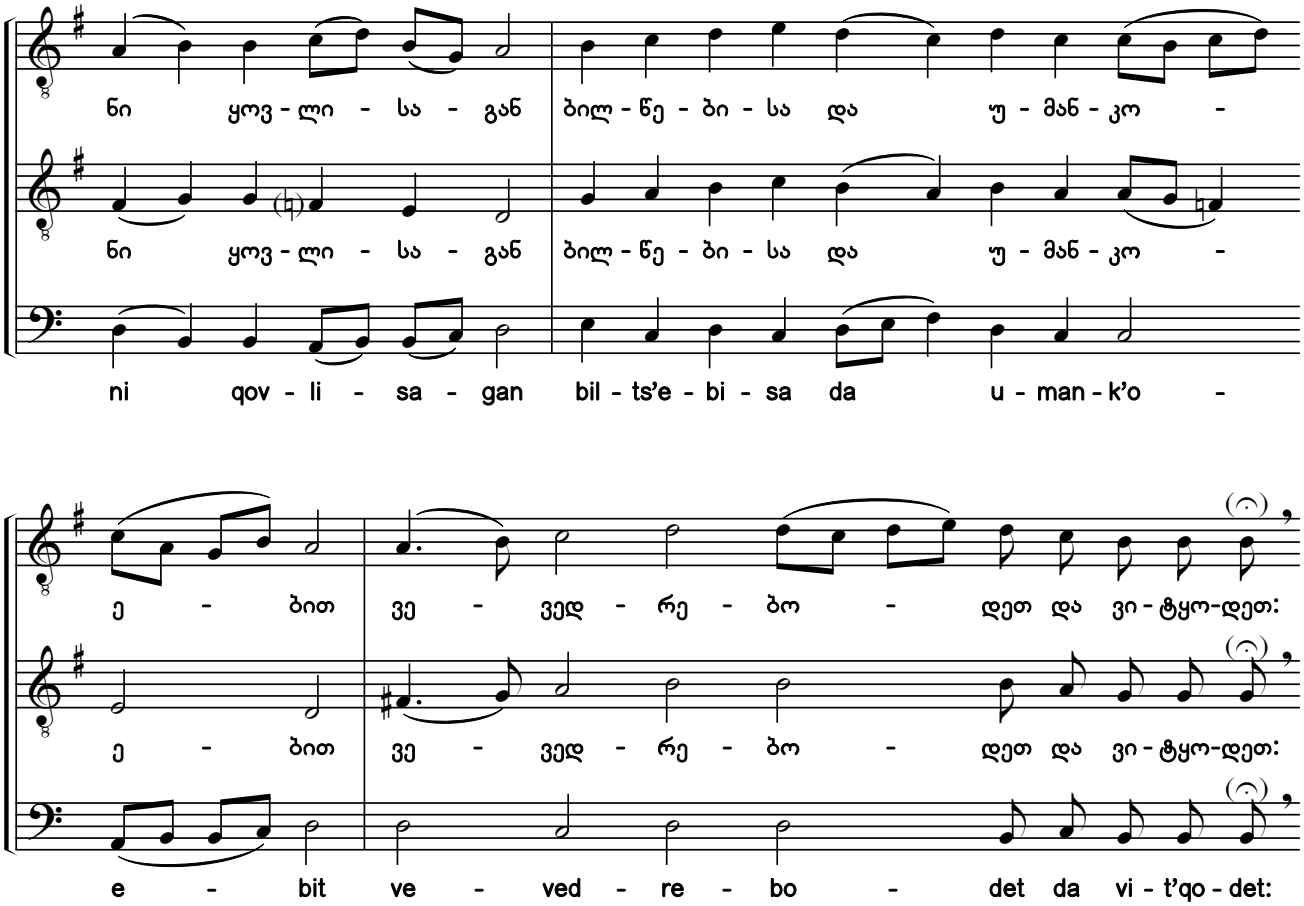

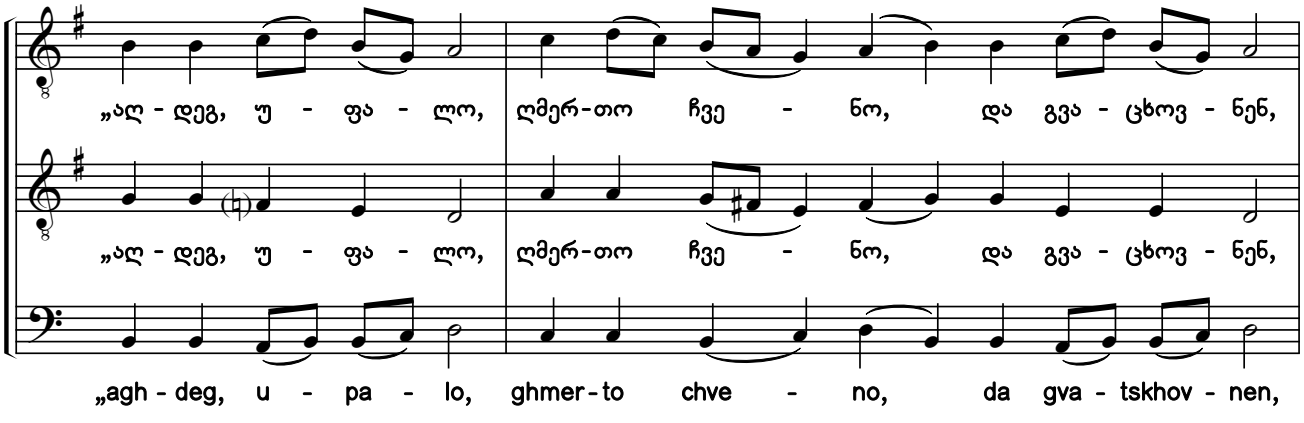

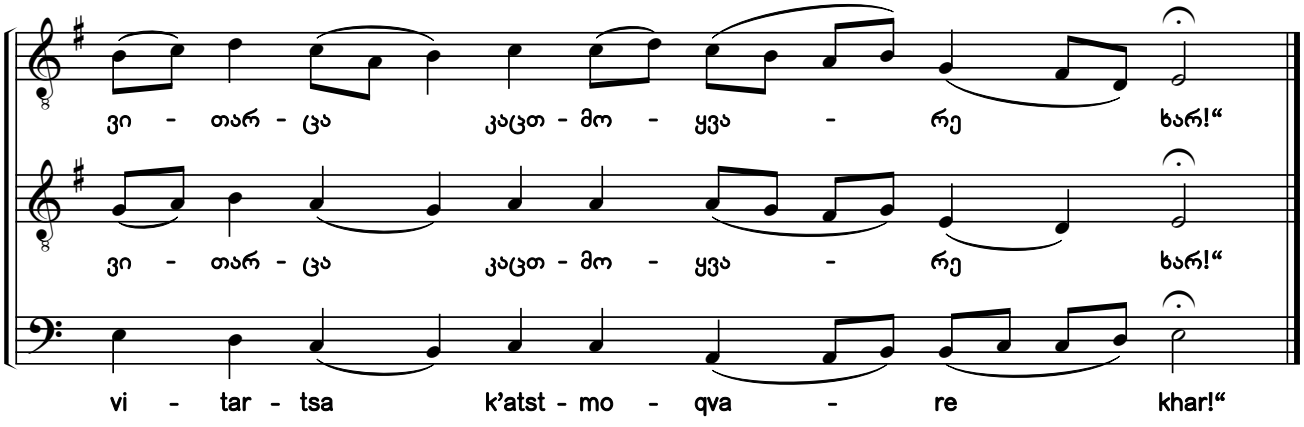

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

84. ცხოვრება არს და სიქადულ ჯვარი შენი, უფალო [1) 2)]

Your Cross, O Lord, Is Life and Resurrection

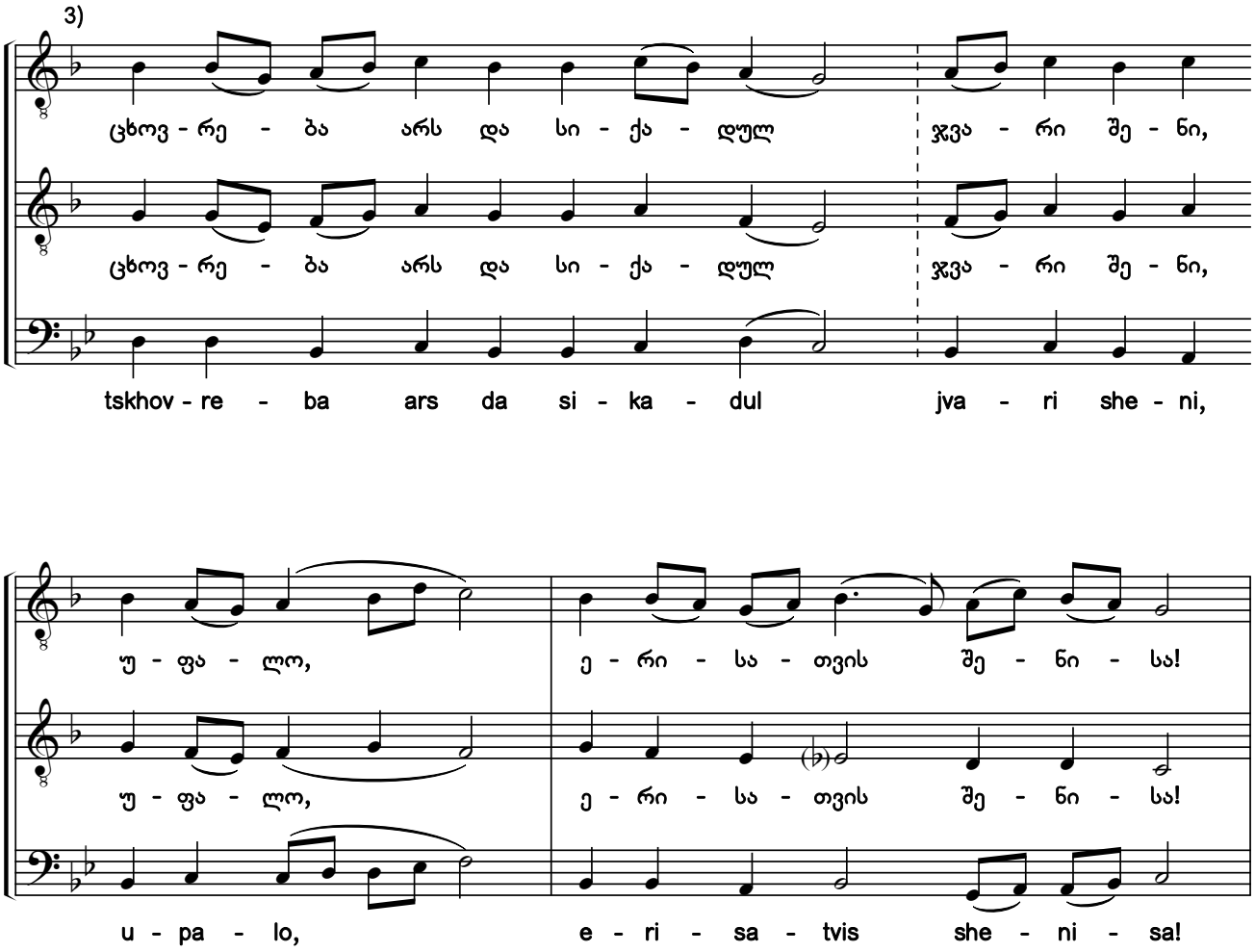

1) ხელნაწერებიდან Q686:47r; ხუნდაძე, 2128:193.

2) „მარხვანი“: „სოფლისა ზღვა“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q673:0731 (ანთ., ტ. XVI:115, №50); Q688:137v; ხუნდაძე, 2124:199].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:47r; Khundadze, 2128:193.

2) Triodion: "The Sea of Life" [original source, with similar melody - Q673:0731 (Anth. Vol. 16:115, #50); Q688:137v; Khundadze, 2124:199].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

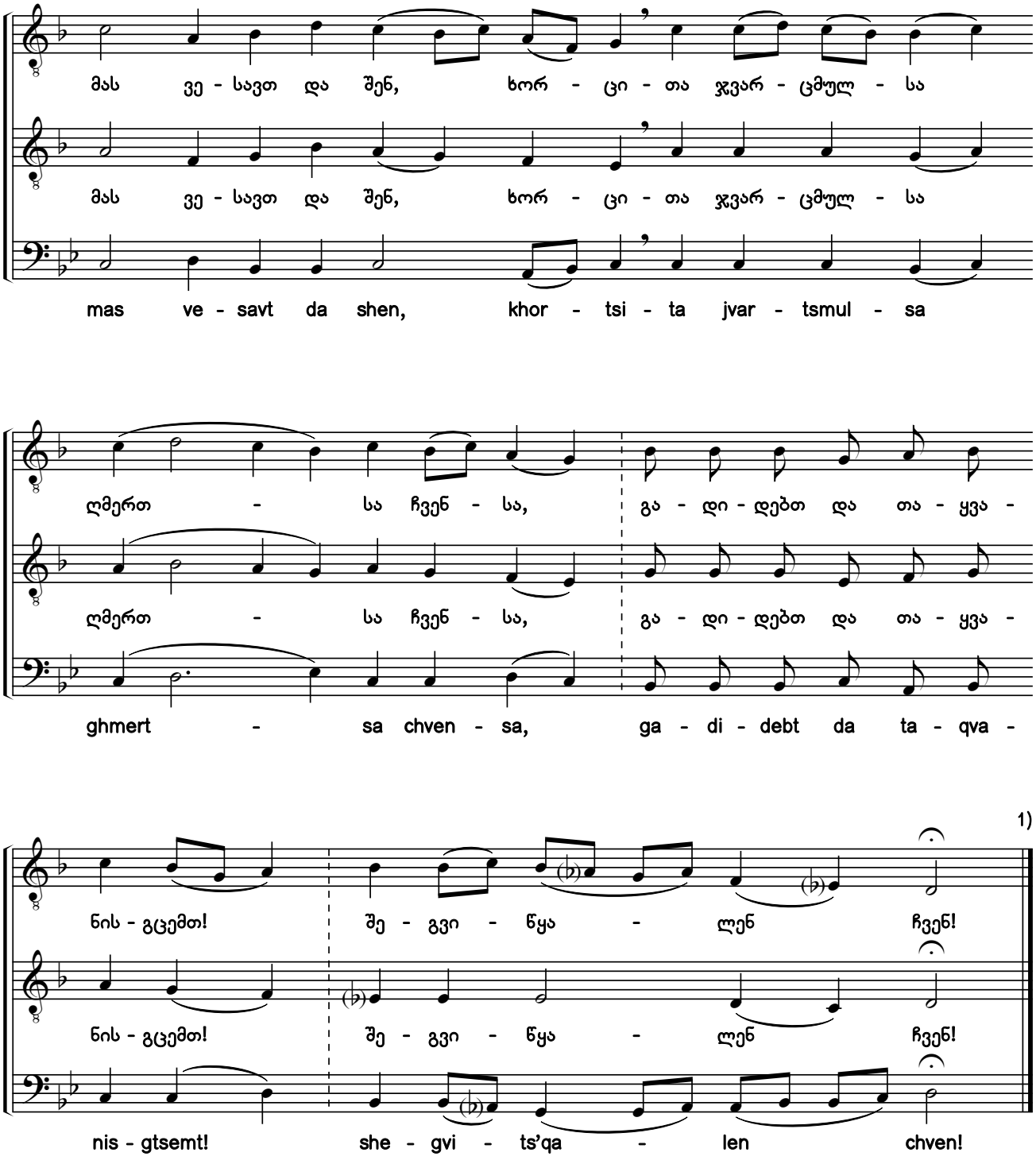

1) „მარხვანი“: „დიდება“ [იხ. №18].

1) Triodion: "Glory" [see #18].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

85. რომელმან „კურთხეულ“ უწოდე დედასა შენსა[1) 2)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ

Beholding You Hanging on the Cross, O Christ

Theotokion. Tone 6

3)

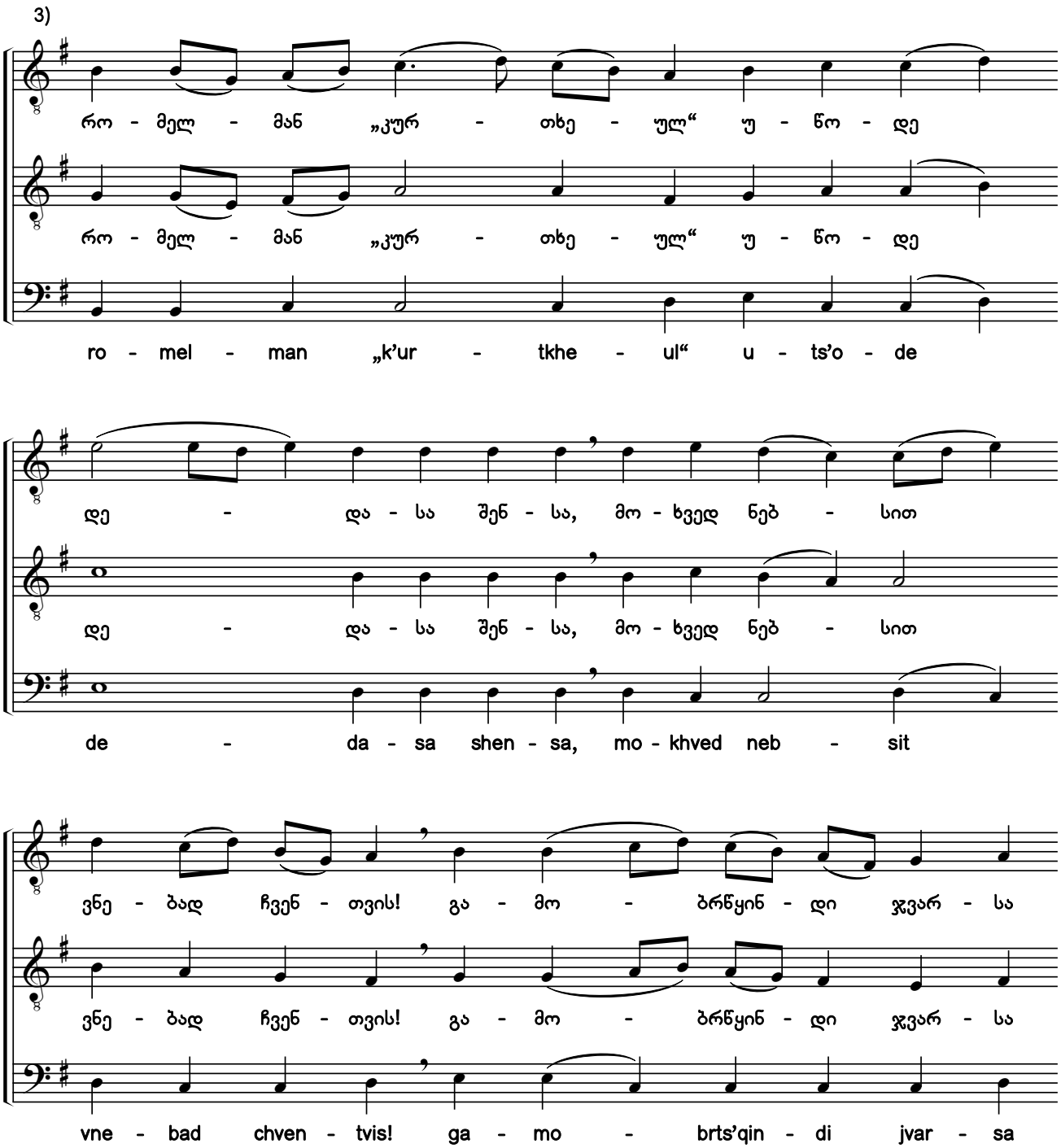

1) ხელნაწერებიდან Q686:47v; ხუნდაძე, 2128:196.

2) „მარხვანი“: „დაიძინა საფლავსა შინა“ [გაურკვეველია, „მარხვანში“ მოცემული ეს აღნიშვნა საგალობლის დედანს აჩვენებს, თუ მსახურების ამ მომენტის შინაარსს ასახავს].

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:47v; Khundadze, 2128:196.

2) Triodion: "He Reposed in the Tomb" [it is unclear whether this note shown in the Triodion indicates the chant's original source or reflects the essence of this moment of the service].

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

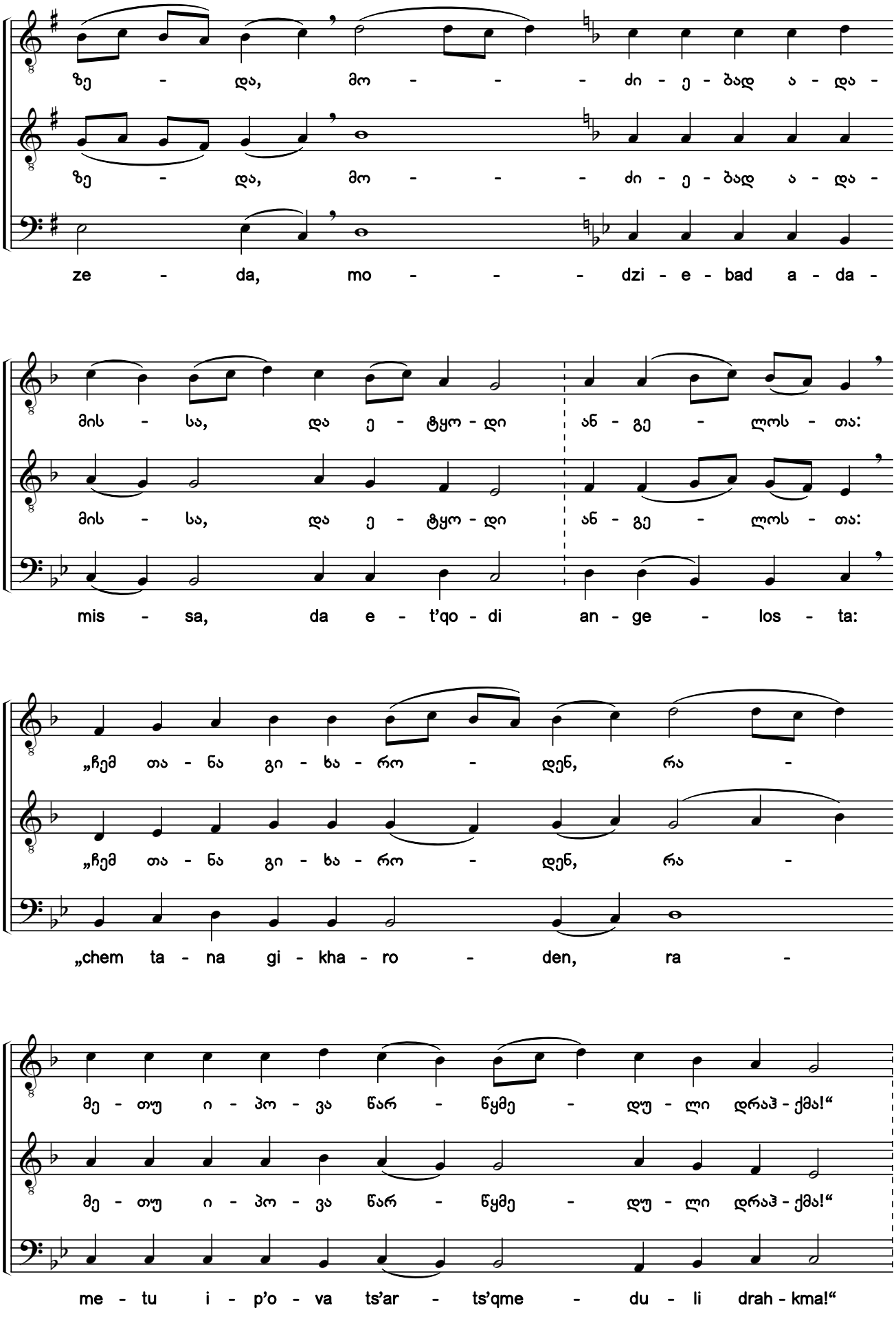

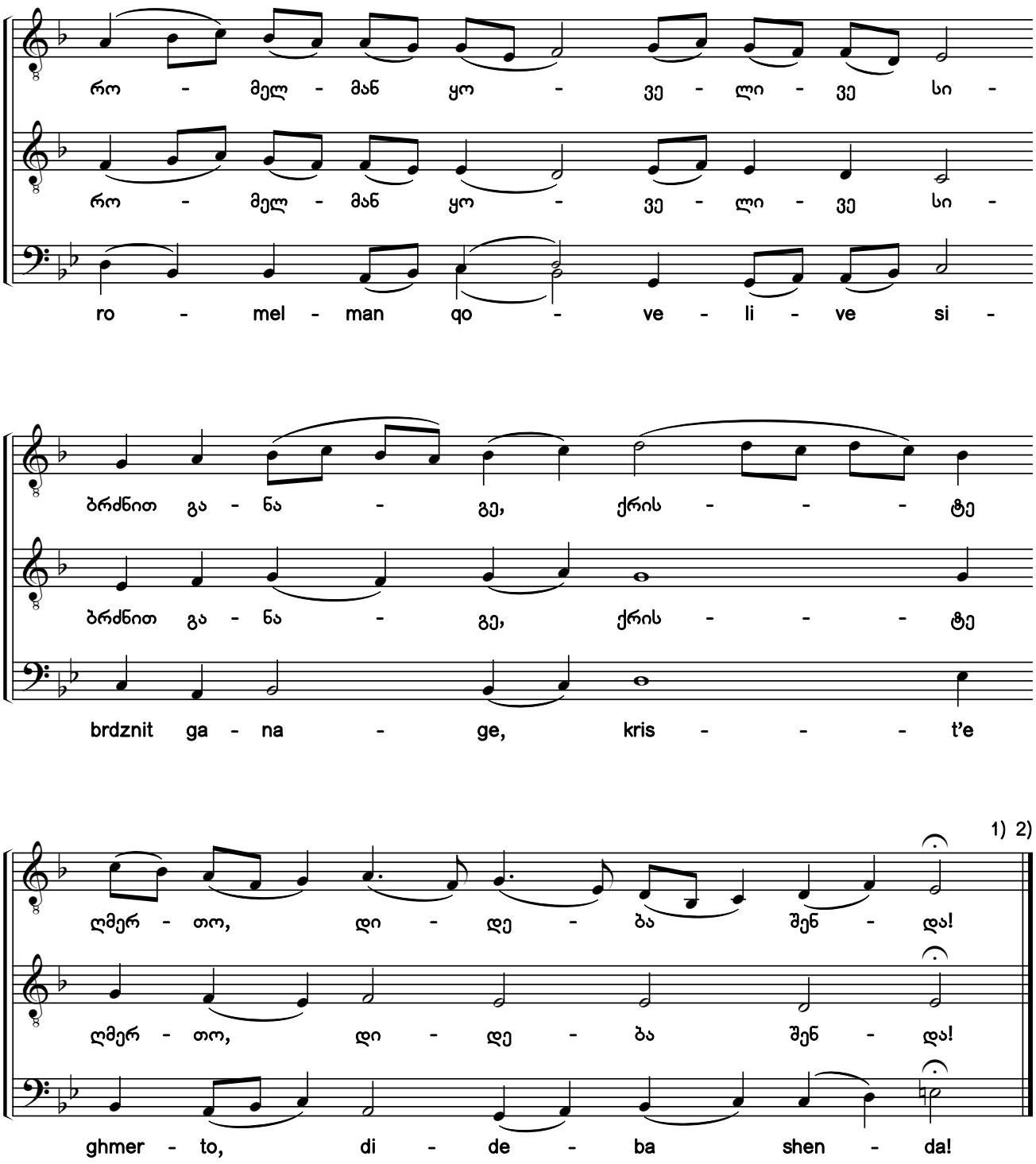

1) „მარხვანი“: „აწ და“ [იხ. №20] და იგივე [„რომელმან, „კურთხეულ“ უწოდე დედასა“].

2) ხელნაწერებში დაცულია ამავე სათაურის მქონე საგალობლის რამდენიმე ჩანაწერი (Q668:078r; Q680:151; Q672:367 (ანთ., ტ. XII:462, №226); Q673:0170 (ანთ., ტ. XIV:310, №121)). ისინი წინამდებარისაგან მცირედ სხვაობენ პოეტური ტექსტით და განსხვავებულ (VI ხმის ტიპურ) ჰანგს ეფუძნებიან.

1) Triodion: "Now and Ever" [#20] and the same one ["Beholding You Hanging on the Cross"].

2) Several transcriptions of chants having this same title are preserved in the manuscripts (Q668:078r; Q680:15; Q672:367 (Anth. Vol. 12:462, #226); Q673:0170 (Anth. Vol. 14:310, #121)). They differ slightly from the present hymn with their poetic text and are based on a different melody (typical tone 6).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

86a. მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან სჯულისა [1] [2] [3]

წარდგომა. ხმა დ

You Have Redeemed Us from the Curse of the Law

Prokeimenon. Tone 4

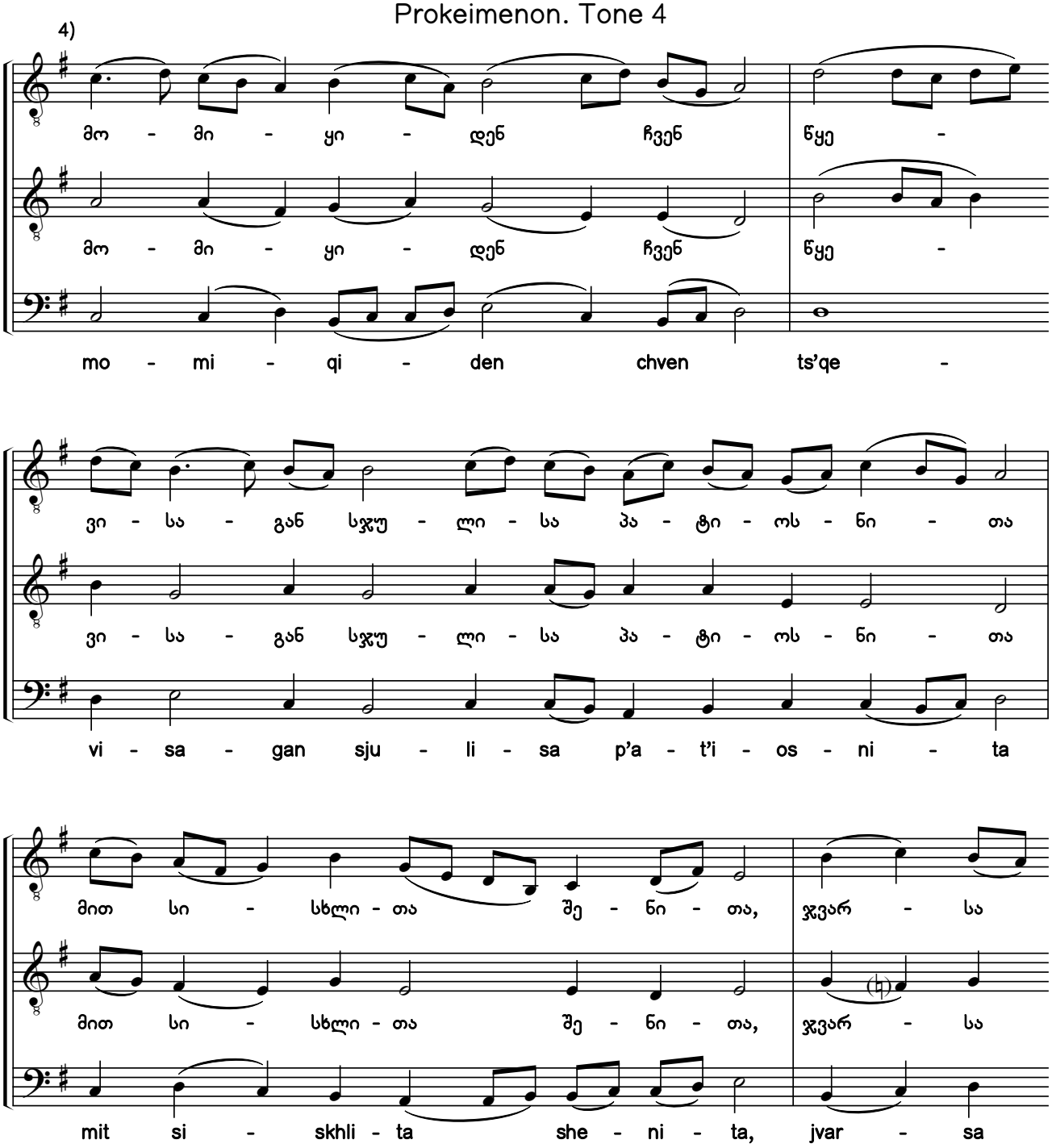

1) ხელნაწერებიდან Q686:48v; ხუნდაძე, 2128:200.

2) „მარხვანი“: „ყოველნი ტომნი“ [დედანი, როგორც მსგავსი, ასევე მონათესავე „გამშვენებული“ ჰანგით — H154-III:045r; Q666:192r; Q679:073v; Q673:0803 (ანთ., ტ. XVI:217, №88); Q691:405v].

3) გთავაზობთ საგალობლის რედაქტირების ორ (№56a და 56b) ვარიანტს, განსხვავებულთ ალტერაციის ნიშნებითა და კილოური კონფიგურაციით.

4) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:48v; Khundadze, 2128:200.

2) Triodion: "All the People" [original source, with with a similar, as well as related ornament melody - H154-III:045r; Q666:192r; Q679:073v; Q673:0803 (Anth. Vol. 16:217, #88); Q691:405v].

3) Here are two variants of editing the chant with different accidentals and modal configurations (#56a and 56b).

4) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

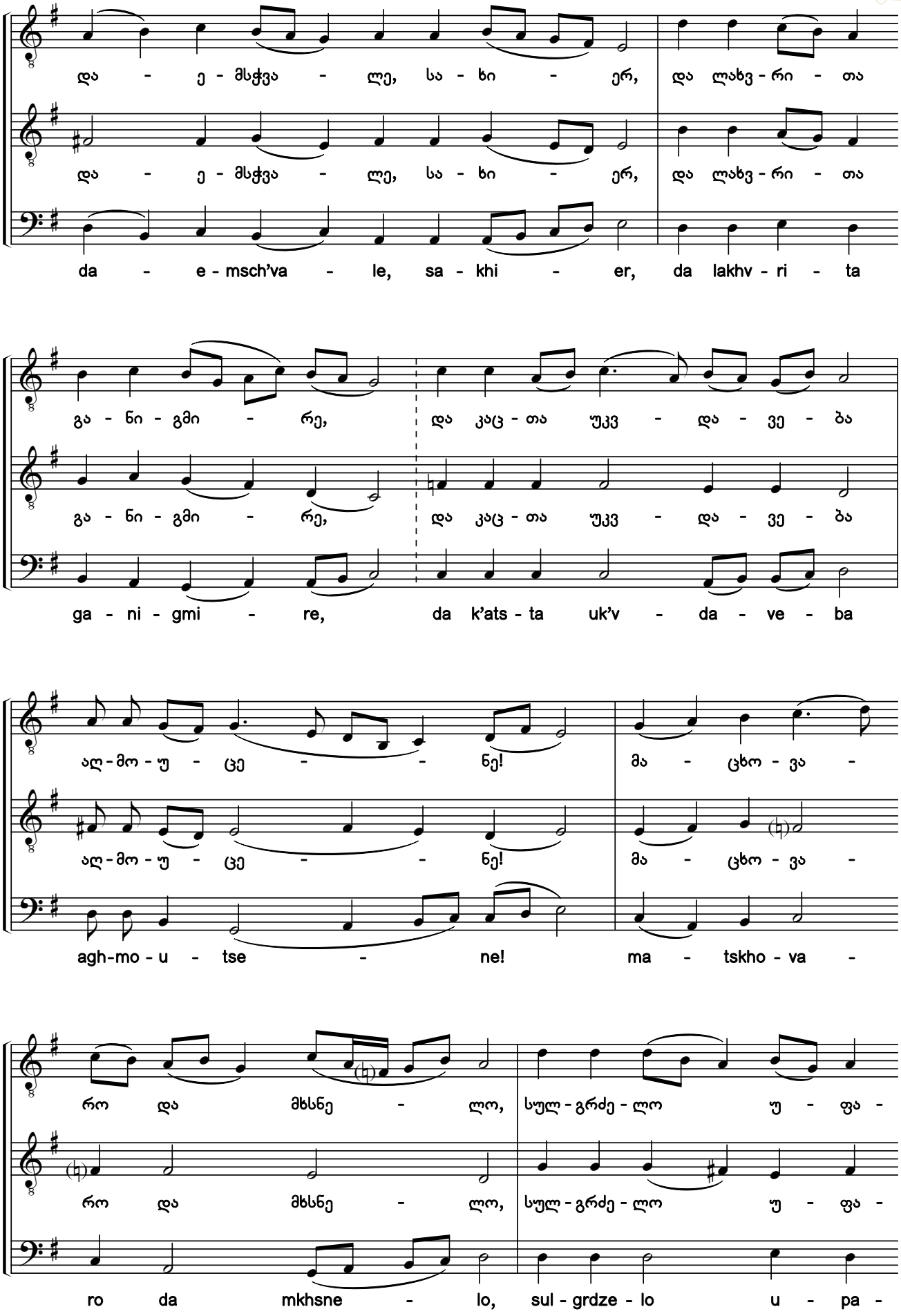

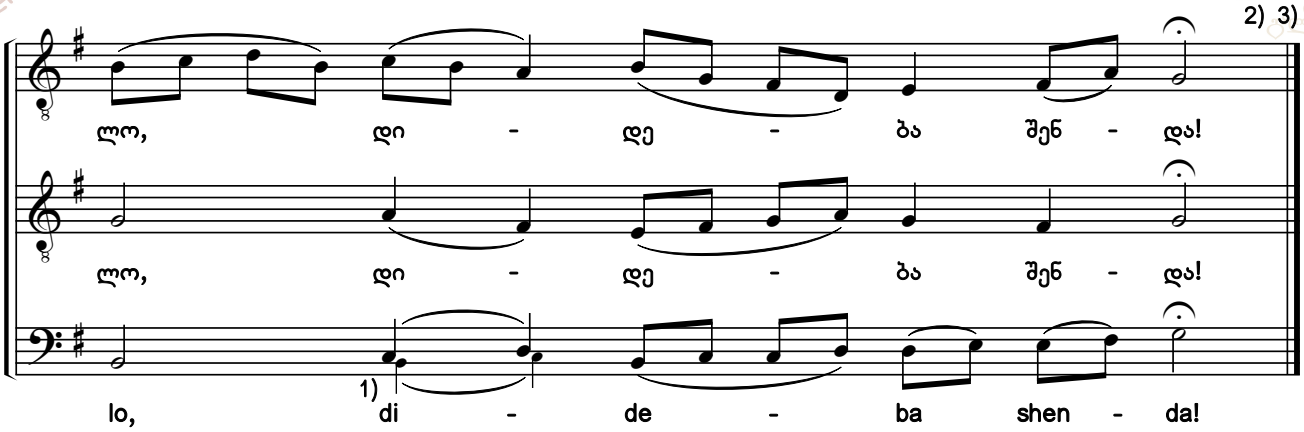

86b. მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან სჯულისა

წარდგომა. ხმა დ

You Have Redeemed Us from the Curse of the Law

Prokeimenon. Tone 4

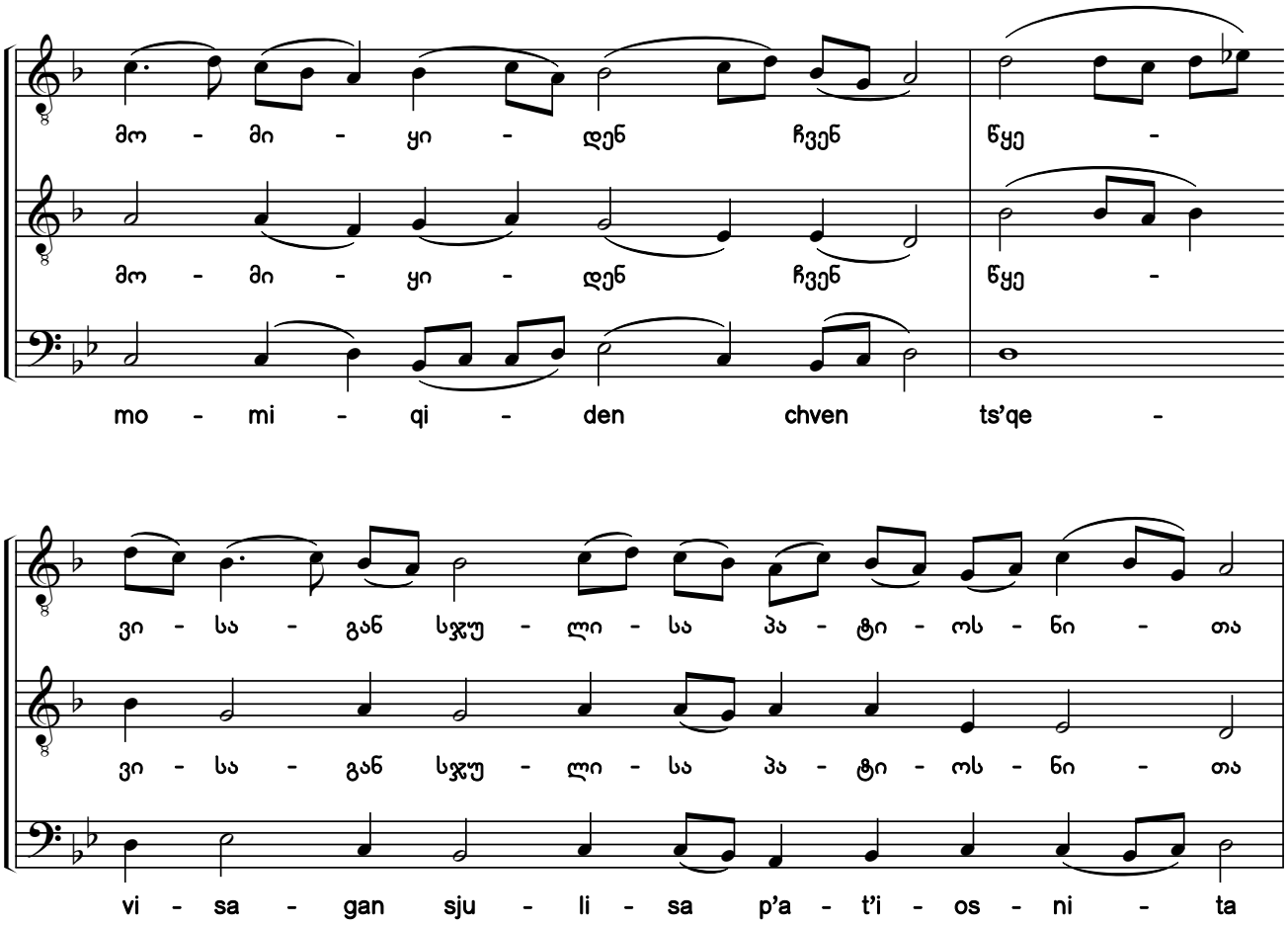

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია ხელნაწერების, ხოლო მსხვილით — ჩვენი ჩამატებული ხმათასვლა.
2) „მარხვანი“: „დიდება—ან და“ [იხ. №87] იგივე [„მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან“].
3) ამის შემდეგ, იკითხება VI სახარება.
1) The voice leading shown in the smaller script is from the manuscripts, whereas that shown in the larger one has been added by the editors.
2) Triodion: "Now and Ever" [see #87] and the same one ["You Have Redeemed Us"].
3) After this the 6th Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

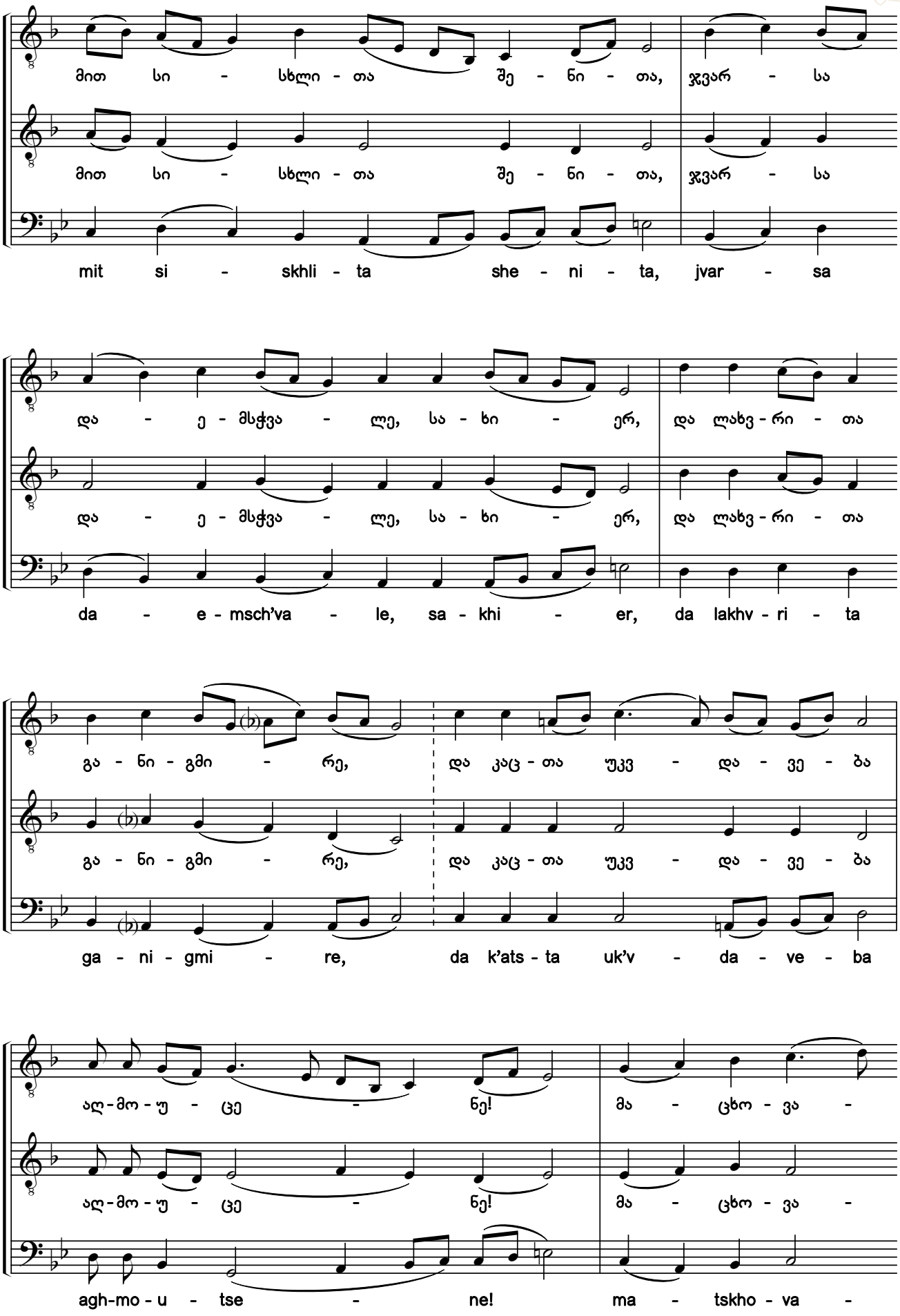

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

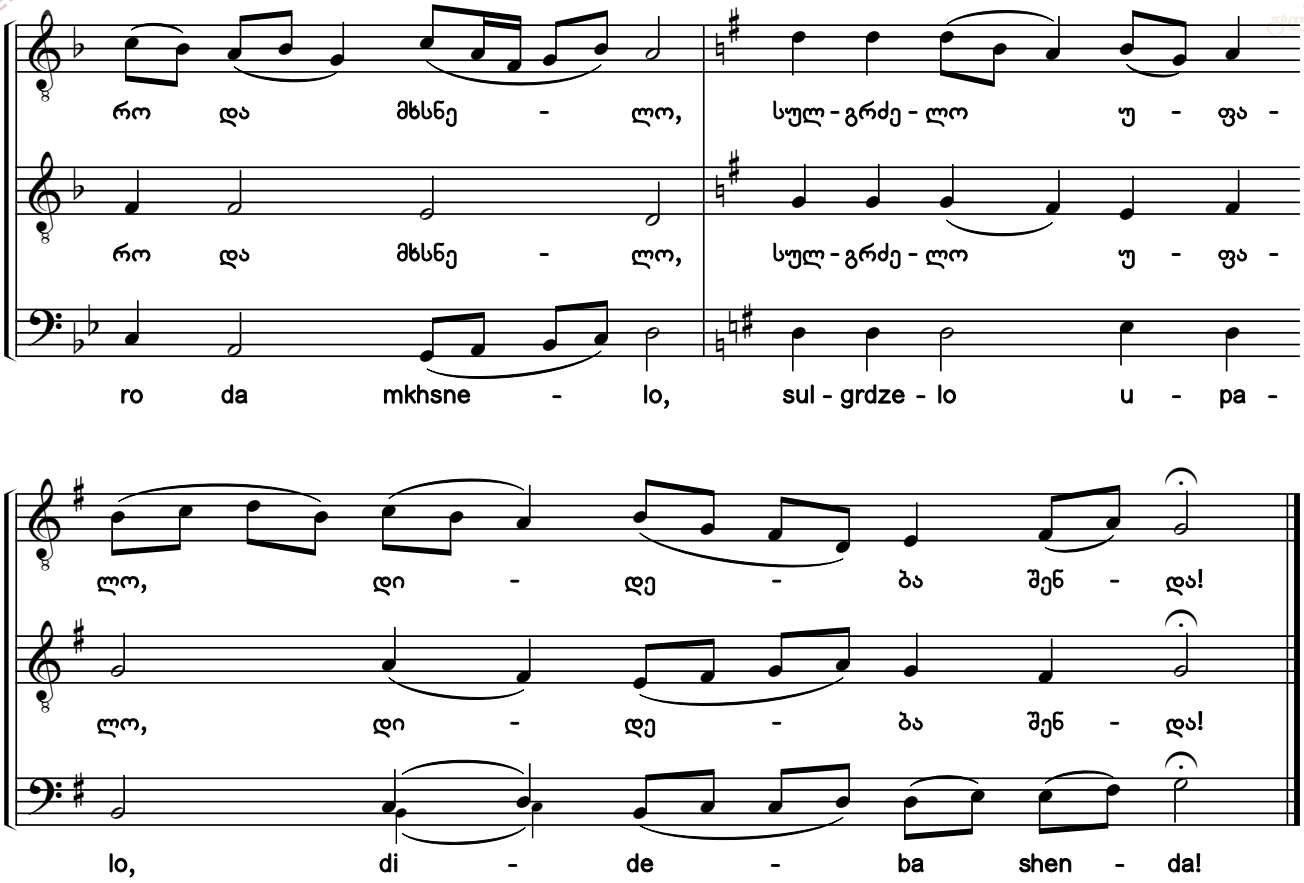

87. დიდება; აწ და [1)] Glory; Now and Ever

ხმა დ Tone 4

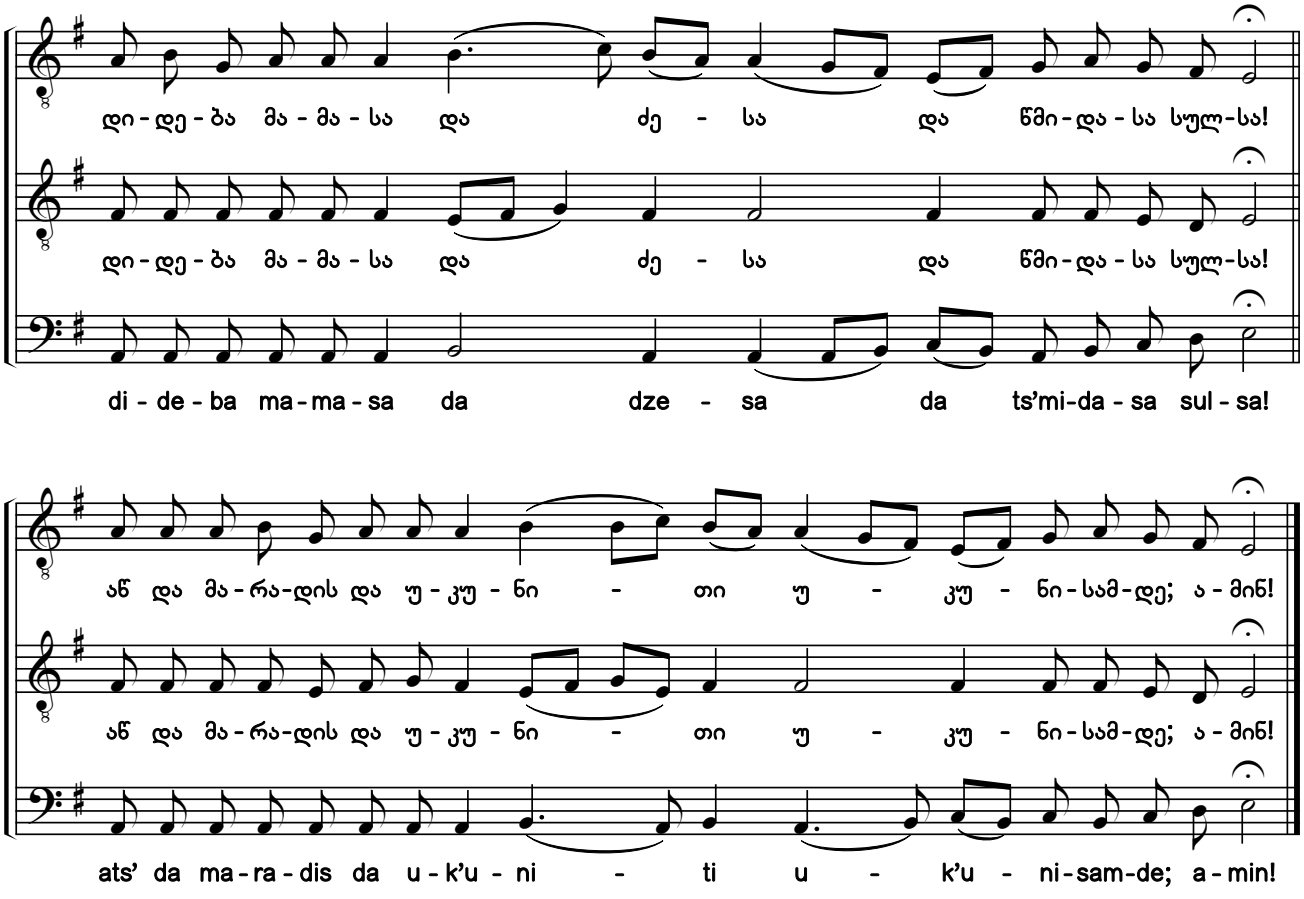

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XV ტომიდან (№176).

1) Copied from Anthology Vol. 15 (#176).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

88. სასუფეველსა შენსა მომიხსენენ ჩვენ, უფალო [1) 2)]

The Beatitudes

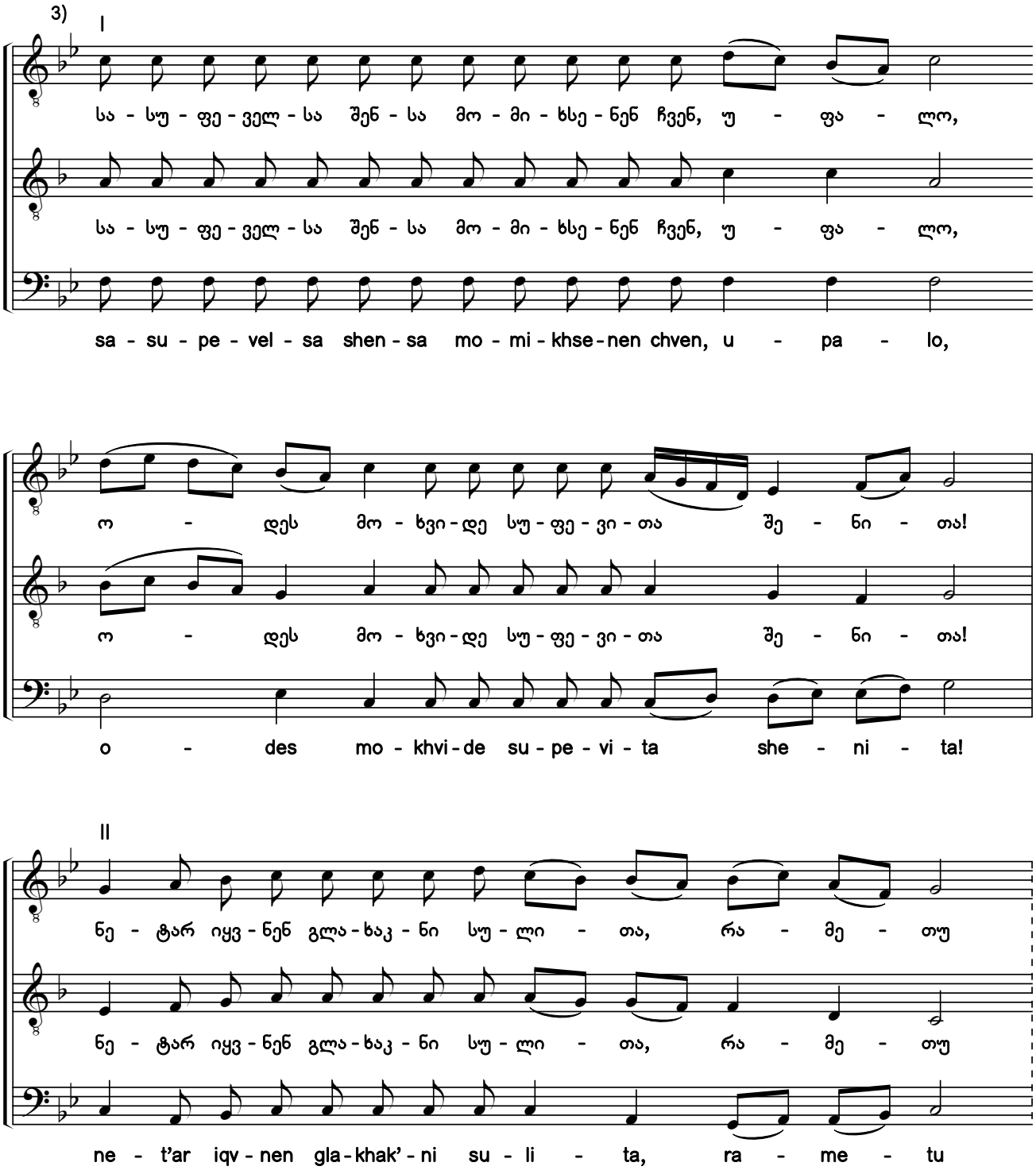

1) ხელნაწერებიდან Q686:49v; ხუნდაძე, 2128:203.

2) №88-97 საგალობლები ხელნაწერებთან შედარებით აწეულია პატარა ტერციით მაღლა (დაბალი რეგისტრის გამო).

3) ხელნაწერებში №88 საგალობელში გასაღებში ფა დიეზია აღნიშნული ხოლო №89-97 საგალობლები ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscripts Q686:49v; Khundadze, 2128:203.

2) Chants #88-97 are transposed a minor third higher compared to the manuscripts (due to the low register).

3) In the original manuscripts #88 chant contains an F sharp in the key signature, and #89-97 chants are notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

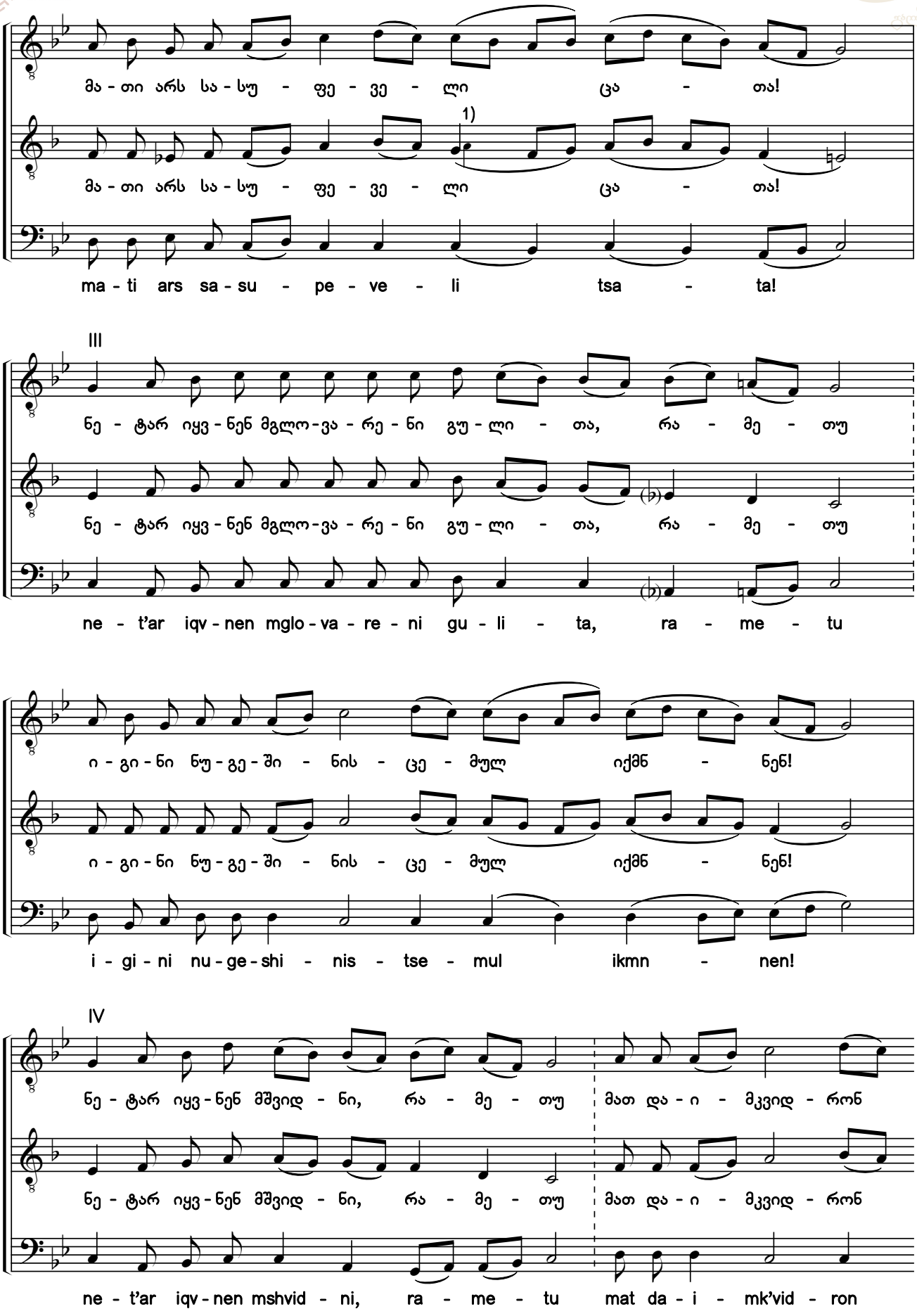

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია ლა ხელნაწერიდან Q686.

1) An A from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

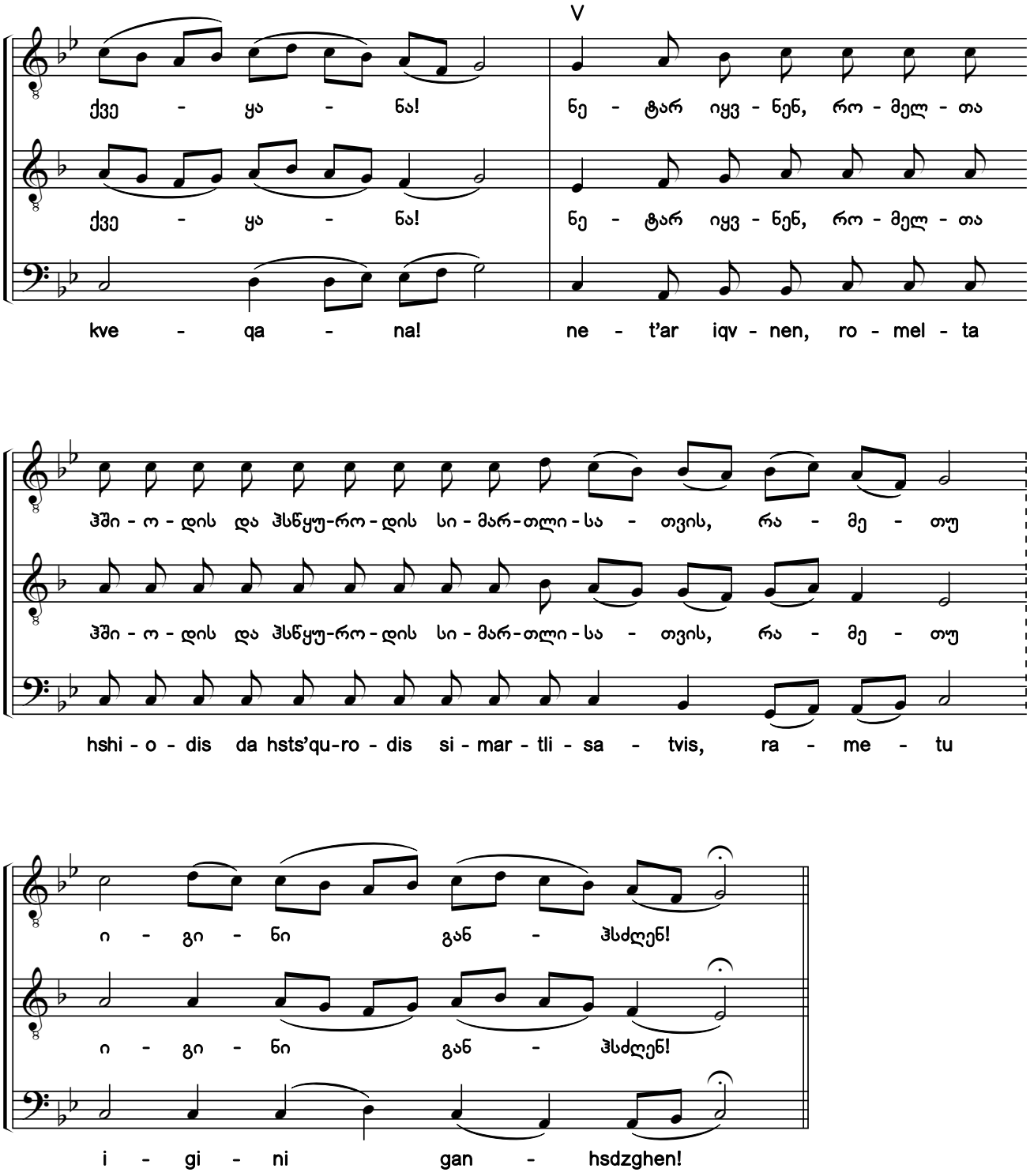

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

89. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით[1) 2) 3)]

„მომიხსენენი“ ა. ხმა დ

By the Tree Was Adam Forced to Depart

Sticheron 1. Tone 4

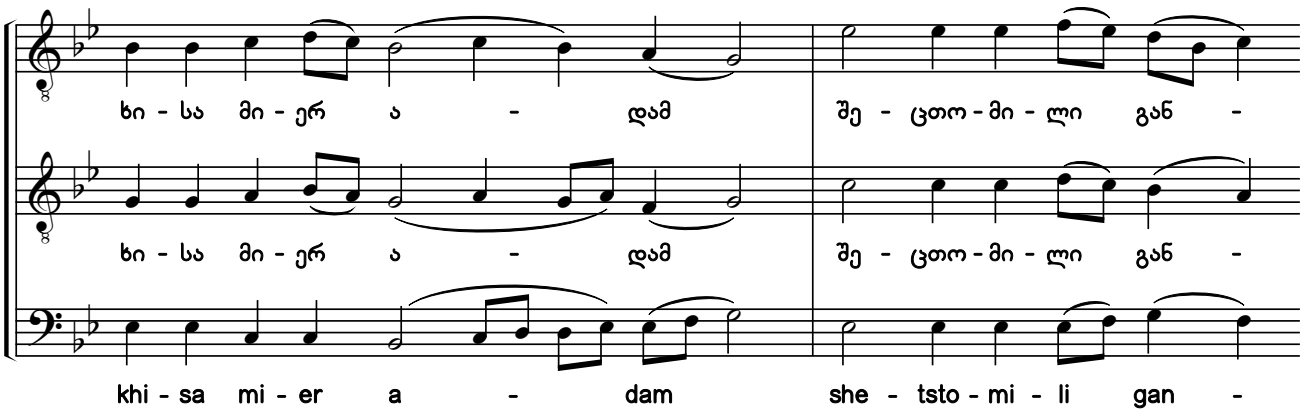

1) პოეტური ტექსტი „ხისა მიერ ადამ შეცთომილი“ სამგალობლო-სანოტო ხელნაწერებში 2 მელოდიითაა წარმოდგენილი. ერთი მათგანი ლიტურგიაზე „მომიხსენენში“ ჩასართავი დასდებლების კორპუსშია მოცემული და ჩაწერილია ხელნაწერებში: Q674:709 (ანთ., ტ. XXI:36; №19) და Q688:366r (ამ ჰიმნების მელოდია ცისკრის IV ხმის ანტიფონების მელოდიური ფონდიდანაა). მათგან განსხვავებულ, წინამდებარე მელოდიაზეა დადებული „ხისა მიერ ადამ შეცთომილი“ დიდი პარასკევის ცისკრის, „შეხვეტილიანის“ ციკლში. ჰიმნი ამ ჰანგით, მცირე ვარიანტული სხვაობებით მოცემულია ხელნაწერებში Q686:50v; H154-IX:407, Q684:005r (ანთ., ტ. VI:43; №3); Q693:175v; Q1475:9; ხუნდაძე, 2122:7; 2128:206. ჩვენ აქ მოგვყავს ამ საგალობლის მეორე, ფ. ქორიძის, რ. ხუნდაძისა და ე. კერესელიძის მიერ „შეხვეტილიანის“ ციკლში შეტანილი მელოდიის მქონე და მსგავსი ნიმუშები.

2) ხელნაწერებიდან Q686:50v; ხუნდაძე, 2128:207.

3) ხელნაწერებში „მომიხსენენის“ №89-96 დასდებლები და №97 ღვთისმშობლისა პატარა ტერციით დაბლაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ მოცემულ, ტრანსპონირებულ ვარიანტებში, ხელნაწერის მიხედვით, გასაღებში სამივე ხმაში *სი*, *მი* და *ლა* ბემოლები უნდა ყოფილიყო.

1) The poetic text "By the Tree Was Adam Forced to Depart" is presented through 2 melodies in the notated chant manuscripts. One of them is given in the set of sticheron verses for the Beatitudes at liturgy and is notated in manuscripts: Q674:709 (Anth. Vol. 21:36; #19) and Q688:366r (the melody of these hymns is from the melodic fund of tone 4 antiphons for Matins). Different from those is "By the Tree Was Adam Forced to Depart" set to the current melody in the Passion service of Great Friday Matins. The hymn is shown with this melody with slight variant discrepancies in manuscripts Q686:50v; H154-IX:407, Q684:005r (Anth. Vol. 6:43, #3); Q693:175v; Q1475:9; Khundadze, 2122:7; 2128:206. Here is this hymn's 2nd melody and other similar works included in the Passion cycle by P. Koridze, R. Khundadze, and E. Kereselidze.

2) From the manuscripts Q686:50v; Khundadze, 2128:207.

3) The Beatitudes stichera #89-96 and theotokion #97 are notated a minor third lower in the manuscripts without any accidentals. In the transposed variants shown here, B flat, E flat, and A flat should have been in the key signature of all three voices according to the manuscript.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

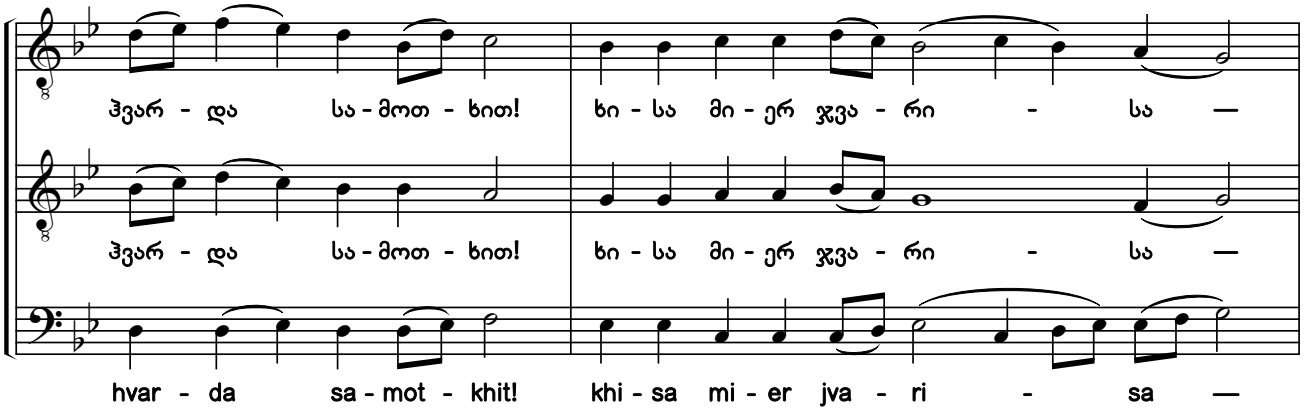

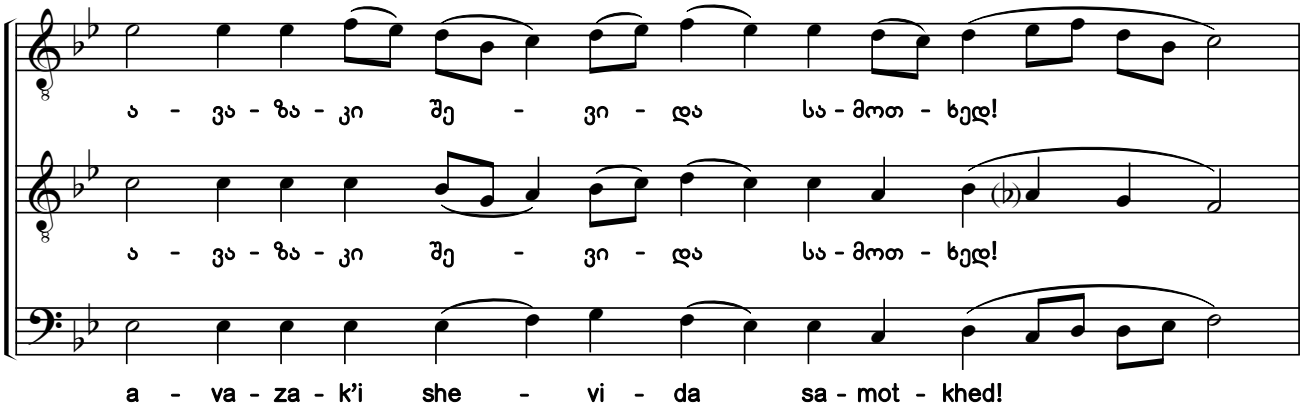

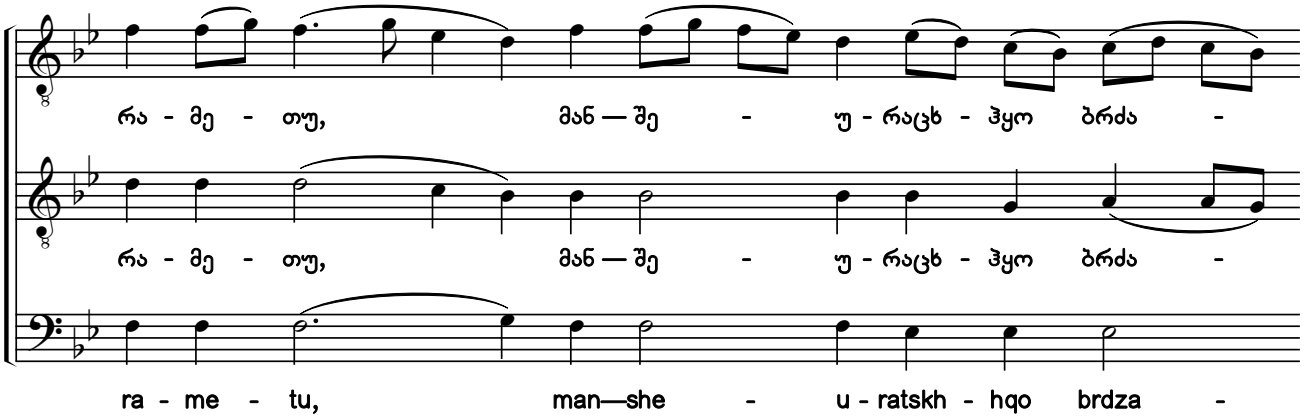

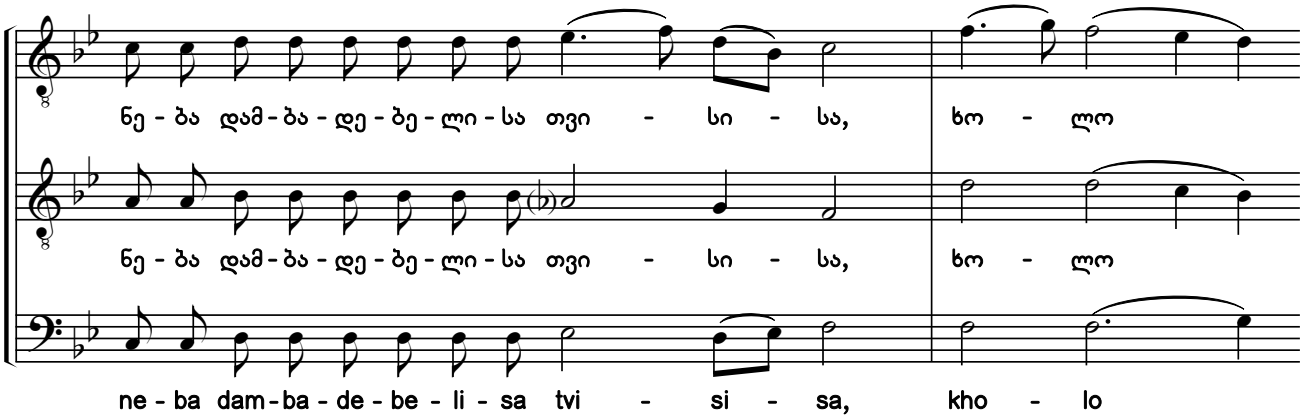

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

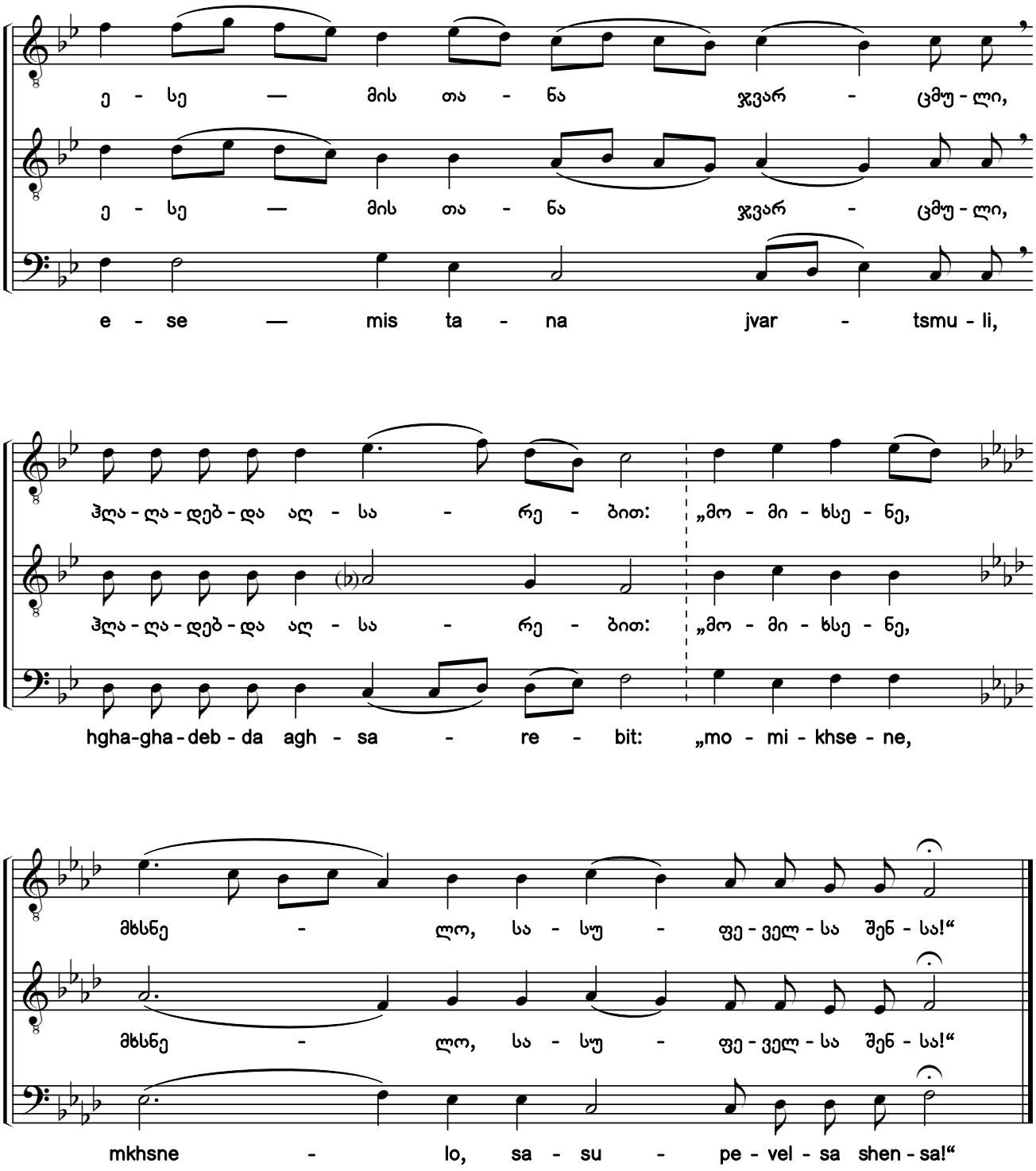

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

90. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით[1)]

„მომიხსენენი“ ა. ხმა დ

By the Tree Was Adam Forced to Depart

Sticheron 1. Tone 4

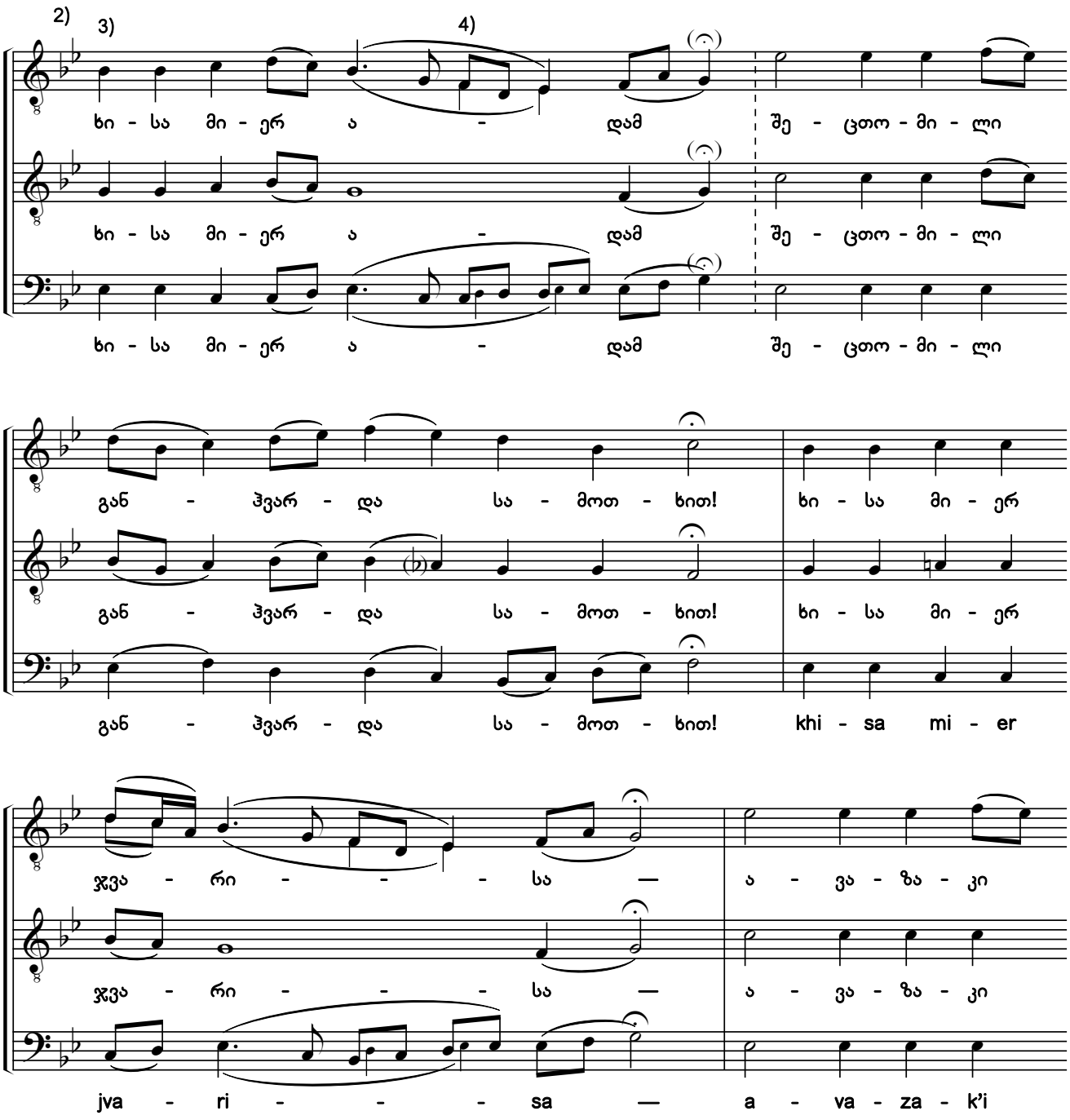

1) ხელნაწერებიდან Q684:005r (ანთ., ტ. VI:43; №3); Q1475:9; ხუნდაძე 2122:7.

2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

3) ხელნაწერებთან შედარებით საგალობელი აწეულია პატარა სეკუნდით მაღლა.

4) საგალობელში წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერებიდან Q684 და ხუნდაძე, 2122.

1) From the manuscripts Q684:0055 (Anth., vol. 6:43; #3); Q1475:9.

2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

3) In comparison to the manuscripts, the chant has been transposed a minor second higher.

4) The different voice leading from manuscripts Q684 and Khundadze, 2122 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

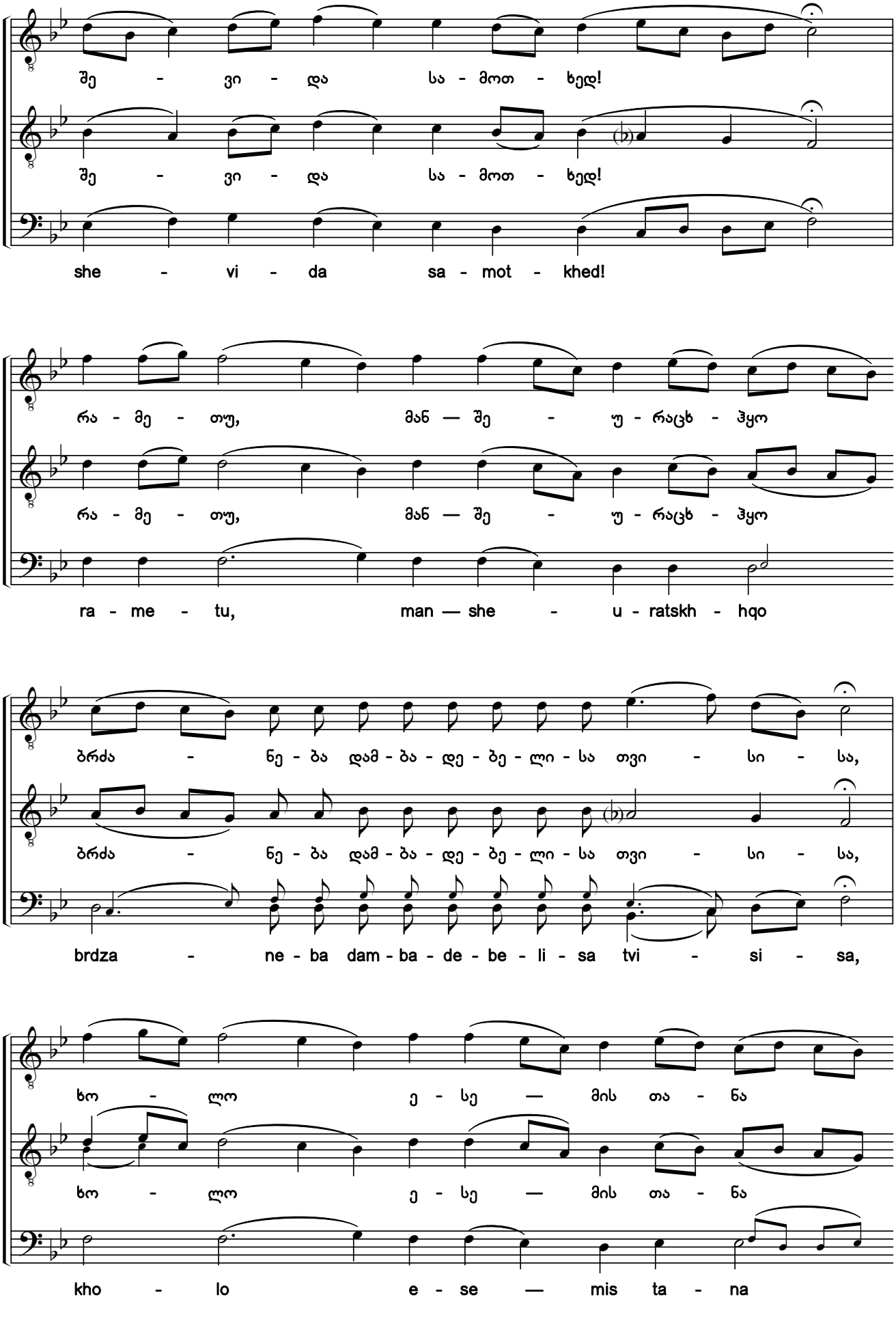

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

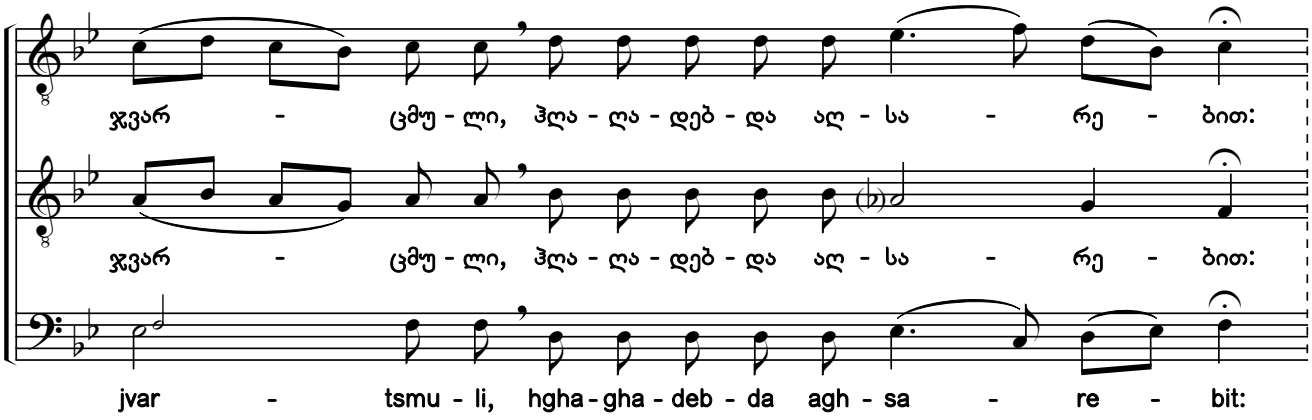

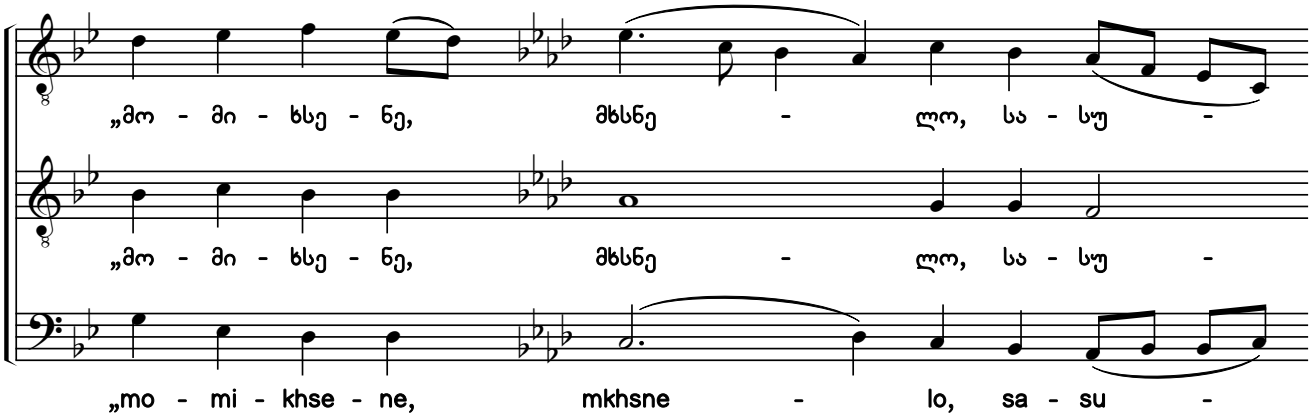

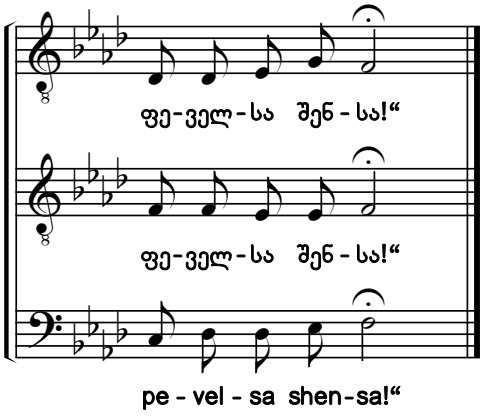

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

91. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით [1)]

„მომიხსენენი“ ა. ხმა დ

By the Tree Was Adam Forced to Depart

Sticheron 1. Tone 4

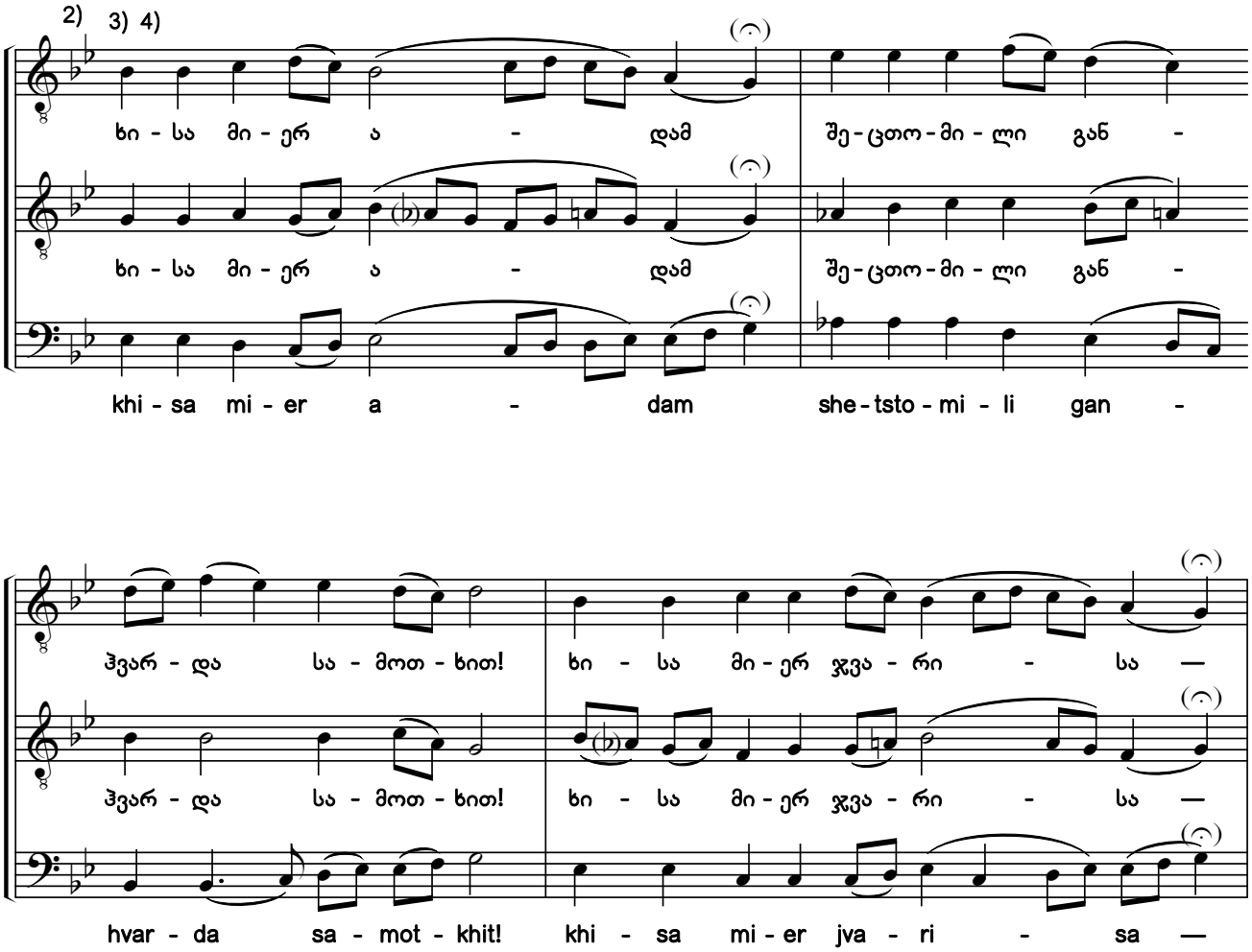

1) ხელნაწერებიდან H154-IX:407; Q693:175v.

2) ხელნაწერებში გასაღებში *ფა, დო* და *სოლ* დიეზებია აღნიშნული.

3) ხელნაწერებში მხოლოდ I ხმის პარტიაა ჩაწერილი. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

4) ხელნაწერთან შედარებით საგალობელი აწეულია პატარა სეკუნდით მაღლა.

1) From the manuscripts H154-IX:407; Q693:175v.

2) The original manuscripts contain an F sharp, a C sharp and a G sharp in the key signature.

3) Only the first voice part is notated in the manuscripts. The second and bass voices, and accidentals presented here have been added by the editors.

4) In comparison to the manuscript, the chant has been transposed a minor second higher.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

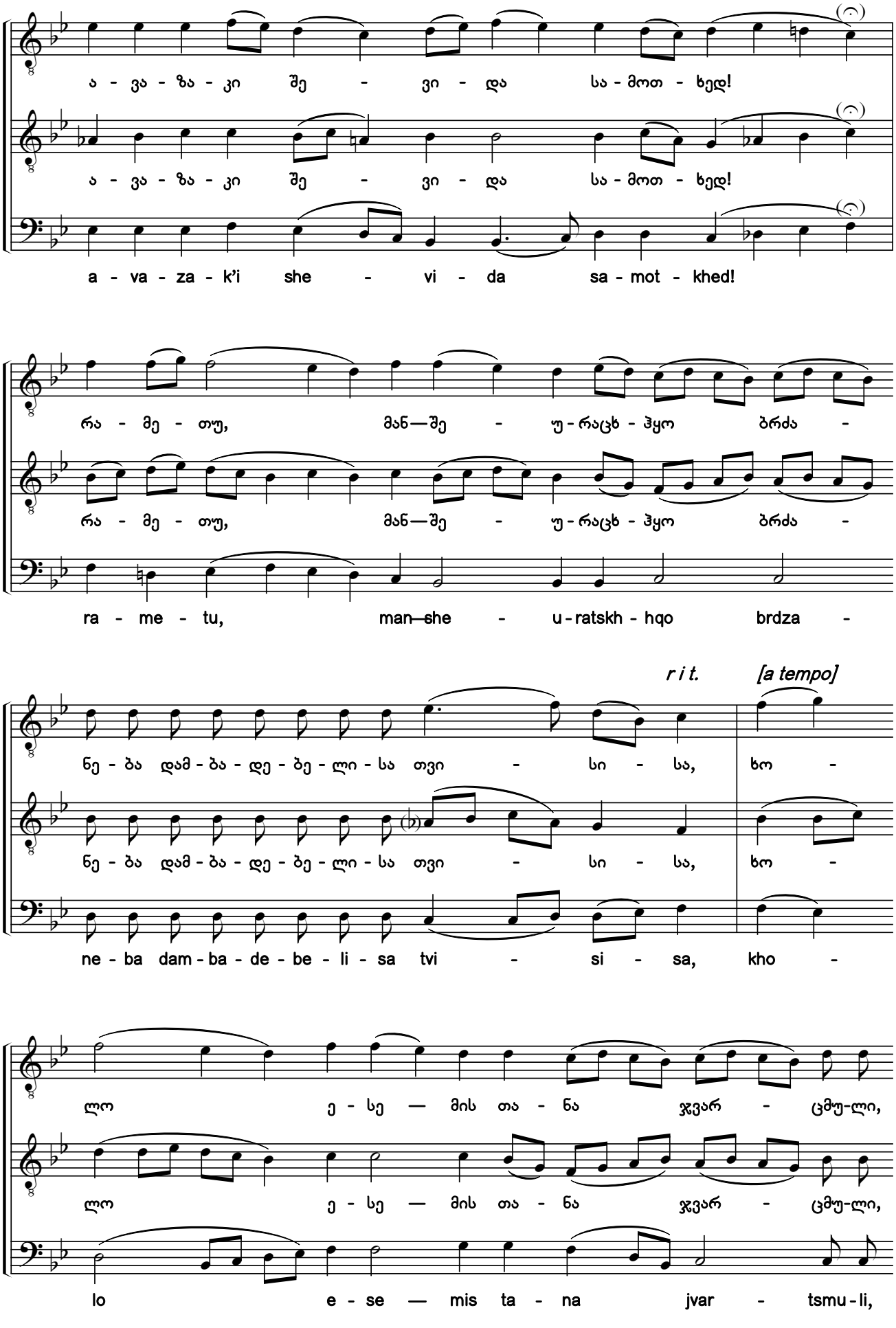

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

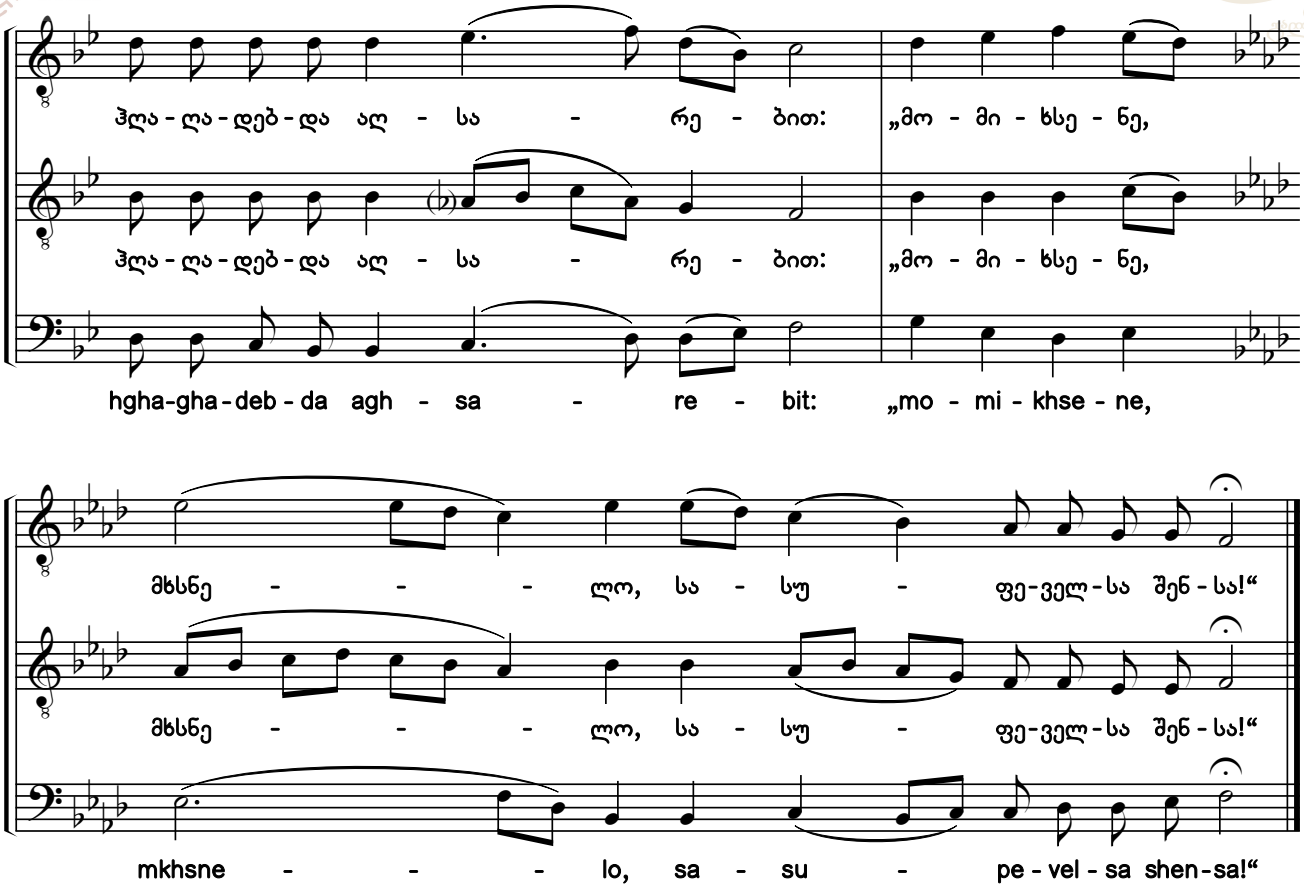

№88 - VI

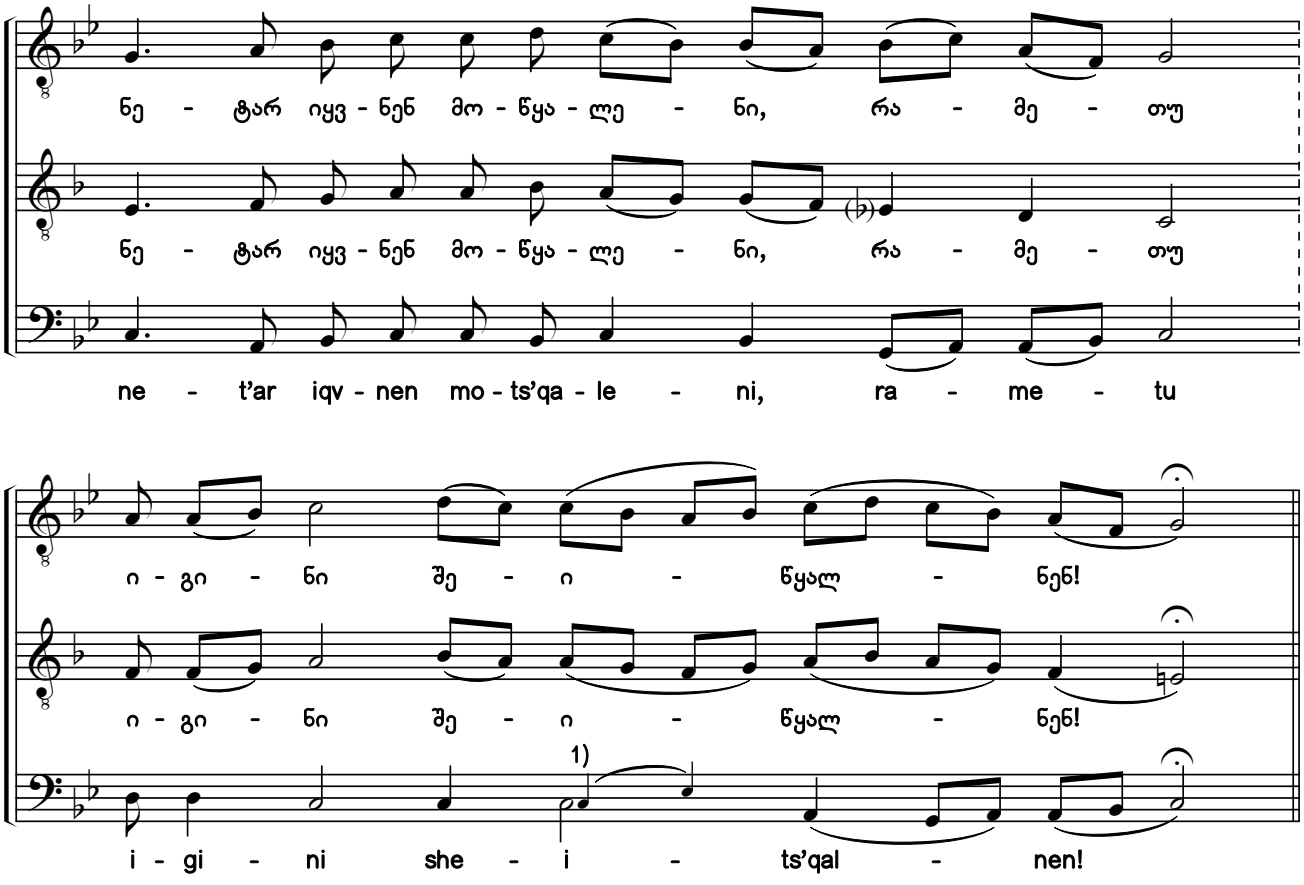

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

92. სჯულისა მომცემელი უსჯულოთა მოწაფისაგან მიიყიდეს[1)]

„მომიხსენენი“ ბ. ხმა დ

The Lawless People Bought the Maker of the Law from His Disciple

Sticheron 2. Tone 4

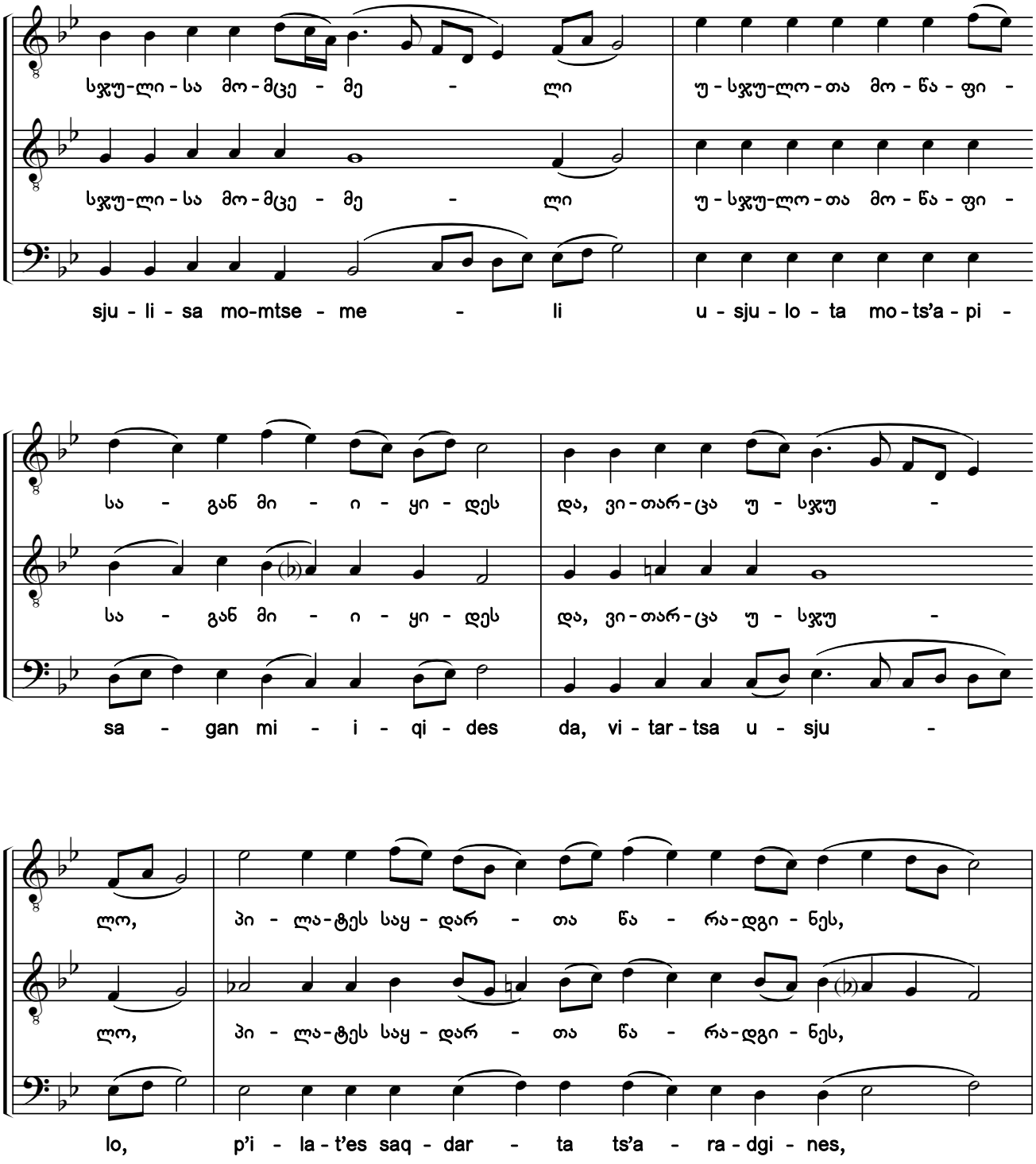

1) ხელნაწერებიდან Q686:51v; ხუნდაძე, 2128:212.

1) From the manuscripts Q686:51v; Khundadze, 2128:212.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

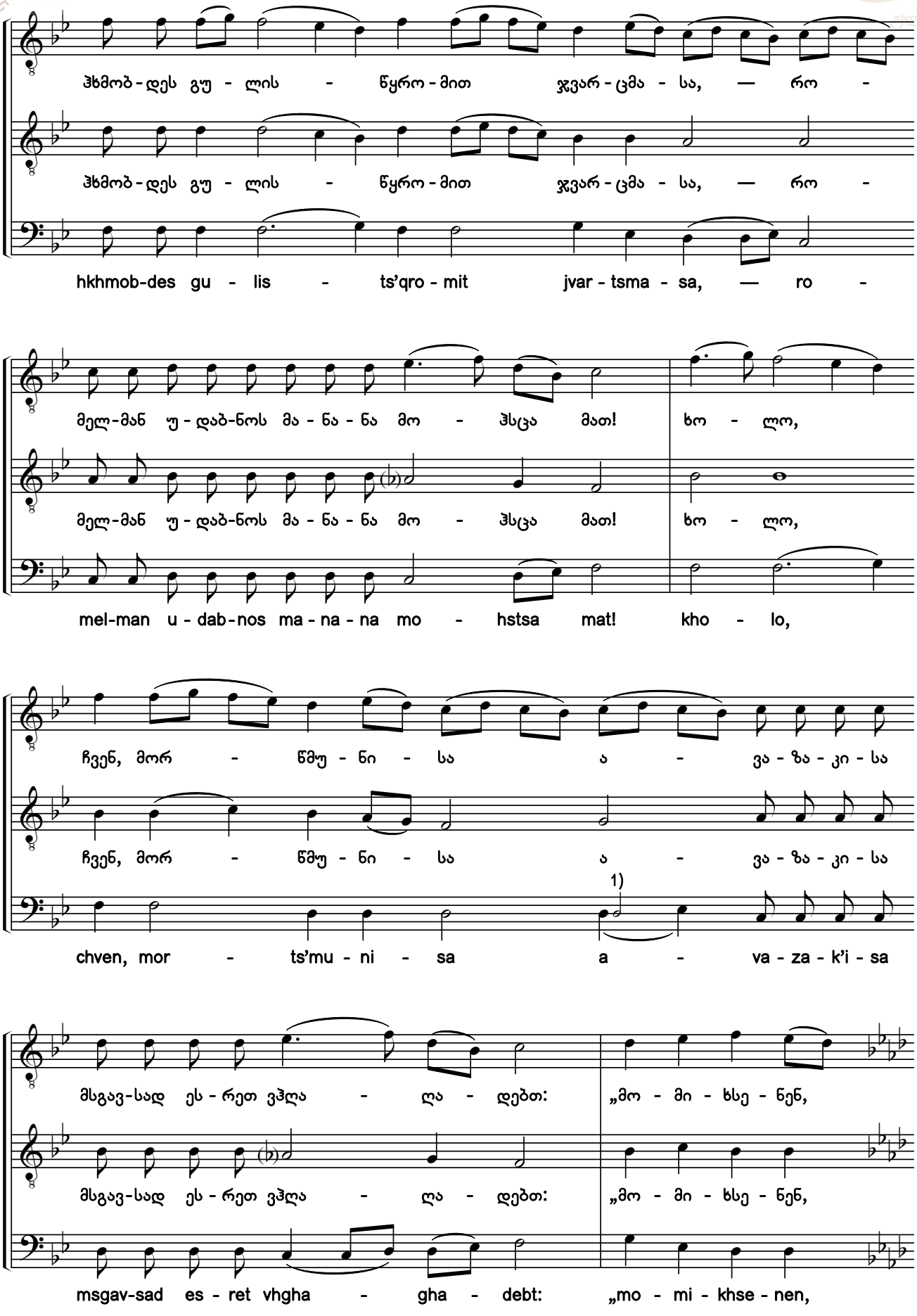

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია *რე* ხელნაწერიდან Q686.

1) A D from manuscript 686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

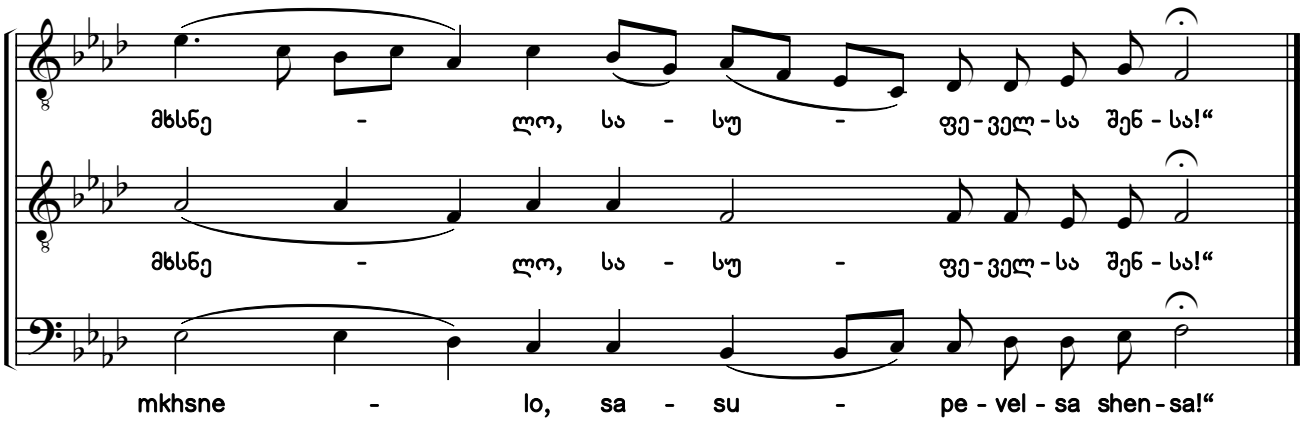

88 - VII

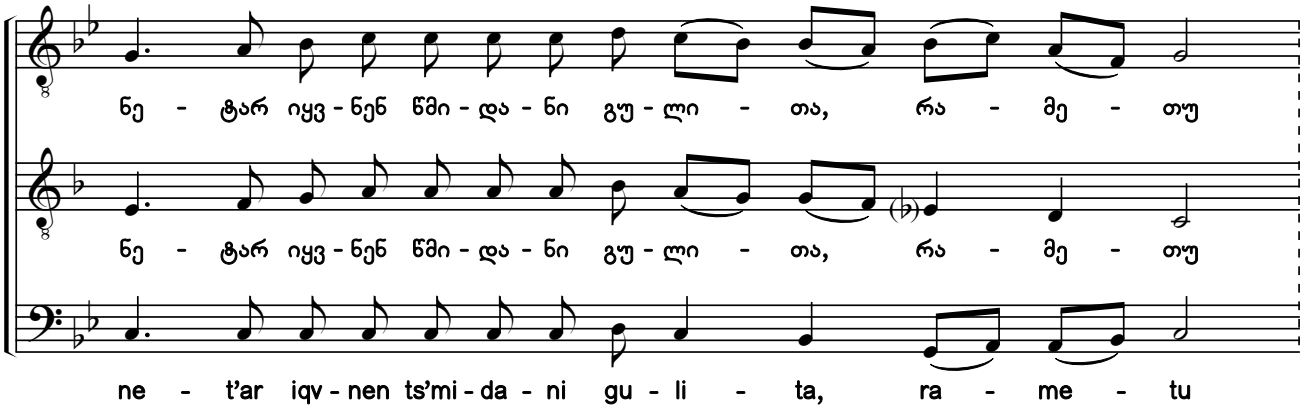

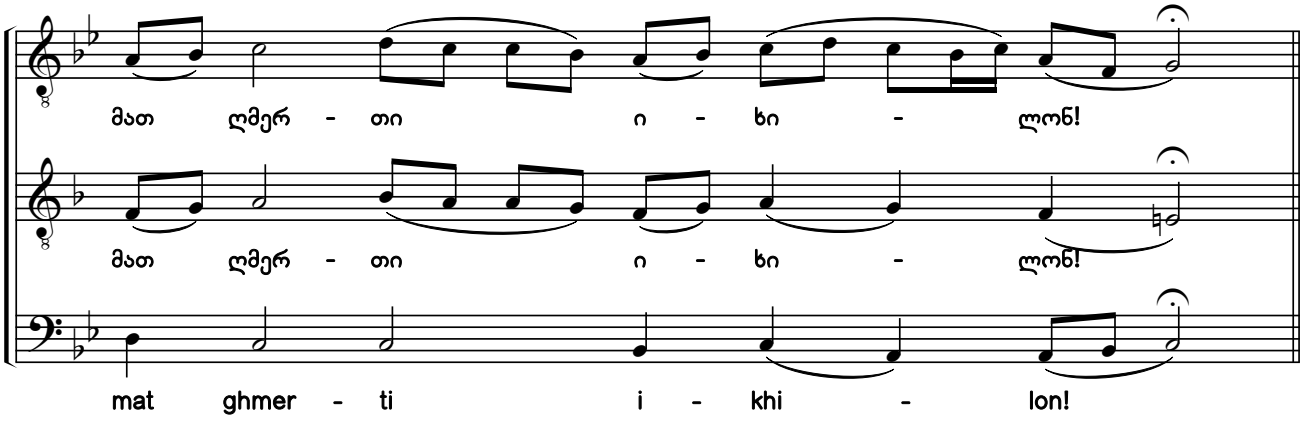

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

93. ღმრთის მკლველთა კრებული[1)]

„მომიხსენენი“ გ. ხმა დ

The Murderers of God

Sticheron 3. Tone 4

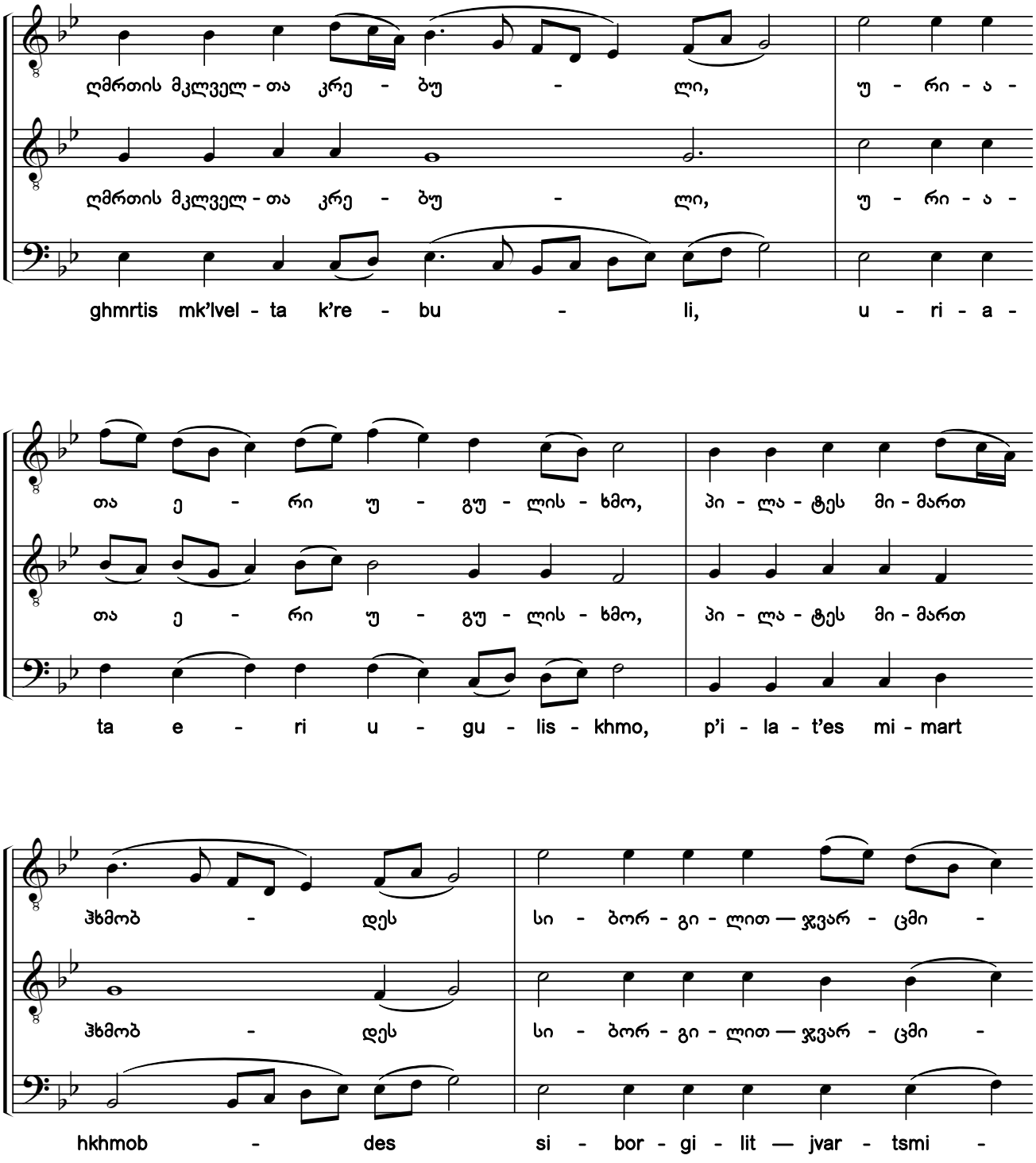

1) ხელნაწერებიდან Q686:53r; ხუნდაძე, 2128:217.

1) From the manuscripts Q686:53r; Khundadze, 2128:217.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

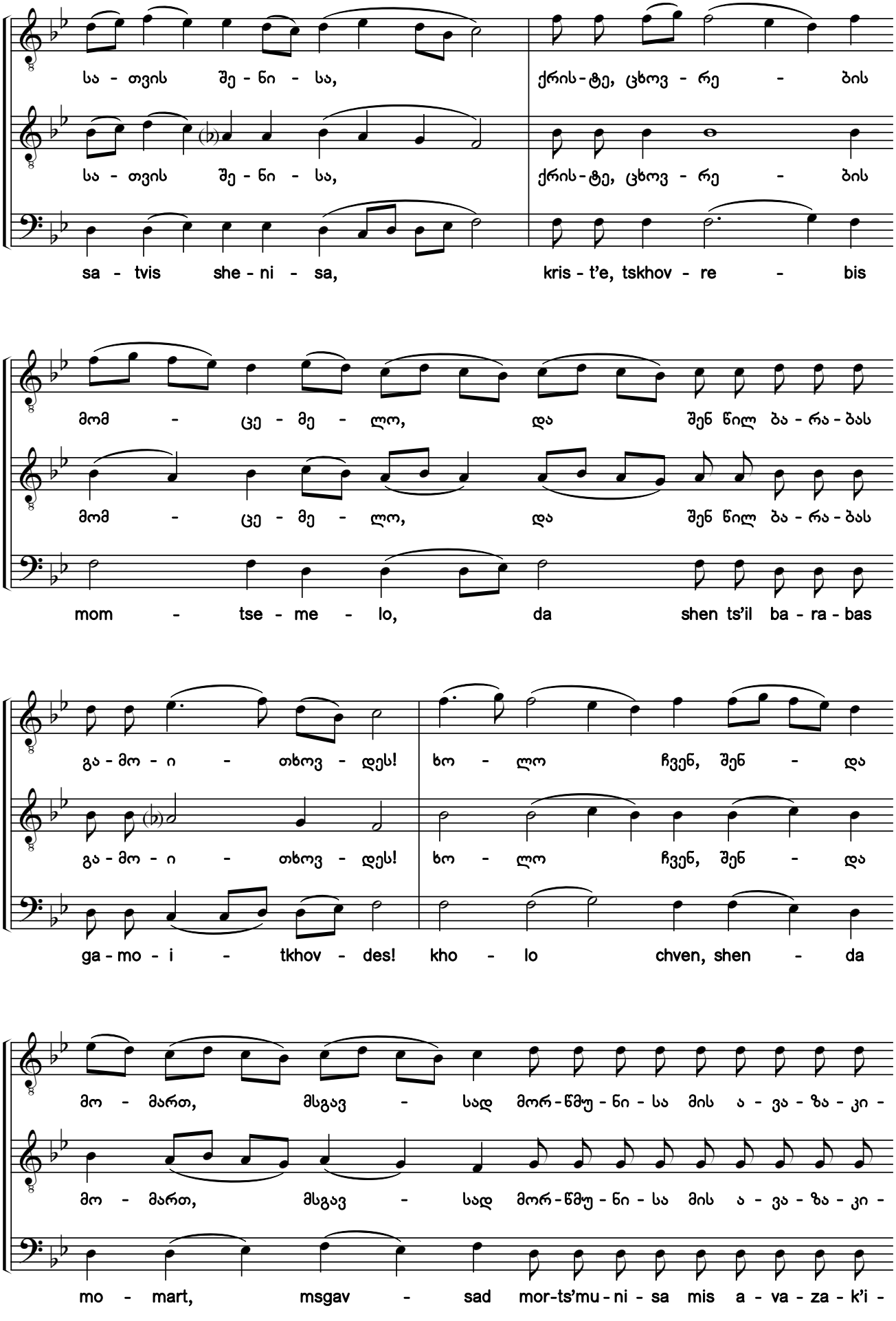

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

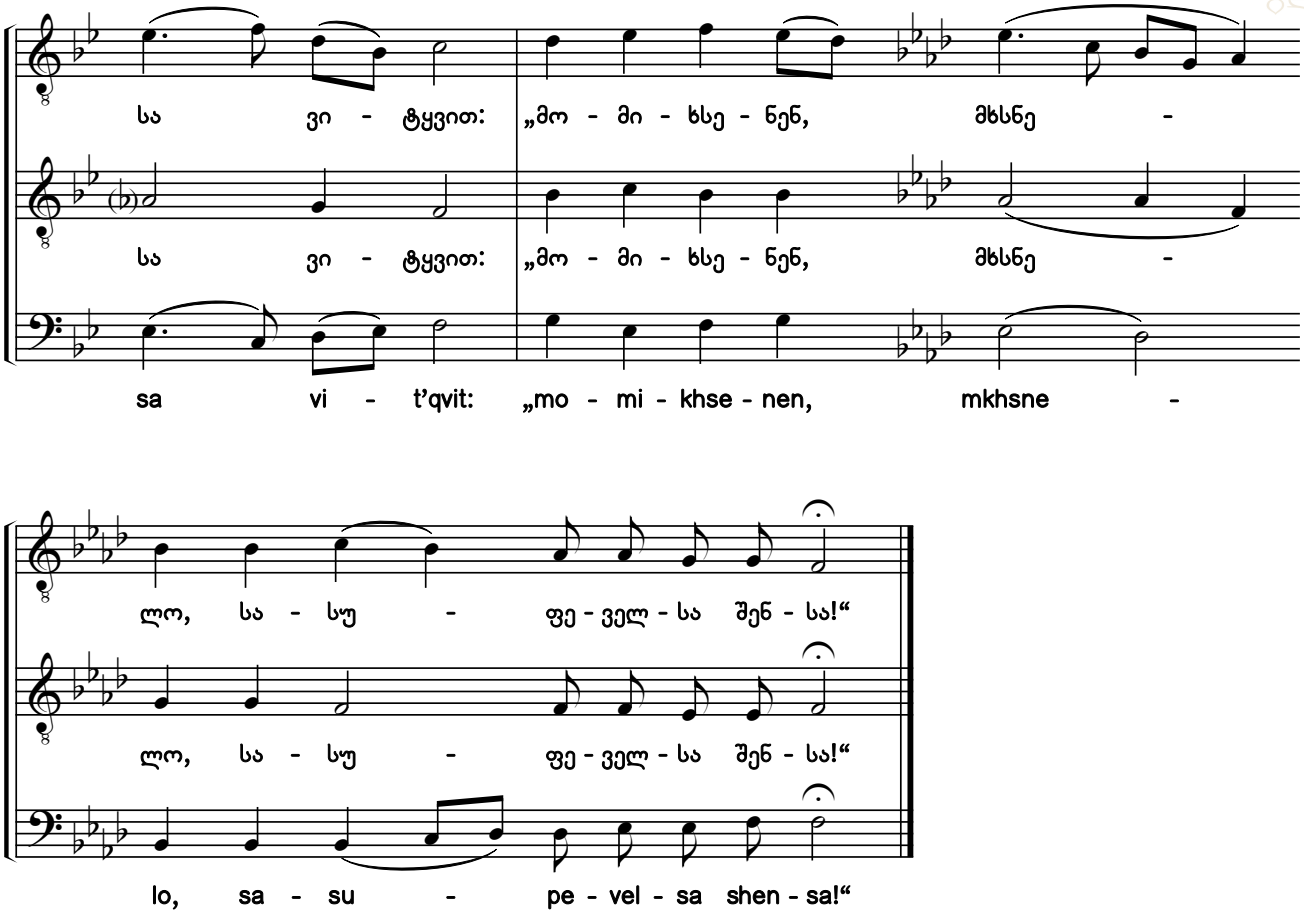

№88 - VIII

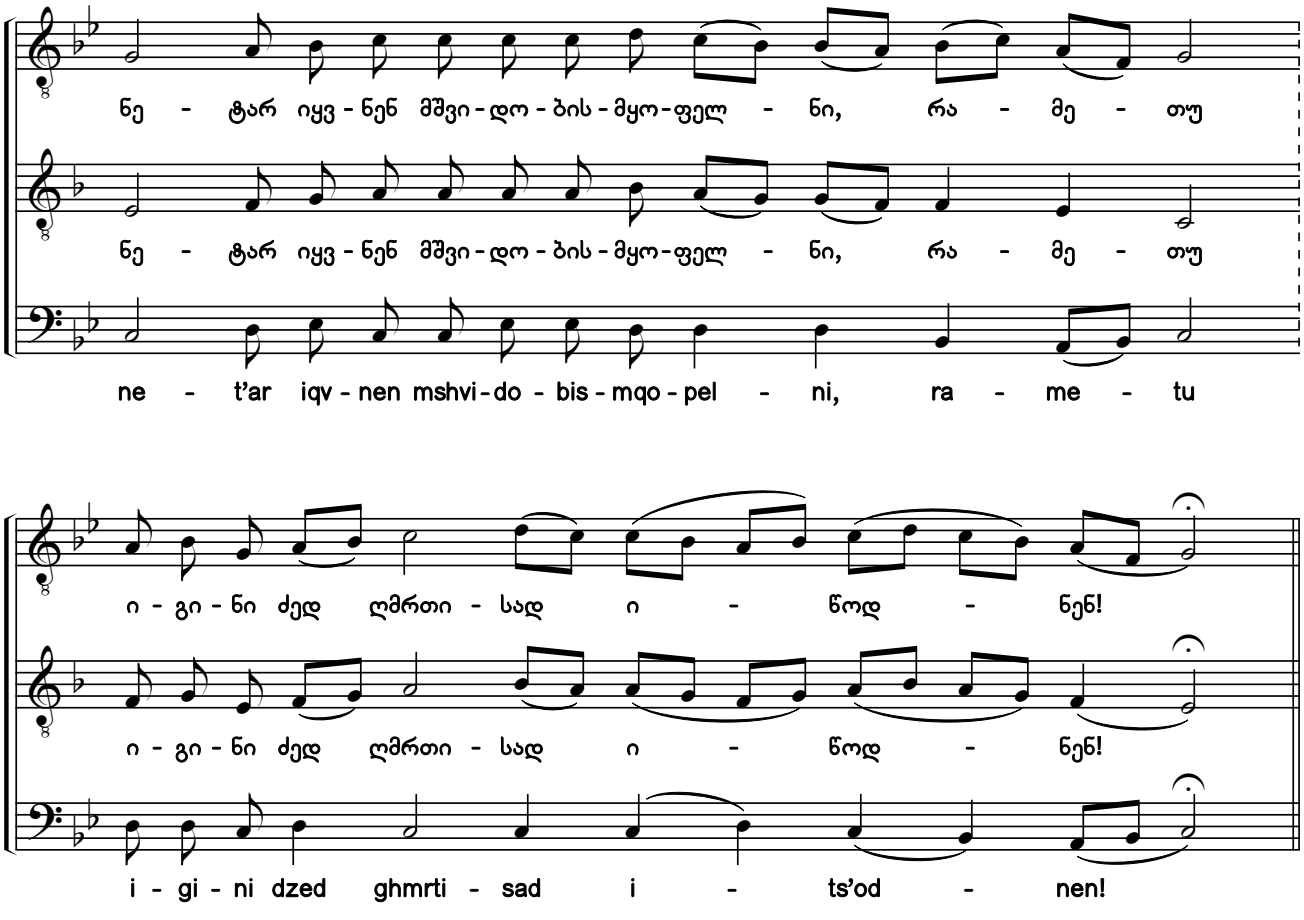

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

94. ჯვარცმა თავს-იდევ ჩვენთვის [1)]

„მომიხსენენი“ დ. ხმა დ

Your Life-giving Side, O Christ

Sticheron 4. Tone 4

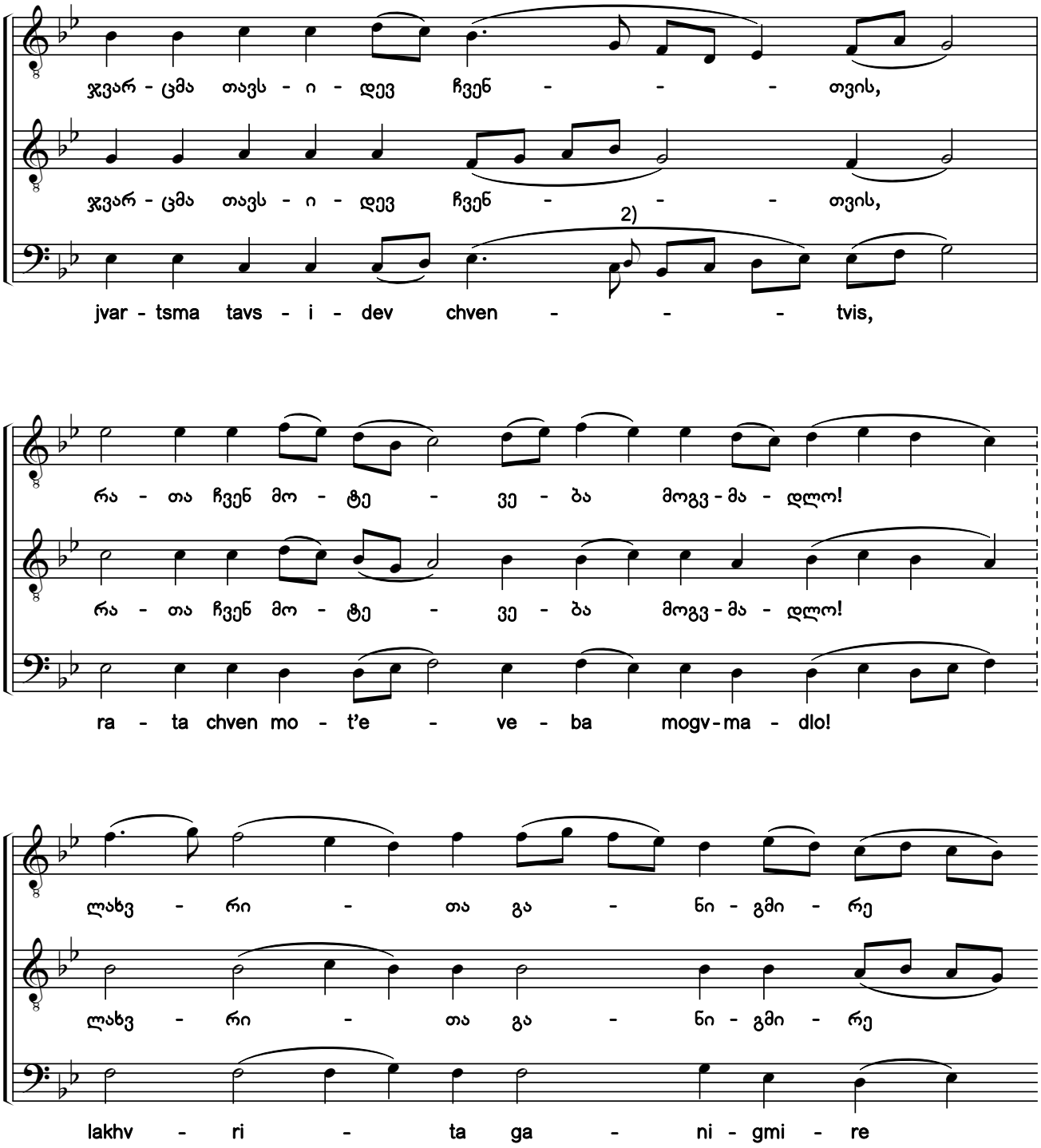

1) ხელნაწერებიდან Q686:54r; ხუნდაძე, 2128:222.

2) წვრილი შრიფტით მოცემულია *რე* ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:54r; Khundadze, 2128:222.

2) A D from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

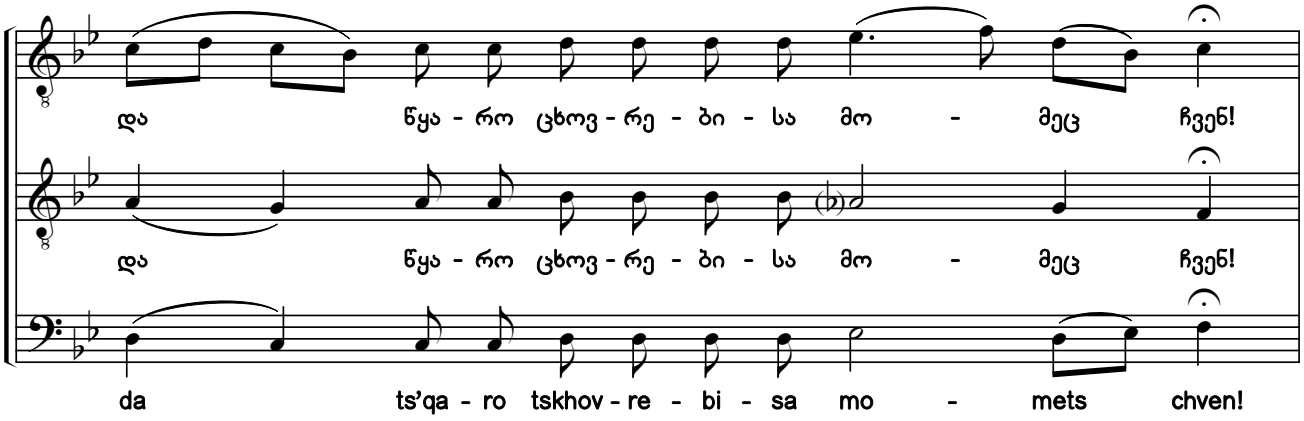

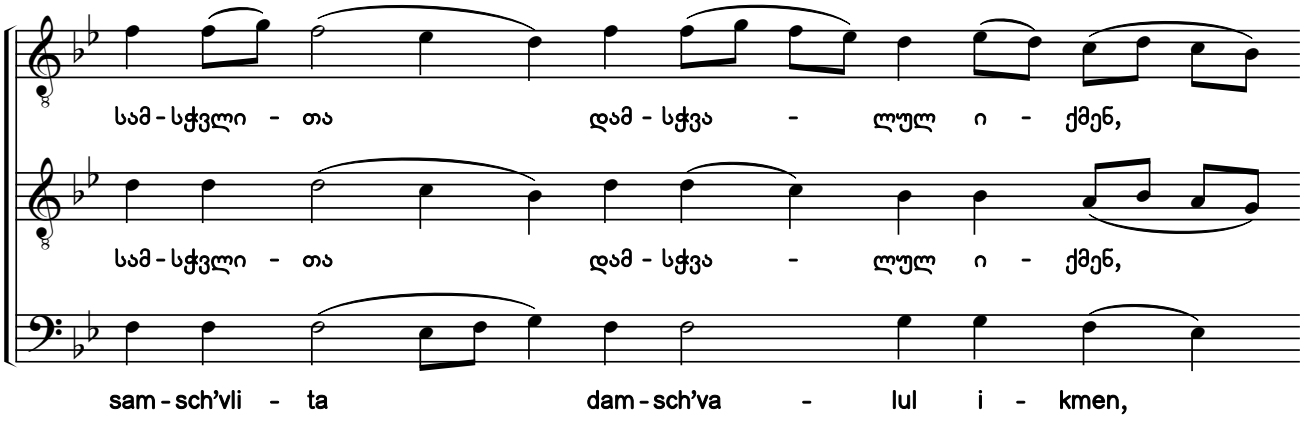

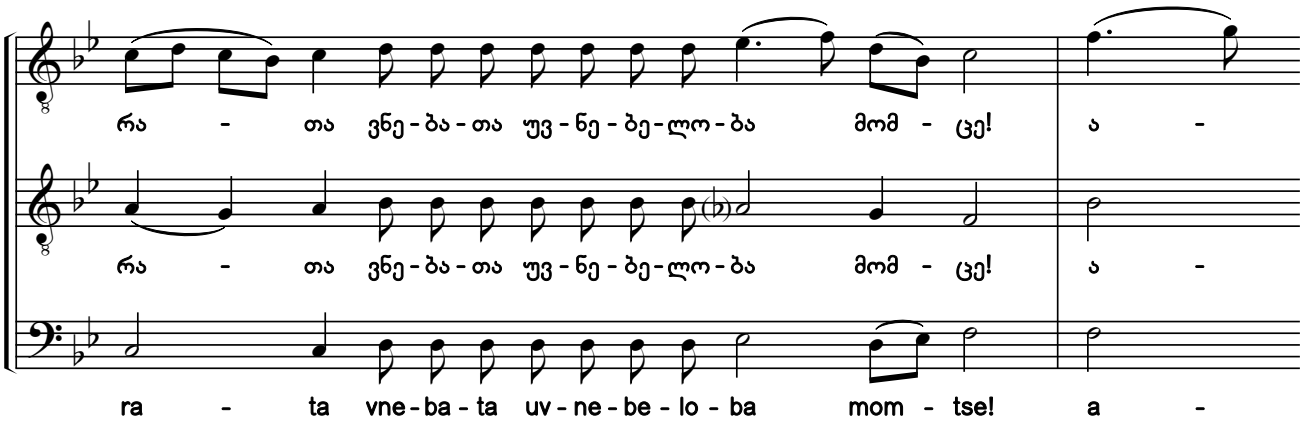

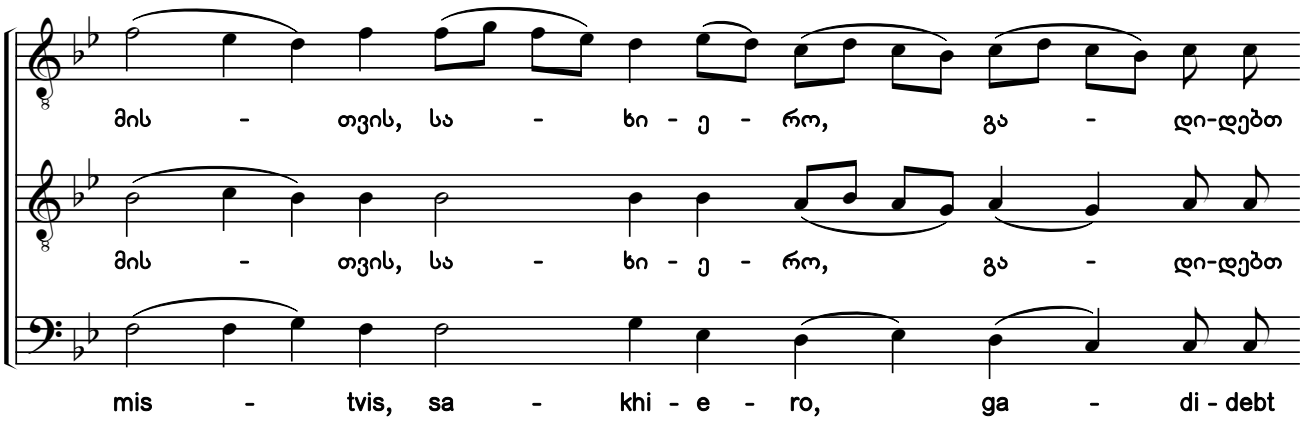

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

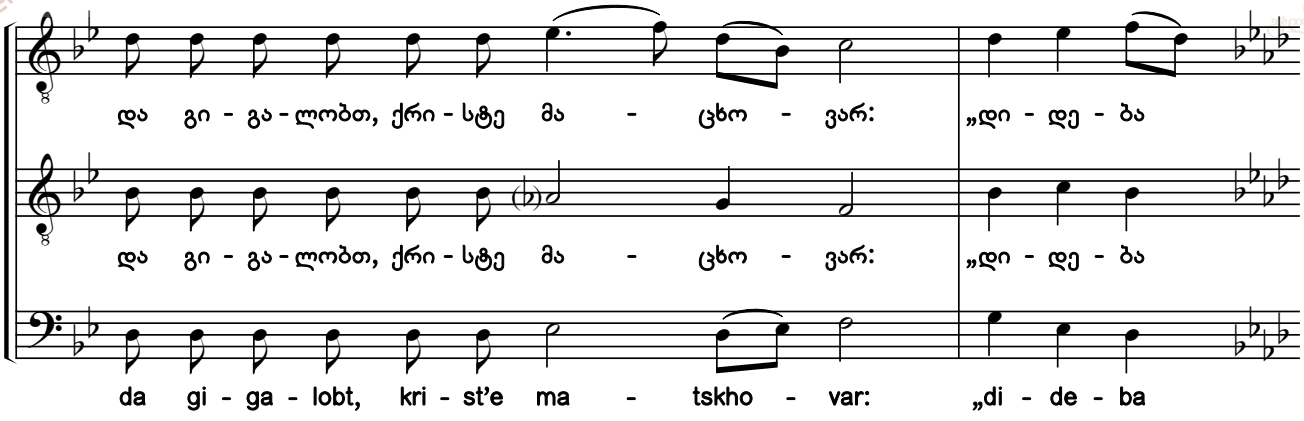

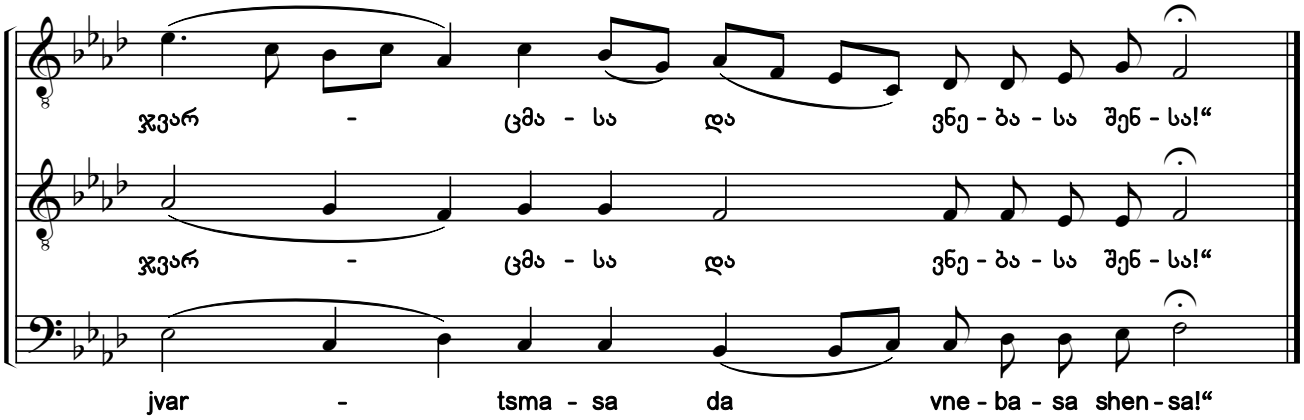

№88 - IX

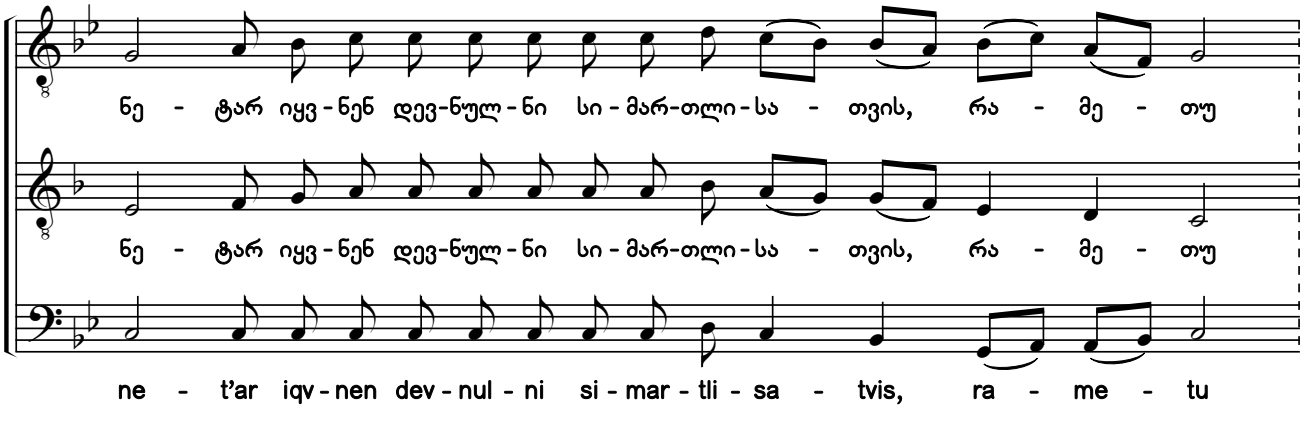

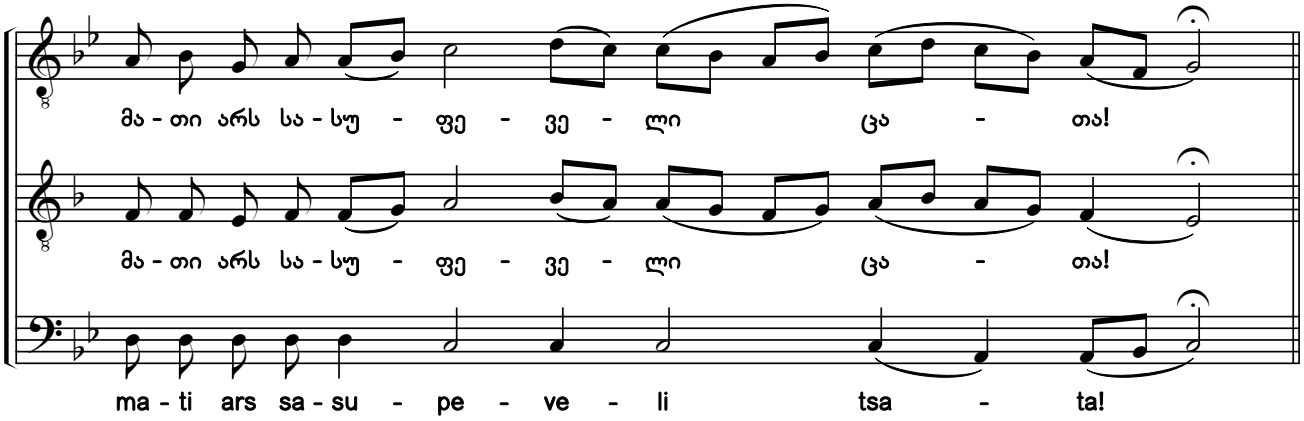

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

95. ჯვარცმასა შენსა, ქრისტე[1)]

„მომიხსენენი“ ე. ხმა დ

For My Sake You Were Crucified

Sticheron 5. Tone 4

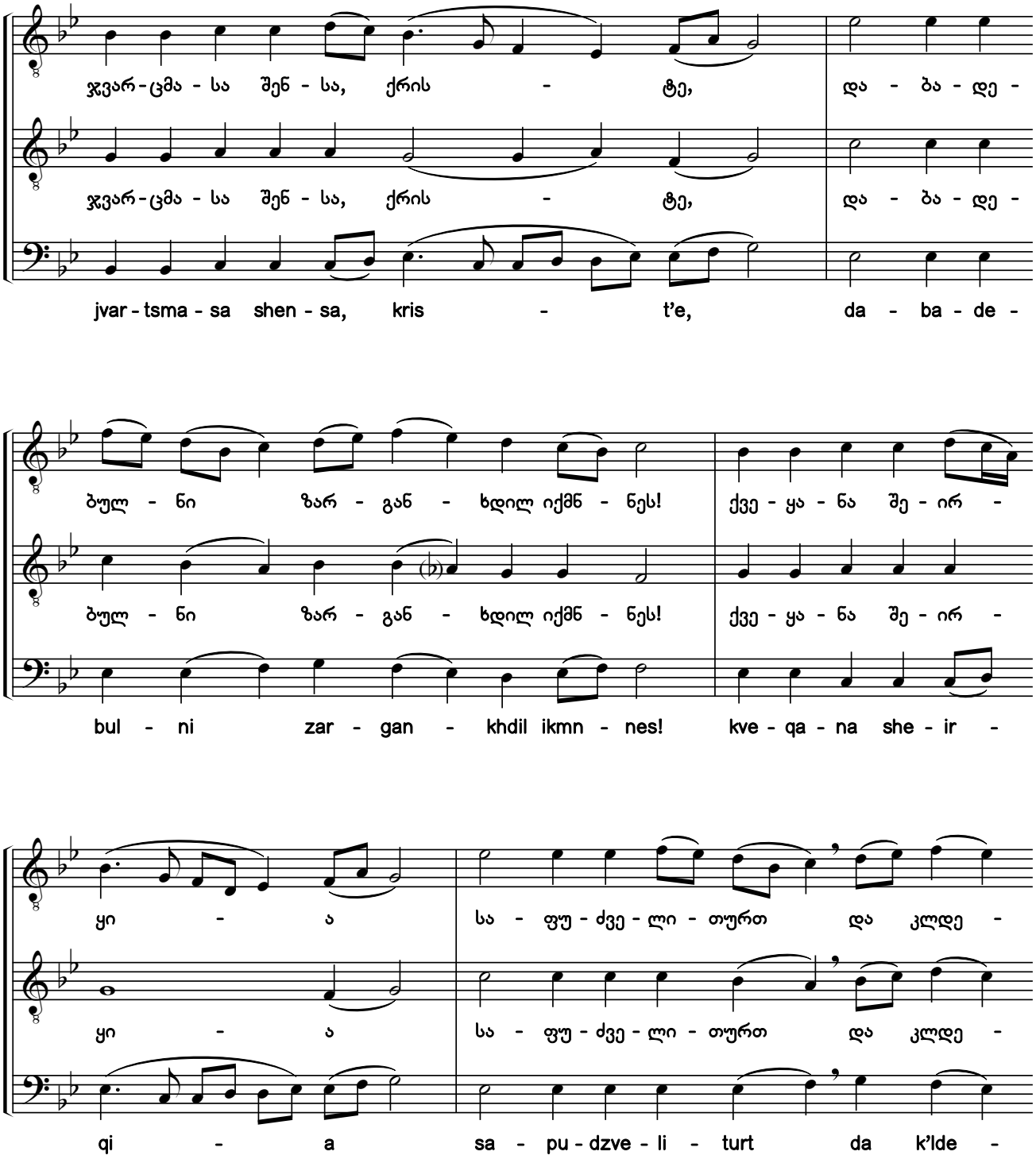

1) ხელნაწერებიდან Q686:55v; ხუნდაძე, 2128:226.

1) From the manuscripts Q686:55v; Khundadze, 2128:226.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

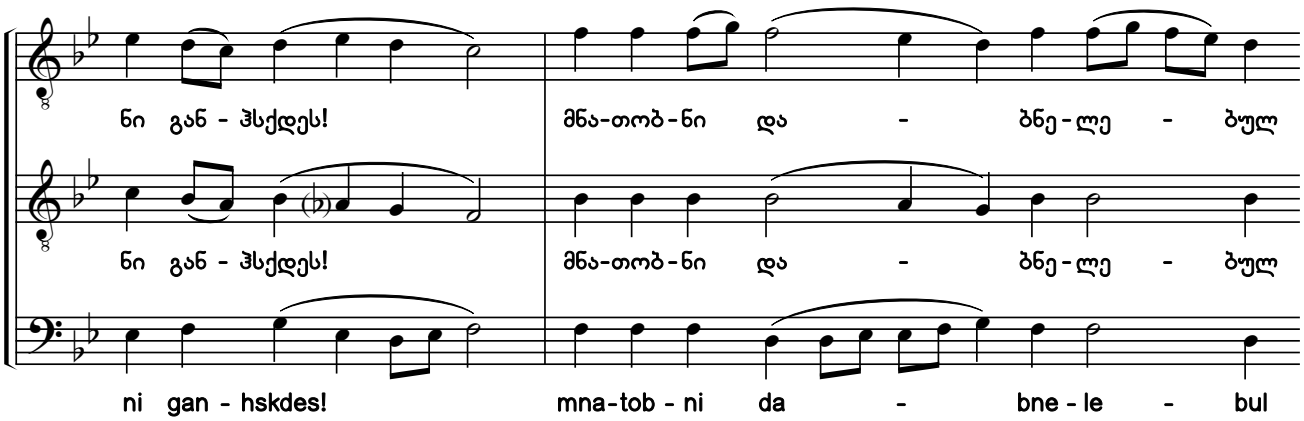

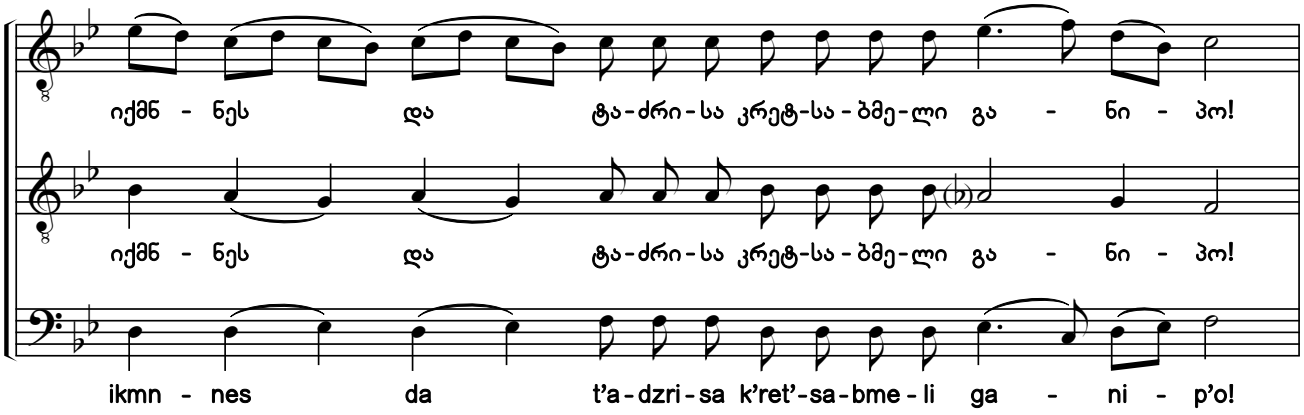

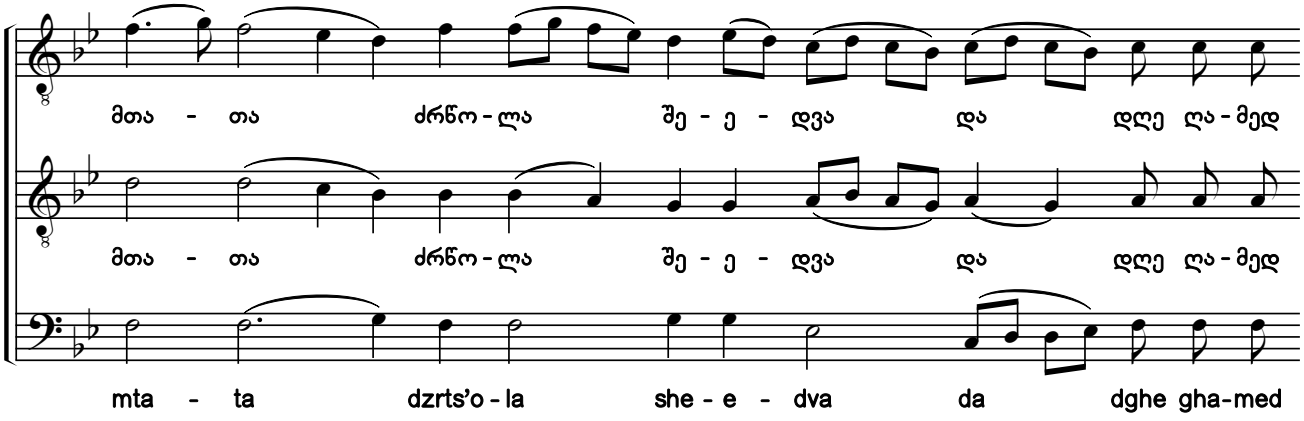

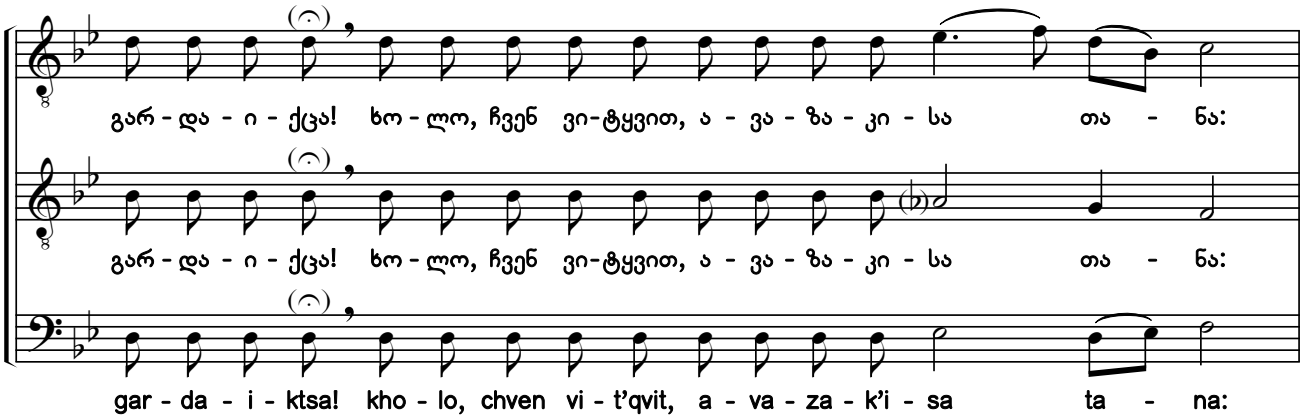

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

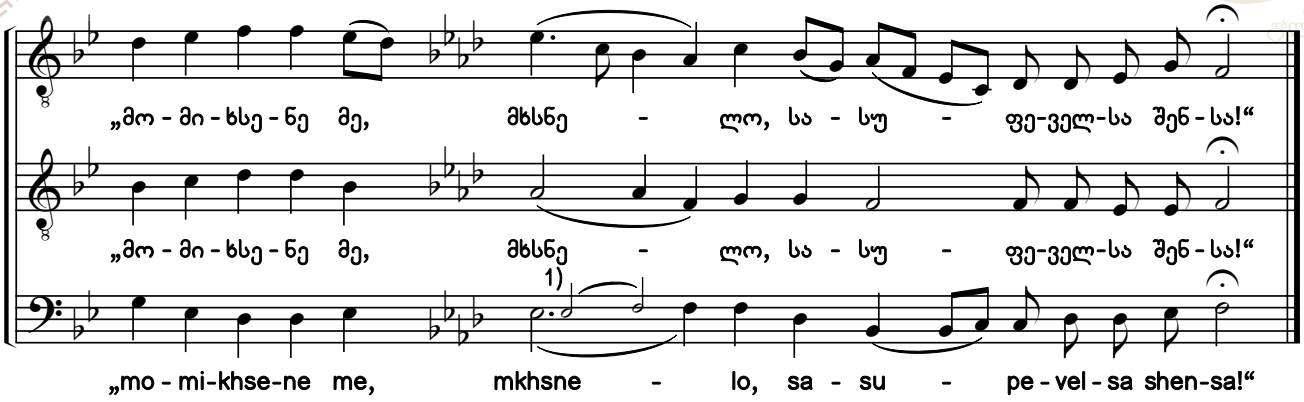

№88 - X

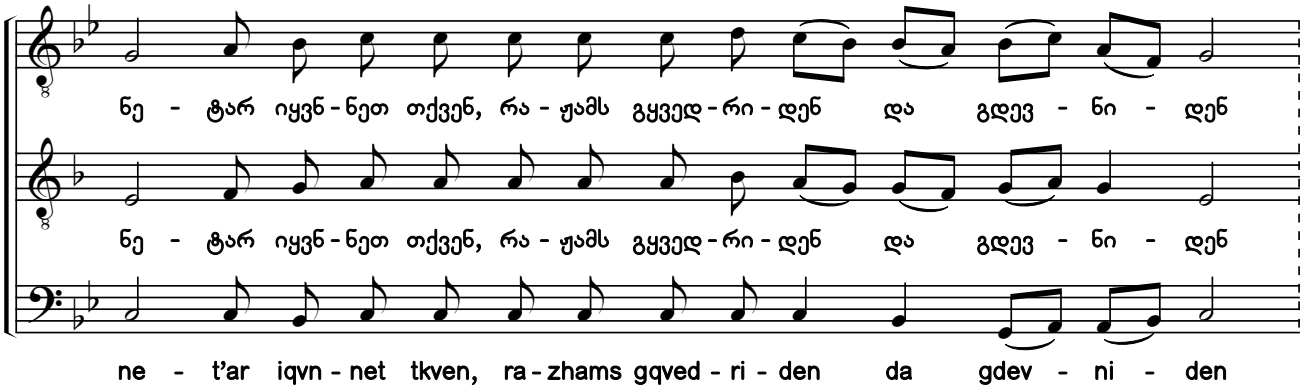

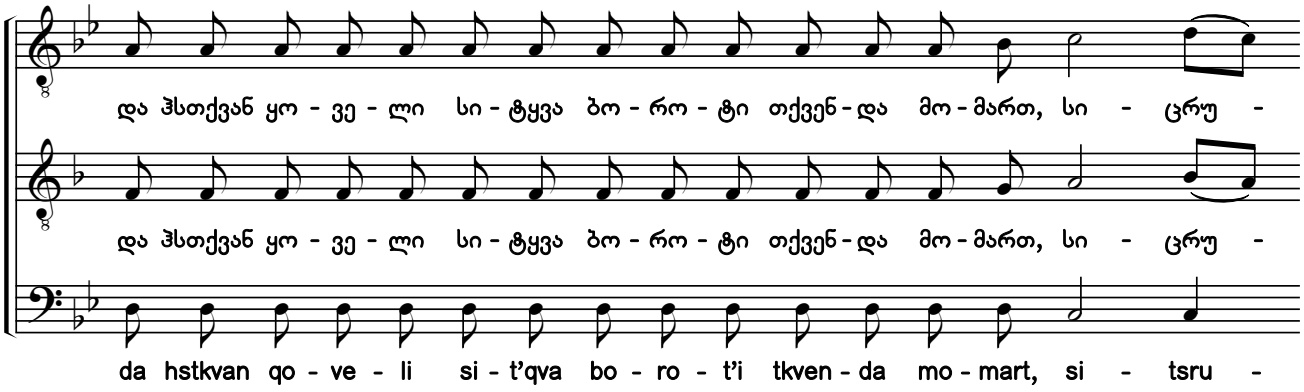

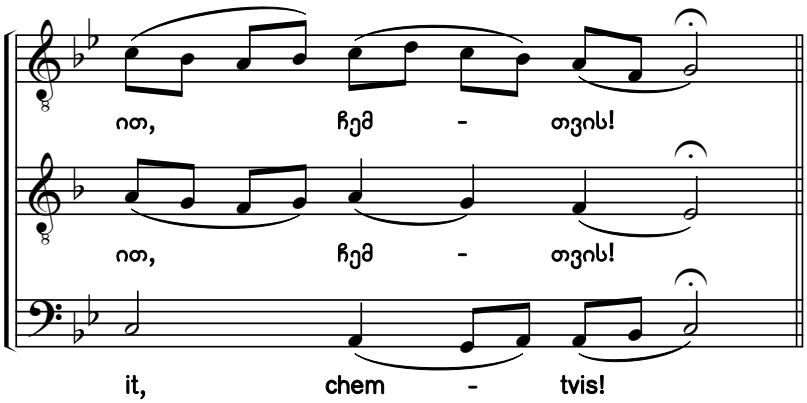

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

96. აღჰხედ რა ჯვარსა ზედა [1)]

„მომიხსენენი“ ვ. ხმა დ

When You Were Crucified, O Christ

Sticheron 6. Tone 4

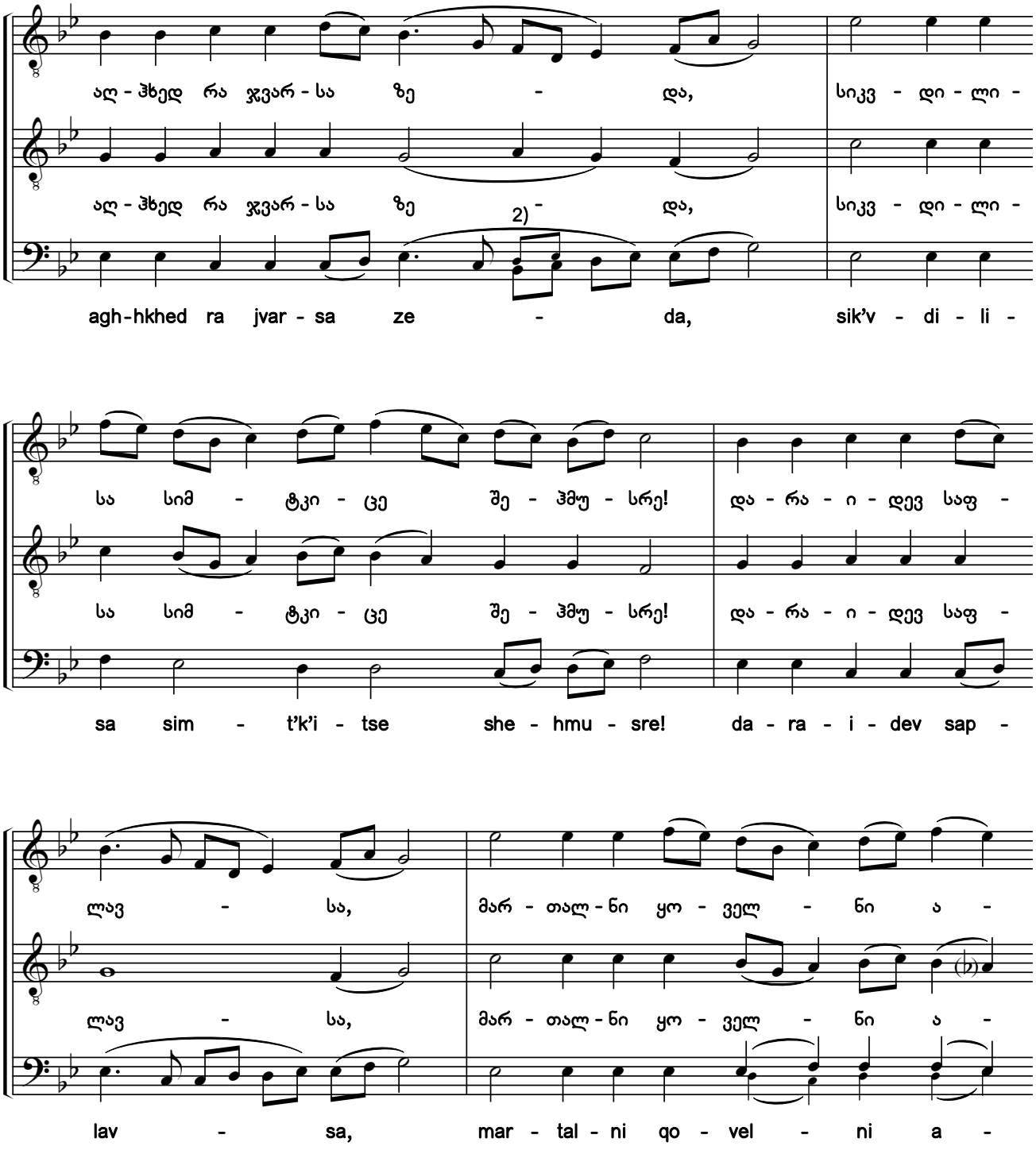

1) ხელნაწერებიდან Q686:56v; ხუნდაძე, 2128:232.

2) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q686.

1) From the manuscripts Q686:56v; Khundadze, 2128:232.

2) The different voice leading from manuscript Q686 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

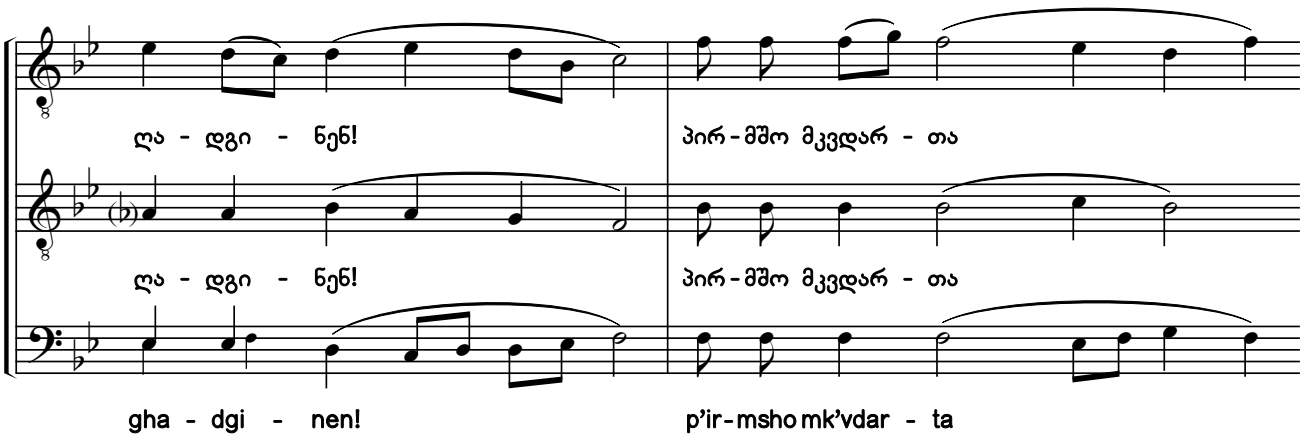

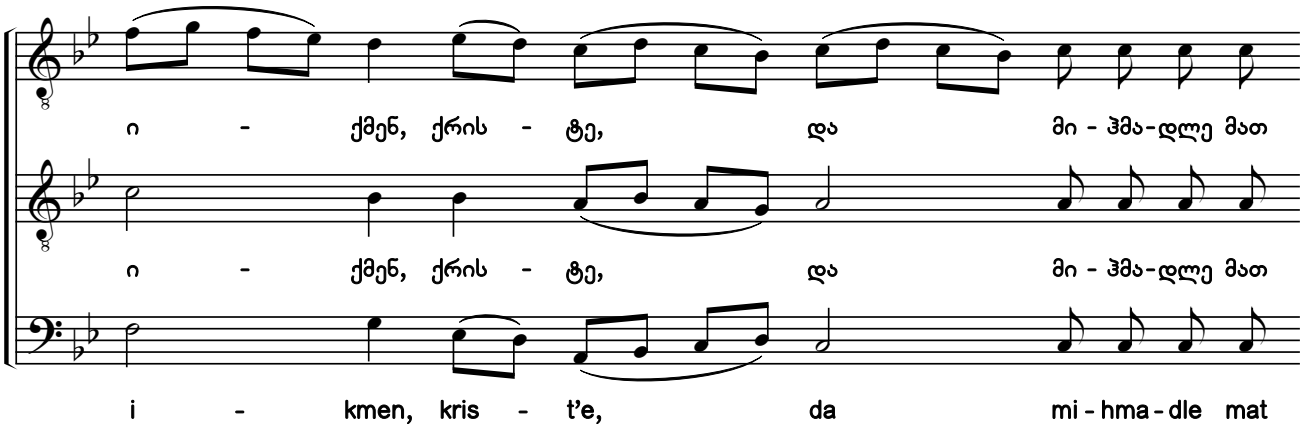

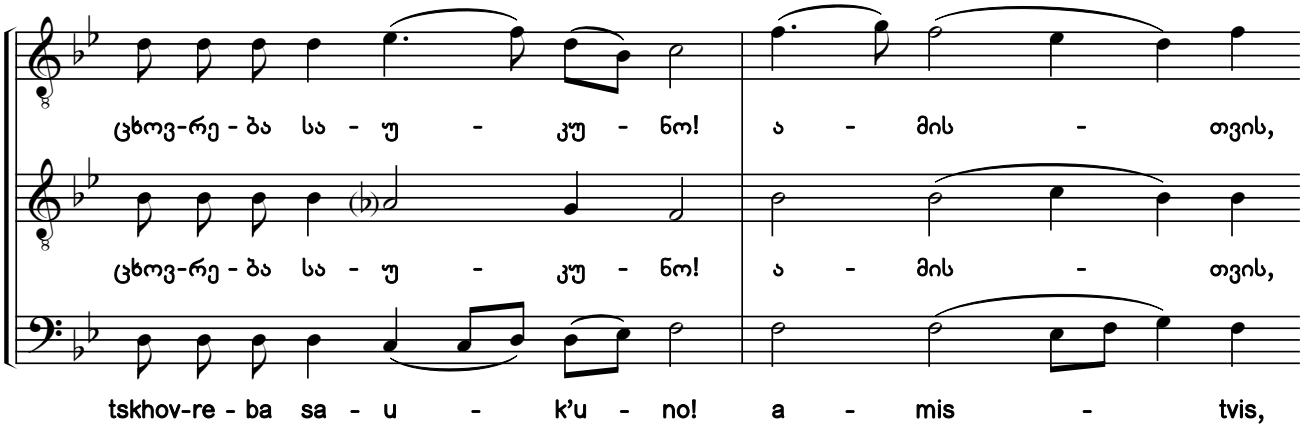

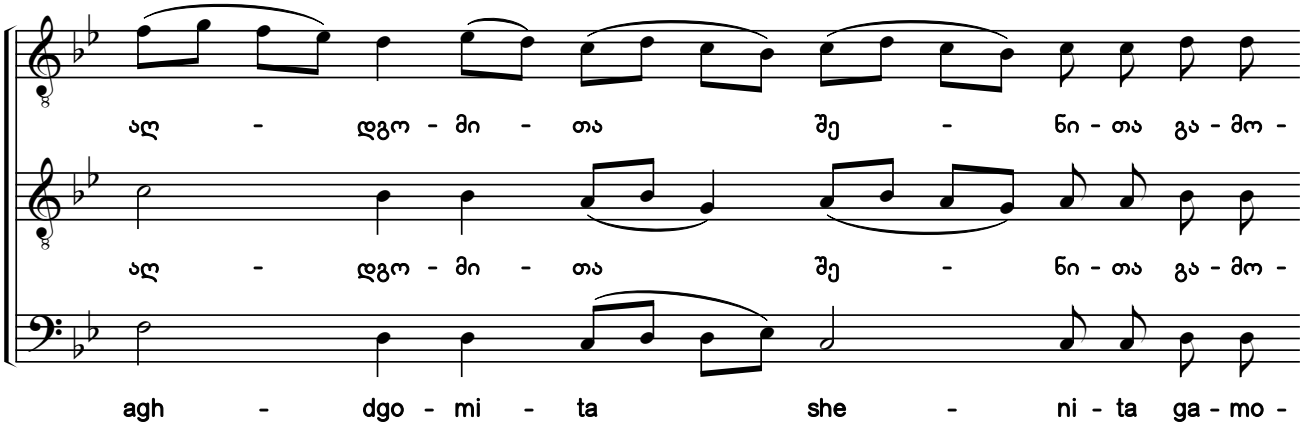

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

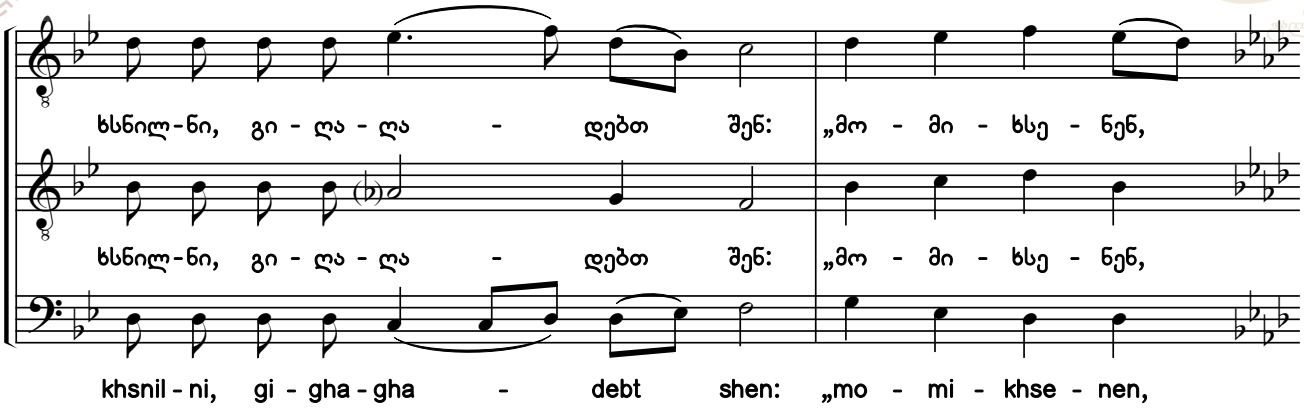

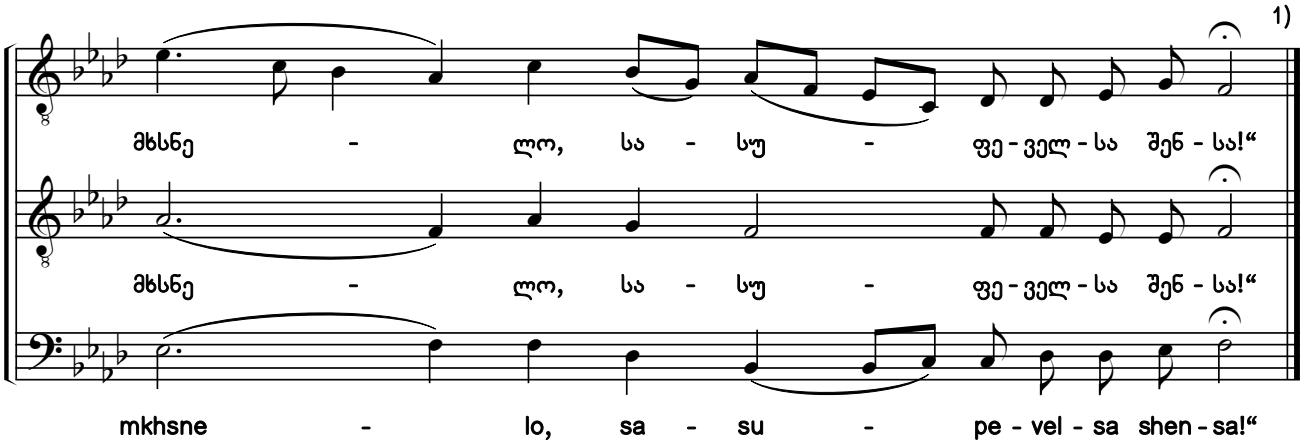

№88 - XI

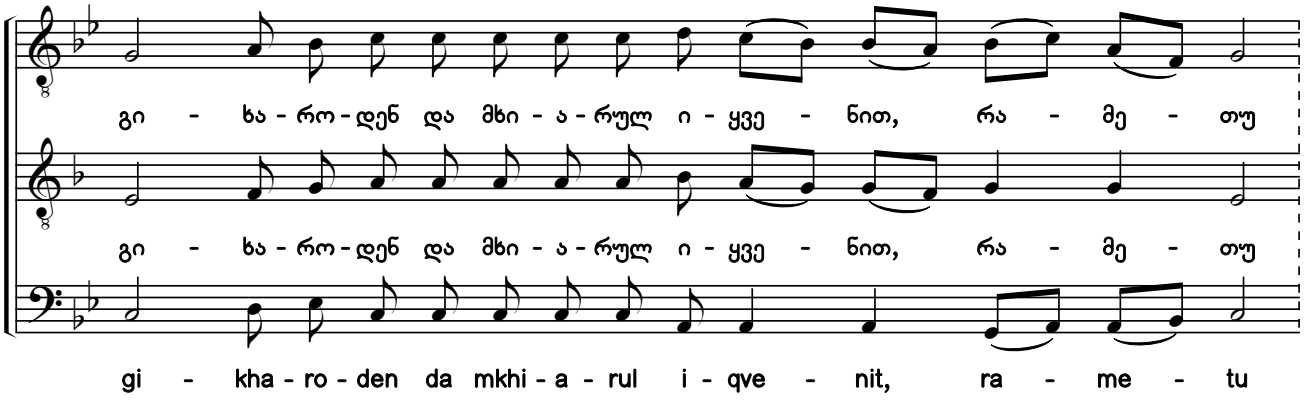

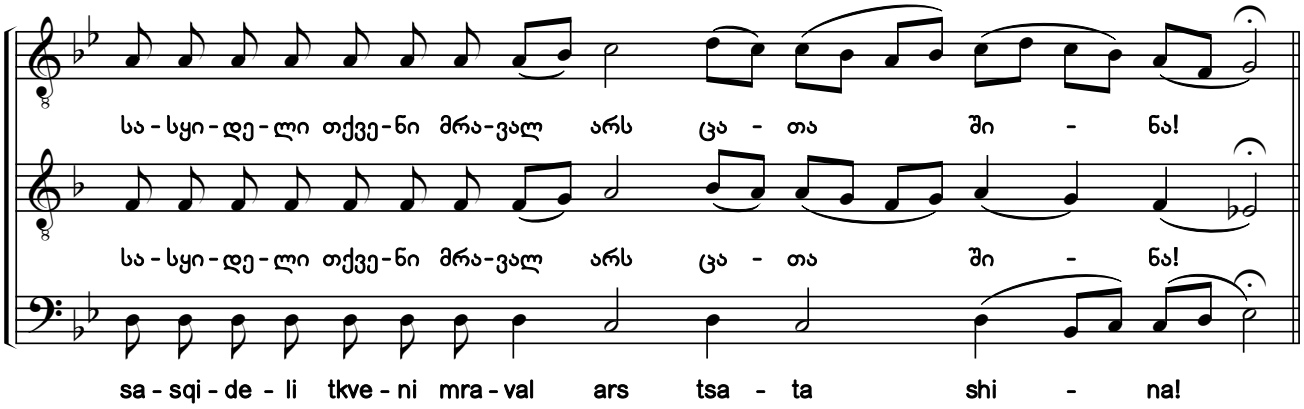

1) რ. ხ. (ხუნდაძე, 2128): „მძიმე ნაშრომია“.

1) R. Kh. (Khundadze, 2128): "A hard work".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

97. ხელით-წერილი იგი, — პირველისა ცოდვისა ჩვენისა[1)]

„მომიხსენენი“ ზ. ხმა დ

O Lord, On the Cross You Have Torn Up the Record of Our Sins

Sticheron 7. Tone 4

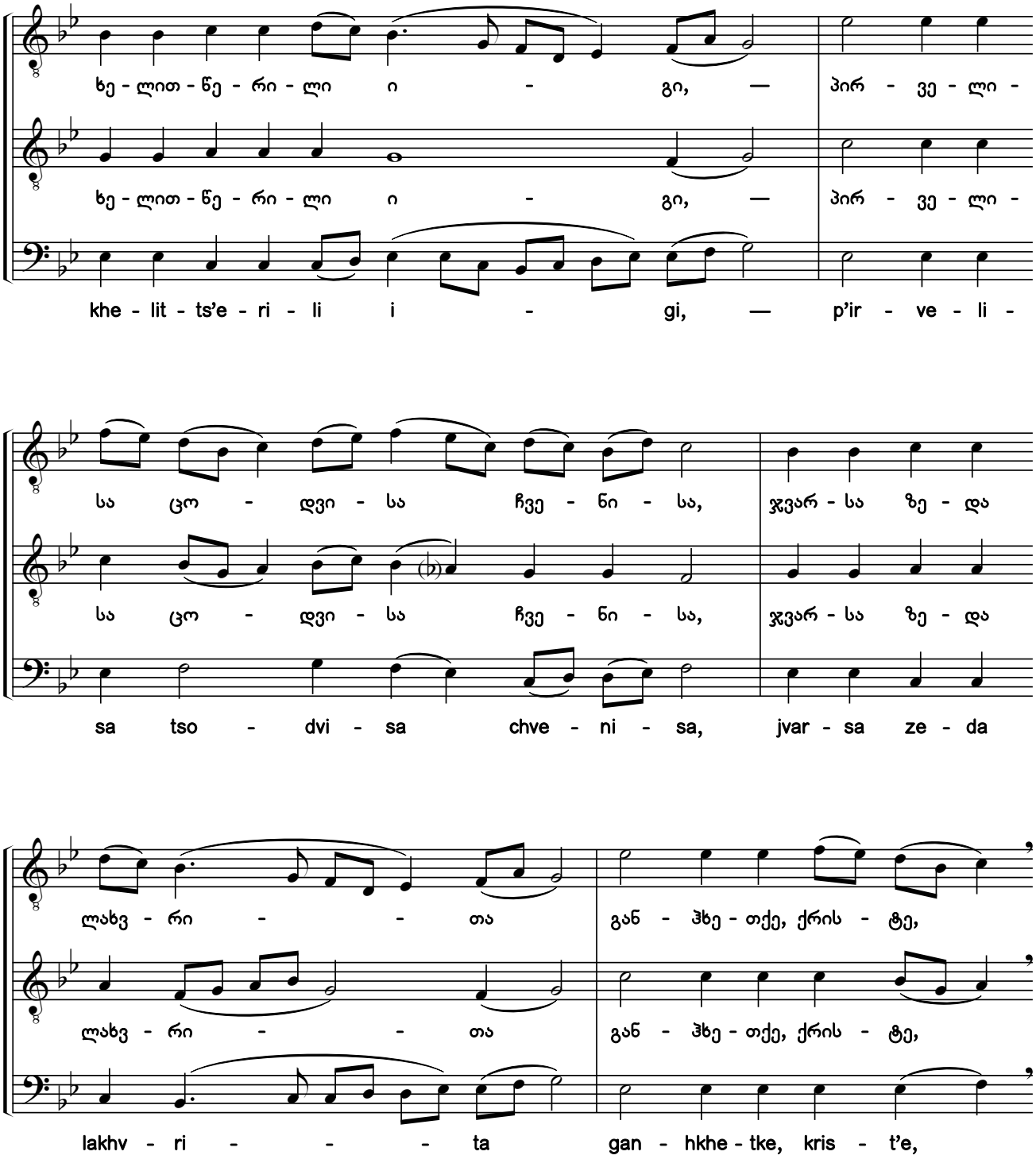

1) ხელნაწერებიდან Q686:58r; ხუნდაძე, 2128:236.

1) From the manuscripts Q686:58r; Khundadze, 2128:236.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

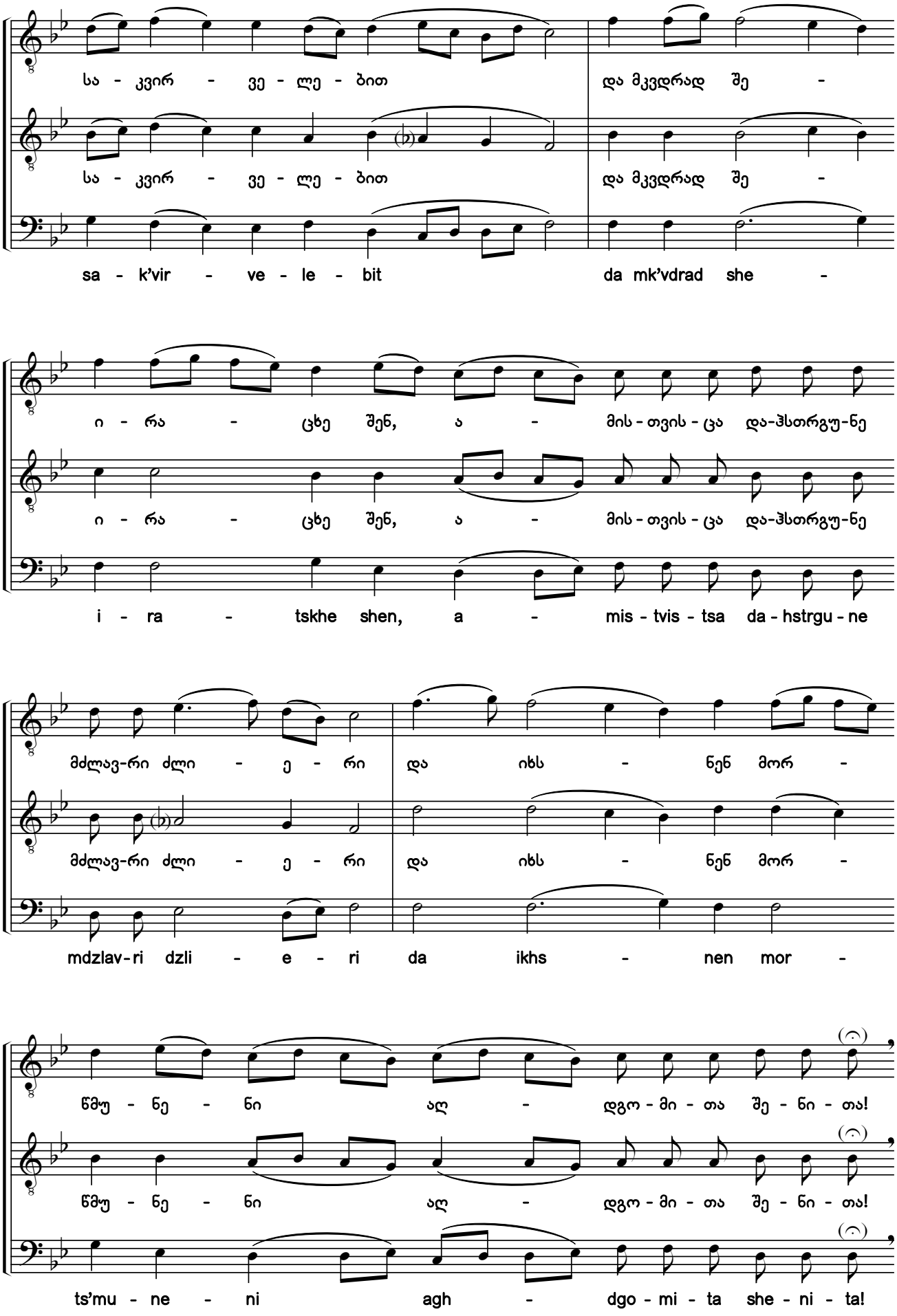

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

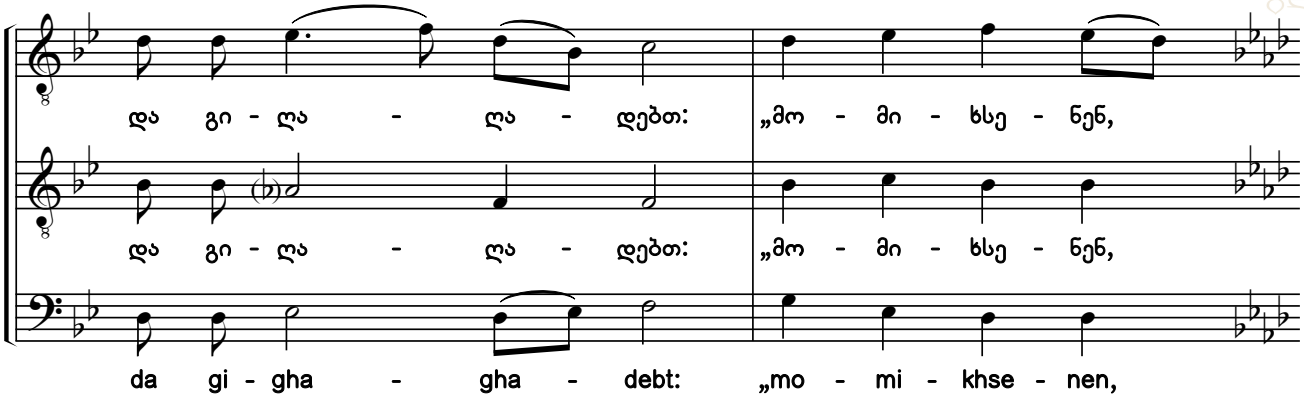

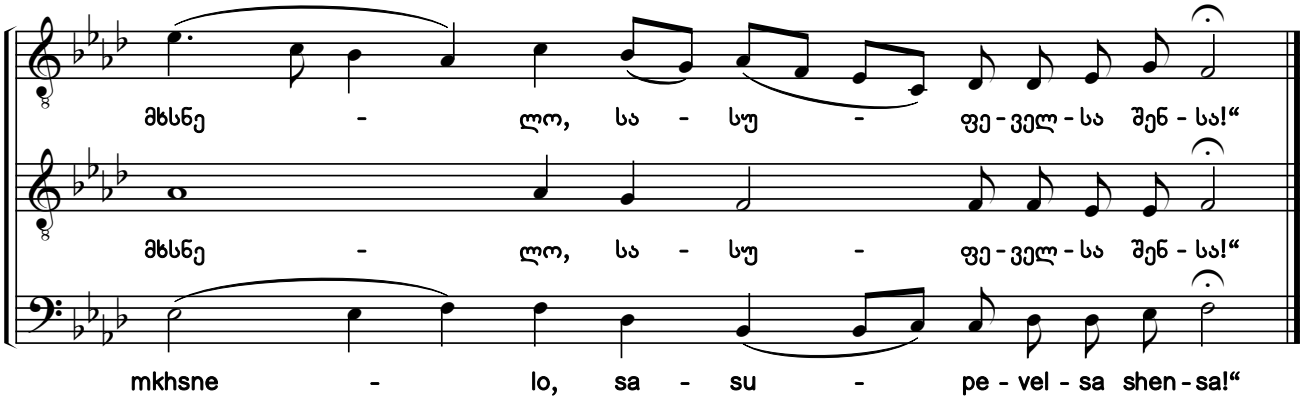

№88 - XII

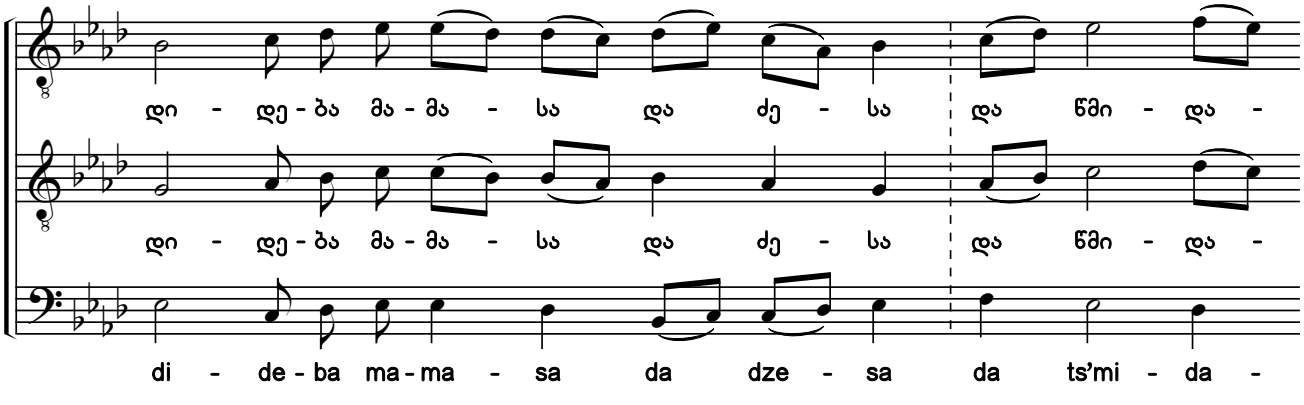

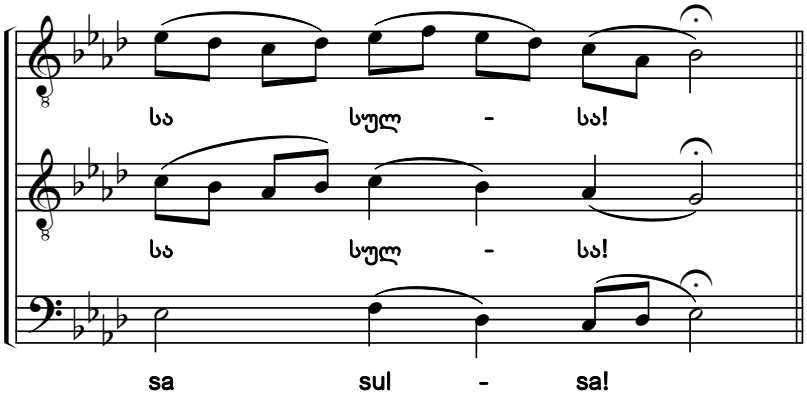

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

98. მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა ჩვენ, ყოველნი [1) 2) 3)]

„მომიხსენენი“ ჱ. ხმა დ

Let Us the Faithful Pray with One Accord

Sticheron 8. Tone 4

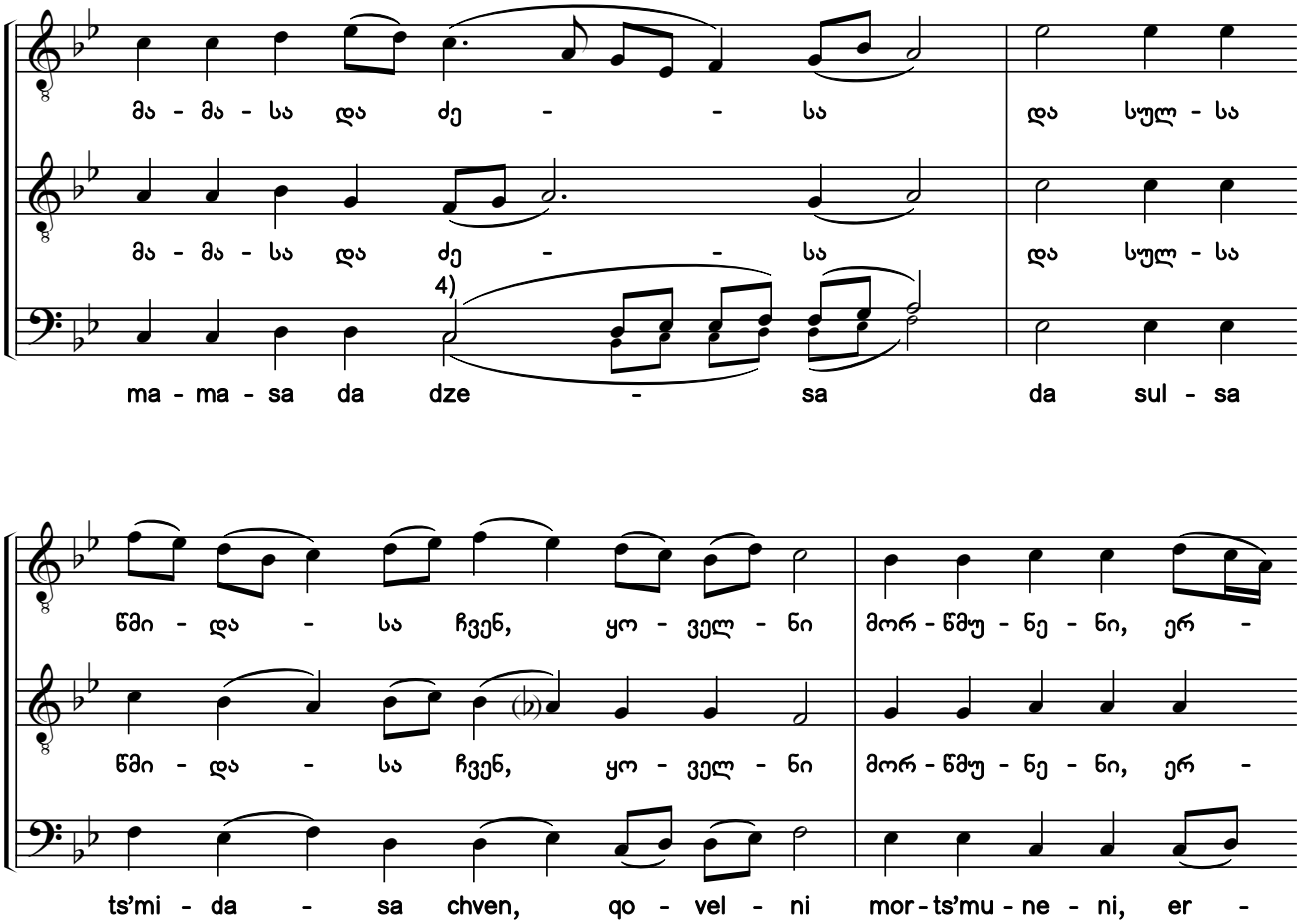

1) ხელნაწერებიდან Q686:59r; ხუნდაძე, 2128:241.

2) №89 დასდებლის მსგავსად, წინამდებარე ჰიმნის ტექსტიც სამგალობლო-სანოტო ხელნაწერებში 2 მელოდიას ეფუძნება. ერთი მათგანი ლიტურგიაზე „მომიხსენენში“ ჩასართავი დასდებლების კორპუსშია, ხელნაწერებიდან: Q674:712 (ანთ., ტ. XXI:40; №22) და Q688:369v (ამ ჰიმნების მელოდია ცისკრის IV ხმის ანტიფონების მელოდიური ფონდიდანაა, პოეტური ტექსტი კი მცირედ განსხვავდება წინამდებარისაგან). მათგან განსხვავებულ და „შეხვეტილიანის“ „მომიხსენენის“ სხვა დასდებლების მელოდიაზეა გაწყობილი წინამდებარე ჰიმნი, ხელნაწერებში Q686:59r და ხუნდაძე, 2128:240. ჩვენ აქ მოგვყავს ამ საგალობლის II, ფ. ქორიძის, რ. ხუნდაძისა და ე. კერესელიძის მიერ „შეხვეტილიანის“ ციკლში შეტანილი ვარიანტი.

3) ხელნაწერში საგალობელი პატარა ტერციით დაბლაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. ხელნაწერის თანახმად, წინამდებარე, ტრანსპონირებულ ვარიანტში სამივე ხმაში *სი, მი, ლა, რე* და *სოლ* ბემოლები უნდა ყოფილიყო.

4) წვრილი შრიფტით მოცემულია ხელნაწერების, ხოლო მსხვილით — ჩვენი ჩამატებული ხმათასვლა.

1) From the manuscripts Q686:59r; Khundadze, 2128:241.

2) Like sticheron #89, the text of the present hymn is also based on two melodies in the notated chant manuscripts. One of them is in the corpus of sticheron verses for the Beatitudes at liturgy, from manuscripts Q674:712 (Anth. Vol. 21:40, #22) and Q688:369v (the melody of these hymns is from the melodic fund of antiphon tone 4 for Matins, the poetic text, however, differs slightly from the present hymn). In comparison to them, the present hymn is arranged to the melody of the Beatitudes stichera for the Passion cycle in manuscripts Q686:59r and Khundadze, 2128:240. Here is this hymn's 2nd variant included in the Passion cycle by P. Koridze, R. Khundadze, and E. Kereselidze.

3) The chant is notated a minor third lower in the manuscript without any accidentals. According to the manuscript, B flat, E flat, and A flat should have been in all three voices in the present transposed variant.

4) That shown in the smaller script is from the manuscripts, whereas that shown in the larger script is the voice leading added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

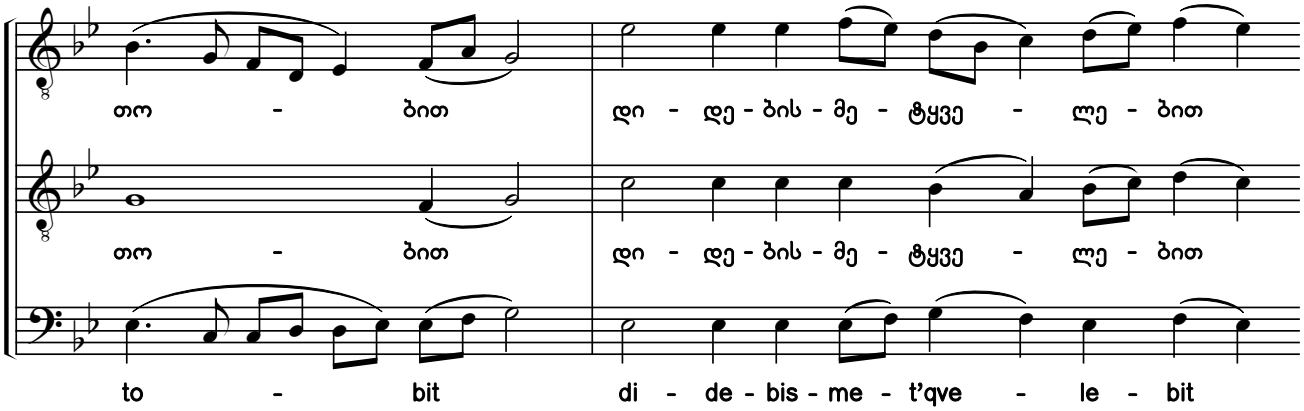

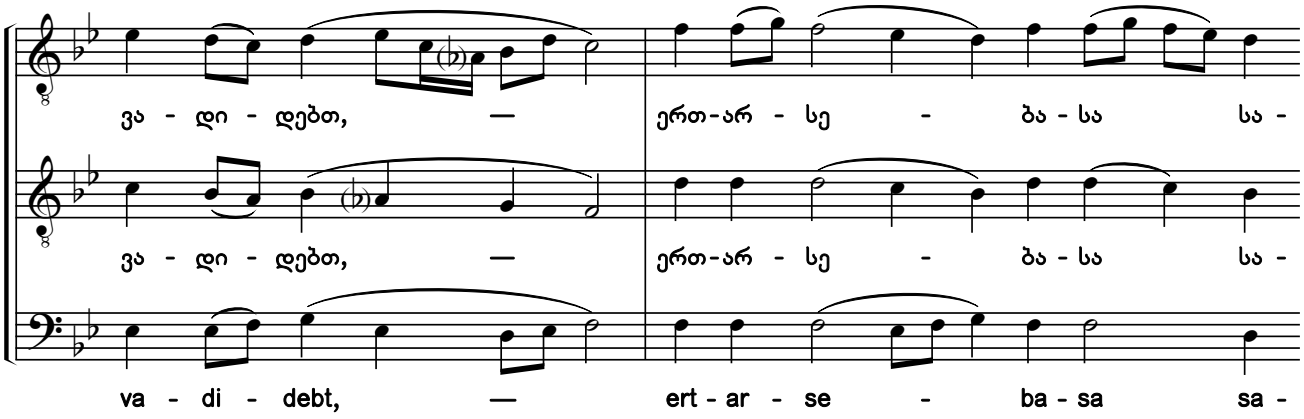

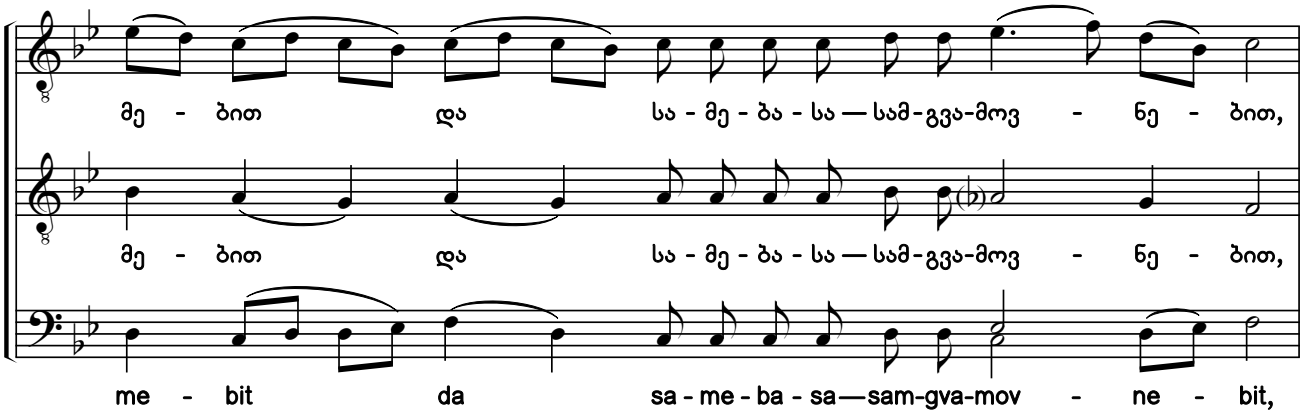

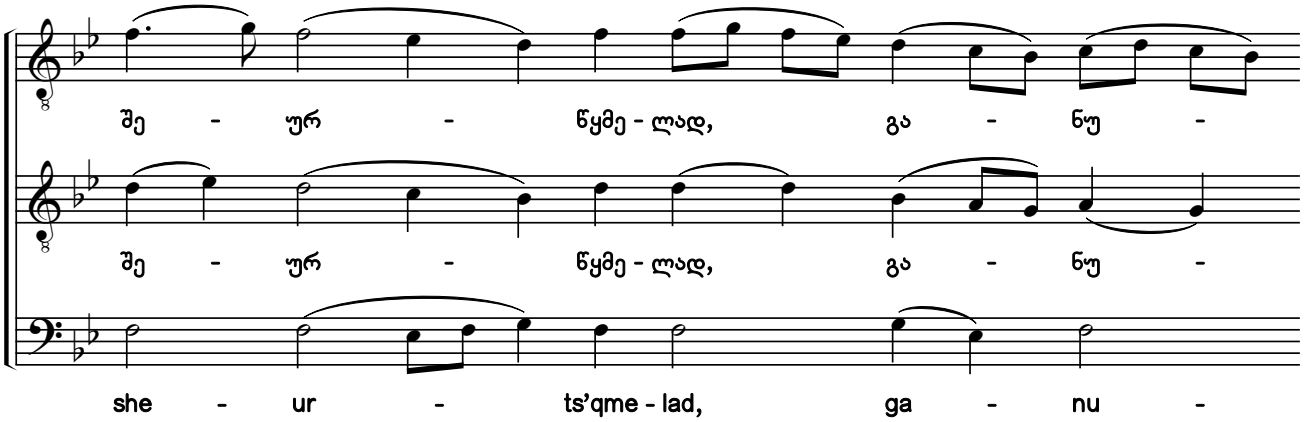

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

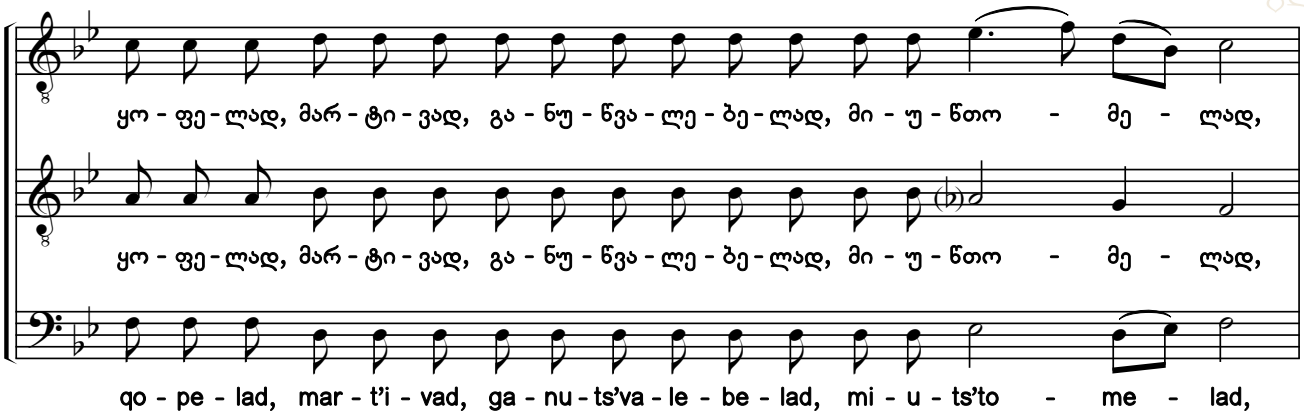

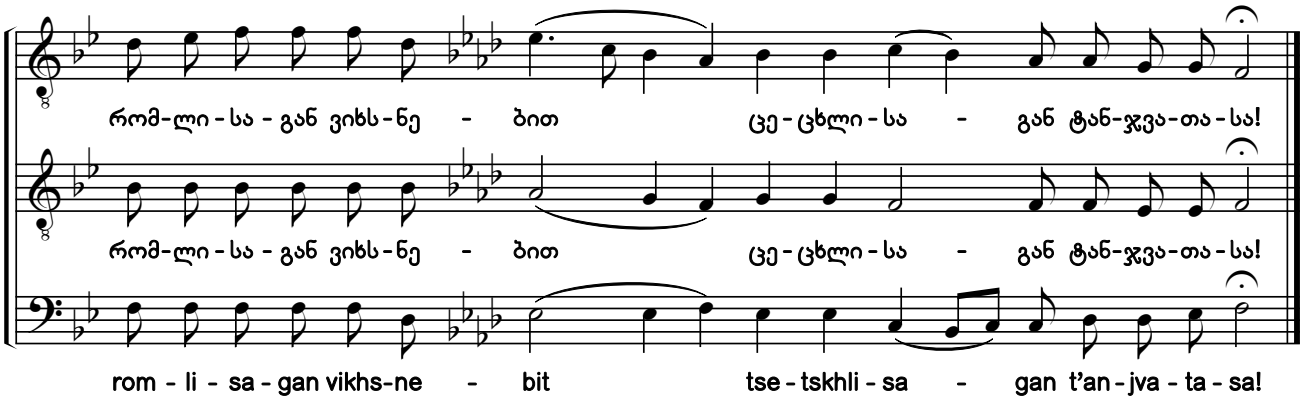

№88 - XIII

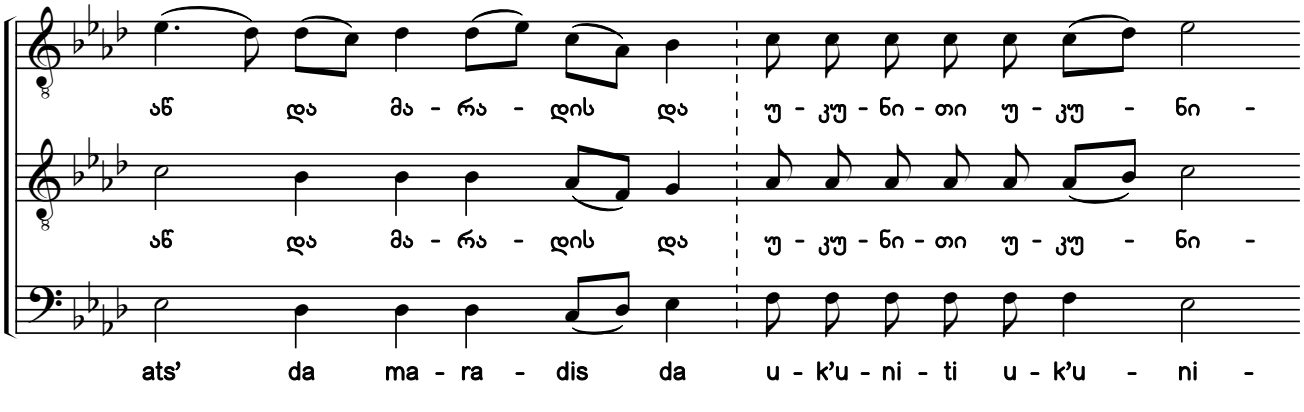

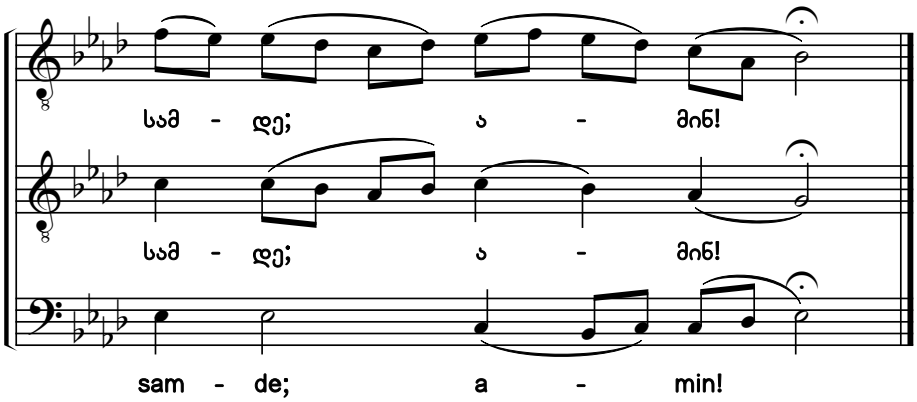

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

99. დედასა შენსა, ქრისტე[1) 2) 3)]

ღმრთისმშობლისა. ხმა დ

O Christ, We Offer You as Intercessor

Theotokion. Tone 4

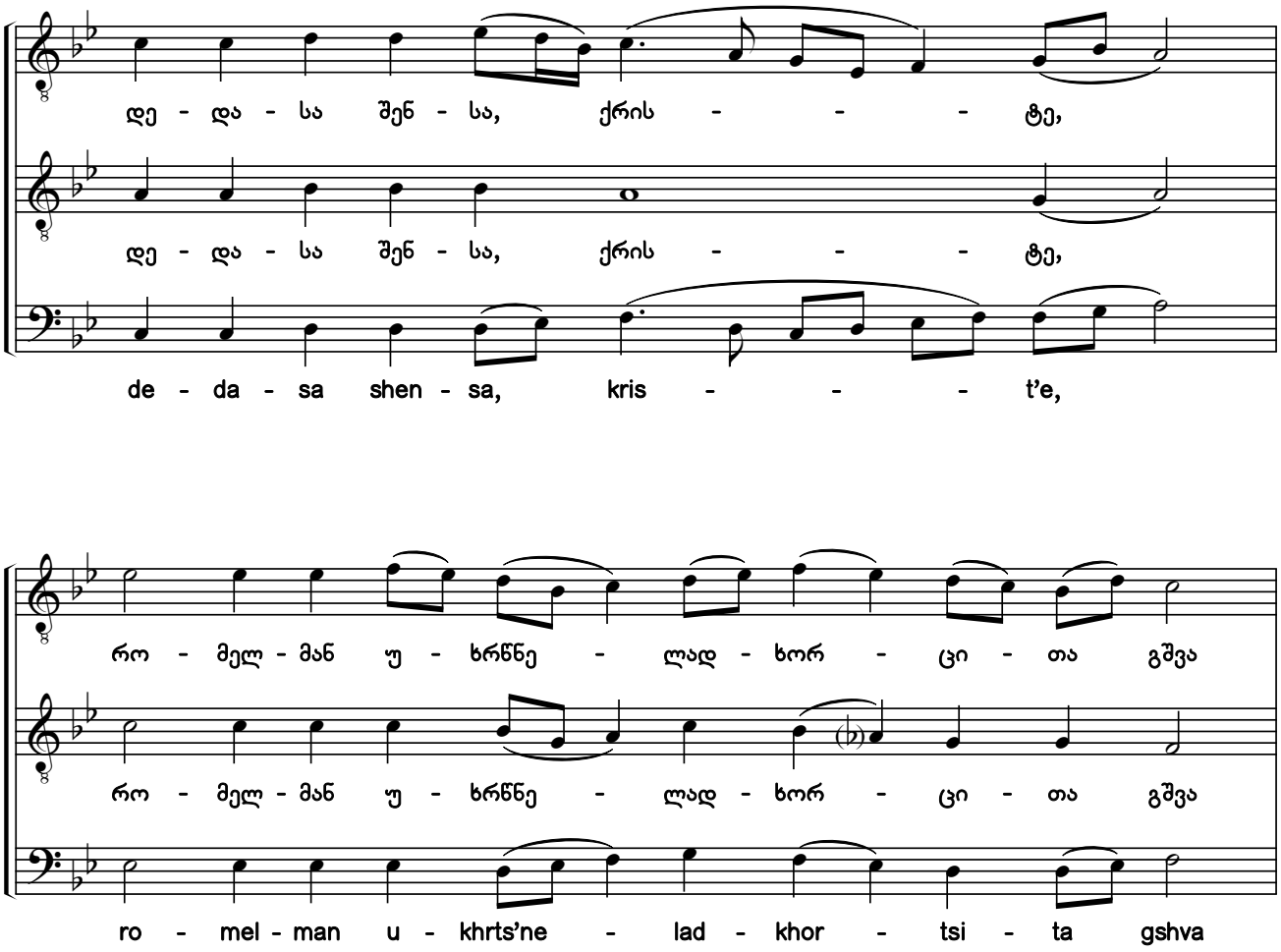

1) ხელნაწერებიდან Q686:60v; ხუნდაძე, 2128:245.

2) წინამდებარე ჰიმნიც 2 სხვადასხვა მელოდიაზეა გაწყობილი ხელნაწერებში — დ ხმის ანტიფონების ჰანგით მოცემულია ხელნაწერებში Q674:714 (ანთ., ტ. XXI:43; №24) და Q688:371r, ხოლო „შეხვეტილიანის“ ქორიძე-ხუნდაძე-კერესელიძისეულ ჩანაწერებში აქ წარმოდგენილი მელოდიაა.

3) ხელნაწერში საგალობელი პატარა ტერციით დაბლაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. ხელნაწერის თანახმად, წინამდებარე, ტრანსპონირებულ ვარიანტში სამივე ხმაში *სი, მი, ლა, რე* და *სოლ* ბემოლები უნდა ყოფილიყო.

1) From the manuscripts Q686:60v; Khundadze, 2128:245.

2) The present hymn is arranged to 2 different melodies in the manusccripts - with the melody of antiphon tone 4 in manuscripts Q674:714 (Anth. Vol. 21:43, #24) and Q688:371r, whereas with the melody presented here in manuscripts of the Passion cycle by Koridze, Khundadze, and Kereselidze.

3) The chant is notated a minor third lower in the manuscript without any accidentals. According to the manuscript, B flat, E flat, and A flat should have been in all three voices in the present transposed variant.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

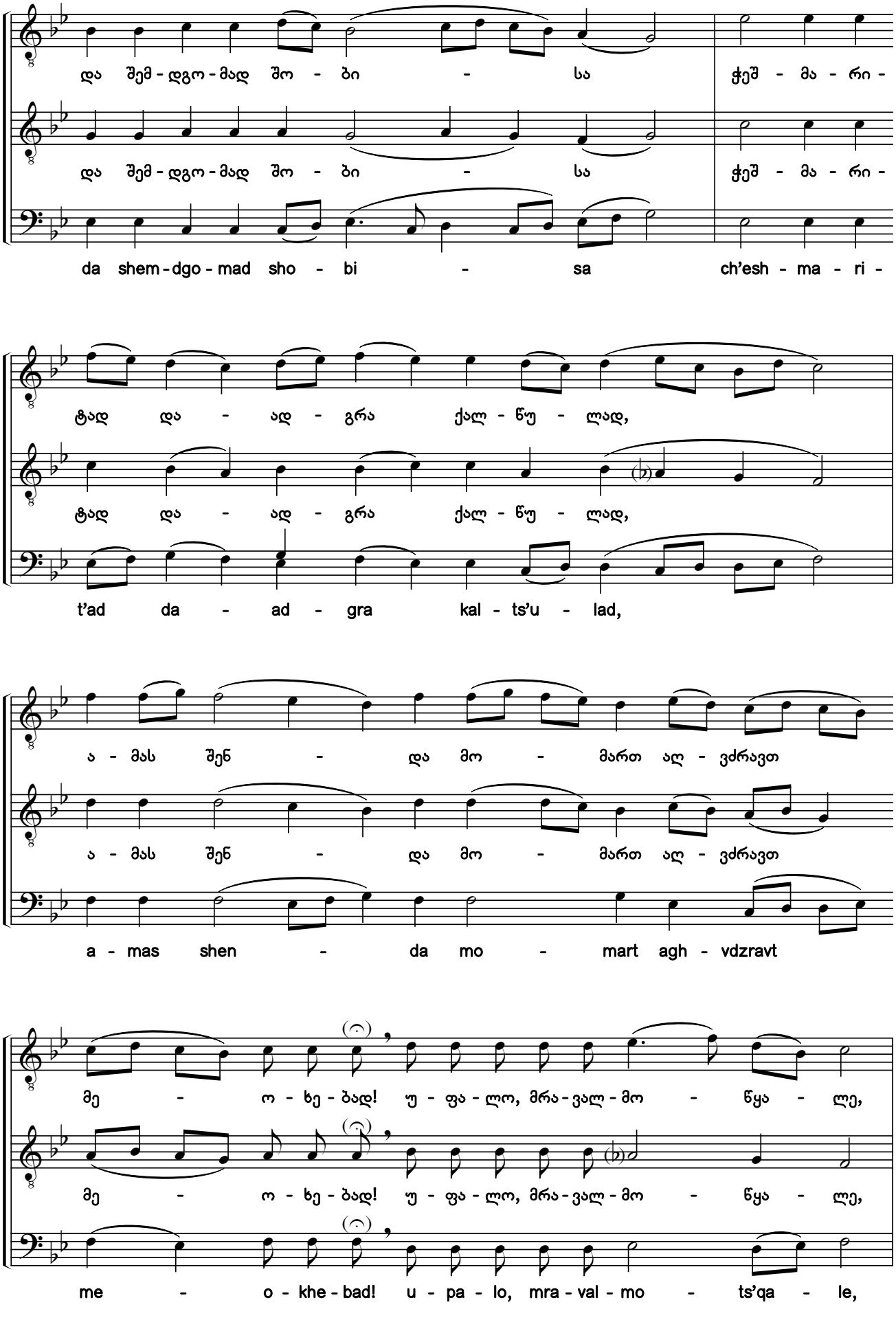

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

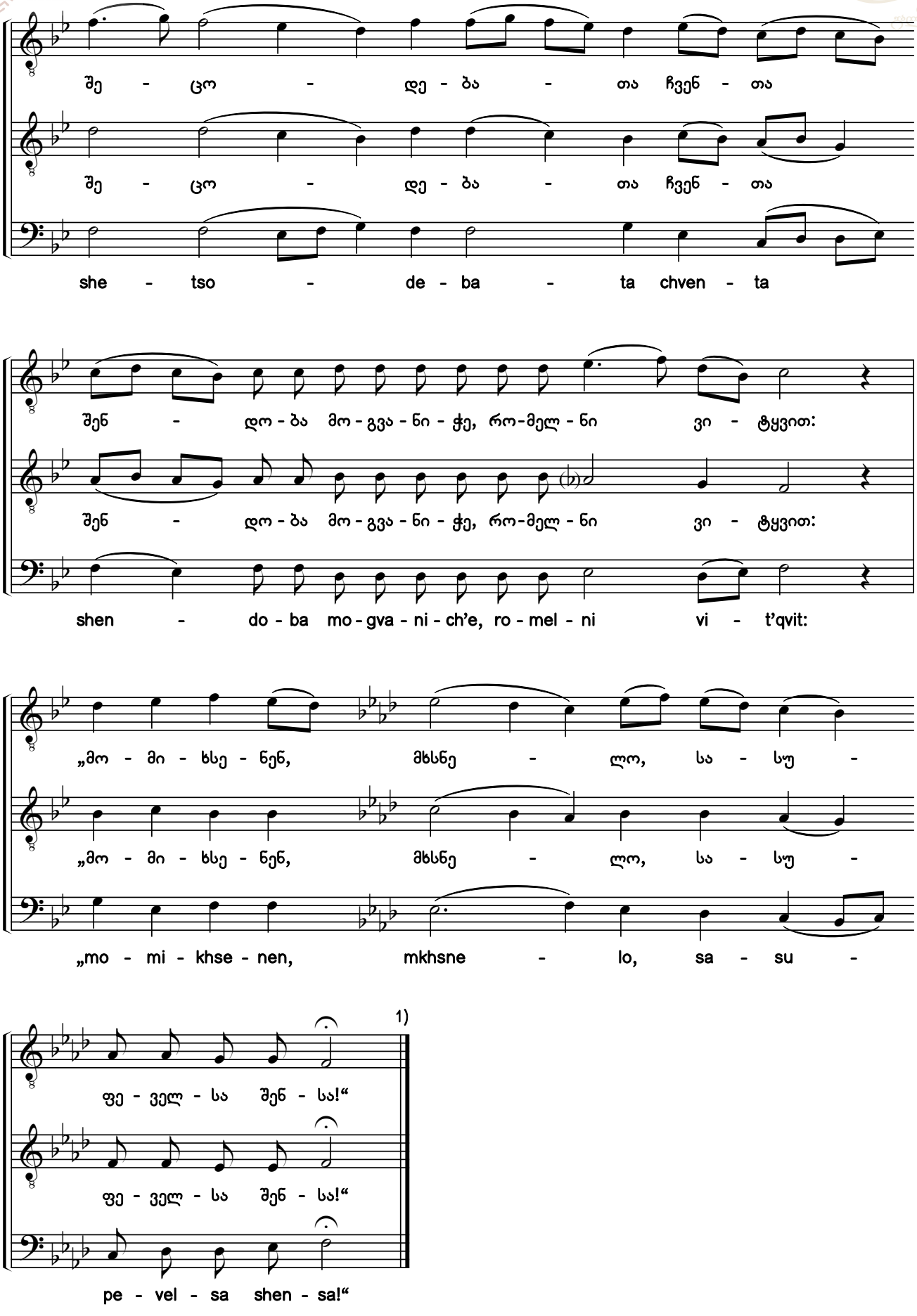

1) „შეხვეტილიანის“ შემცველი ხუნდაძის ხელნაწერი 2128 აქ, ამ ჰიმნით მთავრდება.

1) Khundadze's manuscript 2128 containing the Passion cycle ends here with this hymn.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

100. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის [1)]

წარდგომა. ხმა დ

They Divided Up My Garments

Prokeimenon. Tone 4

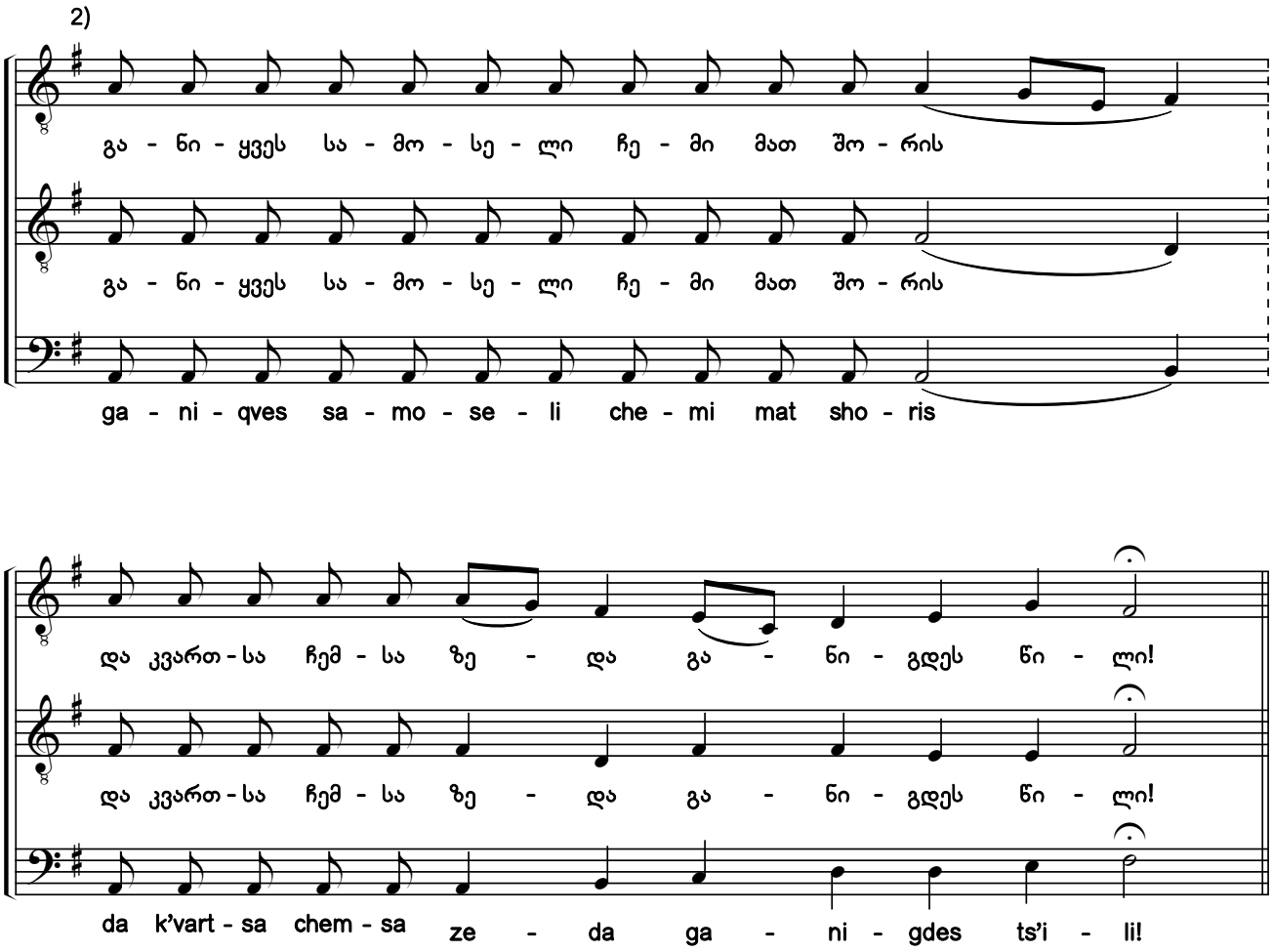

1) ხელნაწერიდან Q686:62r.

2) ხელნაწერში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

1) From the manuscript Q686:62r.

2) In the original manuscript, the chant is notated without accidentals in the key signature.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

მუხლი:
Verse:

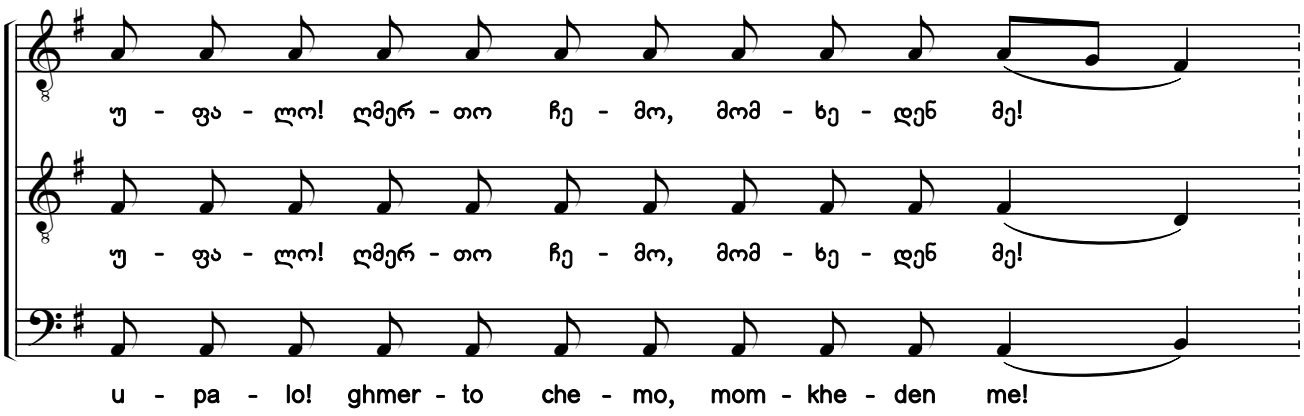

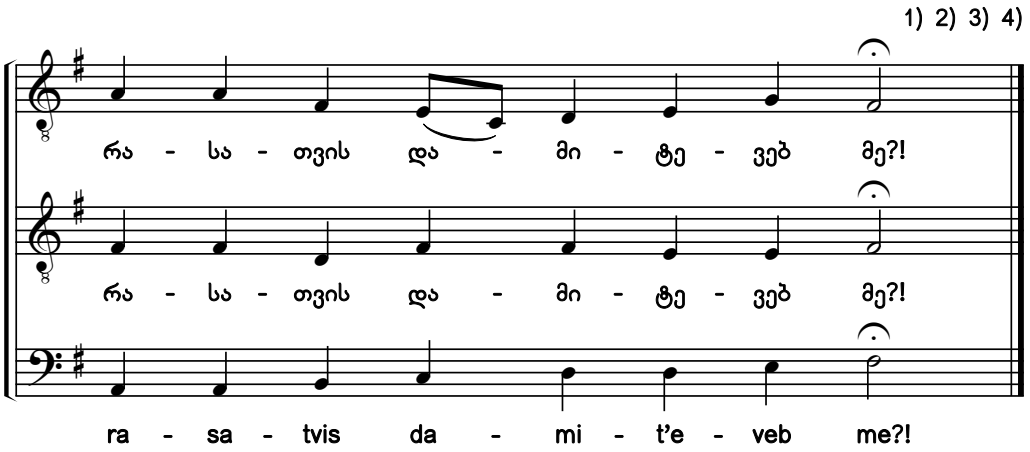

1) რ. ხ.: „აქ გათავდა შეხვეტილიანი. იწყება საგალობელნი“.
2) რ. ხ.: „ამ დიდი პარასკევის საგალობელის, რომელსაც, ყველას ერთად „შეხვეტილიანი“ ჰქვია, ამის მცოდნე მგალობელი ახლა აღარ არის. დიდებული საგალობლებია და მშვიდი.
განსვენება და სასუფეველი ქორიძეს და ან. დუმბაძეს ამის დაწერისთვის. რ. ხუნდაძე“.
3) ხელნაწერ Q686-ში ამის შემდეგ სხვადასხვა დღესასწაულისა და განგების რამდენიმე საგალობელია ნოტირებული, რომლებიც ანთოლოგიის სხვა ტომებში დაიბეჭდება.
4) როგორც ყველა სხვა წარდგომა, წინამდებარეც ანტიფონურ-რესპონსორული აგებულებისაა: I გუნდი ასრულებს I მუხლს, რომელსაც იმავეთი უპასუხებს II გუნდი; შემდეგ, I გუნდი ასრულებს II მუხლს, რასაც II გუნდი რეფრენული I მუხლით პასუხობს. ამის შემდეგ, ორივე გუნდი ასრულებს კვლავ I მუხლს — ან თითო ნახევარს ანტიფონურად, ან ერთობლივად
1) R. Kh.: "Here the Passion cycle ends. The chants begin".
2) R. Kh. (Q686): "There is now no longer any chanter who knows these chants of Great Friday, collectively called the Passion cycle. These are magnificent, calm chants. Repose and the kingdom of God to Koridze and A. Dumbadze for notating these. R. Khundadze".
3) Several chants for various feast days and services are shown after this in manuscript Q686 which are printed in the last part of this collection.
4) Several chants for various feast days and services are shown after this in manuscript Q686 which will be printed in other volumes of the anthology.
5) Like all other prokeimena, the present one is also constructed as a responsorial antiphon: the first choir performs the 1st verse, answered by the second choir with the same verse; then the first choir performs the 2nd verse, followed by the second choir chanting the 1st verse as a refrain. After this both choirs perform the 1st verse again - together, or with each antiphonically chanting half a verse.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

101. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის [1)]

წარდგომა. ხმა დ

They Divided Up My Garments

Prokeimenon. Tone 4

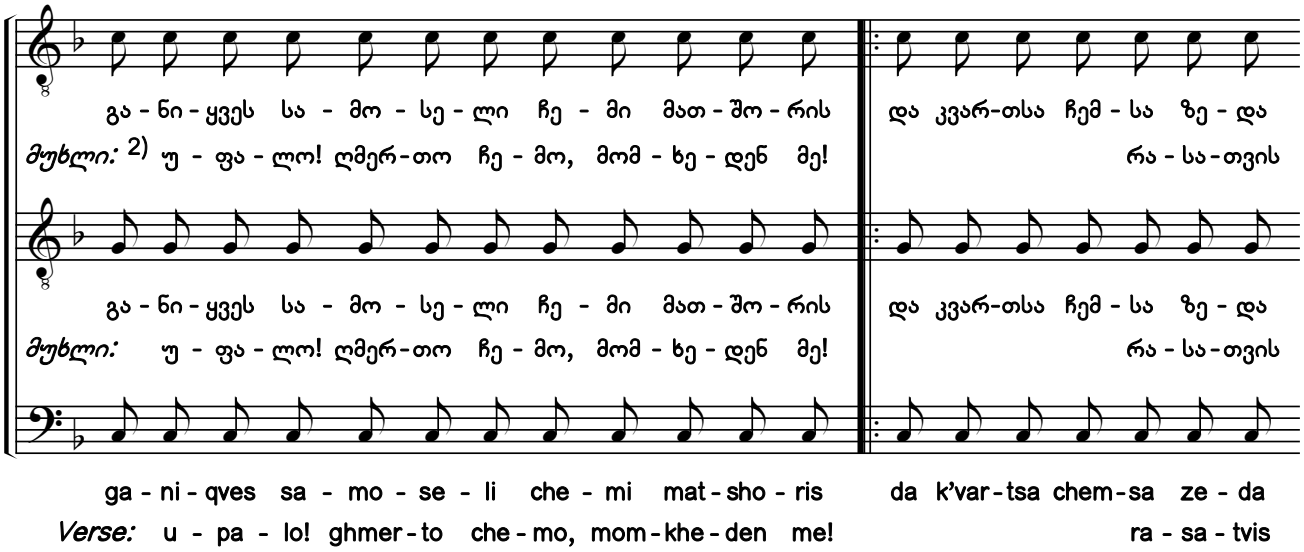

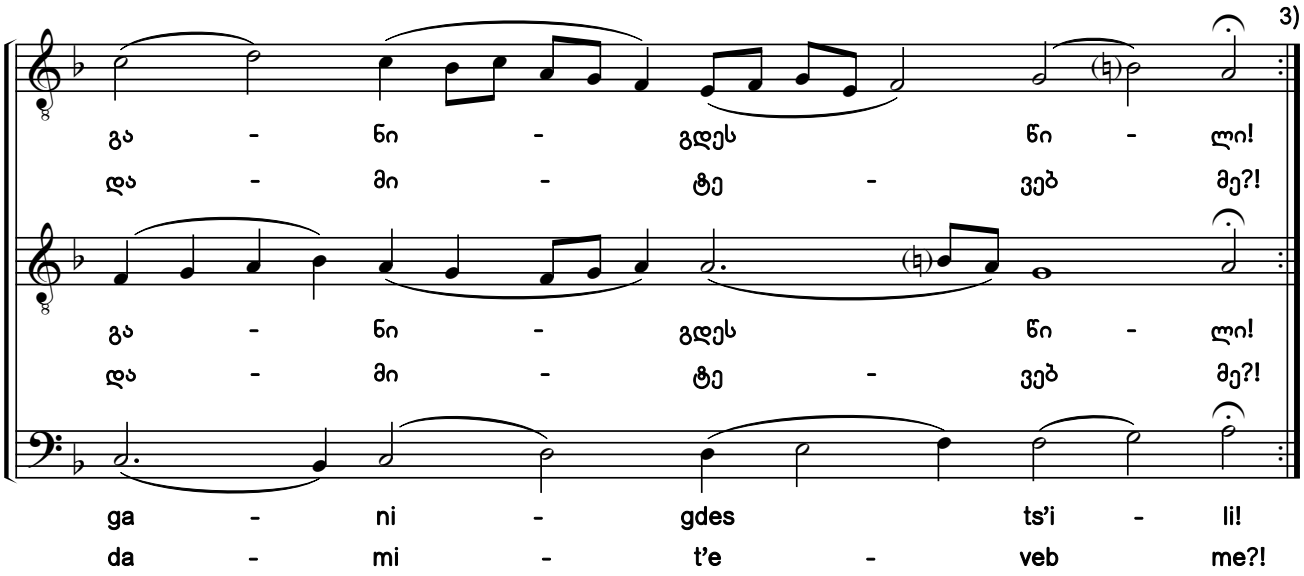

1) ხელნაწერიდან Q673:0625 (ანთ., ტ. XV:640, №246).
2) წარდგომის მუხლი ჩვენი გაწყობილია.
3) ამის შემდეგ, იკითხება VII სახარება, 50-ე ფსალმუნი და VIII სახარება.
1) From the manuscript Q673:0625 (Anth. Vol. 15:640, #246).
2) The prokeimenon verse has been arranged by the editors
3) The 7th Gospel, Psalm 50, and the 8th Gospel are read after this.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

სამ-საგალობელი, ქმნილი უფლისა კოსმასი
Three-canticled Canon by St. Kosmas

102. შენდა აღვიმსთობ [1) 2)]

ძლისპირი. გალობა ე. ხმა ვ

I Seek You Early in the Morning

Heirmos. Canticle 5. Tone 6

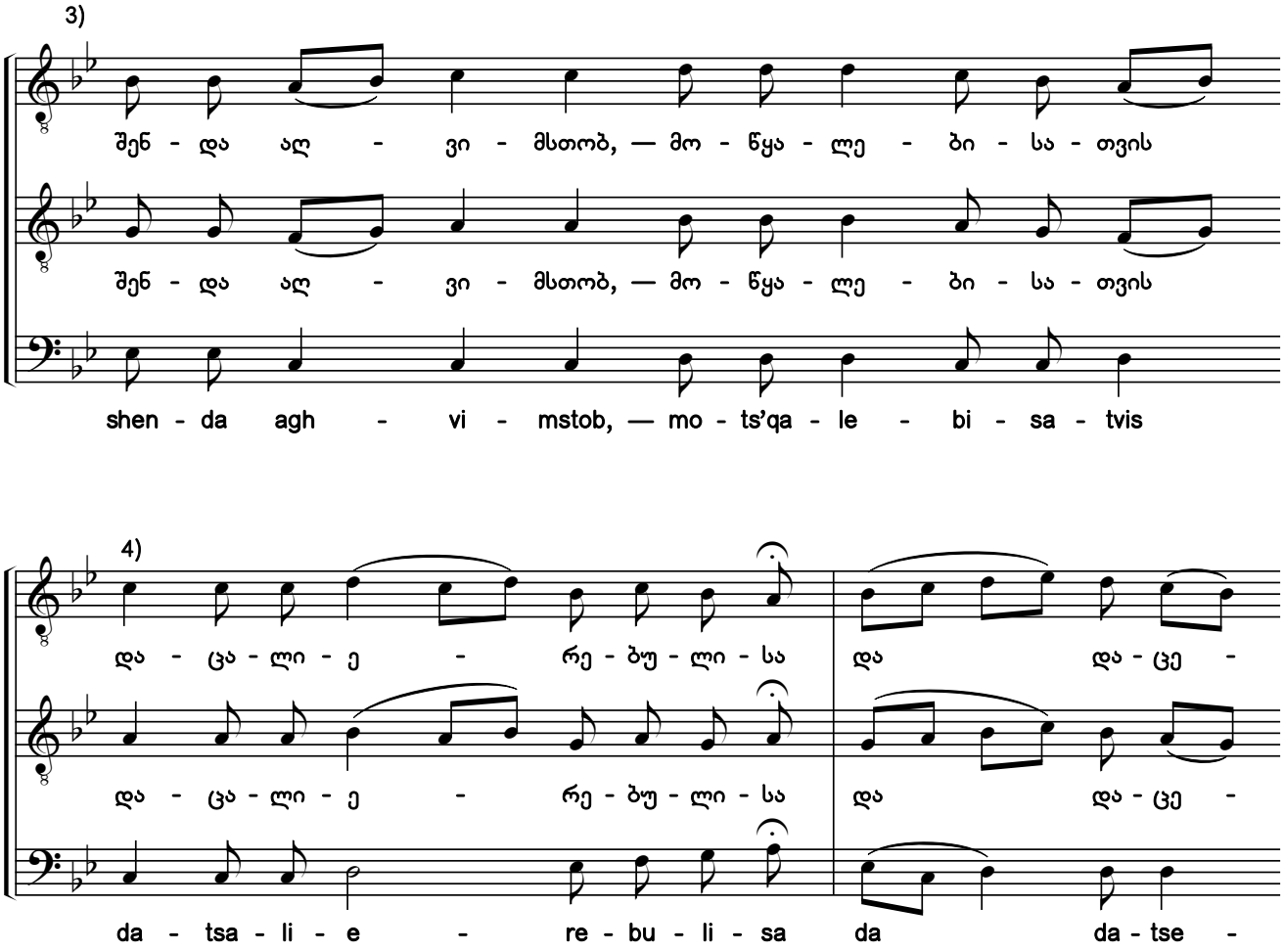

1) „მარხვანი“: და მეყუსეულად ვჰგალობთ სამ-საგალობელსა, ქმნილსა უფლისა კოსმასი. სძლის-პირი ორ-ორ-გზის, ხოლო ტროპარნი იბ [12] და უკანასკნელ სძლის-პირი ორთავე გუნდთა ერთად. ხოლო კიდურ-წერილობა სამ-საგალობელისა არს *„პრო სავვატონ ტე“* რომელ არს „ხოლო პირველ შაბათს“.

2) ხელნაწერებიდან Q689:107v (ანთ., ტ. VIII:373, №187); ხუნდაძე, 2127:553.

3) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

4) „მარხვანში“ აქ არის „დაცემულისა მის, დაცალიერებულისა და ვნებათამდე უვნებელად შთამოსრულისა!“

1) Triodion: "And then we immediately sing the three-canticled canon by St. Kosmas. The heirmois are sung two times each, whereas the 12 troparia and the last heirmois are done by both choirs together. Then the end of the three-canticled canon is "Pro Savvaton Te", which is "Whereas on the First Sabbath".

2) From the manuscripts Q689:107v (Anth., Vol. VIII:373, #187); Khundade, 2127:553..

3) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.

4) Here in the Triodion is *"datsemulisa mis, datsarielebulisa da vnebatamde uvnebelad shtamosrulisa!"*.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

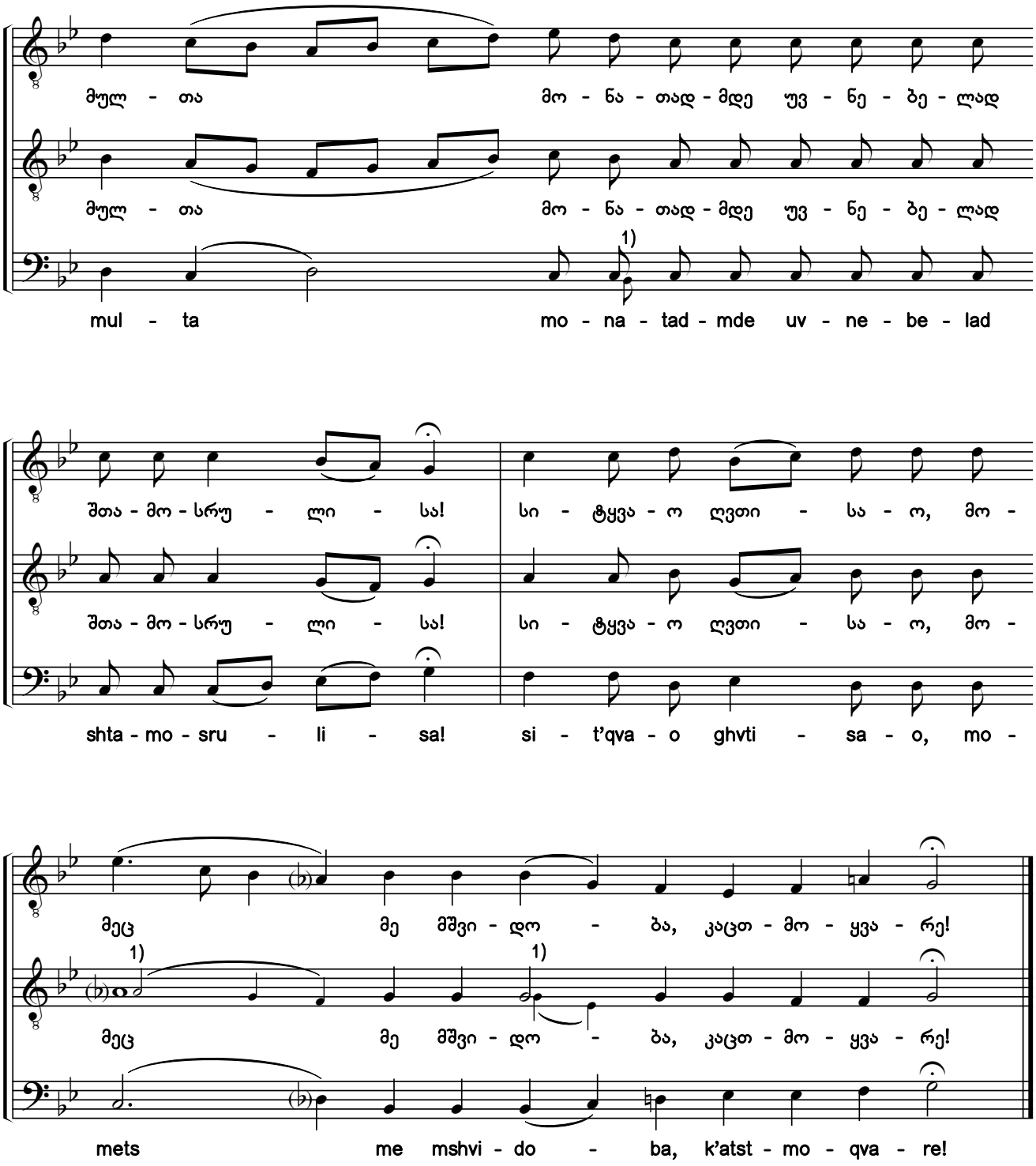

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2127.

1) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2127 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

103. ფერხ-განბანილნი, წინათ განწმედილნი [1)]

ე ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ

Their Feet Were Washed and in Preparation They Were Cleansed

The 1st troparion of Canticle 5. Tone 6

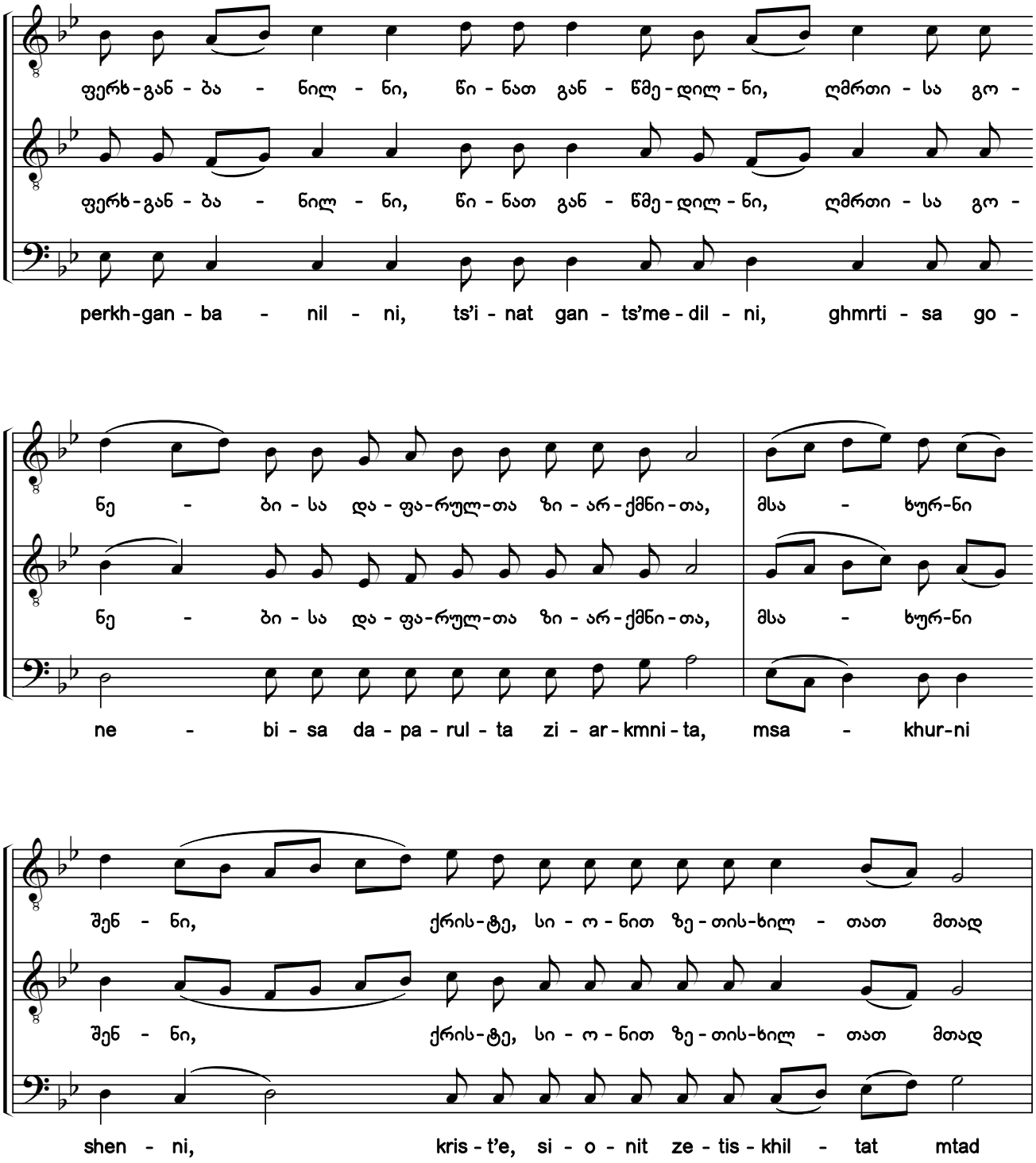

1) წინამდებარე ტომში მოცემული ყველა გადასათქმელი ჩვენი გაწყობილია მათი ძლისპირების მუსიკაზე.

1) All the troparia verses in the present volume have been arranged to the music of their heirmois by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

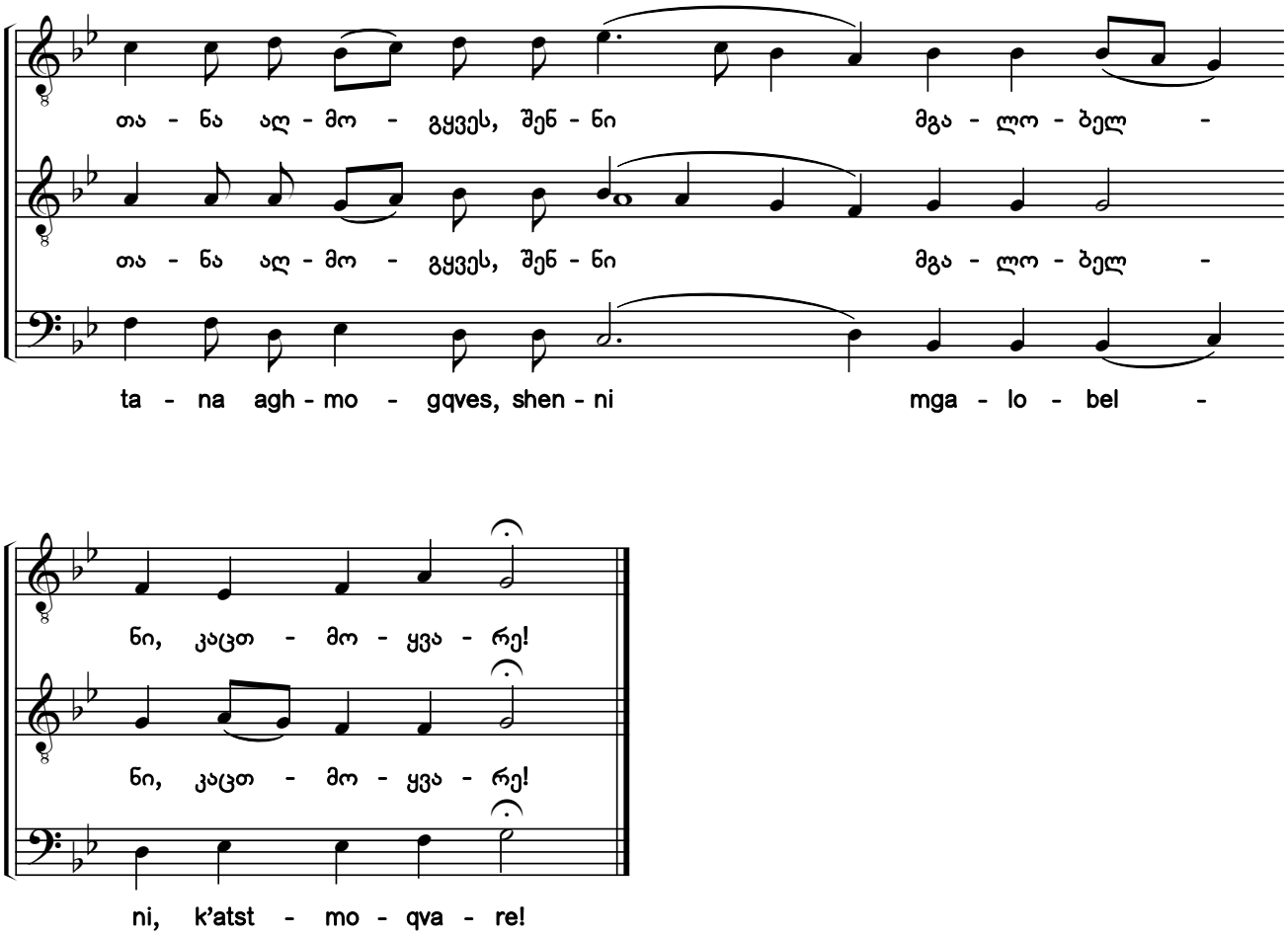

104. „ჰრიდეთ!“— ეტყოდი

ე ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ

"See That You Not Be Troubled, My Friends"

The 2nd troparion of Canticle 5. Tone 6

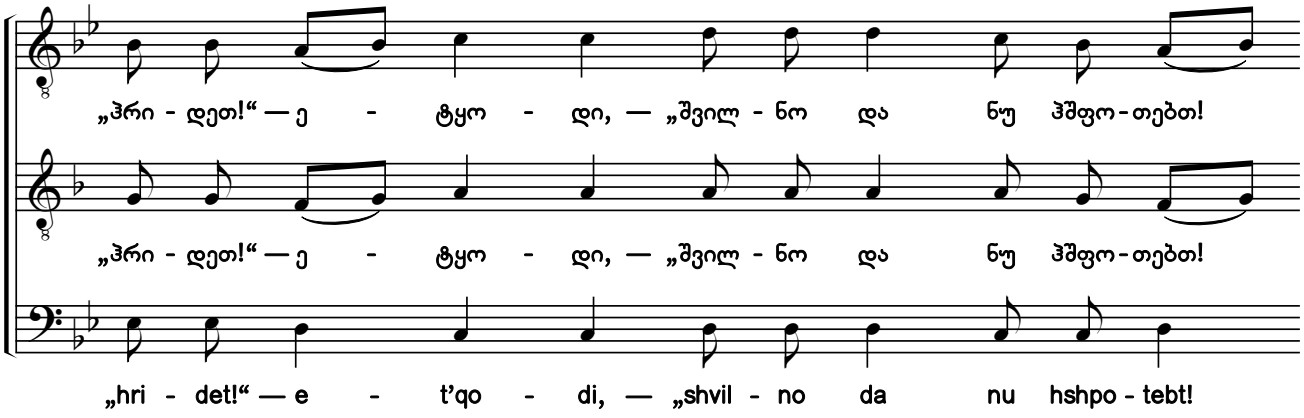

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

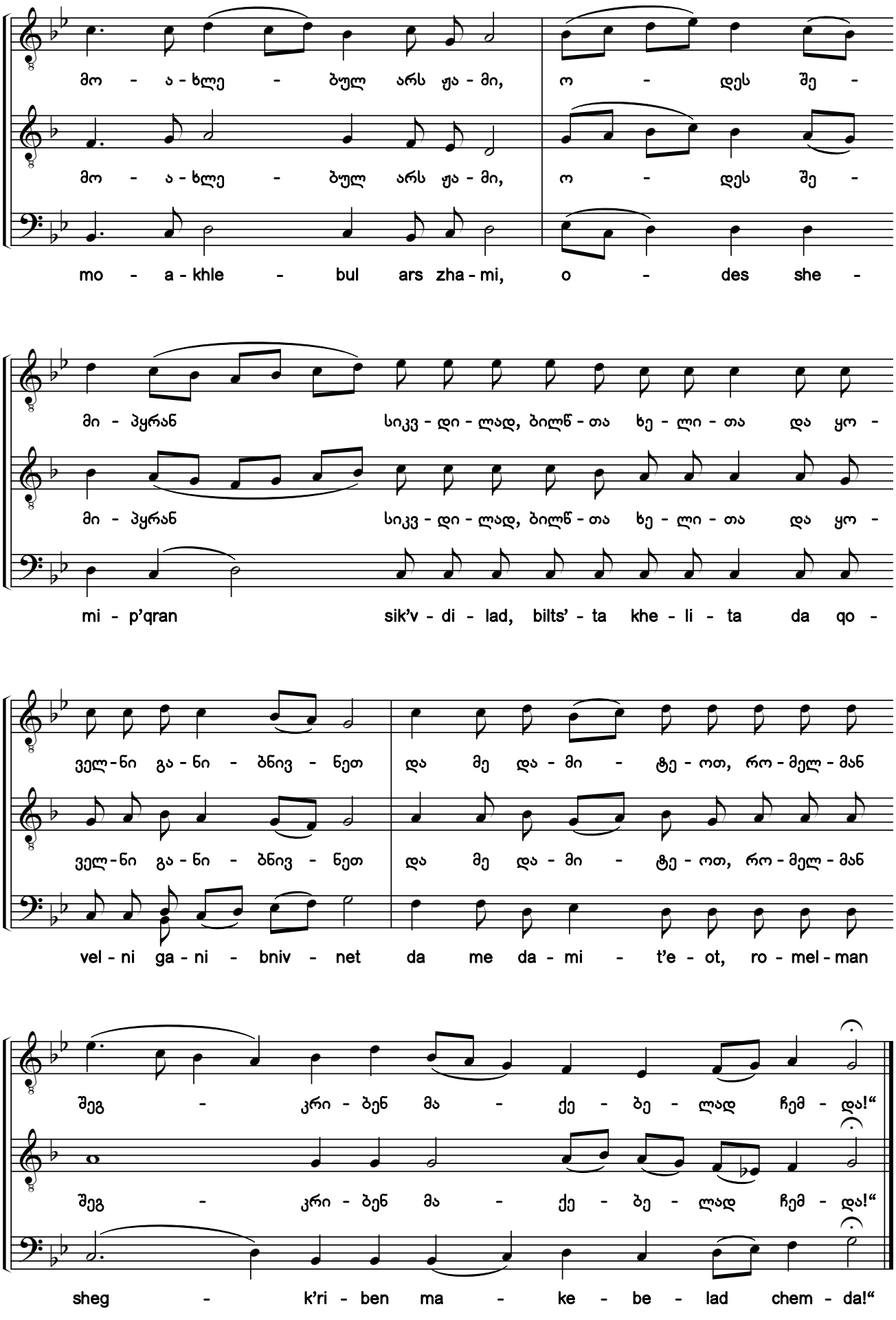

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

105. ფერხ-განბანილნი, წინათ განწმედილნი

ე ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ

Their Feet Were Washed and in Preparation They Were Cleansed

The 1st troparion of Canticle 5. Tone 6

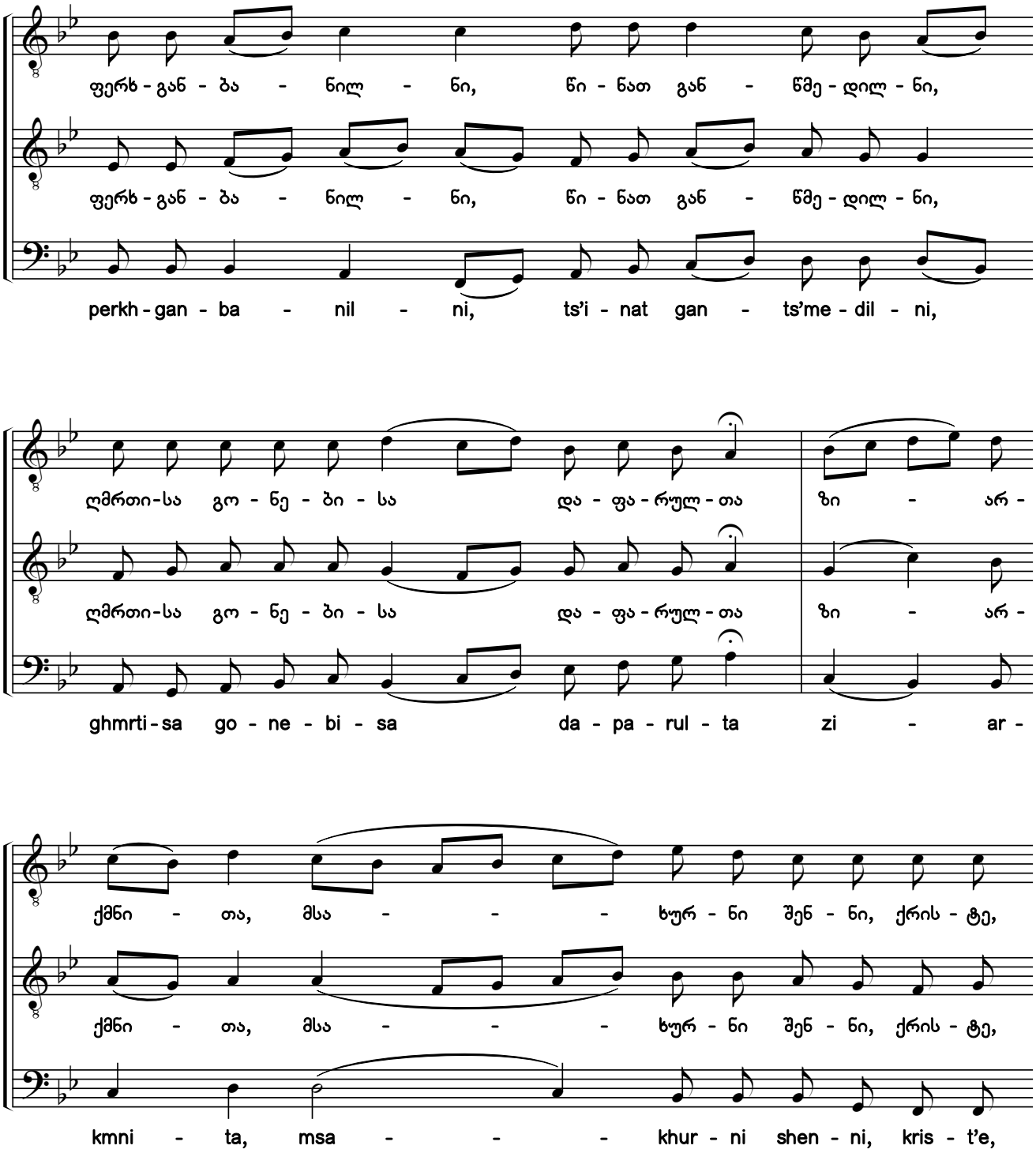

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

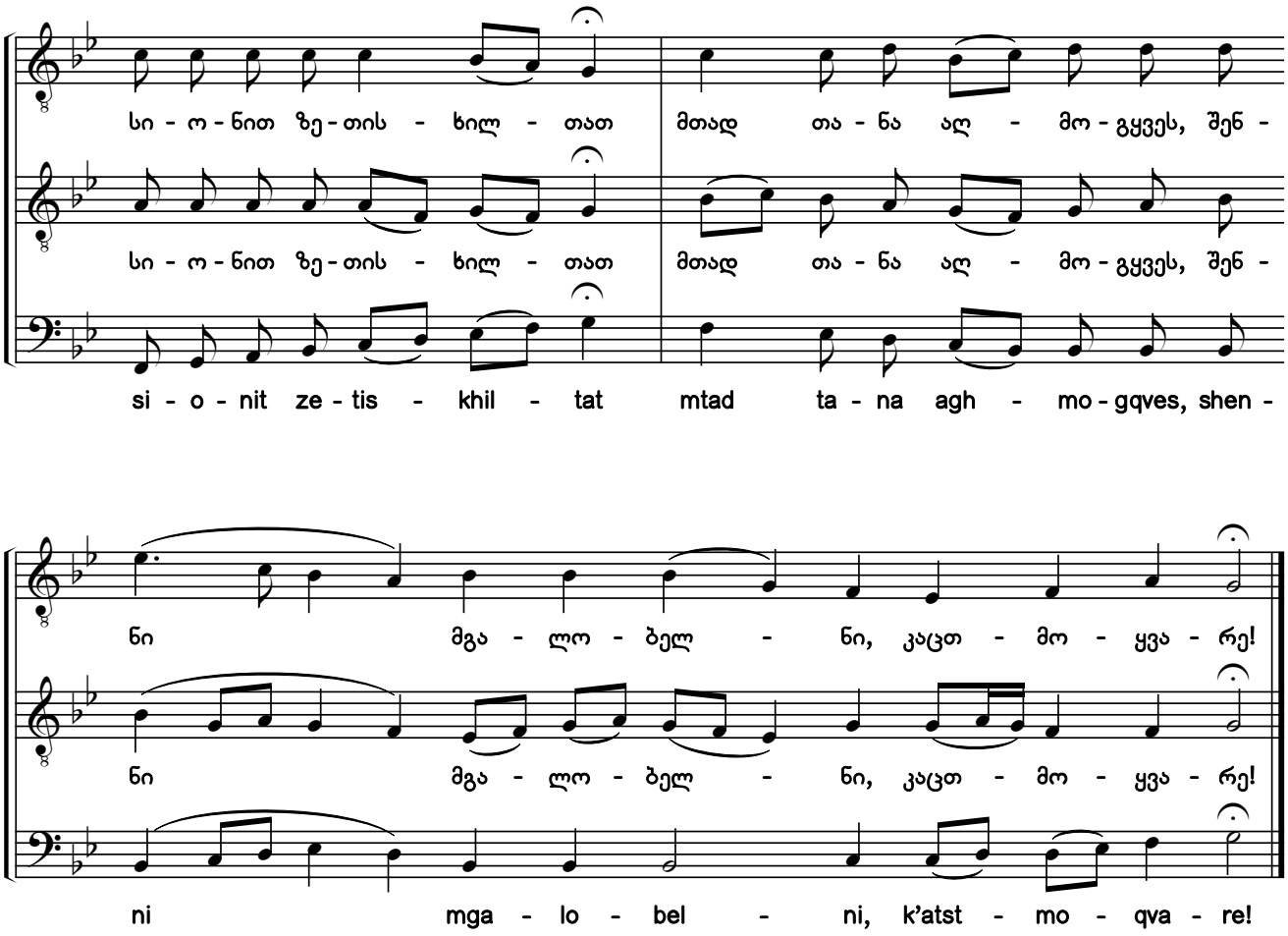

106. „ჰრიდეთ!“— ეტყოდი

ე ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ

"See That You Not Be Troubled, My Friends"

The 2nd troparion of Canticle 5. Tone 6

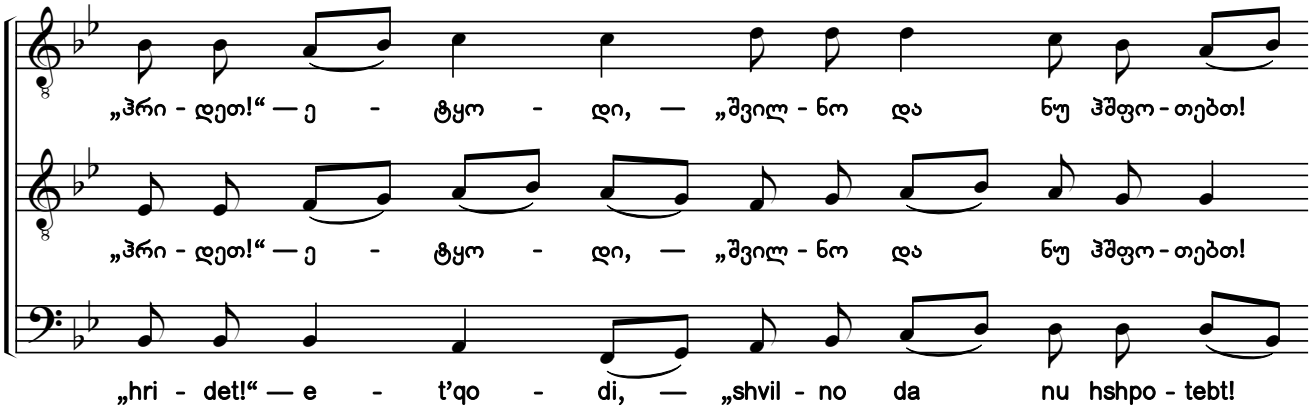

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

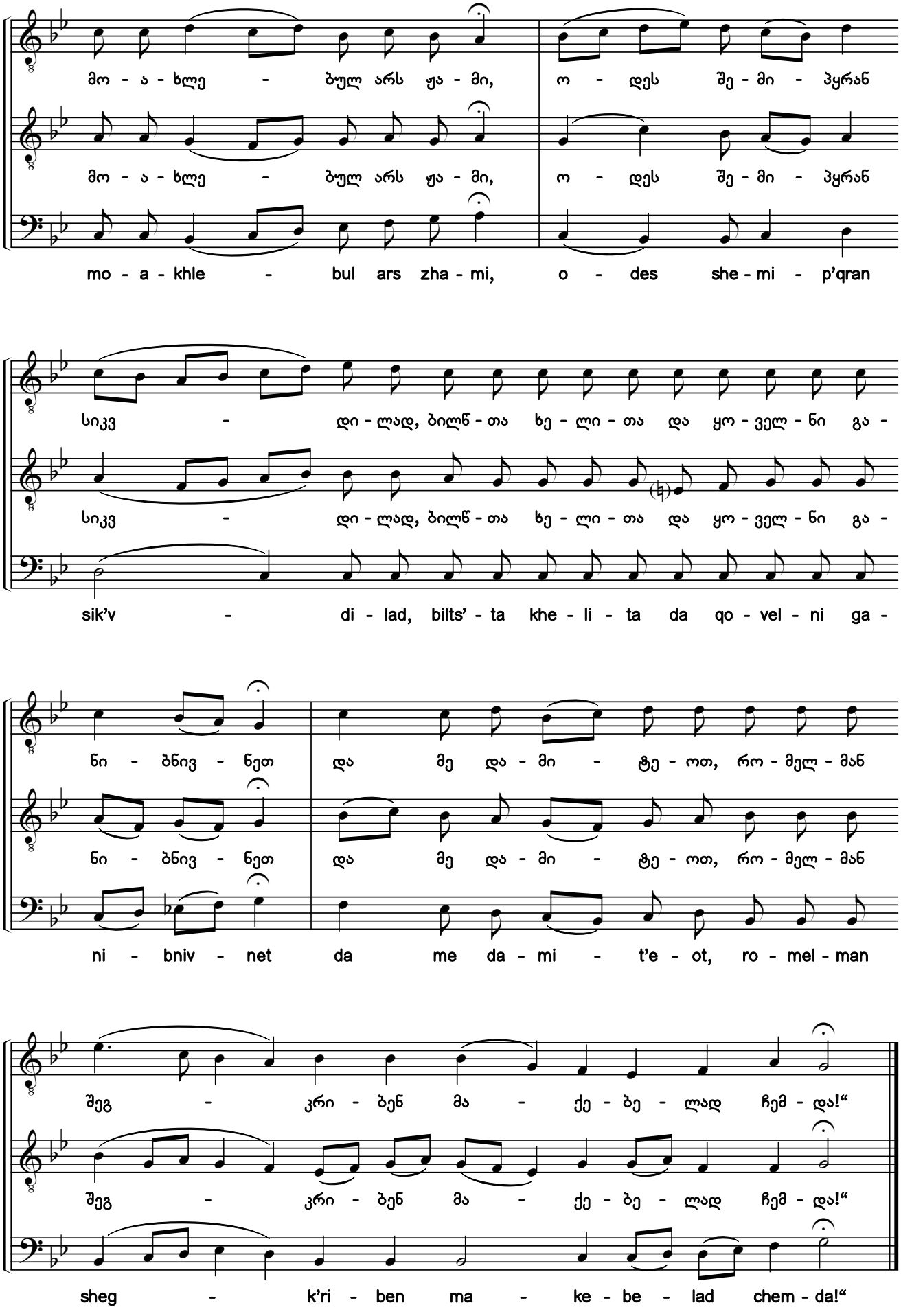

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

107. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა [1)]

კონდაკი. ხმა ჱ

Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified

Kontakion. Tone 8

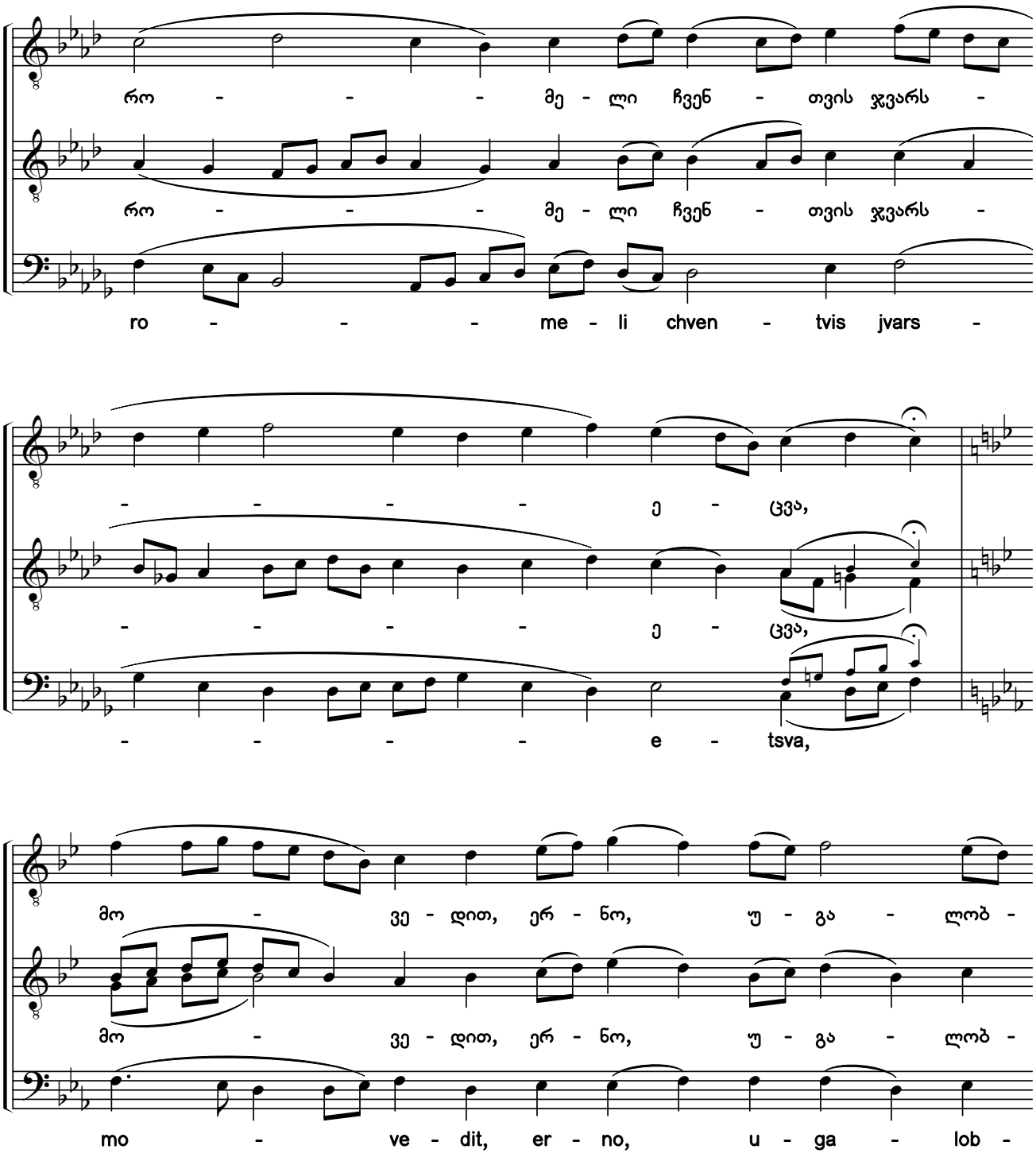

1) სანოტო ხელნაწერებში ეს საგალობელი არაა. წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია, VIII ხმის ზოგიერთი კონდაკის „დედნის“ — ჰიმნის „არა დააკლდი“ მუსიკაზე (ხუნდაძე, 2124:228).

1) This chant is not in the notated manuscripts. It has been arranged by the editors to the music of the "original source" of general kontakion tone 8 - the hymn "You Were Not Absent" (Khundadze, 2124:228).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

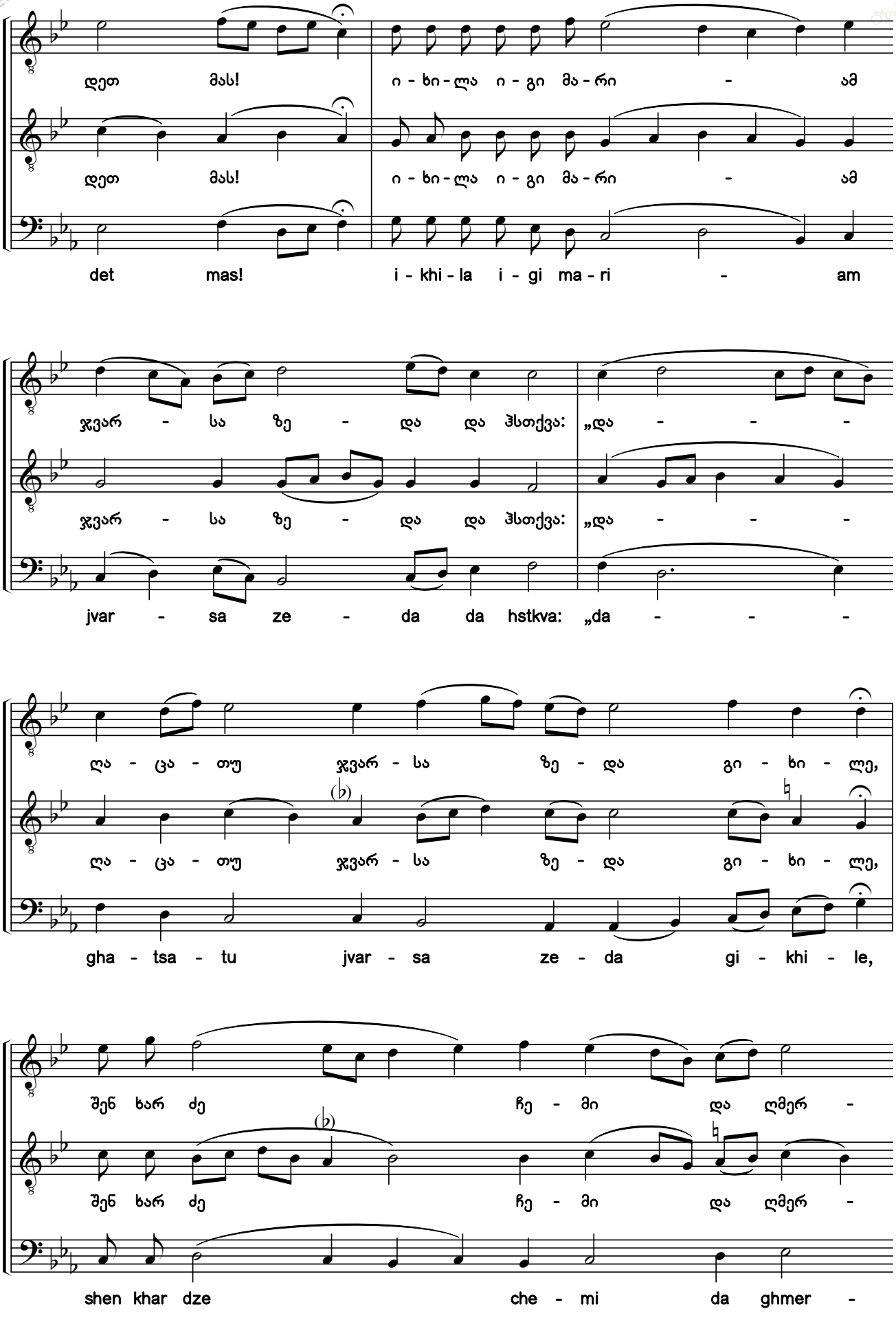

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

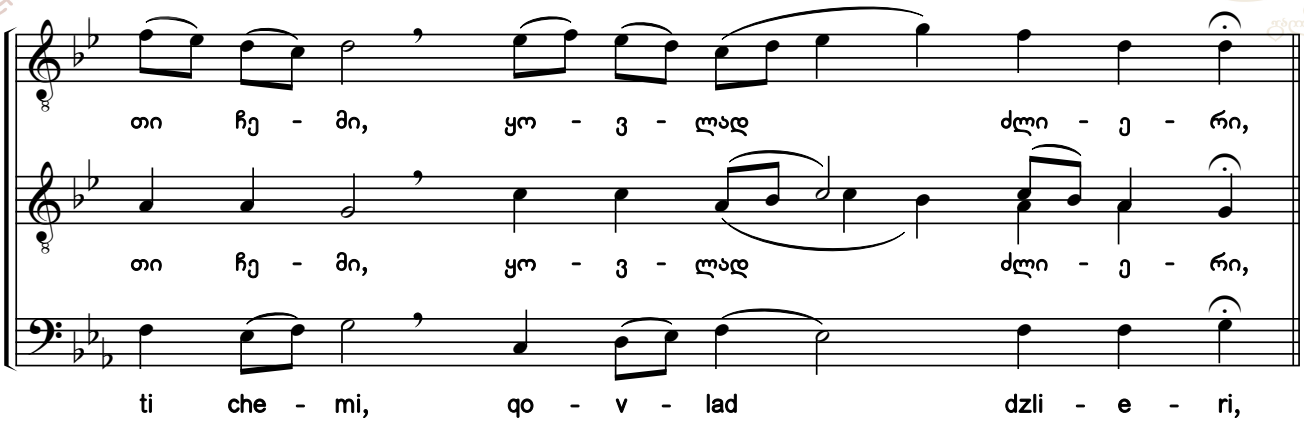

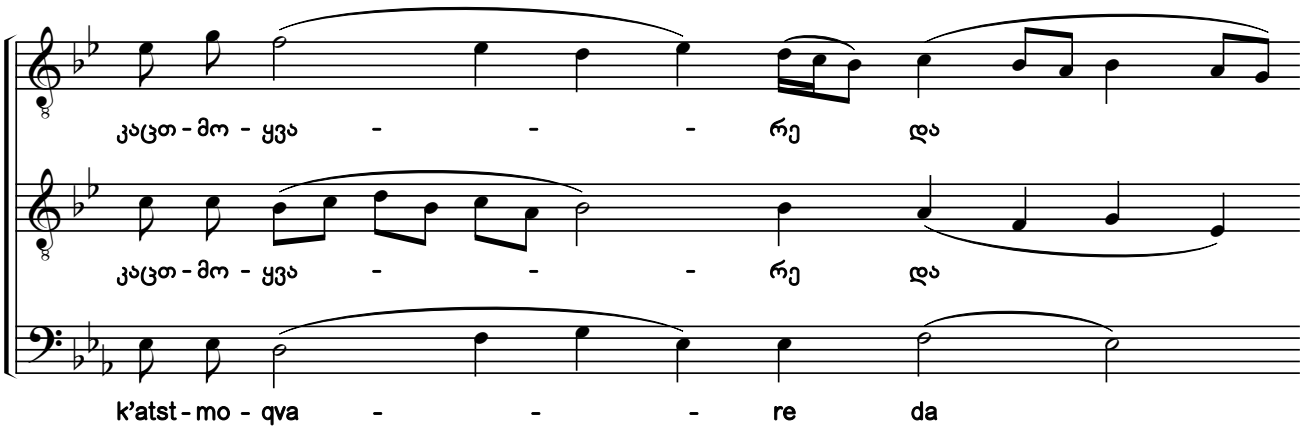

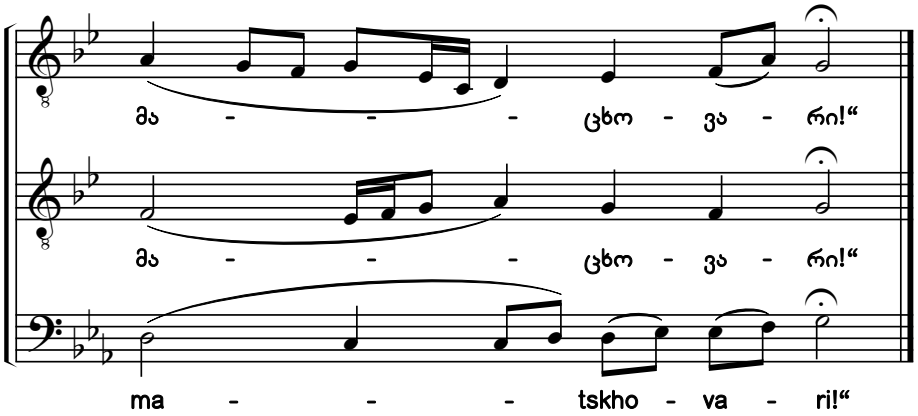

ossia:
ან ასე:

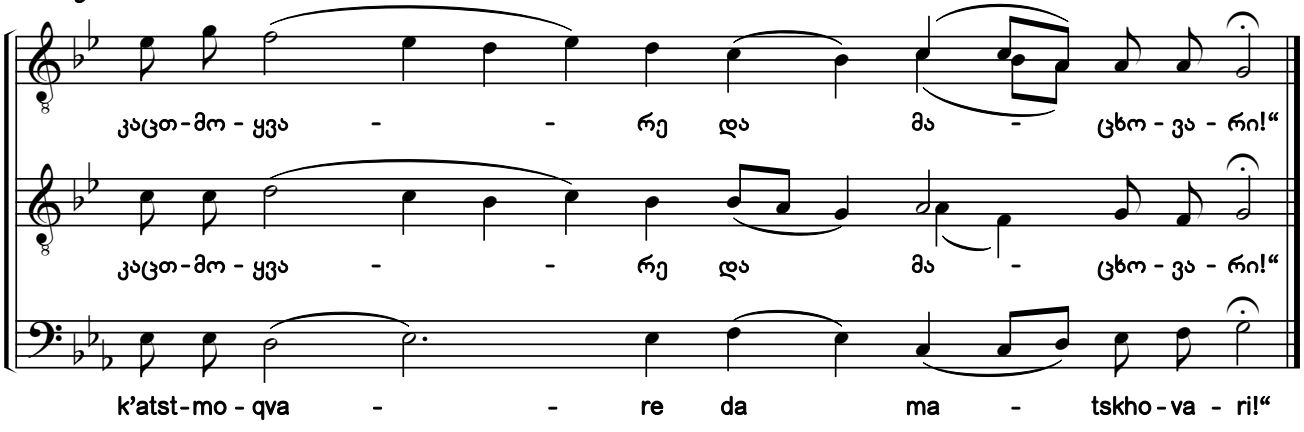

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

108. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა [1)]

კონდაკი. ხმა ჳ

Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified

Kontakion. Tone 8

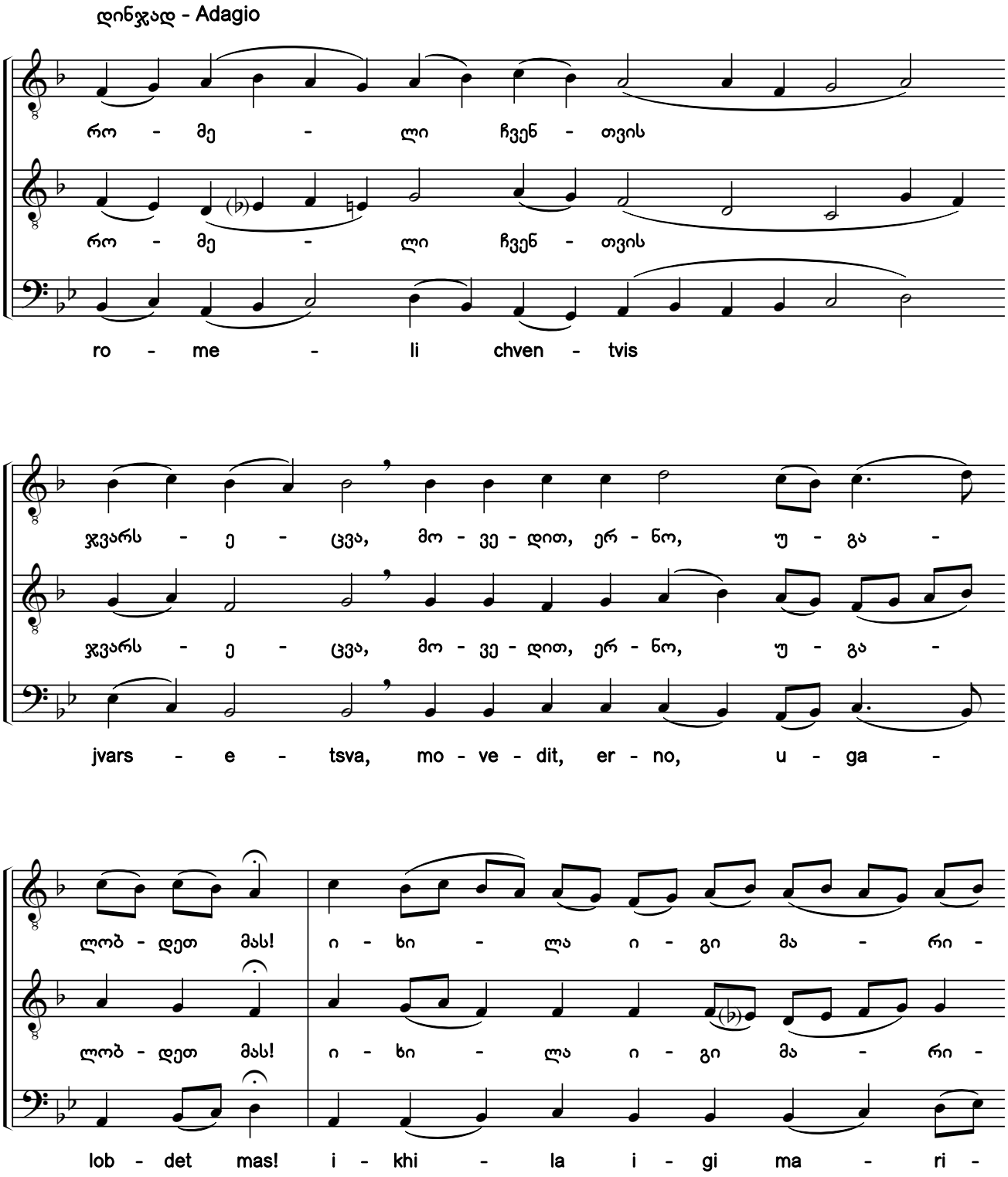

1) წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია, ანთოლოგიის XXIII ტომის №77 კონდაკის მუსიკაზე.

1) The present work has been arranged by the editors to the music of kontakion #77 in Anthology Vol. 23.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

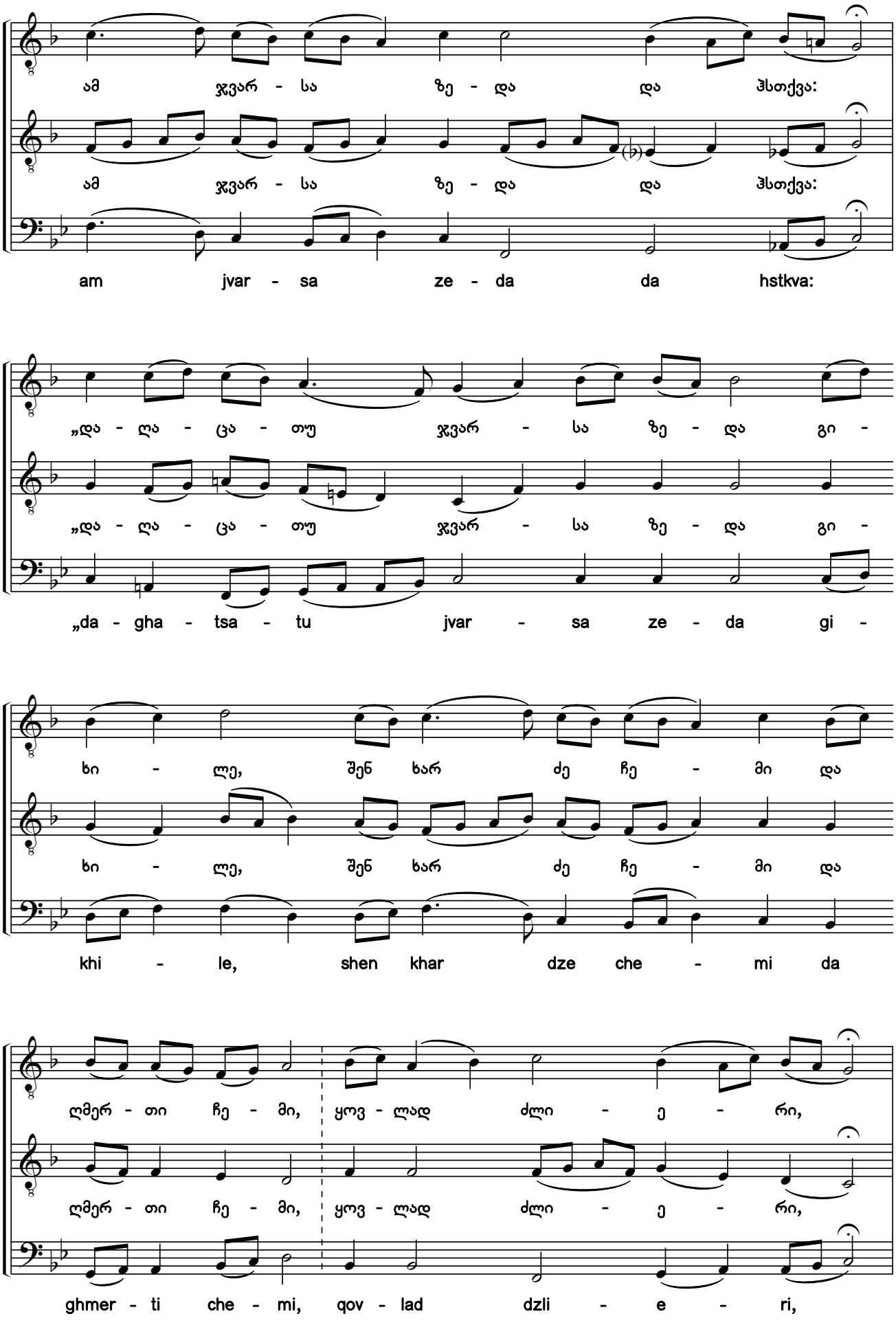

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

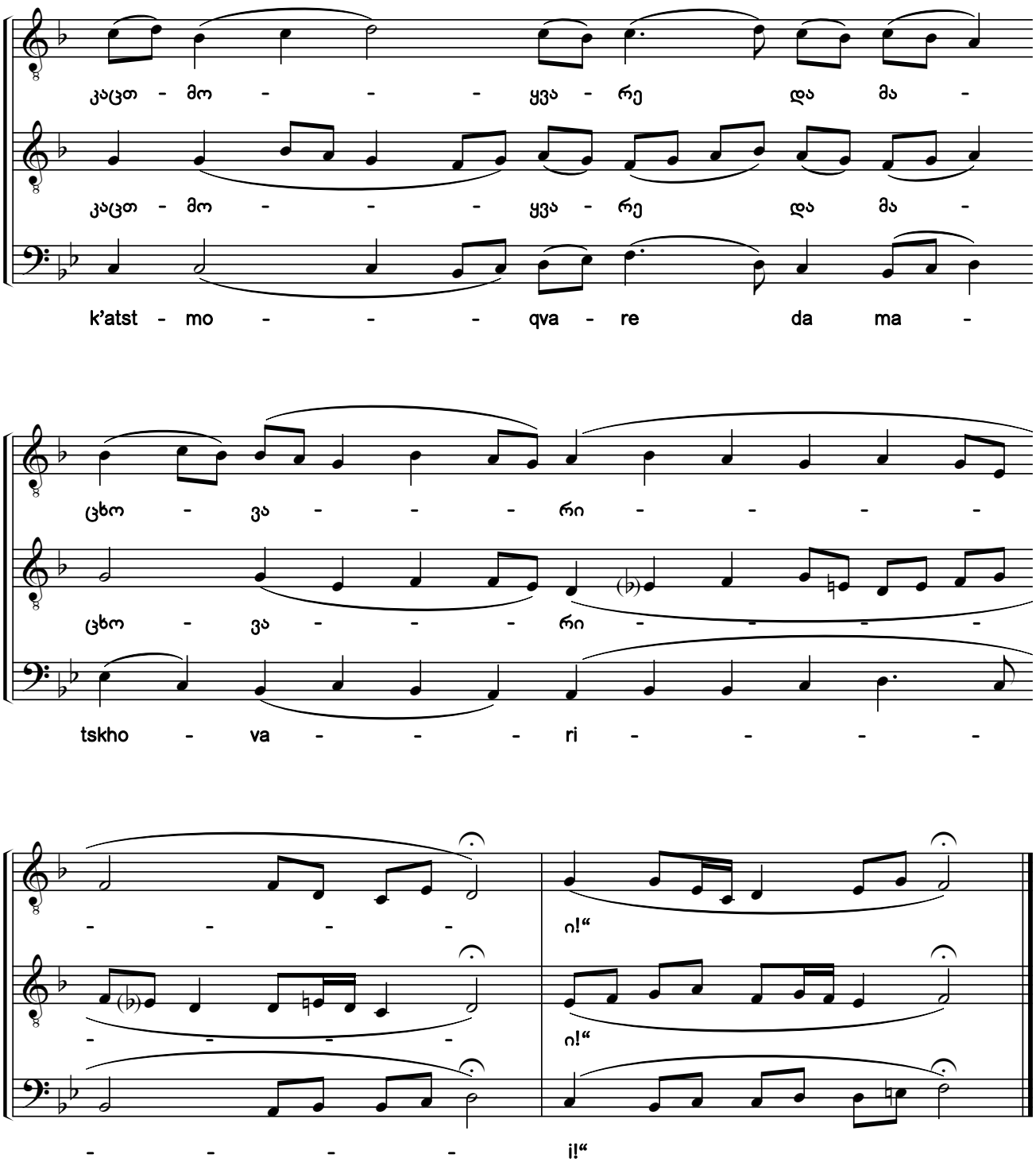

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

109. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი [1)]

იკოსი. ხმა ჳ

Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter

Ikos. Tone 8

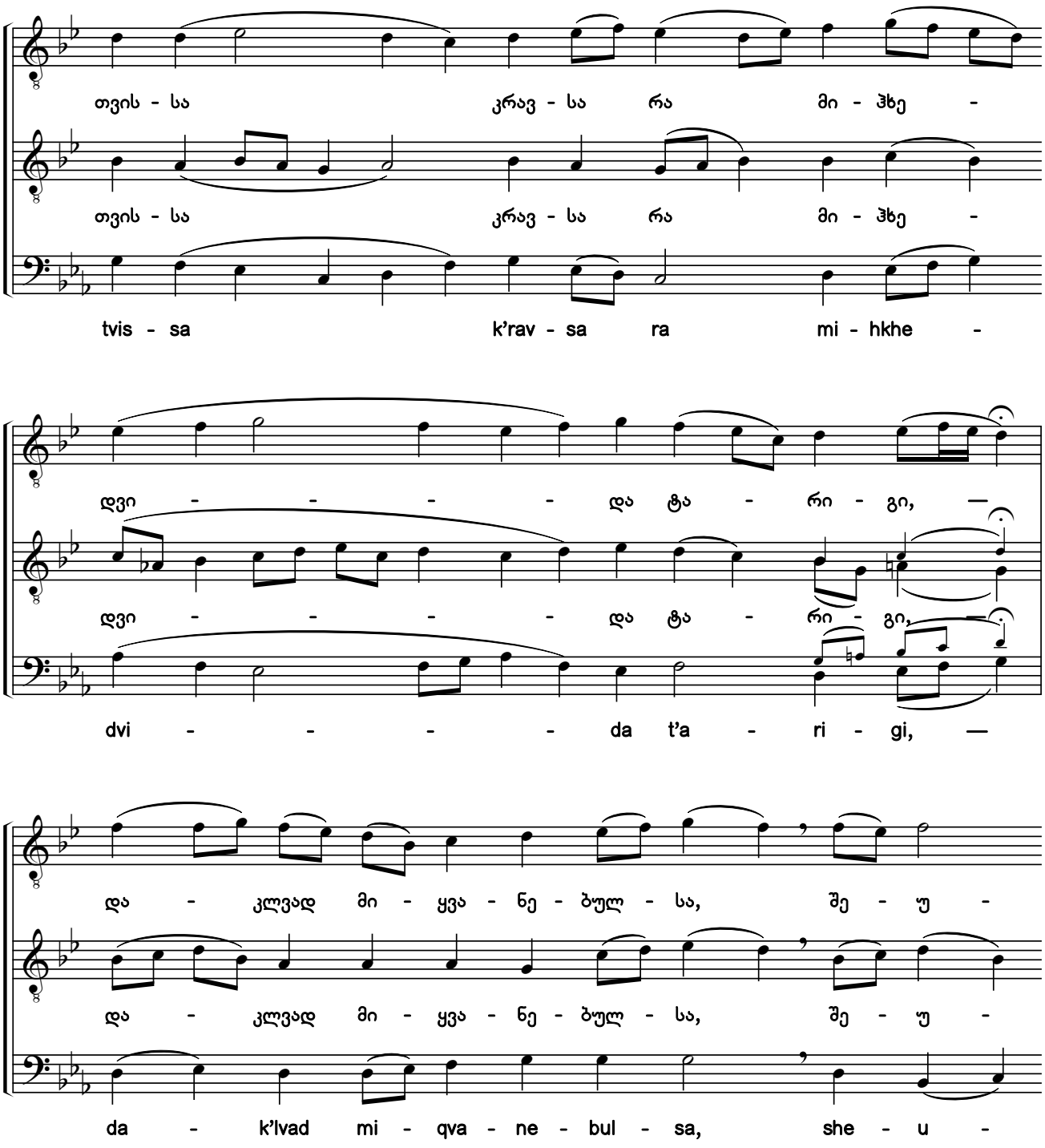

1) სანოტო ხელნაწერებში ეს საგალობელი არაა. წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია, ჰიმნის „არა დააკლდი“ მუსიკაზე (ხუნდაძე, 2124:228).

1) This chant is not in the notated manuscripts. It has been arranged by the editors to the music of the "original source" of general kontakion tone 8 - the hymn "You Were Not Absent" (Khundadze, 2124:228).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

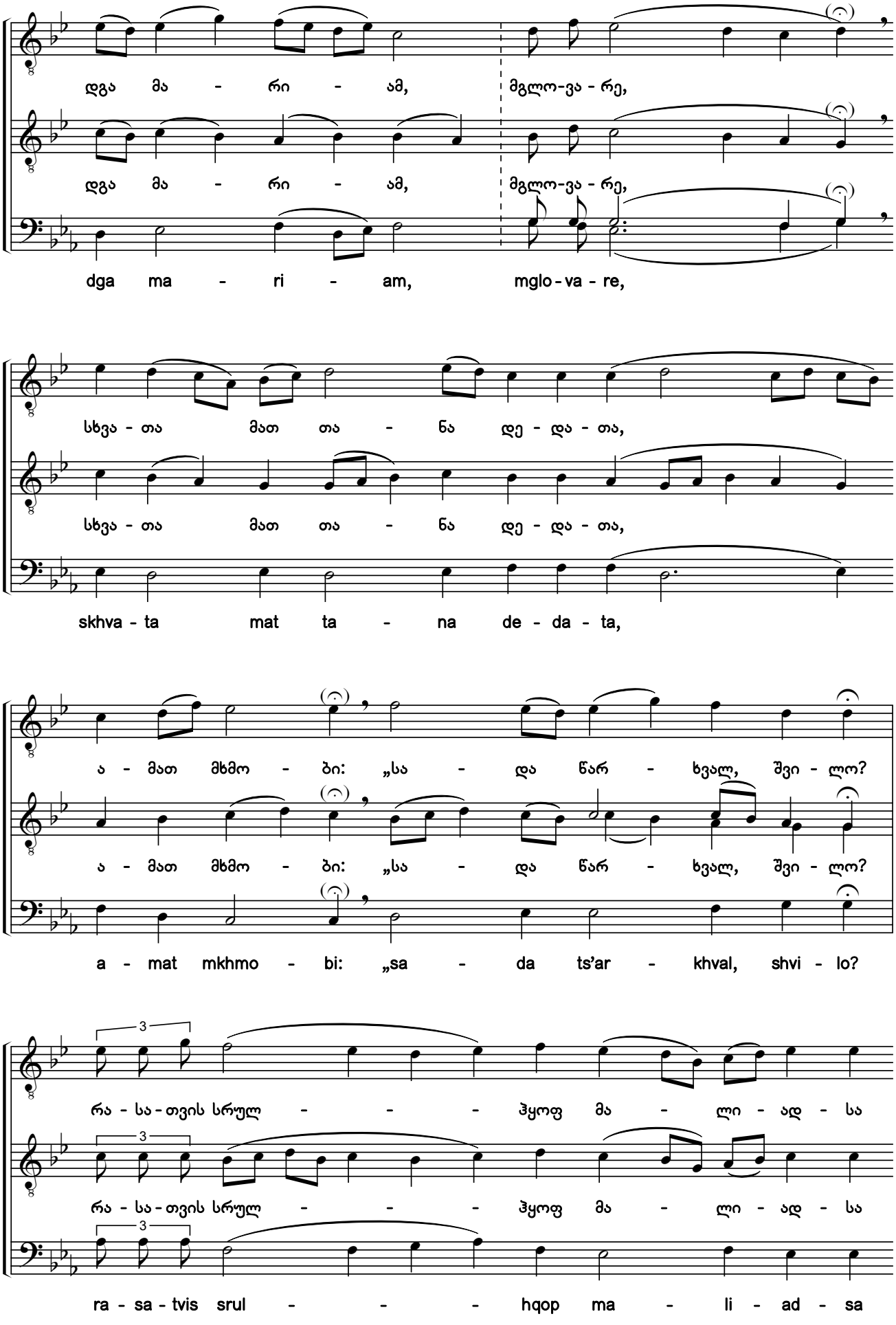

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

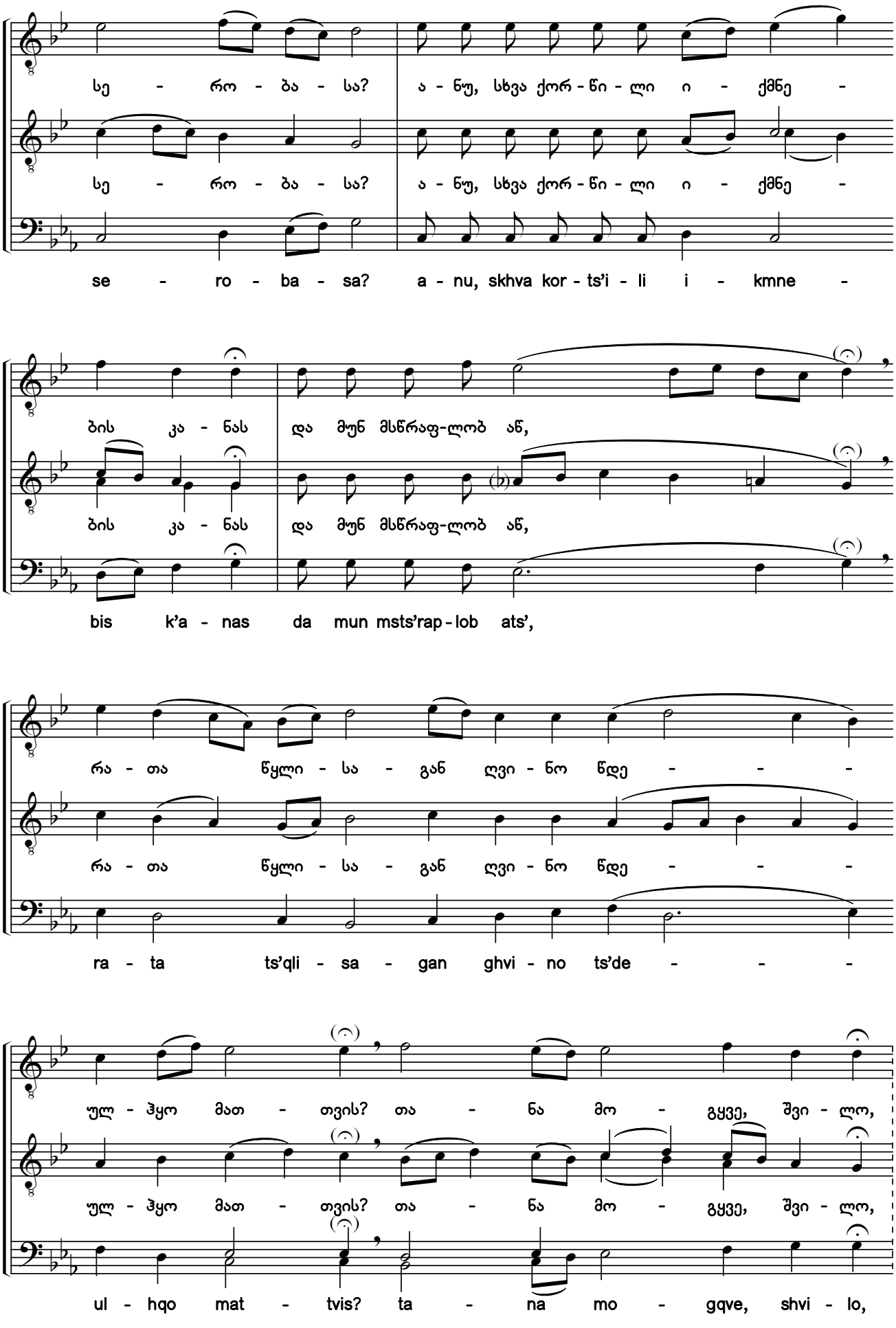

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

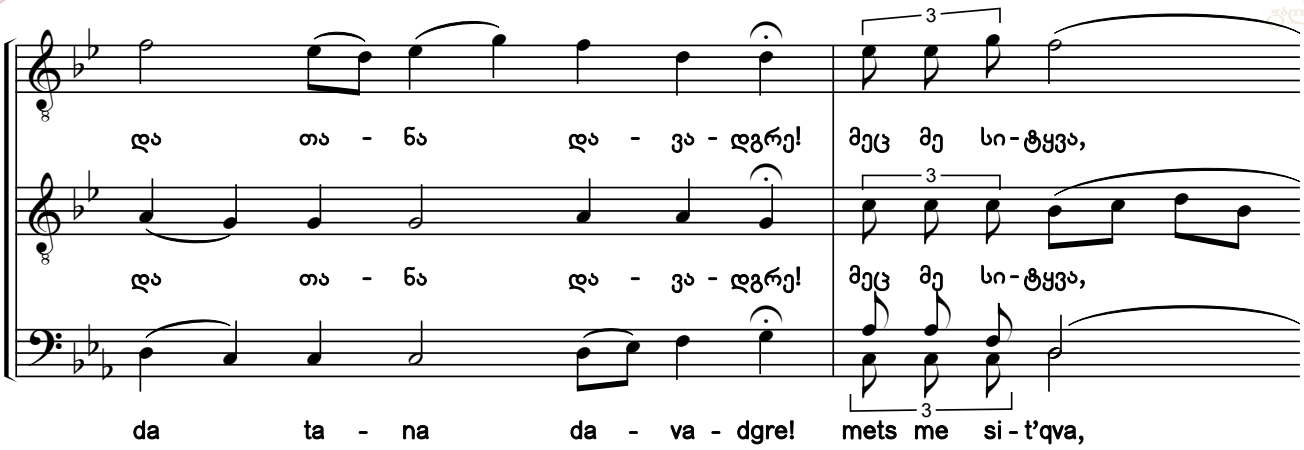

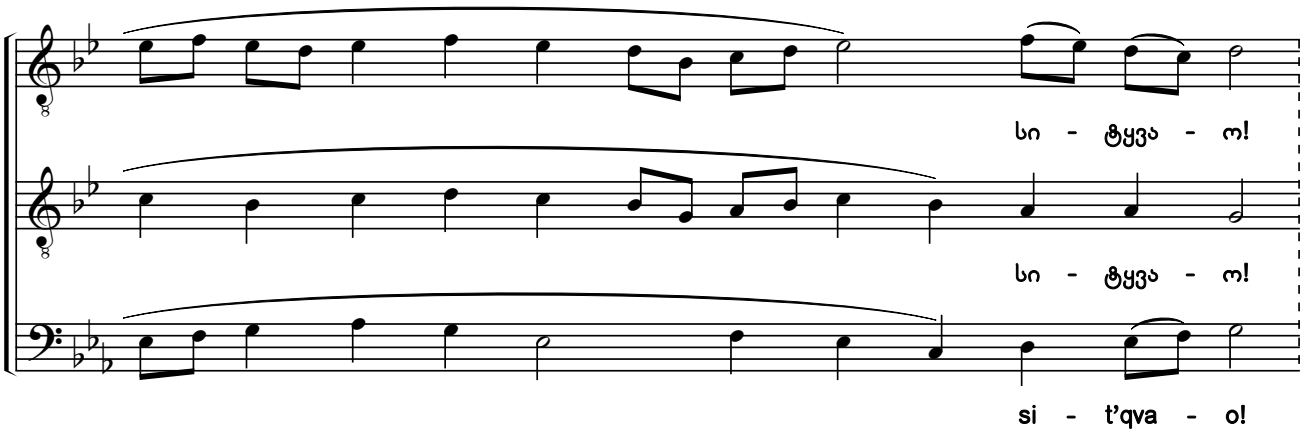

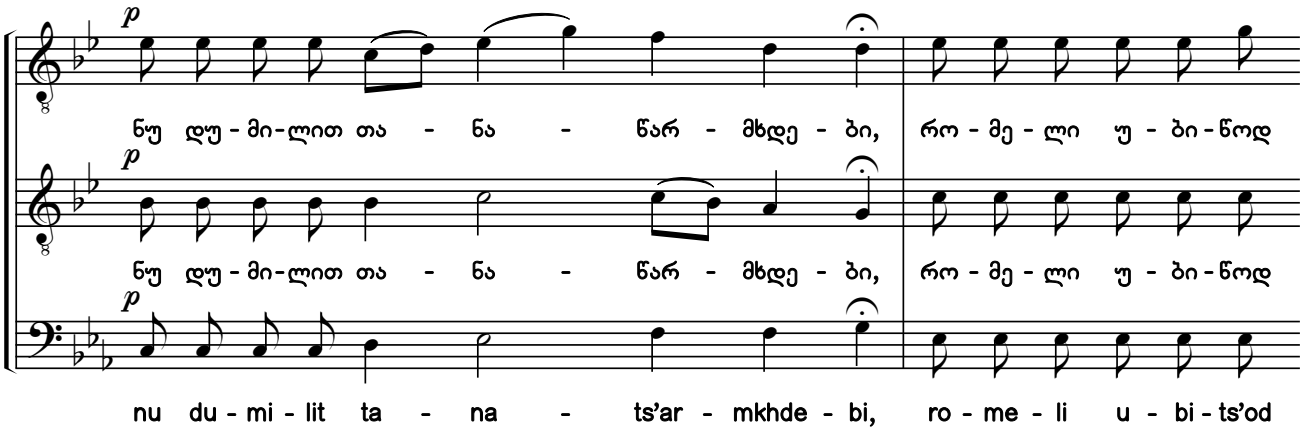

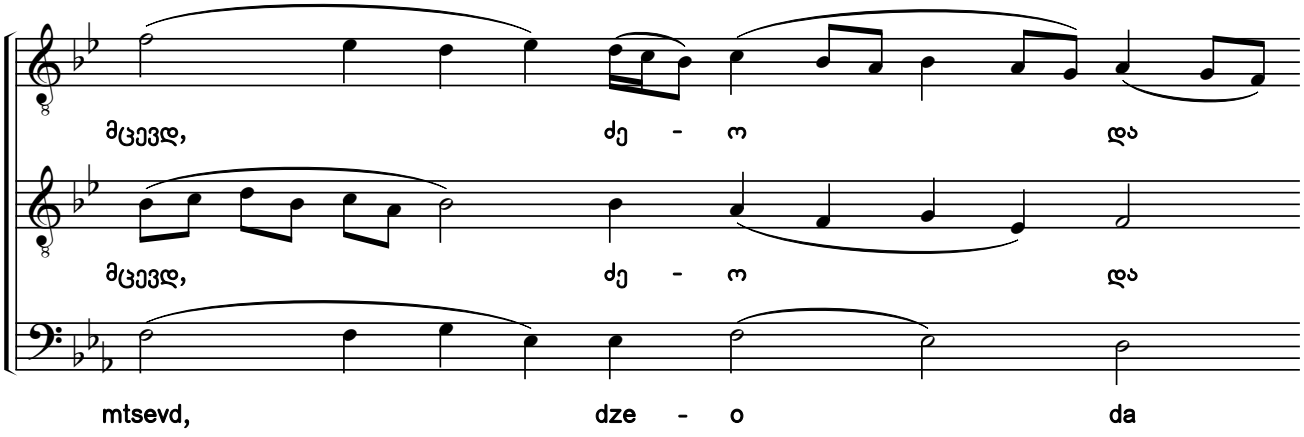

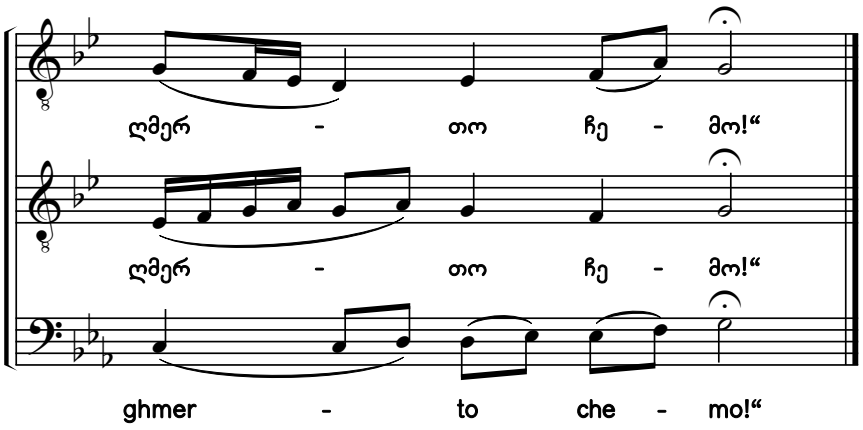

110. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი[1)]

იკოსი. ხმა ჳ

Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter

Ikos. Tone 8

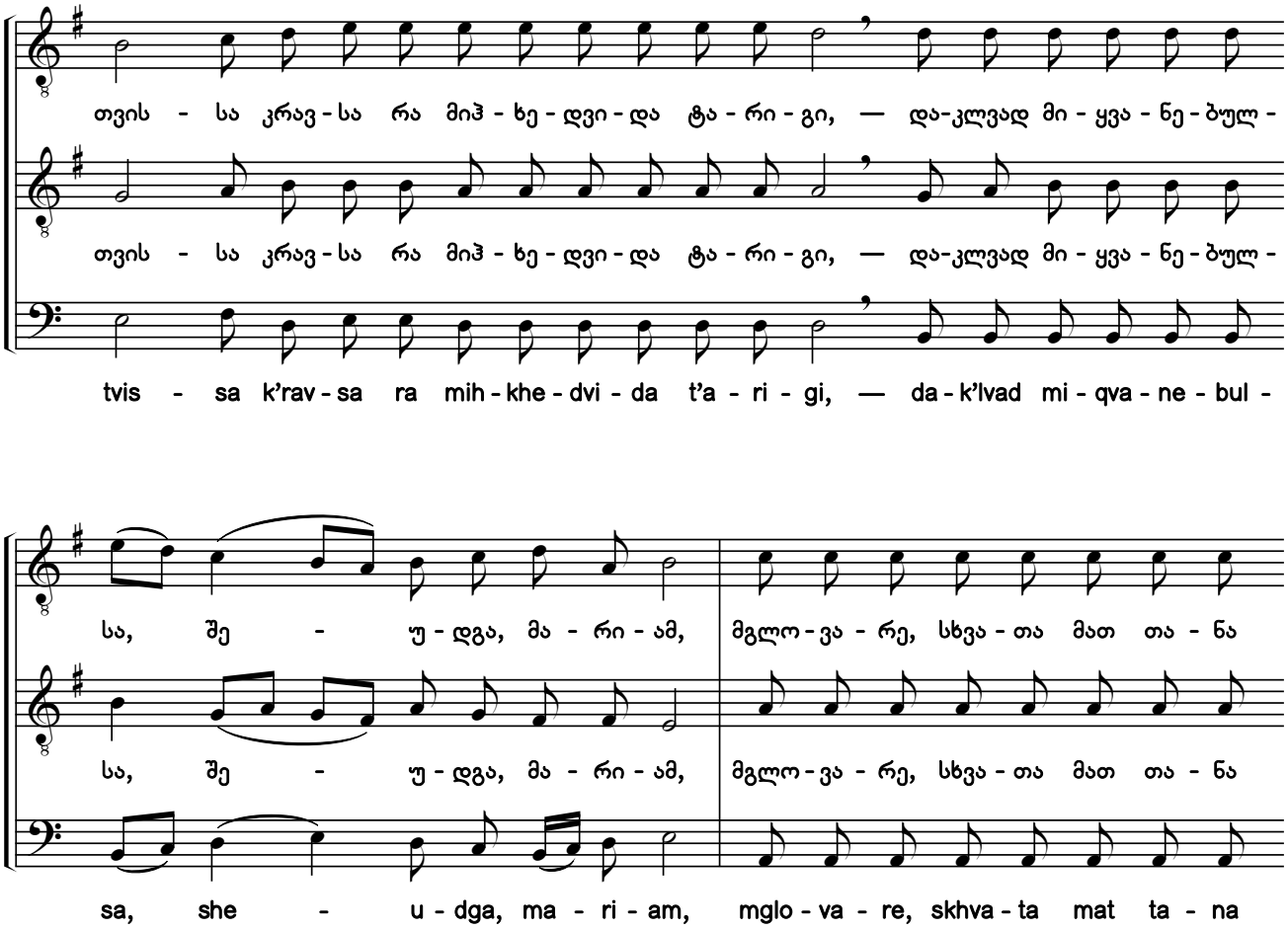

1) წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია VIII ხმის დასდებლების მუსიკაზე.

1) The present work has been arranged by the editors to the music of sticheron tone 8.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

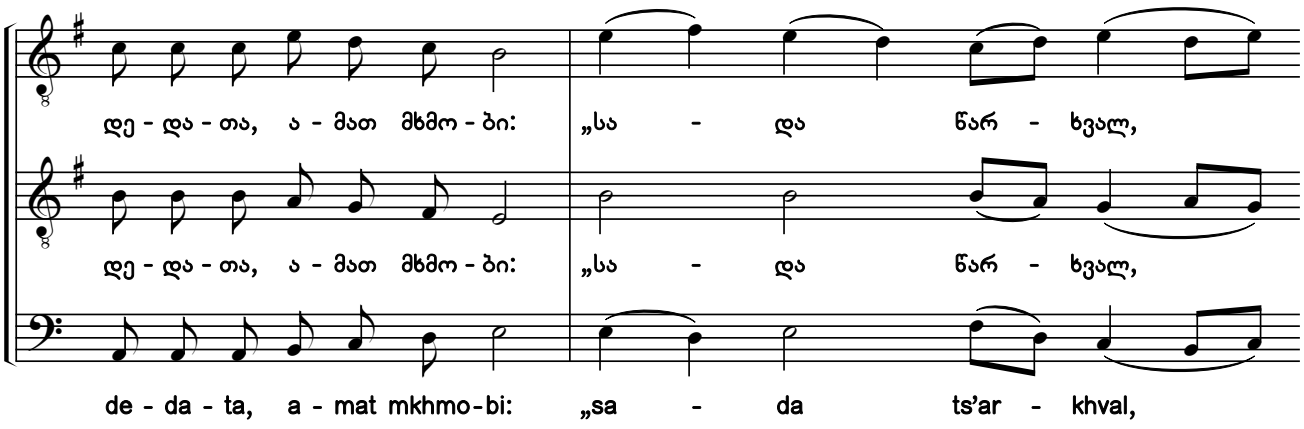

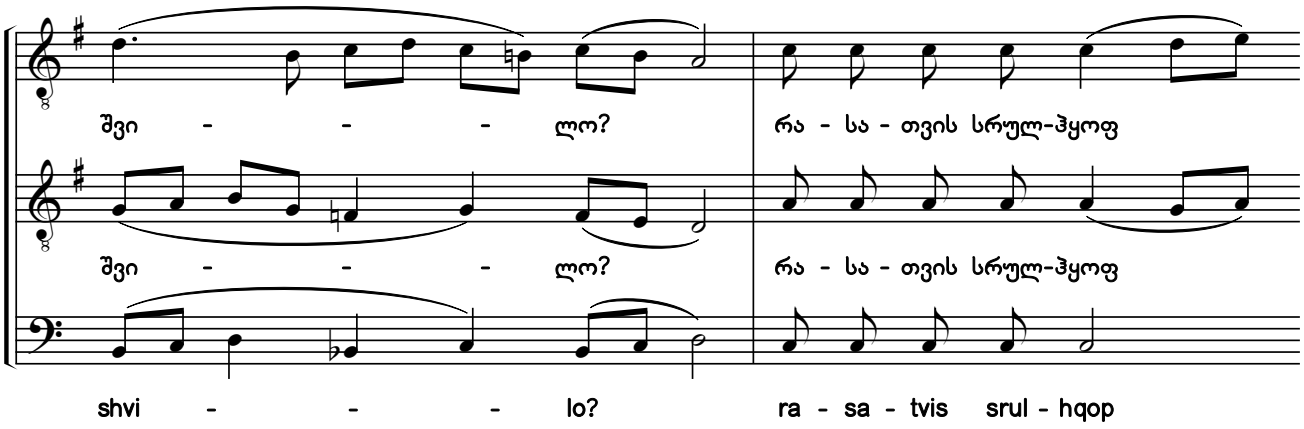

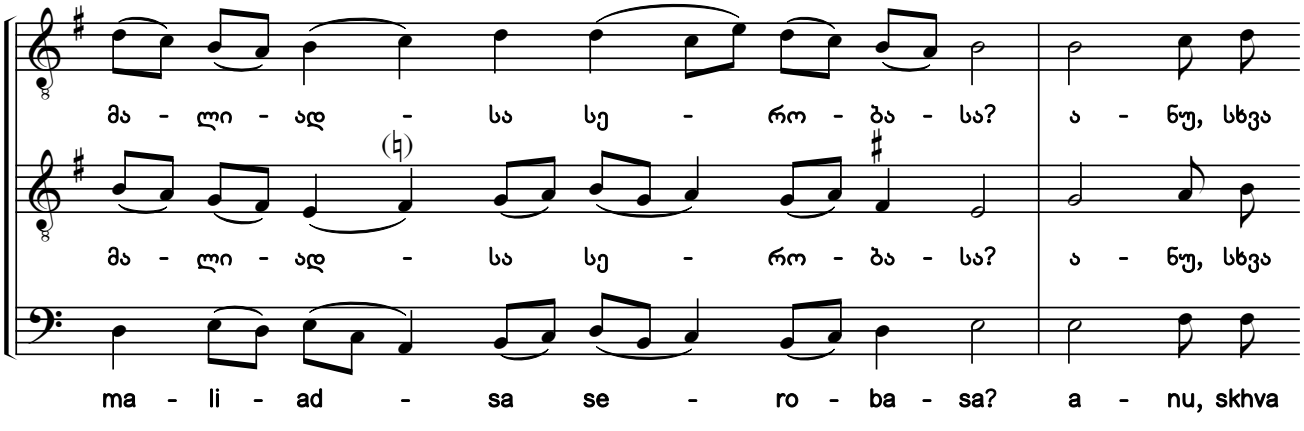

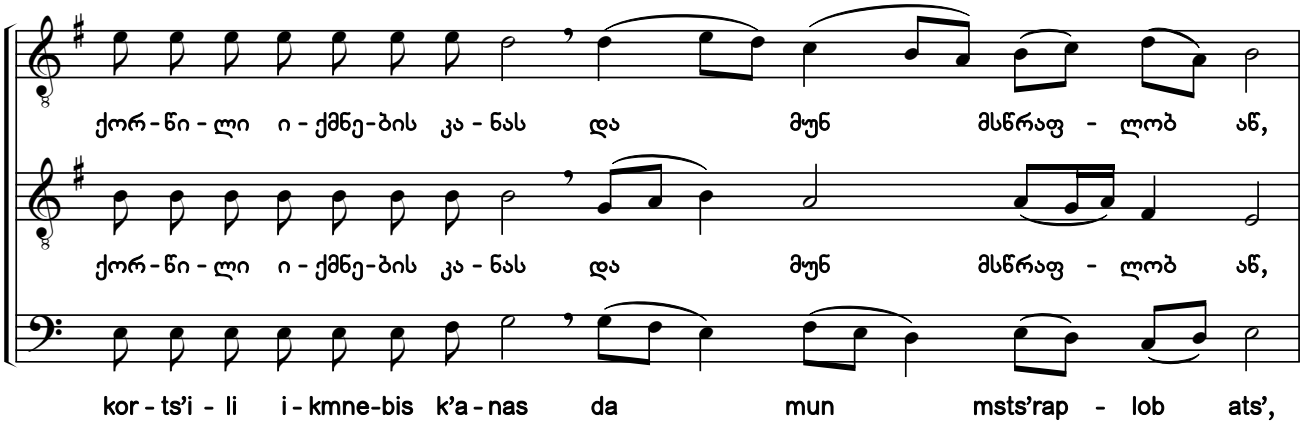

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

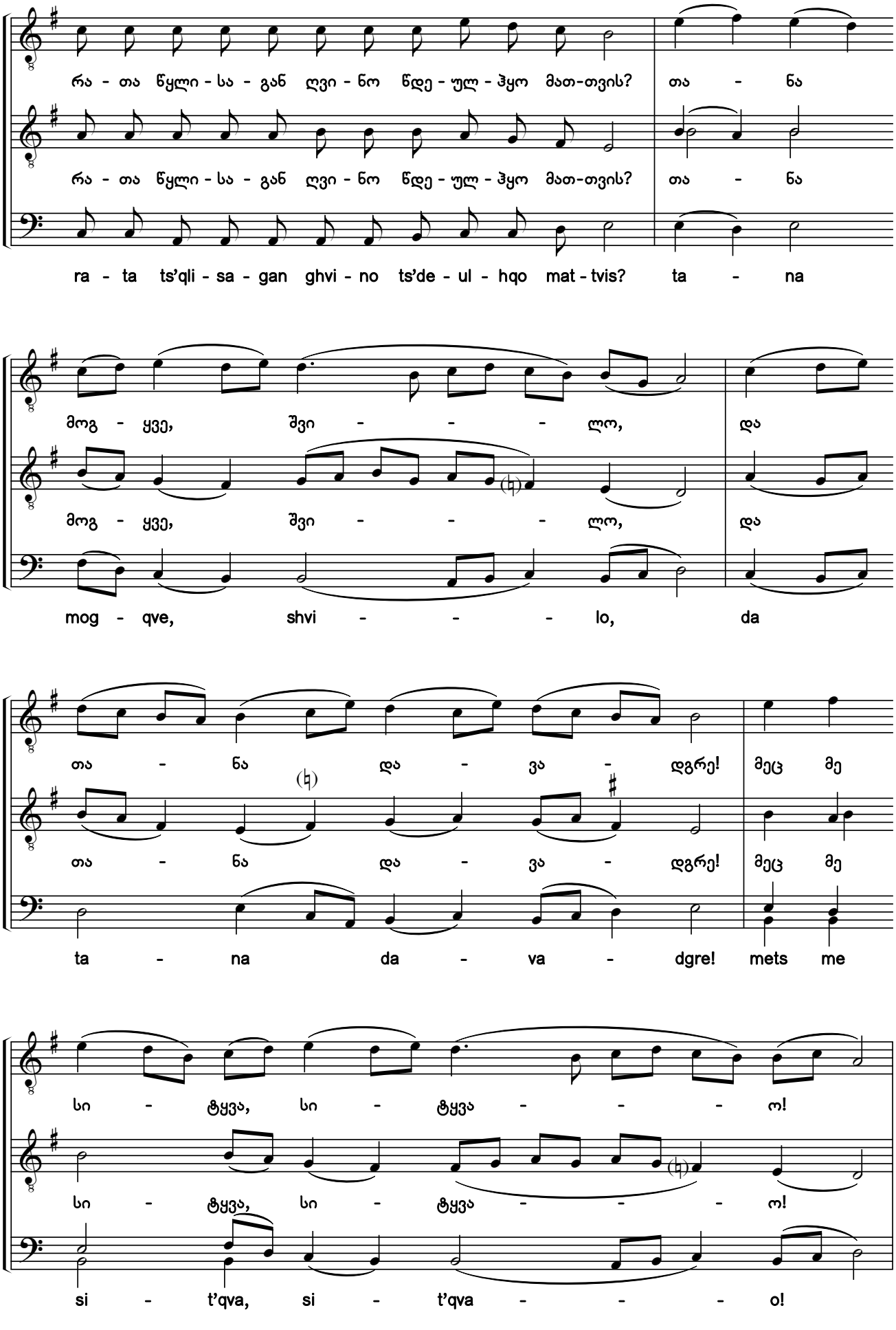

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

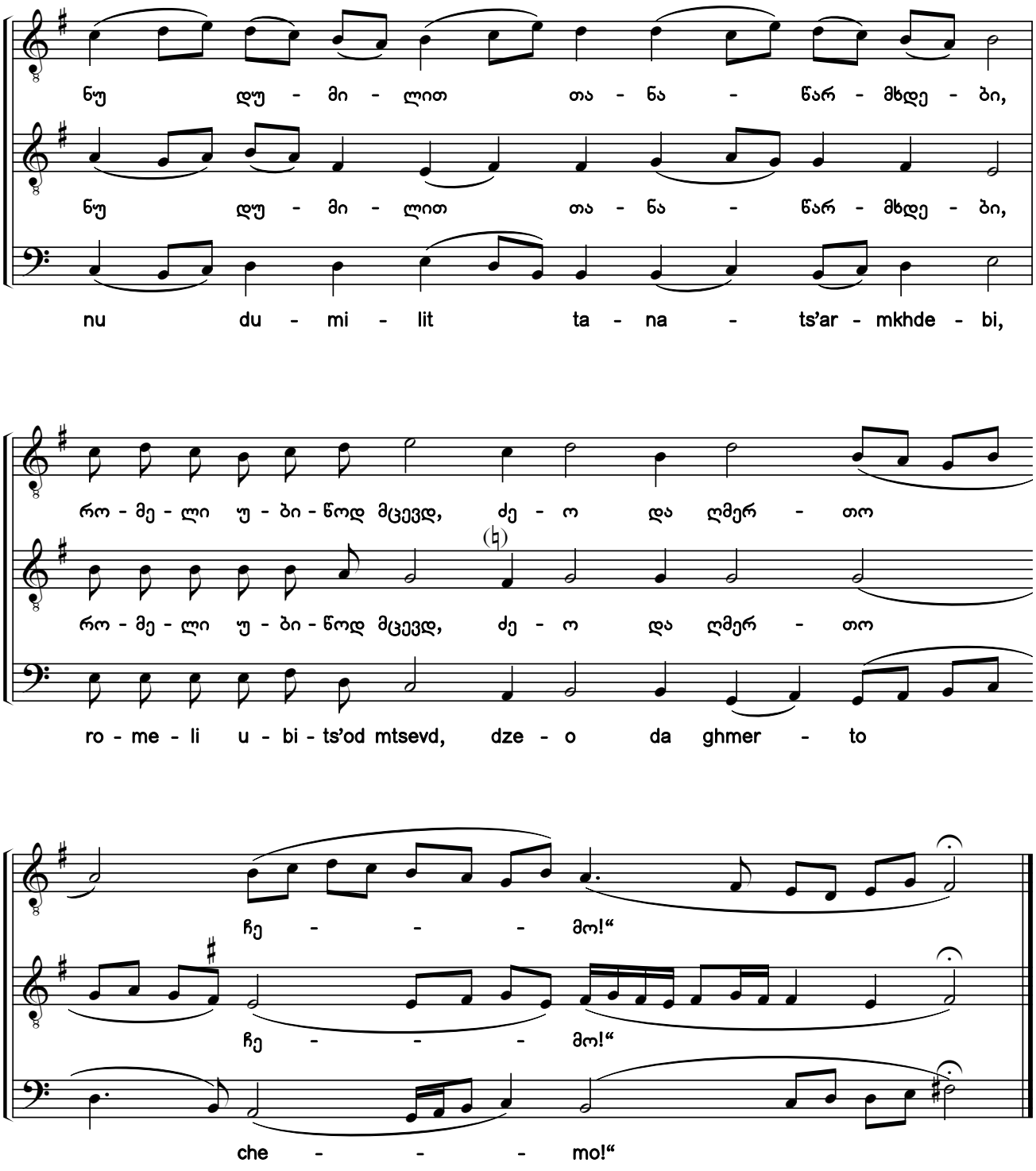

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

111. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი [1)]

იკოსი. „ჭრელი“. ხმა ჱ

Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter

Ikos. "Chreli" (Ornamented version) Tone 8

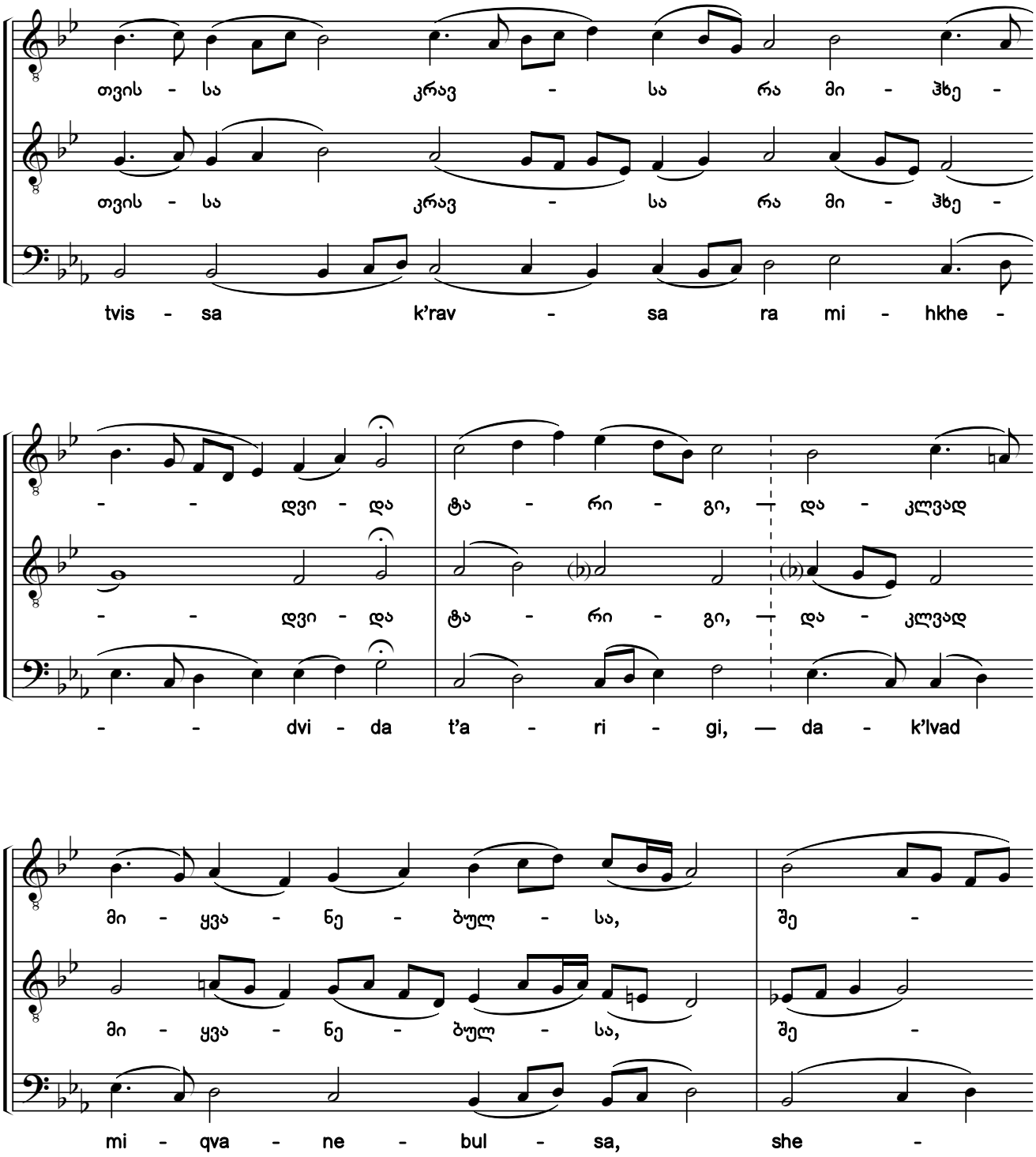

1) წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია, ანთოლოგიის IX ტომის №60 იკოსის „უპიტარესი მზისა“ მუსიკაზე.

1) The present hymn has been arranged by the editors ot the music of ikos #60 "Hotter Than the Sun" from Anthology Vol. 9.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

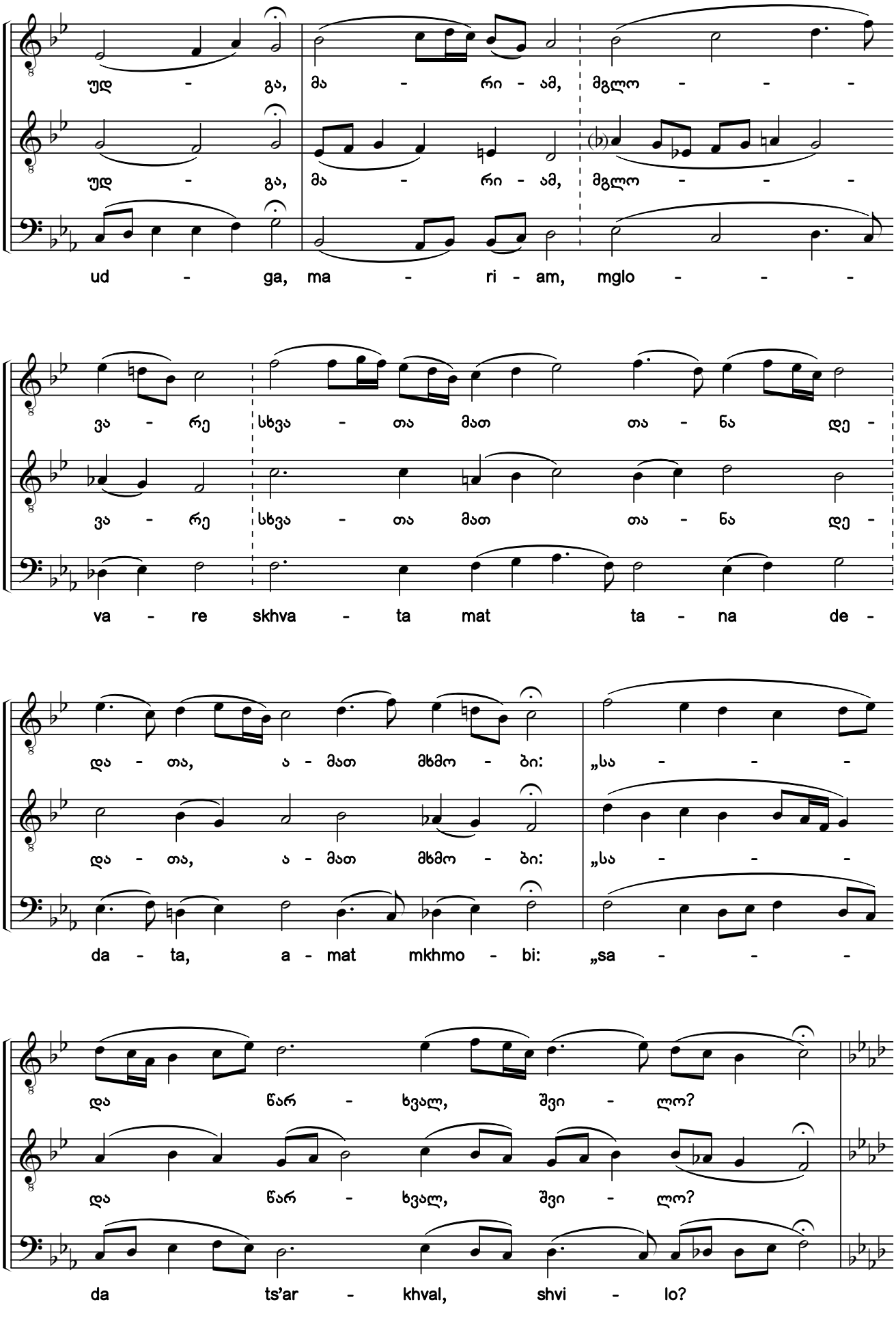

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

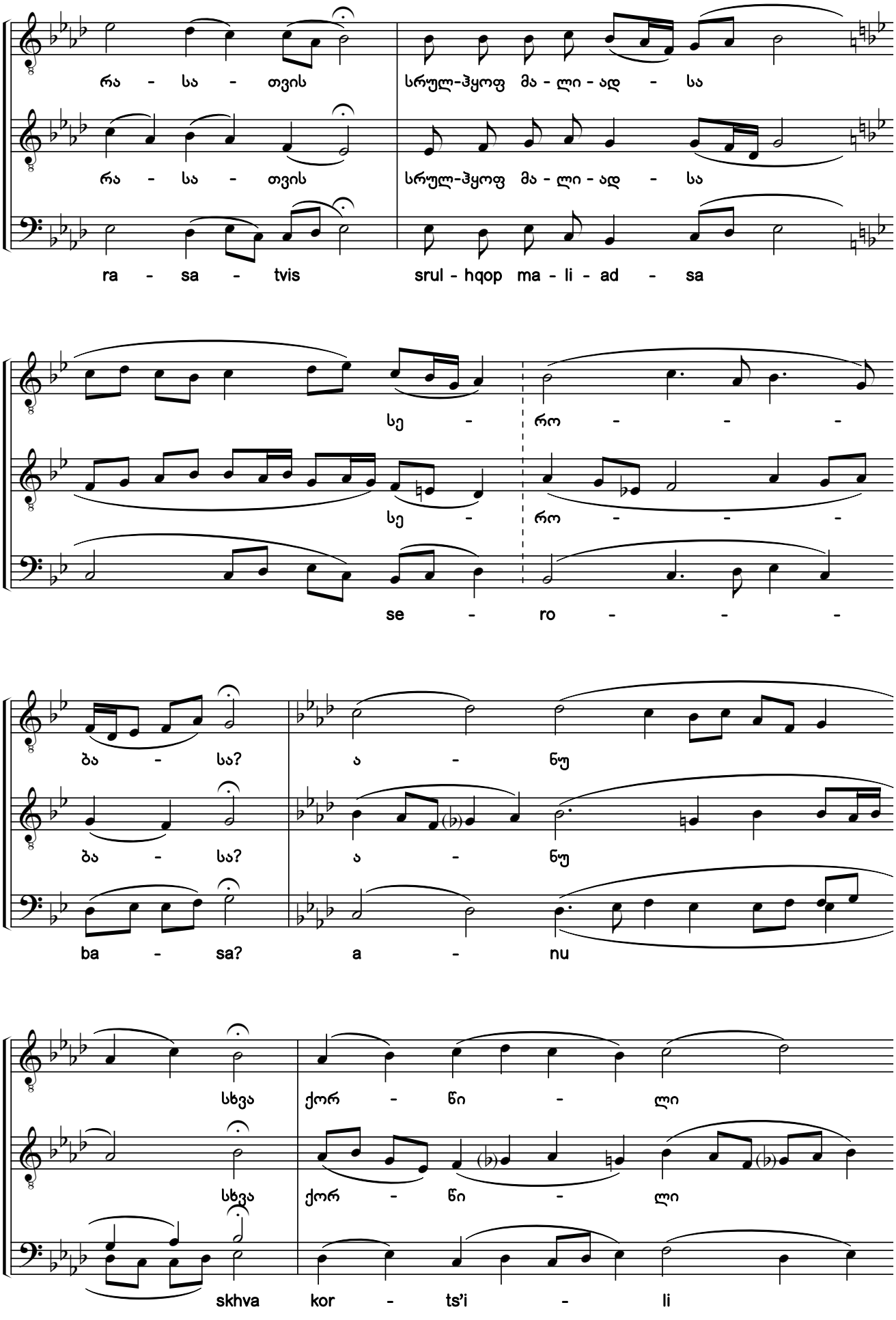

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

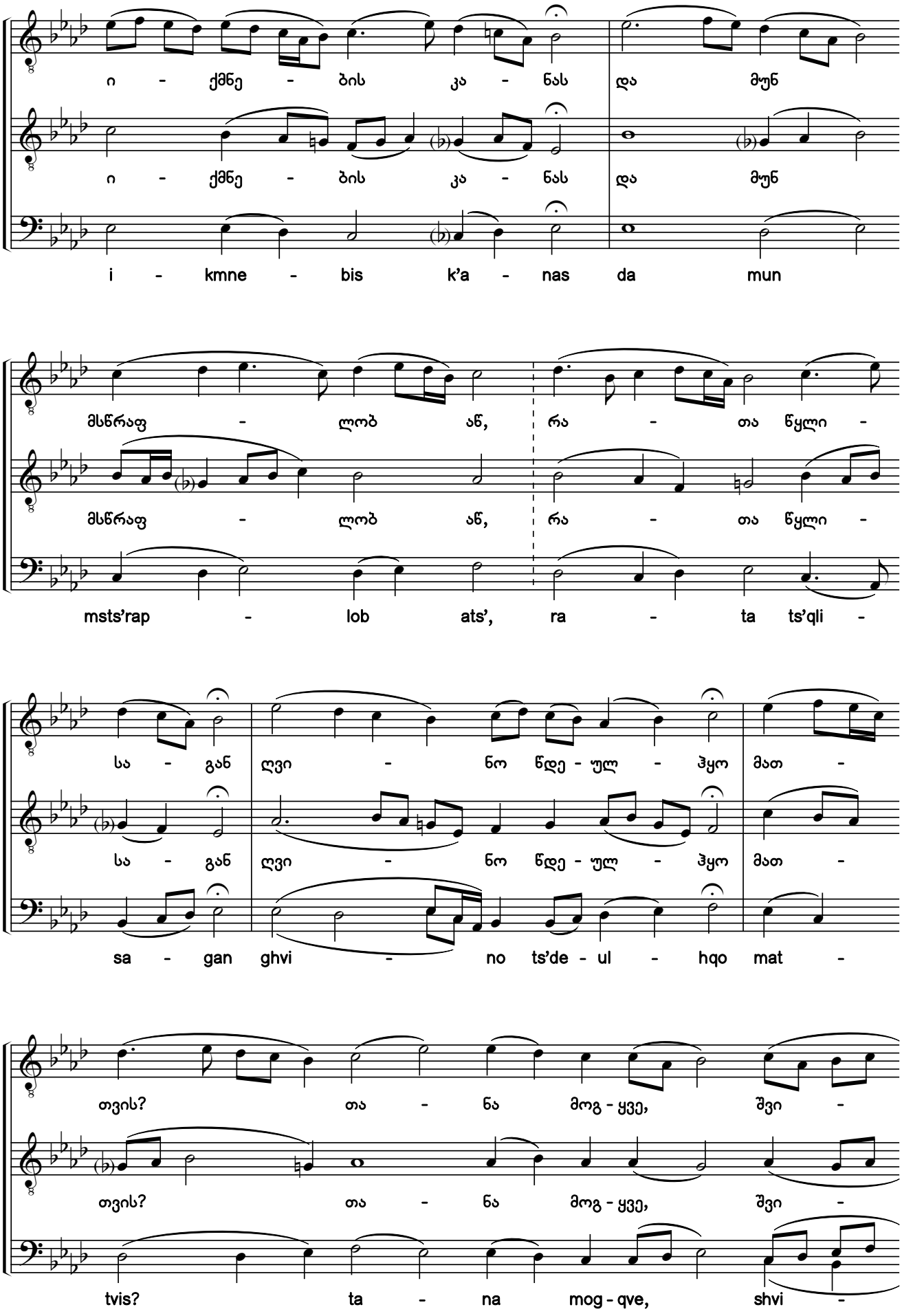

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

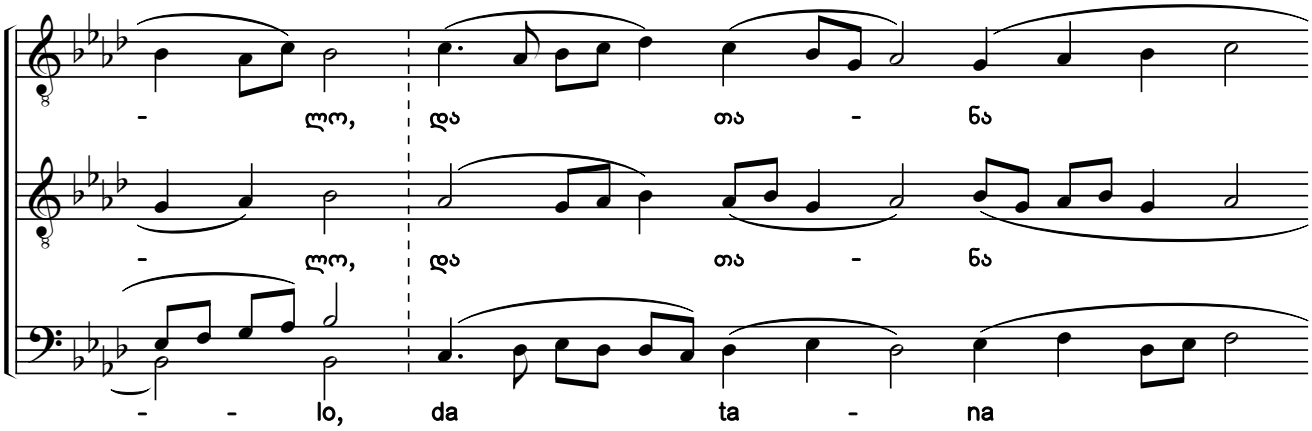

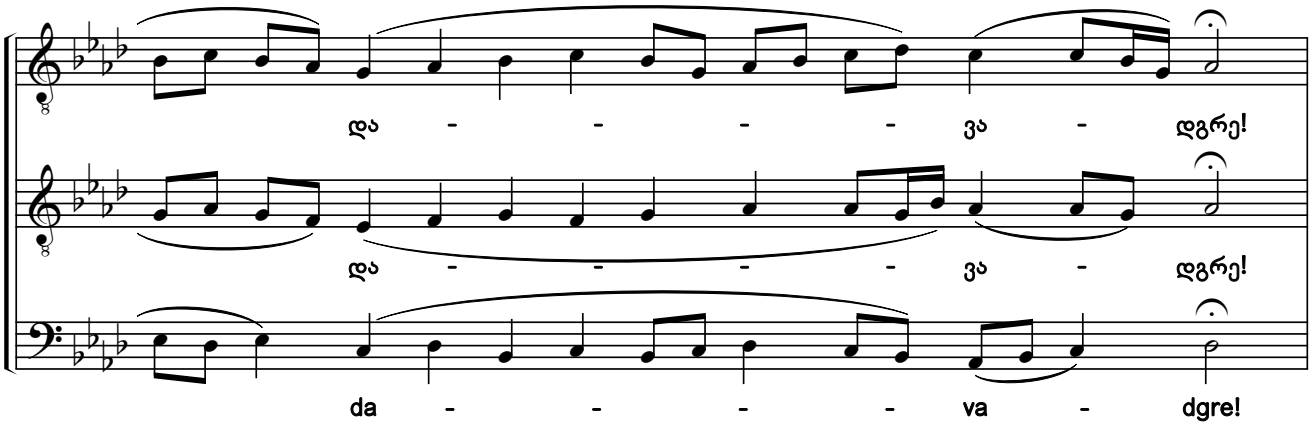

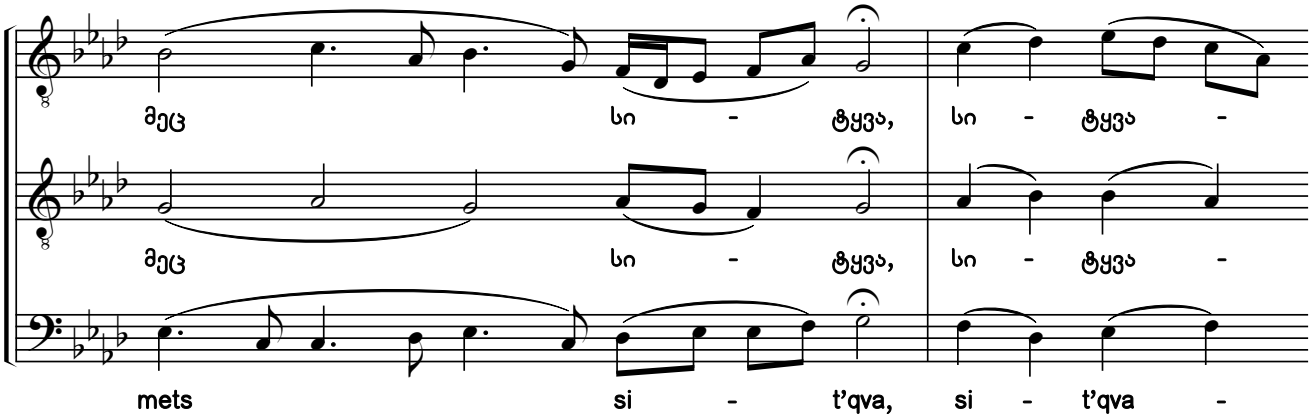

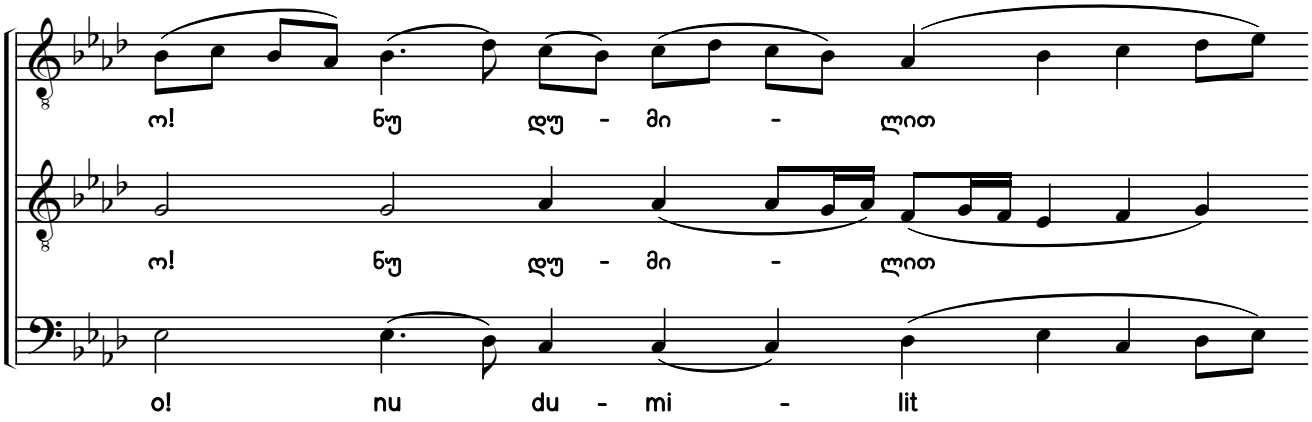

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

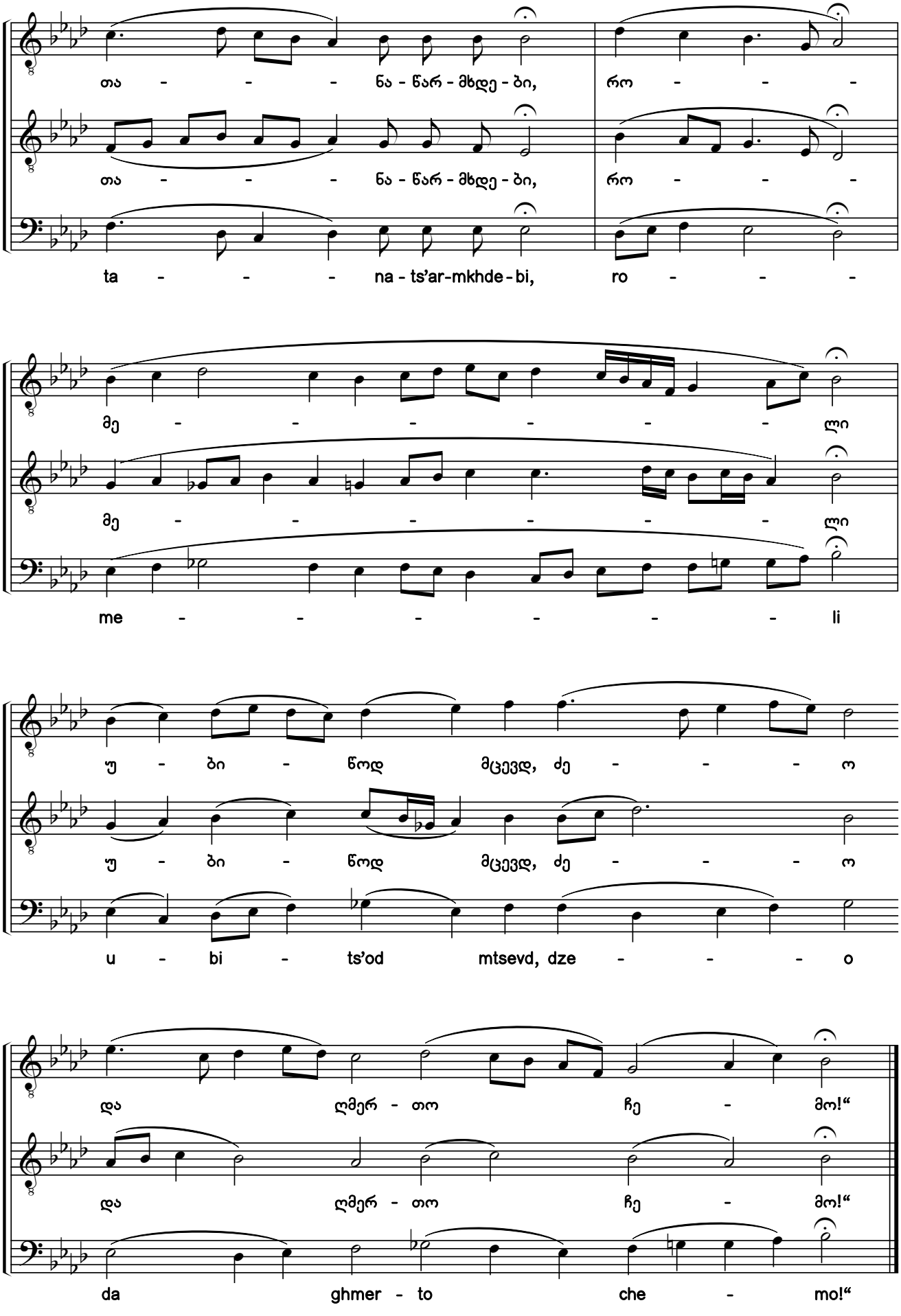

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

112. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა[1)]

კონდაკი. ხმა ვ

Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified

Kontakion. Tone 6

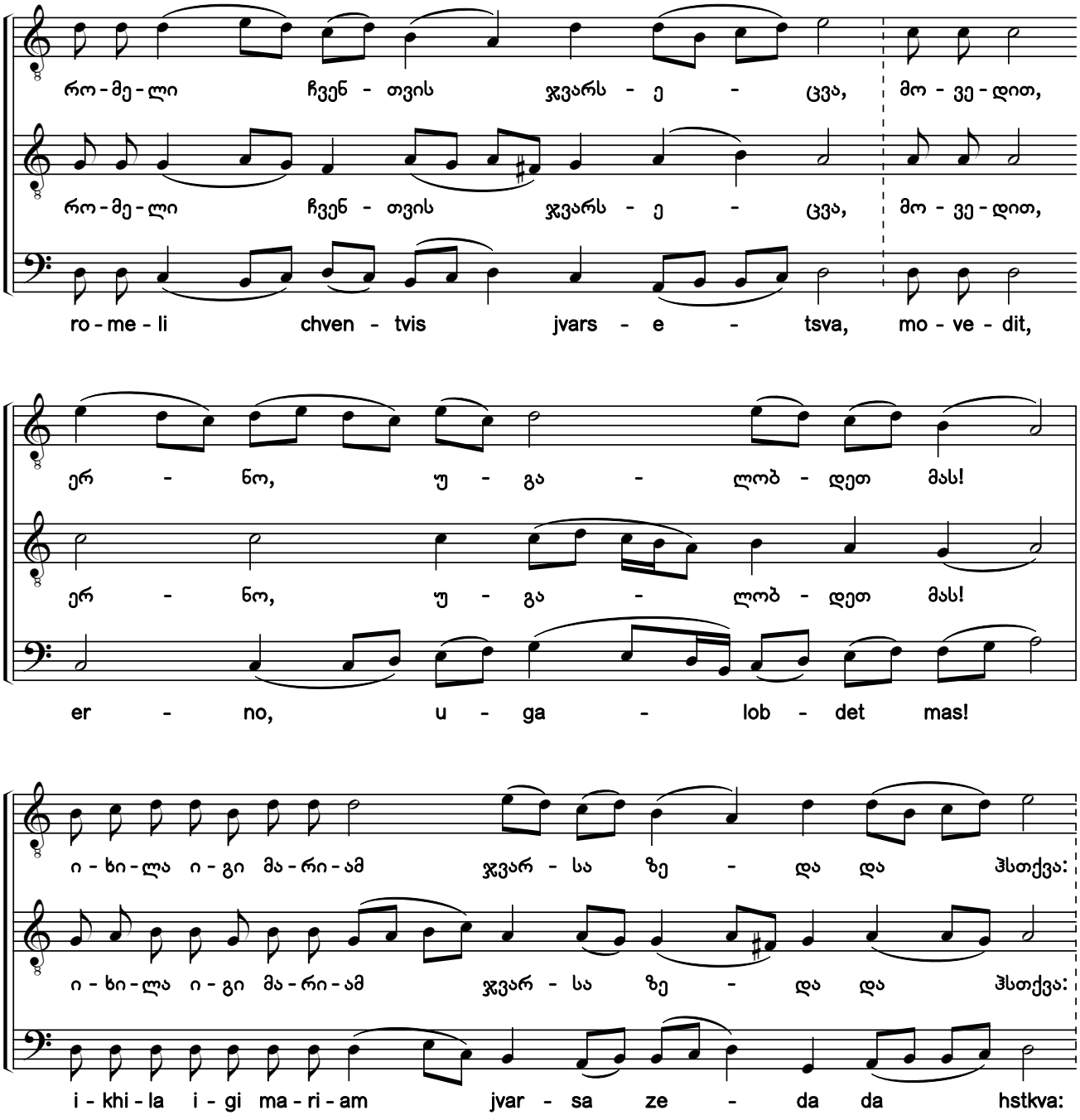

1) დღეს პრაქტიკაში გამოყენებულ „მარხვანში“ დიდი პარასკევის კონდაკსა და იკოსზე მითითებულია ჱ ხმა. გიორგი მთაწმინდისეულ „მარხვანში“ (Ath.38:327v; Sin.61:36v), კონდაკის შესახებ აღნიშნულია, რომ ის VI ხმისაა. ნ. სამხარაძის ვარაუდით (სამხარაძე, 2019), თანამედროვე „მარხვანი“ საბაწმინდურ ტრადიციებს ასახავს, თუმცა, ტექსტუალური თვალსაზრისით, ძირითადად გიორგი მთაწმინდელისეულ რედაქციას მისდევს. ამასთან, მთაწმინდელისეული რედაქცია უფრო ძველია. გიორგი მთაწმინდელისეული „მარხვანის“ შესაბამისად, აქ ჩვენ მიერ VI ხმის კონდაკების (ანთოლოგიის XXII ტომის №52-ის) მუსიკაზე გაწყობილ ნიმუშს ვაქვეყნებთ.

1) Tone 8 is indicated for the kontakion and ikos of Great Friday in the Triodion used today. In Giorgi the Athonite's Triodion (Ath.38:327v; Sin.61:36v), it is noted regarding the kontakion that it is in tone 6. N. Samkharadze surmises that the modern Triodion reflects the Mar Saba tradition, although from a textual standpoint, it basically follows Giorgi the Athonite's edition (Samkharadze, 2019). Moreover, the Athonite edition is older. According to Giorgi the Athonite's Triodion, the editors are publishing a work arranged to the music of kontakion tone 6 (Anth. Vol. 22, #52) here.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

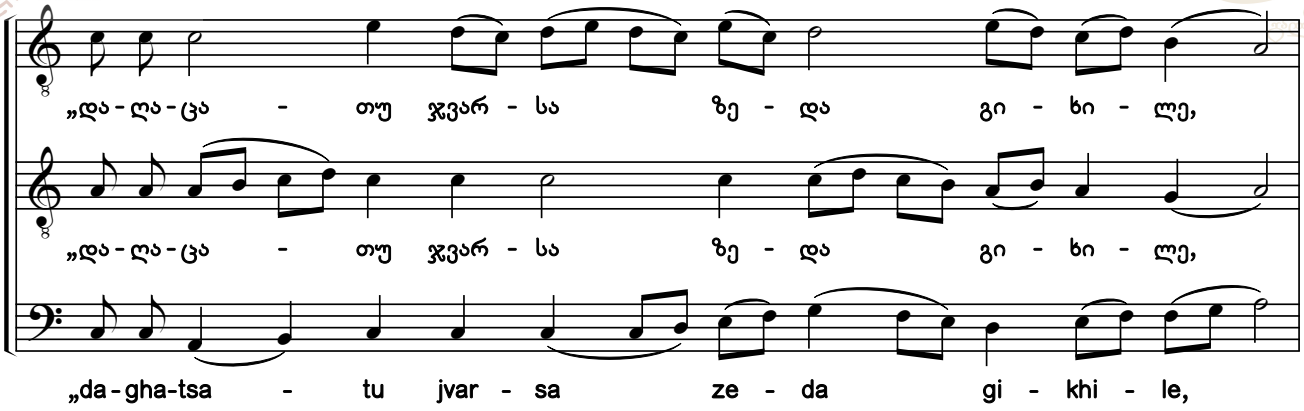

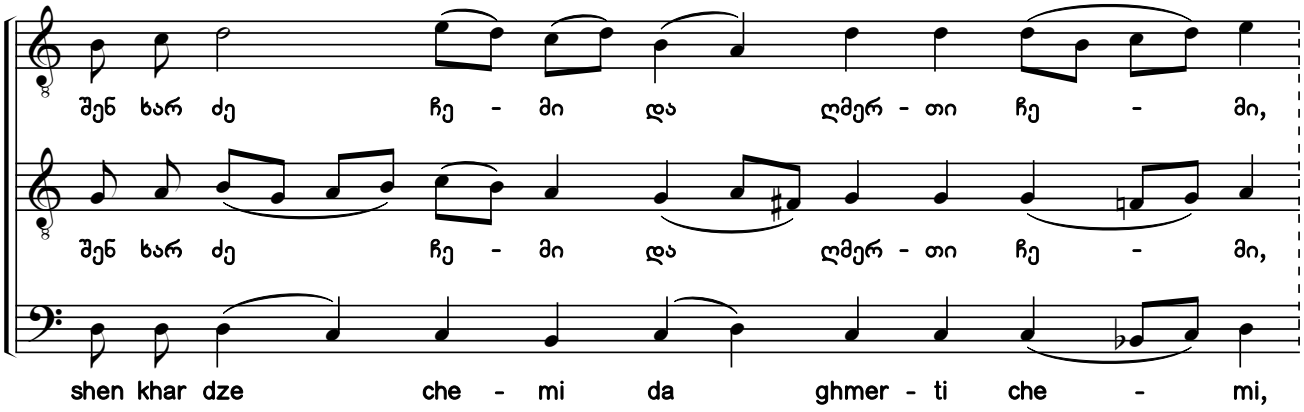

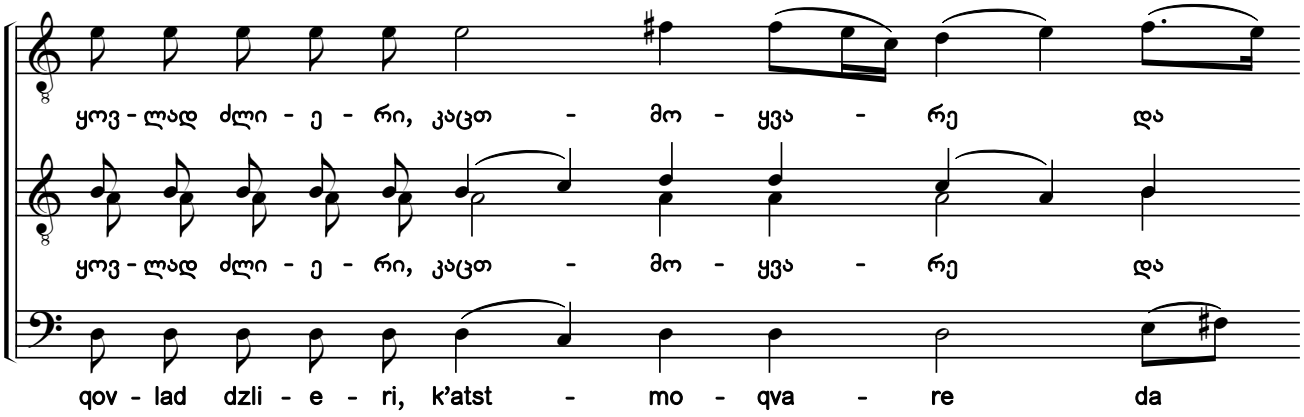

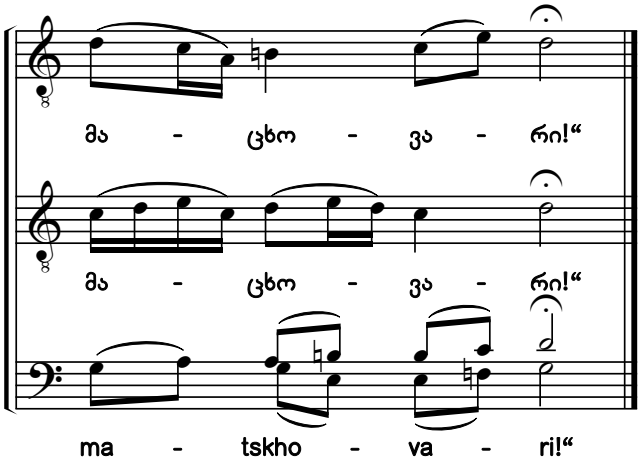

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

113. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი [1)]

იკოსი. ხმა ვ

Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter

Ikos. Tone 6

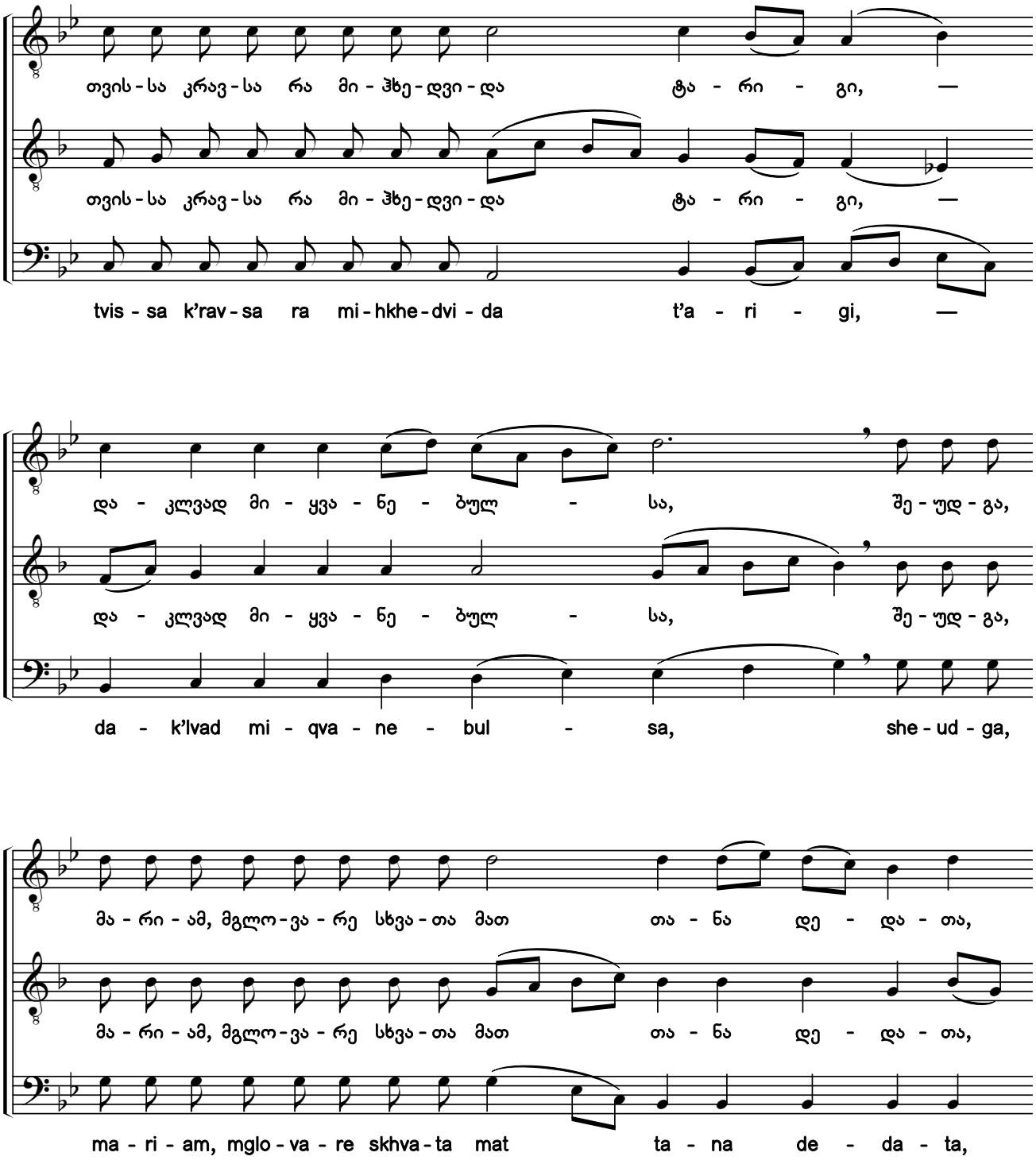

1) წინამდებარე ნიმუში ჩვენი გაწყობილია, ანთოლოგიის XXII ტომის №53-ის მუსიკაზე. იხ. შენიშვნა №112 ჰიმნთან.

1) The present work has been arranged by the editors to the music of Anthology Vol. 22 #53. See the note for hymn #112.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

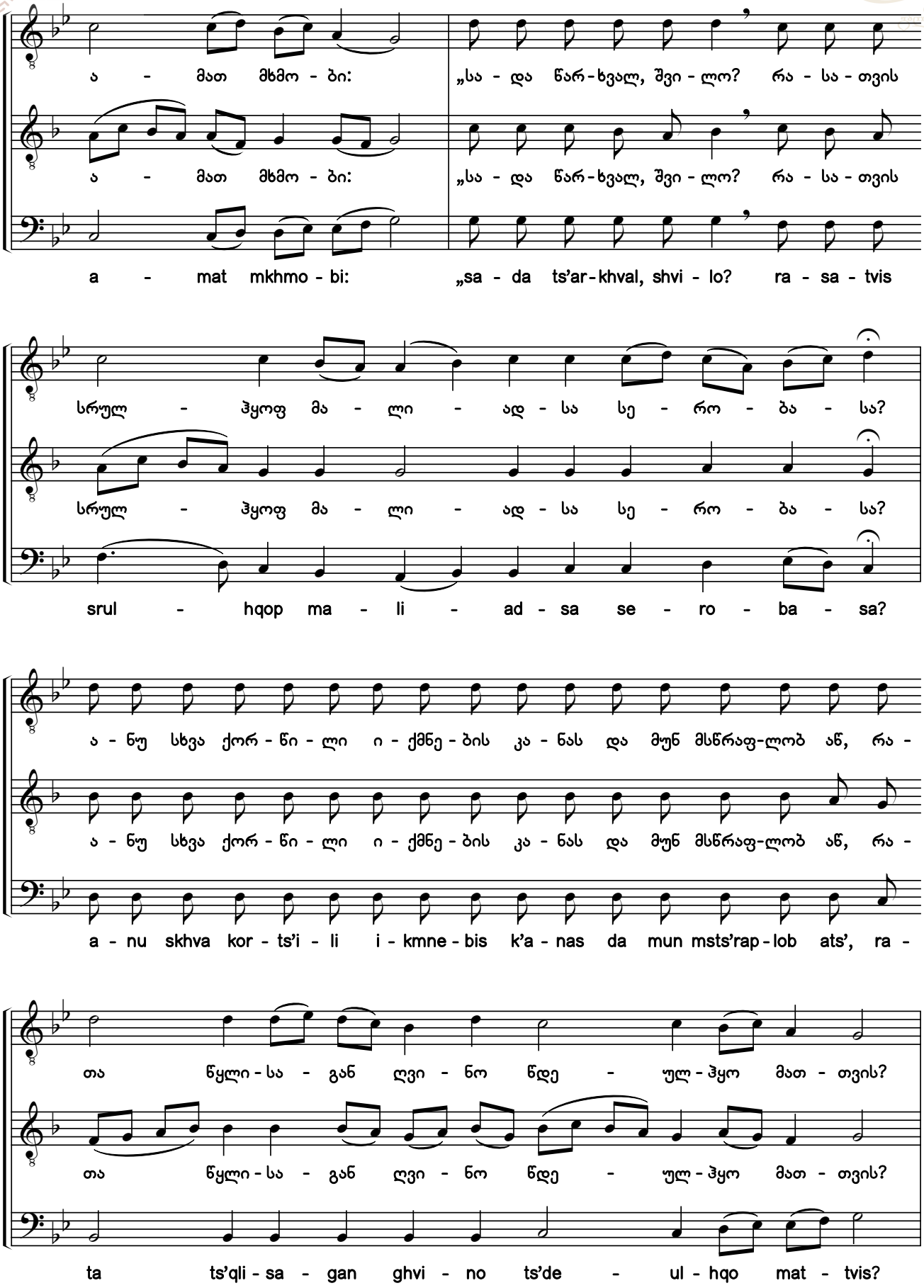

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

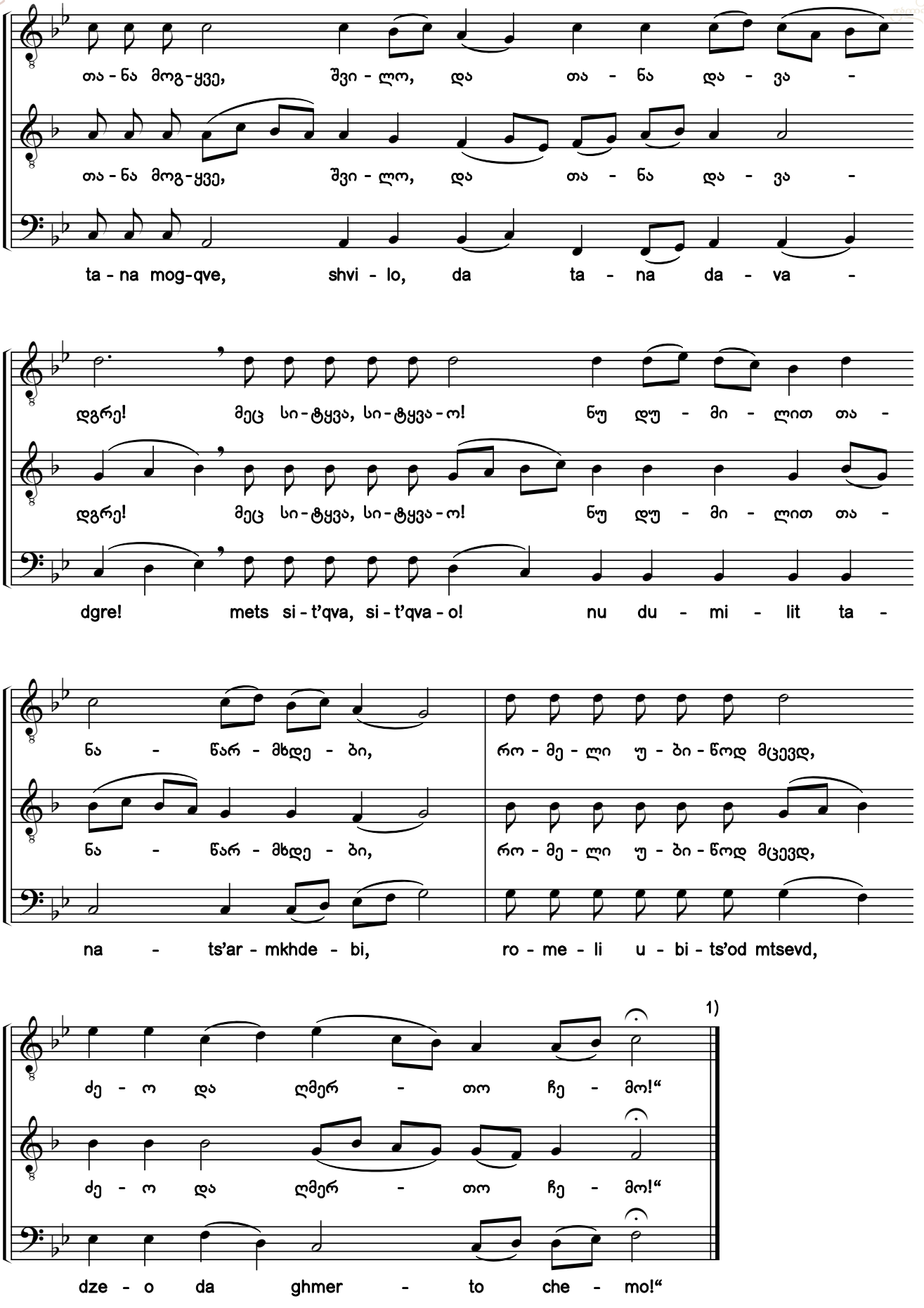

1) „მარხვანი“: აქა წარიკითხვის სვინაქსარი.

1) Triodion: "Here the Synaxarion is read".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

114. სიბოროტისა ძეგლი ღმრთის-მბრძოლი [1)]

ძლისპირი. გალობა წ. ხმა ვ

The Holy Children Brought Mockery Upon the Idol

Heirmos. Canticle 8. Tone 6

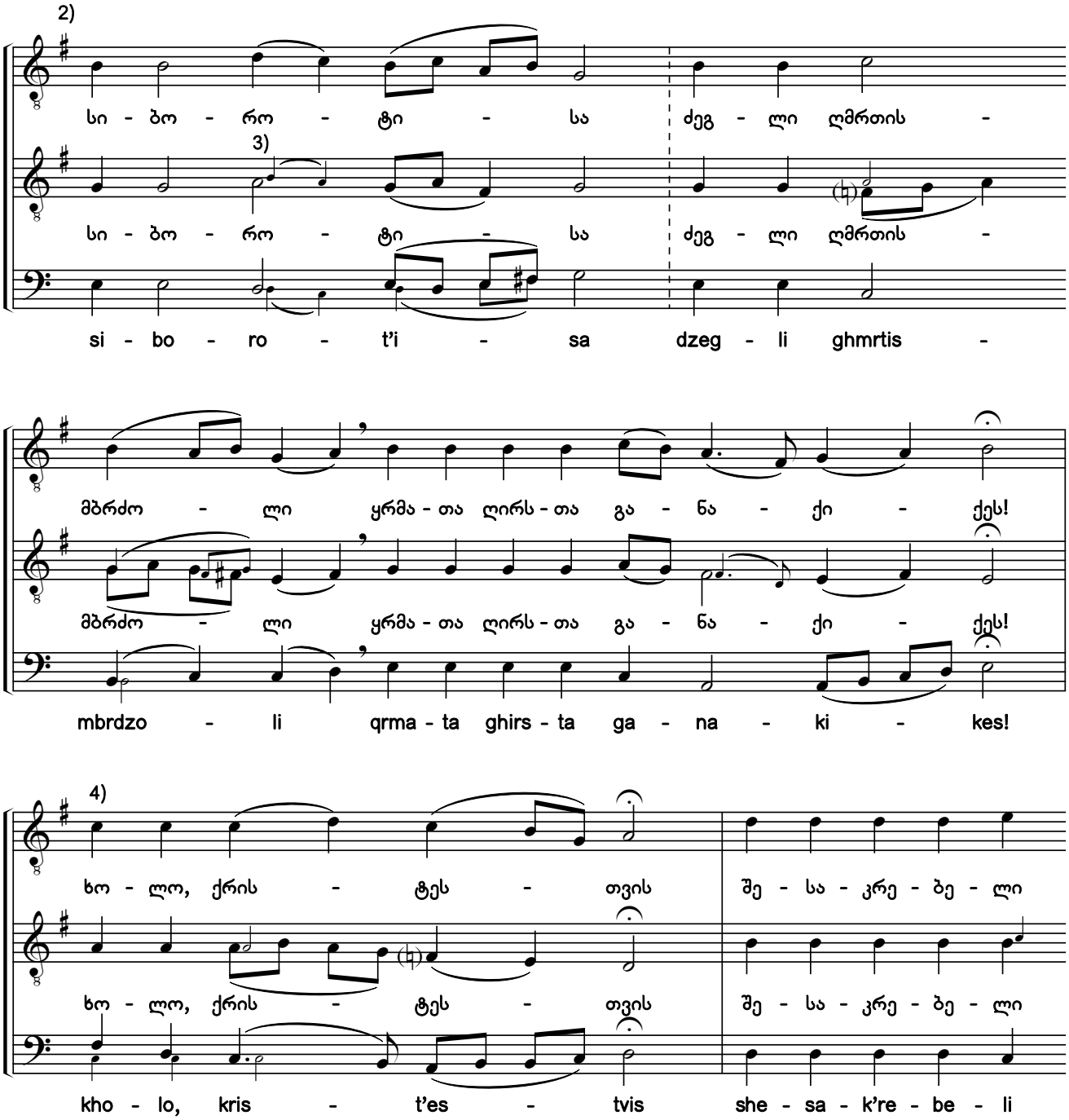

1) ხელნაწერებიდან Q689:015v (ანთ., ტ. VIII:46, №21); ხუნდაძე, 2122:199; ხუნდაძე, 2127:68.

2) ხელნაწერებში Q689 და ხუნდაძე, 2127 გასაღებში *სი* ბემოლია აღნიშნული, ხოლო ხელნაწერში ხუნდაძე, 2122 საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.

3) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხუნდაძის ხელნაწერებიდან.

4) „მარხვანში“ აქ არის „ხოლო, ქრისტესთვის შეთქმული, დღეს, უსჯულო შესაკრებელი განიზრახავს ცუდსა“.

1) From the manuscripts Q689:015v (Anth., Vol. 8:46, #21); Khundadze, 2122:199; Khundadze, 2127:68.

2) The original manuscripts Q689 and Khundadze, 2127 contain a B flat in the key signature and in the original manuscript Khundadze, 2122, the chant is notated without accidentals in the key signature.

3) The different voice leading from Khundadze's manusccripts in shown in the smaller script.

4) Here is *„kholo, krist'estvis shetkmuli, dghes, usjulo shesak'rebeli ganizrakhavs tsudsa“* in Triodion.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

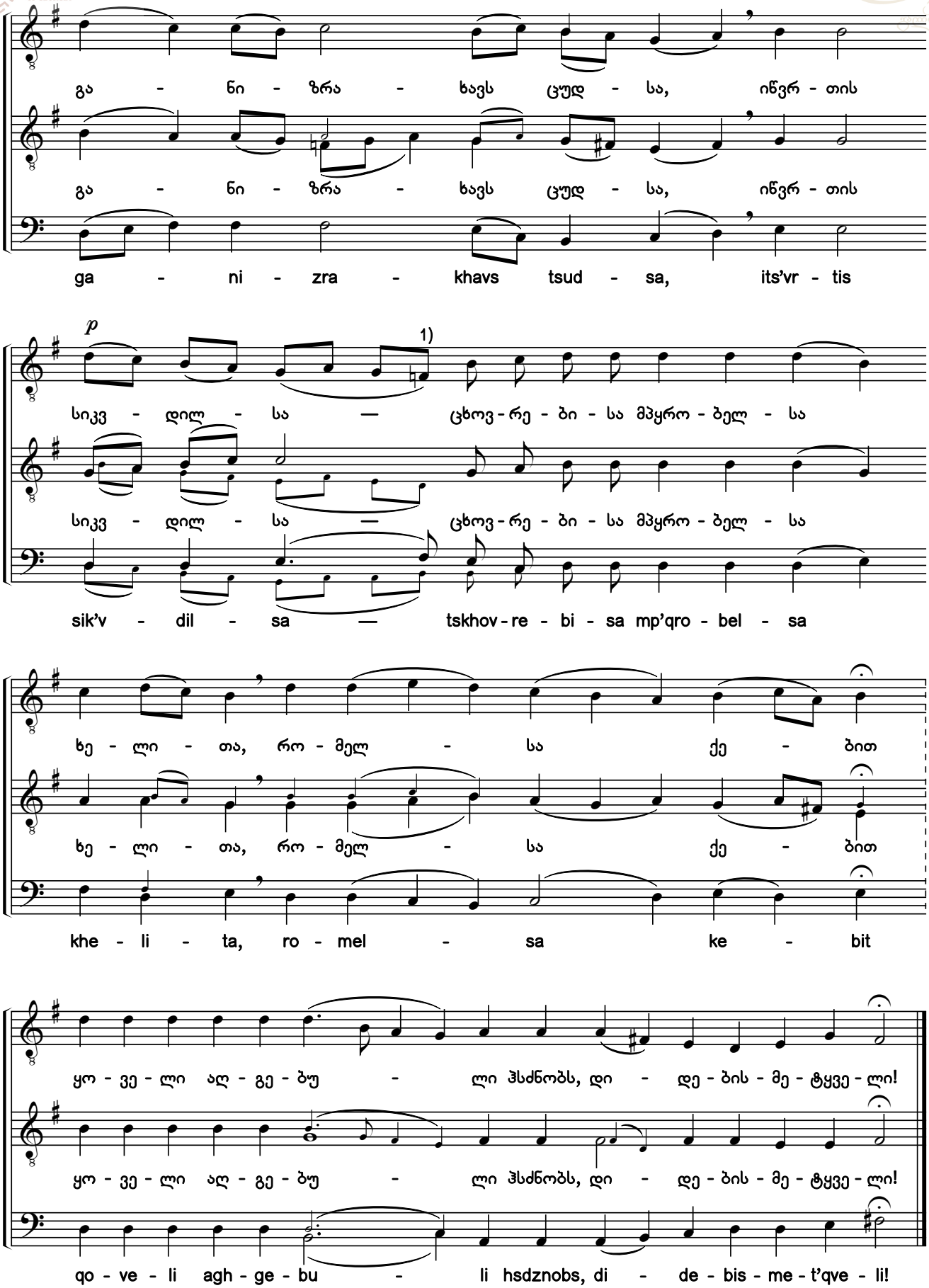

1) აქ, I ხმაში, ფა ბეკარი უნდა შესრულდეს ბანის ზედა ვარიანტის შესრულებისას, ხოლო ბანის ქვედა ვარიანტის გალობის დროს, I ხმაში ფა დიეზი უნდა აჟღერდეს.

1) Here, F natural must be performed in the first voice when the upper bass variant is sung, whereas if the lower bass variant is performed, F sharp must sound in the first voice.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

115. წამთაგან ძილი აწ განიშორეთ თქვენ

ჱ ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ

Shake the Sleep Now from Your Eyelids

The 1st troparion of Canticle 8. Tone 6

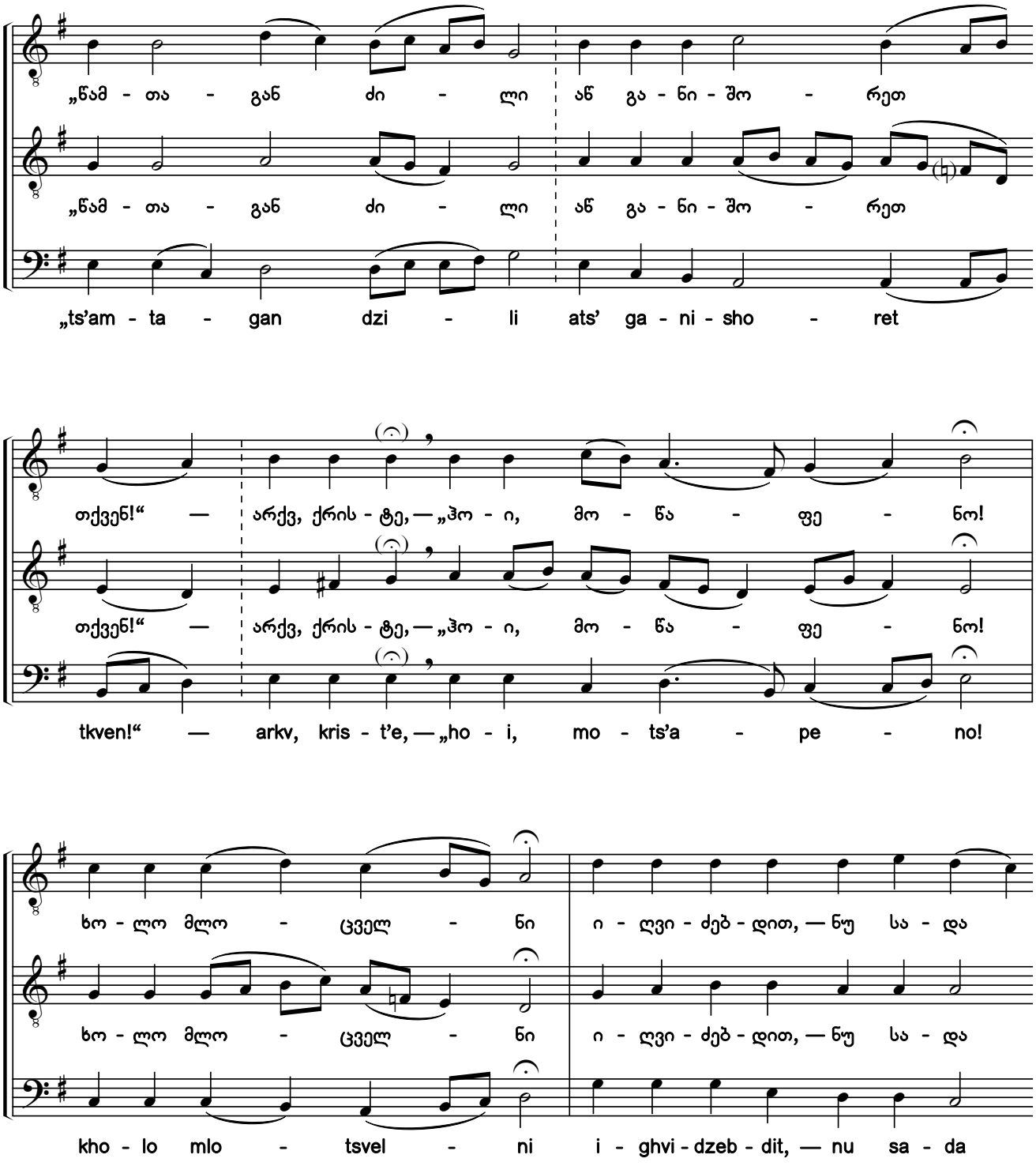

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

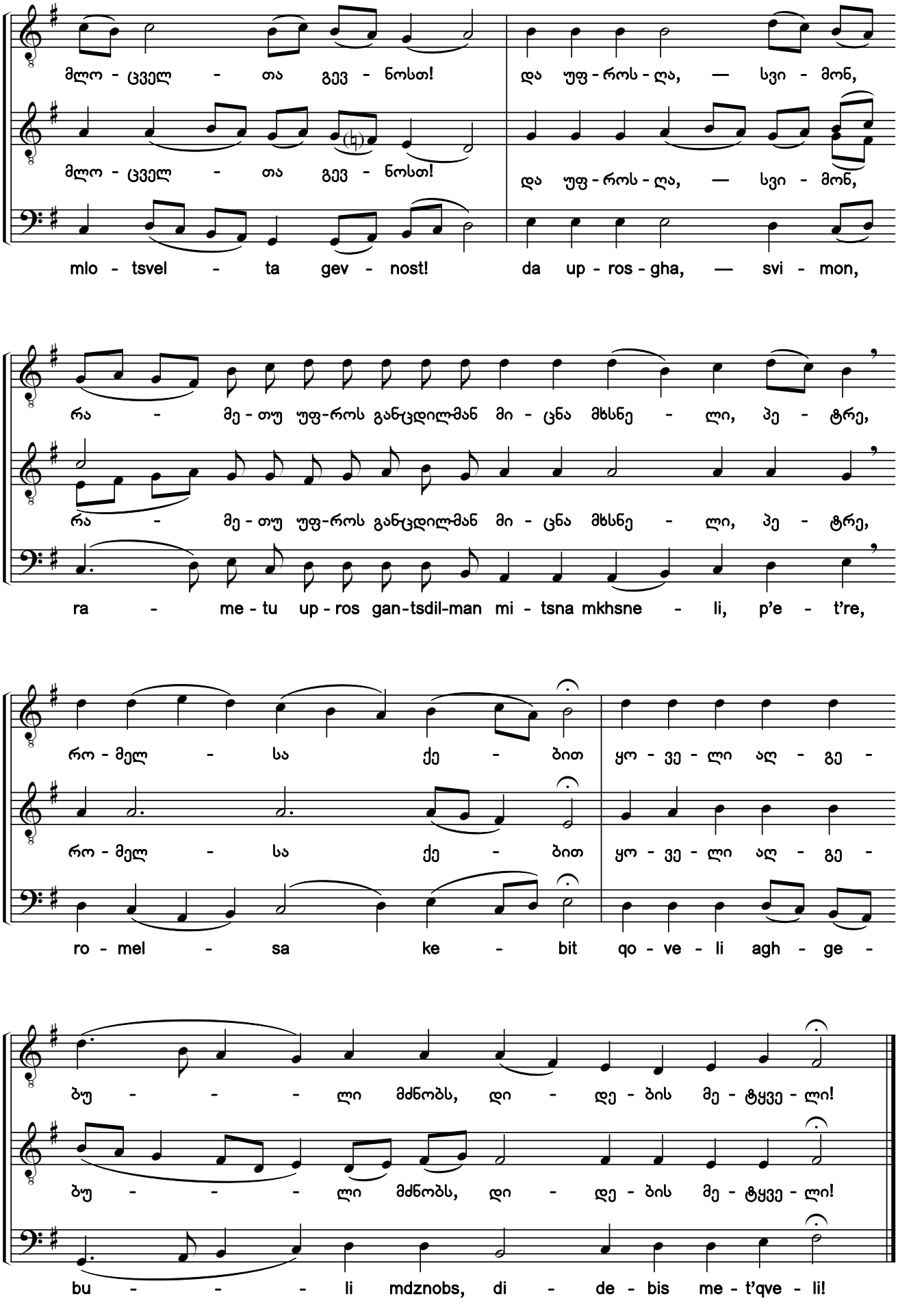

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

116. განვჰსხნე აროდეს მე ბაგენი სიტყვით შეგინებად

ჱ ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ

No Profane Word Shall Ever Pass My Lips, O Master

The 2nd troparion of Canticle 8. Tone 6

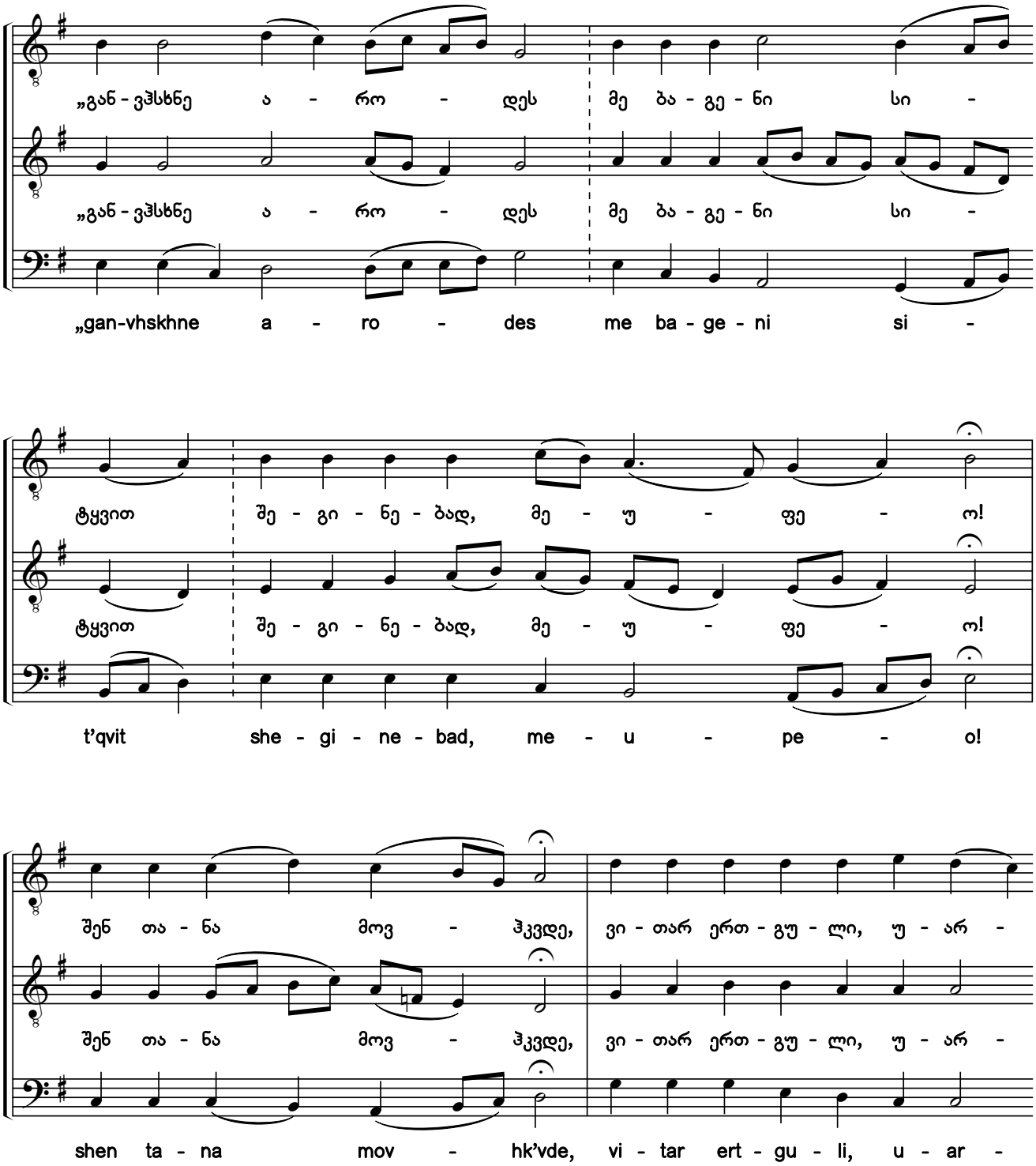

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

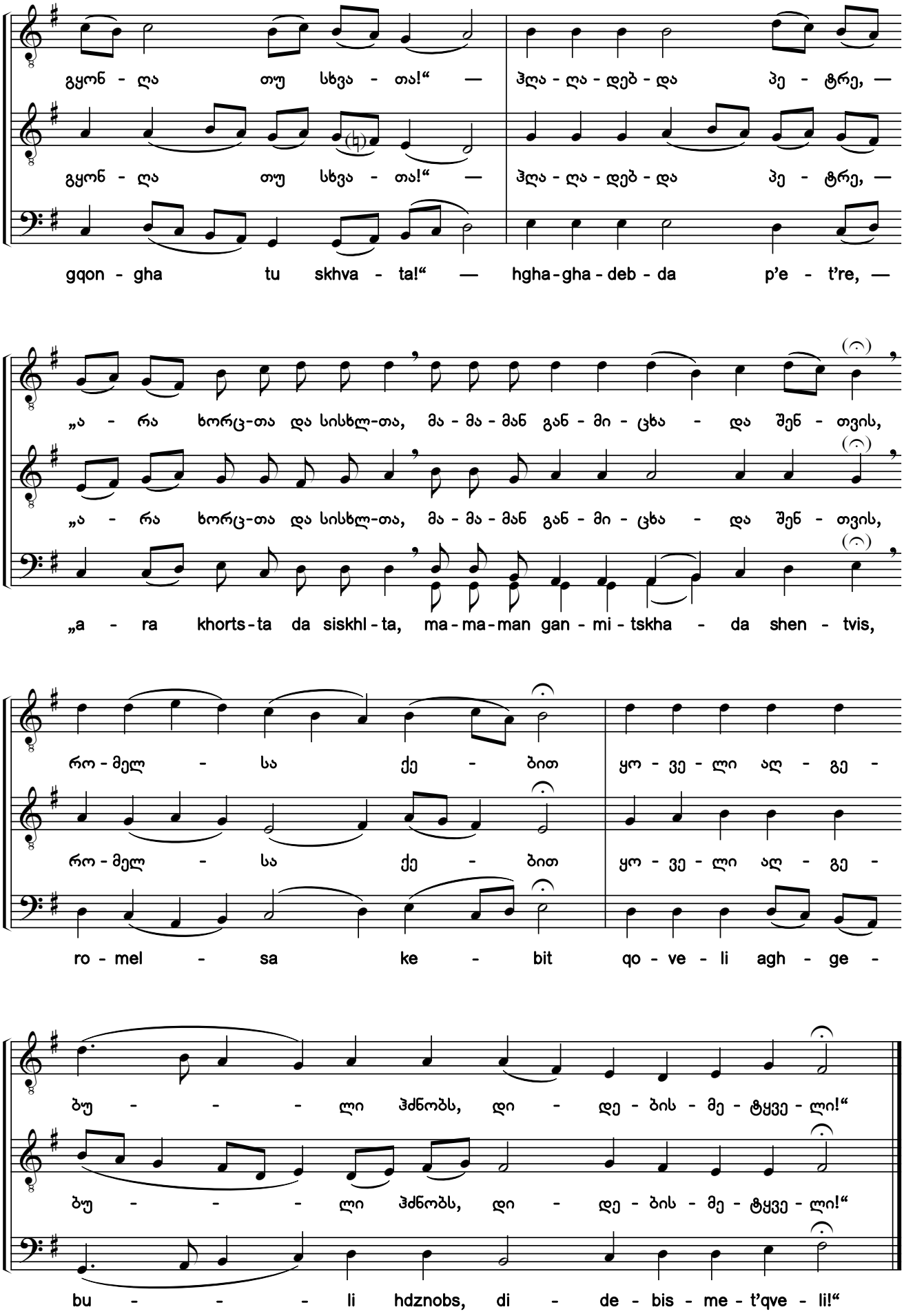

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

117. სილრმე სიბრძნისა და ღმრთისა ცნობისა

ჱ ძლისპირის გ გადასათქმელი. ხმა ვ

You Have Not Fathomed the Full Depth of Divine Wisdom

The 3rd troparion of Canticle 8. Tone 6

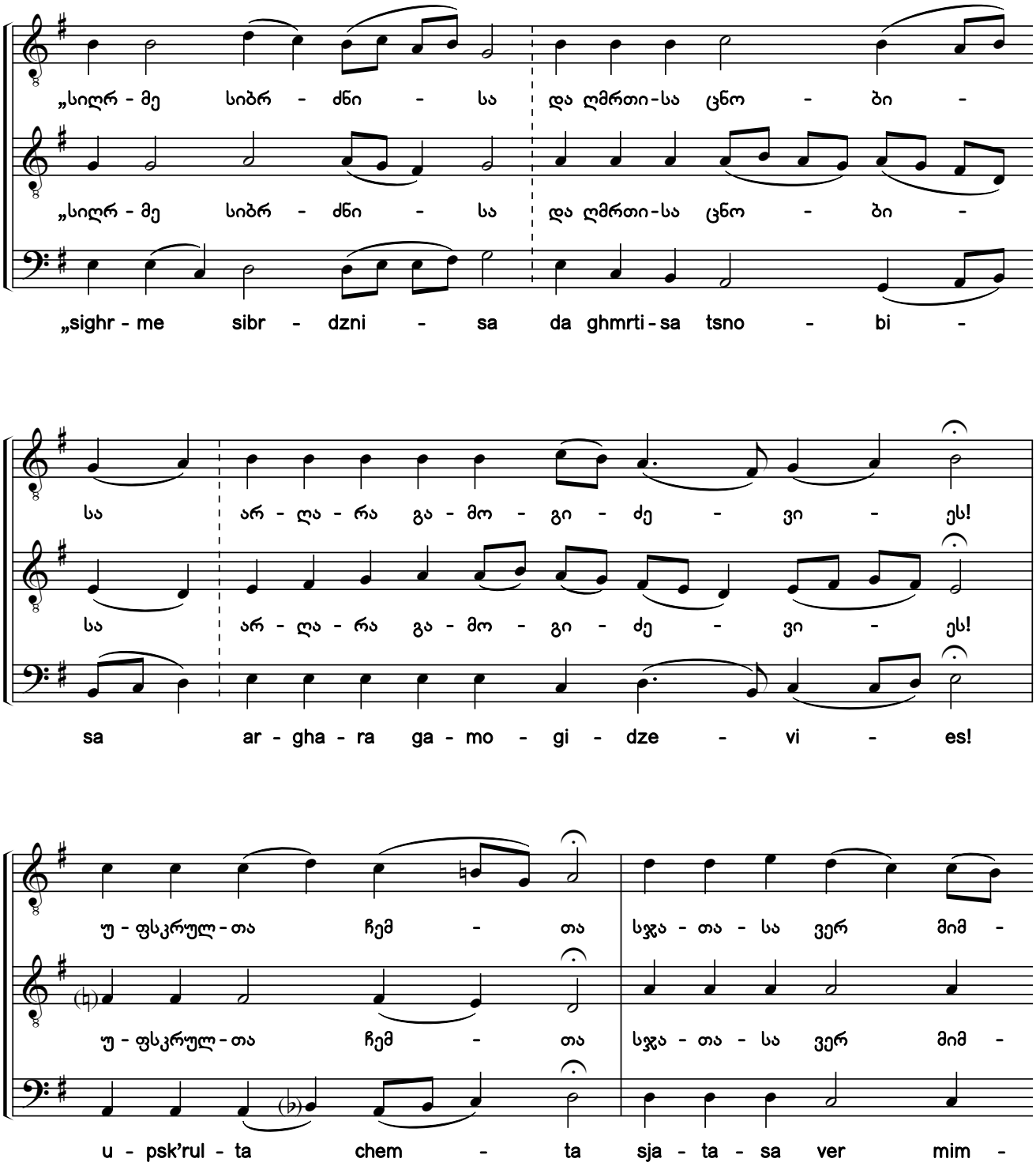

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

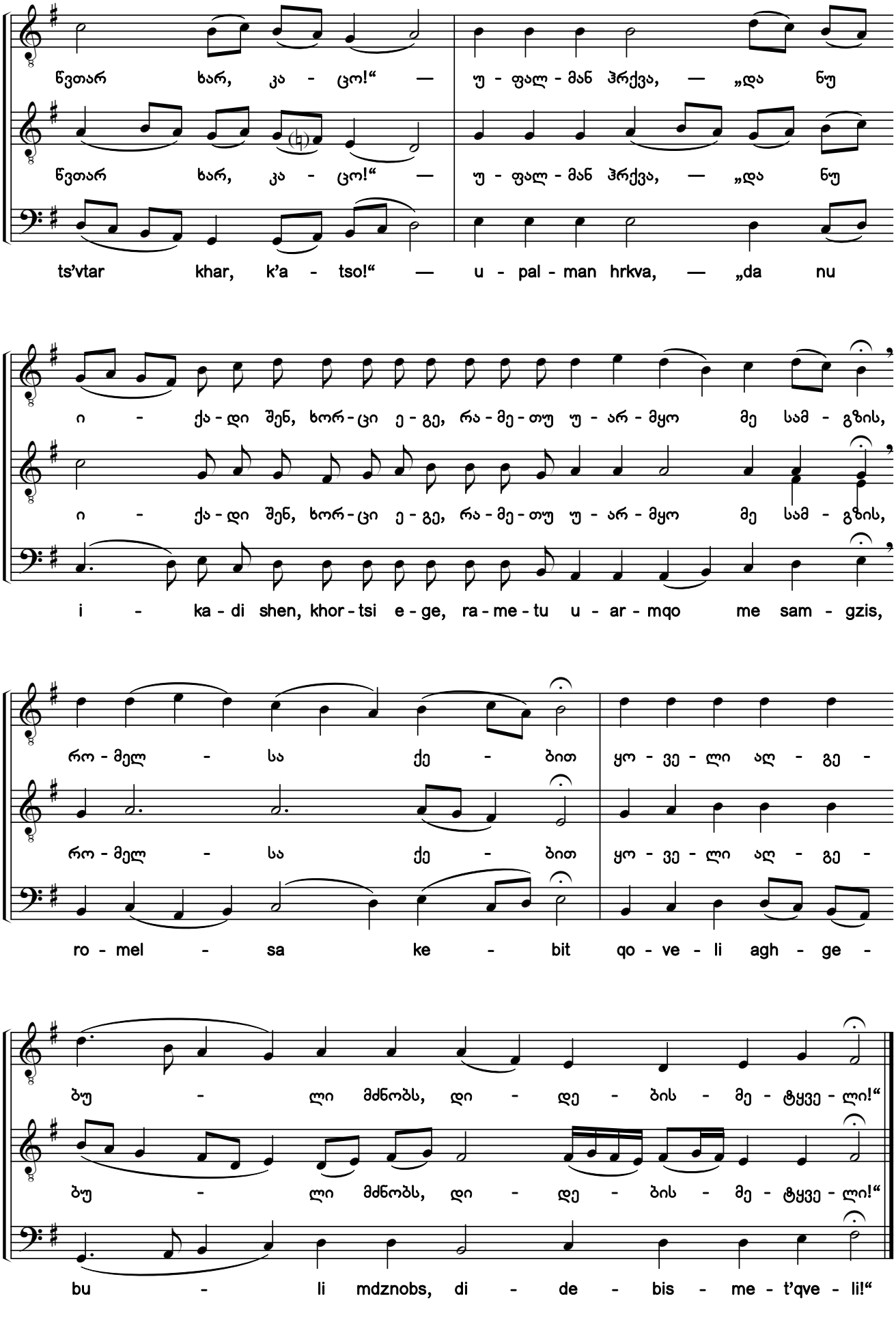

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

118. აღჰსთქვამ არა ქმნად, სიმონ-პეტრე

ჱ ძლისპირის დ გადასათქმელი. ხმა ვ

You Do Protest, O Simon Peter

The 4th troparion of Canticle 8. Tone 6

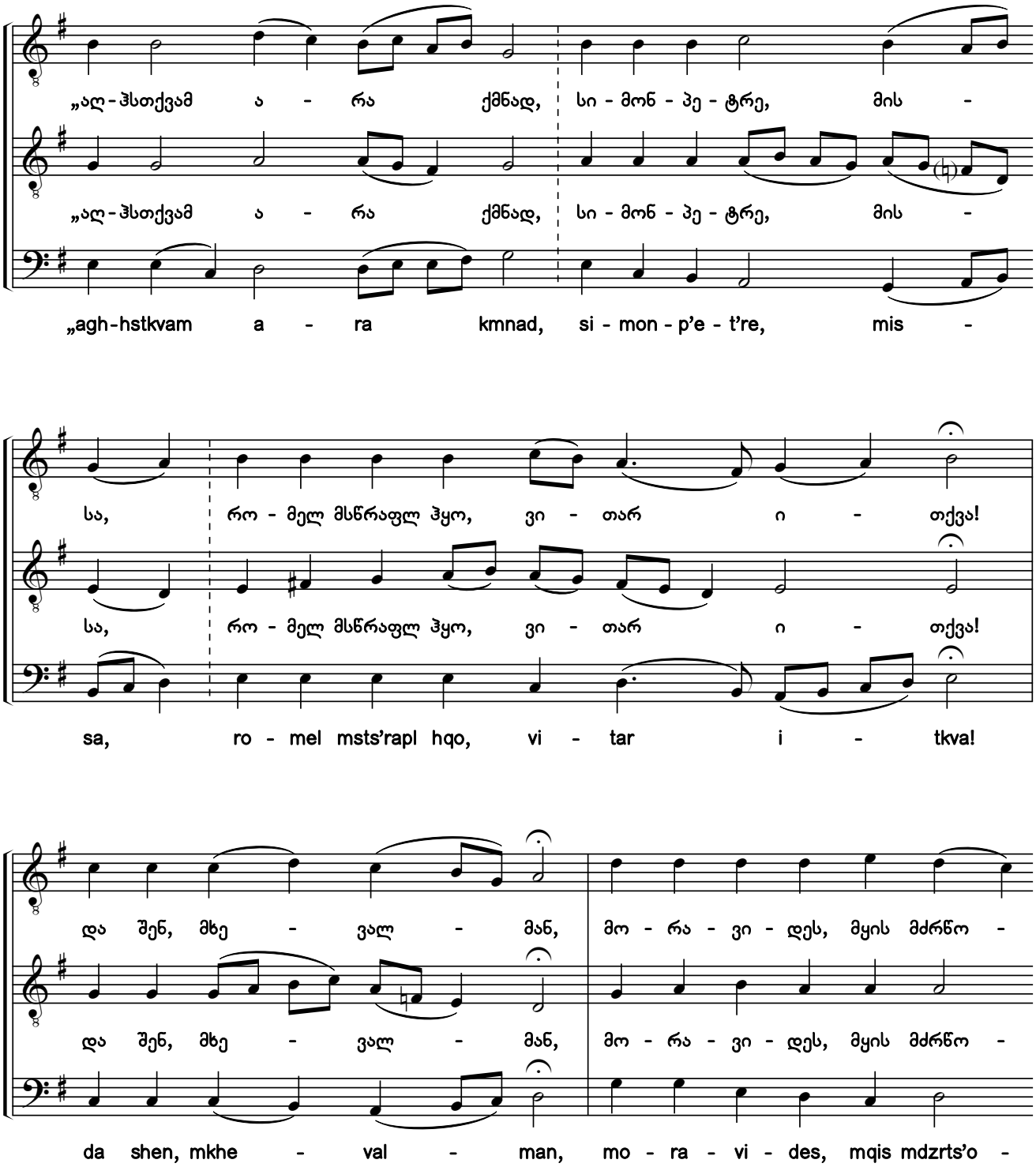

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

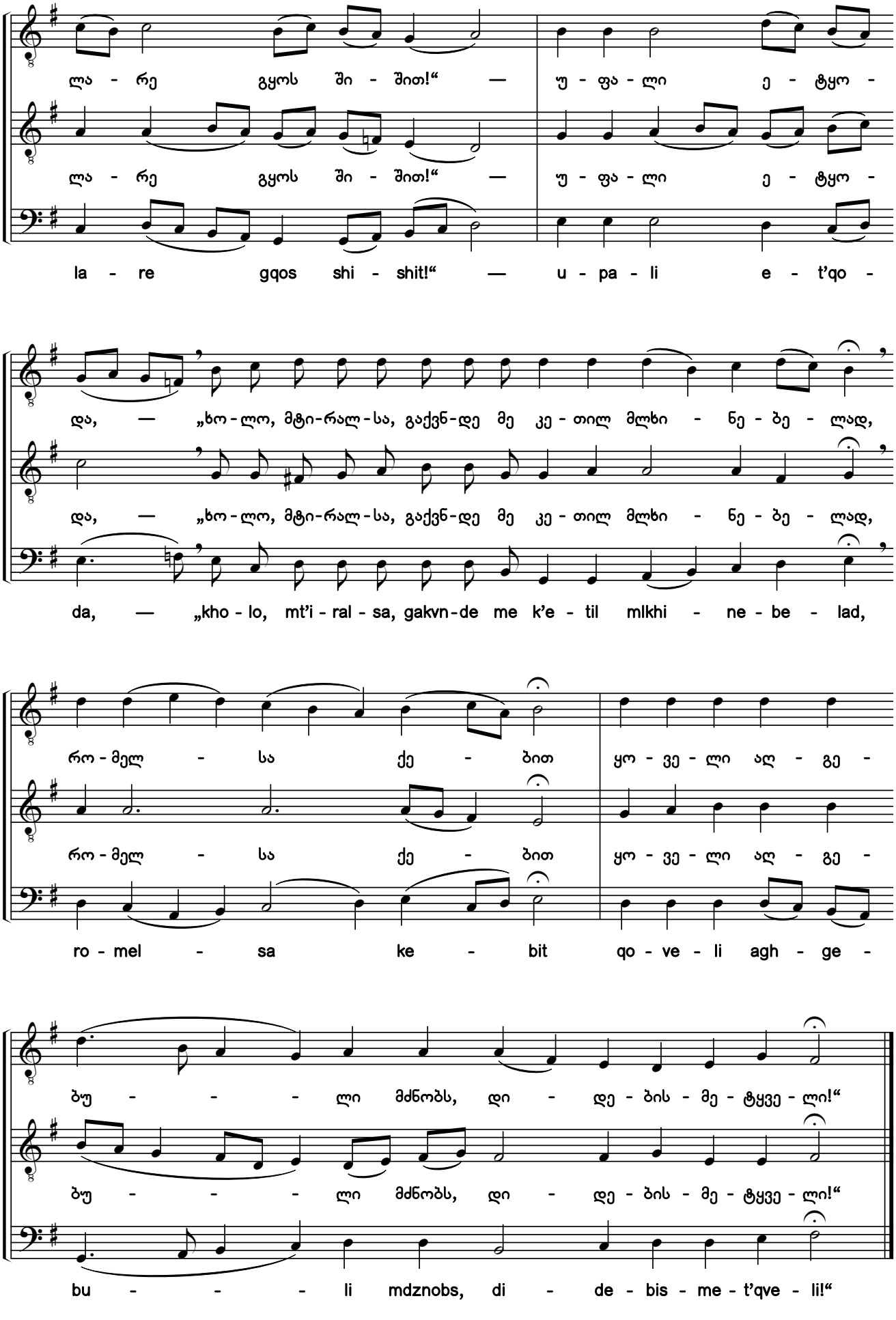

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

119. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა [1)]

ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ

More Honorable Than the Cherubim

Heirmos. Canticle 9. Tone 6

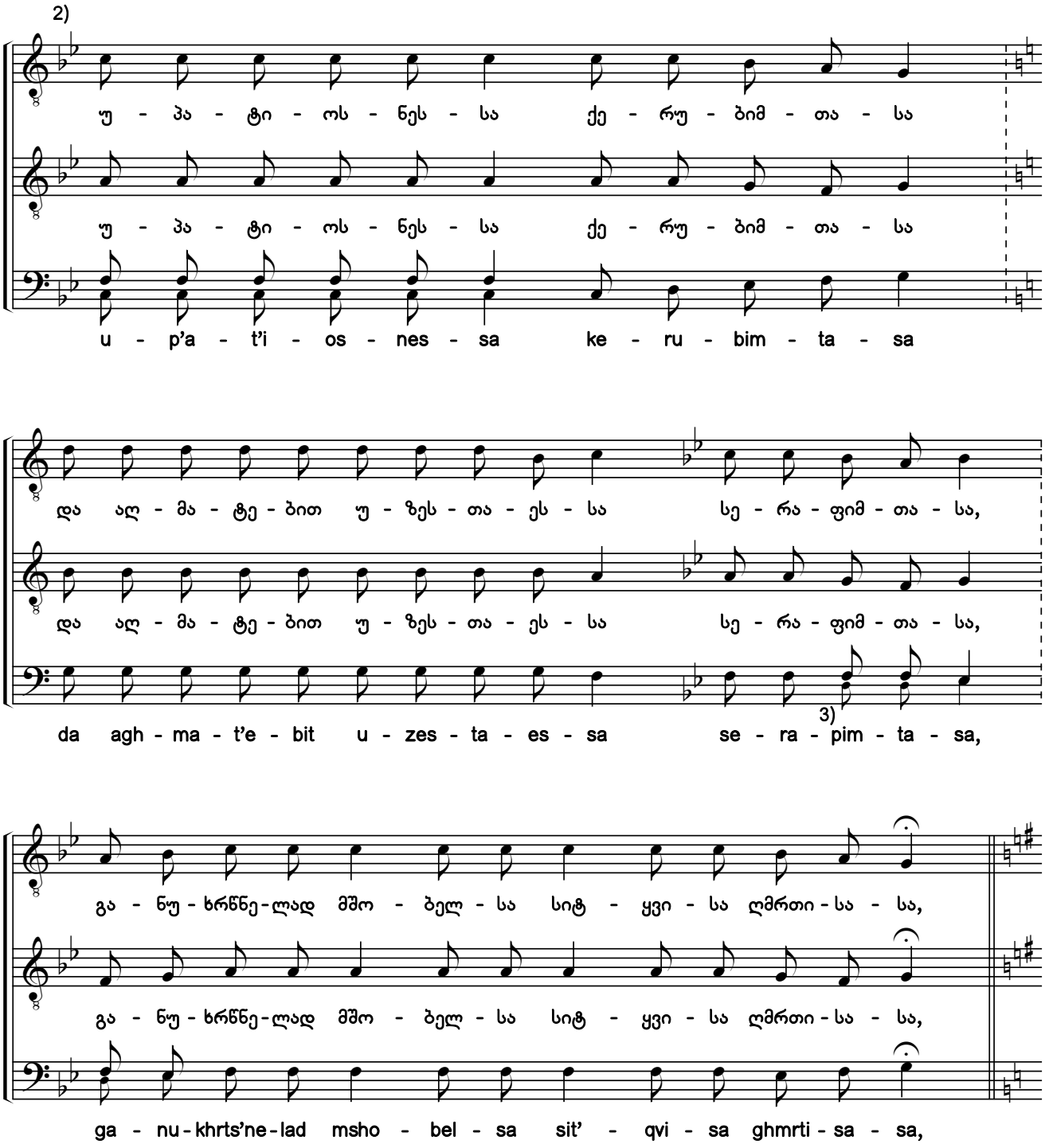

1) ხელნაწერებიდან Q689:024v (ანთ., ტ. VIII:75, №36); ხუნდაძე, 2127:125.
2) ხელნაწერებში საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე.
3) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2127.
1) From the manuscripts Q689:024v (Anth., Vol. 8:75, #36); Khundadze, 2127:125.
2) In the original manuscripts, the chant is notated without accidentals in the key signature.
3) The different voice leading from manuscript Khundadze, 2127 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

დამაბოლოვებელი მუხლი ხელნაწერიდან Q689

Ending verse from the manuscript Q689

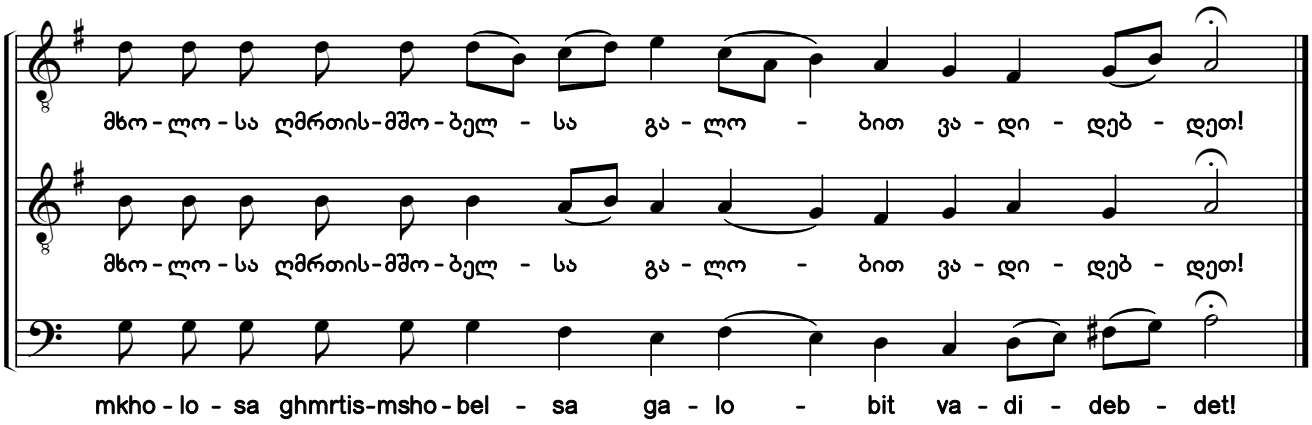

დამაბოლოვებელი მუხლი ხელნაწერიდან ხუნდაძე, 2127

Ending verse from the manuscript Khundadze, 2127

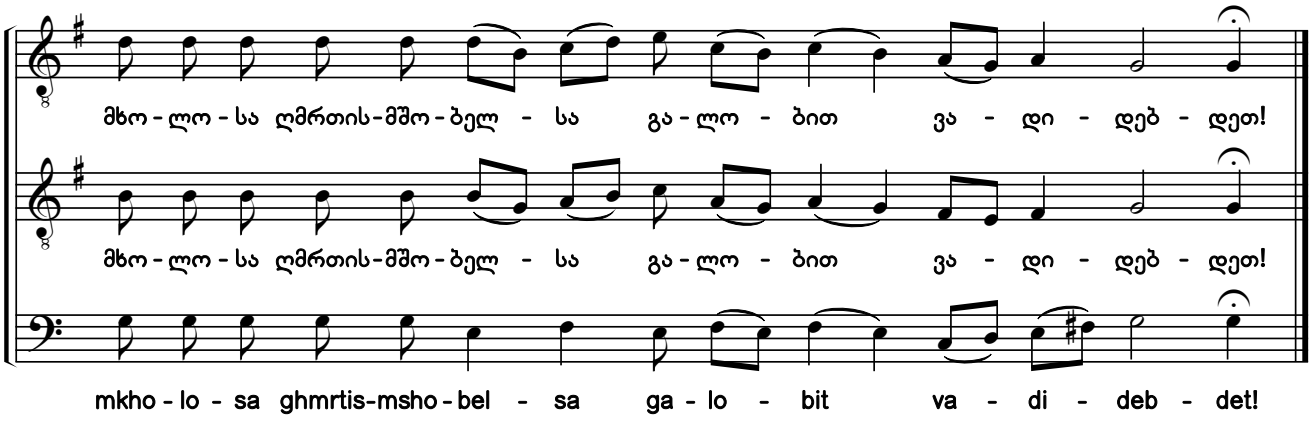

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

120. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა[1)]

ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ

More Honorable Than the Cherubim

Heirmos. Canticle 9. Tone 6

საშუალო მოძრაობით - Moderato

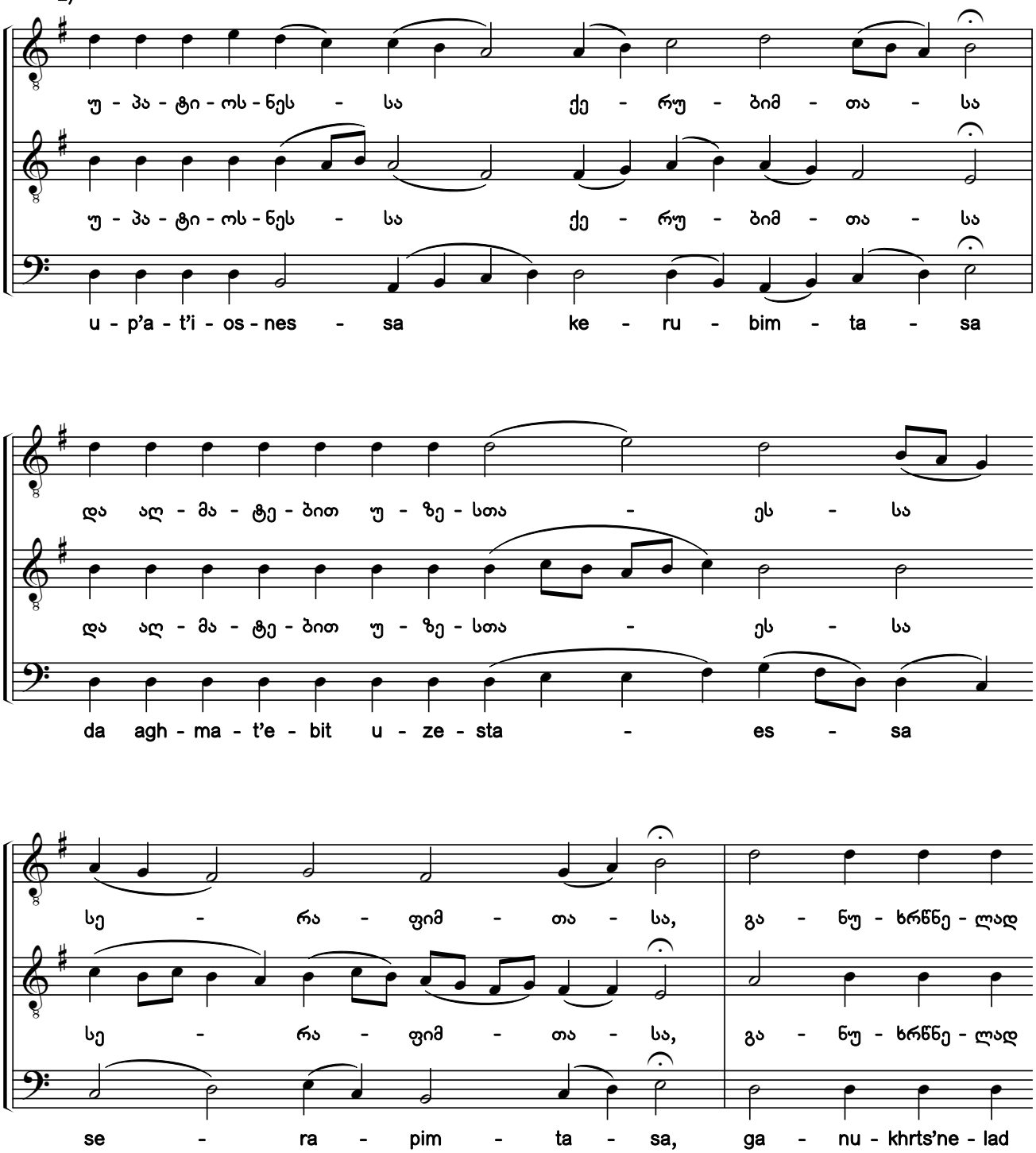

1) ხელნაწერებიდან Q672:382 (ანთ., ტ. XII:478; №234); Q673:0104 (ანთ., ტ. XIV:197; №72).
2) ხელნაწერებში სამივე ხმაში გასაღებში ფა დიეზია აღნიშნული.
1) From the manuscripts Q672:382 (Anth., Vol. XII:478; #234); Q673:0104 (Anth., Vol. XIV:197; #72).
2) In the original manuscripts, the key signature contain an F sharp in all voice parts.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

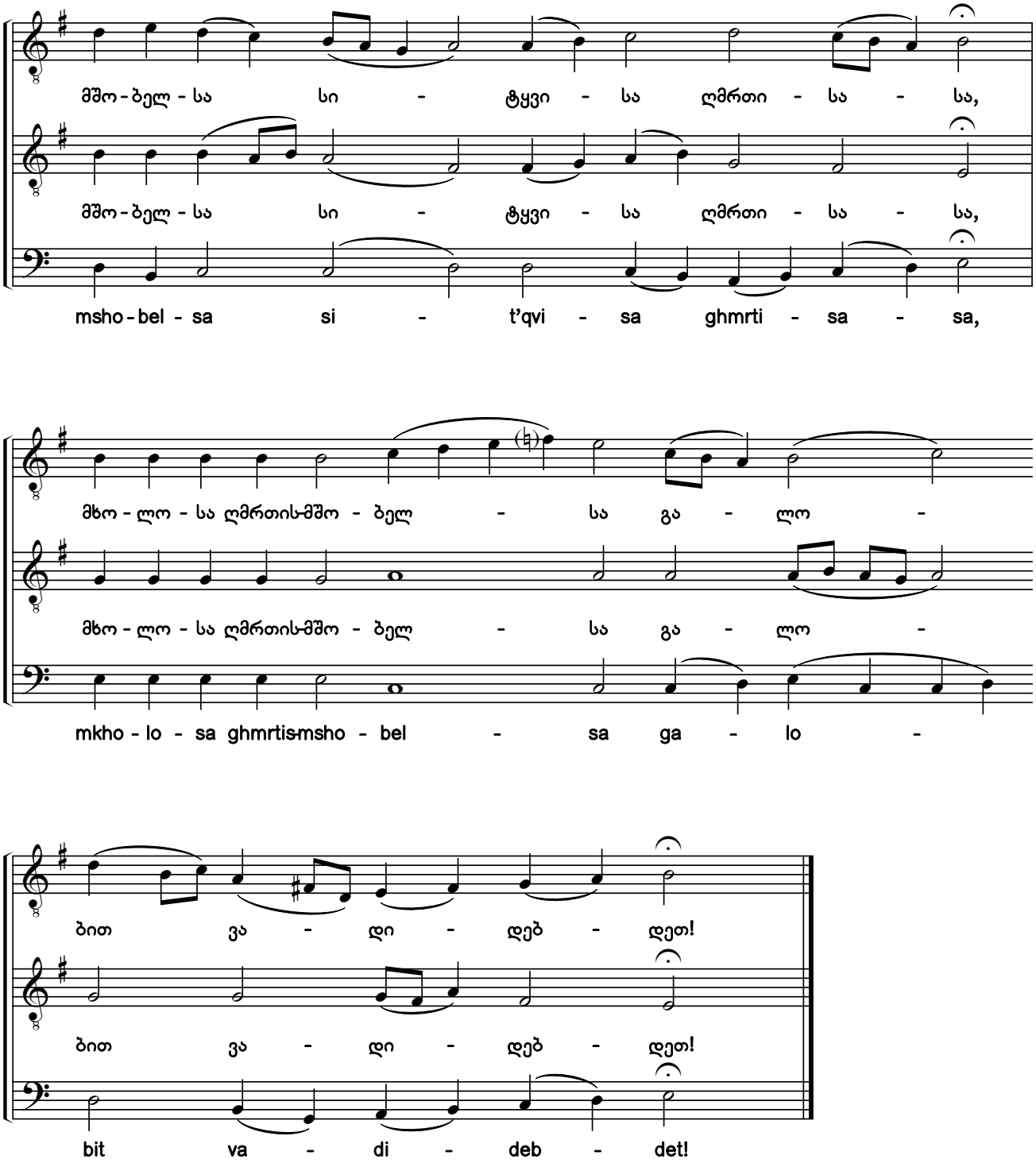

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

121. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა[1)]

ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ

More Honorable Than the Cherubim

Heirmos. Canticle 9. Tone 6

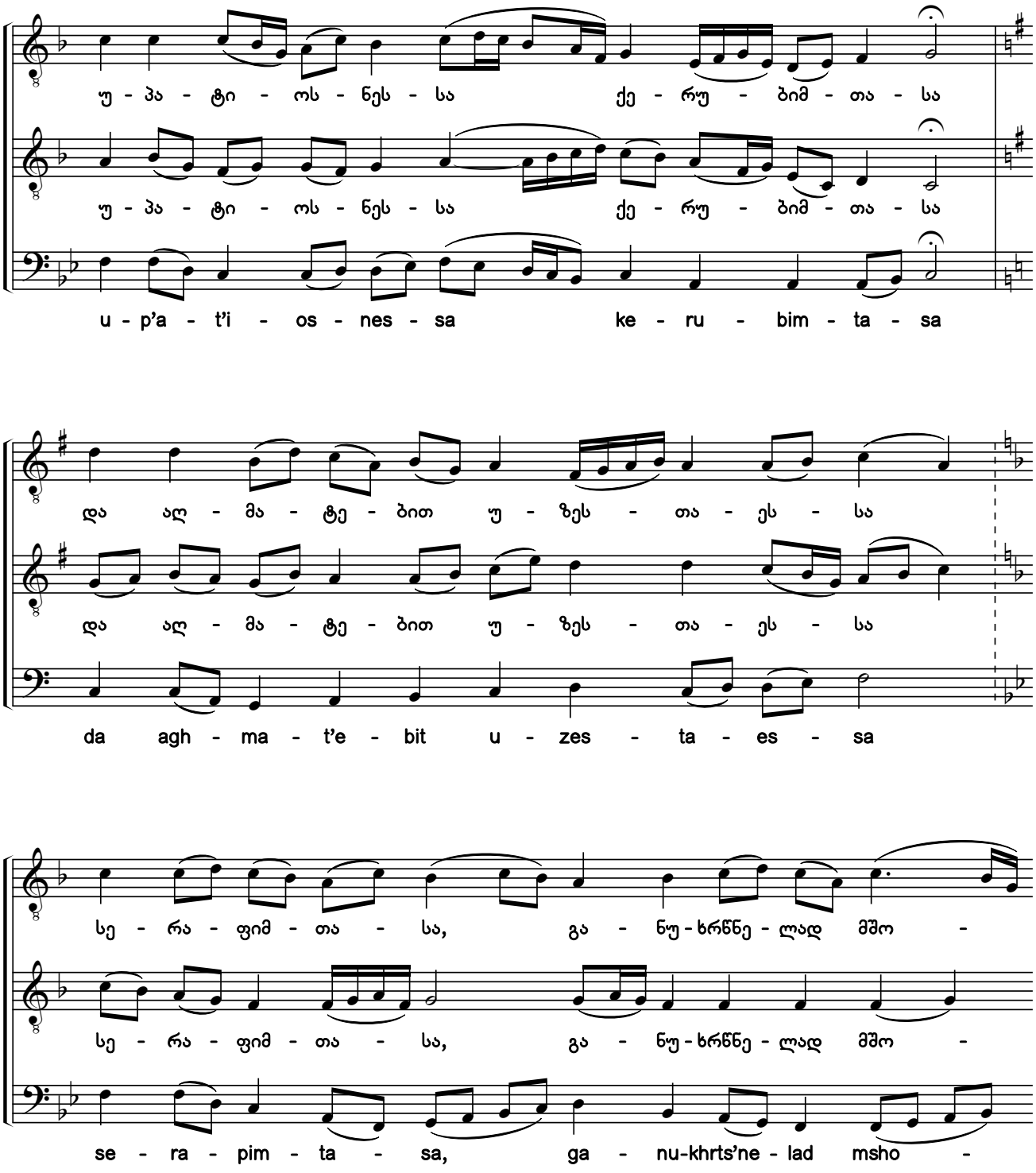

1) წინამდებარე ჰიმნი ჩვენი გაწყობილია, №119, „სადა“ ნიმუშის, „გამშვენებულ“ სტილში გადამუშავების მეთოდით.

1) The present hymn has been arranged by the editors in the reworked ornamented style of the plain chant work #119.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

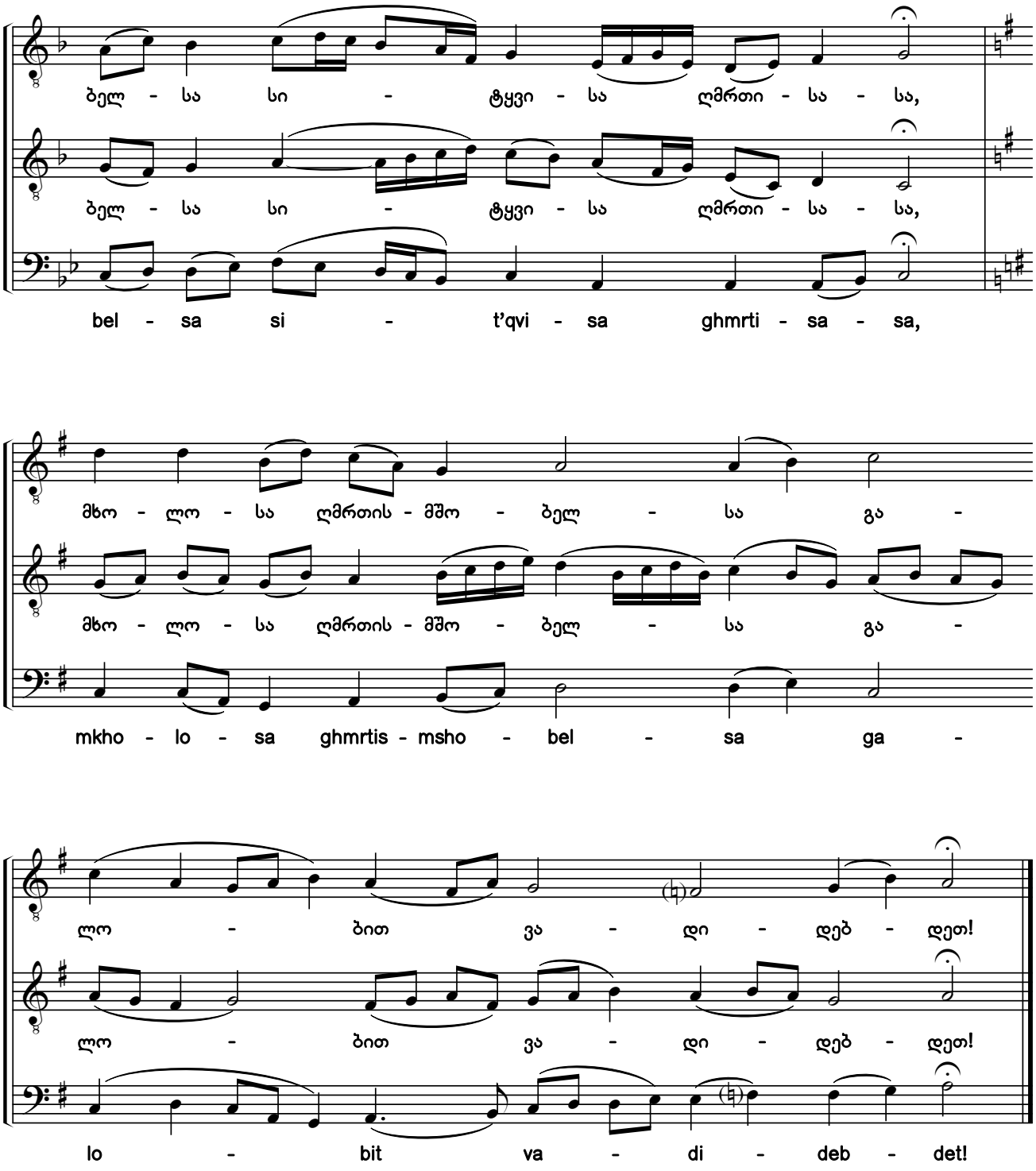

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

122. მოსასრველი დასი ღმრთის-მოძულეთა

თ ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ

The Destructive Band of Evil Men, Hateful to Heaven

The 1st troparion of Canticle 9. Tone 6

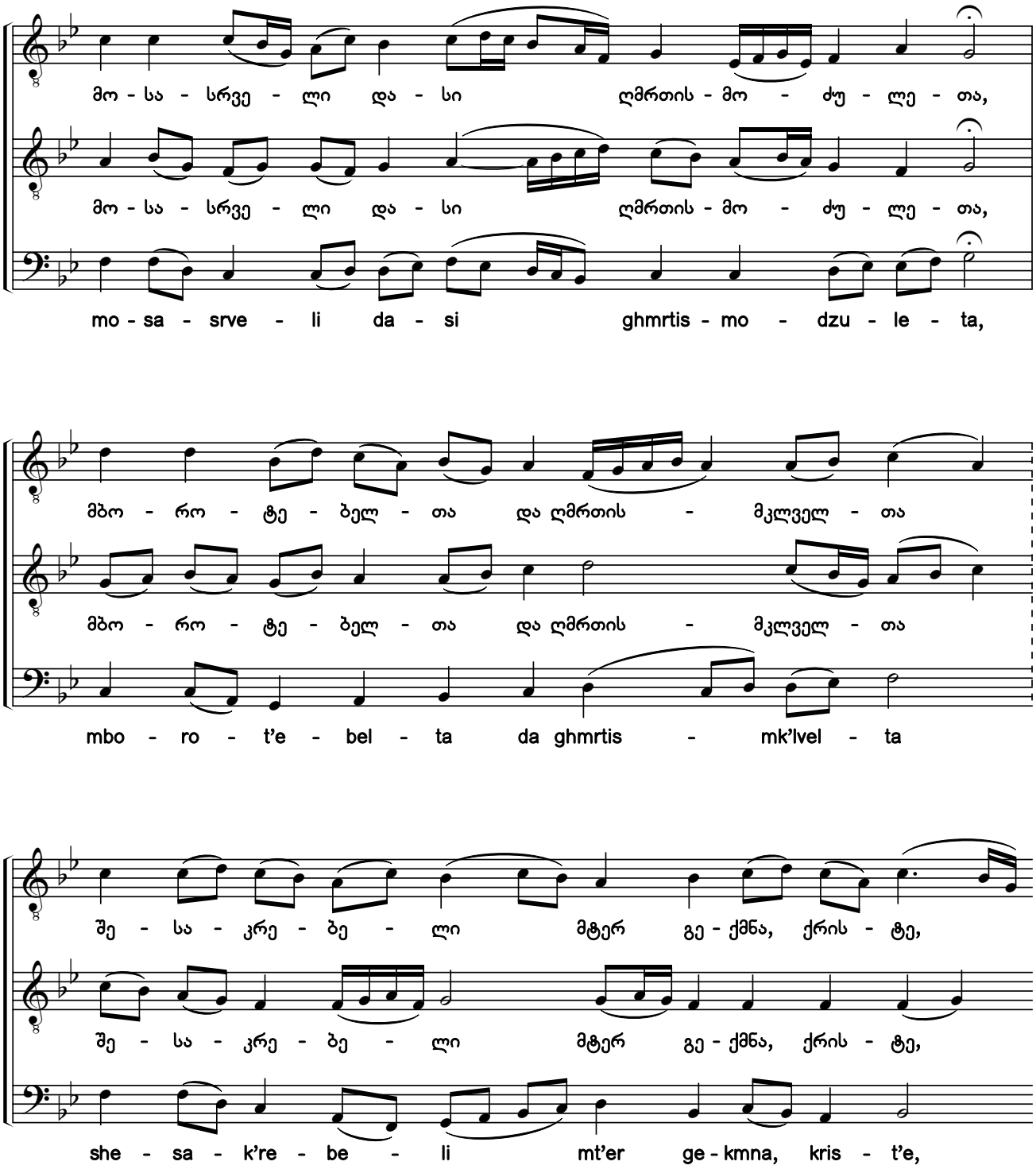

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

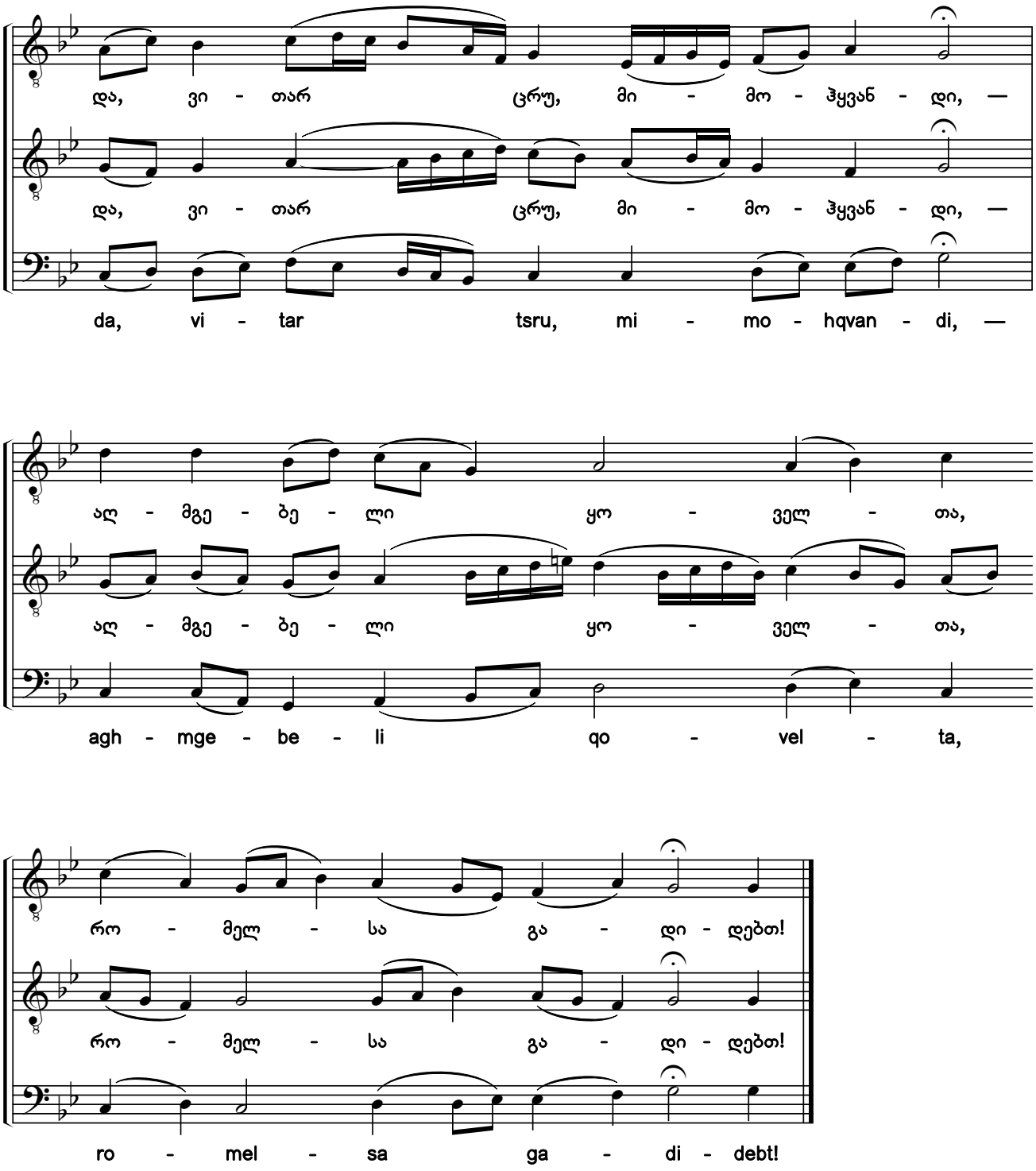

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

123. სჯულისა უმეცარნი უსჯულონი

თ ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ

Ignorant of the Law in Their Impiety

The 2nd troparion of Canticle 9. Tone 6

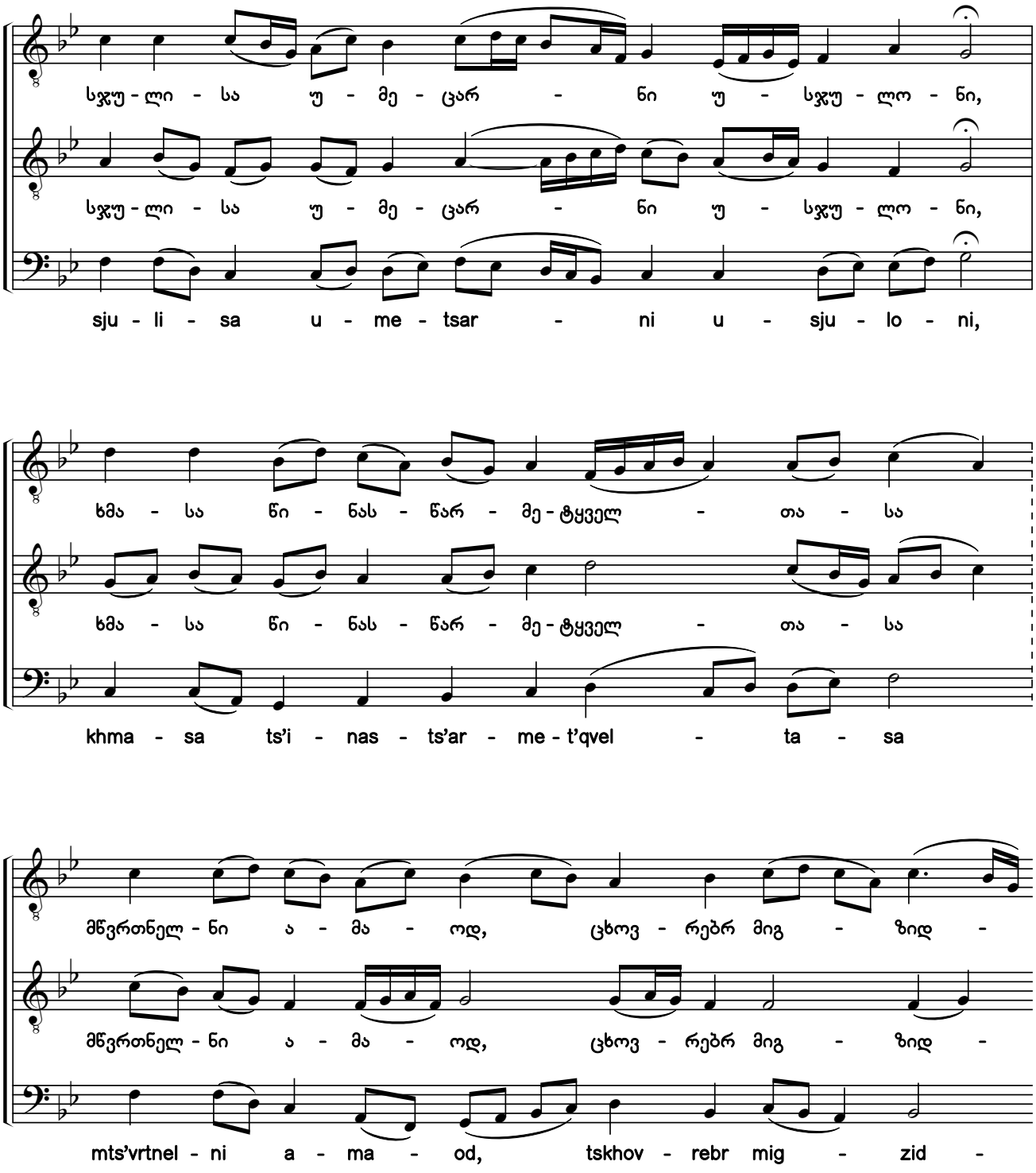

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

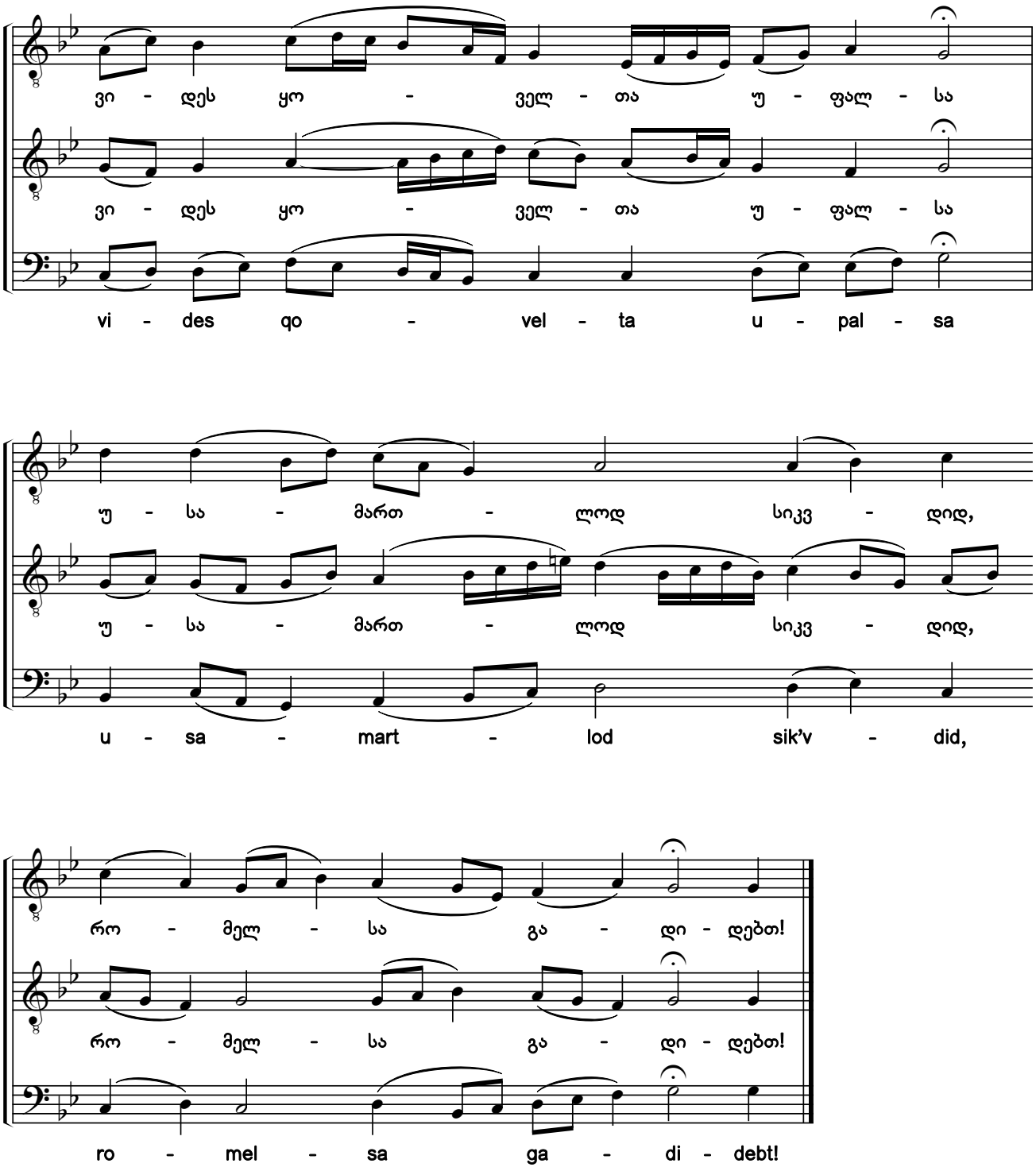

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

124. ნათესავთა, ცხოვრების მომცემელი

თ ძლისპირის გ გადასათქმელი. ხმა ვ

Moved By Jealous Wickedness

The 3rd troparion of Canticle 9. Tone 6

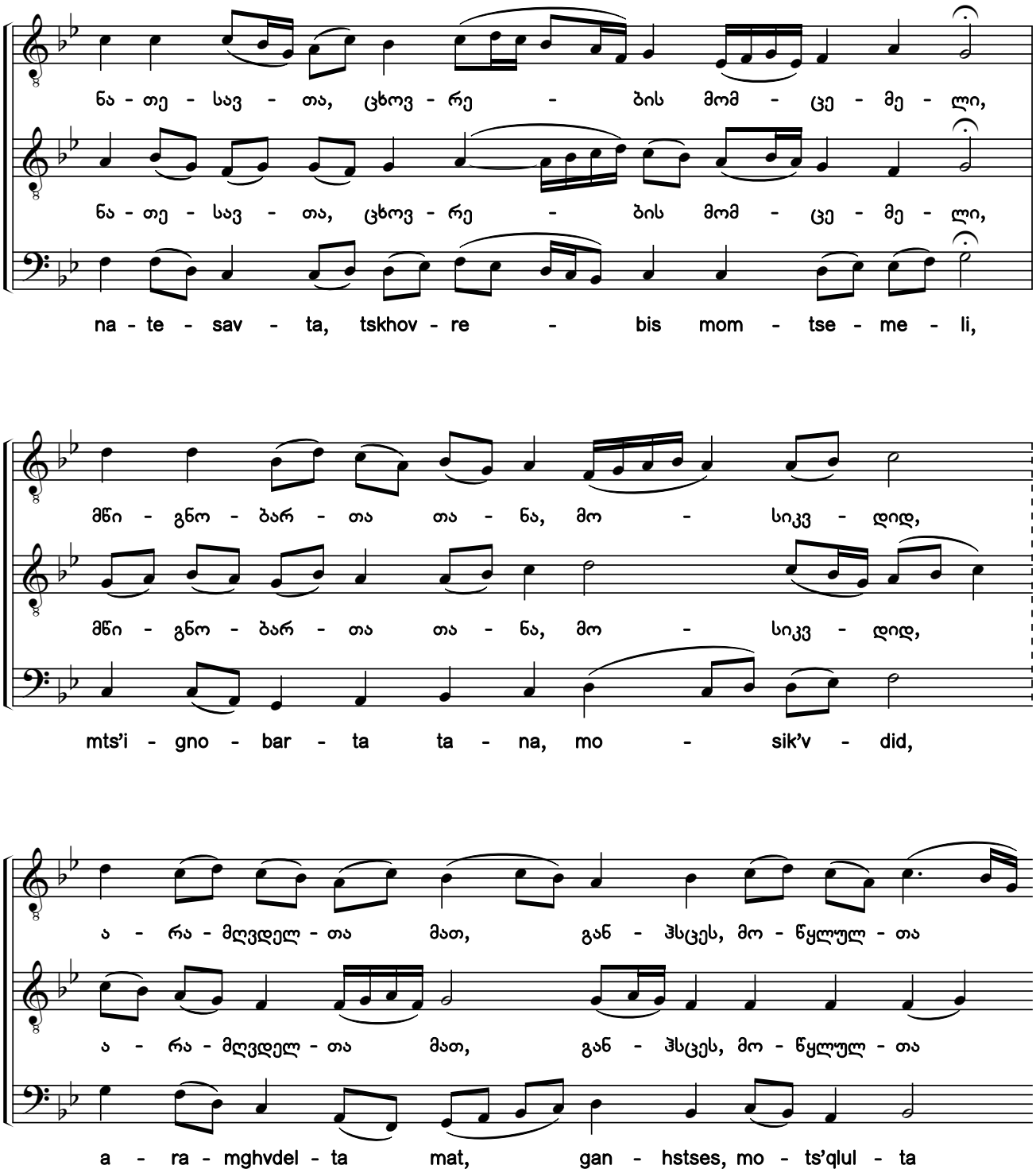

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

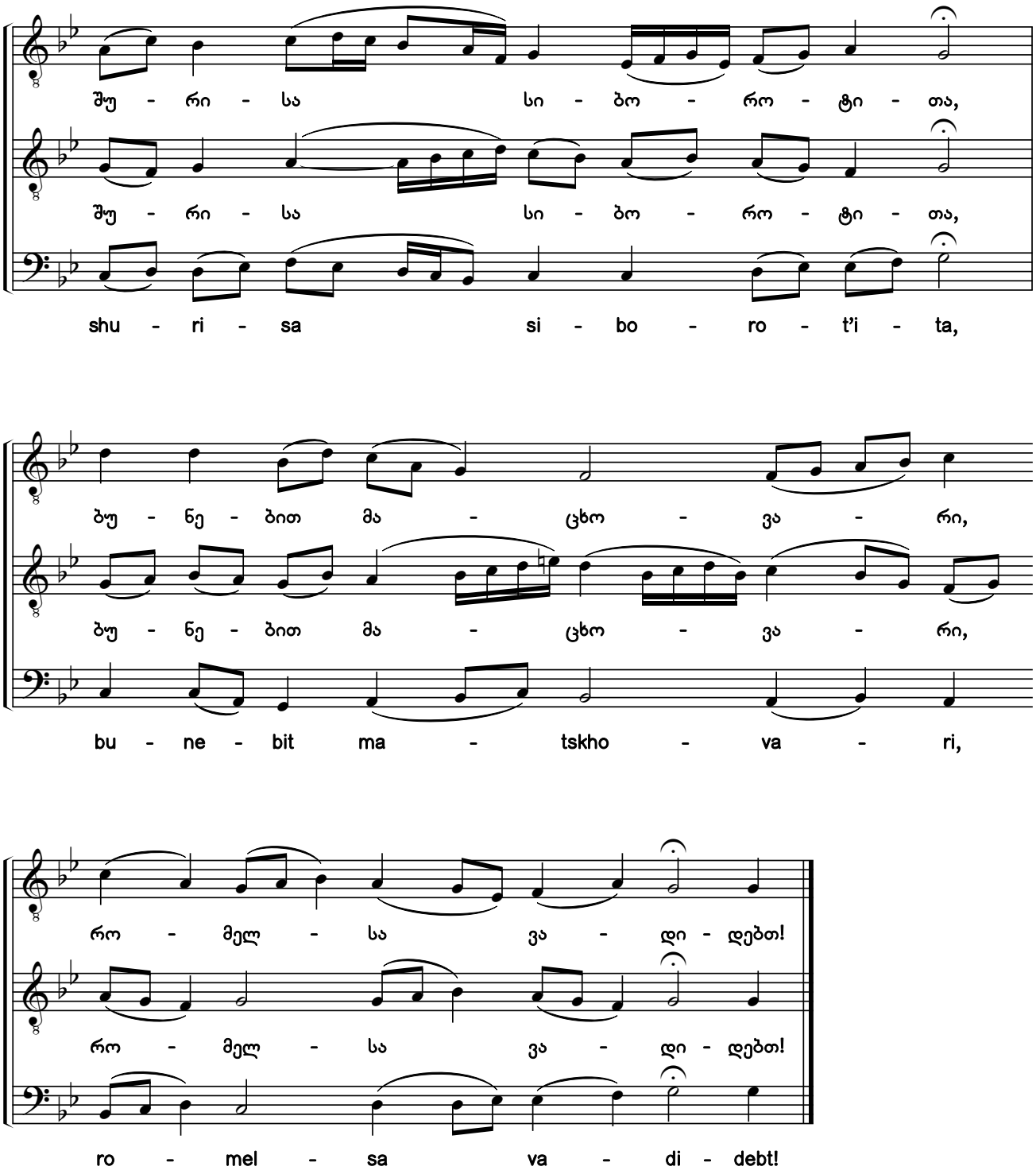

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

125. მოგიცვეს, ვითარცა ძაღლთა მრავალთა

თ ძლისპირის დ გადასათქმელი. ხმა ვ

Like Many Dogs They Compassed You, O King

The 4th troparion of Canticle 9. Tone 6

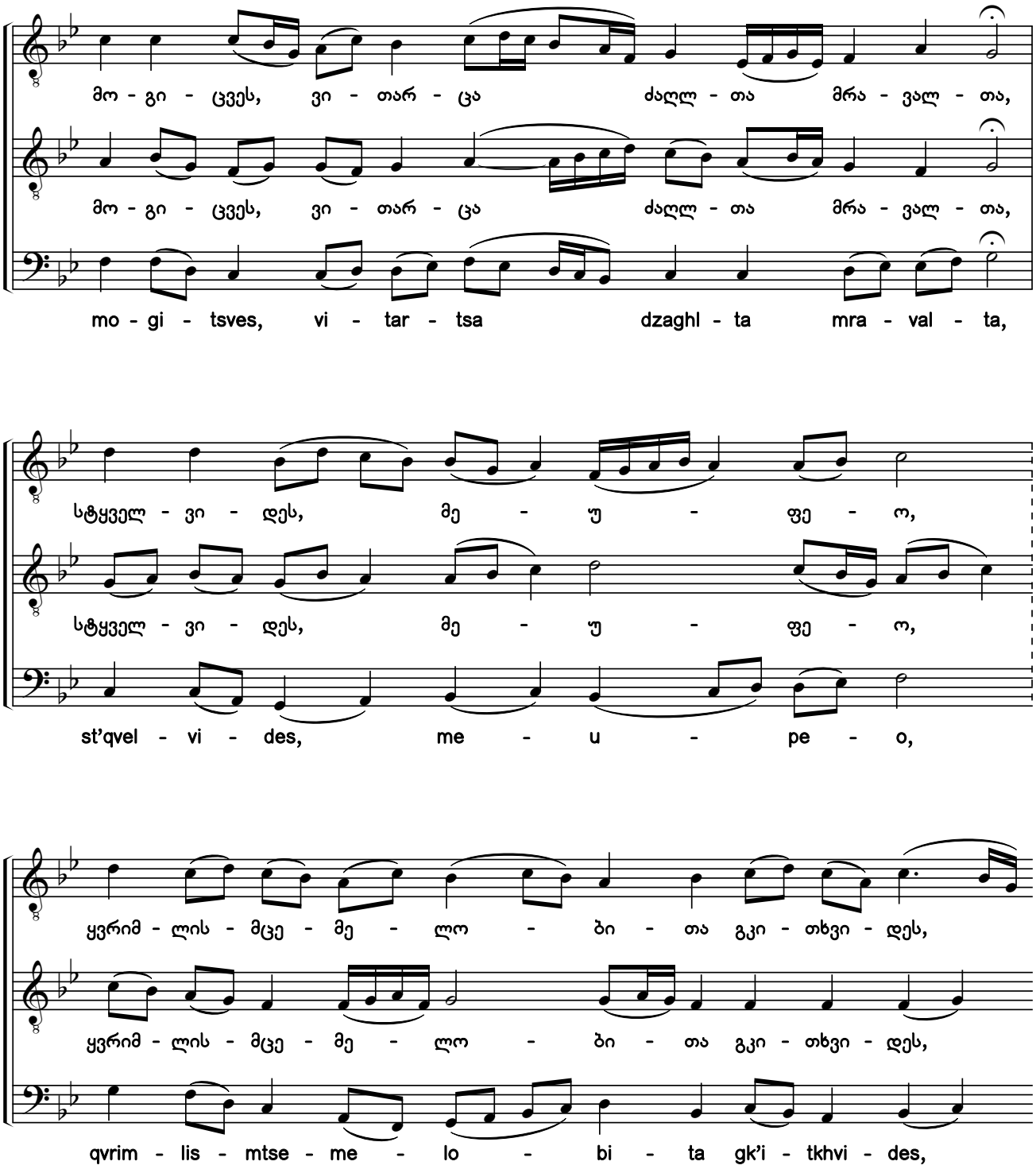

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

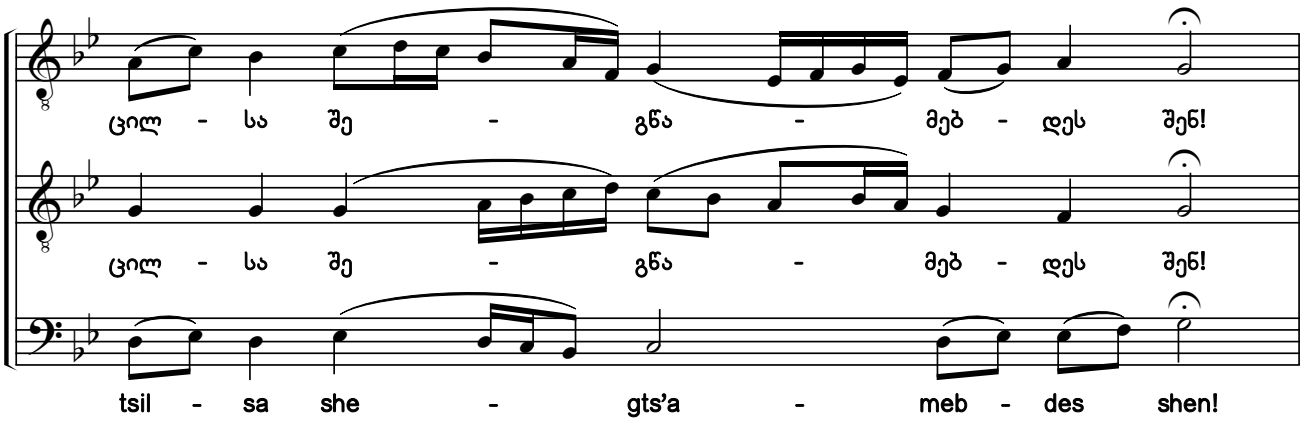

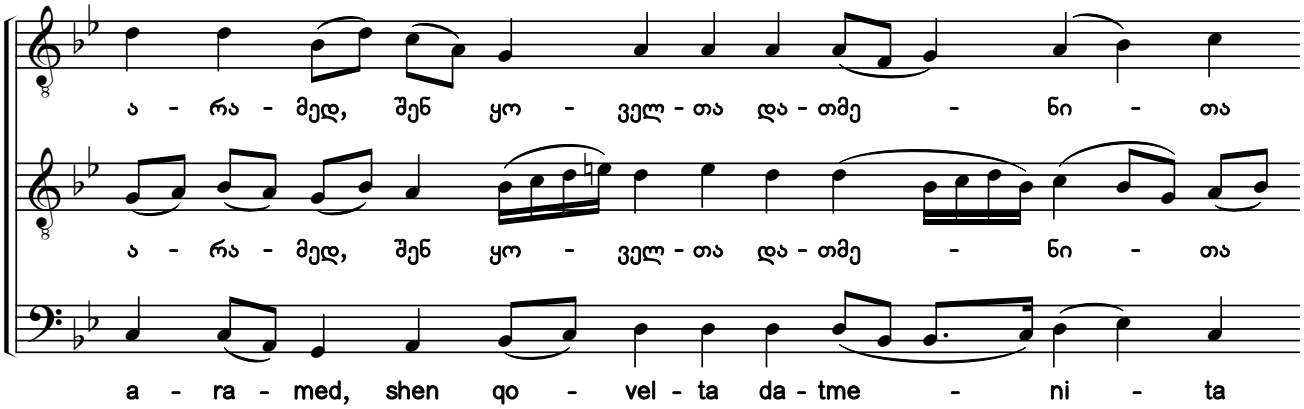

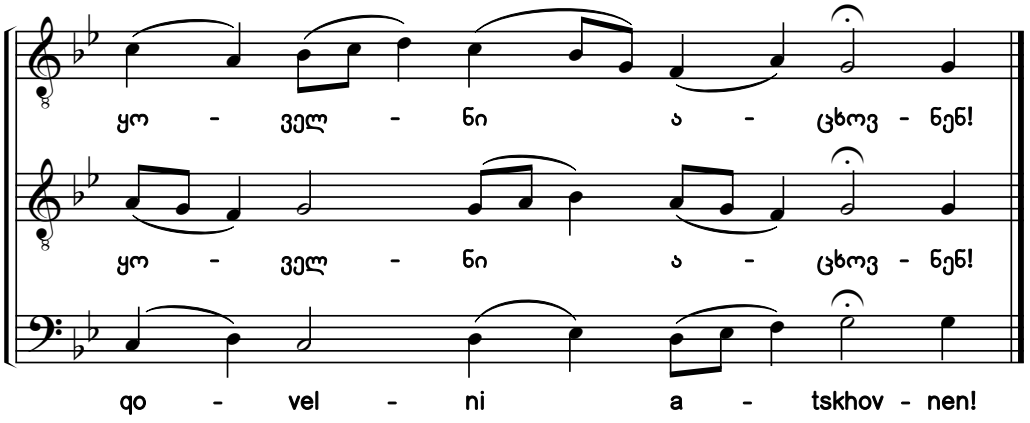

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

126. რომელმან ავაზაკი, შენ თანა ჯვარცმული [1)]

განმანათლებელი. ხმა ზ

O Lord, This Very Day Have You Vouchsafed the Good Thief

The Exapostilarion. Tone 7

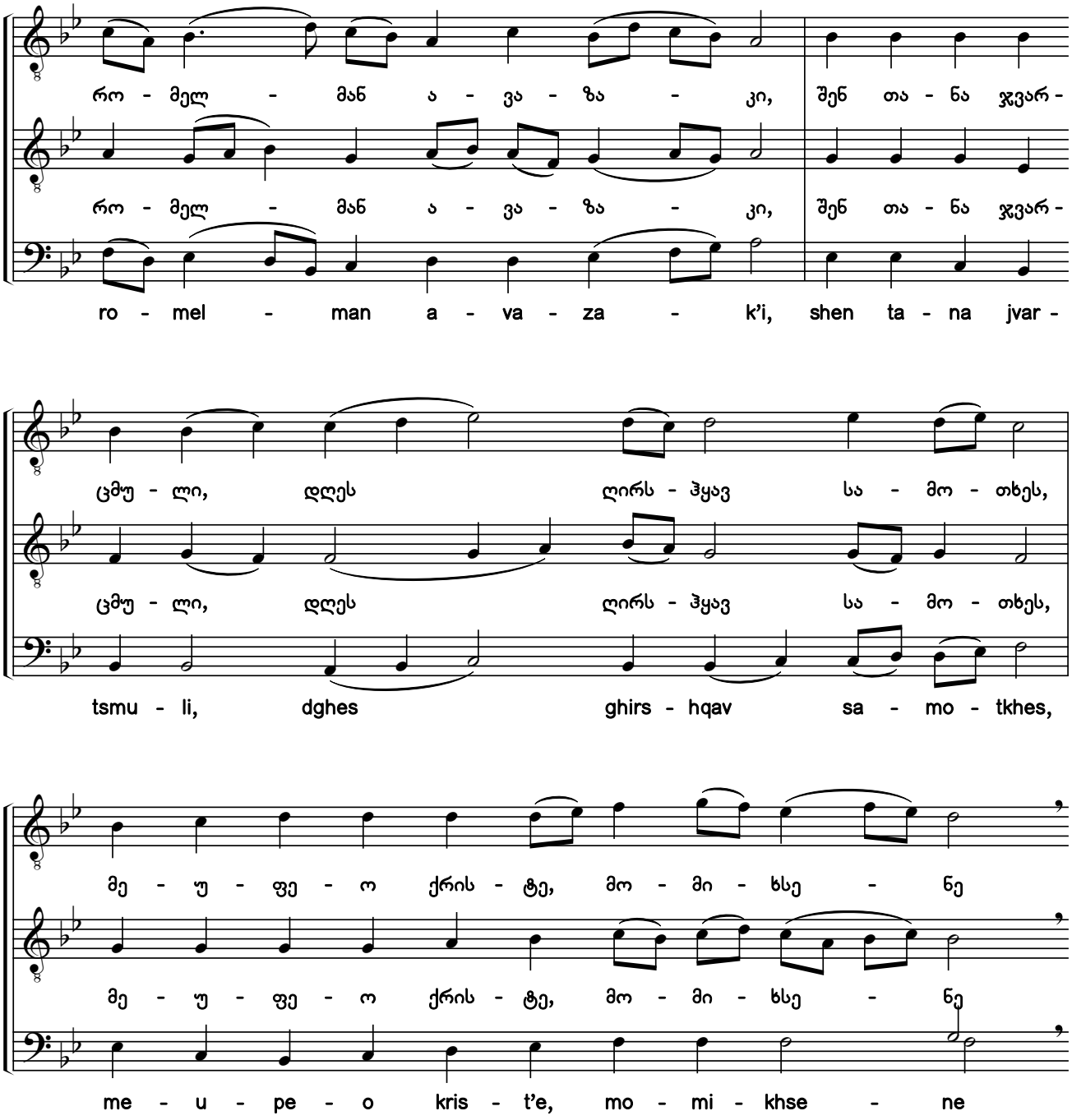

1) სანოტო ხელნაწერებში ეს ჰიმნი არ შემონახულა. „მარხვანში“ კი, საგალობლის ხმა (იხოსი) ან „დედანი“ მითითებული არაა. მუსიკოლოგმა, მონოზონმა ნინო სამხარაძემ, მოგვაწოდა ცნობა, რომ ძველ ქართულ ჰიმნოგრაფიულ ხელნაწერში, Par-5-ში ამ ჰიმნის „დედანია“, VII ხმის ძლისპირი „წამისყოფითა, ღმერთო“. წინამდებარე ჰიმნი გაწყობილია აღნიშნული ძლისპირის მუსიკაზე — Q673:0739 (ანთ., ტ. XVI:127, №55), Q685:0129; Q688:142r; ხუნდაძე, 2121:49; ხუნდაძე, 2124:202.

1) This hymn has not been preserved in the notated manuscripts. In the Triodion, however, the tone or "original source melody" is not indicated. The editors were provided with some information by Nun Nino Samkharadze that the original source of this hymn is the tone 7 heirmos "At Your Command, O God" in the ancient Georrgian hymnographic manuscript Par-5. The present hymn is arranged by the editors to the music of this heirmos - Q673:0739 (Anth. Vol. 16:127, #55), Q685:0129; Q688:142r; Khundadze, 2121:49; Khundadze, 2124:202.

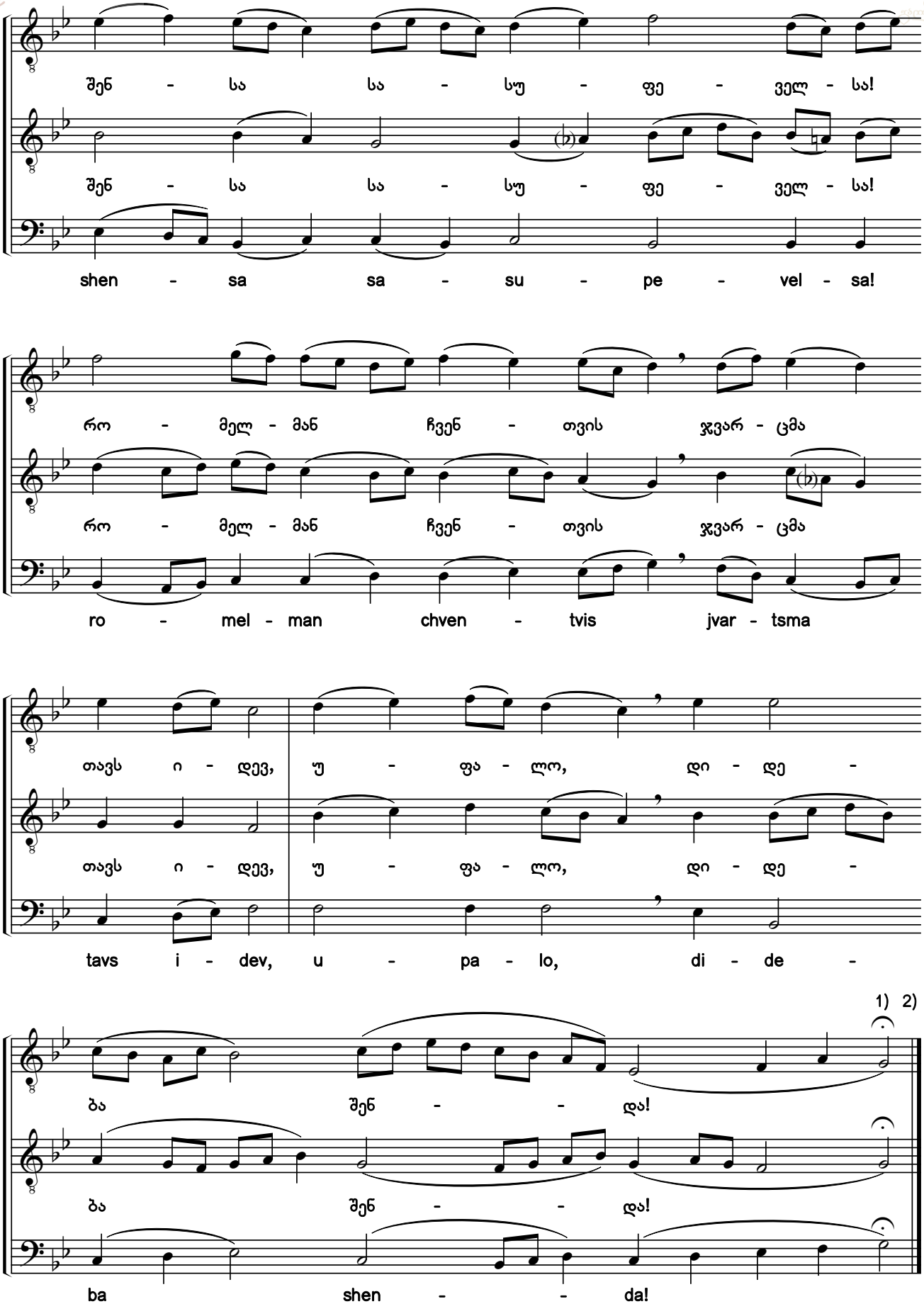

1) „მარხვანი“: გ გზის.
2) ამის შემდეგ, იკითხება IX სახარება.
1) Triodion: "Three times."
2) After this the 9th Gospel is read.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

„ყოველი სული“-ს დასდებელნი
The Stichera for Lauds

127. პირმშომან ძემან ჩემმან,— ისრაილმან [1) 2) 3) 4)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ზ

Israel, My First-born Son

Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 7

განივრად - Largo

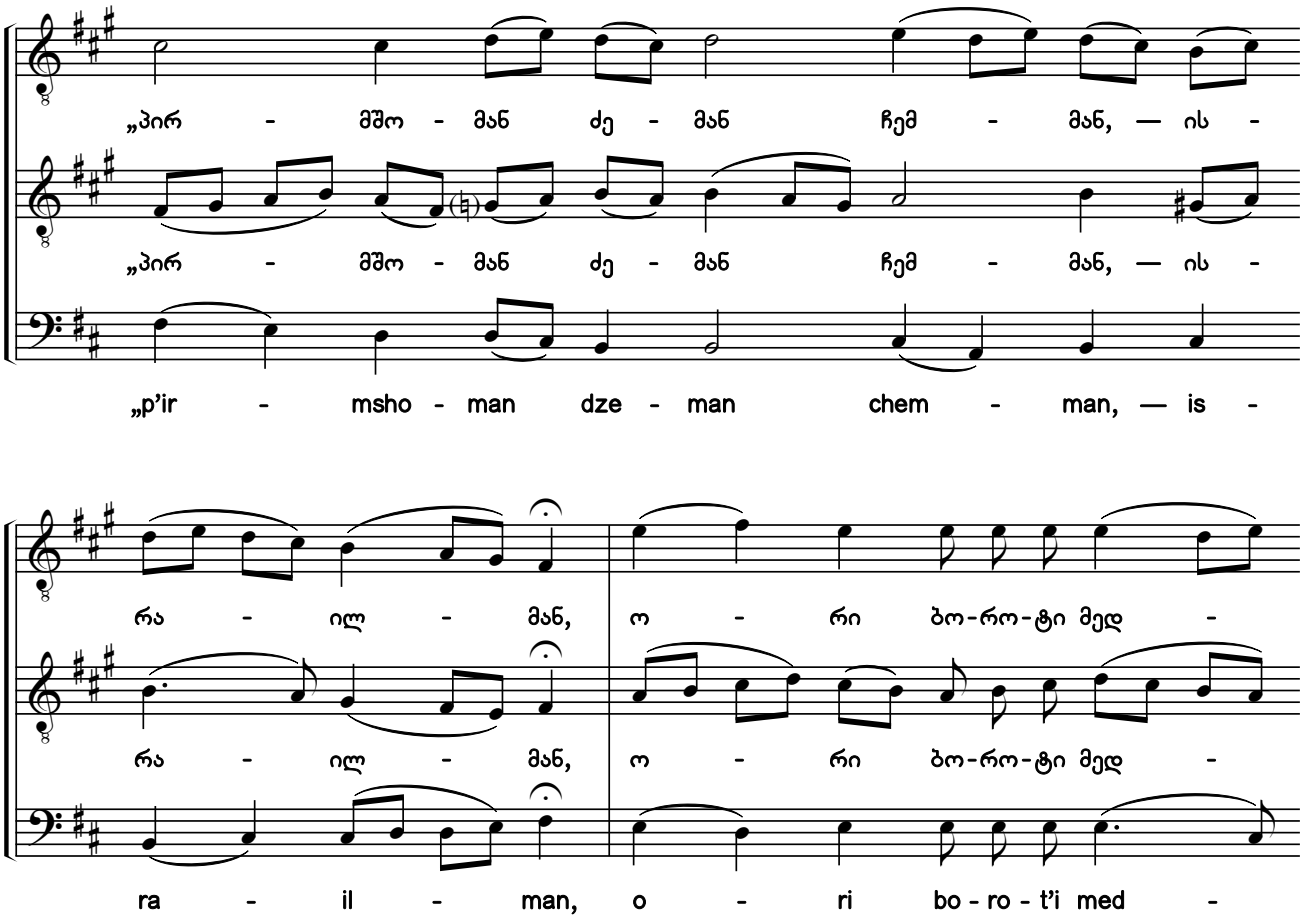

1) „მარხვანი“: და მეყუსეულად „ყოველი სული“ ხმასა ზედა გ, აღვიღებთ მუხლთა დ. და ვჰგალობთ დასდებელთა თვით-ხმოვანთა, სამთა, განმაორებელნი პირველისანი.

2) ხელნაწერებიდან H154-VIII:314v; Q690:326r; Q693:112v.

3) „მარხვანი“: „მჯდომარე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r].

4) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) Triodion: "And then immediately the Lauds in tone 3, we take four verses and chant the stichera idiomela, three of them and chanting the first one twice".

2) From the manuscripts H154-VIII:314v; Q690:326r; Q693:112v.

3) Triodion: "Mjdomare" [original source, with similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r]".

4) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

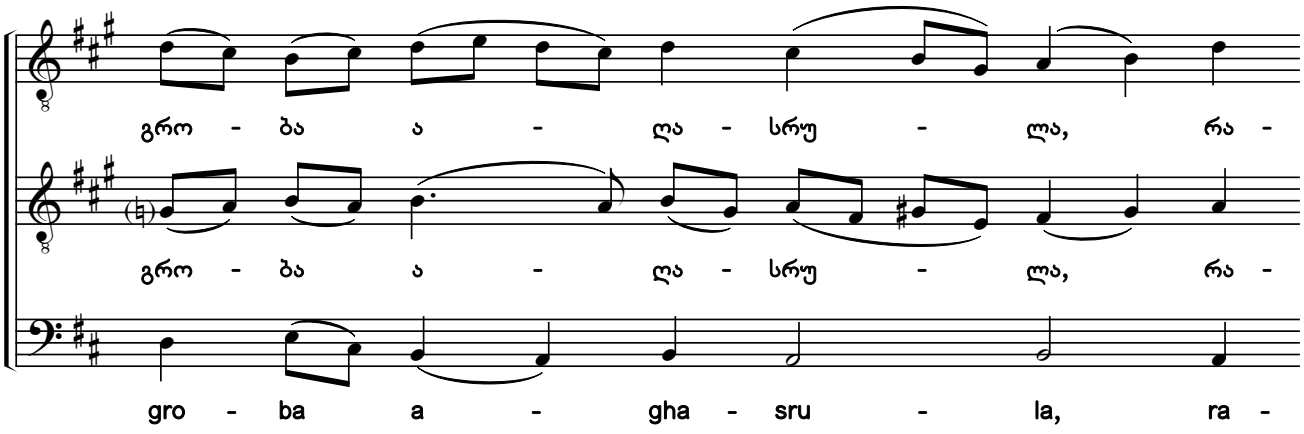

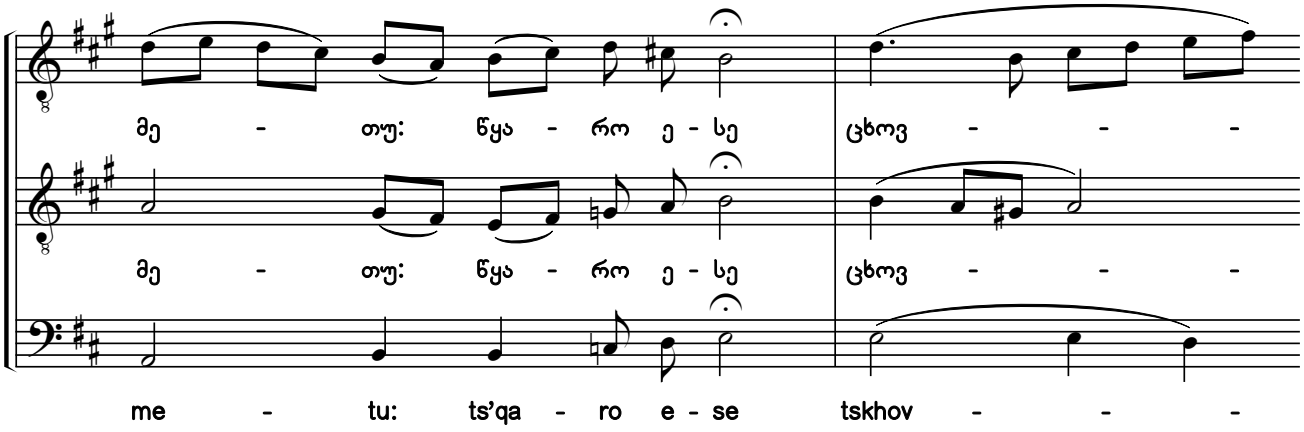

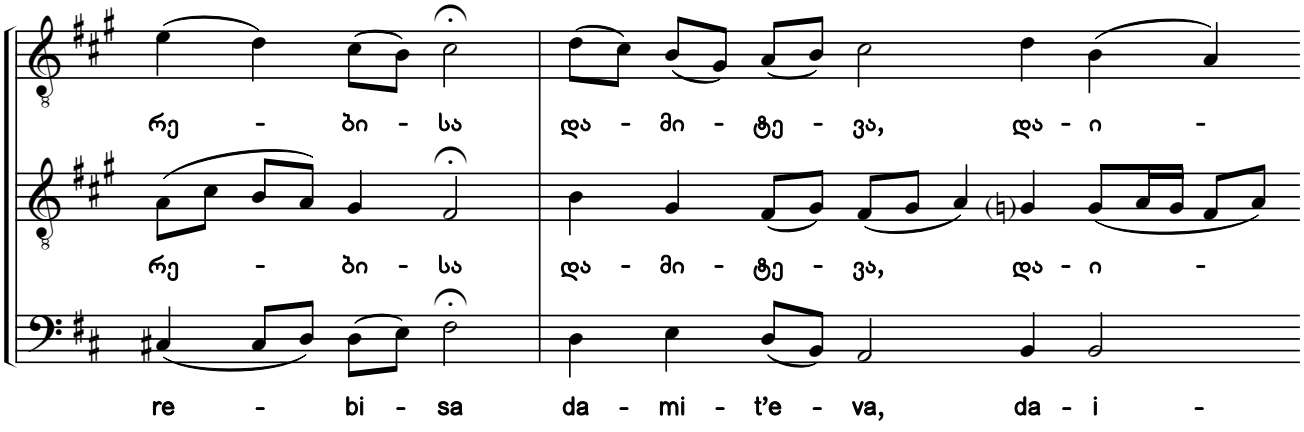

დინჯად - Adagio

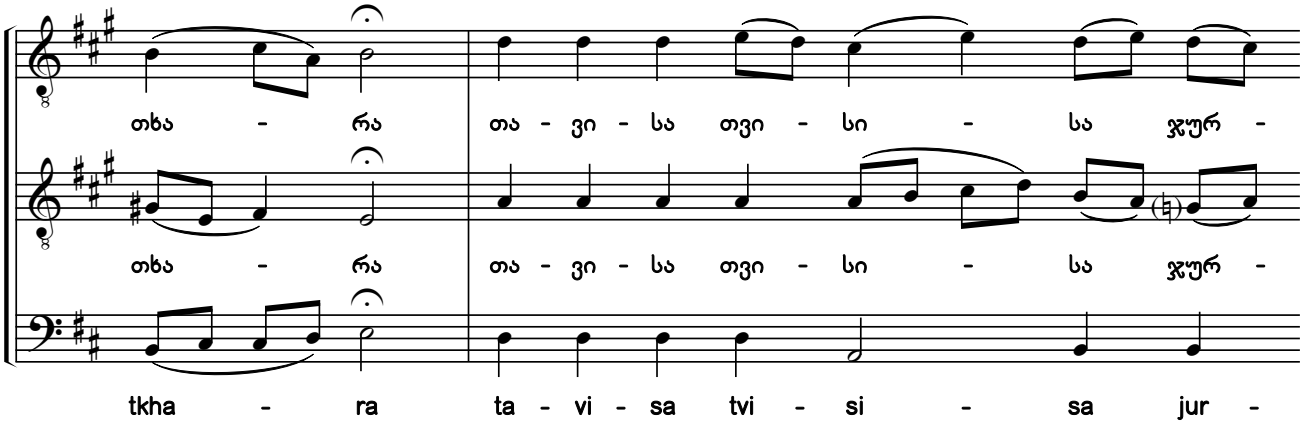

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

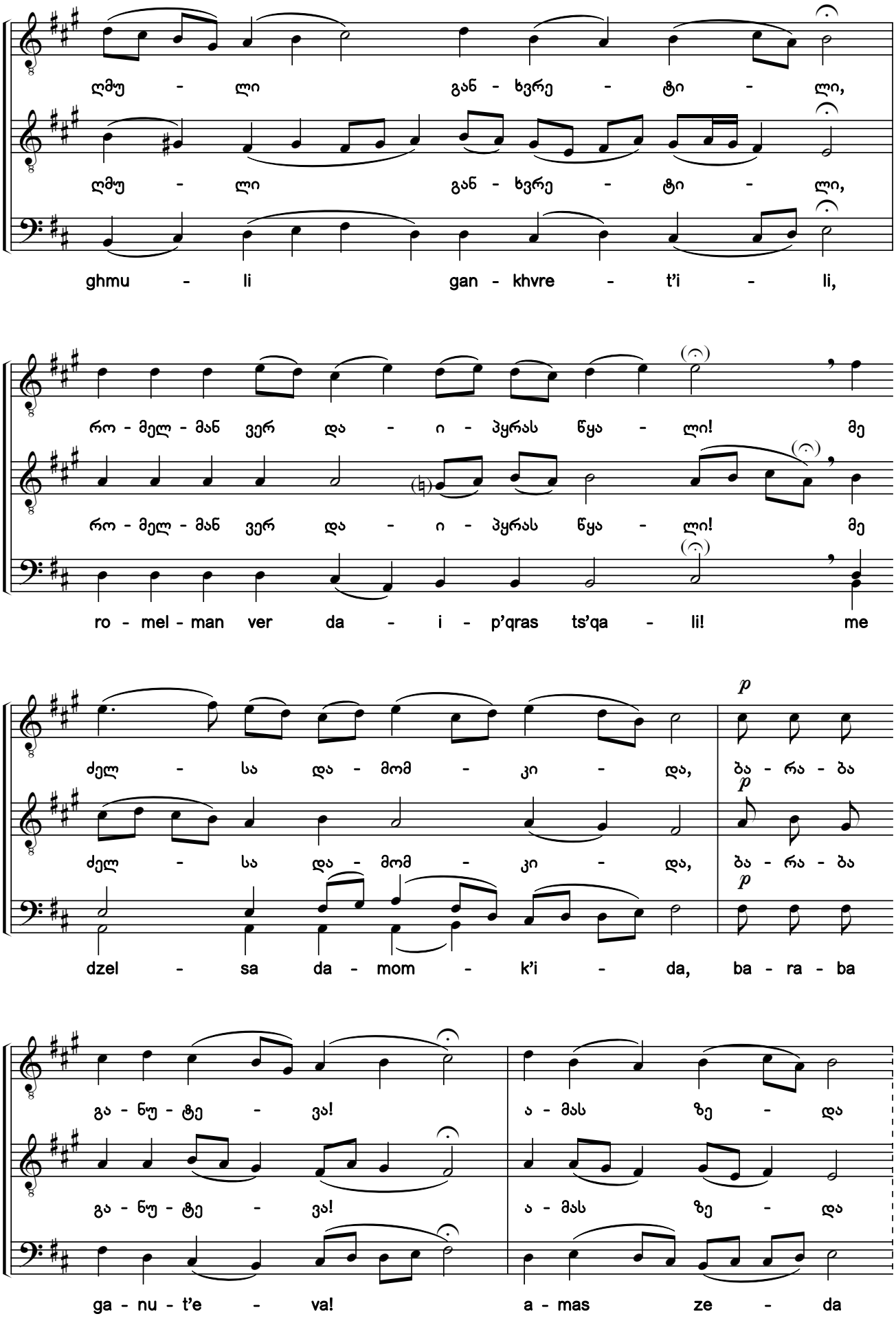

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

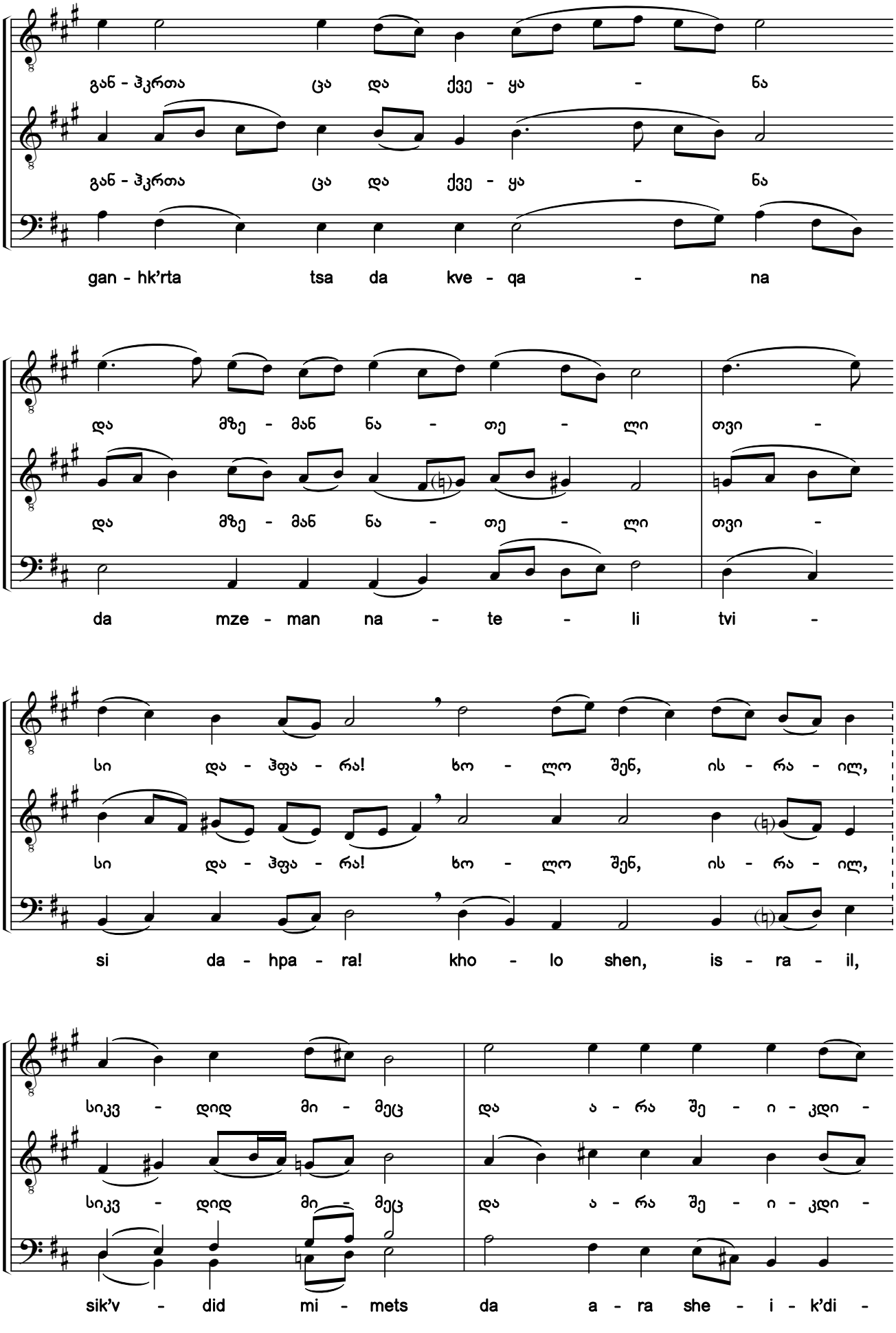

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

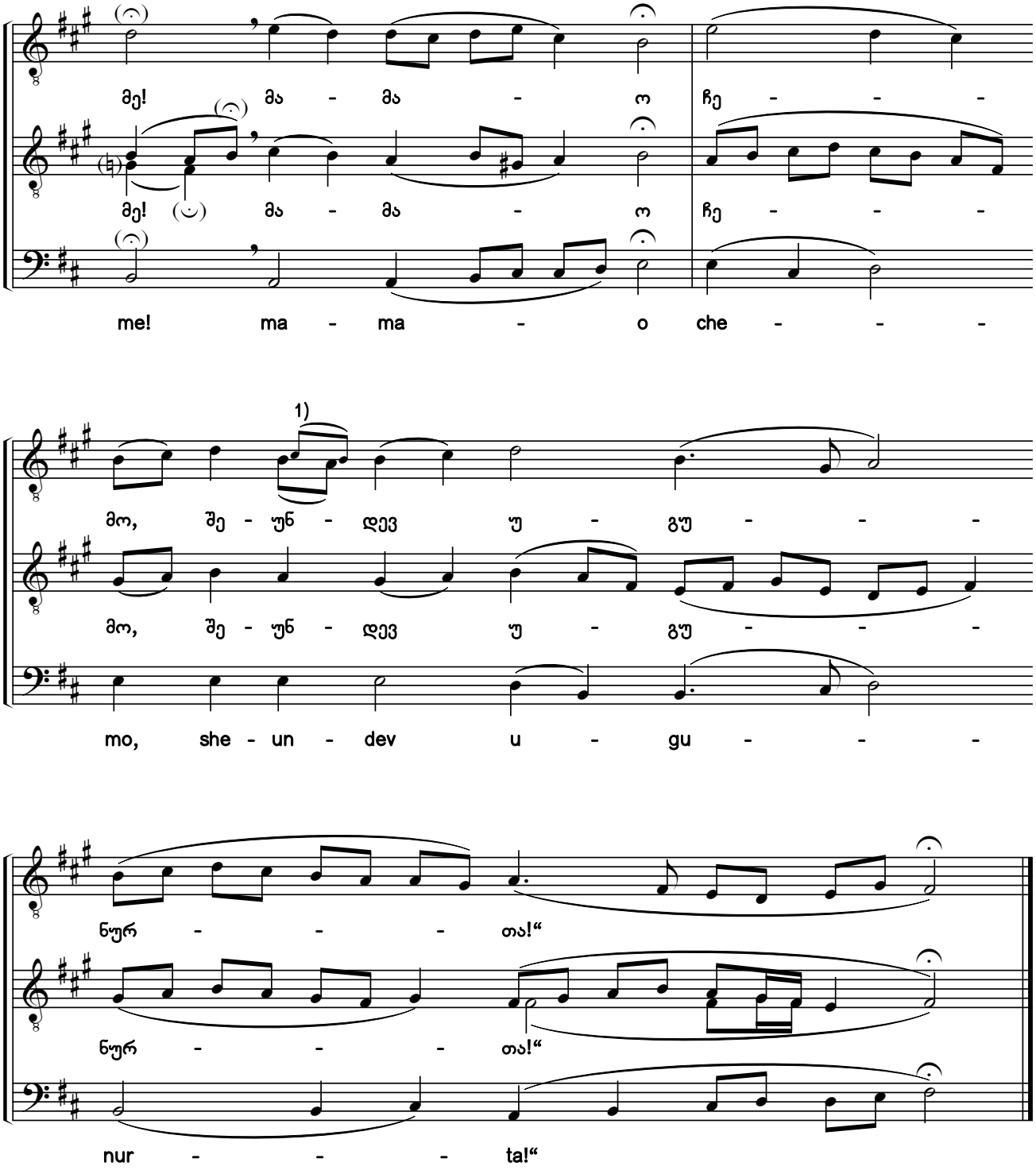

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერებიდან H154-VIII და Q693.

1) The different voice leading from manuscripts H154-VIII and Q693 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

128. წმიდისა გვამისა შენისა თვითოეულმან მან ასომან [1) 2)]

დასდებელი. თვითხმოვანი. ხმა ე

Every Member of Your Holy Body

Sticheron. Idiomelon. Tone 5

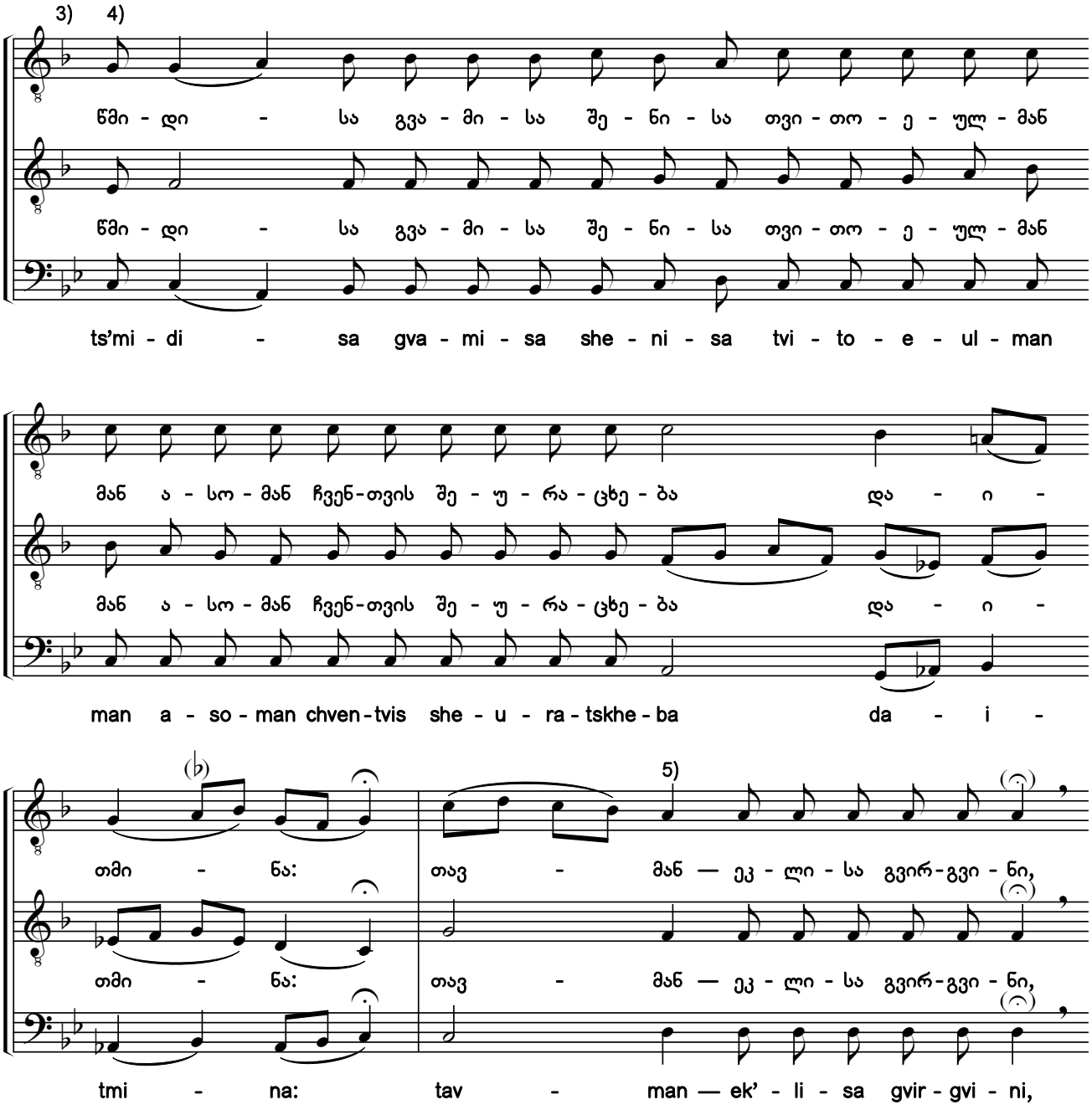

1) ხელნაწერებიდან H154-VIII:316r; Q690:328r; Q693:113r.
2) „მარხვანი“: „სიბრძნე“ [დედანი. იხ. შენიშვნა №129 და ანთ. XXIII ტომის №101 საგალობელთან].
3) ხელნაწერში Q693 საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე, ხოლო ხელნაწერებში H154 და Q690 გასაღებში *ფა* დიეზია აღნიშნული.
4) ხელნაწერებში მხოლოდ I ხმის პარტიაა ჩაწერილი. აქ წარმოდგენილი II-III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.
5) აქ და შემდეგი მუხლების რეჩიტატიულ ფრაზებში, ხელნაწერებში მერვედი გრძლიობის თანაყოლერადობებია. რიტმული ცვლილებები და წვრილი შრიფტით ნაბეჭდი ალტერნატიული სვლები ჩვენი შემოტანილია.

1) From the manuscripts H154-VIII:316r; Q690:328r; Q693:113r.
2) Triodion: *"Sibrdzne"* [original source. Regarding this chant see notes for chant #129 and for #101 in Anth. Vol. 23].
3) In the original manuscript Q693, the chant is notated without accidentals in the key signature and the original manuscripts H154 and Q690 contain an F sharp in the key signature.
4) Only the first voice part is notated in the manuscripts. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.
5) There are pitches with eighth-note durations here in the recitative phrases of this and subsequent verses in the manuscripts. The rhythmic changes and alternative voice leading printed in the smaller script have been included by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

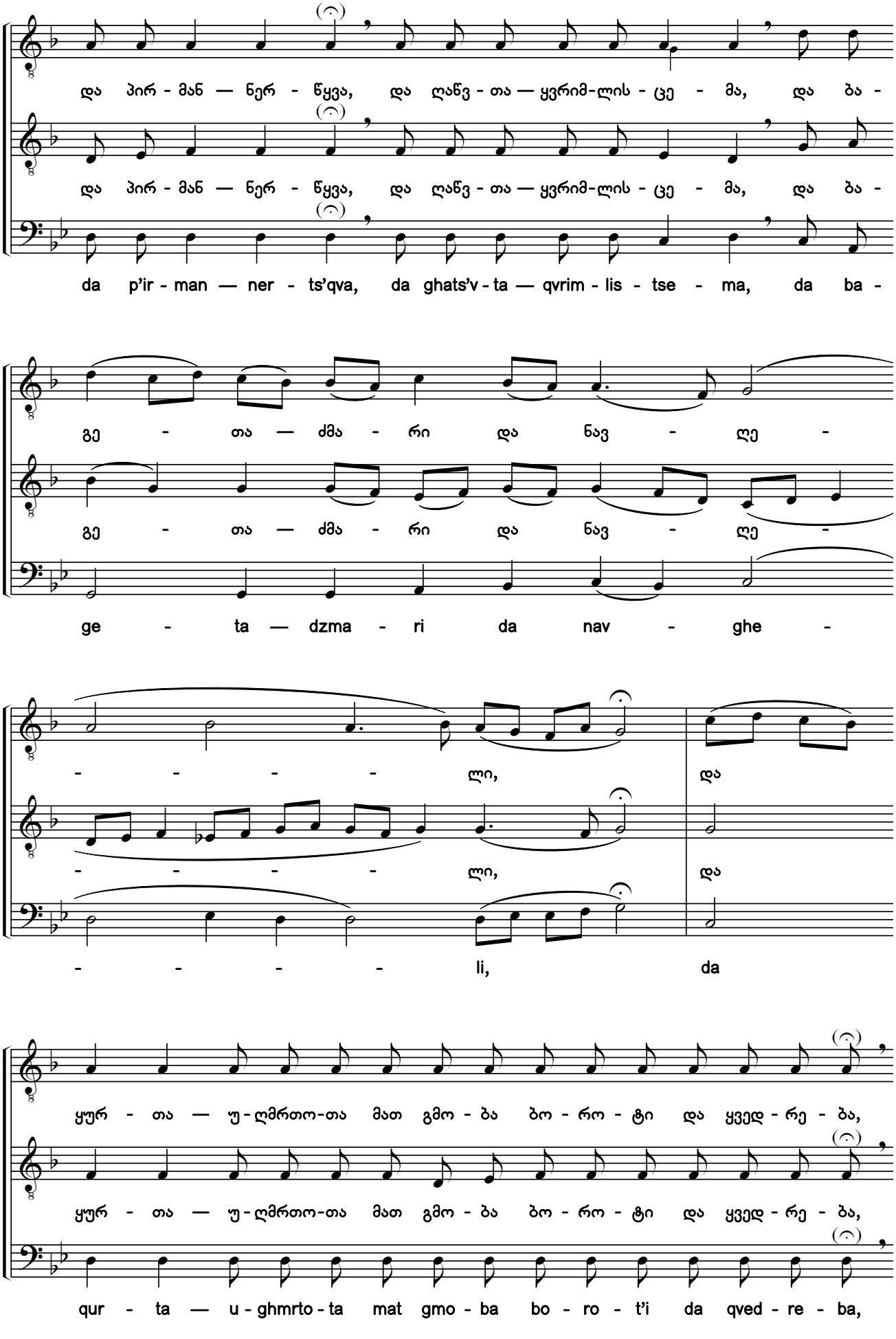

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

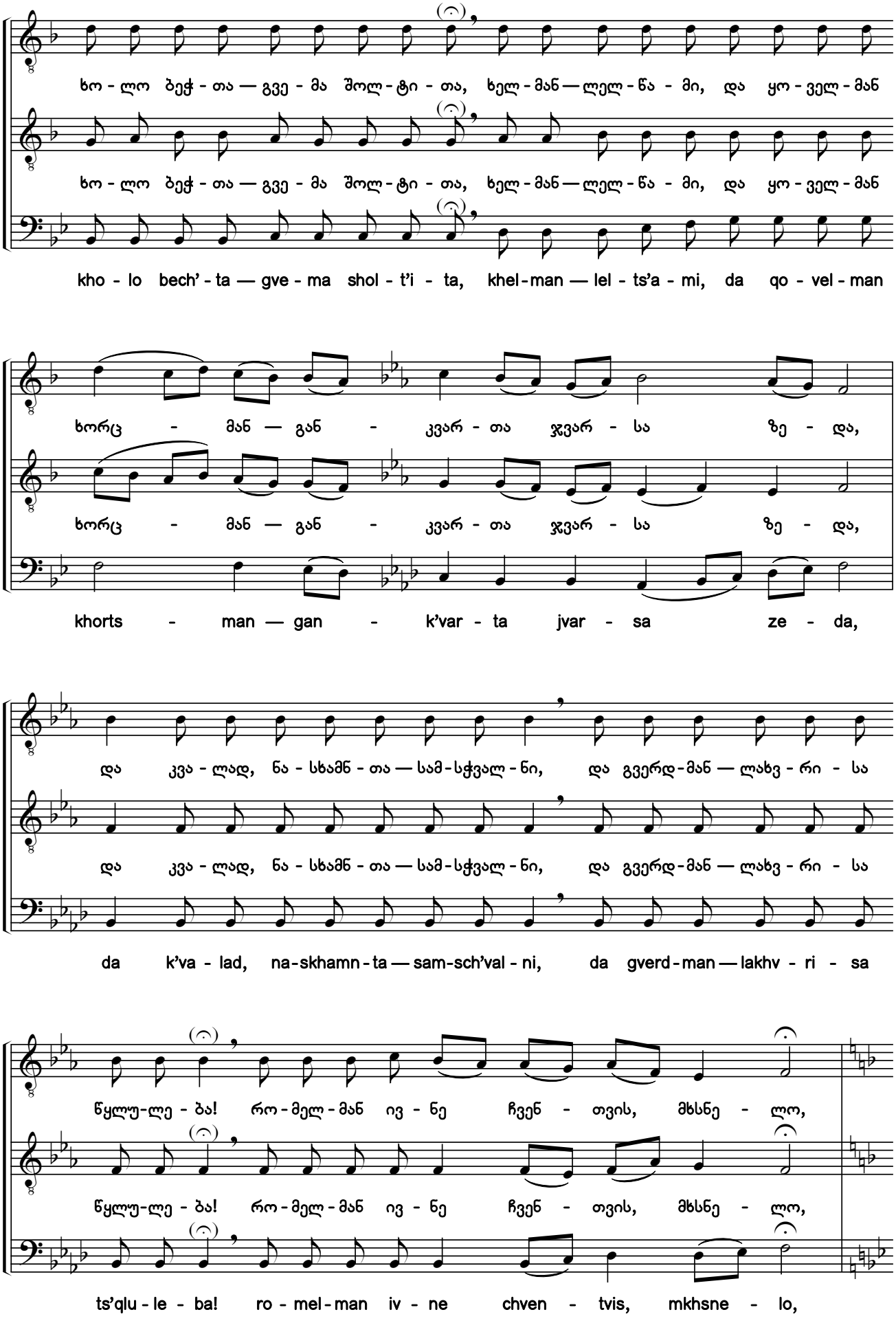

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

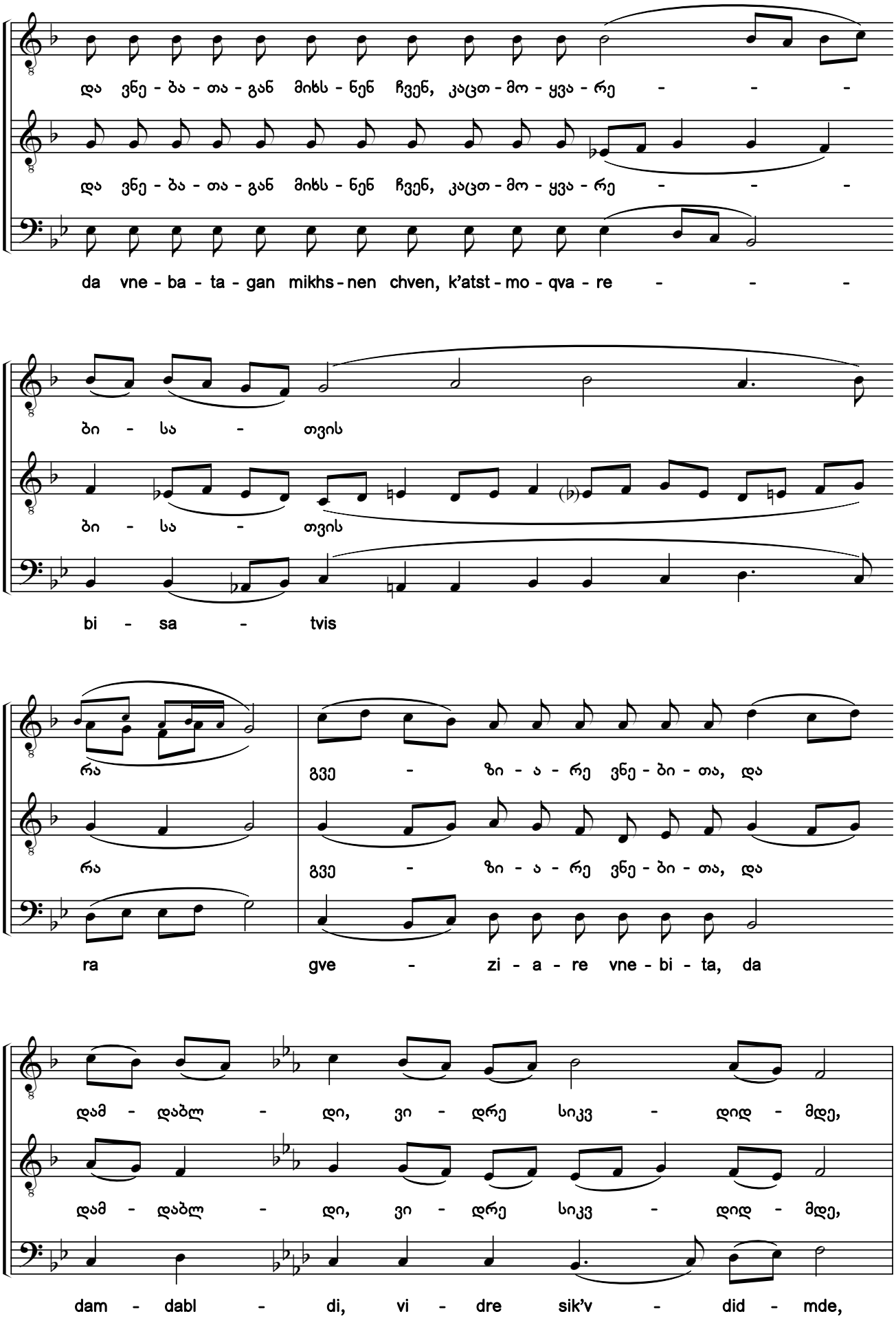

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

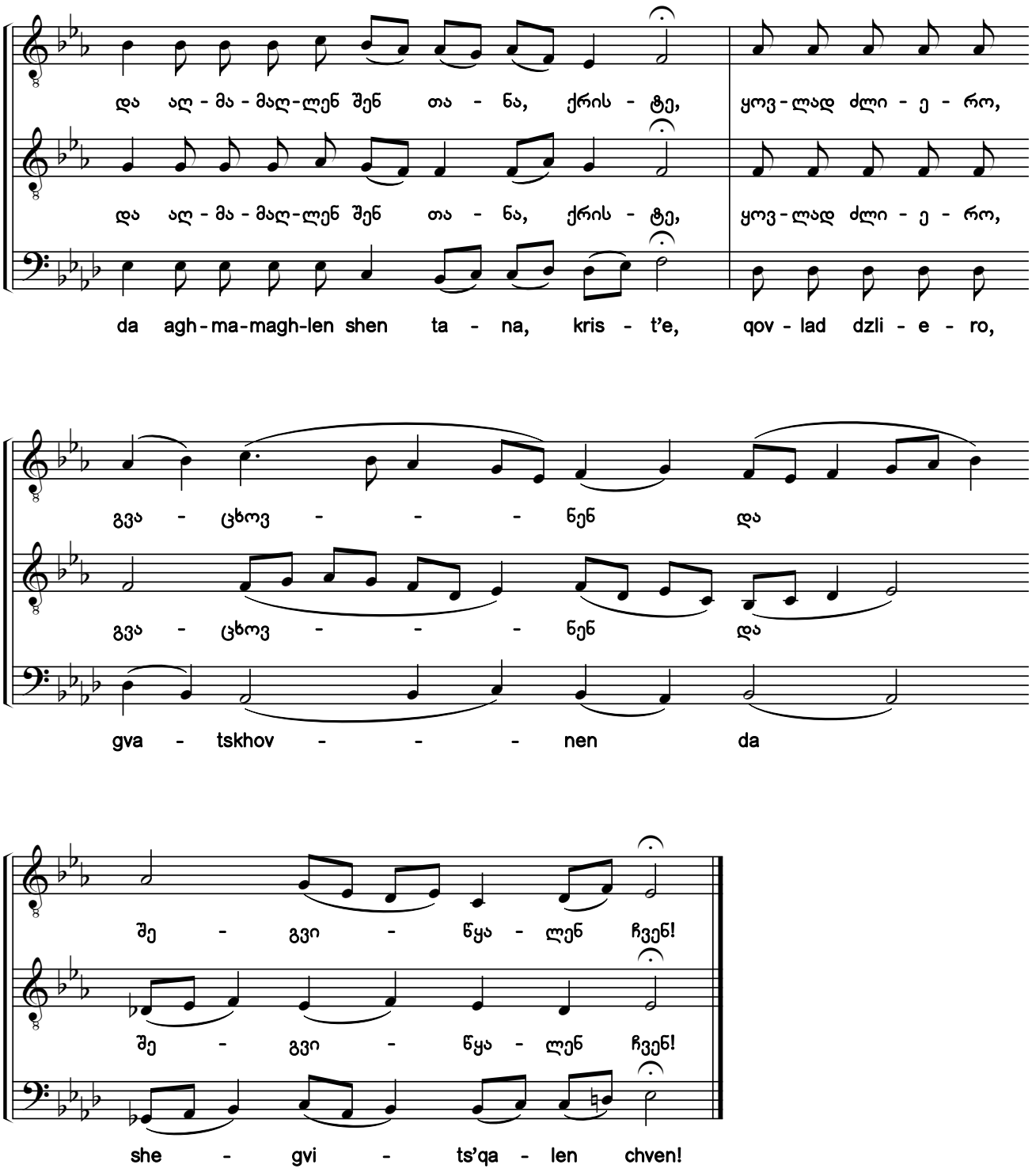

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

129. წმიდისა გვამისა შენისა თვითოეულმან მან ასომან [1)]

დასდებელი. თვითხმოვანი. ხმა ე

Every Member of Your Holy Body

Sticheron. Idiomelon. Tone 5

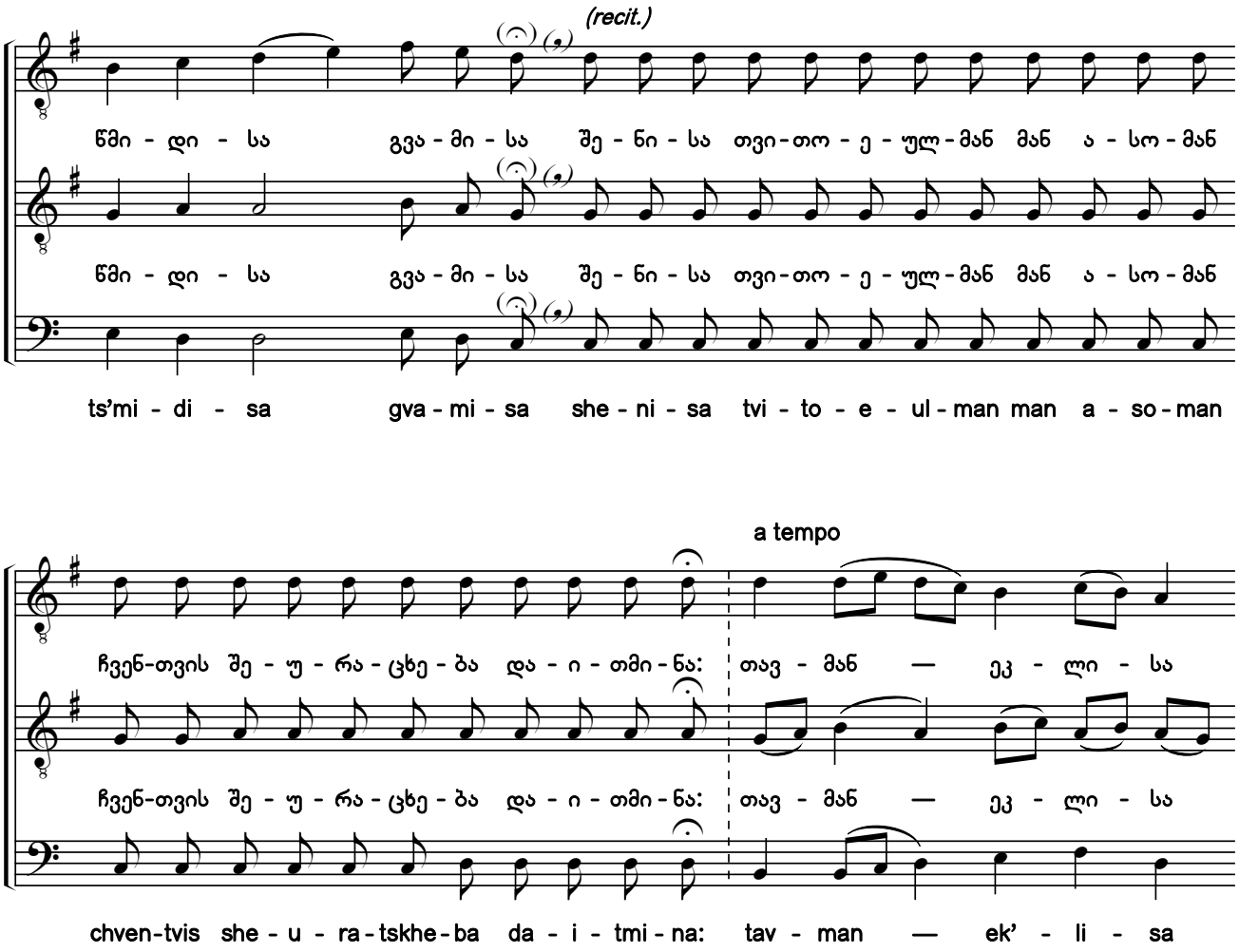

1) ვინაიდან „მარხვანში“ ამ საგალობლის დედნად მითითებულია ჰიმნი „სიბრძნე“, ჩვენ შევეცადეთ მოგვეძებნა ეს საგალობელი და მის ჰანგზე, ძველი ტრადიციისამებრ გაწყობილი ვერსიაც წარმოგვედგინა. აღმოჩნდა, რომ ამ საწყისი სიტყვის მქონე არც ერთი V ხმის საგალობელი არაა არც ქორიძე-კერესელიძისა და ხუნდაძის ხელნაწერებში და არც ნევმირებულ ძლისპირთა X საუკუნის კრებულში (კიკნაძე, 1982). თუმცა, სანოტო ხელნაწერებში დაიძებნა ერთი საგალობელი, რომელიც იწყება სიტყვით „სიბრძნემან“ — პეტრე-პავლობის დასდებელი „სიბრძნემან ღმრთისამან, მარადის თანა-არსმან სიტყვამან“ (Q691:236v; H154-II:208r), რომლის ჰანგიც მრავალ V ხმის საგალობელს აქვს, მათ შორის, ცისკრის დასდებლებს „გუნდნი ანგელოსთანი“ (ანთ., ტ. XV, №98—109). სწორედ ამ ჰანგზე გაწყობილი ნიმუშია აქ წარმოდგენილი.

1) Since the hymn *"Sibrdzne"* ("Wisdom") is indicated as the original source melody of this chant in the Triodion, the editors attempted to find this hymn and present a version arranged to its melody, per the tradition. It turned out that there was not a single hymn in tone 5 with this initial word in the Koridze-Kereselidze and Khundadze manuscripts, or in the 10th-century collection of neumatized heirmois (Kiknadze, 1982). Still, one hymn beginning with the word "sibrdzneman" was found in the notated manuscripts - a sticheron for the feast day of Sts. Peter and Paul "Sibrdzneman ghmrtisaman, maradis tana-arsman sitkvaman" ("The Wisdom of God, Forever the Consubstantial Word", Q691:236v; H154-II:208r), the melody of which many chants in tone 5 have, including the Matins stichera "The Angelic Host" (Anth. Vol. 15, #98-109). It is this melody that the present work is arranged to.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

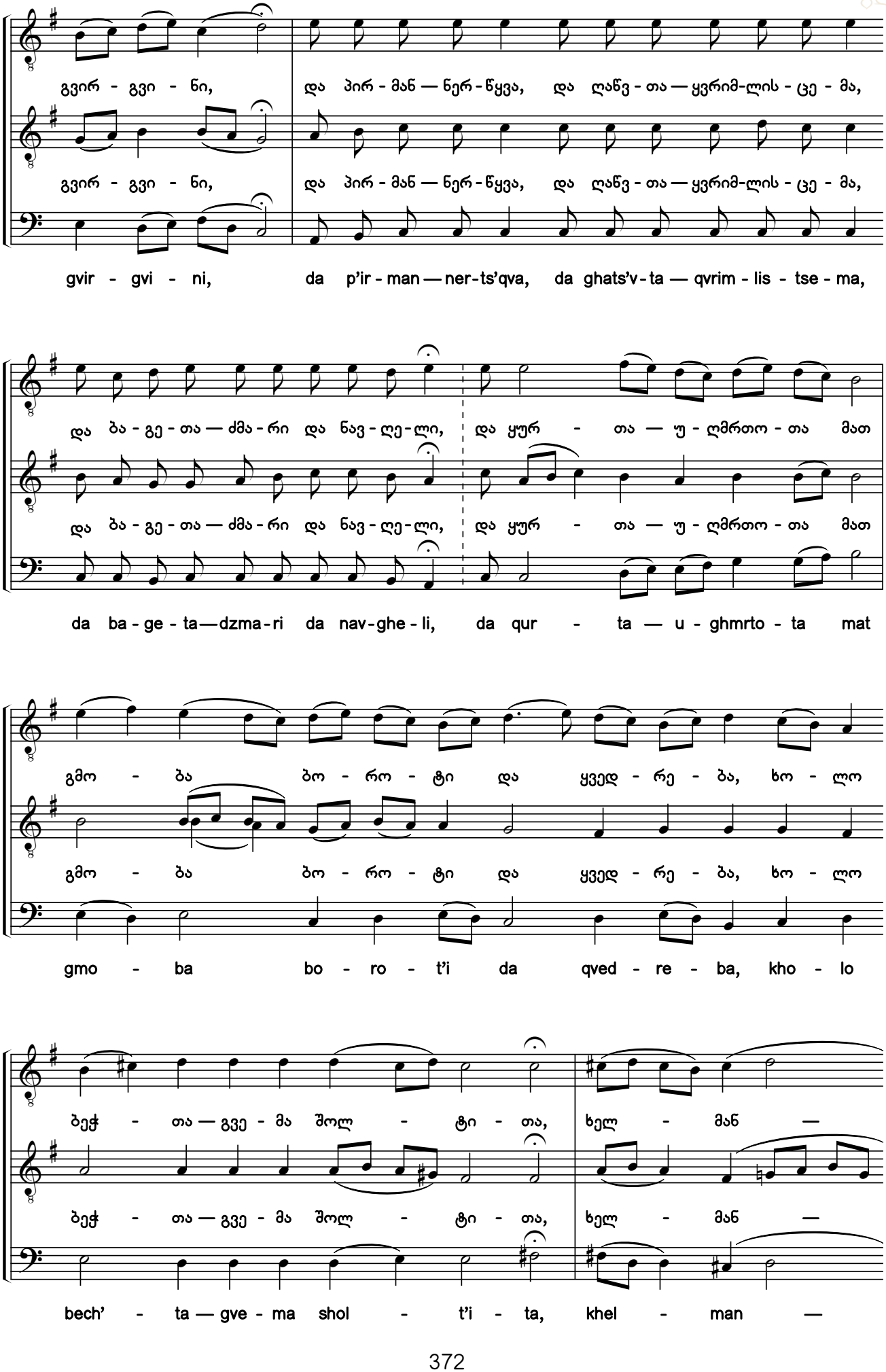

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

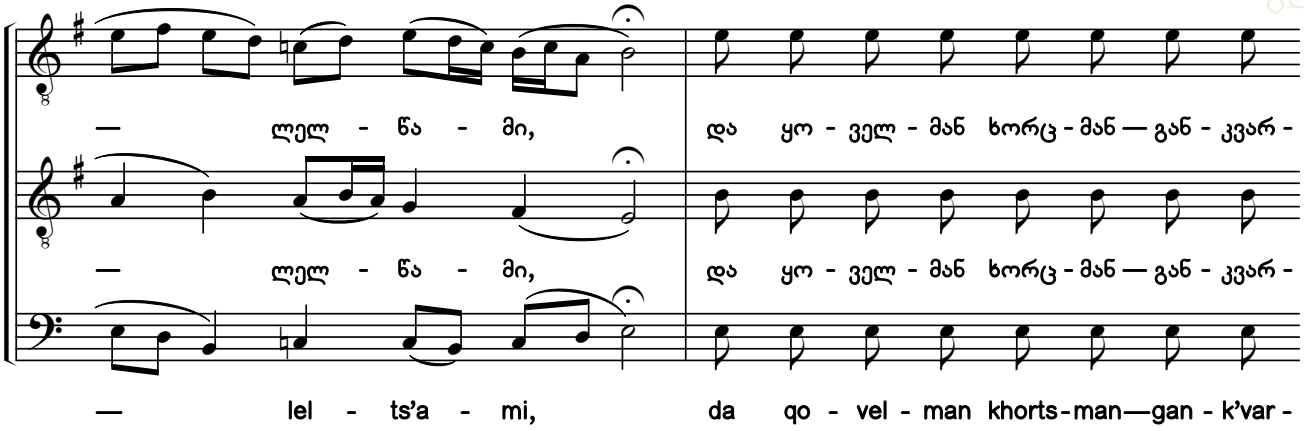

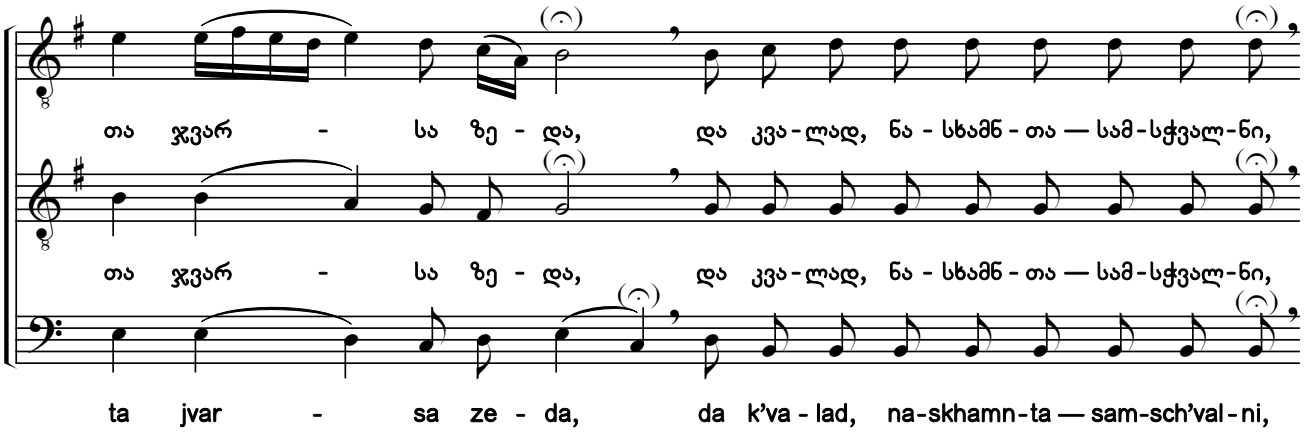

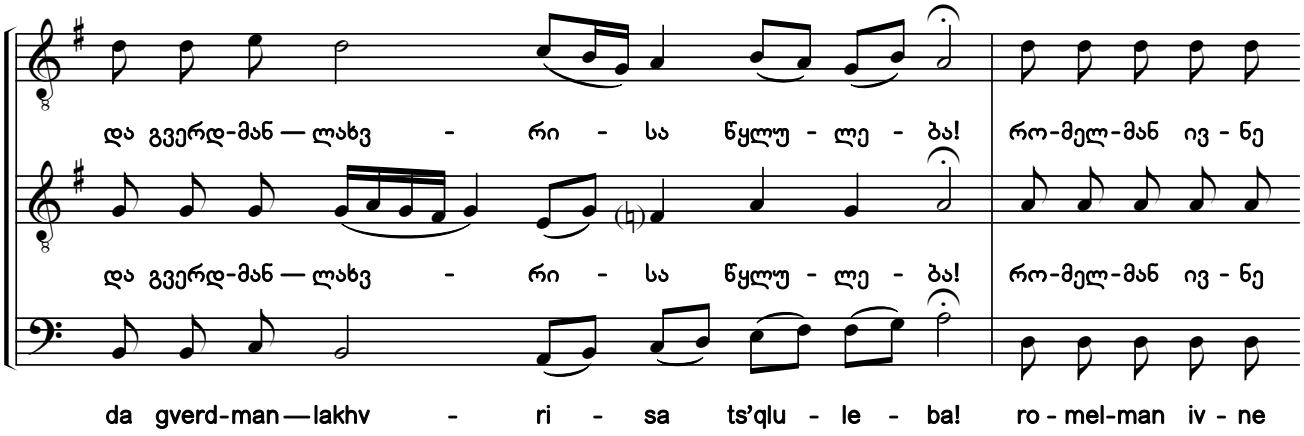

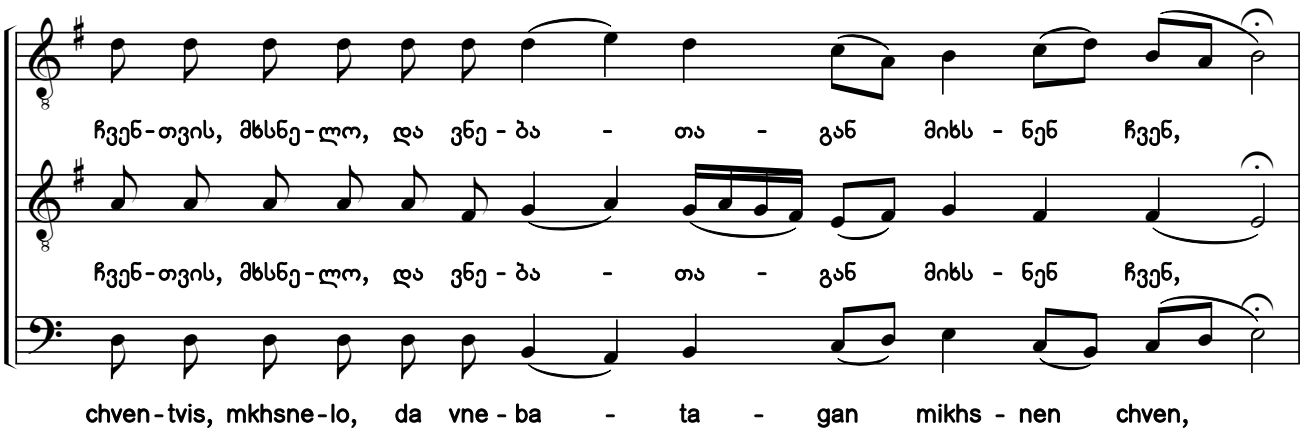

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

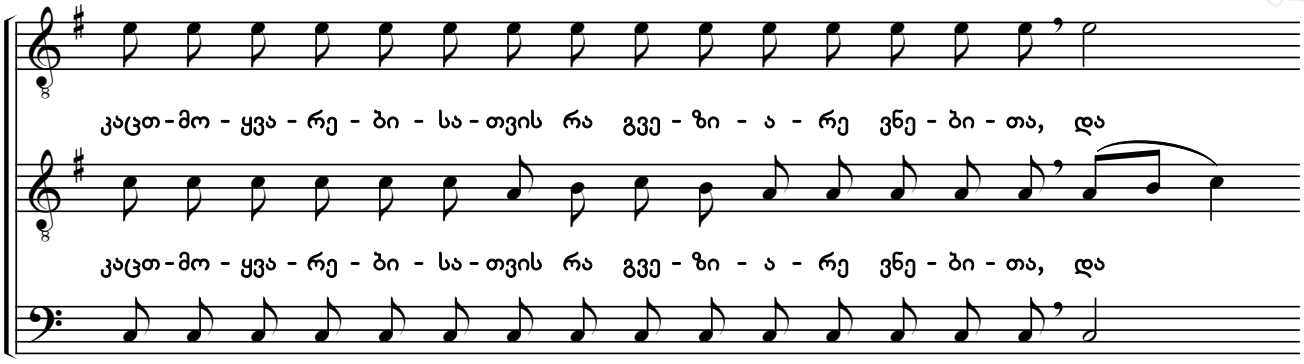

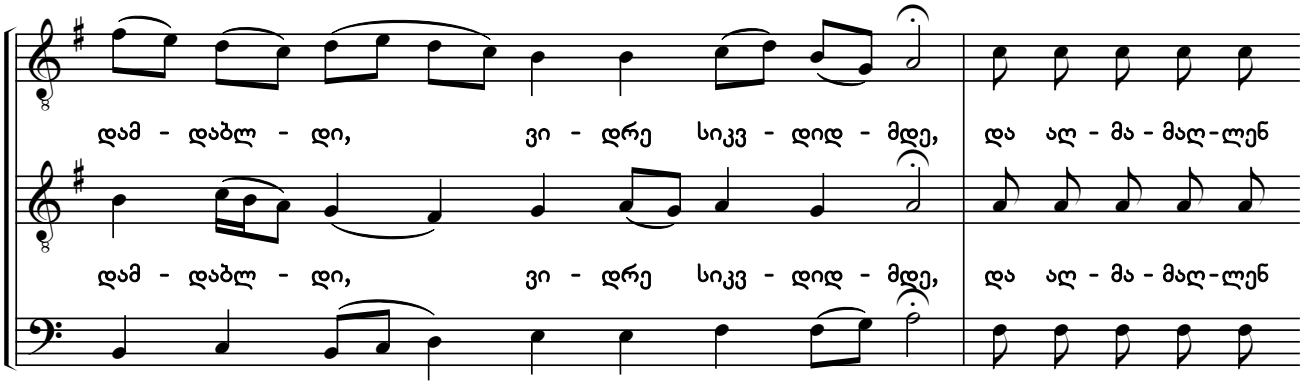

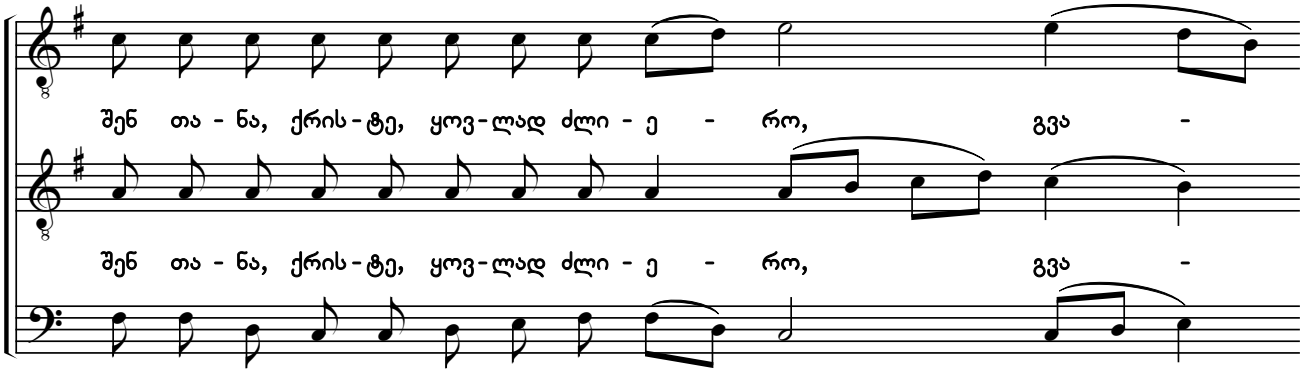

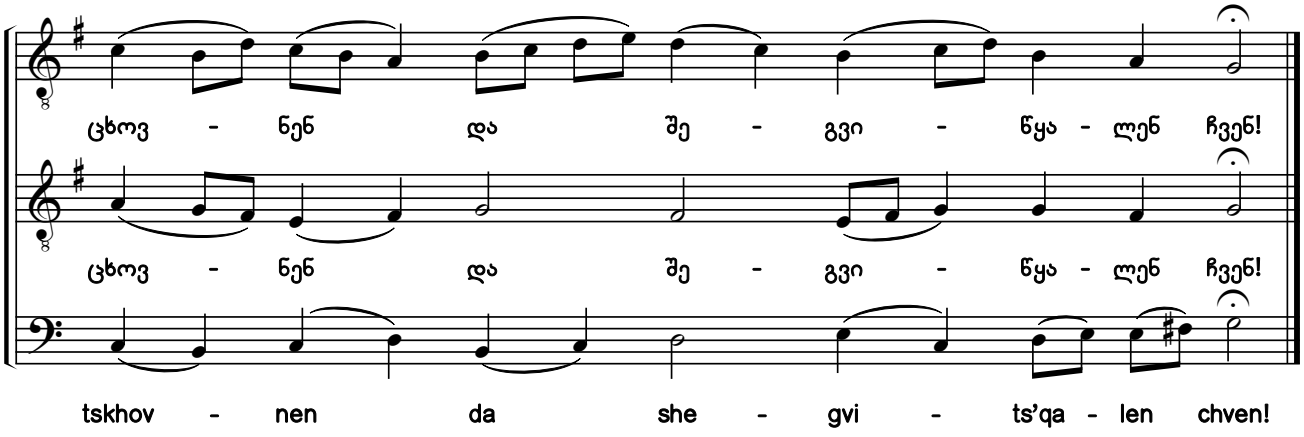

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

130. ჯვარ-ცმა შენი რა იხილეს, ქრისტე [1) 2)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ე

Seeing You Crucified, O Christ

Sticheron. Idiomelon. Tone 5

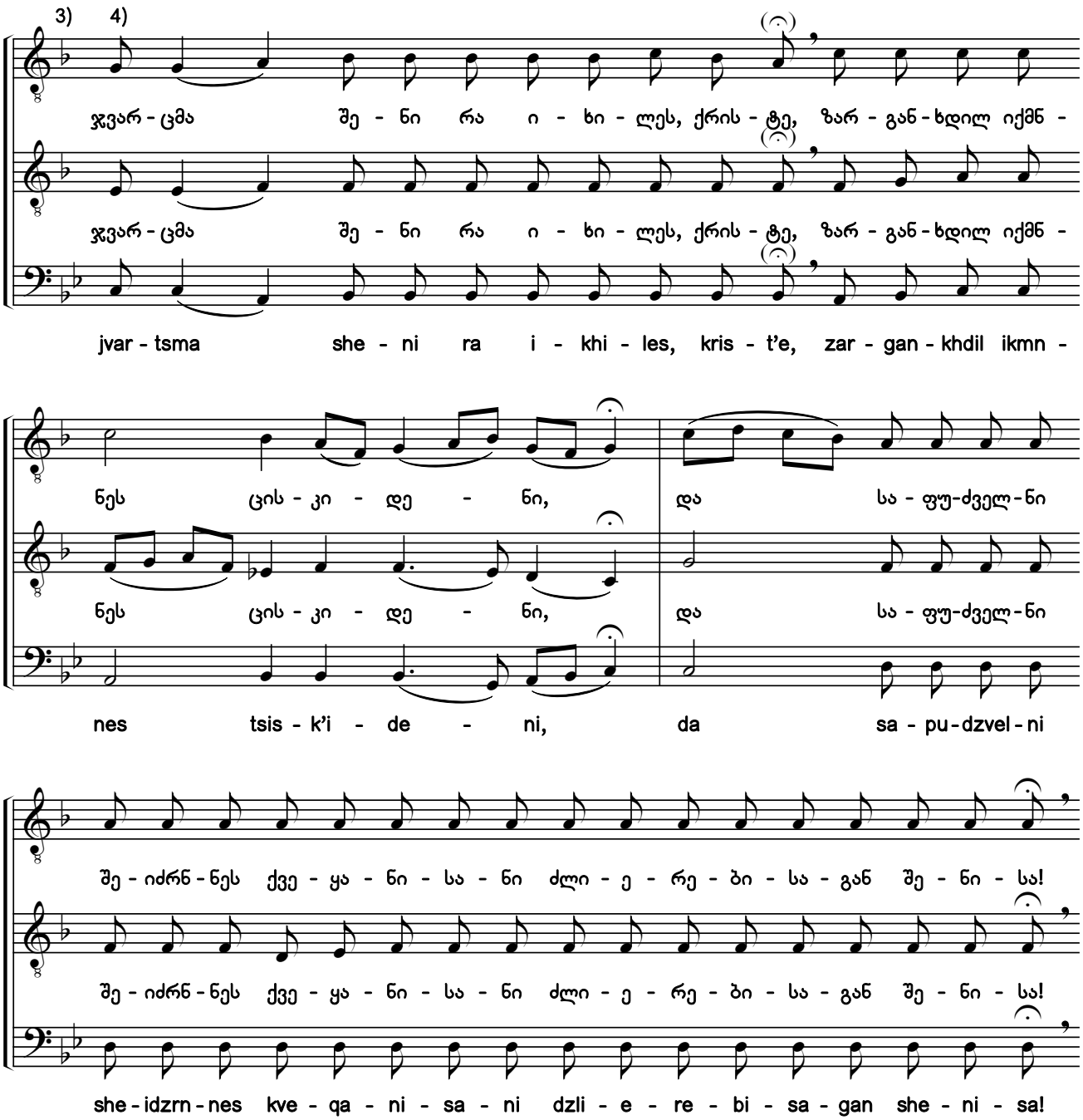

1) ხელნაწერებიდან H154-VIII:318r; Q690:330r; Q693:114r.

2) „მარხვანი“: „სიბრძნე“ [დედანი. ამ საგალობლის შესახებ, იხ. შენიშვნა №129 საგალობელთან].

3) ხელნაწერებში Q690 და Q693 საგალობელი ნოტირებულია ალტერაციის საგასაღებო ნიშნების გარეშე, ხოლო ხელნაწერში H154-VIII გასაღებში *ფა* დიეზია აღნიშნული.

4) ხელნაწერებში მხოლოდ I ხმის პარტიაა ჩაწერილი. აქ წარმოდგენილი II-III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts H154-VIII:318r; Q690:330r; Q693:114r.

2) Triodion: *"Sibrdzne"* [original source. Regarding this chant see the note for hymn #129].

3) In the original manuscripts Q690 and Q693, the chant is notated without accidentals in the key signature and the original manuscript H154-VIII contains an F sharp in the key signature.

4) Only the first voice part is notated in the manuscripts. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

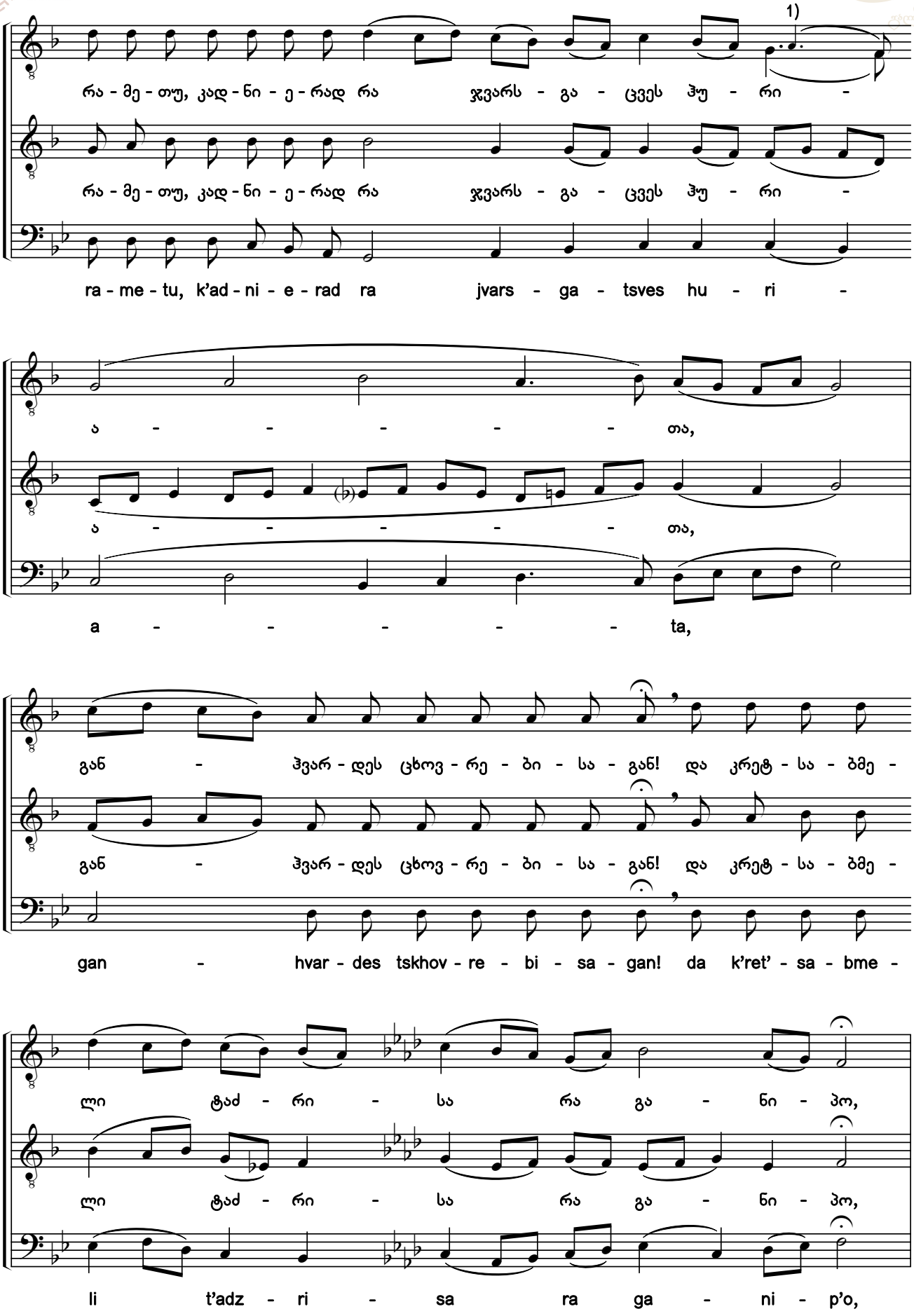

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q690.

1) The different voice leading from manuscript Q690 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

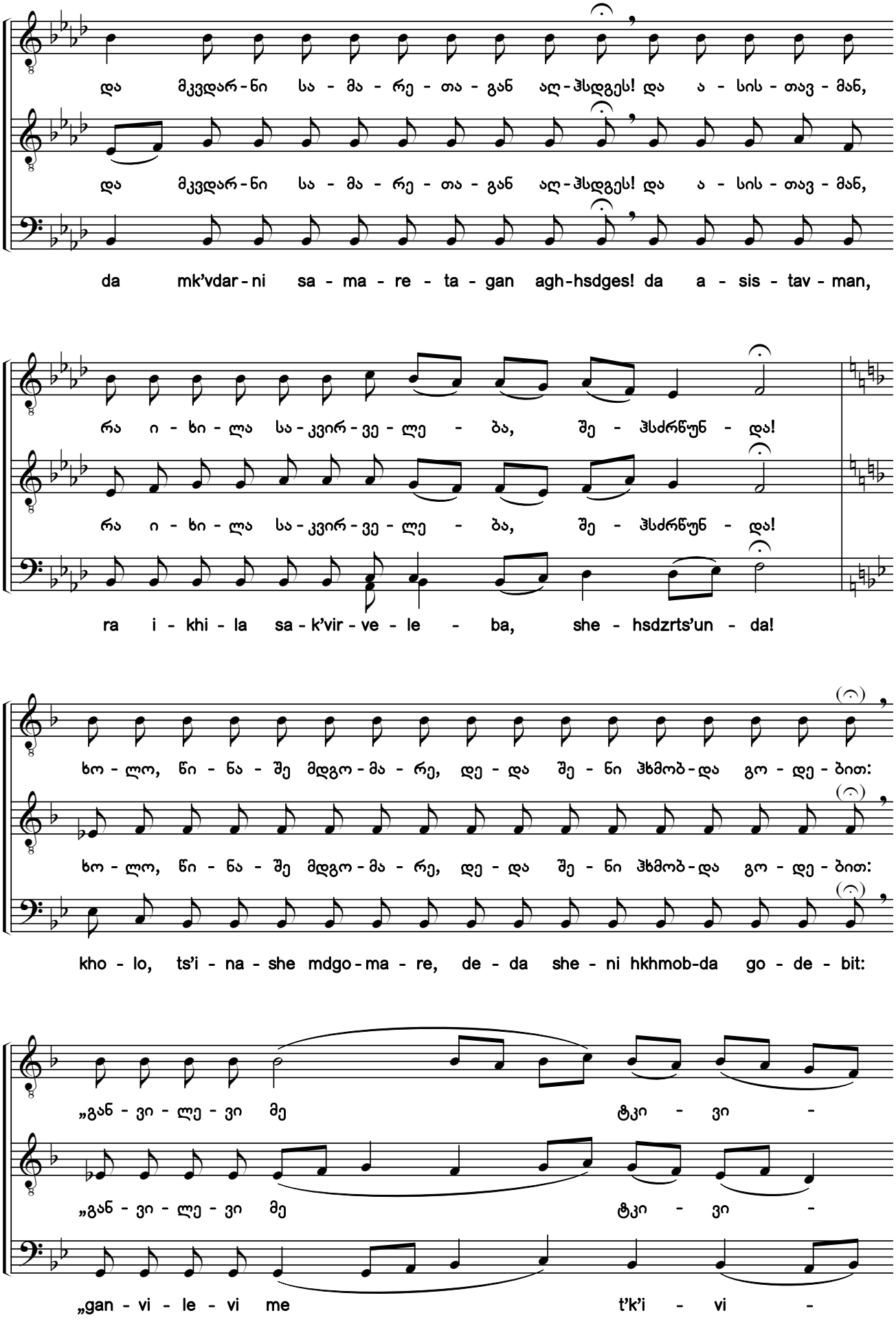

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

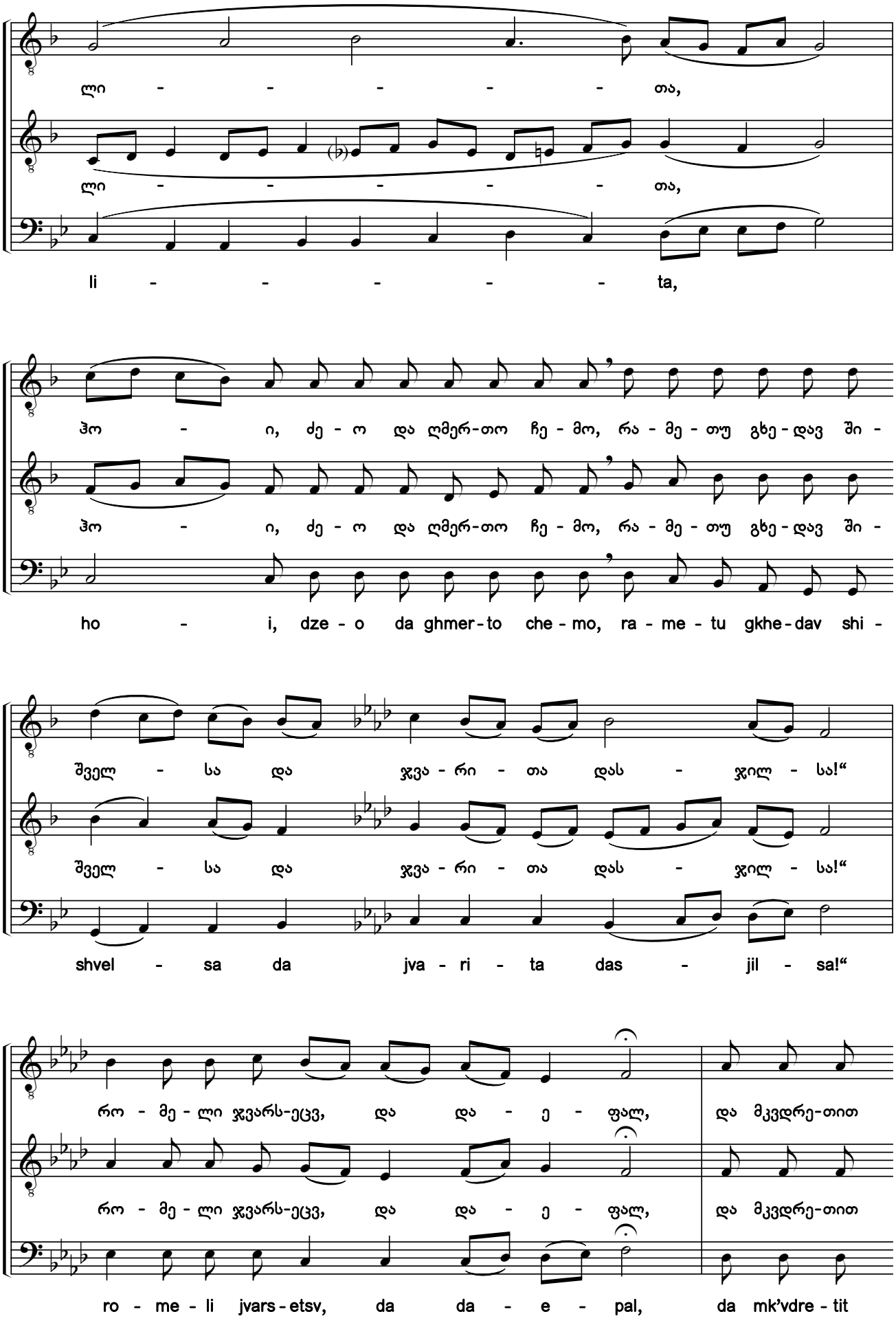

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

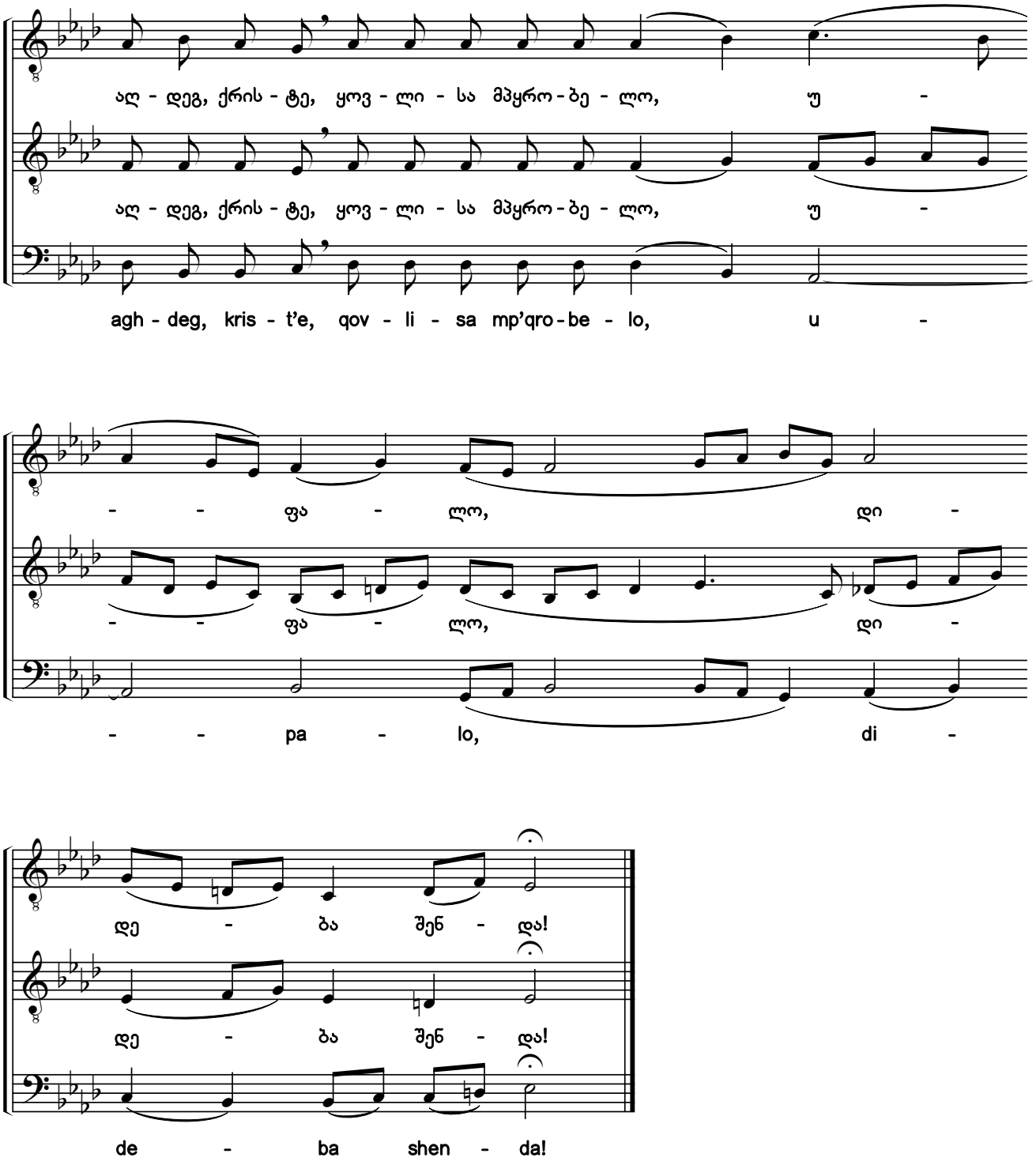

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

131. ჯვარ-ცმა შენი რა იხილეს, ქრისტე [1)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ე

Seeing You Crucified, O Christ

Sticheron. Idiomelon. Tone 5

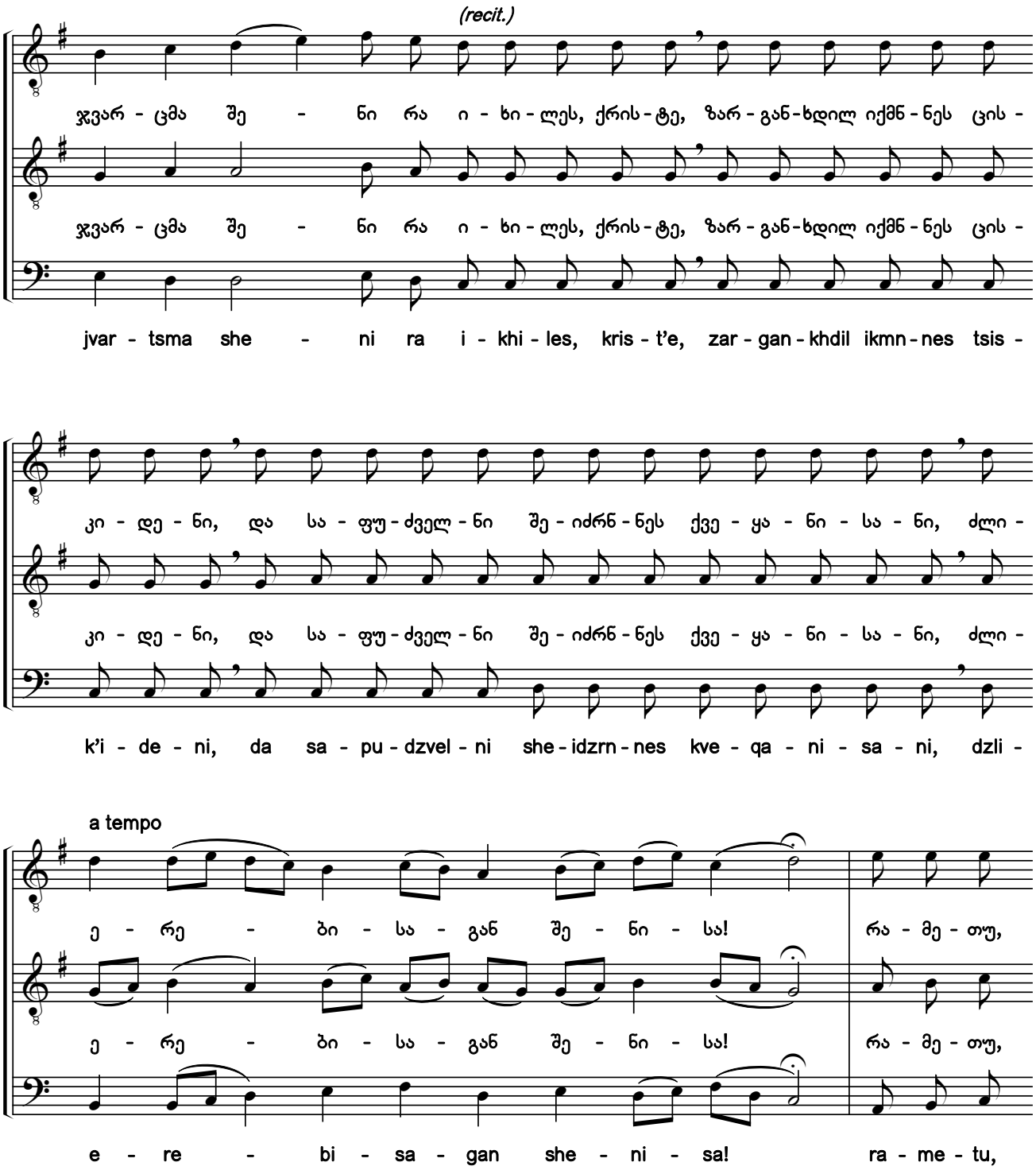

1) გაწყობილია დასდებლის „სიბრძნემან ღმრთისამან, მარადის თანა-არსმან სიტყვამან“ (Q691:236v; H154-II:208r) და ცისკრის დასდებლების „გუნდნი ანგელოსთანი“ (ანთ., ტ. XV, №98—109) მუსიკაზე.

1) Arranged to the music of the sticheron "The Wisdom of God" (Q691:236v; H154-II:208r) and the Matins stichera "The Angelic Host" (Anth. Vol. 15, #98-109).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

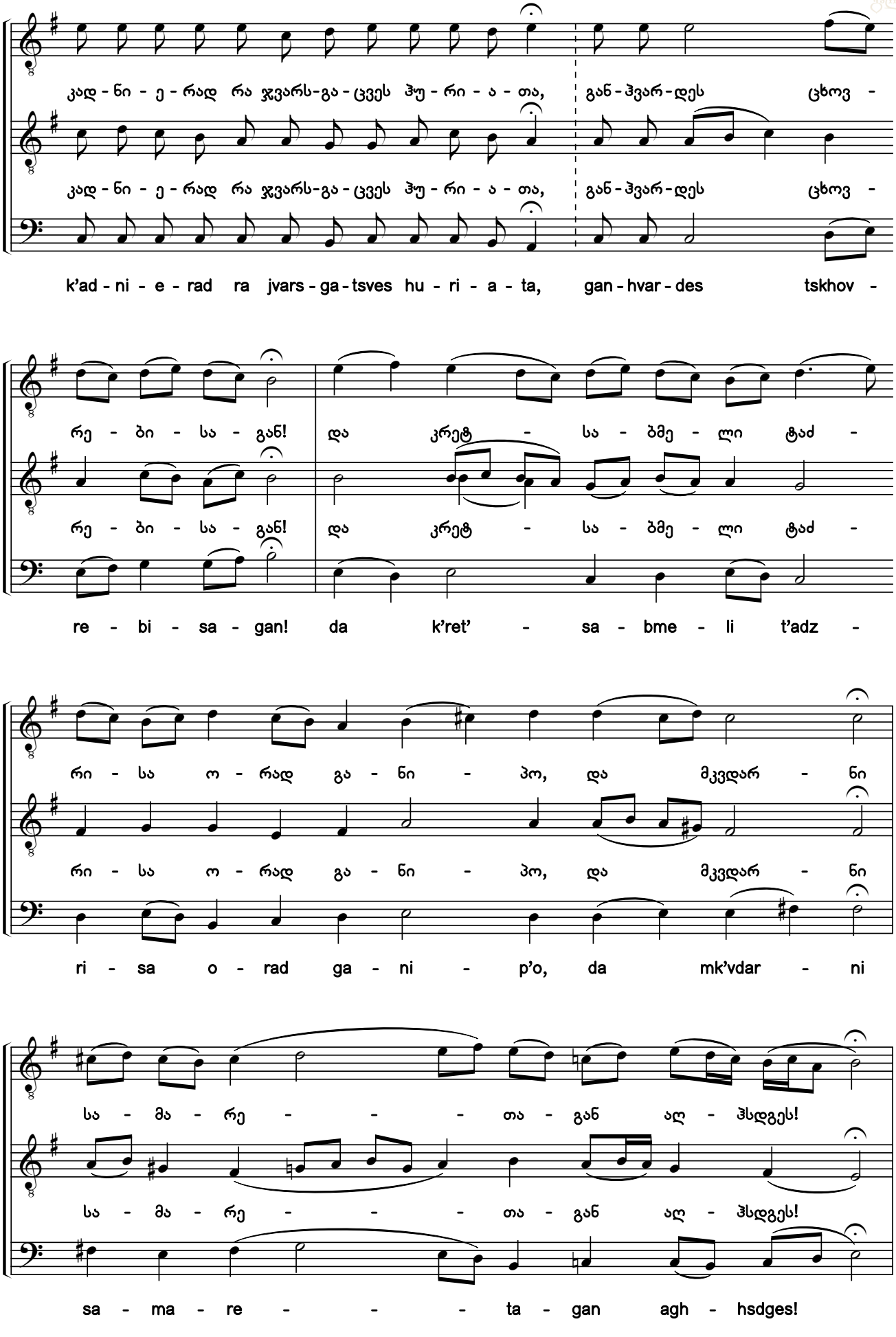

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

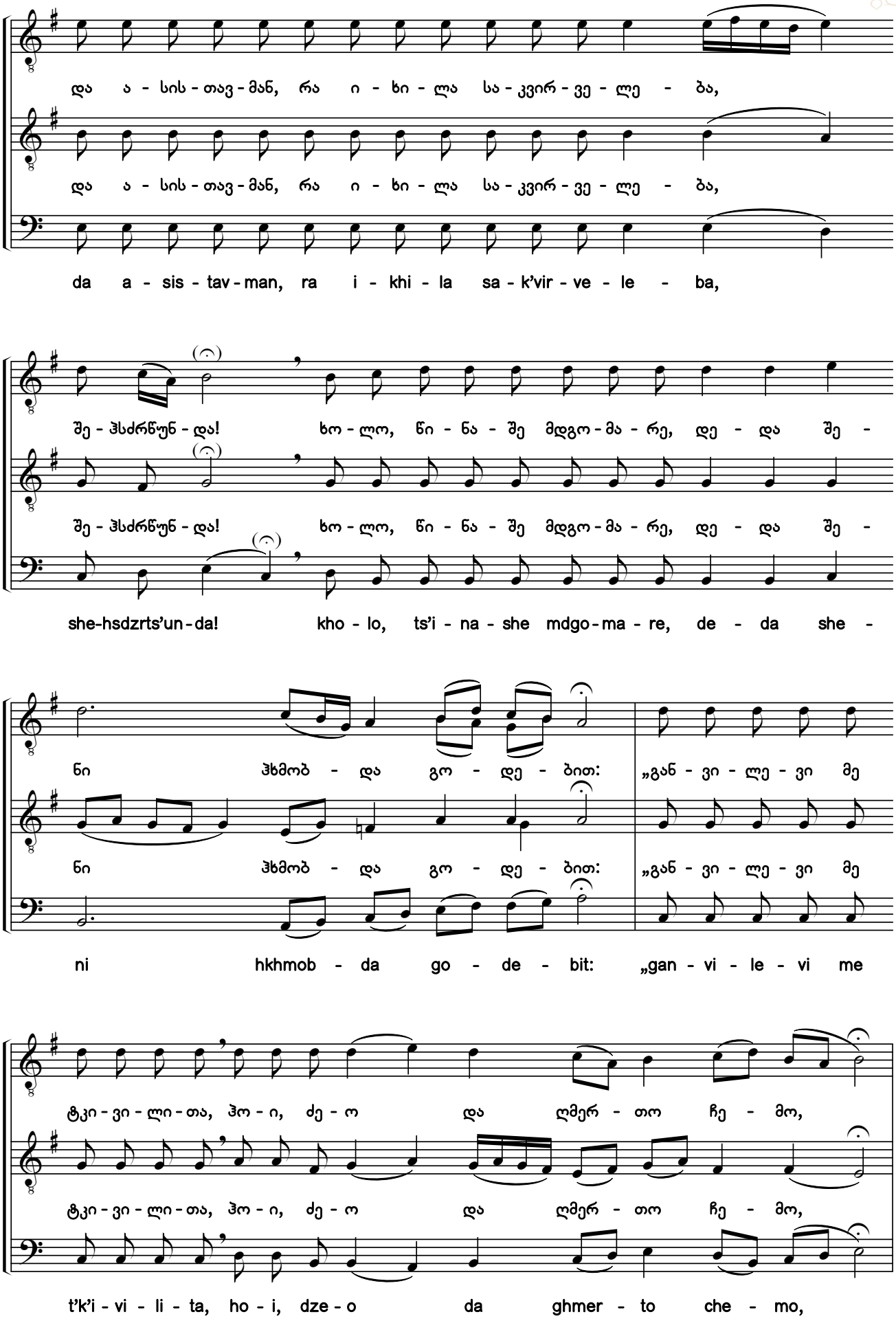

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

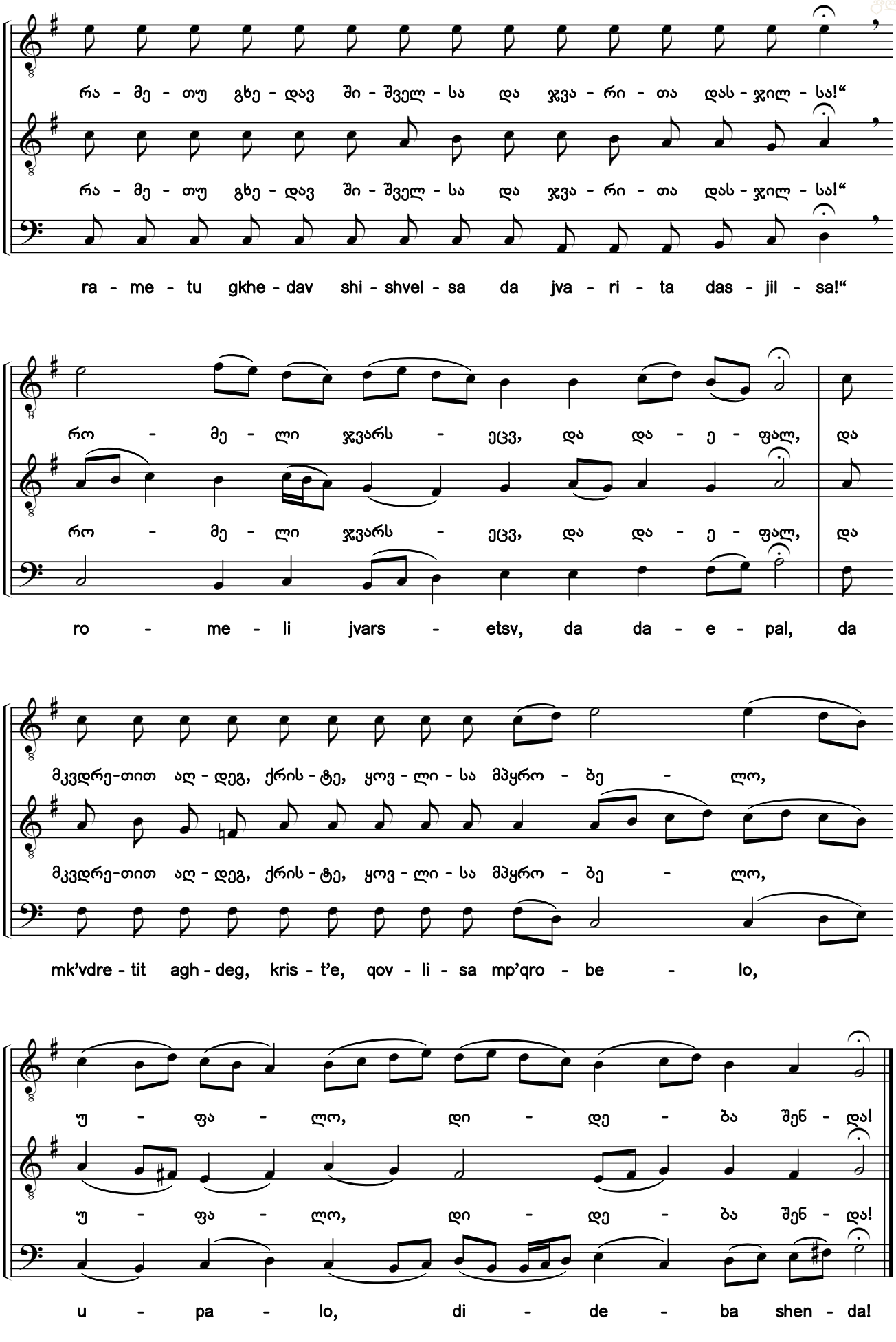

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

132. დიდება[1)]

ხმა ა

Glory

Tone 1

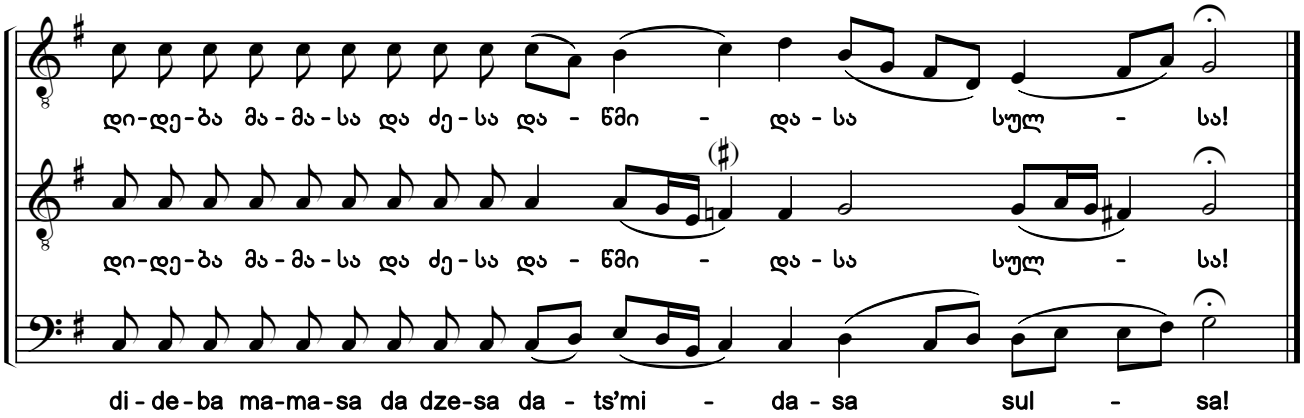

133. განმძარცვეს სამოსელი ჩემი ულმრთოთა[2) 3)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა

They Stripped Me of My Garments

Sticheron. Idiomelon. Tone 1

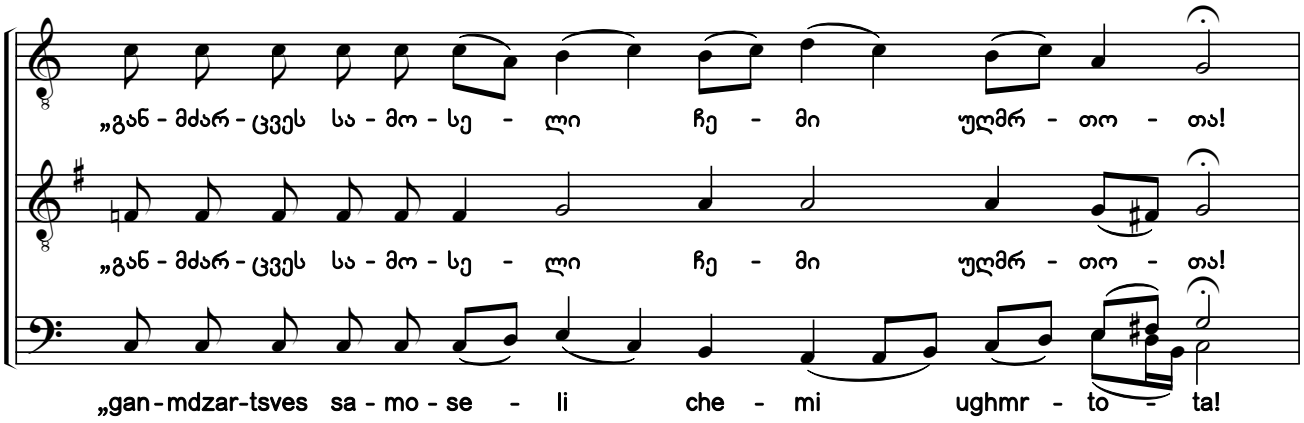

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№178).
2) ხელნაწერებიდან H154-VIII:320r; Q690:332r; Q693:114v.
3) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.
1) Copied from Anthology Vol. 16 (#178).
2) From the manuscripts H154-VIII:320r; Q690:332r; Q693:114v.
3) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

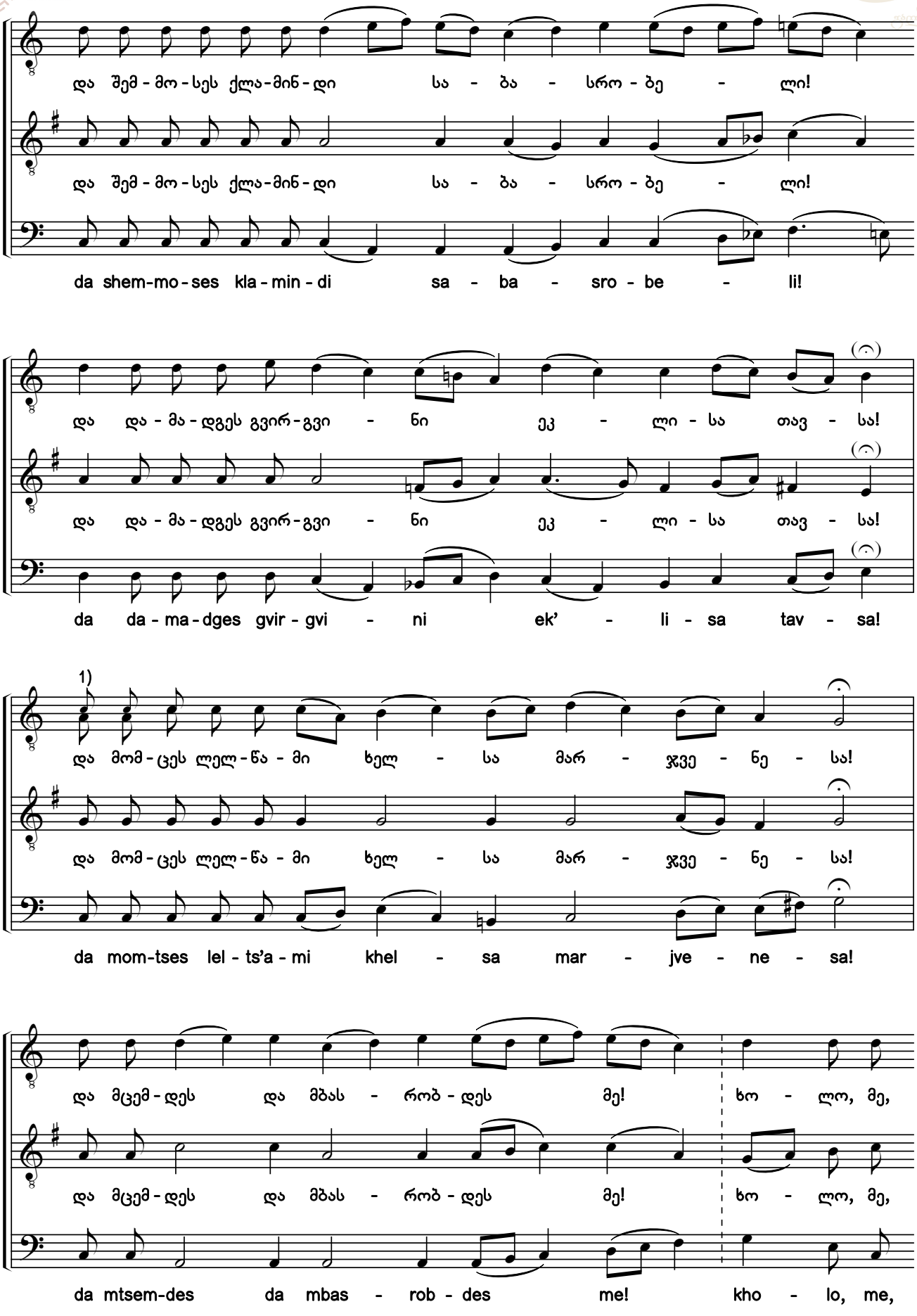

1) წვრილი შრიფტით მოცემულია განსხვავებული ხმათასვლა ხელნაწერიდან Q690.

1) The different voice leading from manuscript Q690 is shown in the smaller script.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

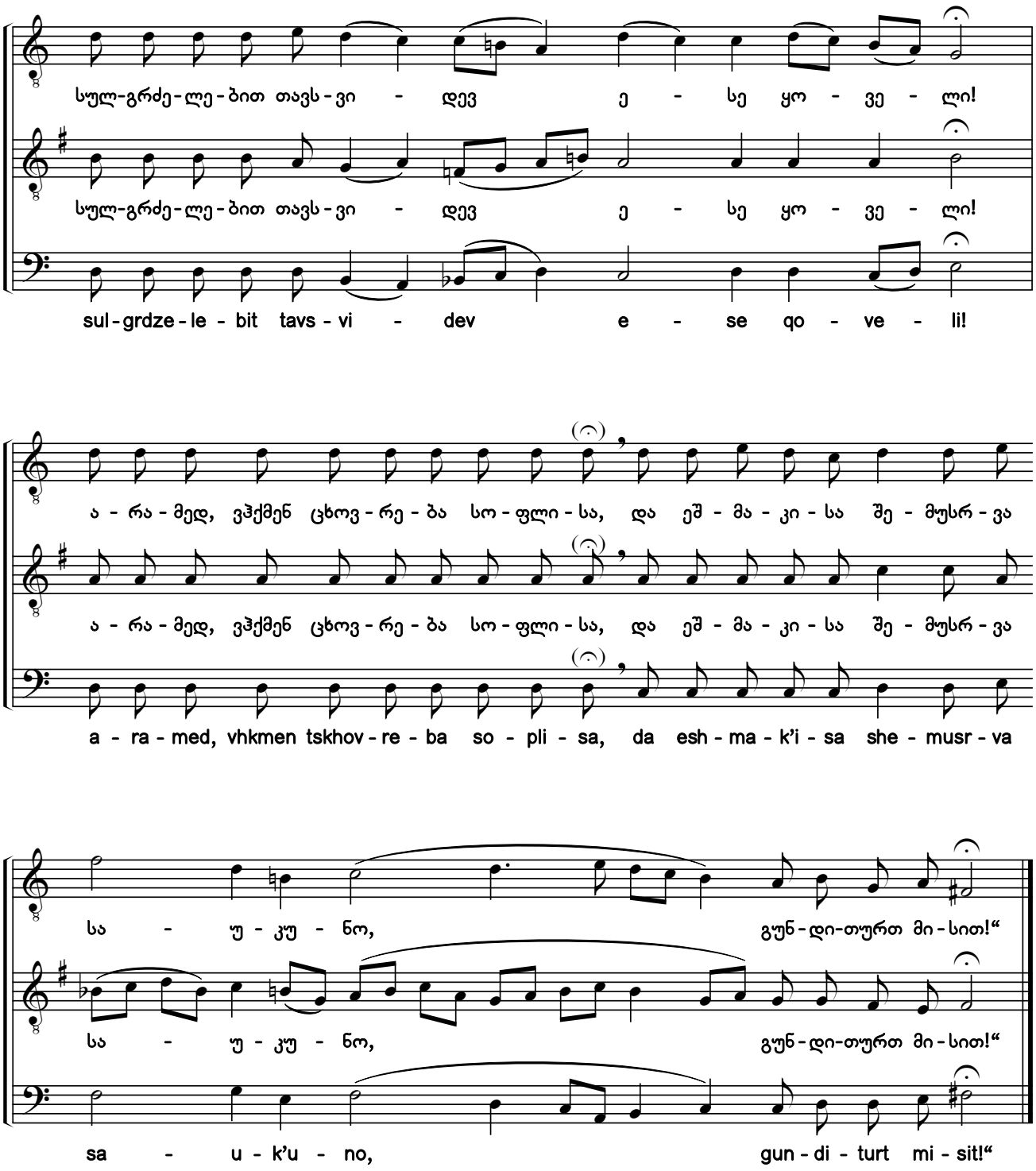

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

134. აწ და [1)]

ხმა ა

Now and Ever

Tone 1

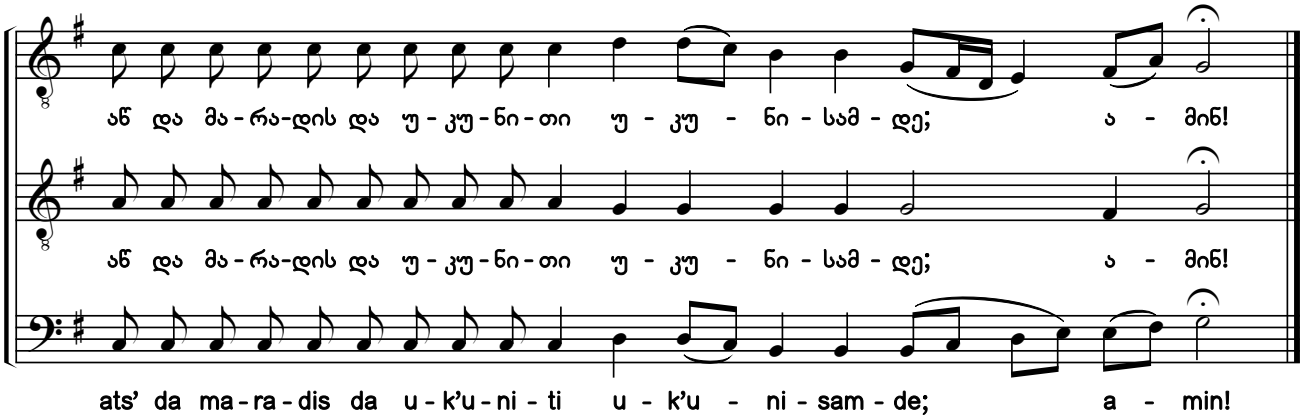

135. მივჰსცენ, ცხოვრებისათვის წარწყმედულთასა [2) 3)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა

I Gave My Back to Scourging

Sticheron. Idiomelon. Tone 1

დინჯად - Adagio

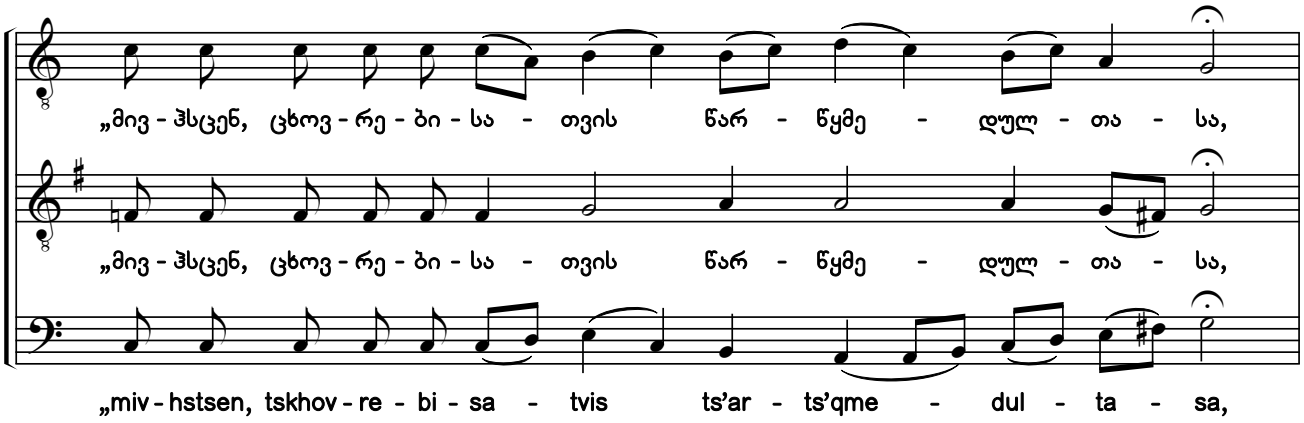

1) გადმოტანილია ანთოლოგია „ქართული გალობის“ XVI ტომიდან (№180).
2) ხელნაწერებიდან Q690:333r; Q694:006r.
3) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.
1) Copied from Anthology Vol. 16 (#180
2) From the manuscripts Q690:333r; Q694:006r.
3) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

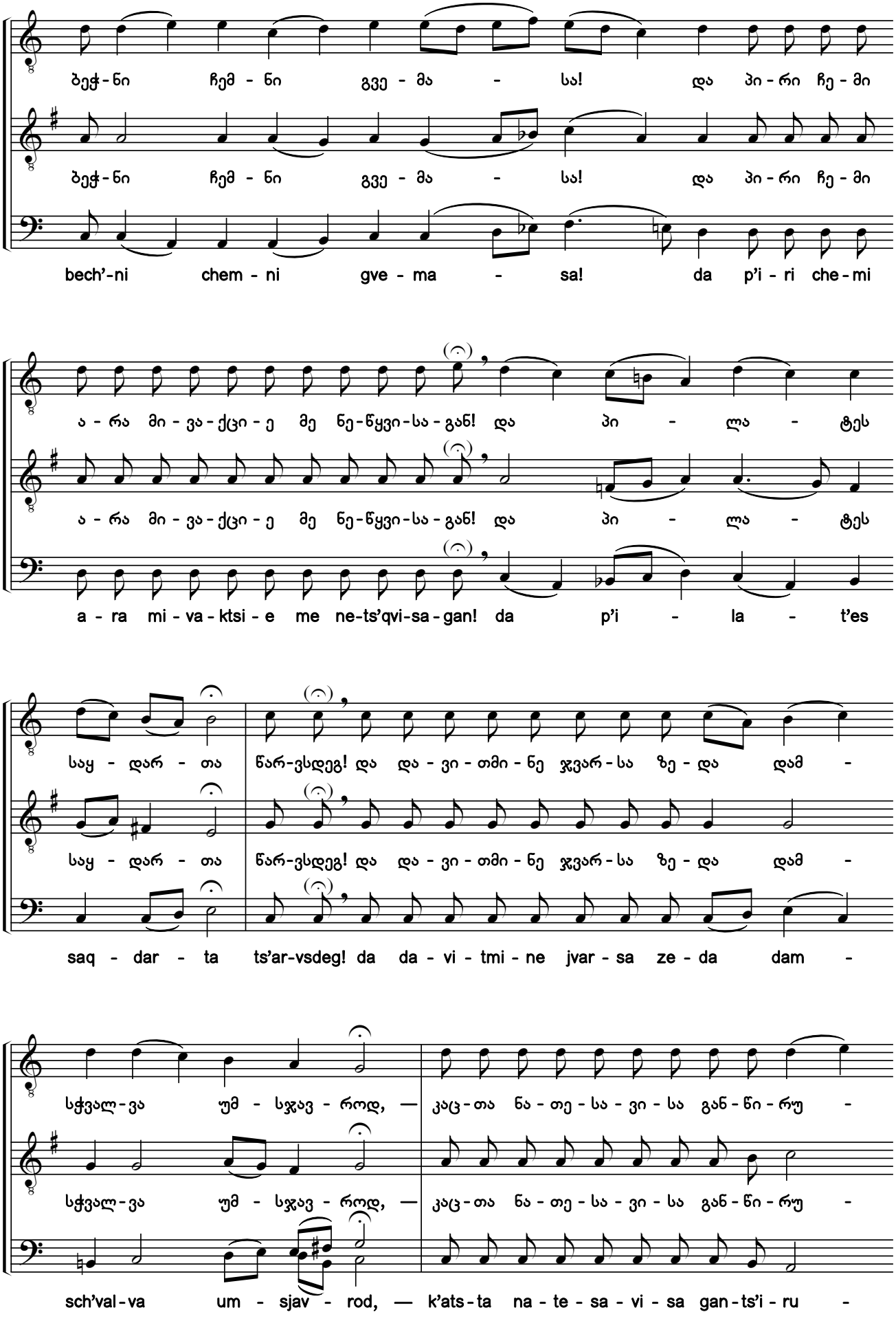

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

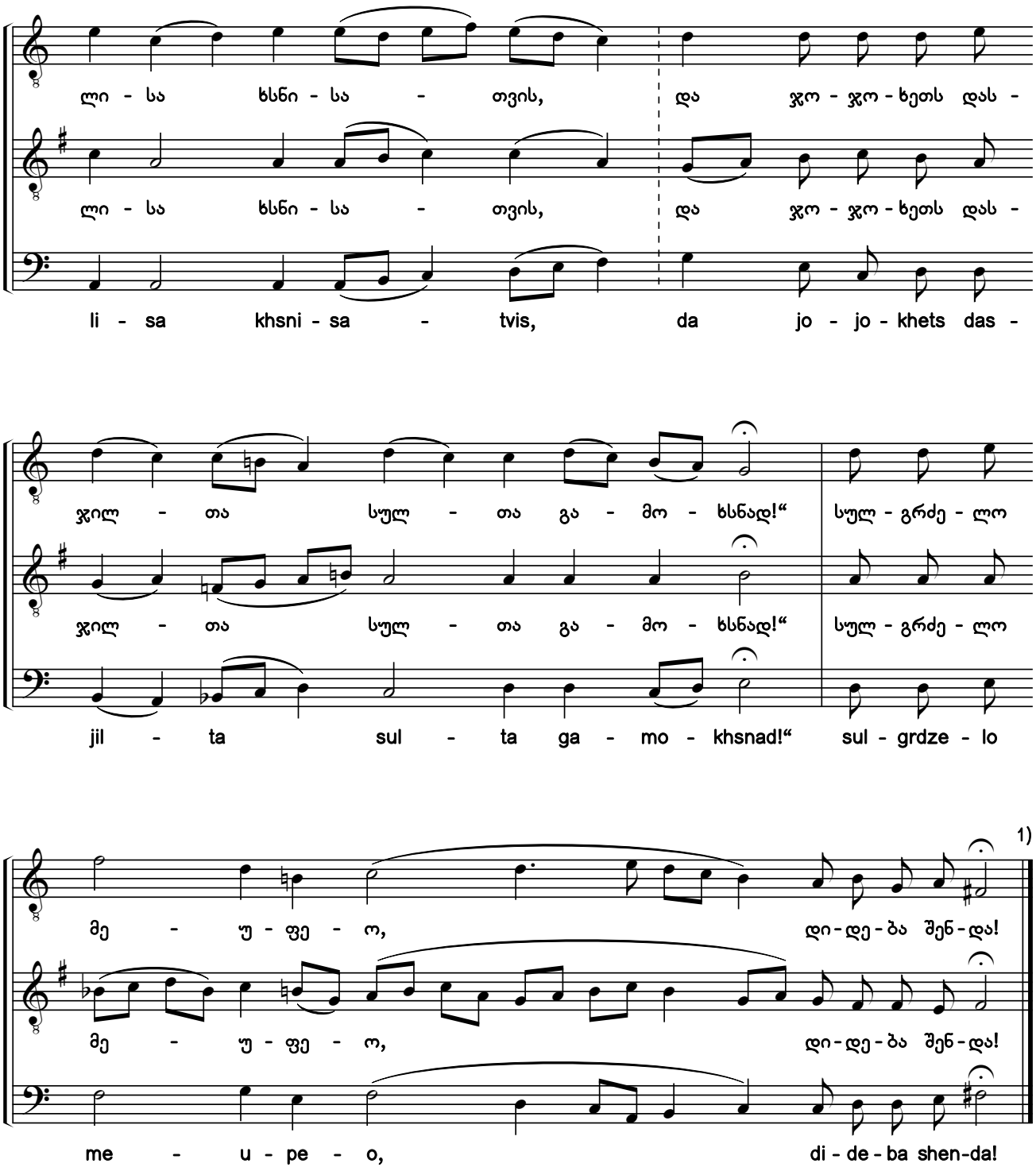

1) ამის შემდეგ, იკითხება X სახარება, იგალობება „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა“, თხოვნითი კვერექსი და წაიკითხება XI სახარება. „ამის შემდგომად დასდებელნი თვით-ხმოვანნი, ორთავე გუნდთა ერთად“ — „მარხვანი“.

1) Following this, the 10th Gospel is read, the Small Doxology and the Litany of Fervent Intercession are chanted, and the 11th Gospel is read. Triodion: "After this are the stichera idiomela, both choirs together".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

136. ყოველნი ბუნებანი იცვალებოდეს ძრწოლით [1) 2)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა

The Whole Creation Was Changed by Fear

Sticheron. Idiomelon. Tone 1

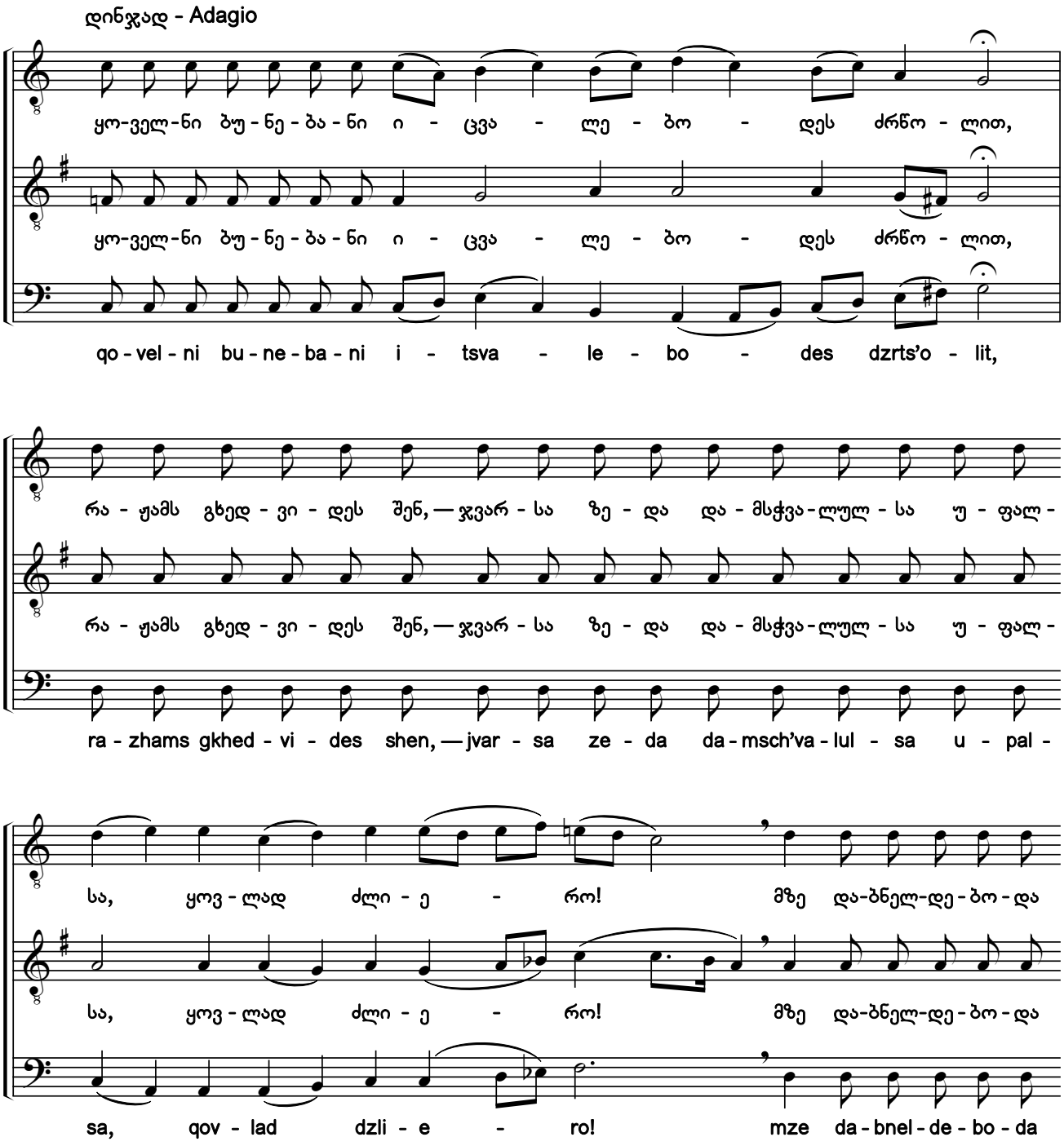

1) ხელნაწერებიდან Q690:335r; Q694:008r.

2) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts Q690:335r; Q694:008r.

2) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

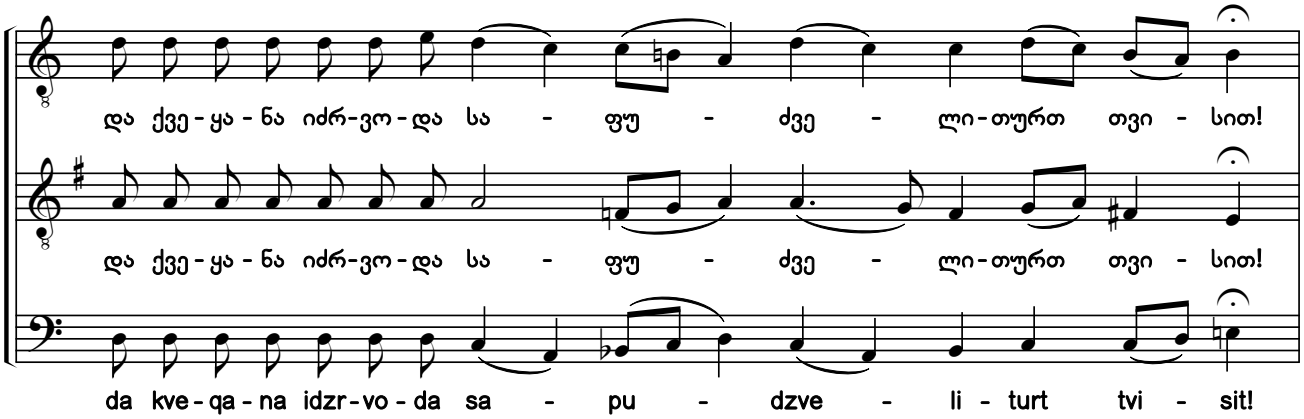

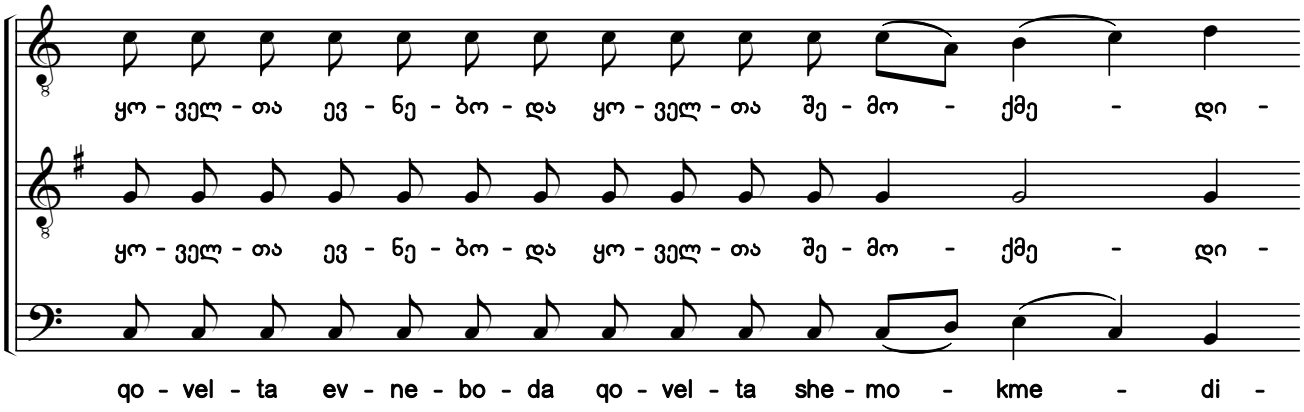

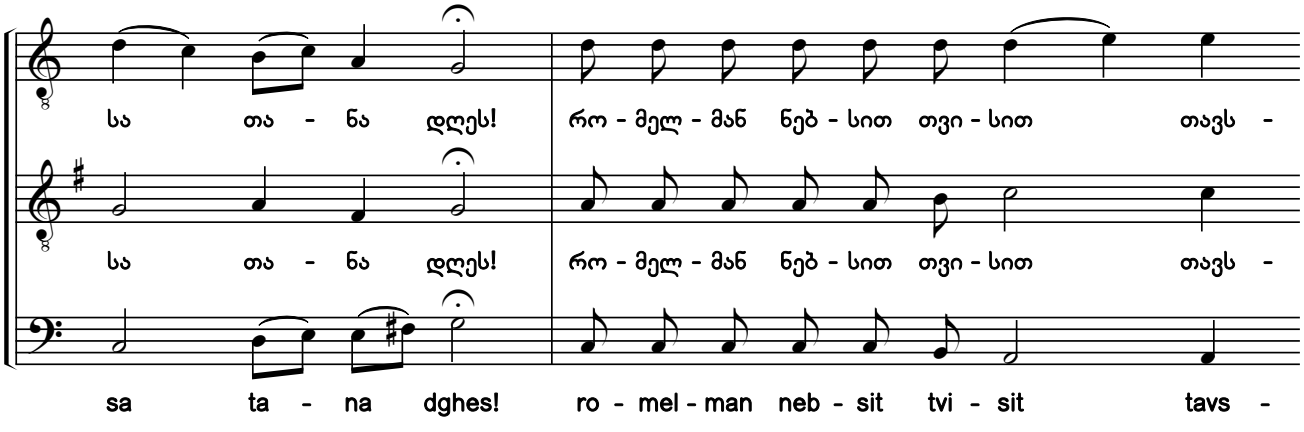

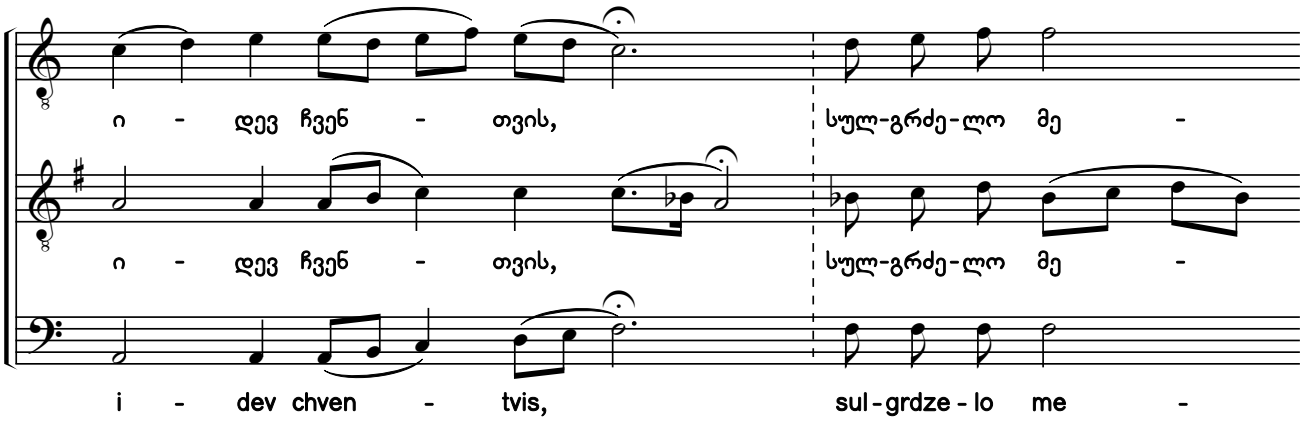

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

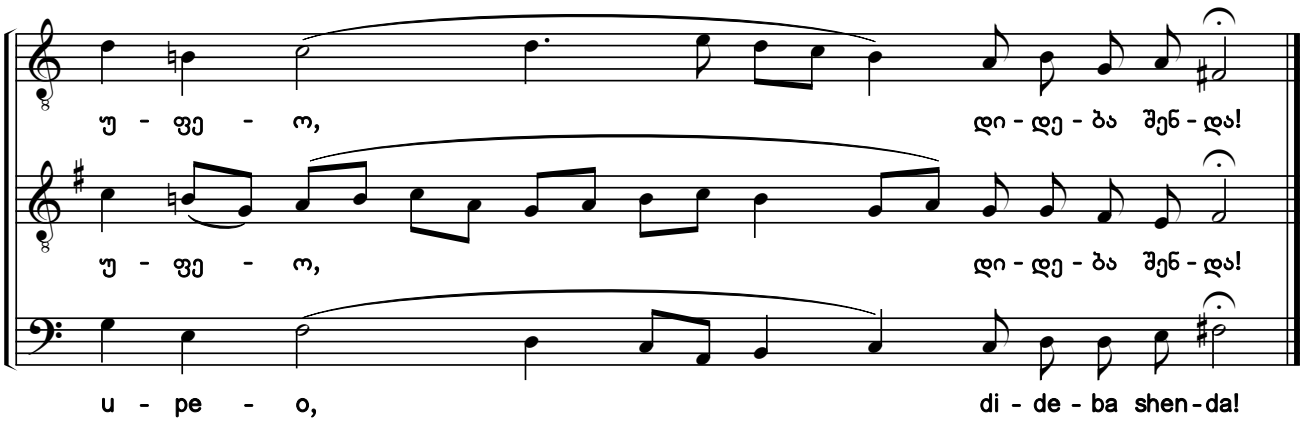

137. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის[1)]

ჩასართავი. ხმა ბ

They Parted My Garments Among Them

Refrain. Tone 2

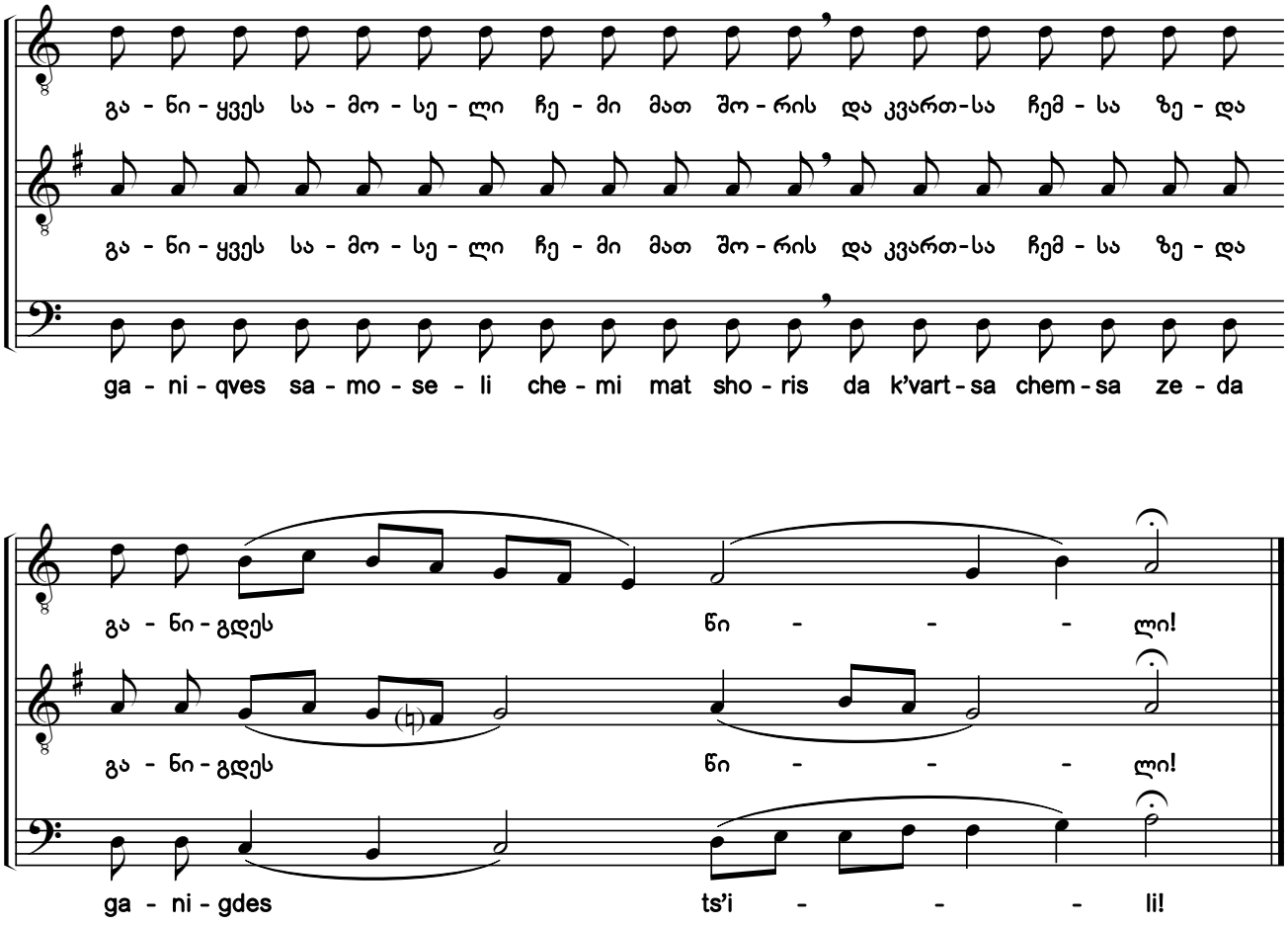

1) გაწყობილია ანთოლოგიის XVIII ტომის №55-ის მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of #55, Anthology Vol. 18.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

138. რასა იზრახა ცუდი ერმან ულმრთომან?! [1] [2]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა

Why Does the Impious and Transgressing People Imagine Vain Things

Sticheron. Idiomelon. Tone 1

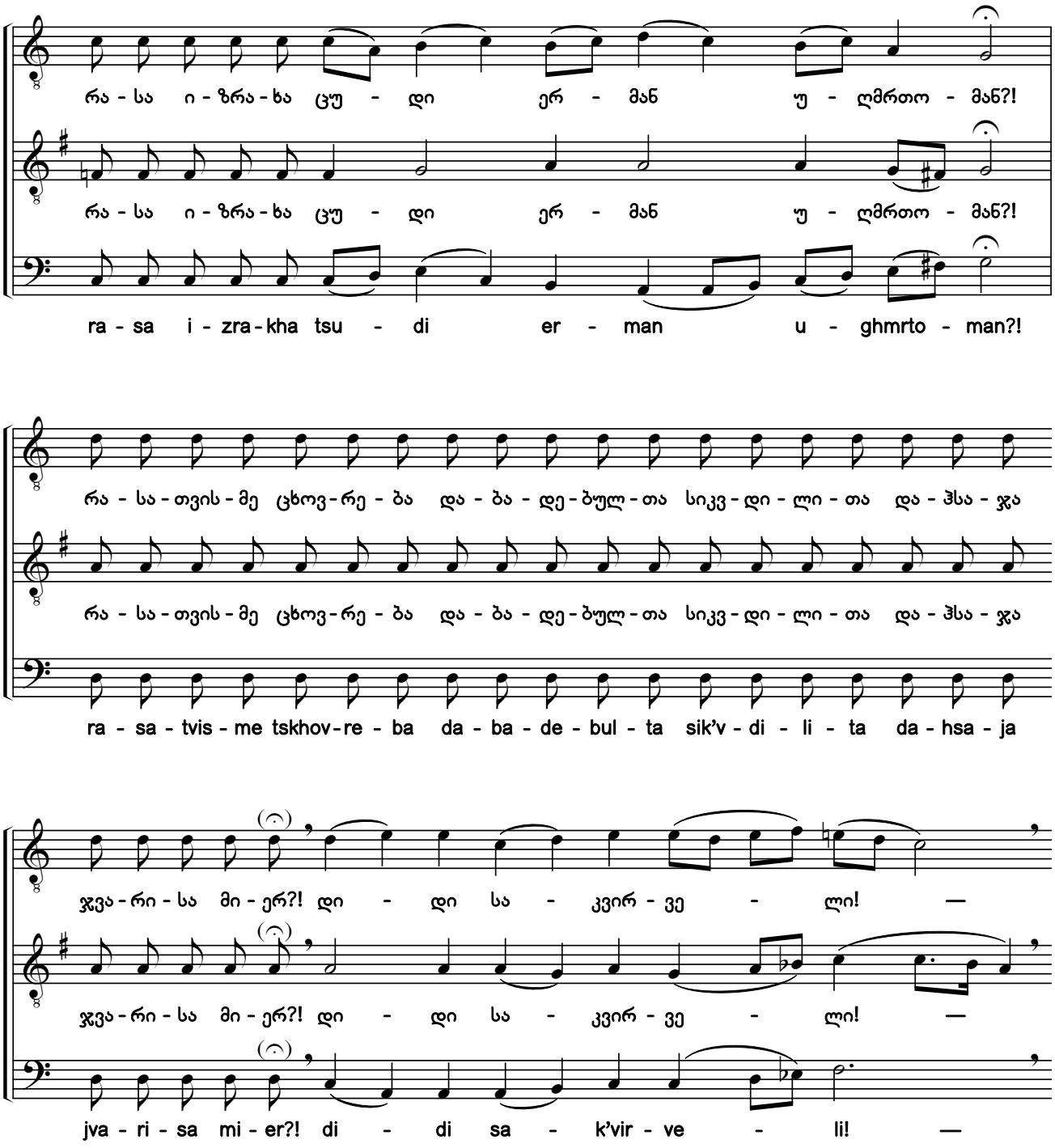

1) ხელნაწერებიდან Q690:336r; Q694:009r.

2) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts Q690:336r; Q694:009r.

2) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

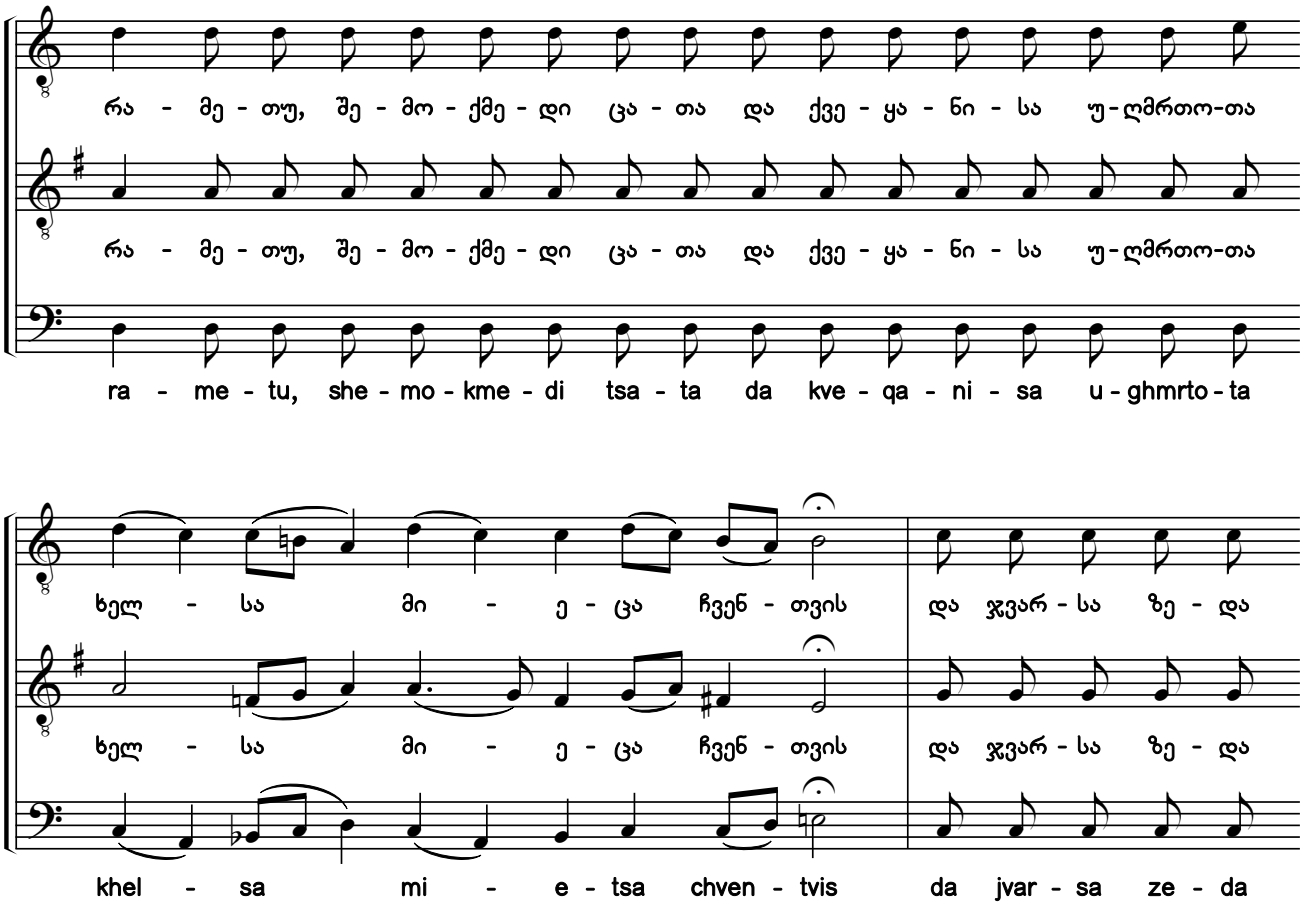

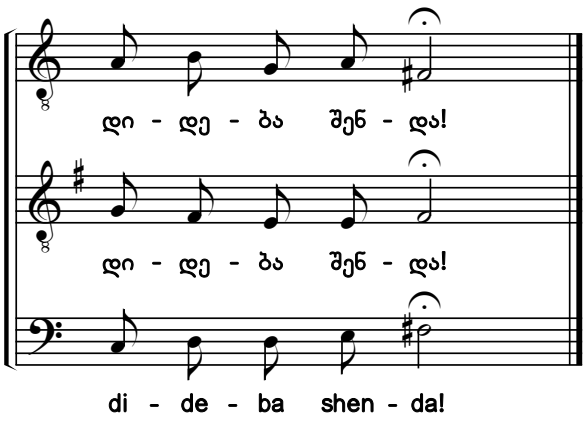

139. და მცეს მე საჭმელად ჩემდა ნავღელი [1)]

ჩასართავი. ხმა ბ

They Gave Me Gall to Eat

Refrain. Tone 2

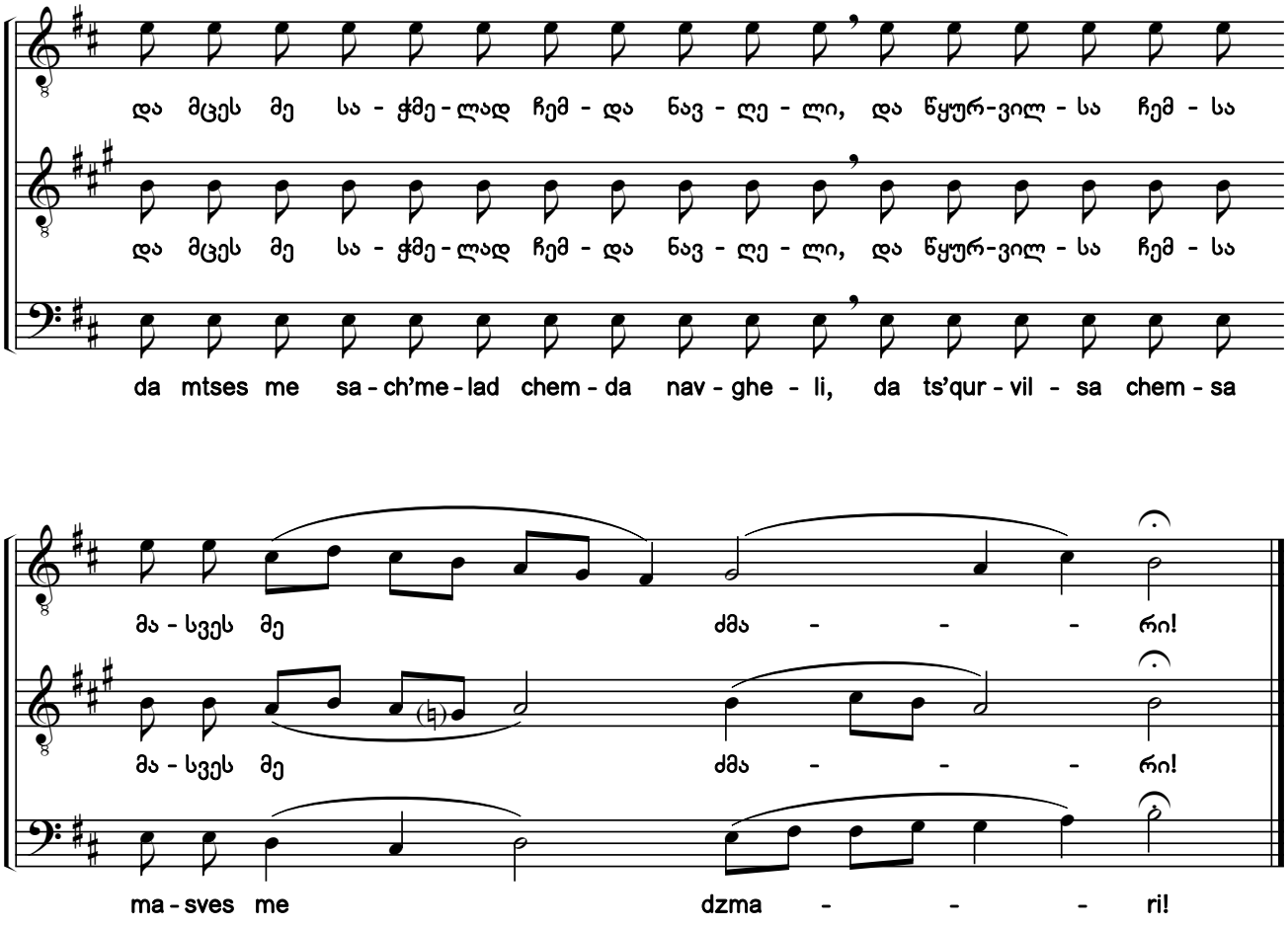

1) გაწყობილია ანთოლოგიის XVIII ტომის №55-ის მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of #55, Anthology Vol. 18.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

140. დღეს, გხედვიდა რა უბიწო დედოფალი ჯვარსა ზედა [1) 2) 3)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ზ

Today the Most Pure Virgin Saw You Hanging on the Cross

Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 7

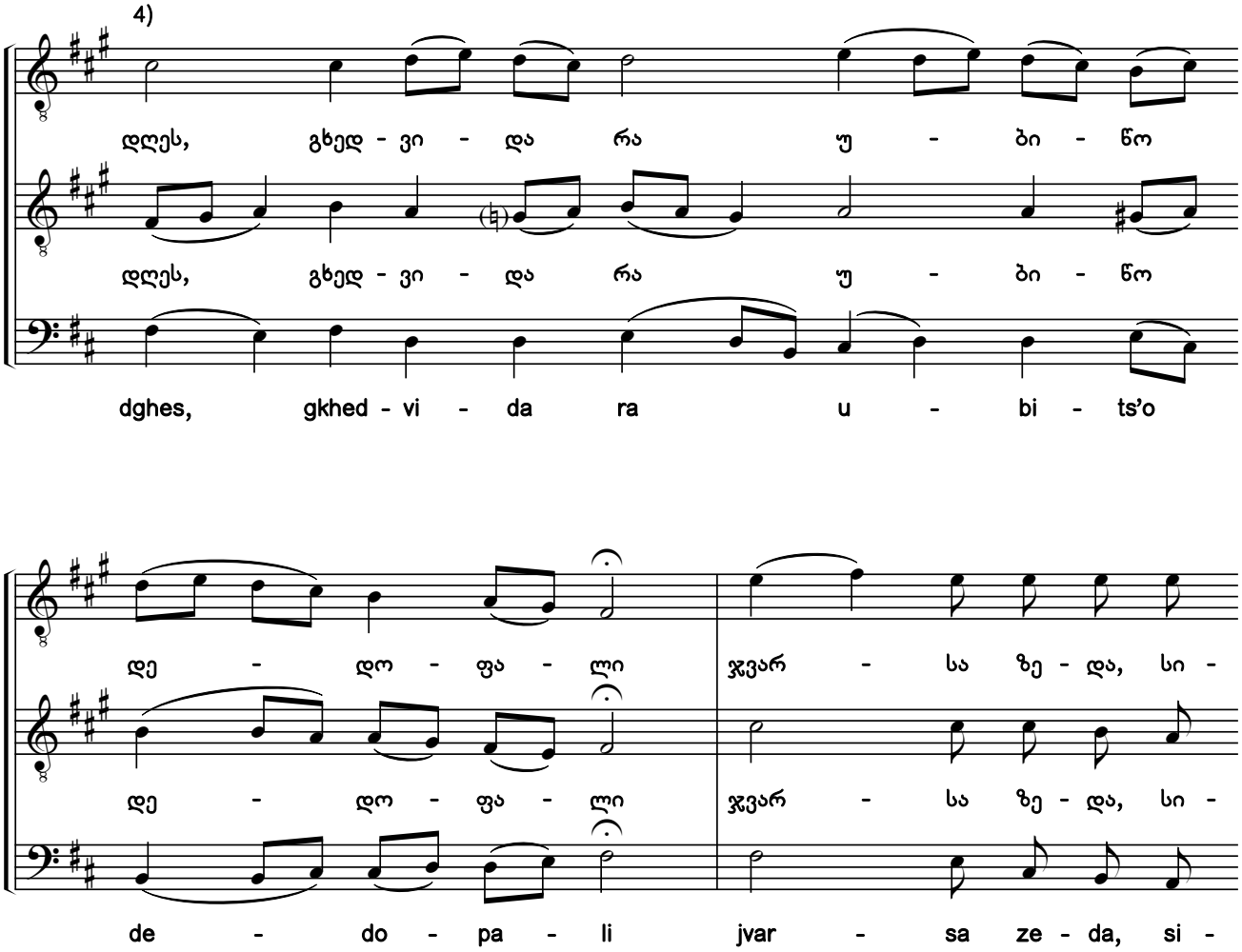

1) ხელნაწერებიდან Q690:342v; Q694:014r.

2) „მარხვანი“: „მჯდომარე“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r].

3) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

4) „მარხვანში“ საგალობლის საწყისი ფრაზაა „დღეს, გხედვიდეს რა უბიწო დედოფალი...“.

1) From the manuscripts Q690:336r; Q694:009r.

2) Triodion: *"Mjdomare"* [original source, with similar melody - H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r].

3) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors..

4) In the Triodion the chant's initial phrase is *"Dghes, gkhedvides ra ubitso dedopali..."*.

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

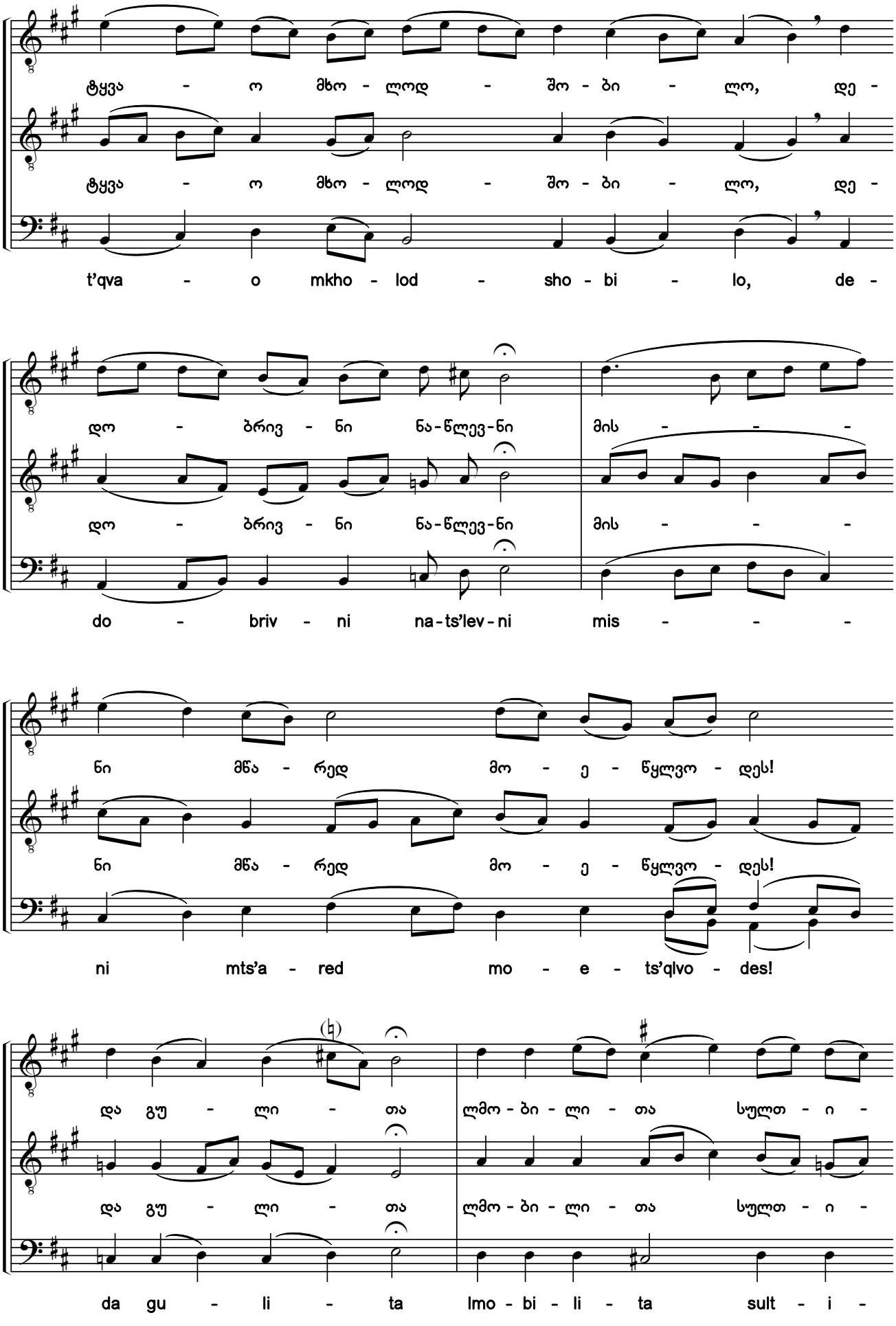

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

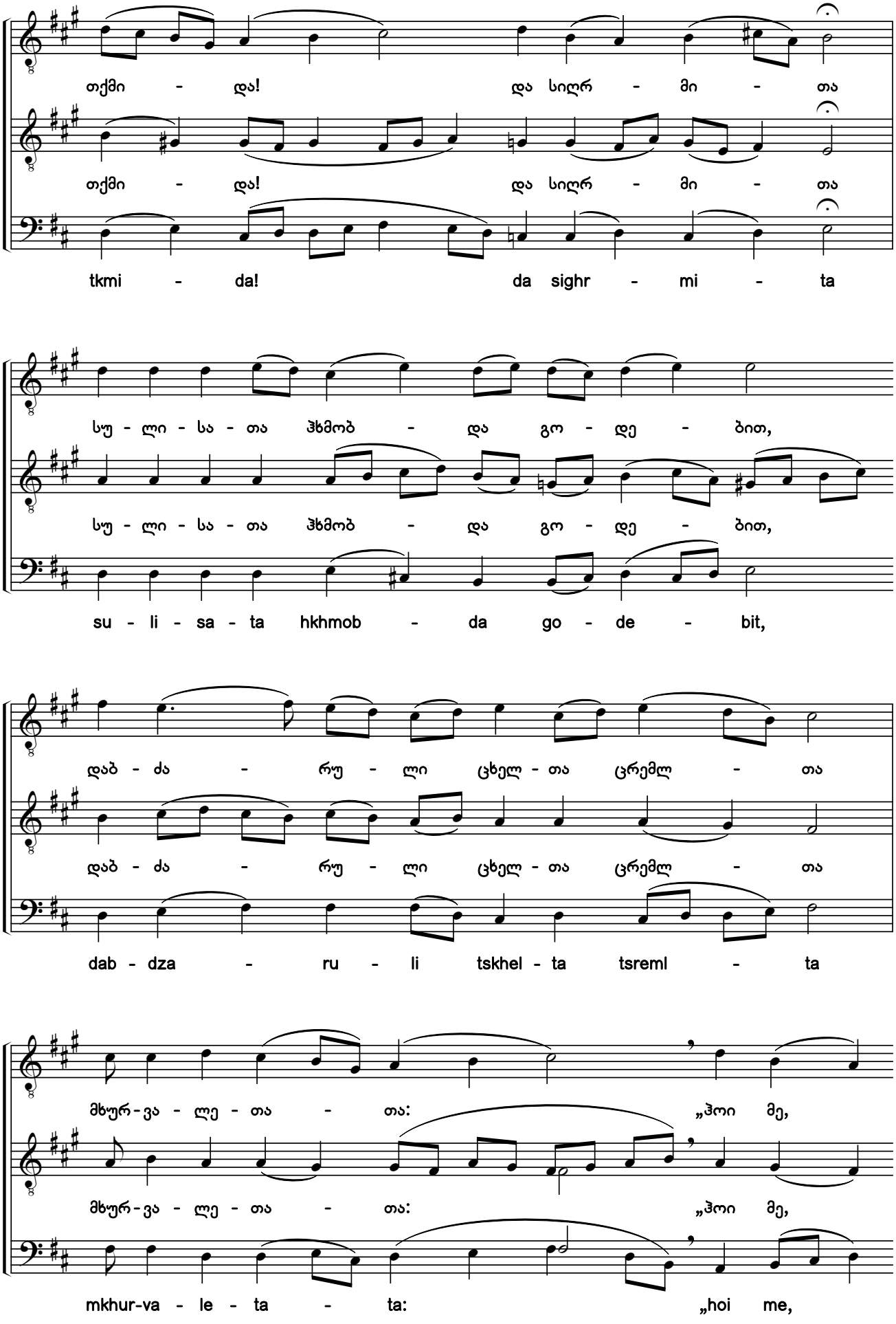

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

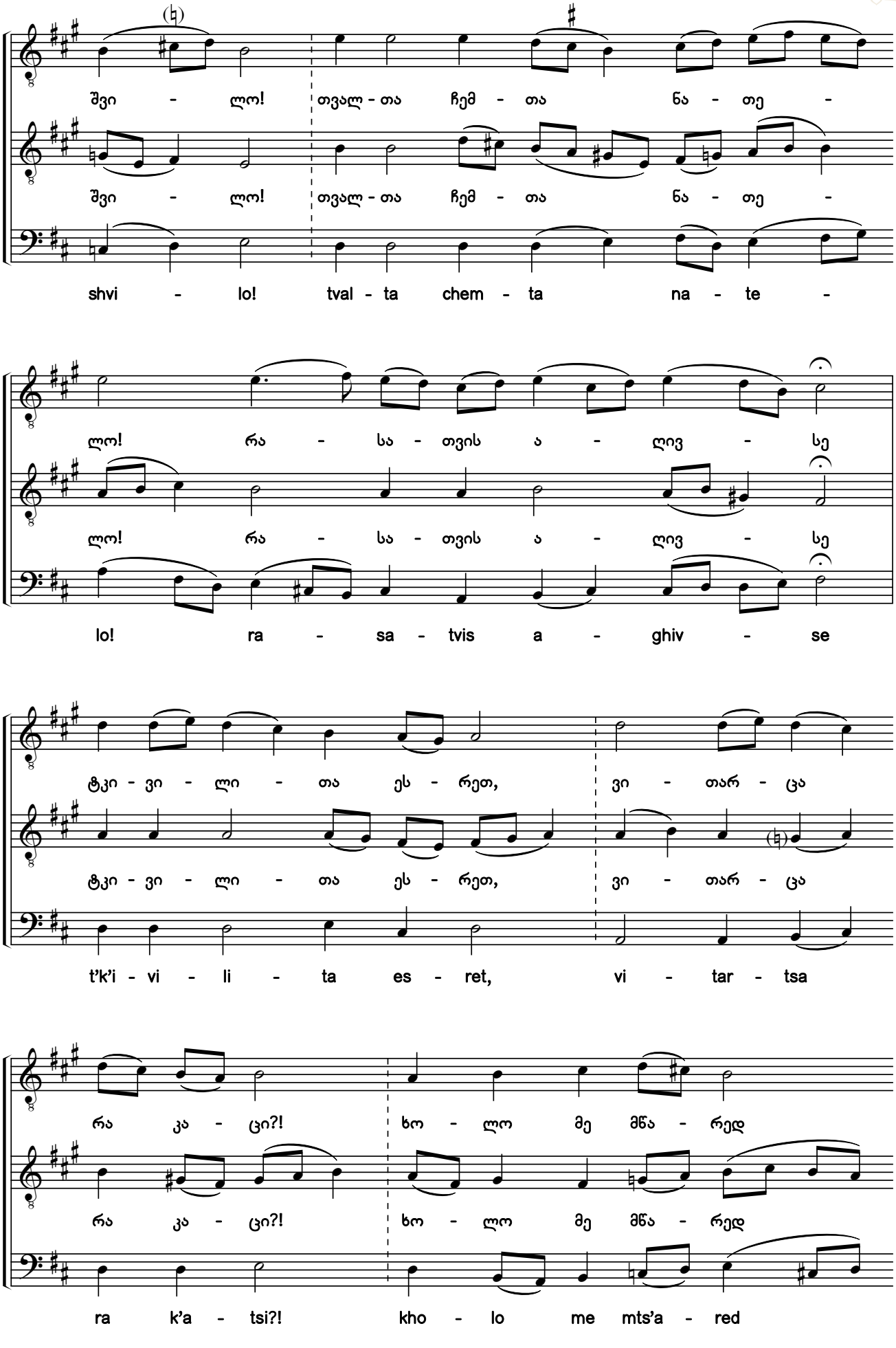

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

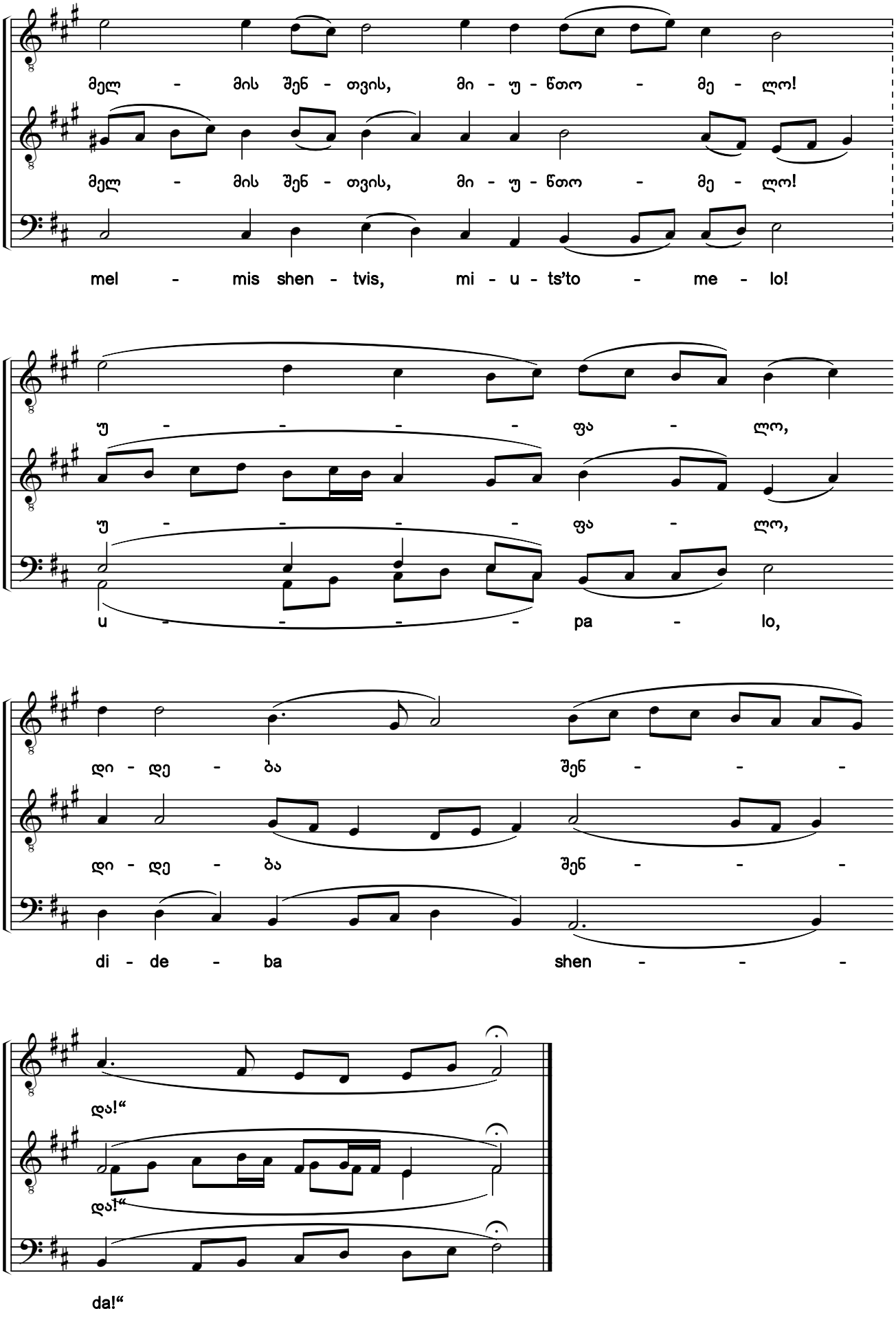

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

141. ხოლო ღმერთმან, მეუფემან ჩვენმან წინასაუკუნეთამან [1)]

ჩასართავი. ხმა ბ

God Is Our King Before the Ages

Refrain. Tone 2

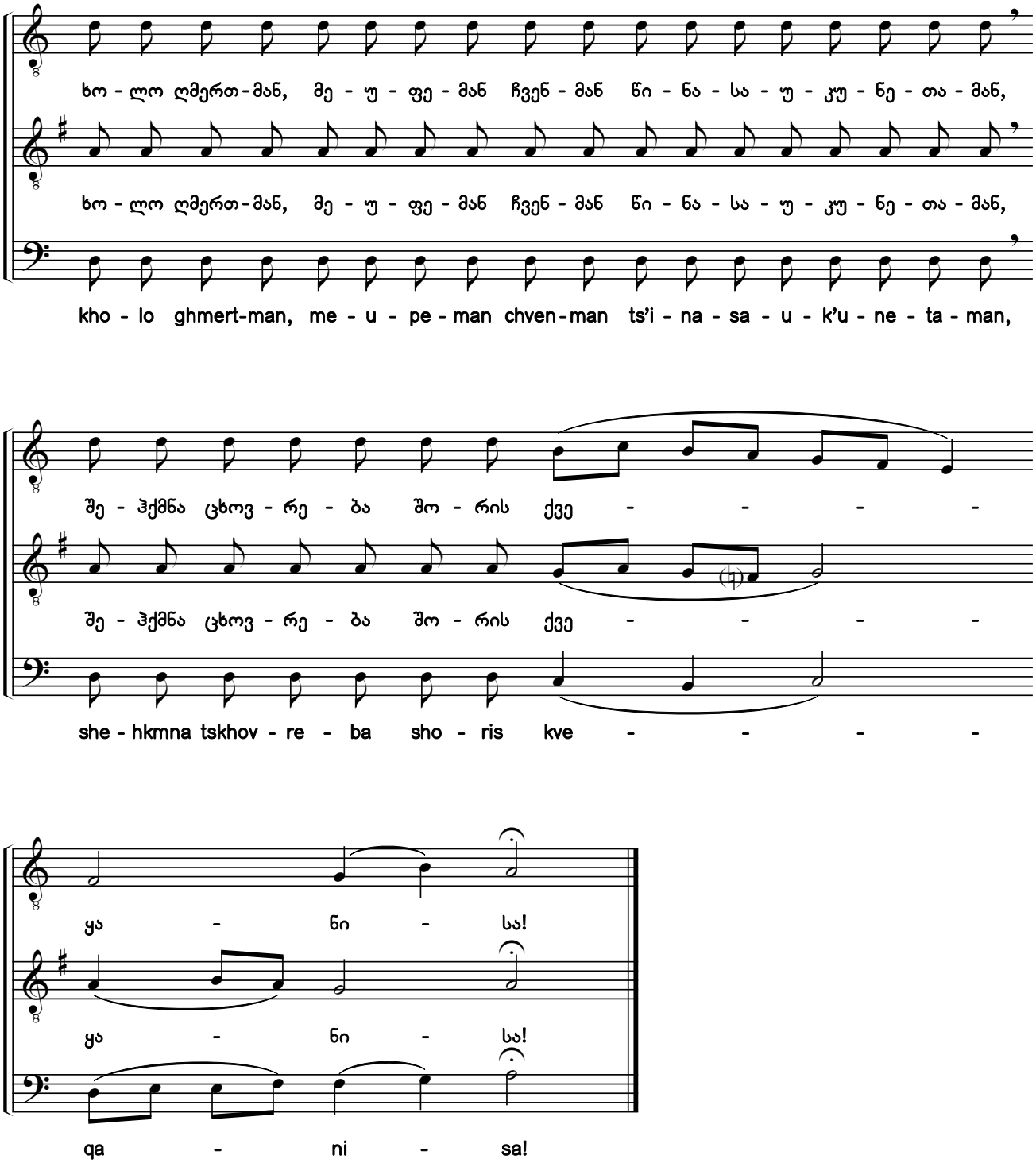

1) საგალობელი გაწყობილია ანთოლოგიის XVIII ტომის №55-ის მუსიკაზე.

1) The chant is arranged to the music of #55, Anthology Vol. 18.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

142. გხედვიდა ძელსა ზედა დამბადებელსა დამსჭვალულსა[1) 2) 3)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა

Seeing You Hanging on the Cross

Sticheron. Idiomelon. Tone 1

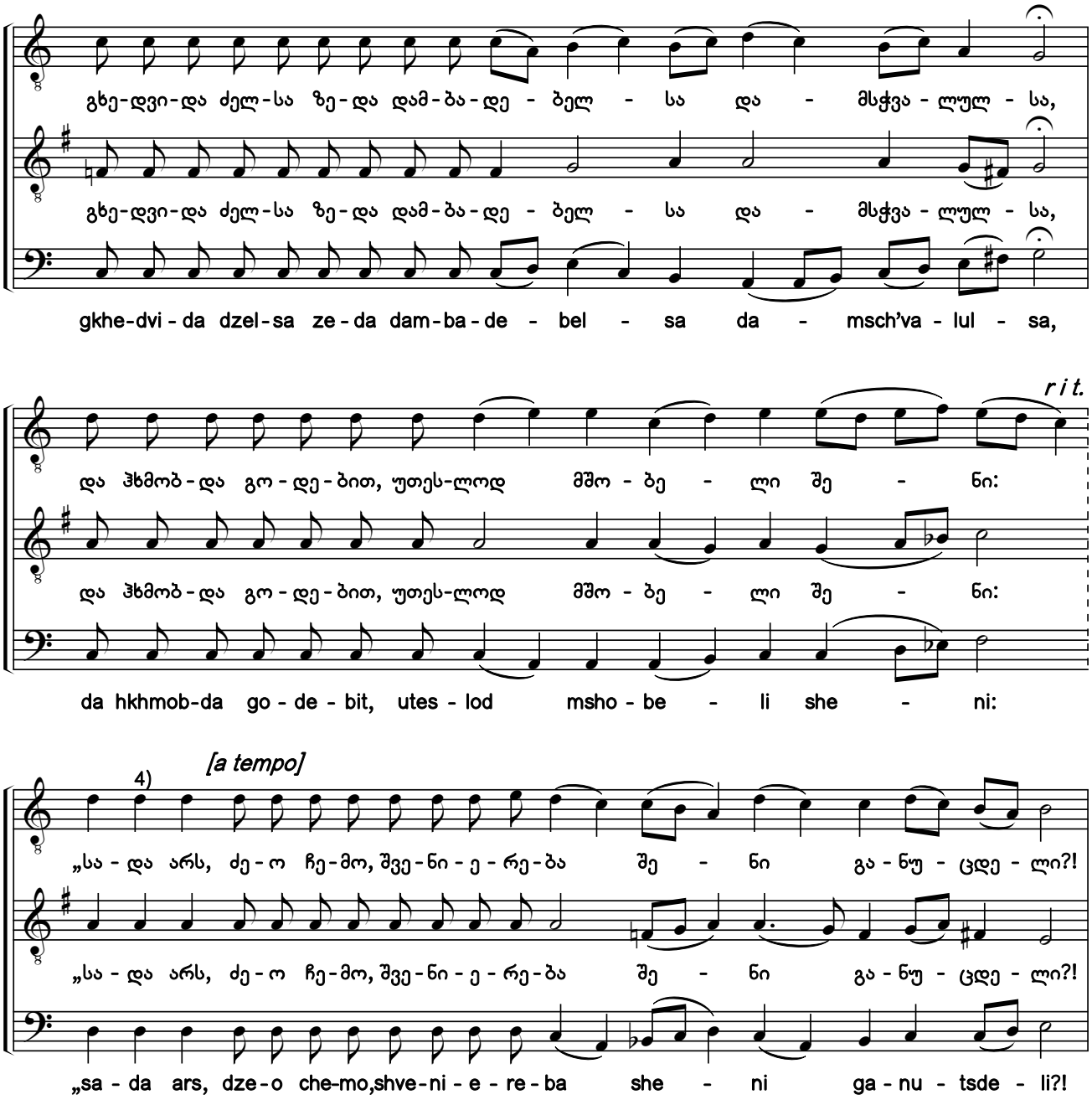

1) ხელნაწერებიდან Q690:337r; Q694:009v.
2) „მარხვანი“: „ნათელი ნათლისაგან“ [დედანი, მსგავსი ჰანგით — Q687:107r; (ანთ., ტ. VII:359; №131); ხუნდაძე, 2101:51; 2101:112; 2123:37; 2123:42].
3) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.
4) ხელნაწერებში აქ არის „სად არს“. „სადა არს“ „მარხვანის“ მიხედვით ჩასწორებულია და მეორე თანაჟღერადობა ჩამატებულია ჩვენ მიერ.
1) From the manuscripts Q690:337r; Q694:009v.
2) Triodion: "Nateli natlisagan" [original source, with similar melody - Q687:107r; (Anth. Vol. 7:359, #131); Khundadze, 2101:51; 2101:112; 2122:37; 2123:42].
3) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.
4) Here in the manuscripts is *"sad ars"*. The correction *"sada ars"* has been done according to the Triodion and the second pitch has been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

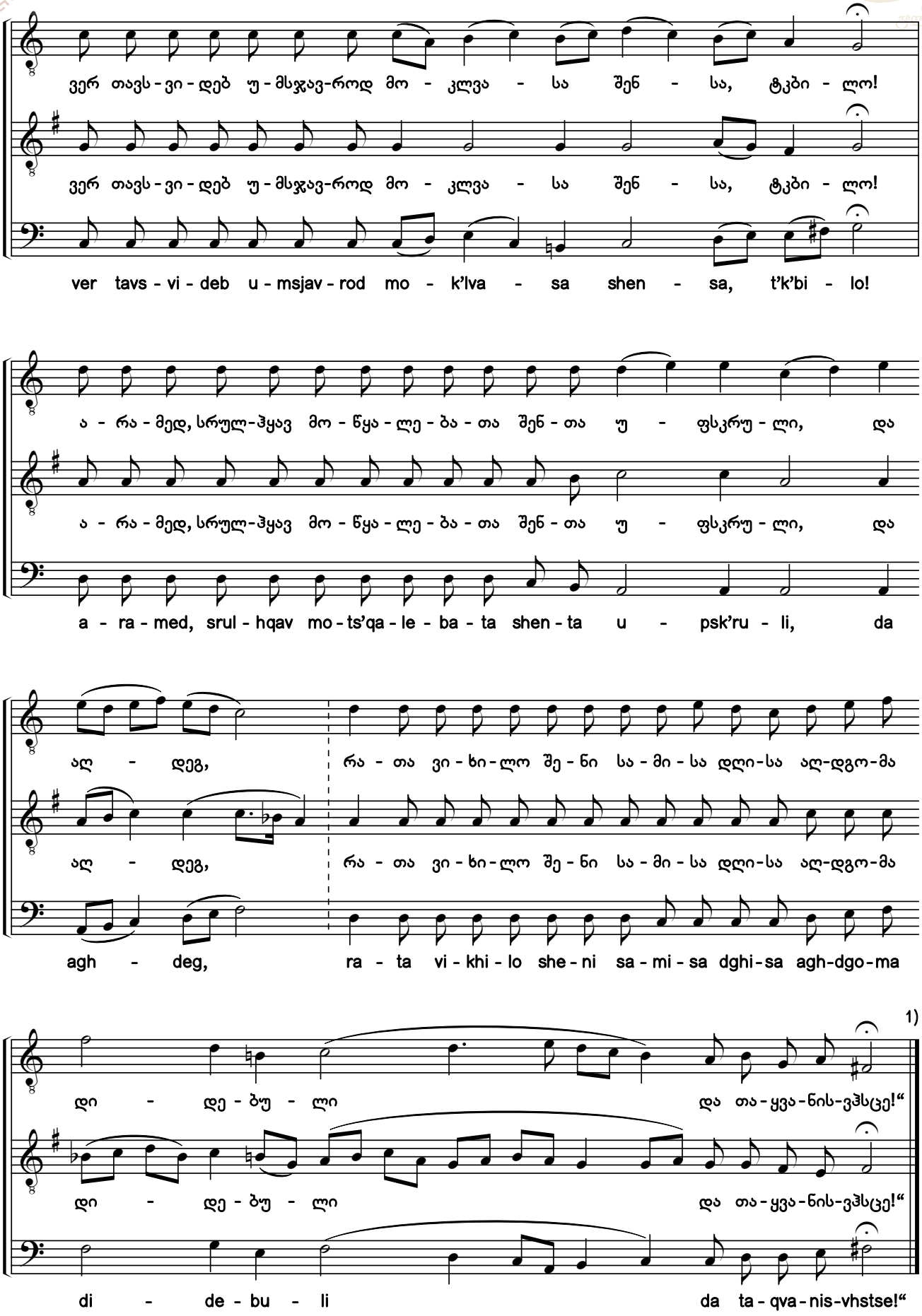

1) „მარხვანი“: „დიდება, ხმა ზ“ [იხ. №36].

1) Triodion: "Glory, tone 7" [see #36].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

143. უფალო ღმერთო, აღსლვასა შენსა ჯვარად [1)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ზ

Lord, When You Have Ascended on the Cross

Sticheron. Idiomelon. Tone 7

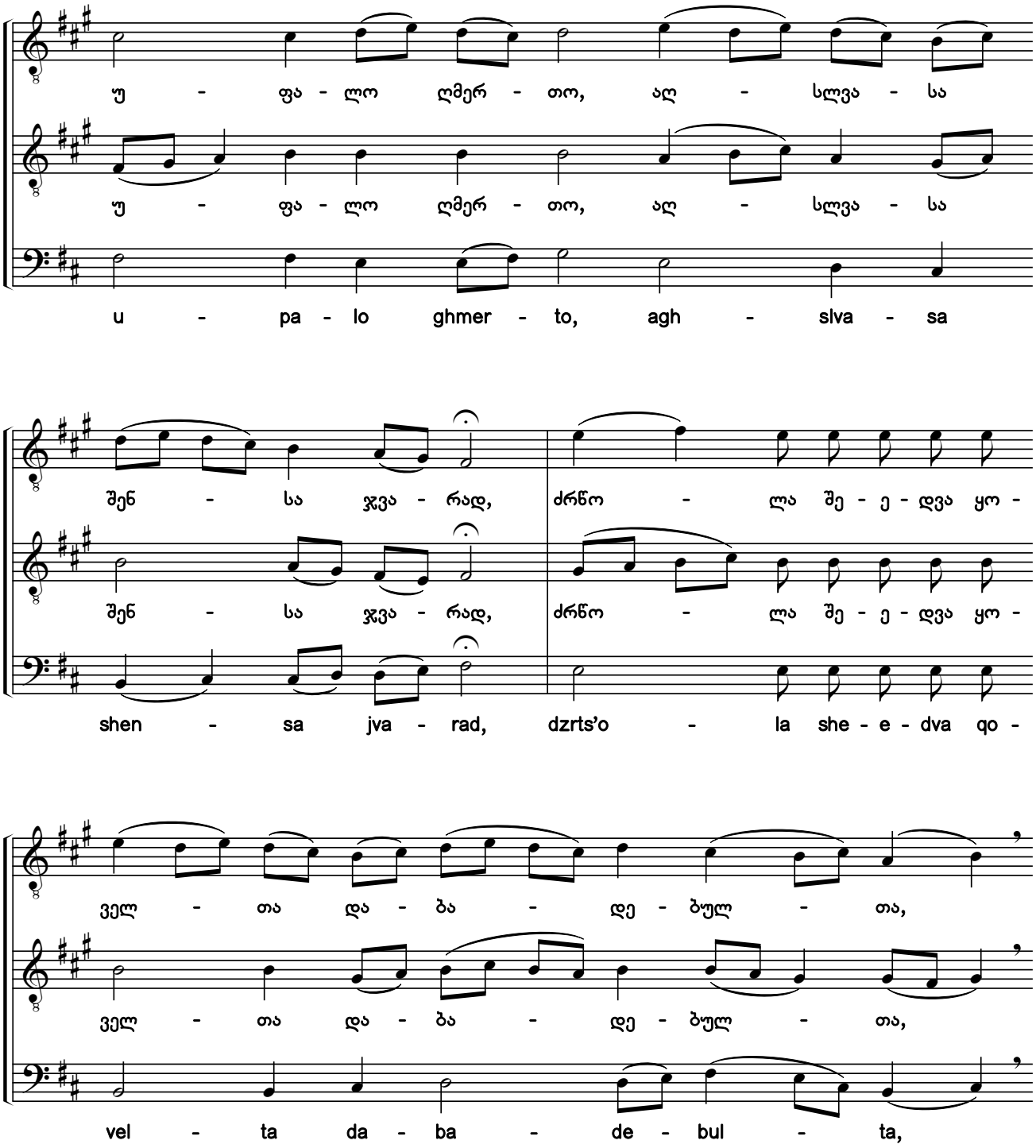

1) სანოტო ხელნაწერებში ეს საგალობელი არაა. იგი ჩვენი გაწყობილია „მარხვანში“ მითითებული მოდელ-„დედნის“ — „მჯდომარეს“ (H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r) მუსიკაზე.

1) This hymn is not in the notated manuscripts. It has been arranged to the music of the model source melody *"Mjdomare"* indicated in the Triodion (H154-VIII:105r; Q690:092v; Q693:040r).

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

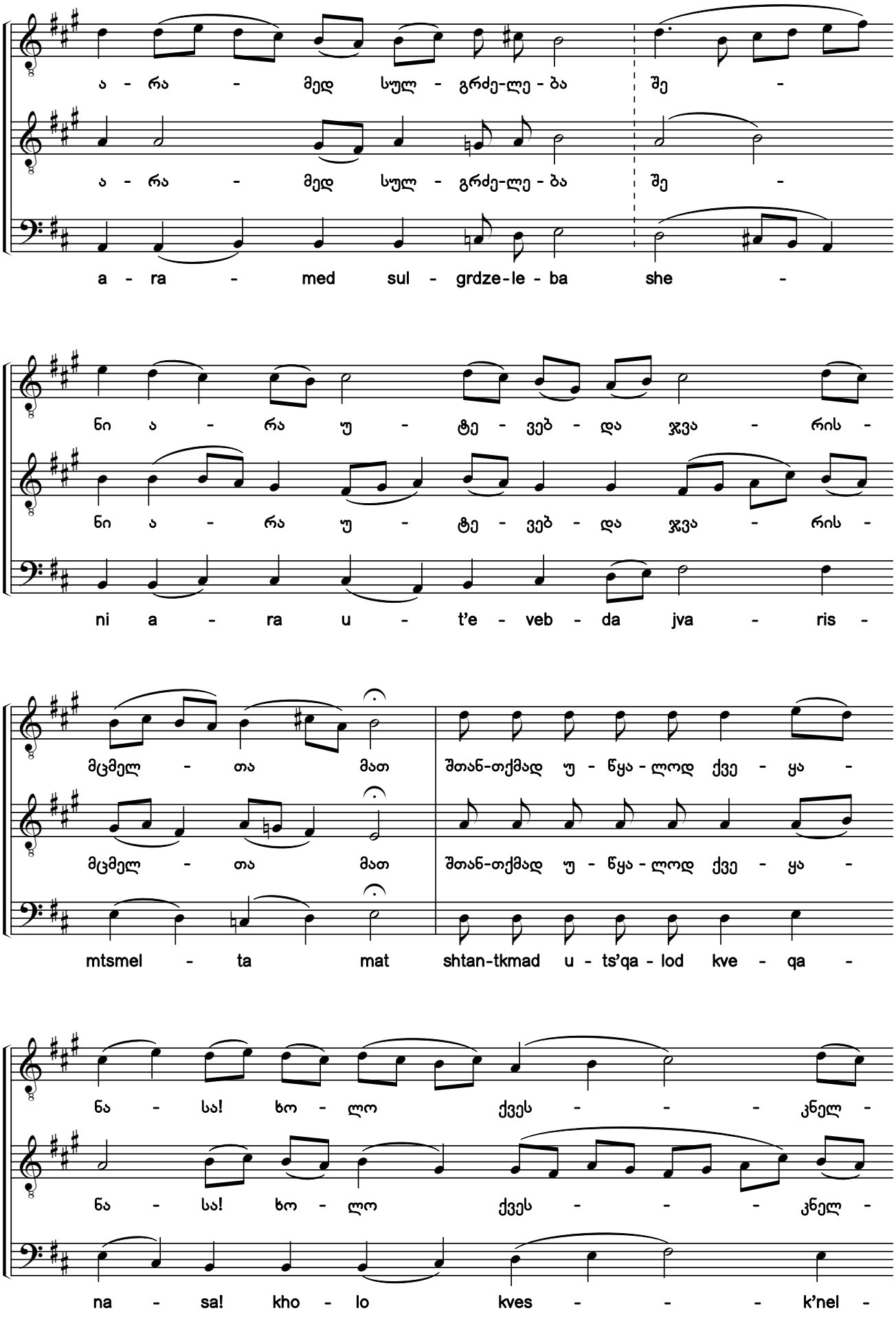

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

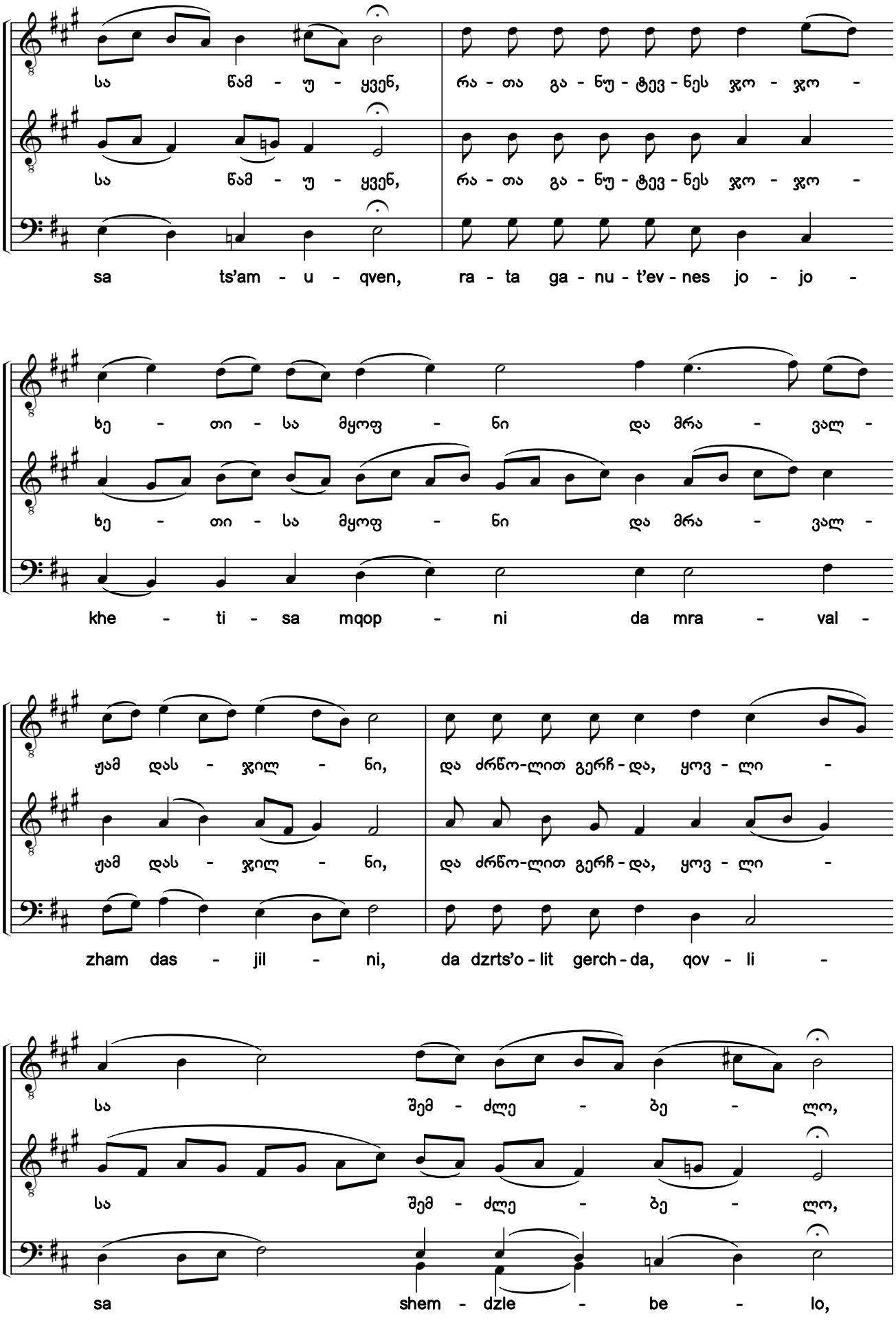

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

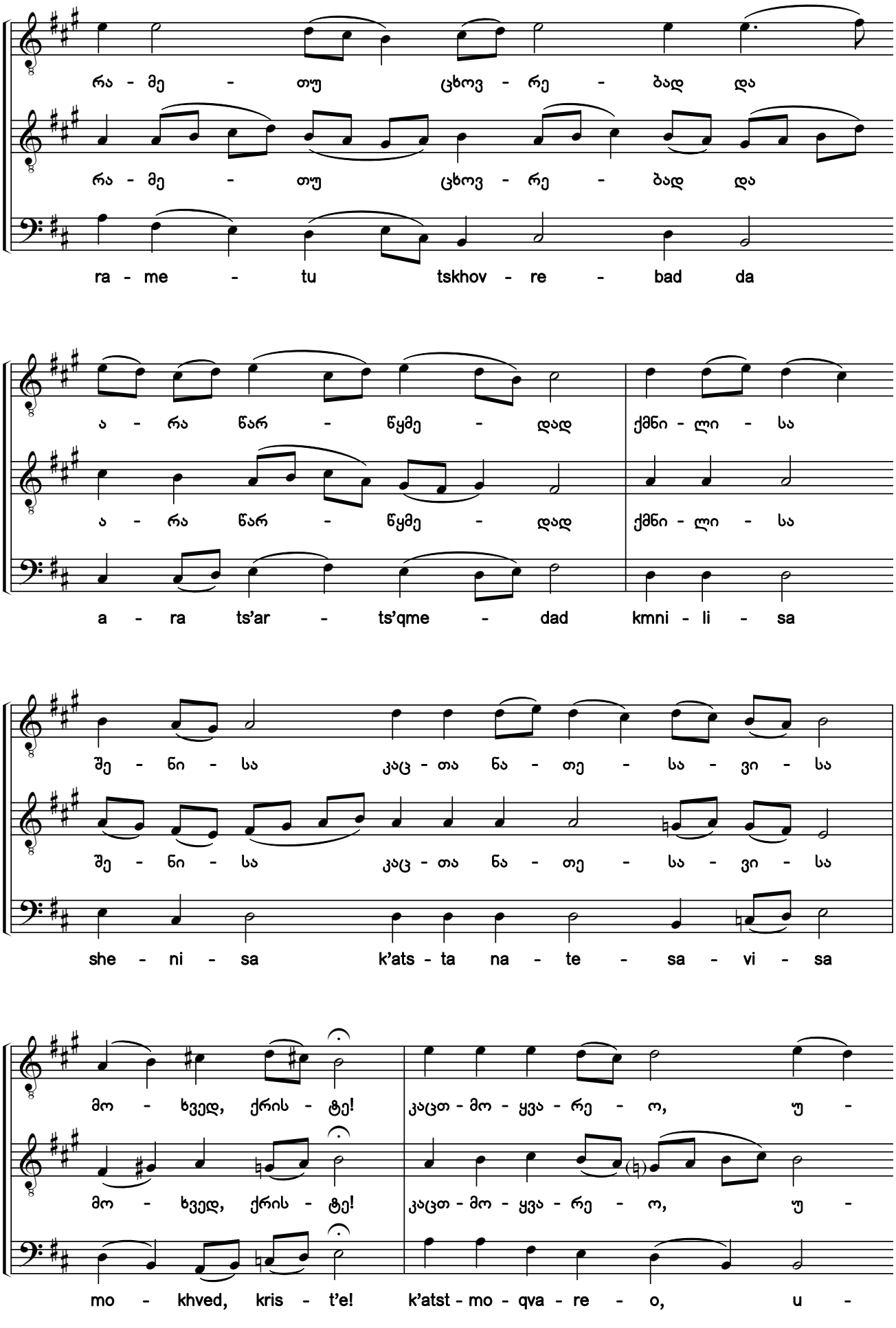

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

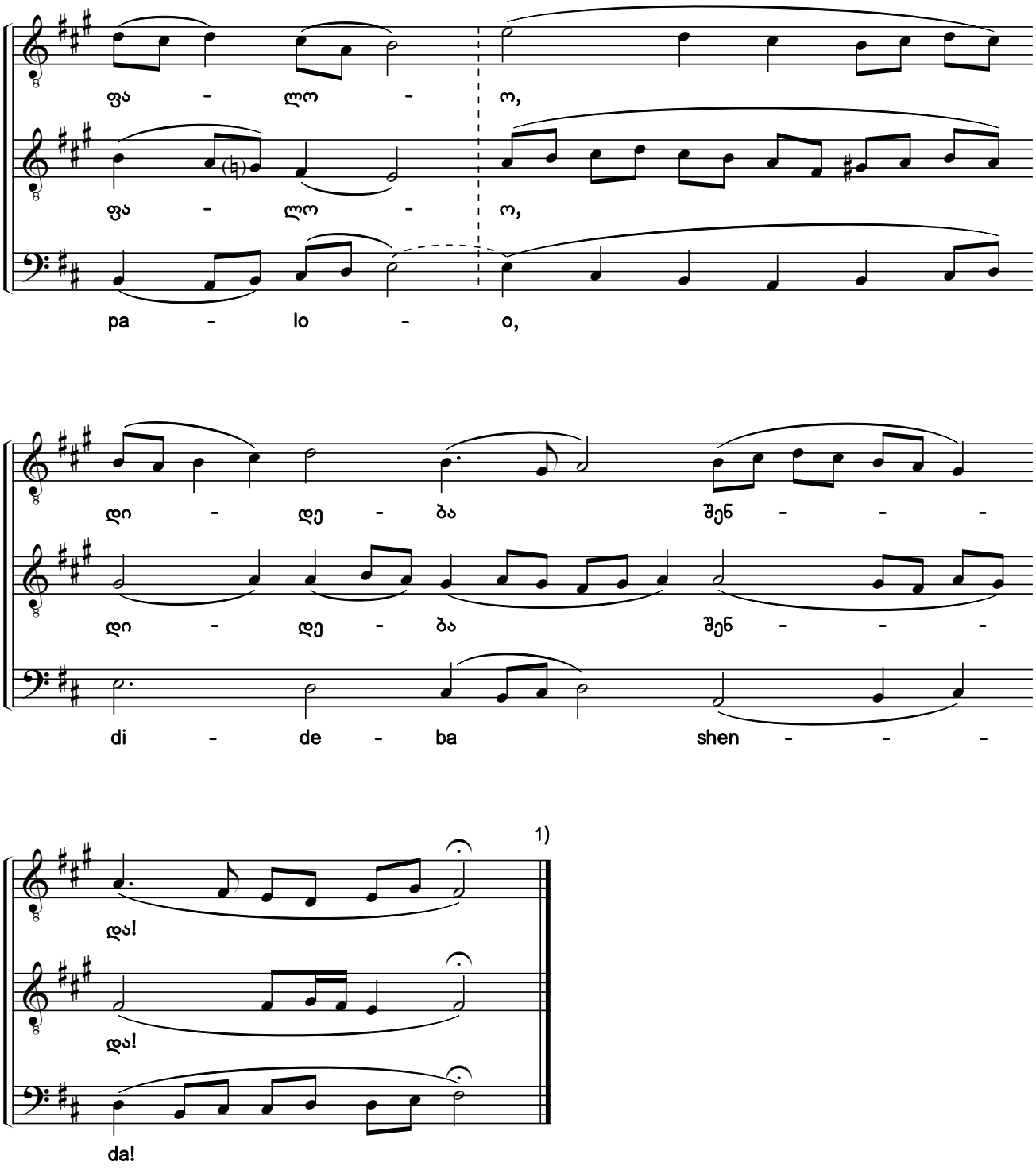

1) „მარხვანი“: „აწ და, ხმა ჳ“ [იხ. №53].

1) Triodion: "Now and Ever, tone 8 [see #53].

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

144. მსაჯულთა მიერ ულმრთოთა [1) 2) 3) 4)]

დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ჩ

Already the Unjust Judges

Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 8

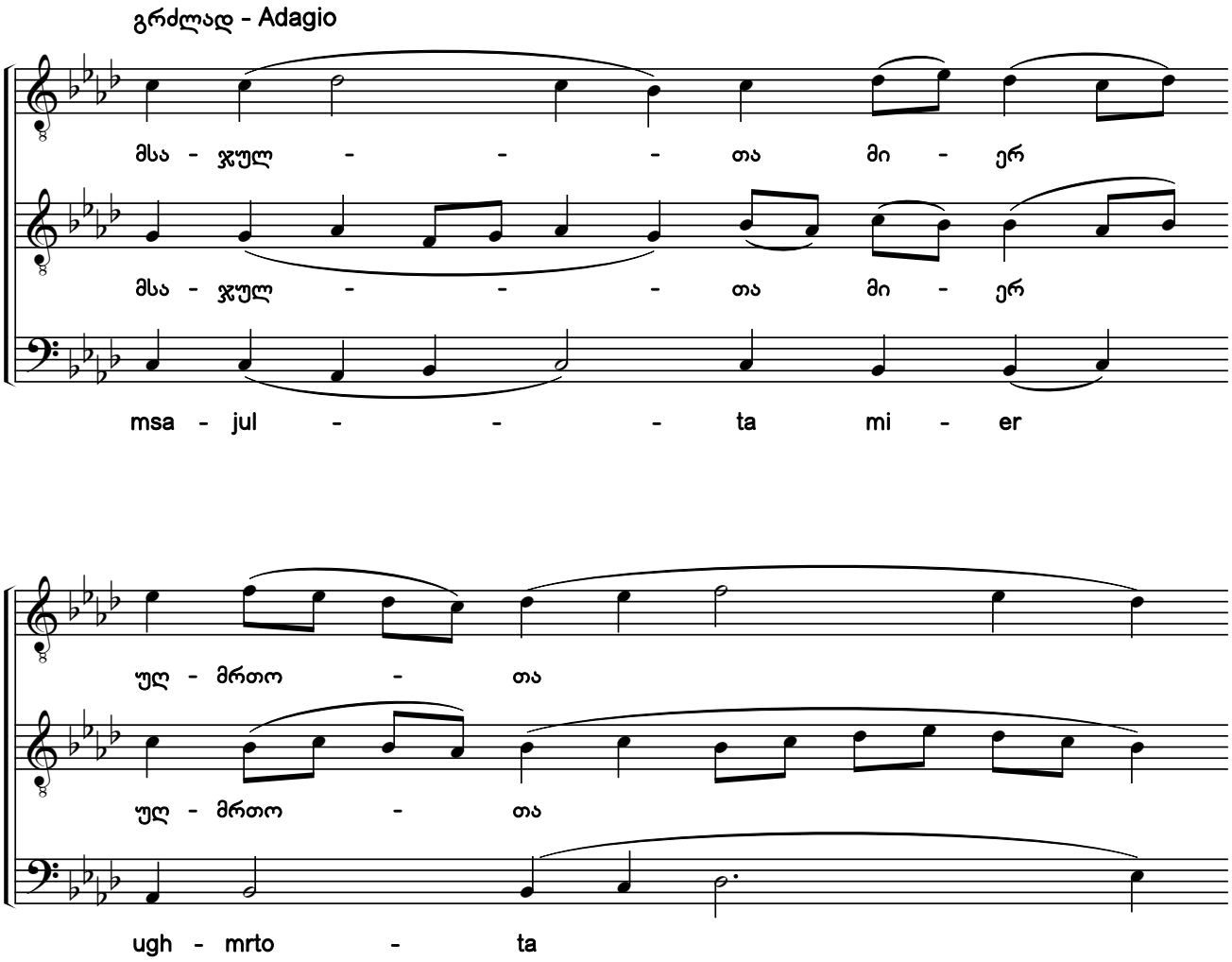

1) ხელნაწერებიდან Q690:350r; Q694:018v.

2) ხელნაწერებში აღნიშნულია: „კონდაკი. ჭრელი. ხმა რვა“. „მარხვანის“ მიხედვით კი, ეს ჰიმნი თვითხმოვანი დასდებელია.

3) „მარხვანი“: „არა დააკლდი“ [დედანი მსგავსი ჰანგით — H154-VIII:101r; Q690:087v; Q693:038v; ხუნდაძე, 2124:228].

4) ხელნაწერებში საგალობლის მხოლოდ I ხმაა ჩაწერილი, ალტერაციის ნიშნების გარეშე. აქ წარმოდგენილი II—III ხმები და ალტერაციის ნიშნები ჩვენი ჩამატებულია.

1) From the manuscripts Q690:350r; Q694:018v.

2) It is noted in the manuscripts: "Kontakion. Ornamented. Tone 8". According to the Triodion, however, this hymn is an idiomelon sticheron.

3) Triodion: "You Were Not Absent" [original source with similar melody - H154-VIII:101r; Q690:087v; Q693:038v; Khundadze, 2124:228].

4) Only the first voice of the chant is notated in the manuscripts without any accidentals. The second and bass voices, and accidentals shown here have been added by the editors.

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

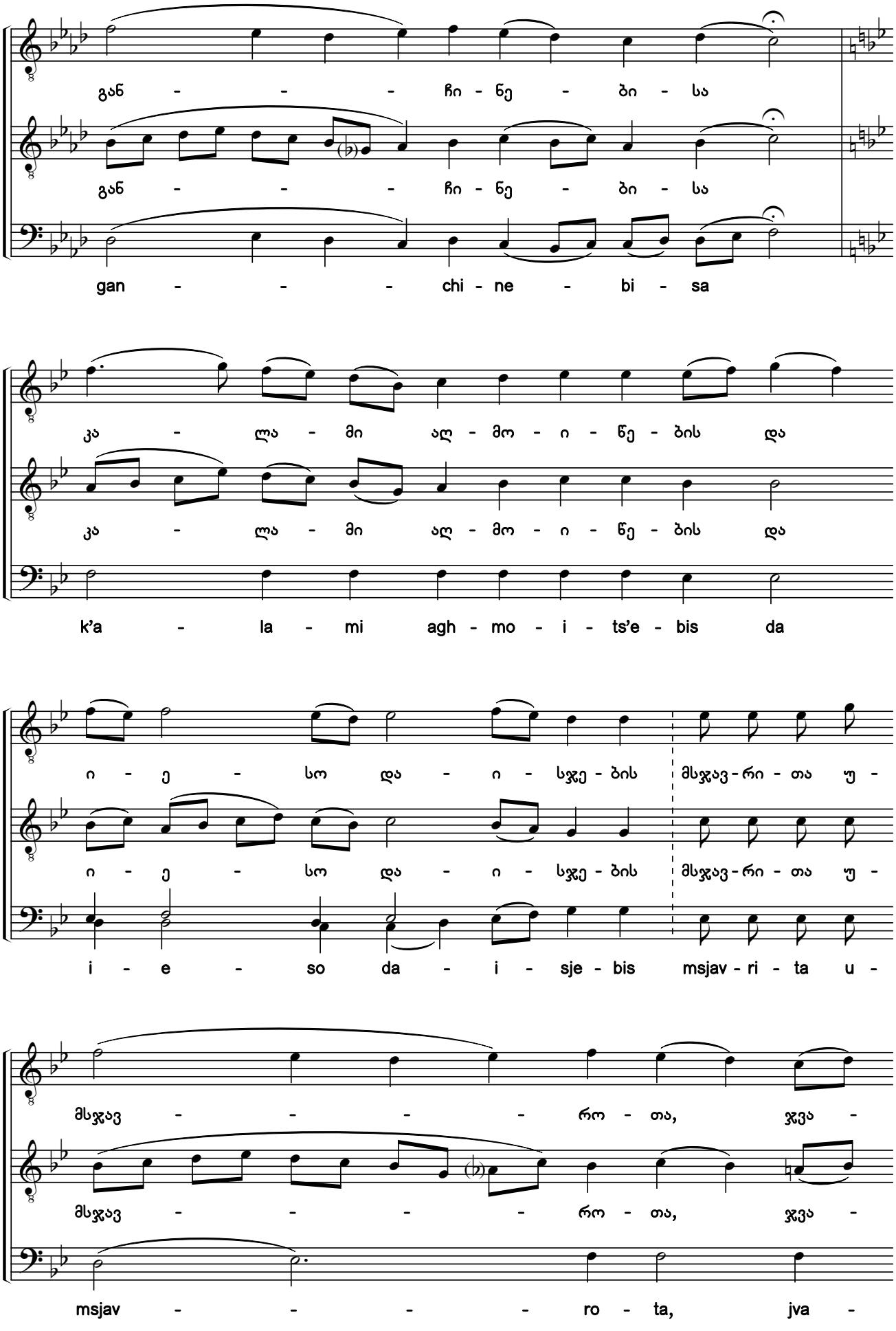

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

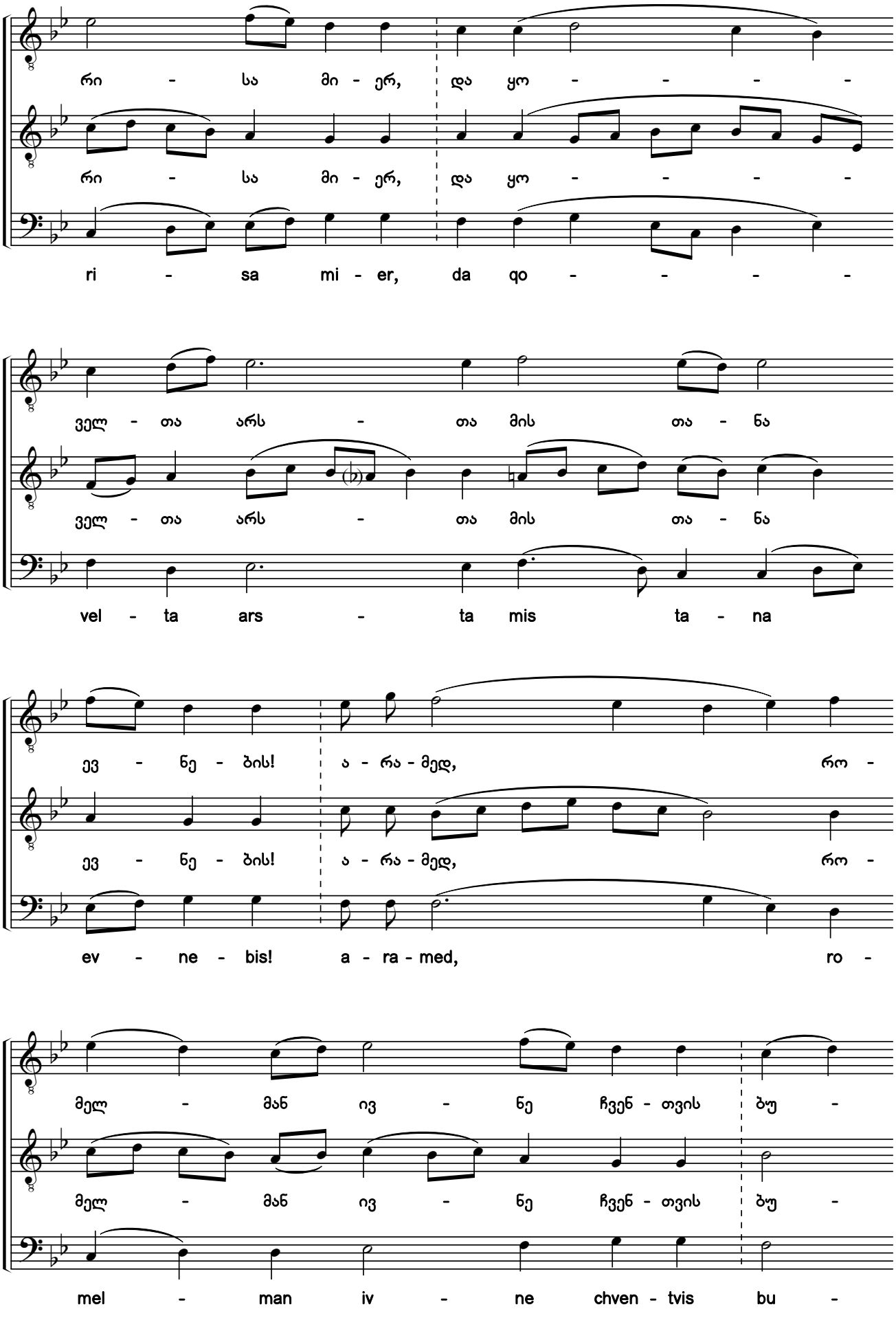

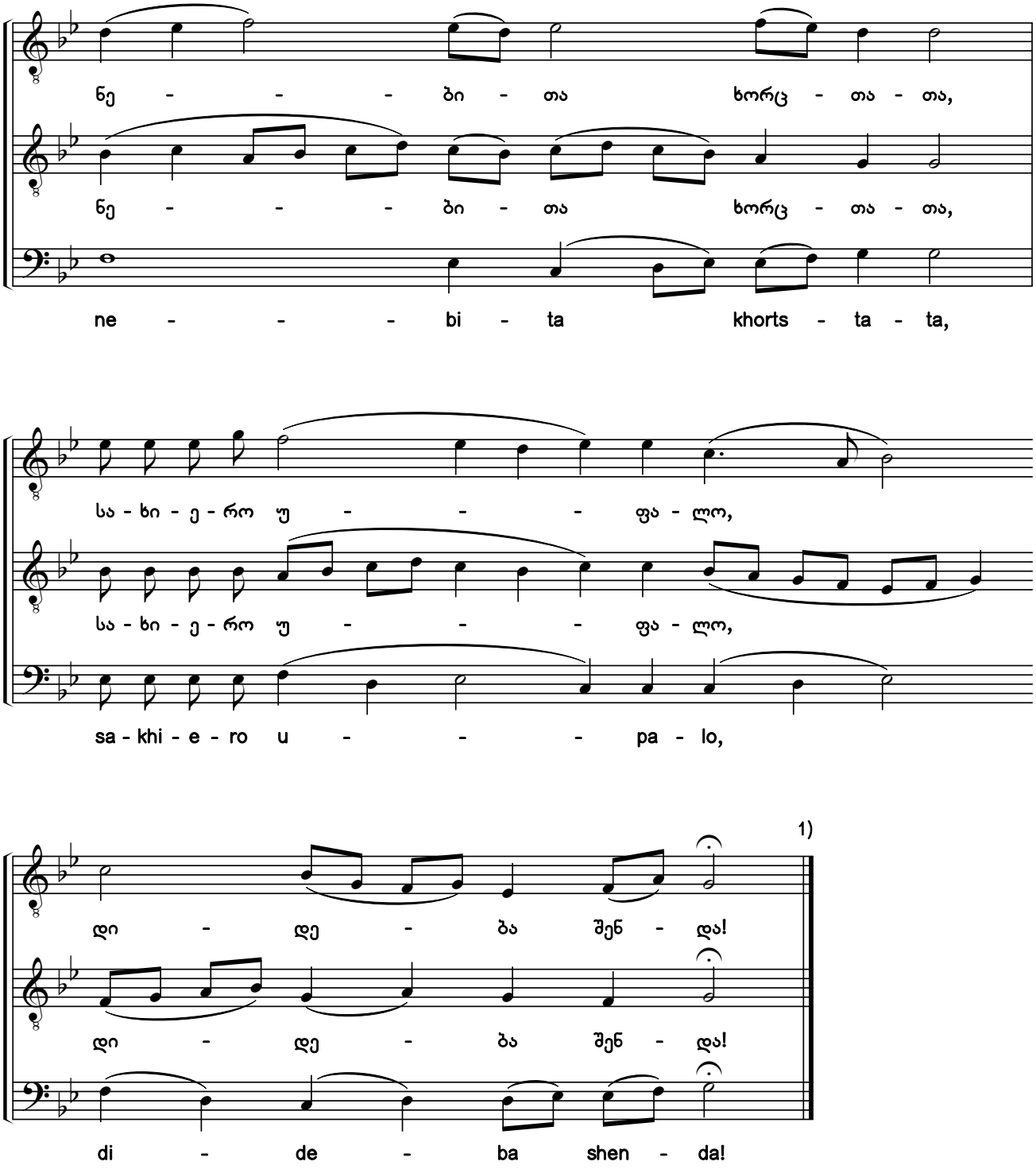

1) ამის შემდეგ, იკითხება XII სახარება, „კეთილ არს აღსარება უფლისა“ და დასაწყისი ლოცვები; „მამაო ჩვენო“-ს შემდეგ იგალობება „მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან სჯულისა“ (იხ. №86), რის შემდეგაც „მარხვანში“ მითითებულია: „ესრეთ კვერექსი [მრჩობლი] ჩვეულებისაებრ და განტევება. ხოლო პირველსა ჟამსა აწ არა შევჰსძინებთ, არამედ, მეორესა ჟამსა დღისასა“.

1) Following this the 12th Gospel, "It is a good thing to give thanks", and the beginning prayers are read. After "Our Father", "You Have Redeemed Us from the Curse" (see #86) is chanted. Then indicated in the Triodion: "The Litany of Ferven Intercession" as usual and the dismissal, whereas now we do not add the First Hour, but instead the Second Hour".

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

სარჩევი

მაცხოვრის ვნებათა ძველი ქართული მისტერია-პასიონი 3
ქართული ანბანის საერთაშორისო ტრანსკრიფცია 41

წმიდასა და დიდსა პარასკევსა ცისკრად

შედეგი წმიდათა და სავედრებელთა ვნებათა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესთა
1. უფალო, შეგვიწყალენ (სამგზის) 45
2. და სულისაცა 46
3. დიდება ვნებათა შენთა 46
4. დიდება სულგრძელებასა შენსა 46
5. და სულისაცა 47
6. დიდება ვნებათა შენთა 47
7. დიდება სულგრძელებასა შენსა 48
8. მთავარნი ერთანი შეჰკრბეს ერთად - ხმა ჱ 49
9. მთავარნი ერთანი შეჰკრბეს ერთად - ხმა ჱ 52
10. სიტყვა უსჯულოებისა დამდვეს ჩემ ზედა - ხმა ჱ 54
აღსავალი ა. ხმა ე
11. საცნობელნი ჩვენნი, ჰოი მორწმუნენო 56
12. დიდება - ხმა ე 59
13a. ქალწულებით ჰშევ, უქორწინებელო - ღვთისმშობლისა. ხმა ე 59
13b. ქალწულებით ჰშევ, უქორწინებელო - ღვთისმშობლისა. ხმა ე 61
14. აწ და - ხმა ე 62
აღსავალი ბ. ხმა ვ
15a. მირბიოდა იუდა 63
15b. მირბიოდა იუდა 65
16a. მირბიოდა იუდა 67
16b. მირბიოდა იუდა 69
17a. მოწყალებითა გლახაკთათა ღმერთსა ვმსახუროთ 71
17b. მოწყალებითა გლახაკთათა ღმერთსა ვმსახუროთ 72
18. დიდება - ხმა ვ 74
19a. რომელი იგი ჰშევ, ქალწულო, გამოუთქმელად - ღვთისმშობლისა. ხმა ვ 74
19b. რომელი იგი ჰშევ, ქალწულო, გამოუთქმელად - ღვთისმშობლისა. ხმა ვ 76
20. აწ და - ხმა ე 77
აღსავალი გ. ხმა ბ
21a. ლაზარეს აღდგომისათვის, ქრისტე 78
21b. ლაზარეს აღდგომისათვის, ქრისტე 79
22a. სერობასა შენსა, ქრისტე ღმერთო 81
22b. სერობასა შენსა, ქრისტე ღმერთო 82
23a. იოანე გკითხა რა, უფალო 84
23b. იოანე გკითხა რა, უფალო 85
24a. იოანე გკითხა რა, უფალო 87
24b. იოანე გკითხა რა, უფალო 88
25a. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო 90
25b. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო 91
26a. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო 93

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

26b. ოცდაათ ვეცხლად, ყოვლად ძლიერო 94
27a. საბანელსა მას შენსა, ქრისტე ღმერთო 96
27b. საბანელსა მას შენსა, ქრისტე ღმერთო 97
28a. იღვიძებდით და ილოცევდით 99
28b. იღვიძებდით და ილოცევდით 100
29. დიდება - ხმა ბ 102
30a. ღვთისმშობელო, იხსენ სამწყსო შენი - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 102
30b. ღვთისმშობელო, იხსენ სამწყსო შენი - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 104
31. აწ და - ხმა ბ 105
32. სერობასა მას მოწაფეთა შენთა თანა ინახ-იდგი - წარდგომა. ხმა ვ 106

აღსავალი დ. ხმა ზ

33a. დღეს იუდა დაუტეობს მოძღვარსა სახიერსა 109
33b. დღეს იუდა დაუტეობს მოძღვარსა სახიერსა 113
34a. დღეს იუდა იჯმნის ღვთისმსახურებისაგან 117
34b. დღეს იუდა იჯმნის ღვთისმსახურებისაგან 121
35. ძმათ-მოყვარება მოვიგოთ ქრისტეს მიერ 125
36. დიდება - ხმა ზ 127
37. დიდებული ითქვა შენთვის თესლითი თესლადმდე - ღმრთისმშობლისა. ხმა ზ 128
38. აწ და - ხმა ზ 129

აღსავალი ე. ხმა ე

39a. მოწაფე მოძღვრისა აღითქვამს ქრთამსა 130
39b. მოწაფე მოძღვრისა აღითქვამს ქრთამსა 131
40. დღეს ეტყოდა შემოქმედი ცათა და ქვეყანისა 133
41. რომელმან, აღსასრულსა ჟამთასა - ღმრთისმშობლისა. ხმა ე 136

აღსავალი ვ. ხმა ზ

42. დღეს იღვიძებდა იუდა მიცემად უფლისა 138
43. დღეს ჯვარსა შეჰმსჭვალეს ჰურიათა მხსნელი 141
44a. უფალო, მოხვიდოდი რა ნებსით ვნებად ჩვენთვის 144
44b. უფალო, მოხვიდოდი რა ნებსით ვნებად ჩვენთვის 148
45. გიხაროდენ, ღვთისმშობელო - ღმრთისმშობლისა. ხმა ზ 152
46. რომელმან-მე საქმემან გყო შენ, იუდა - წარდგომა. ხმა ზ 154
47. რომელმან-მე საქმემან გყო შენ, იუდა - წარდგომა. ხმა ზ. „ჭრელი“ 158

აღსავალი ზ. ხმა ჱ

48. უსჯულოთა, შენთა შემპყრობელთა მიშვებითა 163
49. უსჯულოთა, შენთა შემპყრობელთა მიშვებითა 166
50. სამ-გზის უარ-გყო შენ პეტრე 169
51. დიდება - ხმა ჱ 171
52a. ვითარცა ბჭესა ცხორებისასა - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 171
52b. ვითარცა ბჭესა ცხორებისასა - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 173
53. აწ და - ხმა ჱ 175

აღსავალი ჱ. ხმა ე

54a. ჰსთქუთ-ღა, ჰურიანო, რა იხილეთ მაცხოვრისაგან? 176
54b. ჰსთქუთ-ღა, ჰურიანო, რა იხილეთ მაცხოვრისაგან? 178
55. ჯვარცმად შენდა ჰღაღადებდეს შვებულნი 180
56a. რამეთუ არა მაქვს ჩვენ კადნიერება - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 183
56b. რამეთუ არა მაქვს ჩვენ კადნიერება - ღვთისმშობლისა. ხმა ბ 186

აღსავალი თ. ხმა გ

57. აღჰსწონეს ოცდაათი იგი ვეცხლი 189
58. ჯვარსა ზედა ამაღლებული მნათობთა გიხილეს 191

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

59. დიდება - ხმა გ 193
60a. წარმართთაგანნი მორწმუნენი გიგალობთ - ღვთისმშობლისა. ხმა გ 193
60b. წარმართთაგანნი მორწმუნენი გიგალობთ - ღვთისმშობლისა. ხმა გ 195
61. აწ და - ხმა გ 196
62. ჰოი, ვითარ, ოდესმე მოწაფემან შენმან, ქრისტე - წარდგომა. ხმა ჱ 197

აღსავალი ი. ხმა ვ

63. რომელმან შეიმოსა ნათელი სამოსლის სახედ 200
64. მოწაფემან უარ-ჰყო, ხოლო ავაზაკმან აღიარა 204
65. მშვიდობა ჰყავ სოფლისათვის, მეუფეო - ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ 206

აღსავალი ია. ხმა ვ

66. ნაცვლად კეთილთა, რომელ უყვენ, ქრისტე 208
67. შინა-განცემა არა კმა-ეყო, ქრისტე 210
68. არცა შეძრვამან ქვეყანისამან, ქრისტე 212
69. სასოო სოფლისაო, ღმრთისმშობელო ქალწულო - ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ 214

აღსავალი იბ. ხმა ჱ

70. ესრეთ ეტყოდი, უფალო, ჰურიათა 216
71. დღეს ტაძრისა იგი კრეტსაბმელი 219
72. სჯულისმდებელნო ისრაილისანო 221
73. გიხაროდენ, ქალწულო უბიწოო - ღმრთისმშობლისა. ხმა ჱ 224
74. ქრისტე ღმერთო, ოდეს წარჰსდეგ კაიაფასა - წარდგომა. ხმა ჱ 225

აღსავალი იგ. ხმა ვ

75. კრებულმან ურიათამან პილატესგან ითხოვა ჯვარცმა შენი 228
76. რომლისაგან ყოველნი დაბადებულნი მოწიწებით ჰსძრწიან 230
77a. რომელმან სიტყვა, უზესთაეს სიტყვისა, მუცლად-იღე - ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ 232
77b. რომელმან სიტყვა, უზესთაეს სიტყვისა, მუცლად-იღე - ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ 233

აღსავალი იდ. ხმა ჱ

78. უფალო ღმერთო, რომელმან ავაზაკი იგი 235
79a. სიტყვა მცირე აღმოსთქვა ავაზაკმან ჯვარსა ზედა 238
79b. სიტყვა მცირე აღმოსთქვა ავაზაკმან ჯვარსა ზედა 240
80. გიხაროდენ, რომელმან, მთავარ-ანგელოსისა მიერ - ღმრთისმშობლისა. ხმა ჱ 242

აღსავალი იე. ხმა ვ

81. დღეს დამოეკიდების ძელსა 244
82. დღეს დამოეკიდების ძელსა 247
83. ნუ ებრაელებრ ვდღესასწაულობთ, მორწმუნენო 251
84. ცხოვრება არს და სიქადულ ჯვარი შენი, უფალო 253
85. რომელმან „კურთხეულ“ უწოდე დედასა შენსა - ღმრთისმშობლისა. ხმა ვ 255
86a. მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან სჯულისა - წარდგომა. ხმა დ 258
86b. მომიყიდენ ჩვენ წყევისაგან სჯულისა - წარდგომა. ხმა დ 260
87. დიდება; აწ და - ხმა დ 262
88. სასუფეველსა შენსა მომიხსენენ ჩვენ, უფალო 263
89. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით - „მომიხსენენი“ ა. ხმა დ 266
90. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით - „მომიხსენენი“ ა. ხმა დ 269
91. ხისა მიერ ადამ შეცთომილი განჰვარდა სამოთხით - „მომიხსენენი“ ა. ხმა დ 272
92. სჯულისა მომცემელი უსჯულოთა მოწაფისაგან მიიყიდეს - „მომიხსენენი“ ბ. ხმა დ 275
93. ღმრთის მკლველთა კრებული - „მომიხსენენი“ გ. ხმა დ 278
94. ჯვარცმა თავს-იდევ ჩვენთვის - „მომიხსენენი“ დ. ხმა დ 281
95. ჯვარცმასა შენსა, ქრისტე - „მომიხსენენი“ ე. ხმა დ 284
96. აღჰხედ რა ჯვარსა ზედა - „მომიხსენენი“ ვ. ხმა დ 287
97. ხელით-წერილი იგი, — პირველისა ცოდვისა ჩვენისა - „მომიხსენენი“ ზ. ხმა დ 290

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

98. მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა ჩვენ, ყოველნი - „მომიხსენენი“ ჩ. ხმა დ 293
99. დედასა შენსა, ქრისტე - ღმრთისმშობლისა. ხმა დ 296
100. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის - წარდგომა. ხმა დ 299
101. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის - წარდგომა. ხმა დ 301

სამ-საგალობელი, ქმნილი უფლისა კოსმასი

102. შენდა აღვიმსთობ - ძლისპირი. გალობა ე. ხმა ვ 302
103. ფერხ-განბანილნი, წინათ განწმედილნი - ე ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ 304
104. „ჰრიდეთ!“— ეტყოდი - ე ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ 305
105. ფერხ-განბანილნი, წინათ განწმედილნი - ე ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ 307
106. „ჰრიდეთ!“— ეტყოდი - ე ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ 308
107. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა - კონდაკი. ხმა ჩ 310
108. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა - კონდაკი. ხმა ჩ 313
109. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი - იკოსი. ხმა ჩ 316
110. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი - იკოსი. ხმა ჩ 320
111. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი - იკოსი. „ჭრელი“. ხმა ჩ 324
112. რომელი ჩვენთვის ჯვარს-ეცვა - კონდაკი. ხმა ვ 330
113. თვისსა კრავსა რა მიჰხედვიდა ტარიგი - იკოსი. ხმა ვ 332
114. სიბოროტისა ძეგლი ღმრთის-მბრძოლი - ძლისპირი. გალობა ჩ. ხმა ვ 335
115. წამთაგან ძილი აწ განიშორეთ თქვენ - ჩ ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ 337
116. განვჰსხნე აროდეს მე ბაგენი სიტყვით შეგინებად - ჩ ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ 339
117. სიღრმე სიბრძნისა და ღმრთისა ცნობისა - ჩ ძლისპირის გ გადასათქმელი. ხმა ვ 341
118. აღჰსთქვამ არა ქმნად, სიმონ-პეტრე - ჩ ძლისპირის დ გადასათქმელი. ხმა ვ 343
119. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა - ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ 345
120. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა - ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ 347
121. უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა - ძლისპირი. გალობა თ. ხმა ვ 349
122. მოსასრველი დასი ღმრთის-მოძულეთა - თ ძლისპირის ა გადასათქმელი. ხმა ვ 351
123. სჯულისა უმეცარნი უსჯულონი - თ ძლისპირის ბ გადასათქმელი. ხმა ვ 353
124. ნათესავთა ცხოვრების მომცემელი - თ ძლისპირის გ გადასათქმელი. ხმა ვ 355
125. მოგიცვეს, ვითარცა ძაღლთა მრავალთა - თ ძლისპირის დ გადასათქმელი. ხმა ვ 357
126. რომელმან ავაზაკი, შენ თანა ჯვარცმული - განმანათლებელი. ხმა ზ 359

„ყოველი სული“-ს დასდებელნი

127. პირმშომან ძემან ჩემმან,— ისრაილმან - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ზ 361
128. წმიდისა გვამისა შენისა თვითოეულმან მან ასომან - დასდებელი. ხმა ე 366
129. წმიდისა გვამისა შენისა თვითოეულმან მან ასომან - დასდებელი. თვითხმოვანი. ხმა ე 371
130. ჯვარ-ცმა შენი რა იხილეს, ქრისტე - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ე 375
131. ჯვარ-ცმა შენი რა იხილეს, ქრისტე - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ე 380
132. დიდება - ხმა ა 384
133. განმძარცვეს სამოსელი ჩემი უღმრთოთა - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა 384
134. აწ და - ხმა ა 387
135. მივჰსცენ, ცხოვრებისათვის წარწყმედულთასა - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა 387
136. ყოველნი ბუნებანი იცვალებოდეს ძრწოლით - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა 390
137. განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის - ჩასართავი. ხმა ბ 392
138. რასა იზრახა ცუდი ერმან უღმრთომან?! - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა 393
139. და მცეს მე საჭმელად ჩემდა ნავღელი - ჩასართავი. ხმა ბ 395
140. დღეს, გხედვიდა რა უბიწო დედოფალი - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ზ 396
141. ხოლო ღმერთმან, მეუფემან ჩვენმან წინასაუკუნეთამან - ჩასართავი. ხმა ბ 401
142. გხედვიდა ძელსა ზედა დამბადებელსა დამსჭვალულსა - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ა 402
143. უფალო ღმერთო, აღსლვასა შენსა ჯვარად - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. ხმა ზ 404
144. მსაჯულთა მიერ უღმრთოთა - დასდებელი. თვით-ხმოვანი. „ჭრელი“. ხმა ჩ 409

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

Contents

The Ancient Georgian Mystery of Christ's Passion 23
International transcription of the Georgian alphabet 41

At Holy and Great Friday
Matins

The Office of the Holy and Redeeming Passion of Our Lord Jesus Christ
1. Lord, Have Mercy (3 times) 45
2. And with Your Spirit 46
3. Glory to Your Passion 46
4. Glory to Your Longsuffering 46
5. And with Your Spirit 47
6. Glory to Your Passion 47
7. Glory to Your Longsuffering 48
8. The Rulers Gathered Together - Tone 8 49
9. The Rulers Gathered Together - Tone 8 52
10. They Laid a Lawless Accusation Against Me - Tone 8 54

Antiphon 1. Tone 5
11. Let Us Bring to Christ Pure Senses 56
12. Glory - Tone 5 59
13a. As a Virgin Inviolate You Have Borne Child - Theotokion. Tone 5 59
13b. As a Virgin Inviolate You Have Borne Child - Theotokion. Tone 5 61
14. Now and Ever - Tone 5 62

Antiphon 2. Tone 6
15a. Judas Ran 63
15b. Judas Ran 65
16a. Judas Ran 67
16b. Judas Ran 69
17a. In Loving Compassion Let Us Minister to God 71
17b. In Loving Compassion Let Us Minister to God 72
18. Glory - Tone 6 74
19a. Cease Not to Pray, O Virgin - Theotokion. Tone 6 74
19b. Cease Not to Pray, O Virgin - Theotokion. Tone 6 76
20. Now and Ever - Tone 6 77

Antiphon 3. Tone 2
21a. Because of the Raising of Lazarus 78
21b. Because of the Raising of Lazarus 79
22a. At Your Supper, O Christ Our God 81
22b. At Your Supper, O Christ Our God 82
23a. When John Asked You, O Lord 84
23b. When John Asked You, O Lord 85
24a. When John Asked You, O Lord 87
24b. When John Asked You, O Lord 88
25a. With Thirty Pieces of Silver, O Lord 90
25b. With Thirty Pieces of Silver, O Lord 91
26a. With Thirty Pieces of Silver, O Lord 93

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

26b. With Thirty Pieces of Silver, O Lord ... 94
27a. During the Washing of the Feet, O Christ Our God ... 96
27b. During the Washing of the Feet, O Christ Our God ... 97
28a. Watch and Pray ... 99
28b. Watch and Pray ... 100
29. Glory - Tone 2 ... 102
30a. Keep Your Servants Safe from Danger, O Theotokos - Theotokion. Tone 2 ... 102
30b. Keep Your Servants Safe from Danger, O Theotokos - Theotokion. Tone 2 ... 104
31. Now and Ever - Tone 2 ... 105
32. As You Gave Food to the Disciples at the Supper - Prokeimenon. Tone 6 ... 106

Antiphon 4. Tone 7

33a. Today Judas Forsakes the Master ... 109
33b. Today Judas Forsakes the Master ... 113
34a. Today Judas Makes a Pretense of Godliness ... 117
34b. Today Judas Makes a Pretense of Godliness ... 121
35. As Brethren in Christ, Let Us Acquire Brotherly Love ... 125
36. Glory - Tone 7 ... 127
37. Glorious Things Are Spoken of You Throughout all the World - Theotokion. Tone 7 ... 128
38. Now and Ever - Tone 7 ... 129

Antiphon 5. Tone 5

39a. The Disciple Agreed Upon the Price of the Master ... 130
39b. The Disciple Agreed Upon the Price of the Master ... 131
40. Today the Creator of Heaven and Earth Said ... 133
41. O Virgin Who in the Last Days - Theotokion. Tone 5 ... 136

Antiphon 6. Tone 7

42. Today Judas Watches How He May Deliver Up the Lord ... 138
43. Today the Jews Nailed to the Cross the Lord ... 141
44a. O Lord, As You Came to Your Voluntary Passion ... 144
44b. O Lord, As You Came to Your Voluntary Passion ... 148
45. Rejoice, O Theotokos - Theotokion. Tone 7 ... 152
46. What Reason Led You, Judas - Prokeimenon. Tone 7 ... 154
47. What Reason Led You, Judas - Prokeimenon. Tone 7. "Chreli" (Ornamented version) ... 158

Antiphon 7. Tone 8

48. Suffering the Transgressors to Lay Hold on You ... 163
49. Suffering the Transgressors to Lay Hold on You ... 166
50. Peter Denied You Three Times ... 169
51. Glory - Tone 8 ... 171
52a. The Holy Virgin is a Gateway of Salvation - Theotokion. Tone 2 ... 171
52b. The Holy Virgin is a Gateway of Salvation - Theotokion. Tone 2 ... 173
53. Now and Ever - Tone 8 ... 175

Antiphon 8. Tone 5

54a. O You Transgressors, Tell Us What You Heard from Our Savior? ... 176
54b. O You Transgressors, Tell Us What You Heard from Our Savior? ... 178
55. "Let Him Be Crucified!" They Cried ... 180
56a. As There Is No Boldness in Us - Theotokion. Tone 2 ... 183
56b. As There Is No Boldness in Us - Theotokion. Tone 2 ... 186

Antiphon 9. Tone 3

57. They Took the Thirty Pieces of Silver ... 189
58. They Gave Me Gall to Eat ... 191

ეროვნული ფოლკლორის ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE OF GEORGIA

59. Glory - Tone 3 193
60a. We Gentiles Sing of You - Theotokion. Tone 3 193
60b. We Gentiles Sing of You - Theotokion. Tone 3 195
61. Now and Ever - Tone 3 196
62. O How Could Judas, Who Was Once Your Disciple - Prokeimenon. Tone 8 197

Antiphon 10. Tone 6

63. He Who Clothes Himself in Light as in a Garment 200
64. The Disciple Denied You and the Thief Cried Aloud 204
65. O Lord Who Loves Mankind - Theotokion. Tone 6 206

Antiphon 11. Tone 6

66. In Return for the Blessings Which You Have Granted, O Christ 208
67. The People of the Hebrews Were Not Satisfied 210
68. Neither the Quaking of the Earth 212
69. O Theotokos Virgin, Who Alone Are Pure - Theotokion. Tone 6 214

Antiphon 12. Tone 8

70. Thus Says the Lord to the Jews 216
71. Today the Veil of the Temple 219
72. O Lawgivers of Israel 221
73. Rejoice! Gate of the King of Glory - Theotokion. Tone 8 224
74. When You the Judge, O God, Was Standing Before Caiaphas - Prokeimenon. Tone 8 225

Antiphon 13. Tone 6

75. The Assembly of the Jews Besought Pilate to Crucify You 228
76. He Before Whom All Things Quake and Tremble 230
77a. O Theotokos, Who Through a Word - Theotokion. Tone 6 232
77b. O Theotokos, Who Through a Word - Theotokion. Tone 6 233

Antiphon 14. Tone 8

78. O Lord, You Have Taken as Your Companion 235
79a. Few Were the Words That the Thief Uttered Upon the Cross 238
79b. Few Were the Words That the Thief Uttered Upon the Cross 240
80. Rejoice, For Through the Angel You Have Received the Joy - Theotokion. Tone 8 242

Antiphon 15. Tone 6

81. Today He Who Hung the Earth 244
82. Today He Who Hung the Earth 247
83. Let Us Not Keep Festival as the Jews 251
84. Your Cross, O Lord, Is Life and Resurrection 253
85. Beholding You Hanging on the Cross, O Christ - Theotokion. Tone 6 255
86a. You Have Redeemed Us from the Curse of the Law - Prokeimenon. Tone 4 258
86b. You Have Redeemed Us from the Curse of the Law - Prokeimenon. Tone 4 260
87. Glory; Now and Ever - Tone 4 262
88. The Beatitudes 263
89. By the Tree Was Adam Forced to Depart - Sticheron 1. Tone 4 266
90. By the Tree Was Adam Forced to Depart - Sticheron 1. Tone 4 269
91. By the Tree Was Adam Forced to Depart - Sticheron 1. Tone 4 272
92. The Lawless People Bought the Maker of the Law from His Disciple - Sticheron 2. Tone 4 275
93. The Murderers of God - Sticheron 3. Tone 4 278
94. Your Life-giving Side, O Christ - Sticheron 4. Tone 4 281
95. For My Sake You Were Crucified - Sticheron 5. Tone 4 284
96. When You Were Crucified, O Christ - Sticheron 6. Tone 4 287
97. O Lord, On the Cross You Have Torn Up the Record of Our Sins - Sticheron 7. Tone 4 290

ეროვნული ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

98. Let Us the Faithful Pray with One Accord - Sticheron 8. Tone 4 293
99. O Christ, We Offer You as Intercessor - Theotokion. Tone 4 296
100. They Divided Up My Garments - Prokeimenon. Tone 4 299
101. They Divided Up My Garments - Prokeimenon. Tone 4 301

Three-canticled Canon by St. Kosmas

102. I Seek You Early in the Morning - Heirmos. Canticle 5. Tone 6 302
103. Their Feet Were Washed - The 1st troparion of Canticle 5. Tone 6 304
104. "See That You Not Be Troubled, My Friends" - The 2nd troparion of Canticle 5. Tone 6 305
105. Their Feet Were Washed - The 1st troparion of Canticle 5. Tone 6 307
106. "See That You Not Be Troubled, My Friends" - The 2nd troparion of Canticle 5. Tone 6 308
107. Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified - Kontakion. Tone 8 310
108. Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified - Kontakion. Tone 8 313
109. Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter - Ikos. Tone 8 316
110. Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter - Ikos. Tone 8 320
111. Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter - Ikos. "Chreli" (Ornamented version) Tone 8 324
112. Come, and Let Us Sing the Praises of Him Who Was Crucified - Kontakion. Tone 6 330
113. Seeing Her Own Lamb Led to the Slaughter - Ikos. Tone 6 332
114. The Holy Children Brought Mockery Upon the Idol - Heirmos. Canticle 8. Tone 6 335
115. Shake the Sleep Now from Your Eyelids - The 1st troparion of Canticle 8. Tone 6 337
116. No Profane Word Shall Ever Pass My Lips - The 2nd troparion of Canticle 8. Tone 6 339
117. You Have Not Fathomed the Full Depth - The 3rd troparion of Canticle 8. Tone 6 341
118. You Do Protest, O Simon Peter - The 4th troparion of Canticle 8. Tone 6 343
119. More Honorable Than the Cherubim - Heirmos. Canticle 9. Tone 6 345
120. More Honorable Than the Cherubim - Heirmos. Canticle 9. Tone 6 347
121. More Honorable Than the Cherubim - Heirmos. Canticle 9. Tone 6 349
122. The Destructive Band of Evil Men, Hateful to Heaven - The 1st troparion of Canticle 9. Tone 6 351
123. Ignorant of the Law in Their Impiety - The 2nd troparion of Canticle 9. Tone 6 353
124. Moved By Jealous Wickedness - The 3rd troparion of Canticle 9. Tone 6 355
125. Like Many Dogs They Compassed You, O King - The 4th troparion of Canticle 9. Tone 6 357
126. O Lord, This Very Day Have You Vouchsafed the Good Thief - The Exapostilarion. Tone 7 359

The Stichera for Lauds

127. Israel, My First-born Son - Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 7 361
128. Every Member of Your Holy Body - Sticheron. Idiomelon. Tone 5 366
129. Every Member of Your Holy Body - Sticheron. Idiomelon. Tone 5 371
130. Seeing You Crucified, O Christ - Sticheron. Idiomelon. Tone 5 375
131. Seeing You Crucified, O Christ - Sticheron. Idiomelon. Tone 5 380
132. Glory - Tone 1 384
133. They Stripped Me of My Garments - Sticheron. Idiomelon. Tone 1 384
134. Now and Ever - Tone 1 387
135. I Gave My Back to Scourging - Sticheron. Idiomelon. Tone 1 387
136. The Whole Creation Was Changed by Fear - Sticheron. Idiomelon. Tone 1 390
137. They Parted My Garments Among Them - Refrain. Tone 2 392
138. Why Does the Impious and Transgressing People Imagine - Sticheron. Idiomelon. Tone 1 393
139. They Gave Me Gall to Eat - Refrain. Tone 2 395
140. Today the Most Pure Virgin - Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 7 396
141. God Is Our King Before the Ages - Refrain. Tone 2 401
142. Seeing You Hanging on the Cross - Sticheron. Idiomelon. Tone 1 402
143. Lord, When You Have Ascended on the Cross - Sticheron. Idiomelon. Tone 7 404
144. Already the Unjust Judges - Sticheron. Idiomelon. "Chreli" (Ornamented version). Tone 8 409

საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრი
THE FOLKLORE STATE CENTRE
OF GEORGIA

საქართველოს
კულტურის, სპორტისა
და ახალგაზრდობის
სამინისტრო

თბილისი
ქართული
წიგნობა